

Mataiyo, Maleko

Matthew and Mark in the Saliba language of Papua New Guinea

Contents

Yesu wasana Mataiyo ye kuli wa	1
Yesu wasana Maleko ye kuli wa	67
Yesu wasana Yowane ye kuli wa	107
Apostolo yodi paisowa	157
Paulo yona leta ekalesiya Galatiya unai taumiya udiyedi	221
Paulo yona leta ekalesiya Kolose unai taumiya udiyedi	233
Paulo yona leta ye lau Taitasi unai	241
Paulo yona leta ye lau Pilemona unai	245
Kulikuli ye lau Hebelu tamowaidiyao udiyedi	247
Yamesi yona leta	268
Yuda yona leta	276

Mataiyo, Maleko

Matthew and Mark in the Saliba language of Papua New Guinea

Matyu na Mak long tokples Saliba long Niugini

Language: Saliba

Provided by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This print-on-demand edition of Scripture is produced and provided at cost by the Digital Bible Society in partnership with the Bible League of Canada, Open Doors International, and other missions and translation agencies. To order additional copies of this or other Bibles, please visit www.dbs.org (USA), www.bibleleague.ca (Canada), and www.opendoors.org (Europe).

Copyright and Permission to Copy

Copyright © 2007, 2013, 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0. You may share and redistribute this Bible translation or excerpts from it in any format, provided that:

You include the above copyright information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

PDF, ePub, and MOBI Bible covers and design are copyrighted 2017 by the Digital Bible Society (www.dbs.org).

PDF generated on 2017-08-24 from source files dated 2017-08-24.
ad48abfb-ba23-508a-82c1-ed859e656222
ISBN: 978-1-5313-0575-8

Yesu wasana Mataiyo ye kuli wa

Yesu Keliso kana kulutubuwo

(Luka 3:23-38)

1 Teina ta Yesu Keliso kana kulutubuwo. Abelahama unai ye hetubu ye dobi Dawida iya wasawasa, na kabo ye dobi ede Yesu unai.

² Abelahama natuna Isako, Isako natuna Yakobo,

Yakobo natuna Yuda ma kana kahao.

³ Yuda natunao Pelesi yo Sela, sinadi ede Tamala.

Pelesi natuna Heselona,

Heselona natuna Lama.

⁴ Lama natuna Aminadaba,

Aminadaba natuna Nasona,

Nasona natuna Salamona.

⁵ Salamona natuna Bowasi, na sinana ede Lahaba.

Bowasi natuna Obedi, sinana ede Luti.

Obedi natuna Yese,

⁶ Yese natuna Dawida, iya ede wasawasa.

Dawida natuna Solomona, sinana ede Bateseba, iya meta Ulaiya kwabulina.*

⁷ Solomona natuna Lehobowama,

Lehobowama natuna Abiya,

Abiya natuna Asa.

⁸ Asa natuna Yehosapata,

Yehosapata natuna Yeholama,

Yeholama natuna Usiya.

⁹ Usiya natuna Yotama,

Yotama natuna Ahasa,

Ahasa natuna Hesekiya.

¹⁰ Hesekiya natuna Manase,

Manase natuna Amona,

Amona natuna Yosiya.

¹¹ Yosiya natuna Yekoniya[†] ma kana kahao. Siya yodi huya unai Babe-

loniya yona tau'iyala se laoma Yudeya tanona tamowaidiyao se haidi se laedi Babeloniya.

¹² Na muliyena kabo Yekoniya natuna Salatiyela,

Salatiyela natuna Selubabela.

¹³ Selubabela natuna Abiuda,

Abiuda natuna Eliyakima,

Eliyakima natuna Asowa.

¹⁴ Asowa natuna Sadoka,

Sadoka natuna Akima,

Akima natuna Eliuda,

¹⁵ Eliuda natuna Eleyasala,

Eleyasala natuna Matana,

Matana natuna Yakobo,

¹⁶ Yakobo natuna Yosepa.

Yosepa mwanena Maliya. Maliya natuna ede Yesu, iya hesana ta katai ede Keliso.

¹⁷ Unai, Abelahama kana isimulitao ye dobi Dawida unai meta isi saudoudoi-hasi (14), yo Dawida unai ye dobi huyana se laedi Babeloniya, isidiyao meta saudoudoi-hasi (14), na kabo ye dobi Keliso unai meta hinage isi saudoudoi-hasi (14).

Yesu Keliso huyalabasina

(Luka 2:1-7)

¹⁸ Yesu Keliso huyalabasina wasana ede doha teina: Maliya Yesu sinana se hededehepatulaei Yosepa unai, na sola nige se miyakesega, na ye masalaha na kabina se kata meta Maliya ye diyaka Yaluwa Tabuna logulogunaena.

¹⁹ Na Yosepa meta tamowai namwanamwana, na nige ye henuwa Maliya ye hemwadine tamowai matadiyena. Unai yona nuwatu bena

* **1:6** Dawida yo Bateseba wasadi ku hasili 2 Samuwela 11-12 unai.

[†] **1:11** Yekoniya hesana hesau ede Yehoyakina.

wadawadamyena ye inawasei.[‡] ²⁰ Sola ye nuwanuwatu, na Guiyau yona anelu ye laoma kenosuwaiyena ye hededelau unai ye wane, “Yosepa Dawida natuna,[¶] tabu ku matausi na Maliya ku tawasolai. Iya natuna meta Yaluwa Tabuna unai ye tubuma. ²¹ Iya kabo natuna loheya ye labasi, na hesana kabo ku tole Yesu,[§] matawuwuna iya boda Isalaela yodi yababa udiyedi kabo ye gilihaidi.”

²² Ginauli maudoidi ta se tubu bena Guiyau yona hedehededepeloweta kawanaena ye hededenonohaiyako wa ye hemamohoiyei:

²³ “Hasala nuwanuwaspuna kabo ye diyaka, na kabo natuna loheya ye labasi. Iya kabo hesana ede Emanuwela” (*Aisaiya 7:14*)

Emanuwela kaniyona ede “Yaubada maiyada”.

²⁴ Yosepa ye kenotolo ede Guiyau yona anelu yona hedehedede wa ye lauwatani na Maliya ye woyaiyama yona magaiyena ye kitahetete. ²⁵ Na sola Maliya ma nuwanuwaspuna ye lau ee kana siga natuna ye labasi. Na Yosepa hesana ye tole ede Yesu.

Tamowai sibasibadiyao teha kaluwabu unai se laoma

2 Yudeya magaina gabilina hesau hesana Betelehema unai Yesu se labasi, Heloda^{**} yona huyawasawasa unai. Na tamowai sibasibadiyao

kipwala taukitahekasadi teha kaluwabu unai se laoma ee Yelusalema unai se lage, ² na se henahenamai se wane, “Yudeya yomi wasawasa hauhauna se labasiyako wa, iya ede haedi? Yona huyalabasi kipwalana teha kaluwabu unai ye sae ka kita, ede ka laoma ta bena iya ka taba'ohui.”

³ Heloda wasawasa hedehedede ta ye lapui meta ye siliyata, unai nuwana ye modekalili, yo Yelusalema tamowaidi maudoidi hinage. ⁴ Na taukaitalasang tauwoyaidi yo laugagayo taulauhekataedi ye yogagogoidima na ye henamaiyedi, “Haedi kabo Keliso se labasi? Na peloweta beyabeyadi yodi kulikuli udiyedi meta saha se kuli?” ⁵ Na se wane, “Betelehema unai, matawuwuna ede peloweta ye kulinonohaiyako ye wane,

⁶ ‘Na kowa, Betelehema Yudeya tanona^{††} unai,

kowa nige ku dobikalili Yudeya magaidiyao udiyedi, matawuwuna kowa kalimyena kabo tauwoyawoya ye laoma na yogu tamowai Isalaela ye kitahetetedi.” (*Maika 5:2*)

⁷ Na kabo Heloda tamowai sibasibadiyao wa ye yogahesuwaladi na ye henamaiyedi kipwala wa yona huyamasalaha mayadaina mamohoina bena kabina ye kata. ⁸ Na kabo ye hetamalidi se lau Betelehema yo ye wane, “Kwa lau

[‡]**1:19** Unai yona nuwatu bena wadawadamyena ye inawasei: Dius yodi kabikabi unai waihiu se hededehepatulaei tau hesau unai se kita doha se tawasola, unai tamowai matadiyena Maliya meta ye ganawali. Na Yosepa meta laulau dudulaidi tamowaina, ede nige gonowana Maliya ye tawasolai, matawuwuna ye ganawaliko. Na iyamo nige ye henuwa bena Maliya ye hemwadinekaliliyei tamowai matadiyena, unai ye nuwatui bena kabo wadawadamyena ye laugabaei.

[¶]**1:20** Dawida meta Yosepa kana mumuga, na Dius yodi hedehedede ede *Dawida natuna*.

[§]**1:21** Yesu kaniyona meta *Yaubada tauhemaulida*.

^{**}**2:1** Heloda wasawasa ye hetahetala'usei ta meta iya Heloda bagubagunana, hesana se katai ede Heloda Lakilakina. Iya mulina ne unai Heloda hekadiyo se hemala wasawasa meta iya kana isimulitao.

^{††}**2:6** Yudeya hesana beyabeyana meta *Yuda*, iya ede kadi mumuga hesana.

wawaya ta kwa loyanamwanamwaei. Ena kwa lobai kabo kwa uyoma yogu kwa hedehededenamwanamwa, na kabo yau hinage ya laowa unai ya taba'ohu.”

⁹⁻¹⁰ Wasawasa wa kalinana se lapui na kabo se lau, na kipwala wa ye woya'useidima wa se kita'uyoi meta se gwauyalalakalili. Na ye kedabagunaidi ye lau wawaya wa yona kabamiya wa unai. ¹¹ Se mwalaesae numa kalona wa unai na wawaya wa ma sinana Maliya se kitadi, se tulibono yo wawaya wa unai se taba'ohu. Yodi kainauya se haidi na se kainauyaidi, gole yo mula-mula panepanedi labui meta inisenisi yo mulo.^{‡‡}

¹² Na kabo kenosuwaiyena Yaubada ye hededelau udiyedi tabu se uyo Heloda unai. Ede keda hesau se hai na se uyo yodi magai.

Yosepa ma mwanena yo natudi se wasabu se lau Aikupito

¹³ Tamowai sibasibadiyao wa se dahalaiko, na kabo Guiyau yona anelu kenosuwaiyena ye taumasalaha Yosepa unai ye wane, “Ku tolo wawaya ta ma sinana ku woyaidi kwa wasabu kwa lau Aikupito. Menai kabo kwa miya ye lau ee kana siga ya hededelaowa'uyo. Matawuwuna Heloda wawaya ta ye wasewasenei bena ye unui.” ¹⁴ Ede boniyaiyena Yosepa ye tolo na wawaya wa ma sinana ye wasabuyedi se lau Aikupito. ¹⁵ Unai se miya ye lau ee Heloda ye boita. Teina unai Guiyau yona

hedehededepeloweta saha ye hedede-nonohaiyako wa ye laoma ye mamohoi: “Aikupito unai natugu tau ya yonganei'uyoiyama.” (*Hoseya 11:1*)

Heloda yona tau'iyala wawayao se unuidi

¹⁶ Heloda wasa ye lapui meta tamowai sibasibadiyao wa iya se lupoi, unai ye kouyalayalakalili. Ede yona tau'iyala ye hetamalidi se lau Betelehema maudoina unai wawayao tatao yodi bolimai labui sola nige se haidi maudoidi se unuidi. Matawuwuna ede tausibasiba wa ye henamaiyedi na kipwala yodi huyakitana wa unai ye laoma meta sola nige bolimai labui ye lobai. ¹⁷ Teina unai peloweta Yelemaiya saha ye hededeyako wa ye laoma ye mamohoi, ye wane:

¹⁸ “Kalina lakilakina Lama^{¶¶} unai ye laoma:

nuwayababa yo doulakilaki daguguna. Lahela^{§§} natunao sabidi ye dou na nige ye henuwa nuwana se hededehetalu, matawuwuna ede natunao se boitako.” (*Yelemaiya 31:15*)

Aikupito unai se uyoma Isalaela

¹⁹ Heloda yona boita mulinaena, Aikupito unai Guiyau yona anelu kenosuwaiyena ye taumasalaha Yosepa unai ²⁰ ye wane, “Ku tolo wawaya ta ma sinana ku woyaidi kwa uyo Isalaela tanona unai, matawuwuna wawaya ta bena tau'unuina wa se boitako.” ²¹ Unai

^{‡‡}**2:11** Yodi kainauya wa kaniyodi ede teina: *Gole* unai se hemasalaha meta Yesu se kita iya wasawasa. Taukaitalagam tamowaidi *inisenisi* se gabugabu na kasuna ye sae Yaubada unai, unai inisenisi kainauyana wa ye hemasalaha meta tausonoga wa Yesu se kita iya Yaubada. *Mulo* meta kamkamna tauhekaiyawasidi yo hinage tauboiboita sinaledi kabaheyausidi, unai ye hemasalaha meta Yesu kabo ye kamkamna yo ye boita.

^{¶¶}**2:18** *Lama* meta magai hesau Yelusalema dedekanaena. Hedehedede ta unai Mataiyo ye hai Betelehema unai ye heyaheyasoniyei.

^{§§}**2:18** *Lahela*: Sina bagubagunana ye hai ye heyaheyasoniyei sina maudoidi Betelehema unai natudiyao se boitako wa udiyedi.

Yosepa ye tolo wawaya wa ma sinana ye woyaidi na se uyo Isalaela. ²²Na wasa ye lapui meta Heloda natuna Alekelau iya tamana lauhedamaina Yudeya yodi wasawasa, unai ye matausikalili na nige ye henuwa ye lau Yudeya. Na kenosuwaiyena hedehedehesibasiba ye haidi unai ye lau Galili ²³na magai hesau hesana Nasaleta unai se miya. Unai peloweta yodi hedehedede hesau hinage ye laoma ye mamohoi: “Iya kabo hesana se katai Nasaleta tauna.”

Yowane Babatiso yona lauguguya balabalaena

(Maleko 1:1-12; Luka 4:1-13; Yowane 1:19-28)

3 Bolimai hisa se lau mulidi ne unai Yowane Babatiso Yudeya balabalanaena ye hetubu ye lauguguya ye wane, ²“Kwa nuwabui! Galewa basileiyana* ye hanahanauma!” ³Yowane meta iya tamowaina ede Aisaiya peloweta ye hedehemasalahau* usei wa ye wane, “Tamowai hesau balabala unai ye yoyogoga ye wane, ‘Guiyau yona keda kwa kabinonohai, yo yona kabalau kwa hedudulai!’” (Aisaiya 40:3)

⁴Yowane kana kaleko meta kamela wiyana unai se ginauli, na kana dagilolo meta suisui hesau dahina,† na kana kai ede mwadimwadi yo kamwakamwa. ⁵Yelusalema, Yudeya yo Yolidani tehana maudoina tamowaidiyao se

laoma iya kalinawai ⁶na yodi yababa se hedehemasalahadi, ede Yowane ye hebabatisoidi Yolidani sagasagana unai. ⁷Kabo Paliseya yo Sadusiya tamowaidiyao gwaudi se laoma Yowane unai babatiso hesabana. Ye kitadi ede ye dilaidi ye wane, “Komiu mwata natunao! Kaiteya ye hededelaowa bena kabo Yaubada yona hekamkamna kwa yabubugabaei? ⁸Bena nuwabui kaniyona kwa miyahemasalahadi! ⁹Na tabu kwa nuwatui meta kabo kwa bom kwa hemaui'uyoigomiu na kwa wane, ‘Kai Abelahama kana isimulitao!’‡ Ya hededelaowa, Yaubada gonowana weku ta udiyedi Abelahama kana isimulitao ye ginaulidi. ¹⁰Kilam se tolenonohaiyako. Na ena kaiwa hesau nige ye kaniyonamwanamwa, meta kabo se koigabaei yo se gabalaei kaiwa kalakalasina luwanaena.

¹¹Kaiteyadi se nuwabui kabo waila unai ya hebabatisoidi. Na tamowai hesau ede sola kabo ye laoma. Iya yona gigibwali meta ye saekalili na kabo yau. Yau nige ya namwakalili taba iya kana sendolo ya baheidi.¶ Iya kabo Yaluwa Tabuna yo kaiwa kalakalasina udiyedi ye hebabatisoigomiu. ¹²Yona kabahehuluhuluhuiyini kaikaiwana iya ni-mananaena, na kabo witi ye hesuluhuhuhuiyini yo ye hinelidi. Na kabo kaniyodi ye toledi sanalaena, na mosomosodiyao ye tolehesuwaladi kabo ye gabudi kaiwa kalakalasina nige yona kababoso unai.”

***3:2** *Galewa basileiyana* meta *Yaubada yona kabatanuwaga* o *Yaubada yona basileiya*. Mataiyo Dius yodi hedehedede yo yodi laulau ye lauwatani ede Yaubada hesana nige ye katakataikaliliyei, na *galewa* mo ye hepaisowa.

†**3:4** Yowane kana kaleko meta gonogonowana doha peloweta Ilaisa kana kaleko (Wasawa bukadi helabuina 1:8).

‡**3:9** *Kai Abelahama kana isimulitao*: Paliseya yo Sadusiya tamowaidiyao wa se bom se kita'uyoidi meta siya Yaubada kana bodao.

¶**3:11** *Kana sendolo ye baheidi*: Teina ta meta heyayai tauhaina kana paisowa hesau, meta tamowai se saguidi kadi sendolo bikibikidi ne mainadi se yailidi na sendolo ne se haigabaedi.

Yesu yona babatiso

(Maleko 1:9-11; Luka 3:21-22; Yowane 1:32-34)

¹³ Kabo Yesu Galili unai ye laoma Yolidani sagasagana unai, bena Yowane unai babatiso ye hai.

¹⁴ Na Yowane ye kaipate bena Yesu ye hededehekaiyawasi ye wane, “Idohagi to kowa ku laoma yau kaliguyena? Ye namwa mo taba kowa ku hebabatisoigau!” ¹⁵ Na Yesu ye hededebeui ye wane, “Nige, teina mahana ta unai meta kowa bena ku hebabatisoigau. Taba Yaubada yona nuwatu mo ta lauwatani.” Ede Yowane ye talam na Yesu ye hebabatiso.

¹⁶ Ye hebabatiso ye gehe kabo Yesu willa ne unai ye gayo ye saesae, na mahana ne unai galewa ye tasoke, na Yesu Yaubada Yaluwana[§] ye kita ye do-bima doha bunebune na ye talu iya unai. ¹⁷ Na kalina hesau galewa ne unai ye wane, “Teina yau natugu. Iya ya gadosisiyei, yo ya gwaualakalili iya unai.”

Diyabolo Yesu ye nohoi

(Maleko 1:12-13; Luka 4:1-13)

4 Na kabo Yaluwa Tabuna Yesu ye laei balabalaena bena diyabolo iya ye nohoi. ² Menai ye kaihuudi ye lau mayadai 40 yo boniyai 40, ede ye hasali. ³ Na taunohonoho wa ye laoma kalinaena ye wane, “Ena kowa Yaubada natuna, kabo ku hededelau weku ne udiyedi se hemala pwalawa.” ⁴ Na Yesu ye wane, “Yaubada kalinana unai ta hasili ye wane, ‘Tamowai nige pwalawa mo unai se maumauli, na Yaubada yona hede-hedede maudoidi udiyedi hinage se maumauli.’” (Dutelonomi 8:3)

⁵ Na kabo diyabolo wa Yesu ye laei Yelusalema, na se sae numa tabuna ke-wana saesaena unai se tolo, ⁶ na ye hededelau unai ye wane, “Ena kowa Yaubada Natuna, kabo ku kamposidobi. Matawuwuna buka tabuna unai se kuli se wane,

‘Kabo ye hededelau yona anelu udiyedi bena se kitahetetego, kabo nimadiyena se kabisinigo, na taba nige kaem ne ku hetupanei weku hesau unai.’” (Same 91:11-12)

⁷ Na Yesu ye hededebeui ye wane, “Na hinage buka tabuna unai ta hasili meta ye wane, ‘Tabu Guiyau yom Yaubada ku lautonogi.’” (Dutelonomi 6:16)

⁸ Na kabo diyabolo wa Yesu ye laei kuduli saesaekalilina unai, na tanoubu ta basileiyana maudoidi yodi namwanamwa saesaedi ye hekita ⁹ na ye wane, “Ena ku tulibono yo ku taba'ohu kaliguwai, kabo ginauli maudoidi ta ya haidiwa.”

¹⁰ Na Yesu ye wane, “Satani, ku tausuwala! Matawuwuna buka tabuna unai ye wane, ‘Guiyau yom Yaubada mo unai ku taba'ohu, yo iya ye bom mo ku hede-basae.’” (Dutelonomi 6:13)

¹¹ Ede diyabolo wa Yesu ye laugabaei, na anelu se laoma Yesu se kitahetete.

Yesu ye hetubu ye lauguguya

(Maleko 1:14-15; Luka 4:14-15)

¹² Huya hesau Yesu wasa ye lapui meta Yowane se haiyako na numatutugudu unai se tole. Ede Yudeya ye laugabaei na ye uyo Galili. ¹³ Nige ye uyo yona magai Nasaleta, na ye lau Kapele-nauma, Galili Gabwana** dedekanaena, meta Sebuluna yo Napatali tehadiyena.

§3:16 Yaubada Yaluwana meta Yaluwa Tabuna.

**4:13 Galili Gabwana meta willa lakilakina Galili tanona unai. Ye lakikalili doha gabwa, unai se kawagabwaei.

¹⁴Unai saha Aisaiya peloweta ye hedede-yako wa ye hemamohoiyei:

¹⁵“Sebuluna tanona yo Napatali tanona, tanodiyao udiyedi keda ye dobi gabwa, tano Galili Gabwana dedekanaena, Yolidani sagasagana hali tanakawasina, Galili tanona dagela tamowaidiyao yodi kabamiya;

tano ta tamowaidiyao yodi wasa ya hedehe-dedei ede teina:††

¹⁶Masigili unai taumiya wa mala laki-lakina se kita, yo mwalo logologunaena taumiya kalidiyena mala ye sina.” (Aisaiya 9:1-2)

¹⁷Tenem huyana ne unai Yesu ye hetubu ye lauguguya ye wane, “Nuwamiu kwa buidi, matawuwuna ede galewa basileiyana wa ye hanahanaumako.”

Yesu yona hekahekatao kabagubagunadi ye yoganeidi

(Maleko 1:16-20; Luka 5:1-11; Yowane 1:35-51)

¹⁸Huya hesau Yesu ye yona ye laulau Galili Gabwana dedekanaena ede tauyamayama labui ye kitadi yodi hinaya udiyedi se yamayama. Tamowaidiyao ede Simona—hesana hesau ede Petelo—ma kana kaha Andeleya. ¹⁹Na ye yogadobi udiyedi ye wane, “Kwa saema kwa hemuliwatanigau, na kabo ya hekatagomiu kwa hemala tamowai tauyamayamaidi.” ²⁰Ede yodi hinaya wa se laugabaedi na se saema se hemuliwatani.

²¹Se tausigilau, na kabo Sebedaiyo ma natunao Yamesi yo Yowane ye kitadi yodi waga unai, yodi hinaya se polapolaidi. Na Yamesi ma kana kaha Yowane ye yoganeidi. ²²Mahanana ne

unai tamadi yo yodi waga wa se laugabaedi, na Yesu se hemuliwatani.

Yesu taukasiyebwa ye henamwanamwadi

(Maleko 1:39 yo 3:7-12; Luka 4:44 yo 6:17-19)

²³Yesu Galili maudoina ye tauhetakikili na yodi sunago udiyedi ye lauhekata. Yaubada yona basileiya wasana namwanamwana ye hedehehemasalaha, yo hinage tamowai kadi kasiyebwa udoi'udoi ye henamwanamwadi. ²⁴Yesu wasana Galili tehana maudoina ye hemwayau, yo hinage ye lau Siliya tanona maudoina unai. Na tamowai kadi kasiyebwa udoi'udoi se laedima Yesu unai, kasiyebwa doha taukamkamna, yo yaluwa yabayababadi tamowai se luwuidi, yo taukikikikiwasi, yo hinage taubunibuni, na ye henamwanamwadi.

²⁵Na teha Galili, Dekapolisi, Yelusalema, Yudeya, yo Yolidani hali tanakawasina udiyedi bodalakilaki se laoma Yesu se hemuliwatani.

Yesu ye lauguguya kuduliyena

Mataiyo 5:1–7:29

Tamowai yodi kabagwauyala mamohoidi

(Luka 6:20-23)

5 Na Yesu boda wa ye kitadi se laolaoma, ede maiyanao hekahekatao se sae kuduli hesau unai. Kabo ye tuli ²na ye hetubu ye hekatadi ye wane,

³“Kaiteyadi nige gonowana se bom se sagu'uyoidi, na se kitalau Yaubada yona sagu unai,^{‡‡} siya gonowana se gwauyala,

††4:15 Lausoiso ta hedehehedena maudoidi kaniyodi ede Galili tanona, meta peloweta wa Galili tanona hesana udoi'udoi ye kataidi.

‡‡5:3 Lausoiso ta unai Yesu yona hedehe-dede wa kaniyona ku hasili. Hedehe-dede wa ede, Kaiteyadi se deha yaliuwadiyao udiyedi.

matawuwuna galewa basileiyana meta siya yodi.

⁴Kaiteyadi se doudou yo se nuwanuwayababa, siya gonowana se gwauyala, matawuwuna ede Yaubada kabo ye hededehtaludi.

⁵Kaiteyadi se nuwatalu, siya gonowana se gwauyala, matawuwuna ede tanoubu maudoina ta kabo siya yodi.

⁶Kaiteyadi laulau namwanamwadiyao se henuwakaliliyeidi, siya gonowana se gwauyala, matawuwuna saha se henuwa wa kabo se lobai.

⁷Kaiteyadi tamowai hekadiyo se katekamkamnaedi, siya gonowana se gwauyala, matawuwuna Yaubada kabo ye katekamkamnaedi.

⁸Kaiteyadi nuwadi udiyedi se a'a, siya gonowana se gwauyala, matawuwuna ede Yaubada kabo se kita.

⁹Kaiteyadi siya tamowai tauhenuhenuwadaumwalidi, siya gonowana se gwauyala, matawuwuna ede Yaubada kabo ye kawanatuyeidi.

¹⁰Kaiteyadi siya laulau namwanamwadi debadiyena se hekamkamnadi, siya gonowana se gwauyala, matawuwuna ede galewa basileiyana meta siya yodi.

¹¹Ena tamowai se dilamataigomiu yo se hekamkamnagomiu yo hededelupolupo yabayababadi udoi'udoi udiyedi se hededeheyababagomiu yau debaguyena, meta gonowana kwa gwauyala. ¹²Nuwamiu bena se namwa matawuwuna ede yomi kainauya ye lakikalili galewa ne unai. Na peloweta bagubagunadiyao wa se hekamkamnadi gonogonowana doha se hekamkamnagomiu ta.”

Kalita yo mala

(Maleko 9:50; Luka 14:34-35)

¹³“Komiu tanoubu ta kalitana ede. Taba kalita ne kamnana ye gehe, meta nige gonowana ta hekalita'uyoi, yo nige kana paisowa hesau. Unai kabo se ini-gabae na tamowai se sae se dobi na se utu'utui.

¹⁴Komiu tanoubu ta malana ede. Magai lakilakina hesau kuduli kewanaena malana nige gonowana se tolewadam. ¹⁵Yo hinage taba lampa ta hekalasi, meta nige gonowana gulewa unai ta hebilikoi. Na ta tolesaei masalahaena na numakalo ne unai tamowai maudoidi dawayana ne se kita. ¹⁶Unai bena tamowai yomi laulau namwanamwadi se kitadi doha mala wa, yo tamamiu galewa ne unai se hedebasaei.”

Yesu laugagayo kaniyodi mamohoidi ye hededeheemasalahadi

¹⁷“Tabu yomi nuwatu ya laoma ta laugagayo yo peloweta yodi hedehedede wa bena ya hekaiyawasidi. Nige, na ya laoma ta bena ya hemamohoiyedi. ¹⁸Ya hededemamohoi kalimiuyena: Galewa yo tanoubu kabo se gehe, na Yaubada yona laugagayo se kulidiko wa nige gonowana kulikulina gagilina hesau ye taukwadalele, kana siga laugagayo hedehededena maudoidi se laoma se mamohoi. ¹⁹Ena tamowai hesau laugagayo ta gagilina hesau ye utusi yo tamowai hekadi ye hekatadi bena laugagayo ta se utusi, Yaubada kabo iya ye tolehemulita galewa basileiyana unai. Na ena kaiteya laugagayo ta ye miyamiyai yo tamowai hekadi ye hekatadi na se miyawatani, Yaubada kabo iya ye tolehebaguna galewa basileiyana unai. ²⁰Ya hededelaowa kalimiuyena: Yomi laulau bena se dudulai yo se namwakalili na kabo siya Paliseya yo

laugagayo taulauhekataedi. Ena nige, meta nige gonowana kwa lusae galewa basileiyana unai.”

Kouyalayala lauhekatana

²¹ “Kwa lapuiyako meta Mose ye hed-edelau kada mumugao udiyedi ye wane, ‘Tabu ku kaiunu’,[¶] yo hinage, ‘Ena tamowai hesau ye kaiunu meta iya kabo se laei tautolehedudulai tamowaidiyao udiyedi na se hekamkamna.’ ²² Na yau ya hededelaowa, ena hesau kana kaha ye kouyalayalaei meta iya taba se helauhetala. Na ena tamowai hesau kana kaha ye kawayauyaulei ye wane, ‘Kulum ne nige kaniyona!’, meta iya taba se laei Sunedeli^{§§} unai na se hekilaino. Na taba hesau kana kaha ye hededeheyababa ye wane, ‘Kowa tamowai yauyaulekalilina, yo Yaubada kana waiunu mamohoi!’, meta iya kabahekilainona ede kaiwa kalakalasina unai.

²³ Unai, ena kowa yom kainauya ku baheiyamako bena ku kaitalasamyeyi na nuwam yena ye saema meta kowa yom yababa hesau kam kaha hesau unai na ye kouyalayalaego, ²⁴ yom kainauya wa ku laugabaei kaitalasam kabagabuna dedekanaena, na ku lau kam kaha wa unai yom teha ku tolehedudulai na kabo ku uyoma yom kainauya wa ku kaitalasamyeyi.

²⁵ Ena saha hesau ku ginauli na kam waiunu ye koipiliyeigo na ye laego bena ku lauhetala, meta maidam kwa tolehedudulaimwamwayauyeyi. Ena nige, kabo ye laego tautolehedudulai udiyedi. Yo tautolehedudulai kabo se

moselaego polisi udiyedi na se tolego numatutuguduyena. ²⁶ Ya hededemamohoi: Taba nige se hepesago ye lau ee kana siga kam haghaga maudoidi ku hemaisahegehedi.”

Ganawali lauhekatana

²⁷ “Kwa lapuiyako meta beyabeyana Mose yona laugagayo unai ye wane, ‘Tabu ku ganaganawali.’^{*} ²⁸ Na ya hededelaowa kalimiuwai: Ena kaiteya waihiu hesau ye kita na nuwanaena ye gadosisiyeyi bena taba maidana se keno, meta iya nuwana ne unai ye ganawaliko. ²⁹ Ena matakahatum ye woyalaego yababa unai, ku lamohai na ku gabaei. Ye namwa mo taba yaum hesau nigele na kabo taum maudoudoina ye lau kaiwa kalakalasina unai. ³⁰ Yo hinage ena nima kahatum ye woyalaego yababa unai meta ku bolihai ku gabaei. Ye namwa mo taba yaum hesau nigele na kabo taum maudoudoina ye lau kaiwa kalakalasina unai.”

Inawase lauhekatana

(Mataiyo 19:9; Maleko 10:11; Luka 16:18)

³¹ “Mose ye wane, ‘Ena tamowai hesau mwanena bena ye inawasei meta kabo inawase pepwana ye kuli na ye mosei.’[†] ³² Na yau ya hededelaowa: Ena tamowai hesau mwanena nige ye ganaganawali na ye inawasegaibui, meta iya waihiu ne ye heganawali. Na ena tamowai hesau waihiu ina'inawasena ye tawasolai, meta iya hinage ye ganawali.”[‡]

[¶]5:21 *Tabu ku kaiunu*: Esodo 20:13

^{§§}5:22 *Sunedeli* meta Dios tamowaidiyao yodi kabalauhetala saesaekalilina. Maleko 14:55 hededehemasalahana ku hasili.

^{*}5:27 *Tabu ku ganaganawali*: Esodo 20:14

[†]5:31 *Dutelonomi* 24:1

[‡]5:32 *Maleko* 10:11-12 yo *Luka* 16:18 hinage ku hasili.

Kaigwala lauhekatana

³³“Doha hinage kwa lapuiyako meta Mose ye hededelaou kada mumugao udiyedi ye wane, ‘Tabu yom hededekaigwala hesau ku utusi, na yom kaigwala ku hededediko Yaubada unai meta bena ku ginauliwatanidi.’[¶]

³⁴Na yau ya hededelaoua: Tabu ku kaigwala! Tabu galewa hesanaena ku kaikaigwala, matawuwuna galewa meta Yaubada yona kabatuli.

³⁵Yo tabu ku kaikaigwala tanoubu hesanaena, matawuwuna tanoubu ta iya Yaubada kaena kabatolena. Yo tabu ku kaikaigwala Yelusalema hesanaena, matawuwuna Yelusalema meta wasawasa saesaena yona magari.

³⁶Tabu ku kaikaigwala kulum ne unai,[§] matawuwuna nige gonowana kulum ne maiyawana hesau ku heposiposi o ku hedubaduba. ³⁷Ye namwa mo taba ku talam ku wane ‘Aa’, o ku uhala ku wane ‘Nige’. Ena saha hesau ku hededehagahagai'uyoi meta tauyababa unai ye laoma.”

Haigum lauhekatana

(Luka 6:29-30)

³⁸“Yo hinage kwa lapuiyako yomi taulauhekata se wane, ‘Ena matam kesega se koihegibu, kabo hinage taukoihegibuna ne matana kesega ku koihegibu, yo ena mwakam kesega se koihuhuhai hinage taukoihuhuna ne

mwakana kesega ku koihuhuhai.’^{**} ³⁹Na yau ya hededelaoua: Tabu yababa tauginaulina ku laukwatakwataei. Ena tamowai hesau papalikahatum ne unai ye koi meta tabu ku hemaisa, hinage ku tolobui na papalim hesauna ne unai ye koi. ⁴⁰Ena tamowai hesau ye laego ku lauhetala na kam luwuluwu nimakubwakubwana ne ye hai meta hinage kam luwuluwu nimalohalohana^{††} ku mosei. ⁴¹Ena iyala tamowaina hesau ye lauheliligo bena yona gogo ku baheidi keda kubwakubwana mo, meta bena ku baheidi ku lau kedalohaloha.^{‡‡} ⁴²Ena tamowai hesau saha ye kaibwadai kalimyena meta bena ku mosei. Na ena tamowai hesau saha kalimyena ye sagenahagahagai meta tabu ku nuwahi, na bena ku mosei.”

Waiunu gadosisiyaina lauhekatana

(Luka 6:27-28 yo 32-36)

⁴³“Yo hinage kwa lapuiyako yomi taulauhekata se wane, ‘Keham ku gadosisiyeyi^{¶¶} na kam waiunu ku hewaiunu.’ ⁴⁴Na yau ya hededelaoua kalimiyuna: Kami waiunu kwa gadosisiyedi yo hinage tauhekamkamnagomiu yodi kwa tapwalolo. ⁴⁵Teina laulau ta unai kabo komiu kwa hemala tamamiu galewa ne unai natunao mamohoidi, matawuwuna ede mahana ye hesina tamowai yabayababadi yo tamowai namwanamwadi udiyedi; yo hinage nabu ye hetalu tamowai

[¶]5:33 Numela 30:2; Lewitikasi 19:12; Dutelonomi 23:21

[§]5:36 Ena tamowai hesau *kulunaena ye kaigwala*, kaniyona meta yona maui kabo ye mosegabaei, ena yona hedehedede ne nige ye mamohoi.

^{**}5:38 Esodo 21:24; Lewitikasi 24:20; Dutelonomi 19:21

^{††}5:40 Yesu yona huyaena kwama labui se likwalikwadi. *Lulu nima kubwakubwana* se likwabagunai, na *luwuluwu nima lohalohana* kewanaena se likwa wa hinage se hepaisowa yodi kabobo.

^{‡‡}5:41 *Keda kubwakubwana mo ... keda lohaloha*: Loma yodi tau'iyala yodi dudulai meta tamowai se lauhelilidi bena yodi gogo se baheidi keda kubwakubwa. Keda ne lohana ede Dimdim unai ta hedede ta wane “one mile”.

^{¶¶}5:43 Lewitikasi 19:18

namwanamwadi yo tamowai yabayababadi udiyedi. ⁴⁶Ena taugadosisiyeigomiu se bom mo kwa gadosisiyeidi, kabo kaniyona ede saha? Takisi tautanotano⁸⁸ hinage se gadogadosisihineli. ⁴⁷Ena kehamiyao mo se bom kwa lautokihinelidi meta kabo idohagi yomi laulau ne se namwa na kabo tamowai hekadiyo yodi laulau? Matawuwuna dagela tamowaidiyao teina miya ta hinage se miyamiyaei. ⁴⁸Yomi miyamiya ne udiyedi bena kwa namwa yo kwa dudulaikalili, doha tamamiu galewa ne unai iya ye namwa yo ye dudulaikalili.”

Kaikainauya lauhekatana

6 “Bena kwa kitanamwanamwa, tabu tamowai matadiyena yomi laulau namwanamwadi kwa ginaginulidi bena kabo se kitahenamwagomiu. Ena yomi laulau doha teina, meta tamamiu galewa ne unai taba nige kainauyana ye haiyawa.

²Unai ena yomi kainauya kwa moseidi deha tamowaidiyao udiyedi meta tabu bwagigina kwa yuhi doha taukailupolupo yodi laulau sunago yo keda udiyedi, yodi kainauya se moseidi tamowai matadiyena bena kabo se kitadi yo se nokoedi. Ya hededemamohoi kalimiyuna: Siya yodi kainauya maisana ede se haiyako.

³Ena yom kainauya ku mosei deha tamowaina hesau unai meta tabu ku hedede'uyoigo kam kaha hesau unai na bena kabim ye kata. ⁴Na yom kainauya meta bena ku mosewadam. Na Tamam ginauli wadawadamdi taukitadi, iya kabo ye kainauyaego.”

Tapwalolo lauhekatana

(Luka 11:2-4)

⁵“Na ena kwa tapwalolo, tabu yomi laulau doha taukailupolupo. Se henuwa bena kabo tamowai se kitadi, unai sunago kalodiyena yo hinage keda dedekadiyena se tolo na se tapwat-apwalolo. Ya hededemamohoi kalimiyuna: Siya yodi tapwalolo maisana ede se haiyako. ⁶Na ena ku tapwalolo, meta ku mwalae yom numa kalonaena, kedana ku gudu na ku tapwalolo Tamam unai, iya ede teha wadawadamnaena yo teha maudoidi udiyedi taumiya. Na Tamam ginauli wadawadamdi taukitadi, iya kabo ye kainauyaego.

⁷Na ena kwa tapwalolo, tabu yomi hedehedede kwa laulaubodai'uyoidi, doha Yaubada nige kabina taukata yodi tapwalolo. Siya yodi nuwatu meta bena tapwalolo se heloha, na kabo yodi yaubada ye lapuidi. ⁸Unai komiu yomi tapwatapwalolo tabu doha siya, matawuwuna ede ginauli sahasahadi udiyedi kwa deha ne Tamamiu kabidi ye katako na kabo kwa kaibwadaidi.

⁹Unai taba komiu kwa tapwalolo doha teina:

“Tamamai galewa ne unai! Kowa hesam ka hededetausaei.

¹⁰Yom basileiya bena ye laoma. Yom nuwatu bena ka ginauliwatanidi tanoubu ta unai, doha galewa ne unai yom nuwatu se ginauliwatanidi.

¹¹Mayadai ta kaina ku leyama.

¹²Yoma yababa ku nuwatu-gabaedi, doha hinage kai tauheyababagai yodi yababa ka nuwatugabaedi.

⁸⁸5:46 Takisi tautanotano meta Dius tamowaidiyao, na Loma babadadiyao yodi se paisowa. Kadi paisowa ede yodi hali Dius tamowaidiyao udiyedi moni se tanotano na se moseidi Loma yodi gabemani udiyedi. Unai yodi hali Dius tamowaidi siya se kitaheyababadi.

¹³Bena ku kitahetetegai na taba nige ka lulau noho luwanaena, na tauyababa yona nuwatu udiyedi ku gilihaigai.” *

¹⁴Tapwalolo wa ye hekatadi ye gehe kabo ye hedehedede'uyo ye wane, “Tauheyababagomiu yodi yababa bena kwa nuwatugabaedi, kabo Tamamiu galewa ne unai hinage yomi yababa ye nuwatugabaedi. ¹⁵Na ena yodi yababa nige kwa nuwatugabaedi meta hinage Tamamiu galewa ne unai taba nige yomi yababa ye nuwatugabaedi.”

Kaihudi lauhekata

¹⁶“Ena kwa kaihudi, tabu kami kao doha taukailupolupo yodi laulau. Siya kadi kao se heyababadi bena tamowai se kitadi meta se kaihudi. Ya hedede-mamohoi kalimiuyena: Siya yodi kain-auya ede se haidiko. ¹⁷Na kowa huyana ku kaihudi meta bena ku matakabi, kulum ne ku heyausi yo ku suwali. ¹⁸Unai kabo tamowai hekadi nige gonowana se kitalobaigo meta ku kaihudi, na Tamam teha wadawadamyena taumiya, iya ye bom mo kabim ye kata. Na Tamam gin-auli wadawadamdi taukitadi, iya kabo ye kainauyaego.”

Gogo lauhekata

(Luka 12:22-36 yo 16:13)

¹⁹“Tanoubu ta unai tabu kwa kaipate bena taba kwa gogokalili. Gogo ne kabo se pwasa yo se tatagwaligwali, yo hinage taukaiwahali kabo se kaiwahalidi. ²⁰Na taba kwa kaipate bena galewa ne unai kwa gogokalili. Temenai nige gonowana se pwasa yo se tatagwaligwali, yo hinage taukaiwahali taba nige se kaiwa-

halidi. ²¹Matawuwuna ede kaiteya teha unai yom gogo se miyamiya, meta yom nuwanuwatu ede temenai.

²²Matada meta siya tauda ta malana ede. Ena matada se dawaya meta kabo tauda maudoina ta ye dawaya. ²³Ena matada se yababa meta tauda maudoina ta kabo ye masigili.† Na ena ku nuwatui meta mala ede nuwam yena, na mala ne meta ye masigili, masigilina ne meta ye lakikalili.

²⁴Nige gonowana tamowai hesau tanuwaga labui yodi ye paisowa. Hesau kabo ye subu na hesauna wa kabo ye henuwa. O nuwana bagubagunana wa yona nuwatu ye ginauliwatanidi ma nuwakohihaina, na hesauna wa ye kitadobidobiyei. Unai nige gonowana Yaubada yo moni yodi kwa paisowa.

²⁵Unai ya hededelaowa kalimiuyena: Tabu kwa nuwanuwatukalili yomi mauli hesabana, bena saha kabo kwa kai yo kwa numa; yo taumiya ta hesabana, saha kabo kwa likwa. Mauli ye saekalili na kabo kai, yo taumiya ta ye saekalili na kabo kaleko! ²⁶Hage manuwa ne sola kwa kitadi, siya nige kadi se paipaisowa, nige yodi koya yo hinage nige yodi sanala, na tamamiu galewa ne unai, iya ye hekahekaidi. Na komiu meta kwa saekalili na kabo manuwa ne. ²⁷Kaiteyamiu kwa nuwanuwatukalili meta nige gonowana kwa bom yomi mauli ne kwa heloha'uyoi.

²⁸Na idohagi to kaleko kwa nuwanuwatukaliliyedi? Sola koya pasadiyao ne kwa kitadi. Nige se paipaisowa yo nige kaleko se laulauginauli. ²⁹Ya hededelaowa kalimiuyena: Solomona yona wasawasa

*6:13 Kulikuli beyabeyadi hekadiyo lausoiso 13 se tubei se wane, *Matawuwuna ede basileiya kowa yom, yo gigibwali kowa yom, yo namanamali kowa yom. Amen.* Na kulikuli bagubagunadi udiyedi hedehedede ta nige se kulidi.

†6:23 *Matada se yababa:* Ena tamowai hesau ye bom mo ye nuwatu'uyoi, meta Dius tamowaidiyao se wane *matana se yababa.* Tamowai doha tenem nuwana ne unai meta ye masigiligudui, nige mala hesau.

kalekodiyo nige hesau kana kao ye namwa doha tenem pasa ne.³⁰ Yaubada pasa ne kadi kao ye henamwadi, wau se lala na malaitom meta kabo se wowoya na se gabudi se kalasi. Na komiu meta ye nuwatukaliliyeigomiu, unai kami kaleko iya kabo ye haidiwa. Komiu sunuma gagilidi tamowaidiyo!

³¹ Unai tabu nuwamiu se mode kwa wane, 'Malaitom kabo saha ka kai? O saha ka numa? Yo saha ka likwa?' ³² Matawuwuna nige Yaubada tausunumaena siya meta kai yo gogo se henuwakaliliyedi, na kami henuhenuwa maudoidi ta tamamiu galewa ne unai kabidi ye katako. ³³ Na komiu bena Yaubada yona basileiya kwa tolebagunai yo hinage miyamiyana dudulaidi kwa miyamiyaidi, na kabo ginauli maudoidi ta hinage ye haidiwa. ³⁴ Unai tabu malaitom modena unai kwa nuwanuwatukalili, matawuwuna malaitom kabo ye bom modena ye mode'uyo. Mayadai kesega kesega ye bom mo polohena."

Kitahineli lauhekata

(Luka 6:37-38 yo 41-42)

7 "Tabu tamowai hesau yona laulau unai ku hineli na ku hededeheyababa. Ena ku hineli na ku hededeheyababa, meta hinage Yaubada kabo ye hineligo na ye hededeheyababago. ² Matawuwuna Yaubada kabo ye hineligo doha tamowai hekadi ku hinelidi, na laugagayo saha ku hepaisowa kalidiyena wa kabo hinage Yaubada ye hepaisowa kalimwai.

³ Ye saha to kam kaha matana mukalina ku kaikaikewai na kowa matam ne unai kaiwa mwayana ne nige

ku modei? ⁴ Idohagi to ku hededelau kam kaha unai bena matana mukalina ku haigabaei, na matam ne unai kaiwa mwayana ede sola ma miyana? ⁵ Kowa taukailupolupo mamohoi, matam ne unai kaiwa mwayana ne ku haigabaeibagunai, na matam ne ye nega, kabo kam kaha matana mukalina ku kitanamwanamwaei na ku haigabaei.

⁶ Ginauli tabudi tabu kwa moselaedi kedewa udiyedi, yo yomi giniuba tabu kwa gabalaedi puwaka udiyedi. Ena ku gabalaedi, kabo puwaka wa giniuba ne se utukalalateidi bwatano ne unai, yo kedewa wa kabo se gelobui na se kalasigomiu." †

Kaibwada Yaubada unai

(Luka 11:9-13)

⁷ "Kwa kaibwada Yaubada unai, kabo saha kwa kaibwadai wa ye leyawa. Kwa wase, na kabo saha kwa wasewasenei wa Yaubada ye saguigomiu na kwa lobai. Yo hinage keda guduna unai kwa koikoi, kabo keda ye sokeyawa. ⁸ Matawuwuna ede taukaikaibwada saha se kaibwadai wa kabo se hai, yo tauwasewase saha se wasenei wa kabo se lobai, yo keda kabo ye soke kaiteyadi taukoikoi wa udiyedi.

⁹ Komiu sina yo tama, ena natumiyu ye kaibwada kai, kabo weku kwa mosei? ¹⁰ O ena ye kaibwada yama, kabo mwata kwa mosei? ¹¹ Komiu yomi miyamiya se yababa na iyamo gonowana kabo kainauya namwanamwadiyo kwa moseidi natumiyao udiyedi; na tamamiu galewa ne unai yona laulau se namwakalili, na ye nonohakaliliko kabo kainauya namwanamwadi ye moseidi kaiteyadi se kaibwada iya unai.

†7:6 *Ginaulti tabudi*: yo *giniuba* meta Yaubada yona hedehedede namwanamwadi, na *kedewa* yo *puwaka*, siya ede tamowai nige gonowana Yaubada yona hedehedede ne se kawanamwanamwaei.

**Mose yona laugagayo
maudoina kaniyona**

¹²Unai, laulau sahasahadi kwa henuwa bena tamowai se ginaulidi kalimiuyena meta komiu hinage kwa ginaulidi siya kalidiwai. Teina ta Mose yo Peloweta yodi lauhekata maudoina kaniyona ede.”

Keda labui hedehedededi

(Luka 13:24)

¹³“Kawakeda gagilina unai kwa lusae. Matawuwuna keda ye lau kabakamkamna magaina unai meta ye masalaha yo kawakedana ye laki, unai tamowai se bado keda ne se hemuliwatani. ¹⁴Na mauli kedana meta ye giligili yo kawakedana ye gagili, unai tamowai hisa mo se lobai na unai se lau.”

Peloweta bwalabwala kadi kao

(Luka 6:43-44)

¹⁵“Kwa kitanamwanamwakalili peloweta bwalabwala udiyedi. Mamoe kadi kaoyena se laoma kalimiuyena, na iyamo kadi kao mamohoina meta siya doha kedewanukula kaikaikalasidiyao. ¹⁶Siya laulau saha se miyamiyaedi ne udiyedi kabo kwa kitalobaidi. Nige gonowana tamowai hesau kamokuku unai wine kaniyona ye gigi, yo hinage nige gonowana kaiwa gwaligwalidi udiyedi bosibosi^f kaniyona ye gigi. ¹⁷Yo hinage kaiwa yababana kaniyonao meta kaikailewa, na kaiwa namwanamwana kaniyona meta kaikaina. ¹⁸Kaiwa namwanamwana unai taba nige kaiwa yababana kaniyona ta lobai, yo hinage kaiwa yababana unai taba nige kaiwa namwanamwana kaniyona ta lobai. ¹⁹Ena taba kaiwa hesau kaniyona nige

se namwa meta kabo se koigabaei na se tulaei kaiwa kalakalasinna unai. ²⁰Unai kaiwa kabakitalobaina ede kaniyona udiyedi.

²¹Tamowai se bado se hededelaoma kaliguwai se wane, ‘Guiyau, Guiyau!’, na iyamo nige gonowana maudoidi se lusae galewa basileiyana, na tamagu galewa ne unai yona nuwatu kaiteyedi se ginauliwatanidi, siya se bom mo kabo se lusae. ²²Huyakitahekasa yo hineli mayadaina ne unai meta boda kabo se wane, ‘Guiyau, Guiyau, hesamyena ka hededepeloweta, yo hesam yena demoni ka hededehepesadi, yo hinage hesam yena laulau gigigigibwalidi ka ginaulidi.’ ²³Kabo ya hededelau kalidiyena ya wane, ‘Nige kabimiu ya kata, kwa tausuwala, komiu yomi laulau se yababakalili.’”

Kabakabinuma labui hedehedededi

(Luka 6:47-49)

²⁴“Unai, kaiteya yogu hedehedede ta ye lapuidi na ye miyawatanidi meta iya doha tamowai sibasibana weku kewanaena ye kabinuma. ²⁵Na kabo nabu ye talu, kabaita ye didi, yo hinage yau- mai ye towa na numa wa ye nukunuku, na nige ye guli, matawuwuna ede numa wa weku kewanaena ye hetolo. ²⁶Na kaiteya yogu hedehedede ta ye lapuidi na nige ye miyawatanidi meta iya doha tamowai yauyaulena, malanagana- galiyena yona numa ye hetolo. ²⁷Na kabo nabu ye talu, kabaita ye didi yo yaumai ye towa ede numa wa ye nukuheguli yo ye tatagwaligwali.”

²⁸Yesu yona lauhekata maudoidi wa gehediyena meta boda wa se noko, ²⁹matawuwuna ede yona lauhekata wa meta ma gigibwalina, nige doha lauga- gayo taulauhekataena tamowaidiyao.

7:16 Isalaela unai nige *bosibosi*, na kaiwa hesau Dimdim unai hesana ede *fig*. Ka bui *bosibosi* matawuwuna kaniyodi se kamna.

Yesu taulepela ye henamwanamwa

(Maleko 1:40-45; Luka 5:12-16)

8 Yesu kuduli wa unai ye lauhekatagehe ede maiyana hekahekatao se lidi se dobi. Na boda se laoma se hemuliwatani. ²Na kabo taulepela hesau ye laoma ye tulibono na ye hededelau Yesu unai ye wane, “Guiyau, gigibwali ede kalimwai, na ena ku henuwa kabo ku henamwanamwagau na ya a'a'uyo.” ³Na Yesu ye kabilau tamowai wa unai na ye wane, “Ya henuwa, teina mahana te unai ku a'a!” Mahanana ne unai tamowai wa ye namwanamwa. ⁴Kabo Yesu ye hededelau unai ye wane, “Tabu tamowai hesau yona ku hedehedede! Na ku lau, yom kainauya ku hai doha Mose yona laugagayo unai ye hededeyako wa, ku bahelaei taukaitalasam unai ku mosei yo hinage ye kitago,[§] unai kabo tamowai maudoidi kabina se kata meta ku namwanamwako.”

Iyala taubagunaena tamowaina yona sunuma

(Luka 7:1-10)

⁵Huyana Yesu ye lage Kapelenauma unai meta iyala taubagunaena tamowaina hesau** ye laoma Yesu unai ye kaibwadasagu ⁶ye wane, “Guiyau, yogu taupaisowa hesau meta ye kasiyebwa na tauna meta se kamkamnakalili nige gonowana tauna ye hetetelidi, iya ede numaena ye kenokeno.” ⁷Ede Yesu ye wane, “Kabo ya laowa ya henamwanamwa.” ⁸Na iyala taubagunaena tamowaina wa ye wane, “Guiyau, kowa ku saekalili na kabo yau, unai nige gonowana ku

laoma yogu numaena. Na taba ku hedehedede mo na yogu taupaisowa ne ye namwanamwa. ⁹Matauwuwuna yau hinage meta kagu tanuwaga lakilakidiyao se kitahetetegau, yo yau hinage tau'iyala taukitahetetedi. Ena ya hededelau hesau unai ya wane, ‘Ku lau’, meta ye lau. Ena ya wane, ‘Ku laoma’, meta kabo ye laoma. Yo ena ya hededelau yogu taupaisowa unai ya wane, ‘Paisowa ne ku ginauli’, meta ye ginauliawatani.”

¹⁰Yesu hedehedede wa ye lapuidi meta ye nokokalili. Na ye hededelau boda wa udiyedi ye wane, “Ya hededemamohoi kalimiuyena: Isalaela unai nige tamowai hesau ya kita yona sunuma doha teina! ¹¹Na ya hededelaowa kalimiuyena, teha maudoina tanoubu ta unai boda^{††} kabo se laoma Abelahama, Isako yo Yakobo maidadiyao se hekoikesega yo se gwauyalagogo galewa basileiyana unai. ¹²Na galewa basileiyana Yaubada ye kabiononohai meta Isalaela tamowaidiyao hesabadi, na iyamo nige yodi sunuma. Unai kabo ye hepesadi na ye tolelaedi masigili magaina unai. Temenai kabo se doudou yo kawadi se kapuyahisidi.” ¹³Na Yesu kabo ye hededelau iyala taubagunaena wa unai ye wane, “Yom sunuma ne unai yom taupaisowa ne kabo ye namwanamwa, na ku lau yom magari.” Mahanana ne unai yona taupaisowa wa ye namwanamwa.

Yesu taukasiyebwa ye henamwanamwadi

(Maleko 1:29-34; Luka 4:38-41)

¹⁴Na kabo Yesu ye lau Petelo yona numa unai, na Petelo bwasiyana

[§]8:4 Laugagayo ta ta hasili Lewitikasi 14:2-4 unai.

**8:5 Iyala taubagunaena tamowaina meta hedehedede mamohoina ede *sentuliyo*. Sentuliyo meta Loma yodi tau'iyala badodi 100 tauwoyaidi. Apostolo 10:1 unai hinage hededeherasalahana ku hasili.

††8:11 Boda ta, siya meta dagela tamowaidiyao, nige Dius tamowaidiyao.

sinebada ye kita meta tauna se gwagwama yo ye kasiyebwakalili na ye kenokeno. ¹⁵Ye kabilau sinebada wa nimana unai meta kasiyebwa wa ye gehe, na sinebada wa ye namwanamwa, ede ye kabinonoha na Yesu ye haitalai.

¹⁶Meimeilahina ne unai mahana ye dui^{‡‡} na kabo tamowai yaluwa yabayababadi se tanuwagaidi wa se woyaidima na yaluwa yabayababadi wa ye hededehepesadi. Yo taukasiyebwa maudoidi ye henamwanamwadi.

¹⁷Teina laulau gigigigibwalidi ye ginaulidi ta unai meta Yaubada kalinana peloweta Aisaiya ye hededediko wa ye hemamohoyedi doha ye wane,

“Iya meta yoda basabasa maudoidi ye haigabaedi, na kada kasiyebwa ye henamwanamwadi.”

(Aisaiya 53:4)

Tamowai labui bena Yesu se hemuliwatanani

(Luka 9:57-62)

¹⁸Yesu boda wa ye kita meta ye laki ye laulau, unai ye hededelau yona hekahekatao wa udiyedi meta bena se kawasilau Galili Gabwana hali tanakawasi ne unai. ¹⁹Na kabo laugagayo taulauhekataena hesau ye laoma Yesu unai na ye wane, “Tanuwaga, yom kabalau maudoidi udiyedi yau kabo ya hemuliwatanigo.” ²⁰Na Yesu ye hededelau unai ye wane, “Kedewa nukula yodi

duha se paganidi, yo hinage manuwana yodi noi se paganidi, na Tau Natuna^{¶¶} nige yona numa yo yona kabakaiyawasi mamohoina hesau.”

²¹Na tauhemuliwatanina hesau ye hededelau Yesu unai ye wane, “Guiyau, taba gonowana ya uyo magari na tamagu toletoletauna ya kita, na kabo ya uyoma ya hemuliwatanigo.” ^{§§22}Na Yesu ye hededelau unai ye wane, “Kowa ku hemuliwatanigau, na kaiteyadi se boitako meta siya bena kehadi tauboitane se lae bwayabwaya unai se tole.” *

Yesu wowoli ye hededehedawwali

(Maleko 4:35-41; Luka 8:22-25)

²³Na kabo Yesu maiyana hekahekatao se dobi wagaena se gelu na Galili Gabwana wa unai se kawasi. ²⁴Yesu waga wa unai ye kenoko na make-sega kabo wowoli ye lage na waga wa bagodu se ini'inipuluhi. ²⁵Unai yona hekahekatao wa iya se hanoi na se wane, “Guiyau, ku hesaguhaida! Nige bayaona kabo ta yoli!” ²⁶Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Idohagi to kwa matausi? Yomi sunuma taki se gagili!” Ede ye tolo na yaumai yo bagodu wa ye kawamananai, meta yaumai wa ye kaiyawasi na gabwa ye daumwali. ²⁷Unai yona hekahekatao wa meta se nokokalili na se wane, “Teina meta tamowai sahasahana? To yaumai yo bagodu hinage kalinana se kawakabiyei na se daumwali?”

^{‡‡}8:16 Dius yodi laugagayo meta Sabati unai mahana ye dui kabo Sabati ye gehe na gonowana se hetubu se paisowa'uyo.

^{¶¶}8:20 Yesu ye bom hesana ye katai *Tau Natuna*.

^{§§}8:21 Dius yodi miyamiya unai, ena tamowai hesau tamana yo sinana se tau-taubada yo se sinesinebadakaliliko, meta iya kana paisowa bena ye kitahetetedi ye lau ee kana siga se boita. Yodi boita unai kabo natudi ta iya kana paisowa bena ye kita meta tamana yo sinana ta se kabinamwanamwaedi yo se laedi kabatoledi namwanamwana unai se toledi.

*8:22 *Kaiteyadi se boitako* siya ede yaluwadiyena se boitako, kaniyona ede nige se modelau Yaubada unai yo Yesu nige se sunumai. *Kehadi tauboitane* meta bulumaena tauboitane.

**Tamowai labui udiyedi yaluwa
yabayababadi Yesu
ye hededehepesadi**

(Maleko 5:1-20; Luka 8:26-39)

²⁸Kabo Yesu ye dunasae Gadala tamowaidiyao yodi teha unai. Tenem teha ne unai meta tamowai labui, yaluwa yabayababadi siya se luwuidi. Yodi laulau se yababakalili to nige tamowai hesau gonowana ye lau temenai. Yodi kabamiya meta bwayabwaya, unai se pesa se laoma Yesu se hailobai. ²⁹Se yogalau unai se wane, “Yaubada natuna, ku laoma kabo saha ku ginauli kalimaiyena? Yaubada yona kaisunuwa mayadaina meta sola nige ye lage, na ku laoma ta bena ku hekamkamnanonohaigai?”

³⁰Na tehalaudi wa unai meta puwaka yawoina se dumudumuli. ³¹Ede demoni wa se wane, “Ena ku hededehepesagai, taba gonowana ku hetamaligai na ka lau puwaka ne udiyedi ka luwu.” ³²Unai Yesu ye hededelau demoni wa udiyedi ye wane, “Kwa lau!” Ede tamowai wa se pesagabaedi na puwaka wa udiyedi se luwu. Kabo puwaka wa padipadi wa unai se heloigogoi se dobi waila wa unai se mwaloigogoi. ³³Na puwaka taukita-hetetedi wa se heloi se lau yodi magari na saha ye tubu wa yo hinage tamowai labui wa wasadi se hedehedededi. ³⁴Ede magari wa tamowaidiyao mauidi se laoma Yesu unai se kaibwada bena taba yodi magari tanona ye laugabaei.

**Yesu taubunibunina
ye henamwanamwa**

(Maleko 2:1-12; Luka 5:17-26)

9 Yesu waga hesau unai ye gelu na ye kawasi'uyo yona magari Kapele-nauma. ²Menai tamowai hekadiyo tau hesau bunibunina diyadiyali unai se ba-

heyama iya unai. Yesu yodi sunuma ye kita na ye hededelau taubunibunina wa unai ye wane, “Natugu! Ku nuwabayao, yom yababa ya nuwatugabaedi.”

³Na laugagayo taulauhekataedi hekadiyo se bom se gadigadigugu se wane, “Teina tamowai ta meta Yaubada ye hededeheyaheyababa.”

⁴Yodi nuwanuwatu wa Yesu kabidi ye kata ede ye hededelau udiyedi ye wane, “Idohagi to nuwatu yababadi kwa nuwanuwatuidi. ⁵Saha hedehededena ye biga ede: ‘Yom yababa wa ya nuwatugabaedi’, o, ‘Ku tolo na ku laulau.’ ⁶Ya henuwa bena kabina kwa kata meta Tau Natuna[†] iya kaiyaulina ta unai yona gigibwali gonowana yababa ye nuwatugabaedi.” Ede ye hededelau taubunibunini wa unai ye wane, “Ku tolo, yom diyadiyali ne ku bahei na ku lau yom magari.” ⁷Ede tamowai wa ye tolo na ye lau yona magari. ⁸Laulau saha ye tubu wa boda se kita meta se siliyata na Yaubada se hedebasaei, matawuwuna gigibwali wa ye mosei tamowai udiyedi.

Yesu Mataiyo ye yoganei

(Maleko 2:13-17; Luka 5:27-32)

⁹Yesu magari wa ye laugabaei ye laulau, na takisi tautanotano hesau hesana Mataiyo ye kita yona kabapaisowa numana unai ye tutuli. Ye hededelau unai ye wane, “Ku hemuliwatanigau.” Ede Mataiyo ye tolo na ye hemuliwatani.

¹⁰Kabotaki se lau Mataiyo yona numa unai. Na takisi tautanotano bodadi yo hinage yababa tamowaidi hekadiyo se laoma Yesu yo yona hekahekatao wa maiyadiyao se kaikaigogoi. ¹¹Paliseya tamowaidiyao se kitadi ede yona hekahekatao wa se henamaiyedi, “Idohagi to kami tanuwaga ne takisi tautanotano yo yababa tamowaidi maidanao

[†]9:6 Yesu ye bom hesana ye katai *Tau Natuna*.

se kaikaigogoi?”¹² Yodi hedehehede wa Yesu ye lapui, na ye hedehebui ye wane, “Taukasikasiyebwa mo se henuwa doketa, na tamowai namwanamwadi meta nige.¹³ Na kwa lau teina hedehehede ta kaniyona kwa wasenei: ‘Katekamkamna mo ya henuwa, na nige kaitalagam.’ (Hoseya 6:6) Yogu laoma ta meta nige tamowai se bom se kitahedudulai’uyoidi hesabadi, na yababa tamowaidiyao hesabadi.”

Kaihudi henamaina

(Maleko 2:18-22; Luka 5:33-39)

¹⁴Na kabo Yowane Babatiso yona hekahekatao se laoma Yesu se henamaiyei, “Idohagi to kai yo Paliseya tamowaidiyao ka kaikaihudi, na tauhemuliwatanigo nige se kaikaihudi?”¹⁵ Yesu ye hedehebui ye wane, “Idohagi to tautawasola kana taumana yona tawasola kaikaigogona unai bena se nuwadubu? Sola mahanana kabo ye laoma tautawasola kabo kalidiyena se haigabaei na siya kabo se kaihudi.

¹⁶Nige gonowana tamowai hesau luwuluwu wodubona ye polai kaleko hauhauna unai, matawuwuna kaleko hauhauna ne luwuluwu kabo ye tabepulisi’uyoi, na tapulisina ne kabo ye lakikalili luwuluwu ne unai.

¹⁷Yo hinage waina hauhauna nige ta ini kaba’inina[‡] beyabeyana unai. Taba waina kaba’inina beyabeyana ta hepaisowa, kabo ye tapulisi, na waina wa kabo ye bwalili. Unai waina hauhauna ta ini waina kaba’inina hauhaudi udiyedi, kabo se namwalabulabui.”

Yesu sinebada yo sinekuku ye henamwanamwadi

(Maleko 5:21-43; Luka 8:40-56)

¹⁸Yesu sola ma hedehehedena, na magari wa yodi sunago badana hesau ye laoma Yesu matanaena ye tulibono na ye wane, “Natugu waihiu kaboina ta ye boita, na ku laoma nimam ku tolesae iya kewanaena, kabo ye mauli.”¹⁹ Ede Yesu yo yona hekahekatao wa se tolo na maiyadi se lau.

²⁰Se laulau, na kabo sinebada hesau kwasina ye miyamiyagabae bolimai saudoudoi-labui, iya Yesu dagelana unai ye laoma na kana kwama sinosinona ye kabitonogi.²¹ Yona nuwanuwatu unai ye wane, “Taba Yesu kana kwama mo ya kabitonogi, kabo ya namwanamwa.”²² Na Yesu ye kitabui sinebada wa ye kita ede ye hedehehede unai ye wane, “Natugu, nuwam ye bayao! Yom sunuma ta ye henamwanamwago.” Na mahanana ne unai waihiu wa ye namwanamwa.

²³Sunago badana wa yona numa unai se lage ede tauhigohigo[¶] yo taudoudou bodadi se kitadi,²⁴ na Yesu ye hedehehede udiyedi ye wane, “Kwa pesa! Sinekuku me nige ye boita, na ye keno mo meta.” Na se talawasiyei.

²⁵Boda wa ye hetamalidi se pesagehe kabo Yesu ye mwalae sinekuku wa yona kabakeno wa unai, na ye kabilau nimana wa unai, ede ye tolo.²⁶ Na wasana wa ye lau tenem teha ne maudoina unai.

Yesu taumatagibugibu labui ye henamwanamwadi

²⁷Yesu sunago badana yona numa wa ye laugabaei ye laulau na taumatagibugibu labui se tolo na se hemuli-

[‡]9:17 Dius yodi waina kaba’inina meta suisui dahidi udiyedi se bodidi. Hauhaudi wa se biga, na beyabeyadi se kwailolo na nige gonowana se sese.

[¶]9:23 Dius yodi kabikabiye higo se yuhidi meta huayagwayala yo huanuwadubu udiyedi.

watani na se yogayoga se wane, “Dawida natuna! Ku katekamkamnaegai!”²⁸ Na ye mwalaesae yona kabamiya numana hesau unai, na taumatagibugibu wa se laoma iya unai. Na ye henamaiyedi ye wane, “Kwa kawamamohoi meta gonowagu ya henamwanamwagomiu?” Se wane, “Guiyau, ka kawamamohoi!”²⁹ Kabo matadi ye kabitonogidi na ye wane, “Saha kwa kawamamohoiyei wa kabo ye tubu kalimiuyena.”³⁰ Ede matadi wa se lala. Na Yesu ye laugayoidi ye wane, “Tabu tamowai hesau yona kwa hedehedede!”³¹ Na iyamo muliyena yodi lau ne unai meta Yesu wasana wa se helaki tenem teha maudoina ne unai.

Yesu tamowai una'unana ye henamwanamwa

³² Taudi labui wa se hetubu se dahalai, na tatao hekadi kadi kaha hesau se woyaiyama Yesu unai. Yaluwa yabayababana meta ye luwu tamowai wa unai, ede ye una'una.³³ Na Yesu yaluwa yabayababana wa ye hededehepesa, ede tamowai una'unana wa ye hedehedede. Na boda se noko se wane, “Nige sola laulau hesau doha teina ka kita Isalaela unai!”

³⁴ Na Paliseya tamowaidiyao se wane, “Yaluwa yabayababadi yodi wasawasa Belesebulu yona gigibwaliyena yaluwa yabayababadi ye hededehepesadi.”

Yesu tamowai ye katekamkamnaedi

³⁵ Kabo Yesu ye lau magai lakilakidi yo gagilidi ye tauhetakikilidi. Na ye lauhekata yodi sunago udiyedi yo Yaubada yona basileiya wasana namwanamwana ye wasaduwaiyei, yo hinage tamowai kadi kasiyebwa udoi'udoi ye henamwanamwadi.³⁶ Na boda

wa ye kitadi ede ye katekamkamnaedi, matawuwuna pilipili udoi'udoi se hekalodi na nige tausaguidi, kadi kao doha mamoe nige taukitahetetedi.³⁷ Na ye hededelau yona hekahekatao wa udiyedi ye wane, “Koya ye masuli, na taupaisowa meta nige se bado.³⁸ Unai kwa kaibwadalau koya tanuwagana unai kabo taupaisowa ye hetamalidima.”

Yesu yona hekahekatao saudoudoi-labui ye hetamalidi se lau se lauwas

(Maleko 3:13-19 yo 6:7-13;

Luka 6:12-16 yo 9:1-6)

10 Yesu yona hekahekatao saudoudoi-labui wa ye yoganedi na gigibwali ye mosedi bena yaluwa yabayababadi se hededehepesadi yo tamowai kadi kasiyebwa udoi'udoi se henamwanamwadi.² Taupaisowa ye hetamalidi wa hesadiyao ede teina: Bagubagunana ede Simona, hesana hesau meta Petelo, yo kana kaha Andeleya.

Yamesi Sebedaiyo natuna, yo kana kaha Yowane.

³ Pilipo yo Batolomaiyo,

Tomasi yo Mataiyo, iya takisi tautanotano,

Yamesi Alepaiya natuna, yo Tadaio,

⁴ Simona Tauhaikabi, yo Yudasi Isakaliy-ota, Yesu kana tauwalohai.

⁵ Tatao saudoudoi-labui wa Yesu ye guguyaidi na ye hetamalidi ye wane, “Tabu kwa laulau dagela tamowaidiyao yo Samaliya tamowaidi yodi magai udiyedi,⁶ na kwa lau Isalaela tamowaidiyao mo udiyedi, siya doha mamoe gegegediyao.⁸

⁷ Kwa lau na kwa wasaduwai kwa wane, ‘Galewa basileiyana ye hanahanaumako.’⁸ Taukasikasiyebwa

§10:6 Yesu Isalaela tamowaidiyao ye heyaheyasoniyedi mamoe gegegedi udiyedi, matawuwuna siya Yaubada taumiyasuwalaena.

kwa henamwanamwadi, tauboiboita kwa hemaui'uyoidi, taulepelepela kwa he'a'adi,** yo yaluwa yabayababadi kwa hededehepesadi. Kainauya ta kwa haimoei nige maisana, unai kwa kainauyaei, tabu maisana. ⁹⁻¹⁰Tabu moni, tobwa, kwama, buti, yo tuke kwa laulaubaheidi yomi lau ne unai. Matawuwuna ede tamowai bena taupaisowa se saguidi.

¹¹Ena magai hesau unai kwa lage meta tamowai namwanamwana hesau kwa wasenei na yona numaena kwa miya kana siga kwa dahalai. ¹²Huyana kwa mwalaesae numa ne unai meta yomi lautoki kwa mosei kwa wane, 'Nuwadaumwali kwa hai!' ¹³Ena numa ne tamowaidiyao se namwa, meta yomi nuwadaumwali ne kwa tole kalidiyena. Ena nige se namwa, meta yomi nuwadaumwali ne kwa hai'uyoi. ¹⁴Ena magai hesau nige se yogaisinigomiu o se lapulaowa kalimiuyena, meta kaemiu mukalidi kwa koinihinihiyedi†† na magai ne kwa laugabae. ¹⁵Ya hedededudulai kalimiuyena: Yaubada yona hineli mayadaina ne unai meta kadi hekamkamna se lakikalili, na kabo Sodoma yo Gomola.

¹⁶Ya hetamaligomiu ta kami kao doha mamoe se lulau kedewa kaikaikalasidiyao udiyedi. Unai bena kwa sonoga doha mwata, yo tabu yababa hesau kalimiuyena, doha bunebune. ¹⁷Bena kwa kitakitanamwanamwa, tamowai kabo se haigomiu yo se laegomiu magai yona laugagayo taukitahetetena udiyedi na se helauhetalagomiu,

yo hinage sunago udiyedi kabo se pidiligomiu. ¹⁸Yau debagu ena kabo se haigomiu na se laegomiu wasawasa yo gabana matadiyena, bena kwa hemala galewa basileiyana wasana tauhededehehemalahana siya yo dagela tamowaidiyao udiyedi. ¹⁹Na huyana se haigomiu meta tabu kwa mode bena saha yo idohagi kabo yomi hedehedede. Huyana ne unai kabo hedehedede se masalaha. ²⁰Matawuwuna hedehedede kwa hededededi ne meta nige komiu, na Tamamiu Yaluwana ye hemalahadi kalimiuyena na kwa hededededi.

²¹Tatao kadi kahao kabo kadi se walo-hai, yo tama kabo natudiyao se kabidi doha tenem hinage. Natu kabo se tolo na sinadiyao yo tamadiyao se hewaiunudi na se mosegabaedi tau'unuhemwaloidi udiyedi. ²²Tatao maudoidi kabo se sub-ugomiu yau debaguyena. Na kaiteya ye miyatahitahi kana siga gehena unai, kabo maui ye lobai. ²³Ena magai hesau unai se hewaiunugomiu meta kwa yabubu kwa lau magai hesau. Hedehedede ta meta mamohoi, yo hinage ya hededelaowa meta nige gonowana Isalaela magaidiyao kwa lauhegehedi na kabo Tau Natuna ye uyoma. ²⁴Nige gonowana wawaya hesau ye saekalili na kabo tauhekatana. Yo hinage nige gonowana taupaisowa ye saekalili na kabo kana tanuwaga. ²⁵Ena wawaya ye sonoga doha tauhekatana meta ye namwa, yo ena taupaisowa se kabi doha kana tanuwaga, meta ye namwa. Ena numa tanuwagana‡‡ se hedede meta iya yaluwa yabayababadi kadi tanuwaga Belesebulu, kabo numa ne

**10:8 Yaubada *taulepelepela* ye laugagayoidi tabu se laulau numa tabuna, yo tabu se lulau tamowai hekadiyo udiyedi, na ye hedede ye wane siya se bida. Unai huyana Yesu taulepelepela ye henamwanamwadi meta se hedede se wane ye *he'a'adi*.

††10:14 Laulau ta hededehehemalahana ku lobai Maleko 6:11 unai.

‡‡10:25 Numa *tanuwagana* meta Yesu ye bom ye hedehedede'uyoi.

tanuwagana kana bodao^f hinage se hededeheyababakaliliyeidi.

²⁶Unai, tabu kwa matausiyedi! Ginali yo nuwatu wadawadamdi mauidoi kabo se masalaha. ²⁷Boniyaiyena saha ya hedededi wa kabo kwa hedede'uyoidi mayadaiyena, yo saha beyamiuyedi ya hededegadigadiguguyedi wa kabo numa kewadi udiyedi kwa hededehelakidi.

²⁸Tabu buluma tauhemwaloina kwa matausiyedi, na siya nige gonowadi yaluwa se hemwaloi. Na Yaubada mo bena kwa matausiyei, matawuwuna iya gonowana buluma yo yaluwa ye unuhemwaloidi kaiwa kalakalasinai unai.

²⁹Pene kesega unai gonowana pekopeko labui ta hemaisadi. Na Tamamiu galewa ne unai ye nuwatukaliliyedi. Taba hesau ye beku, meta kabina ye kata. ³⁰Yo hinage kulumi maiyawadi meta ye hasilidiko. ³¹Unai tabu kwa matausi. Komu kwa saekalili na kabo pekopeko yawoina. Yaubada meta ye kitahetetenamwanamwaegomiu.

³²Kaiteyadi se kawanamwanamwaegau boda udiyedi meta yau yogu tehaena kabo hinage ya kawanamwanamwaedi Tamagu galewa ne unai matanaena. ³³Na kaiteyadi se uhalaegau boda udiyedi, kabo hinage ya uhalaedi Tamagu galewa ne unai matanaena.

³⁴Tabu yomi nuwatu bena ya laoma ta na nuwadaumwali ya mosei kaiyaulina ta unai. Nige! Na ya laoma ta meta kelepa ya mosei.^{§§} ³⁵Ya laoma ta bena

'tau ma tamana, sine kabo ma sinana, yo sinehelam ma lawana kabo se haihewahewaiunu'uyoidi.

³⁶Tamowai kana waiunu ede kabo yona numakalo tamowaidiyao.' (*Maika* 7:6)

³⁷Kaiteyana tamana yo sinana ye gadosisikaliliyedi na kabo yau, iya nige gonowana yau yogu. Yo ena kaiteya natuna tau o sine ye gadosisikaliliyedi na kabo yau, iya nige gonowana yau yogu. ³⁸Yo kaiteya nige ye henuwa yona sataulo ye bahei yo ye hemuliwatani-gau* meta iya nige gonowana yau yogu.

³⁹Kaiteya yona maui ye nuwatukaliliyei meta nige gonowana maui ye lobai. Na kaiteya yona maui ye mosegabaei yau debaguyena, iya kabo maui ye lobai.

⁴⁰Kaiteya ye yogaisinigomiu, yau hinage ye yogaisinigau. Yo kaiteya ye yogaisinigau meta tauhetamaligau hinage ye yogaisini. ⁴¹Kaiteya peloweta hesau ye yogaisini matawuwuna iya peloweta, yona kainauya kabo gonogonowana doha peloweta. Yo kaiteya tamowai dudulaina hesau ye yogaisini matawuwuna iya tamowai dudulaina, iya yona kainauya kabo gonogonowana doha tamowai dudulaina yona kainauya.

⁴²Yo hinage ena tamowai hesau yona sagu gagilina doha waila kaputina ye mosei tausunumaegau tamowaina hesau unai matawuwuna iya tauhemuliwatani-gau, mamohoi iya maisana kabo ye hai."

^f10:25 Numa ne tanuwagana kana bodao, siya ede Yesu yona hekahekatao yo tauhemuliwatanina hekadiyo.

^{§§}10:34 Kelepa meta heyaheyasoni hesau, kaniyona ede Yesu debanaena tamowai kabo se hewahewaiunu'uyoidi.

*10:38 Huyana Loma tamowai hesau se woyai bena kabo se hesataulo meta kabo kana sataulo se hebahei. Unai lausoi ta kaniyona ede teina: "Kaiteya nige ye henuwa bena tamowai hekadiyo (siya Yesu nige tausunumaena) iya se hekamkamna, nige gonowana iya yau yogu tamowai."

Yowane Babatiso yona henamai

(Luka 7:18-35)

11 Yesu yona hekahekatao saudoudoi-labui wa ye hededehasahasaidi ye gehe, na kabo ye dahalai ye lau Galili magaidi udiyedi ye lauhekata yo ye lauguguya.

²Na Yowane Babatiso meta numatutugudu unai, na Keliso yona paisowa wa wasana ye lapui na ye nuwalabulabui, ede yona hekahekatao ye hetamalidi se lau Yesu unai ³beni se henamaiyei se wane, “Mamohoina kowa Kelisona ede ka nayanayai wa, o sola tamowai hesau ka nayanayai kabo ye laoma?”

⁴Yesu ye hededebui ye wane, “Kwa uyo na saha kwa lapuidi yo kwa kitadi wa Yowane yona kwa hedehedede, ⁵meta taumatagibugibu matadi se lala, taubunibuni se laulau, taubonubonu se namwanamwa'uyo, beya kolakoladi se lapulapui'uyo, tauboiboita se tolo'uyo, yo taudehadeha wasa namwanamwana se lapulapui. ⁶Na kaiteya tamowai nige ye nuwalabulabuiyeigau, Yaubada iya ye kitahenamwa.”

Yesu Yowane ye hededehemasalaha

⁷Yowane yona hekahekatao se dahalai se lau, na kabo Yesu Yowane wasana ye hedehededei boda wa udiyedi, ye wane, “Ginauli saha hesabana kwa lau balabala ne unai beni kwa kita? Nuwana lagau yaumai ye yuhisaei yo ye yuhidobiyei?† ⁸O yomi nuwatu beni tamowai hesau yona kaleko wasawasadi kwa kita? Tamowai kaleko wasawasadi se likwalikwadi, siya wasawasa yodi numa udiyedi se miyamiya. ⁹O nuwana kwa lau beni peloweta hesau kwa kita? Mamohoi, Yowane iya peloweta. Na

iyamo ye saekalili na kabo peloweta hekadi. ¹⁰Iya tamowaina ede wasana peloweta Malakai ye kulinonohaiyako buka tabuna unai:

‘Yogu tauwasaduwai kabo ya hetamalibagunaiyawa, iya yom kamwasa taukabinonohaina.’

(Malakai 3:1)

¹¹Ya hededemamohoi kalimiuvena: Tanoubu ta unai tamowai maudoidi udiyedi nige hesau Yowane Babatiso ye saedikwai. Na iyamo tamowai gaibu galewa basileiyana unai taumiya, iya ye saekalili na kabo Yowane. ¹²Yowane yona huyaena ye hetubu ye laoma teina huya ta meta galewa basileiyana wa ye laki ye lau ma bayaona, na tamowai se bado se kaipate ma gigibwalidi beni se lusae basileiya wa unai. ¹³Mose yo peloweta maudoidi ye lau ee Yowane yona huyaena, siya Galewa basileiyana wasana se hedehededei. ¹⁴Na ena taba yodi hedehedede wa kwa kawamamohoiyedi, kabo kwa nuwatulobai meta Yowane iya ede Eliya se hededenonohaiyako meta kabo ye laoma. ¹⁵Kaiteyadi gonowana se lapulapui beni se lapulapuinamwanamwa!”

¹⁶Na Yesu yona hedehedede ye tubei ye wane, “Teina isi ta tamowaidiyao,‡ saha unai kabo ya hekaigonogonowaidi? Siya doha wawayao bakubakuyena se tuli na kadi kahao se yogayogamedi se wane, ¹⁷‘Higo ka yuhidi, na nige kwa sobu. Siyayau wanadi ka wanadi, na nige kwa dou.’ ¹⁸Yowane ye laoma na ye kaihudi, na numanuma bayabayaodi nige ye numa, na iyamo se wane, ‘Yaluwa yababana hesau ye luwu iya unai.’ ¹⁹Tau Natuna ye laoma ye kaikai yo ye numanuma, na se wane, ‘Iya tamowai botabotaina yo numanumana,

†11:7 Lagau meta tamowai nuwanuwalabulabuina hekihekinoina.

‡11:16 Teina isi ta tamowaidiyao ta, siya ede Paliseya yo Sadusiya kadi bodao. Siya meta se henuwa beni Yesu yo Yowane Dius yodi kabikabi se lauwatanidi.

takisi tautanotano yo yababa tamowaidi kadi kaha.' Na iyamo sibasiba kabahe-mamohoina ede tamowai yona laulau unai."

**Yesu tamowai nige
se nuwabui ye guguyaidi**

(Luka 10:13-15)

²⁰Na Yesu Isalaela magaidiyao hekadiyo ye dilaidi, matawuwuna ede laulau gigigibwalidi se bado udiyedi ye ginaulidi, na nige se nuwabui. Ye wane, ²¹"Ahani mo komiu, Kolasin yo Betesaida tamowaidiyao, yababa lakilakina kabo kwa hekalo. Laulau gigigibwalidi ya ginaulidi kalimiyuena wa, taba ya ginaulidi magai yabayababadi Taiya yo Sidona udiyedi, meta tamowaidiyao kabo se nuwabuiko, na yodi nuwabui ta unai meta kabo kaleko kadi kao doha baiki se luwuidi yo taudi maudoidi se hekahusadi. ²²Unai ya hededelaowa kalimiyuena: Yaubada yona hineli mayadaina ne unai kamkamna lakilakina kabo kwa lobai, na kabo Taiya yo Sidona tamowaidiyao.

²³Na komiu Kapelenauma tamowaidiyao, bena kabo Yaubada ye lausinigomiu kwa sae galewa ne? Taba nige! Kabo kwa dobi kamkamna magaina unai! Laulau gigigibwalidi ya ginaulidi kalimiyuena wa, taba ya ginaulidi Sodoma^f unai, meta teina mayadai ta unai kabo Sodoma sola ma miyana. ²⁴Unai ya hededelaowa kalimiyuena: Yaubada yona hineli mayadaina ne unai kamkamna lakilakina kabo kwa lobai, na kabo Sodoma tamowaidiyao."

**Kaiteya gonowana
Yaubada kabina ye kata**

(Luka 10:21-22)

²⁵Mahanana ne unai Yesu ye gwauyala na ye tapwalolo ye wane, "Tamagu, kowa tanoubu yo galewa yodi Guiyau. Ya hedebasaego matawuwuna ginauli maudoidi ta ku tolewadamdi na tausonoga yo tausbasiba nige gonowana se nuwatulobaidi. Na tamowai gaibu udiyedi ginauli ta ku tolehemasalahadi na se nuwatulobaidi. ²⁶Tamagu, teina ta yom nuwatu mamohoina ede."

²⁷Na kabo ye hededelau boda wa udiyedi ye wane, "Nuwatu maudoidi tamagu ye ledima bena ya ginaulidi. Iya ye bom mo kabigu ye kata, na yau⁸ ya bom mo tamagu kabina ya kata, yo hinage yogu kaisunuwa tamowaidi udiyedi tamagu ya hededehehasilaha na kabina se kata."

Kabakaiyawasi ede Yesu

²⁸Kabo Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Yomi taulauhekata laugagayo bayabayaodi se hekatagomiu, na laugagayo ne miyawatanidi meta doha bahebahe polopolohedi. Ena kwa kaikaipatekalili bena laugagayo wa kwa miyawatanidi na unai kamnamiu se yababa, meta kwa laoma kaliguwai, kabo kabakaiyawasi kwa lobai. ²⁹Yau ya nuwabiga yo ya nuwadobidobi, unai yogu lauhekata kwa haidi na kwa miyawatanidi, kabo nuwamiu se talu, ³⁰matawuwuna yogu lauhekata ne ye

^f11:23 Sodoma meta magai yabayababakalilina Yaubada ye heyababa wa. Wasana ku hasili Genese 19 unai.

⁸11:27 Hedehedede mamohoina ede *natuna*, na unai Yesu ye bom ye hetala'uyoi.

biga, yo kabo bahebahe malamalahena ya leyawa kwa bahei.”**

**Ma labui Yesu ye hekitada
meta iya Sabati guiyauna**

*Sabatiyena Yesu yona hekahekatao
witi kaniyodi se gigidi*

(Maleko 2:23-28; Luka 6:1-5)

12 Sabati hesau unai Yesu maiyana hekahekatao se laulau kabo witi koyana hesau se tauduwaduwali se lau. Na se hasali ede witi kaniyodiyao se gigidi na se kaidi. ²Na Paliseya tamowaidi hekadi se kitadi ede se hededelau Yesu unai se wane, “Ku kita ne! Yom hekahekatao meta Sabati laugagayona se utusi!” ³Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Huyana Dawida ma kana hewahewaliyo se hasali na saha ye ginauli wa wasana kwa hasili o nige? ⁴Ye lusae Yaubada yona numa unai na pwalawa hetahetabuna ye hai ede se kai. Unai laugagayo se utusi matawuwuna ede pwalawa tabuna ta meta taukaitalasam mo gonowana se kai. ⁵Yo Mose yona laugagayo kwa hasili o nige? Ye wane meta taukaitalasam numa tabuna unai Sabati maudoina yodi paisowa se ginaginaili na unai Sabati laugagayona se utusi, na iyamo nige kadi gilil. ⁶Unai ya hededelaowa kalimiyuena: Tamowai hesau iya ede inai meta ye saekalili na kabo numa tabuna laugagayona. ⁷Yaubada yona hedehedede ye wane, ‘Katekamkamna mo ya henuwa, na nige kaitalasam.’ *(Hoseya 6:6)*

Taba hedehedede ta kaniyona kabina kwa kata, meta nige gonowana tamowai ta kwa hegilugaibuidi. ⁸Matawuwuna ede Tau Natuna iya Sabati guiyauna ede.”

*Yesu tamowai nimana basabasana ye
henamwanamwa Sabati unai*

(Maleko 3:1-6; Luka 6:6-11)

⁹Tenem teha ne ye laugabae kabo ye lau na ye mwalaesae yodi sunago unai. ¹⁰Menai meta tamowai hesau nimana ye gagili yo ye basabasa. Na Paliseya tamowaidiyao wa se kaipate bena Yesu se hegilu, unai iya se henamaiyei se wane, “Taba Sabatiyena tamowai hesau ta kabihenamwanamwa, kabo laugagayo ta utusi o nigele?” ¹¹Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Ena taba Sabatiyena hesau yom mamoe ye bekudobi duhaena, kabo ku lau ku tabesini'uyoi o nige? ¹²Na tamowai meta ye saekalili na kabo mamoe! Unai ye namwa mo taba Sabatiyena laulau namwanamwana ta ginauli.”

¹³Na kabo ye hededelau tamowai wa unai ye wane, “Nimam ku tuuhedudulai!” Ede nimana wa ye tuuhedudulai, na ye namwanamwa doha nimana hesauna wa. ¹⁴Ede Paliseya tamowaidiyao wa se pesa na se koitalaliu taba idohagi na Yesu bena se unuhemwaloi.

**Yesu Yaubada yona
kaisunuwa tamowaina ede**

¹⁵Yesu yodi nuwatu wa kabina ye kata, unai magari wa ye laugabaei. Bodalakilaki iya se hemuliwatani, na

****11:30** Lausoi ta udiyedi Yesu yona hedehedede wa kaniyona mamohoina ku hasili. Ena Yesu yona hedehedede wa ta kulibui hedehedede kesega kesega unai, kabo doha teina: ²⁸*Kaiteyadi kamnamiu se yababa yo yomi bahebahe se polohe, meta kwa laoma kaliguwai, kabo kaiyawasi ya leyawa.* ²⁹*Yogu bulumakau kabakaulabulabuiyeidi yo yogu lauhekata kwa haidi, matawuwuna yau meta ya nuwabiga yo ya nuwadobidobi, na nuwamiu kabo se talu yo se kaiyawasi.* ³⁰*Matawuwuna yogu bulumakau kabakaulabulabuiyeidi ne meta ye biga, yo bahebahe kabo ya leyawa ne ye malamalaha.*

yodi taukasikasiyebwa maudoidi ye henamwanamwadi. ¹⁶Na ye guguyaidi bena tabu se hedehehedehehemasalaha meta iya kaiteya. ¹⁷Teina unai Yaubada kalinana peloweta Aisaiya ye hedededi wa se laoma se mamohoi, doha ye wane: ¹⁸“Teina ta yogu kaisunuwa tamowaina, yo iya yogu heyayai tauhaina tamowaina ede.

Iya ya gadosisiyei, yo ya gwauyalakalili kalinawai.

Yaluwagu kabo ya mosei iya unai na yogu kabihemauli wasana kabo ye hedehehemasalaha dagela tamowaidiyao udiyedi.

¹⁹Iya taba nige ye haikawayagala, yo taba nige ye kalinalakilaki.

Hinage tamowai keda udiyedi nige gonowana kalinana se lapuidi.

²⁰Tamowai basabasadi taba nige ye heyababadi,

yo yodi sunuma gagilidi taba nige ye haigabaedi^{††}

kana siga yodi dudulai ye moseidi.

²¹Kabo tamowai maudoidi yodi sunuma se tole iya hesanaena.” (*Aisaiya 42:1-4*)

Kaiteya yona gigibwaliyena Yesu ye paipaisowa

(*Maleko 3:20-30; Luka 11:14-23*)

²²Na kabo tamowai hesau se woyaiyama Yesu unai. Tamowai wa matagibugibuna yo una'unana, matawuwuna yaluwa yabayababana iya ye luwui. Na Yesu ye henamwanamwa, kabo ye hedehehede yo matana se lala. ²³Na boda wa se siliyata na se henahenamai'uyoidi se wane, “Teina ta nuwana Keliso, Dawida Natuna?”

²⁴Na huyana Paliseya boda yodi hedehehede wa se lapui ede se wane, “Teina tamowai ta meta nige yona gigibwali,

na yaluwa yabayababadi kadi tanuwaga Belesebulu yona gigibwaliyena yaluwa yabayababadi ye hedehehepesadi.”

²⁵Na Yesu yodi nuwanuwatu wa kabina ye kata ede ye hededelau udiyedi ye wane, “Taba basileiya hesau ye bom ye lulululu'uyoi, meta taba nige yona namwa hesau ye lobai. Yo taba magai hesau o numa hesau tamowaidiyao se bom se haitoledagela'uyoidi, kabo se bom se hetatagwaligwali'uyoidi. ²⁶Taba Satani ye bom ye hedehehepesa'uyoi, meta iya ye bom ye hewaiunu'uyoi, na yona basileiya kabo idohagi na ye tolobayao?

²⁷Kwa wane bena Belesebulu yona gigibwaliyena yaluwa yabayababadi ya hepesadi. Yo kami kahao hinage yaluwa yabayababadi se hedehehepesadi. Na yomi nuwatu saha, kaiteya yona gigibwaliyena se paipaisowa? Unai siya kabo se lauhegilugomiu meta kwa laupwano.

²⁸Na ena yau Yaubada Yaluwana yona gigibwaliyena yaluwa yabayababadi ya hedehehepesadi, meta Yaubada yona basileiya ye laomako.

²⁹Yo hinage nige gonowana taukaiwahali hesau ye mwalae tamowai yasiyasiyalana yona numa unai na yona gogo ye haigaibuidi. Yasiyala wa bena ye paibagunai, na kabo gonowana yona gogo wa ye kaiwahalidi.

³⁰Kaiteya nige ye hemuhemuliwatani-gau, iya meta tauhewaiunugau. Yo kaiteya nige ye sagusaguigau yogu paisowa ta unai meta iya paisowa ta tauhetatagwaligwalina. ³¹Unai ya hededelaowa, Yaubada kabo yababa maudoidi yo hinage Yaubada hedeheheyababana maudoidi ye nuwatu-gabaedi, na ena tamowai hesau Yaluwa Tabuna ye hedeheheyababa, taba nige yababa ne nuwatugabaena. ³²Hinage

^{††}**12:20** Peloweta Aisaiya yona buka unai hedehehede ta meta heyaheyasoni unai ye kuli, iya ede doha teina: “*Didiyali welawelaina taba nige ye kabigodu, na lampa wikina nige ye kalasinamwanamwa taba nige ye kabi heboso.*”

ena kaiteya Tau Natuna ye hededeheyababa, Yaubada kabo yababa ne ye nuwatugabaei. Na ena kaiteya Yaluwa Tabuna ye hededeheyababa, taba nige yababana ne nuwatugabaena mayadai ta unai yo huya se laolaoma matadaena.

³³Kaiwa namwanamwana meta kaniyona namwanamwadi, yo kaiwa yababana meta kaniyona yababadi. Kaiwa kabakitalobaidi ede kaniyodi udiyedi. ³⁴Komiu meta doha mwata yabayababadi! Idohagi to bena hedehedede namwanamwadi kwa hedededi? Nuwanuwatu saha nuwada ne unai ye mwayau meta kabo kawadaena ta hededegabaedi.

³⁵Tamowai namwanamwana nuwana meta nuwanuwatu namwanamwadi udiyedi ye mwayau, unai iya yona hedehedede kabo se namwa. Yo tamowai yababana nuwana meta nuwanuwatu yababadi udiyedi ye mwayau, unai iya yona hedehedede kabo se yababa. ³⁶Na ya hededelaowa, Yaubada yona huyahineli mayadaina ne unai kabo tamowai maudoidi se tolo Yaubada matanaena na hedehedede yababadi saha se hededediko wa maudoidi kabo se hededehemasalahadi. ³⁷Yomi hedehedede ne udiyedi kabo ye hegilogomiu, yo yomi hedehedede ne udiyedi kabo yailihai kwa lobai.”

Peloweta Iyona hekihekinoina

(Maleko 8:11-12; Luka 11:29-32)

³⁸Na kabo Paliseya tamowaidiyao yo laugagayo taulauhekataena hekadiyo se laoma Yesu unai se wane, “Taulauhekata, ka henuwa bena laulau gigigigibwalina hesau ku ginauli na ka kita.” ³⁹Na Yesu ye hededebui ye wane, “Teina isi ta tamowaidiyao se yababa na Yaubada nige se sunumaei,^{‡‡}

na iyamo se henuwa bena laulau gigigigibwalidi ya hekitadi. Na taba nige laulau gigigigibwalina hesau kwa kita, na hekihekinoini kesega mo kabo unai kwa kitalau ede peloweta Iyona hekihekinoina. ⁴⁰Iya meta mayadai haiyona yo boniyai haiyona yama lakilakina boganaena ye miyamiya. Gonogonowana doha hinage Tau Natuna kabo mayadai haiyona yo boniyai haiyona bwayabwayaena ye miya.

⁴¹Yaubada yona huyahineli mayadaina ne unai Ninewa tamowaidiyao kabo se tolo na teina isi ta tamowaidiyao se hegiludi, matawuwuna ede Iyona yona lauguguyaena Ninewa tamowaidiyao wa se nuwabui. Na mayadai ta unai tamowai hesau ye saekalili na kabo Iyona, iya ede maidamiu.

⁴²Huyahineli mayadaina ne unai magari Siba^{¶¶} yodi wasawasa waihiuna kabo hinage ye tolo na teina isi ta tamowaidiyao ye hegiludi, matawuwuna kedalohalohaena ye laoma bena Solomona yona hedehededesonoga ye lapuidi. Na tamowai hesau iya ede inai, ye sonogakalili na kabo Solomona.”

Yaluwa yabayababadi yodi kabikabi

(Luka 11:24-26)

⁴³Kabo Yesu ye hedede'uyo ye wane, “Huyana yaluwa yabayababana tamowai hesau ye pesagabaei meta ye lau balabalagaibuyena na yona kabakaiyawasi ye wase, na nige hesau ye lobai. ⁴⁴Kabo ye wane, ‘Hage, ya uyo numa ya laugabaei wa unai.’ Ye lage'uyo numa wa ye kita meta se kuya he'a'a yo se gwaugogonamwanamwaei, na nige taumiyaena. ⁴⁵Kabo ye

^{‡‡}12:39 *Yaubada nige se sunumaei* Yesu ye heyaheyasoniyei tauganaganawali unai.

^{¶¶}12:42 1 Kings 10; 2 Chronicles 9

lau yaluwa yabayabakalilidi haligigi-labui ye woyaidima numa wa unai se lusae na se miya. Ede tamowai wa yona mauli ye yababakalili na kabo yona mauli bagubagunana wa. Teina isi yababana ta yodi mauli kabo hinage gonogonowana doha tenem.”

Yesu kehanao

(Maleko 3:31-35; Luka 8:19-21)

⁴⁶Numakaloyena, Yesu sola ma hede-hededena boda wa udiyedi, na sinana yo kana kahao se laoma ede dagela wa unai se nayanayai, bena kabo iya maiyadi se hedehedede. ⁴⁷Na tamowai hesau ye hededelau Yesu unai ye wane, “Sinam yo kam kahao ede dagela ne unai, se henuwa bena se kitago.” ⁴⁸Kabo Yesu ye hededelau tauhedehedede wa unai ye wane, “Kaiteya iya sinagu, yo kaiteyadi kagu kahao ede?” ⁴⁹Ye nimahelalelau yona hekahekatao udiyedi na ye wane, “Ku kitadi, teina sinagu yo kagu kahao ede. ⁵⁰Matawuwuna kaiteya Tamagu galewa ne unai yona nuwatu ye lauwatani meta iya kagu kaha, lougu, yo sinagu ede.”

Bwatano udoi'udoï heyaheyasonidi

Yesu bwatano pilipilidaina ye hasili

(Maleko 4:1-9; Luka 8:4-8)

13 Mayadai kesekesegana ne unai Yesu numa wa unai ye pesa ye dobi Galili Gabwana dedekanaena ye tuli. ²Kabo bodalakilaki se tupagogoima iya unai, ede ye gelu waga hesau unai na ye tuli, na boda maudoidi se to-tolo nagali wa unai. ³Na kabo gin-

auli gwaudi heyaheyasoniyena ye hed-ededi. Ye wane, “Tamowai hesau ye lau yona witi koyana unai na witi likena tumadiyao ye hesulu. ⁴Ye hesuhesulu ede like wa hekadi se bekudobi kedaena. Na manuwa se laoma ede se kaidi. ⁵Like wa hekadi se beku tano maladebadebana unai. Tano wa nige ye buluma, unai like wa se kinimwamwayau. ⁶Na mahana ye dalasae na gigibwalina wa unai ede like wa se wowoya, matawuwuna like wa lamdi nige se dobi. ⁷Hekadi se beku lagau gwaligwalidi luwadiyena. Lagau wa se kini ede like wa se yahaidi. ⁸Yo hinage hekadi se beku bwatano namwanamwana unai, ede like wa se kini yo se kaniyo, hekadi kaniyodi badodi 30, hekadi 60, yo hinage hekadi 100. ⁹Kaiteyadi gonowana se lapulapui bena se lapulapuinamwanamwa!”

Matawuwuna saha to Yesu heyaheyasoni mo udiyedi ye laulauhekata

(Maleko 4:10-12; Luka 8:9-10)

¹⁰Muliyena kabo Yesu yona hekahekatao se laoma iya se henamaiyei se wane, “Idohagi to heyaheyasoni ku hepa-isowadi na ku hedehededelau tamowai udiyedi?” ¹¹Unai Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Galewa basileiyana hedehededena wadawadamdi^{§§} ya hede-ehemasalahadi komiu kalimiuyena, na siya meta nige ya hedededi udiyedi. ¹²Kaiteyadi yogu lauhekata ta se lapulobaidi, siya galewa basileiyana nuwatulobaina kalidawai kabo ye lakikalili. Na kaiteyadi yogu lauhekata nige se lapulobaidi meta saha se lapui wa kabo se nuwaluluhiyei yo ye gehe kalidiyena.*

§§**13:11** *Galewa basileiyana hedehededena wadawadamdi* meta beyabeyana tamowai nige kabina se kata, na Yesu ye hedehemasalahadi yona hekahekatao maudoidi udiyedi.

***13:12** Hedehedede ta Yesu heyaheyasoni unai ye hededegabaei, iya ede teina: “Kaiteya ginauli saha gagilina kalinawai meta Yaubada kabo ye helaki yo kalinawai kabo ye badokalili. Na kaiteya nige saha hesau gagilina kalinawai meta gagilina ne kalinawai kabo se haigabaei.”

¹³ Heyaheyasoni yogu hepaisowadi kalidiyena kaniyona ede bena 'se lapulapui, na nige se lapulobai, se kaikaikewa, na nige saha se kitalobai.' (*Yelemaiya 5:21*)

¹⁴ Yodi laulau ta udiyedi meta peloweta Aisaiya yona hedehedede wa ye laoma ye mamohoi, doha ye wane, 'Beyamiu udiyedi hedehedede kwa lapulapuidi na iyamo nige gonowana saha hesau kwa lapulobai.

Yo hinage matamiu udiyedi kwa kaikaikewa, na iyamo taba nige saha hesau kwa kitalobai.

¹⁵ Matawuwuna teina tamowaidiyao ta se nuwakwailokalili, na beyadi se tupigudui, yo matadiyao se hegibudi.

Ena taba nige doha tenem se ginauli, kabo se kitalobai yo se lapulobai yo se nuwatulobai, kabo se nuwabui na ya henamwanamwadi.'" (*Aisaiya 6:9-10*)

¹⁶ Kabo Yesu yona hedehedede wa ye tubei ye wane, "Na komiu meta gonowana kwa gwaunya matawuwuna matamiyao udiyedi kwa kaikaikewa na beyamiyao udiyedi kwa lapulapui. ¹⁷ Ya hededemamohoi kalimiuyena: Peloweta yo laulaududulai tamowaidi se henuwakalili saha kwa kitadi ta bena se kitadi, yo saha kwa lapuidi ta bena se lapuidi, na iyamo nige se kitadi yo nige se lapuidi."

Yesu bwatano heyaheyasonina kaniyona ye hededehemasalaha

(Maleko 4:13-20; Luka 8:11-15)

¹⁸ "Kwa lapulapui, teina ta like tauhesulesulu heyaheyasonina wa kaniyona ede: ¹⁹ Kaiteyadi galewa hedehededenana ta se lapui na nige se nuwatulobai, kabo tauyababa ye laoma na saha namwanamwana nuwadiyena wa

ye haigabaedi; siya meta doha like se hesulesulu na hekadi se beku kedaena na manuwa se laoma ede se kaidi. ²⁰ Tamowai hedehedede wa ye lapui na ye haimoei ma gwaunya, iya doha like se hesulu maladebadeba unai. ²¹ Nige lamna, unai yona miya nige ye loha. Na huyana pilipili yo hewahewaiunu ye hekalodi yogu hedehedede ta debanaena meta ye nuwagwagwama na ye lauwala.

²² Like se beku lagau gwaligwalidi luwadiyena meta doha tamowai hesau hedehedede wa ye lapui, na kaiyaulina nuwamodemodena udoi'udoi yo gogo gadosisidi nuwana se hemwayau, ede hedehedede wa kalinawai nige kaniyona. ²³ Na like se beku bwatano namwanamwana unai na kabo hekadi kaniyodi tumadiyao 100 se toledi, hekadi 60, yo hekadi 30, siya meta doha tamowai hesau hedehedede wa ye lapui yo ye nuwatulobai, ede kaniyona se masalaha."

Witi yo lagau heyaheyasonidi

²⁴ Yesu heyaheyasoni hesau ye hedede'uyoi ye wane, "Galewa basileiyana meta doha tamowai hesau yona koya unai like namwanamwadi ye kuma. ²⁵ Na boniyaiyena tamowai maudoidi se kenoko, na kana waiunu ye laoma ede lagau likedi ye hesulu like namwanamwadi wa luwadiyena, na koya wa ye laugabaei. ²⁶ Huyana like namwanamwadi wa se kini na se hetubu se kaniyo meta lagau wa hinage se kini.

²⁷ Koya tanuwagana yona taupaisowa se laoma unai na se wane, 'Tanuwaga, like namwanamwadi ku kumaidi yom koya ne unai, na lagau ne haedi se laoma ede se kini ne?' ²⁸ Ede koya tanuwagana wa ye wane, 'Waiunu lagau me ye hesulu, ede se kini.' Yona taupaisowa wa se wane, 'Gonowana ka lau lagau ne ka

upadi?’²⁹ Na koya tanuwagana wa ye wane, “Taba nige, matawuwuna ena lagau ne kwa upadi, kabo witi ne kwa upahaikesegaidi.³⁰ Kwa toledi na se kini-gogoi kana siga kelikeli kana huya, kabo ya hedede na witi tautanogogoidi lagau ne se tanobagunaedi se kuinidi na se gabudi, na kabo witi ne se tanogogoidi na se baheidima yogu sanalaena se toledi.”

Tuma gagilidi yo yisti heyaheyasonidi

(Maleko 4:30-32; Luka 13:18-19)

³¹ Yesu heyaheyasoni hesau ye hedede'uyoi tamowai wa udiyedi ye wane, “Galewa basileiyana meta doha kaiwa tumana gagigagilina[†] tamowai hesau ye hai na yona koyaena ye kumai.³² Like maudoidi ne udiyedi iya meta tuma gagilikalilina, na ena ye kini koyaena meta iya kabo ye hemala kaiwa lakilakina, kabo manuwa se laoma lagana ne udiyedi se kabinoi.”

³³ Hinage Yesu heyaheyasoni hesau ye hedede'uyoi ye wane, “Galewa basileiyana meta doha yisti gagilina. Waihiu hesau yisti ne ye hai na pwalawa disina lakilakina unai ye yebwali kabo yisti ne pwalawa maudoina wa ye hesese.”

Yesu heyaheyasoni ye hasilidi meta peloweta yodi hedehedede wa ye hemamohoiyedi

(Luka 13:20-21)

³⁴ Yesu ginauli maudoidi ta ye hedededi boda wa udiyedi meta heyaheyasoni udiyedi ye hedehedededi. Na nige hedehedede dudulaidiyao udiyedi ye hedehedede.³⁵ Kaniyona ede

peloweta hesau[‡] yona hedehedede wa ye hemamohoiyedi,

“Kabo kawaguyena heyaheyasoni ya hedededi.

Yo hinage kaiyaulina yona huyatubu unai na ye laoma hedehedede saha Yaubada ye tolewadamdi wa kabo ya hemasalahadi.” *(Same 78:2)*

Yesu witi yo lagau heyaheyasonidi kaniyona ye hededehemasalaha

³⁶ Yesu boda wa ye laugabaedi na ye mwalae numakaloyena. Na yona hekahekatao wa se laoma iya unai se wane, “Witi koyana unai lagau heyaheyasonina wa kaniyona ku hedede-hemasalaha kalimayena.”³⁷ Ye wane, “Like namwanamwana tauhesuluna, iya ede Tau Natuna.³⁸ Na witi koyana meta kaiyaulina, na like namwanamwadi ede Yaubada yona basileiya tamowaidiyao, na lagau meta tauyababa yona tamowai,³⁹ na waiunu ede diyabolo iya lagau likena tauhesuluna. Na kelikeli huyana meta kaiyaulina kana siga, na taukelikeli meta Yaubada yona anelu.⁴⁰ Lagau ta se upadi na se gabudi meta kabo doha kaiyaulina yona huyagehe unai.⁴¹ Tau Natuna yona anelu kabo ye hetamalidi se lau yona basileiya unai, na tamowai kadi kahao se woyahesuwalalaedi yababa unai, yo yababa tauginaulidi maudoidi se haigabaedi,⁴² na kabo se tuudobiyedi kaiwa kalakalasina gigigigibwalikalilina unai, kabo se doudou yo kawadi se kapuyahisidi.⁴³ Na siya taukawamamohoi yo yodi laulau se dudulai kadi kao kabo se namanamali doha mahana, Tamadi yona basileiya unai.

[†]**13:31** Kaiwa ne dimdim unai hesana se katai ede “mustard”. Isalaela unai kaiwa ta se kumakumai yodi koya udiyedi, na ye kinimwamwayau ye hemala kaiwa lakilakina.

[‡]**13:35** Peloweta wa hesana ede Asapa. Same badodi 12 ye kulidi, na tamowai se hedede meta iya hinage peloweta hesau (2 Chronicles 29:30).

Kaiteyadi gonowana se lapulapui bena se lapulapuinamwanamwa!”

Wasawasa wadawadamna yo giniuba heyaheyasonidi

⁴⁴“Galewa basileiyana meta doha gin-auli wasawasana hesau se tolewadam koyaena. Na tamowai hesau ye lobai bwatano luwanaena, ede ye puluhi-wadam'uyoi, na ma gwauyalana ye lau yona gogo maudoidi ye lokunegabaedi na monina wa unai tano wa ye hemaisahai.

⁴⁵Yo hinage galewa basileiyana meta doha gogo taulokulokune tamowaina hesau giniuba namwanamwadi ye wasewase. ⁴⁶Ena giniuba namwanamwakalilina hesau ye lobai, kabo ye lau yona gogo maudoidi ye lokunegabaedi na monina wa unai giniuba wa ye hemaisahai.”

Hinaya heyaheyasonina

⁴⁷“Hinage galewa basileiyana meta doha hinaya se galaei gabwaena, na yama kadi kao udoi'udoi se hekonadi.

⁴⁸Hinaya wa yama ye mwayau ede tauyamayama hinaya wa se gayosaei salagomgom wa unai na yama wa se hekasadi, namwanamwadi se usaidi bosaena na yababadi se gabaedi. ⁴⁹Kaiyaulina kana siga kabo doha teina: Anelu kabo se dobima tamowai namwanamwadiyao luwadiyena tamowai yababadi se tolehesuwaladi. ⁵⁰Na ba'aya tamowaidiyao kabo se tuudobiyeidi kaiwa kalakalasinaga gigigigibwalikalilina unai. Temenai kabo se doudou yo kawadi se kapuyahisidi.”

⁵¹Yesu yona hekahekatao wa ye henamaiyedi ye wane, “Teina ginauli maudoidi ya hedededi ta

kwa nuwatulobaidi?” Se wane, “Aa, ka nuwatulobaidi.” ⁵²Ye hededelau udiyedi ye wane, “Unai, ena laugagayo taulauhekataena tamowaina hesau Yaubada yona basileiya hedehededena ye nuwatulobaidi, meta kana kao doha numa hesau tanuwagana yona gogo wasawasadi hauhaudi yo hinage beyabeyadi ye bahehepesadima na ye toledi tamowai matadiyena.” [†]

Nasaleta unai Yesu se subu

(Maleko 6:1-6; Luka 4:16-30)

⁵³Yesu heyaheyasoni wa udiyedi ye lauhekatagehe ede magai wa ye laugabaei ⁵⁴na ye lau yona magai mamohoina Nasaleta. Na yodi sunago unai ye lauhekata ede tamowai wa se siliyata na se wane, “Teina tamowai ta yona siba-siba haedi ye hai? Yo yona gigigigibwalidi ne haedi ye hai na laulau gigigigibwalidi ye ginaulidi?” ⁵⁵Na hinage se wane, “Iya kabina ta katako meta kapenta Yosepa natuna, na sinana ede Maliya, yo kana kahao ede Yamesi, Yosepa, Simiyona yo Yuda. ⁵⁶Na lounao maudoidi siya ede maiyadao ta miyamiya! Na haedi sonoga ta ye haidi?” ⁵⁷Unai Yesu nige se kita-henamwa na se kouyalayalaei.

Na ye hededelau udiyedi ye wane, “Peloweta kabo se hekasisiyei, na iyamo yona magai mamohoina yo yona numa tamowaidiyao taba nige se hekasisiyei.” ⁵⁸Na Yesu laulau gigigigibwalidi hisa mo ye ginaulidi, matawuwuna tamowai wa nige se sunumaei.

Yowane Babatiso yona boita

(Maleko 6:14-29; Luka 9:7-9)

14 Huyana ne meta Heloda Antipasi yona huyawasawasa Galili unai. Yesu yona paisowa wasana ye lapuidi ²ede ye hededelau yona taupaisowa

[†]13:52 Laugagayo taulauhekataena ne kabo lauhekata beyabeyadi yo hinage galewa basileiyana hedehededena ye hededehehasalahadi tamowai udiyedi.

udiyedi ye wane, “Teina meta Yowane Babatiso boita unai ye tolo'uyoma, unai ede laulau gigigibwalidiyao ye gin-aulidi ta.”

³⁻⁴Yowane Babatiso yona boita wasana ede doha teina: Heloda kana kaha Pilipi mwanena hesana ede Helodiyasi. Na Heloda bwasiyana waihiu wa ye kwayai ede Yowane ye hedehededelau unai ye wane, “Saha ku ginauli ta nige ye dudulai!” Unai Heloda Yowane ye hai ye pai na ye tole numatutuguduyena. ⁵Ye henuwa bena ye unuhemwaloi, na Yudeya tamowaidiyao ye matausiyedi, matawuwuna ede se hedede meta iya peloweta.

⁶Na Heloda yona huyalabasi mayadaina henuwaisinina unai ma kana taumana se kaikaigogoi, na Helodiyasi natuna waihiu kadi ye sobu. Yona sobu wa unai Heloda nuwana ye namwakalili ⁷ede ye hededekaigwala unai ye wane, “Ena kaliguyena ginauli saha hesau ku kaibwadai meta kabo ya haiyawa.” ⁸Na sinana iya ye guguyaiyako, ede ye hededelau Heloda unai ye wane, “Ya henuwa Yowane Babatiso kulukuluna ku usai gaeba unai na ku haiyama.” ⁹Heloda ye nuwayababa, na iyamo kana taumana matadiyena ye hededekaigwalako. Unai waihiu wa yona nuwatu ye ginauli ¹⁰ede ye hedede na Yowane Babatiso gadona se boli, ¹¹na kuluna wa se usai gaebaena na se baheiyama ede se mosei waihiu wa unai, ede ye bahelaei sinana wa unai.

¹²Yowane yona hekahekatao se laoma ede sinalena wa se hai na se laei bwayabwayaena se tole. Na saha ye tubu wa wasana Yesu yona se hedehedede.

Pwalawa haligigi yo yama labui

(Maleko 6:30-44; Luka 9:10-17; Yowane 6:1-14)

¹³Yesu Yowane wasana wa ye lapui ede ye dobi wagaena ye gelu na ye kawasi ye lau balabala hesau unai. Magai maudoidi wa tamowaidiyao Yesu yona kabalau wasana se lapui ede se hemuliwatani na se yona se lau. ¹⁴Na huyana Yesu ye dunasae meta bodalakilaki ye kitadi se nayanayaei. Na boda wa ye katekamkamnaedi ede taukasikasiyebwa maudoidi ye henamwanamwadi.

¹⁵Ye hetubu ye meimeilahi ede Yesu yona hekahekatao se laoma iya unai se wane, “Teina meta balabalagaibuyena, yo mahana ye laoko. Boda ta ku hetamalidi se lau magai udiyedi kadi se lokune.” ¹⁶Yesu ye wane, “Taba nige kwa hetamaligwaligwalidi, na komiu kai kwa moseidi se kai.” ¹⁷Na se hedede-lau unai se wane, “Teina kalimaiyena ta meta pwalawa haligigi yo yama labui mo.” ¹⁸Ede Yesu ye wane, “Kwa baheidima kaliguwai.” ¹⁹Na ye hedede boda wa se tuli lagau wa unai. Pwalawa haligigi yo yama labui wa ye haidi ede ye kitasae galewa ne na ye lautoki Yaubada unai, kabo pwalawa wa ye kihidi na ye moseidi yona hekahekatao wa udiyedi, na yona hekahekatao pwalawa yo yama wa se soiyedi boda wa udiyedi. ²⁰Tamowai maudoidi wa se kaikai meta bogadiyao se sese. Na kai kaitoledi wa se tanogogoidi meta bosa saudoudoi-labui se hemwayaudi. ²¹Taukaikai bodana wa unai meta tatao badodi 5,000, na sinesineo yo wawayao nige se hasilikesegaidi.

Yesu gabwaena ye laulau

(Maleko 6:45-52; Yowane 6:15-21)

²²Na kabo Yesu yona hekahekatao wa ye hegeludi se baguna se lau hali

tanakawasi ne, na iya boda wa ye hetamaligwaligwalidi. ²³Se dahalaigwaligwalidi, na kabo iya ye bom ye sae kuduliyena bena ye tapwalolo. Na ye meimeilahi meta iya ye bom mo menai.

²⁴Waga wa meta gabwa duwaduwalinaena na yaumai se taumatai ede bagodu waga wa se koikoinuwahi.

²⁵Malatontom gagilina sola ma masimasigilina[§] Yesu ye dobi gabwa ne na ye laulau ye lau yona hekahekatao wa udiyedi. ²⁶Yona hekahekatao wa iya se kita gabwa kewanaena ye laolaoma hesabadi meta se matausikalili, ma matausidi na se yogahi se wane, “Aiyoi! Teina ta yaluyaluwa.” ²⁷Na Yesu ye yogalau udiyedi ye wane, “Tabu kwa matausi! Yau Yesu! Kwa nuwabayao!”

²⁸Ede Petelo ye hededelau iya unai ye wane, “Guiyau, ena mamohoina kowa, ku hedede na gabwa ta unai ya laowa kalimwai.” ²⁹Ye wane, “Ku laoma!” Kabo Petelo waga wa unai ye pesa na gabwa wa unai ye laulau ye lau Yesu hesabana. ³⁰Ye laulau na yaumai yo bagodu wa ye kitadi ede ye matausi na ye hetubu ye yoli, ede ye yogalau ye wane, “Yesu, ku saguigau!” ³¹Na Yesu nimana ye helelelae na Petelo ye kabihkahini, na ye hededelau unai ye wane, “Yom sunuma taki ye gagili! Idohagi to ku nuwalabulabui?” ³²Na se laoma waga wa unai se gelu meta yaumai wa ye motu. ³³Ede taumiyamiya waga wa unai Yesu se kaihelahui yo se wane, “Mamohoiakalili, kowa Yaubada Natuna!” ³⁴Na kabo se kawasi se lau Genesaleta unai se duna.

³⁵Magai wa tamowaidiyao Yesu se kitalobai ede wasa se hetamali ye lau magari maudoidi wa udiyedi. Ede yodi taukasikasiyebwa maudoidi se laedima Yesu unai, ³⁶na se kaibwadakatekamkamna taba kana

luwuluwu se kabitonogi. Na kana luwuluwu taukabitonogina maudoidi wa se namwanamwa.

Yaubada yona hedehedede bena ta tolebagonaedi

(Maleko 7:1-13)

15 Paliseya yo laugagayo taulauhekataena hekadiyo Yelusalema unai se laoma na Yesu se henamaiyei se wane, ²“Idohagi to yom hekahekatao kada kulutubu yodi kabikabi laugagayona se utusi? Nimadiyao meta nige se deulidi na se kaikai.” ³Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Na idohagi to komiu kami kulutubu yodi kabikabi debanaena Yaubada yona laugagayo kwa utusi? ⁴Doha Mose yona laugagayo unai Yaubada ye wane,

‘Tamam yo sinam ku hekasisiyeidi.’ (Esodo 20:12; Dutelonomi 5:16)

Yo ye wane,

‘Ena kaiteya tamana yo sinana ye hededeheyababadi meta bena kwa koihemwaloi.’ (Esodo 21:17; Lewitikasi 20:9)

⁵Unai ta kita meta Yaubada ye henuwa bena tamada yo sinada ta saguidi. Na komiu kwa hedede kwa wane, ‘Gonowana tamowai hesau ye hededelau tamana yo sinana udiyedi ye wane, “Yogu kainauya bena ya haiyawa kabasaguigomiu wa meta ya talamyeyako Yaubada unai.”’

⁶Kabikabi ta kwa talamyeyi, na tama yo sina hekasisidi meta nige! Yomi lauhekata ta unai kwa laupwanokalili. Yaubada yona laugagayo wa kwa tolebasiyeidi na kami kulutubu kabikabidiyao mo kwa miyamiyaidi. ⁷Komiu taukailupolupo! Aisaiya yona hedehedede meta ye mamohoi,

[§]14:25 Mahana wa meta 3 kiloki yo 6 kiloki duwaduwalidiyena.

doha komiu hedehededemiu ye hededenonohaiyako ye wane,

⁸Teina tamowai ta sopagaibudi mo udiyedi se hekasisiyeigau na nuwamamohoidiyao udiyedi meta Yaubada nuwanuwatuna nigele.

⁹Yodi tapwalolo kaliguyena meta nige kaniyodi.

Laugagayo saha se lauhekataedi meta tamowai mo se ginaulidi.” (Aisaiya 29:13)

Ginauli saha tamowai ye hebiki

(Maleko 7:14-23)

¹⁰Kabo Yesu boda ye yogagogoidima na ye hededelau udiyedi ye wane, “Kwa lapulapuamwanamwa na saha ya hedededi ta kabo kwa nuwatu-lobaidi. ¹¹Ginauli saha kawamyena ku kai ye dobi meta iya nige gonowana ye hebikigo, na saha luwam ne unai ye saema kawam ne unai ye pesa meta kabo ye hebikigo.”

¹²Kabo Yesu yona hekahekatao se laoma iya unai na se wane, “Yom hedehedede ta unai meta Paliseya bodadi se kouyalayalakalili.” ¹³Ede Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Tamagu galewa ne unai taumiya, iya kaiwa sahasahadiyao nige ye kumaidi meta kabo ma lamdi ye suluhihaidi. ¹⁴Kwa laugabaedi se miyawa, siya tauwoy-awoya matagibugibudiyao. Taba tau-matagibugibu hesau yona hali tau-matagibugibu ye woyai, meta kabo se bekulabulabuidobi duhaena.”

¹⁵Na Petelo ye hededelau Yesu unai ye wane, “Taba gonowana kabahebikida heyaheyasonina wa kaniyona ku hededeheymasalaha kalimaiyena.” ¹⁶Ede Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Idohagi, sola ma nuwapwanopwanomiu? ¹⁷Nige kwa

nuwatulobai? Saha kawada ta unai ta kai meta ye dobi bogada ne unai na kabo ta miyagabaei. ¹⁸Na hedehedede saha kawamiuyena se pesama meta nuwamiuyena se masalahama, siya tauhebikigomiu ede. ¹⁹Matawuwuna ede nuwada ta udiyedi kabo nuwatu yabayabadi se masalahama, kaiunu, ganawali, laulaubikibiki udoi'udoj, kaiwahali, hedehedelupolupo, yo hinage tamowai hededeheyabana. ²⁰Teina laulau ta, siya tamowai tauhebikina ede. Na ena nimamiu ma bikidi na kai kwa hai kwa kai meta nige gonowana se hebikigomiu.”

Kanana waihiuna yona sunuma

(Maleko 7:24-30)

²¹Kabo Yesu teha Galili ye laugabaei na ye sae teha Taiya yo Sidona udiyedi. ²²Na Kanana waihiuna hesau temenai taumiya ye laoma Yesu unai ye kaib-wadalakilaki ye wane, “Guiyau, Dawida natuna, ku katekamkamnaegau! Yaluwa yababana hesau meta ye luwu natugu sinesinekukuna unai na ye hekasiyeb-wakaliliyei.” ²³Na Yesu nige saha hesau ye hedede waihiu wa unai. Kabo yona hekahekatao se wane, “Waihiu ta ku hetamali ye tawsu-wala, matawuwuna ede ye dahikwatakwakalili.” ²⁴Ede Yesu ye hedehedede ye wane, “Tamagu ye hetamaligauma ta meta Isalaela yodi mamoe tautaukwadaleledi hesabadi.” ²⁵Kabo waihiu wa ye laoma ye tulibon-odobi Yesu matana wa unai na ye kaib-wada ye wane, “Guiyau, ku saguigau!” ²⁶Yesu ye hededebui ye wane, “Nige ye dudulai bena wawayao kadi kai ta haidi na ta gabalaedi kedewa udiyedi.” ^{**27}Na waihiu wa ye wane, “Guiyau, mamohoi, na iyamo kedewa kadi tanuwaga yona hatahataena kana kai mapuladi se beku-

****15:26** Yesu yona hedehedede ta kaniyona ede, “Nige gonowana ya saguigo matawuwuna kowa dagela sinena.”

dobi meta kabo kedewa ne se laoma se kaidi.”²⁸ Unai Yesu ye hededelau unai ye wane, “Waihiu, yom sunuma meta ye lakikalili! Unai saha ku kaibwadai meta kabo ye masalaha.” Mahanana ne unai waihiu wa natuna sinekuku wa ye namwanamwa.

Yesu tamowai kasikasiyebwadi ye henamwanamwadi

²⁹Yesu teha Taiya yo Sidona ye laugabaedi na ye uyo Galili, na Galili Gabwana dedekanaena ye yona ye lau. Ye lau ede ye sae kuduli gagilina hesau unai, na ye tuli.³⁰ Kabo bodalakilaki se laoma na taukasikasiyebwa se laedima, kasiyebwa doha taubunibuni, taumatagibugibu, tamowai kae yo nima yabayababadiyao, una'unadi yo taukasikasiyebwa hekadi hinage se laedima Yesu unai, ede maudoidi ye henamwanamwadi.³¹ Unai boda wa se siliyatalilili, matawuwuna ede matadiyena tau'una'una se hedehegede, taubunibuni ye henamwanamwadi, tamowai kae yabayababadiyao se laulau yo taumatagibugibu matadiyao se lala yo se kaikewa. Na Isalaela yodi Yaubada se hedebasae.

Yesu bodalakilaki ye hekaidi

(Maleko 8:1-10)

³²Yesu yona hekahekatao wa ye yogogoidima na ye hededelau udiyedi ye wane, “Tamowai ta ya katekamkamnakaliliyedi, matawuwuna ede mayadai haiyona inai maiyadao na nige sola kai hesau se kai, unai nige ya henuwa ma hasalidi na ya hetamalidi se lau. Taba ma hasalidi na se lau kabo kedaena hasahasali ye haidi na se guli.”³³ Na se hedede bui se wane, “Teina balabalagaibu

ta unai kabo haedi kai ta hai na boda ta ta hekaidi?”³⁴ Yesu ye henamaiyedi ye wane, “Pwalawa hisa kalimiuyedi?” Ede se wane, “Pwalawa haligigi-labui yo yama habuhabuludiyao hisa ede teina.”³⁵ Ede ye hededelau boda wa se tulidobi bwatano wa unai.³⁶ Kabo pwalawa yo yama wa ye haidi na ye hededelautokisae Yaubada unai, ye kihidi na ye mo-seidi hekahekatao wa kalidiyena, na se soiye di boda wa udiyedi.³⁷ Boda wa se kaikai meta maudoidi bogadiyao se sese. Na kadi kaitole wa hekahekatao wa se tanoi na se usagogoi meta bosa haligigi-labui se hemwayaudi.³⁸ Taukaikai bodana wa unai meta tatao badodi 4,000, na sinesineo yo wawayao nige se hasilikese gaidi.³⁹ Kabo Yesu boda wa ye hetamaligwaligwalidi. Na yawalana ye lau kabo waga hesau unai ye gelu se lau teha Magadani.

Paliseya yo Sadusiya se henuwa bena galewa hekihekinoina hesau se kita

(Maleko 8:11-13; Luka 12:54-56)

16 Paliseya yo Sadusiya tamowaidiyao hekadi se laoma Yesu unai bena se lautonogi. Na se kaibwadai taba bena galewa hekihekinoina hesau^{††} ye ginauli se kita.

²Ye hededelau udiyedi ye wane, “Meimeilahiyena kwa wane, ‘Huya kabo ye namwa, matawuwuna ede mahana ye dui na yada ne ye pululu.’³ Na malatomtom yena kwa wane, ‘Mayadai ta kabo huyayababa, matawuwuna ede mahana ye dalasae na yada ne ye pululu yo huya ye toleyaloyalohi.’ Huya kadi kao gonowana kwa hedehehemasalahadi, na idohagi to teina saha se tubu-tubu ta meta nige gonowana kaniy-

^{††}16:1 Mataiyo Yaubada hesana nige ye katakatai, na yona kulikuli unai meta galewa mo ye hepahepaisowa. Yodi kaibwada ta kaniyona ede Yaubada yona gigibwali hekihekinoina hesau ye ginauli, na ye hemala yodi kabakita meta Yaubada Yesu ye hetamali ye dobima tanoubu ta unai.

odi kwa nuwatulobaidi. ⁴Komiu yomi nuwanuwatu se yababa na Yaubada nige kwa kawamamohoiyei, na kwa henuwa bena taba laulau gigigibwalina hesau kwa kita. Na taba nige hesau kwa kita, na kesega mo kabo ya hekitagomiu, iya ede saha ye tubu Iyona peloweta unai wa.” Kabo Yesu ye laugabaedi na ye lau.

Paliseya yo Sadusiya yodi yisti

(Maleko 8:14-21)

⁵Galili Gabwana unai se kawasi se lau na Yesu yona hekahekatao wa se nuwaluluhi ede nige pwalawa se bahei.

⁶Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Matamiyao se nega, na Paliseya yo Sadusiya yodi yisti kwa kaihaleidi.”

⁷Hekahekatao wa se bom nuwatu wa se hetahetala se wane, “Yona hedehedede ta kanyona ede pwalawa nige ta bahei.”

⁸Saha se hetahetala wa meta Yesu kabina ye kata ede ye hededelau udiyedi ye wane, “Idohagi to yomi sunuma se gagili, na kwa bom pwalawa hedehededenena kwa hedehededei? ⁹Nuwana sola nige kwa nuwatulobai? Hage pwalawa haligigi wa kwa nuwatuidi, ya soiyedi boda 5,000 se kai na kadi kaitole kwa tanoi na kwa usagogoi meta bosa badona hisa? ¹⁰Yo hinage taba pwalawa haligigi-labui wa kwa nuwatuidi! Ya soiyedi boda 4,000 se kai na kadi kaitole kwa tanoi na kwa usagogoi meta bosa hisa? ¹¹Idohagi to nige kwa nuwatulobai meta yau nige pwalawa ya hetahetala? Na bena Paliseya yo Sadusiya yodi yisti unai komiu kwa kitahetete'uy-oigomiu.” ¹²Unai kabo se nuwatulobai

meta iya nige pwalawa kadi yisti ye hetahetala, na Paliseya yo Sadusiya yodi lauhekata bena se kaihaleidi.

Petelo Yesu ye hedehemasalaha

(Maleko 8:27-30; Luka 9:18-21)

¹³Yesu maiyana hekahekatao se lage Sisaliya Pilipi tehana unai, kabo yona hekahekatao wa ye henamayediyedi ye wane, “Hage yogu kwa hedehedede, tamowai maudoidi yodi hedehemasalaha meta Tau Natuna iya kaiteya?” ¹⁴Ede se wane, “Hekadi se hedede meta kowa Yowane Babatiso, hekadi se wane kowa Eliya, hekadi se wane kowa Yelemaiya, yo hekadi se wane kowa peloweta hesau.” ¹⁵Na ye wane, “Na hage kwa hedehemasalaha yau meta kaiteya?” ¹⁶Ede Simona Petelo ye hededelau unai ye wane, “Kowa meta Keliso, Yaubada maumaulina natuna.” ¹⁷Kabo Yesu ye hededelau unai ye wane, “Simona, Iyona natuna, kowa gonowana ku gwauyala!^{‡‡} Teina nuwatu ta meta nige ku bom yom sonoga unai ye laoma, na nuwatu ta meta tamagu galewa ne unai ye hemasalaha kalimwai. ¹⁸Unai ya hededelaowa, kowa meta Petelo,^{¶¶} na teina weku ta unai kabo yogu dubu ya kabi. Na boita nige gonowana ye hekaiyawasi.^{§§} ¹⁹Gigibwali ya leyawa na bena Yaubada yona tamowai ku kedabagunaedi. Laulau sahasahadi ku laugagayoidi tanoubu ta unai, meta Yaubada hinage ye laugagayoidi galewa ne unai. Na laulau sahasahadi ku kitahenamwadi, meta Yaubada

^{‡‡}**16:17** Hedehedede ta, kowa gonowana ku gwauyala meta gonogonowana doha Mataiyo 5:3-10 udiyedi.

^{¶¶}**16:18** Petelo kanyona ede weku.

^{§§}**16:18** Na boita nige gonowana ye hekaiyawasi: Kanyona ede, gabemani o gigibwali hesau ena se kaipatei bena dubu tamowaidiyao se koihemwaloidi, meta nige gonowana dubu se hekaiyawasi, na dubu kabo ye miya ye lau.

hinage ye kitahenamwadi.”^{*20} Kabo ye hededelau yona hekahekatao wa udiyedi ye wane, “Tabu tamowai hesau yona kwa hedehehede meta yau Kelisona† ede.”

Yesu yona boita ye hededenonohai

(Maleko 8:31-33; Luka 9:22-27)

²¹ Huyana ne unai Yesu ye hetubu yona hekahekatao ye hekatadi na ye hedehehemasalah meta bena taba ye lau Yelusalema. Temenai Dius babadadiyao yo taukaitalasam tauwoyaidi yo laugagayo taulauhekataena kabo iya se hekamkamna yo iya kabo se unuheboita, na mayadai hehaiyonana unai kabo Yaubada iya ye hetolo'uyoi na ye mauli. ²² Kabo Petelo Yesu ye woياهesuwala na ye dilai ye wane, “Guiyau, teina ginauli ta taba tabu se tubutubu kalimyena.” ²³ Yesu ye kitabui Petelo ye kaikewai na ye hededelau unai ye wane, “Ku tausuwala, kowa Satani! Kowa ku hemala yau yogu kabakalabesibesi. Kowa nige Yaubada yona nuwanuwatu ku nuwatuidi, na tamowai mo yodi nuwanuwatu udiyedi ku nuwanuwatu.”

²⁴ Na kabo Yesu ye hededelau yona hekahekatao udiyedi ye wane, “Taba hesau ye henuwa bena ye hemuliwatanigau, meta iya ye bom ye nuwagabae'uyoi, na yona sataulo ye bahei na ye hemuliwatanigau. ²⁵ Kaniyona ede ena hesau ye henuwa bena yona mauli ye bom ye kitahetete, meta kabo yona mauli ye kabisapuli. Na ena debaguyena hesau yona mauli ye nuwagabaei, kabo yona mauli ye lobai'uyoi. ²⁶ Yo ena tamowai hesau tanoubu ta maudoudoina bena iya yona,

na ye bom yaluwana ye heyababa'uyoi, kabo saha namwanamwana ye hai? Saha unai kabo yaluwana ye hemaisahai'uyoi? ²⁷ Matawuwuna ede Tau Natuna kabo ye uyoma Tamana yona namanamaliyena, maidanao yona anelu. Huyana ne unai tamowai kesega kesega yona mauiyena saha ye ginauliyako wa unai kabo maisana ye ginauliyako wa unai kabo maisana ye mosei. ²⁸ Ya hededemamohoi: Hekadiyo inai tautotolo ta meta taba nige se boita ye lau ee Tau Natuna se kita ye laoma iya wasawasa.”

Yesu yona wasawasa se kita

(Maleko 9:2-13; Luka 9:28-36)

17 Mayadai haligigi-kesega mulidiyena kabo Petelo, Yamesi, yo Yamesi kana kaha Yowane, Yesu ye woyaidi se sae kuduli lakilakina hesau kewanaena. Menai se bom mo, ² na matadiyena Yesu kana kao ye bui ye namanamali doha mahana, yo kana kaleko se posi yo se dawayakalili. ³ Mahanana ne unai menai Mose yo Eliya se taumasalah na Yesu maiyadi se hedehehede.

⁴ Na Petelo ye hededelau Yesu unai ye wane, “Guiyau, ye namwa mo kai ede inai. Ena ku henuwa, kabo inai gwau haiyona ya kabidi, hesau kowa yom, hesau Mose yona, yo hesau Eliya yona.”

⁵ Sola ma hedehehedena, na kabo yalohi dawadawayana ye laoma ye gawuidi, na kalina hesau yalohi wa unai ye wane, “Teina yau natugu ya gadosisiyei. Iya unai yau ya gwaualakalili. Kwa lapulapulau unai!”

⁶ Hekahekatao wa hedehehede ta se lapui ede se guliaboyabomdobi

***16:19** Lausoiso unai Yesu yona hedehehede kaniyona ku hasili. Na ena ta kulibui hedehehede kesega kesega unai, kabo doha teina: *Kabo galewa basileiyana kana ki ya haiyawa kalimwai. Na saha ku kauhekahini tanoubu ta unai, meta galewa ne unai hinage se kauhekahini. Na saha ku yailigabaei tanoubu ta unai, kabo galewa ne unai hinage se yailigabaei.*

†**16:20** Keliso kaniyona ede Yaubada yona kaisunuwa tamowaina.

bwatano wa unai ma matamatausidi. ⁷Na Yesu ye laoma ye kabilau udiyedi na ye wane, “Kwa tolo. Tabu kwa matausi.” ⁸Se tamaisima na se kaikewasae meta nige tamowai hesau se kita, na Yesu ye bom mo.

⁹Kuduli wa unai se lidi se dobidobi na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Saha kwa kita wa meta tabu tamowai hesau yona kwa hedehedede, kana siga Yaubada Tau Natuna boita unai ye hetolo'uyoi.”

¹⁰Na hekahekatao wa Yesu se henamaiyei se wane, “Idohagi to laugagayo taulauhekataena se hedede meta taba bena Eliya ye laomabaguna, na kabo Keliso?” ¹¹Yesu ye wane, “Mamohoi, Eliya ye uyoma kabo ginauli maudoidi ye toledudulai'uyoidi. ¹²Iyamo ya hededelaowa kalimiuyena: Eliya ede ye laomako, na nige se kitalobai. Na yodi nuwatu saha se henuwa iya unai se ginauli meta se ginaulidiko. Teina kabikabi ta gonogonowana unai kabo Tau Natuna se hekamkamna.” ¹³Kabo hekahekatao wa se nuwatulobai meta Yesu Yowane Babatiso ye hetahetala.

**Yesu wawaya loheya
ye henamwanamwa**

(Maleko 9:14-29; Luka 9:37-43a)

¹⁴Huyana se dobima boda luwadiyena kabo tamowai hesau ye laoma Yesu unai na ye tulibonodobi matana wa unai ¹⁵ye wane, “Guiyau, natugu tau ku katekamkamnaei. Ye kikikikiwasi, na kasiyebwa ta unai ye kamkam-nakalili. Na huya hekadi ye bekudobi kaiwa kalakalasidi kewadiyena yo waila

kalodiyena hinage. ¹⁶Ya laeyama yom hekahekatao udiyedi na nige gonowana se henamwanamwa.”

¹⁷Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Komiu nuwatu namwanamwadi tauhe'una'unaedi, nige yomi sunuma! Yau maidamiu ta miya huyana ye lo-hakalili, na nige kwa kawamamohoi! Wawaya me kwa baheiyama kaliguwai.”

¹⁸Yesu yaluwa yabayababana wa ye hededehepesa, ede demoni wa wawaya wa ye pesagabaei. Mahanana ne unai ede wawaya wa ye namwanamwa.

¹⁹Muliyena kabo hekahekatao wa se bom se laoma Yesu unai se henamai se wane, “Matauwuwuna saha to kai nige gonowana demoni wa ka hedede-hepesa?” ²⁰⁻²¹Ye hededebui ye wane, “Nige gonowamiu matauwuwuna yomi sunuma se gagilikalili. Ya hededemamohoi kalimiuyena: Taba yomi sunuma lakina doha lugu tumana,[‡] gonowana kabo kwa hededelau kuduli ne unai, ‘Ku sigi ku lau menai!’, gonowana kabo ye lauwatani. Nige gonowana ginauli hesau kalimiuyena paisowana ye laki.” [¶]

**Yesu yona boita
hedehededena ye hedede'uyoi**

(Maleko 9:30-32; Luka 9:43b-45)

²²Se laomagogoi Galili unai na Yesu ye hededelau yona hekahekatao udiyedi ye wane, “Tau Natuna kabo kana se walohai na tamowai yabayababadiyao kabo se hai. ²³Kabo iya se unuhemwaloi, na mayadai hehaiyonana unai kabo Yaubada iya ye hetolo'uyoi na ye maui.” Ede yona hekahekatao wa se nuwayababakalili.

[‡]17:20-21 *Lugu tumana*: Dimdim yena se wane “mustard seed”, na hededeheemasalaha meta Mataiyo 13:31 unai kabo ku hasili.

[¶]17:20-21 Kulikuli beyabeyadiyao hisahisadi mo lausoiso 21 se kuli: *Na yaluwa yabayababadi doha teina meta nige gonowana se pesa kana siga ta kaihuđi yo ta tapwalolo.*

Numa tabuna takisina

²⁴ Yesu maiyana hekahekatao se lage Kapelenauma, na kabo numa tabuna takisina[§] tautanotano se lau Petelo unai se wane, “Kami tanuwaga hinage takisi ye toletole o nige?” ²⁵ Ye wane, “Aa, takisi ye toletole.”

Petelo ye uyo numa ede Yesu ye hededebugunalau unai ye wane, “Simona, hage yom nuwatu idohagi? Tanoubu ta wasawasadiyao kaiteyadi udiyedi takisi se tanotano? Se bom yodi magai tamowaidiyao udiyedi, o hali magai tamowaidiyao udiyedi?” ²⁶ Petelo ye wane, “Tamowai hekadiyao udiyedi.” Na Yesu ye hededelau unai ye wane, “Unai yodi magai tamowaidiyao meta taba nige takisi se tole.” ^{**} ²⁷ Na takisi tautanotano wa bena tabu ta henuwapilipilidi. Unai ku lau gabwa ne unai ku huku. Yama bagubagunana ku katuni meta kawana ne ku gasi, kabo unai moni kesega lakina ede pene hasi ku lobai. Ku hai na kowa yo yau yoda takisi monina ku tole.”

Kaiteya ye saekalili galewa basileiyana unai

(Maleko 9:33-37 yo 42-48;
Luka 9:46-48 yo 17:1-2)

18 Huyana ne unai hekahekatao wa se laoma Yesu unai se henamai se wane, “Galewa basileiyana unai meta kaiteya ye saekalili?” ² Yesu wawaya gagilina hesau ye yoganeiyama na luwadi wa unai ye hetolo, ³ na ye wane,

“Ya hededemamohoi kalimiuyena: Nige gonowana kwa lau galewa basileiyana unai kana siga kwa buigomiu kwa hemala doha wawaya gagilina ta. ⁴ Unai, kaiteya ye nuwadobidobi doha wawaya ta meta iya ye saekalili galewa basileiyana unai. ⁵ Na ena tamowai hesau wawaya gagilina doha teina wawaya ta ye yogaisini yau hesaguyena meta ye yogaisinigau. ⁶ Na ena tamowai hesau teina wawayao tausunumaegau ta hesau ye woyalaei yababa unai, laulau te maisana ede kabo ye kamkamnakalili, na kabo weku lakilakina gadona ne unai se paihekahini na se dobiyei gabwatum ne unai se heyoli.

⁷ Ahani mo siya tanoubu ta tamowaidiyao, kabo kamkamna se hekalo, matawuwuna ede tamowai se woyahesuwalalaedi yababa unai. Huya maudoina noho se laolaoma, na ahani mo siya noho ne yodi kabalaoma tamowaidi ne, kabo se kamkamnakalili. ⁸ Ena nimam o kaem se woyahesuwalalaego yababa unai, taba ku bolihai na ku gabaei. Ye namwa mo taba ku bunibuni o nimam o kaem kesekesega unai na ku lau ku mauli, na kabo ma tau'udo'udoim na ku lau kaiwa kalakalasina. ⁹ Na ena matam ye woyalaeo yababa unai, ku lamohai na ku gabaei. Ye namwa mo taba mata kesekesegam unai ku lau ku mauli, na kabo ma mata labulabuim na se gabalaego kaiwa kalakalasina unai.”

[§]17:24 Numa tabuna takisina meta moni Dius babadadiyao se tanotano yodi hali Dius tamowaidiyao udiyedi, numa tabuna kabasaguina.

^{**}17:26 Takisi tanotano kabikabina se hetala ta, iya ede Loma yodi laulau. Loma yodi gabemani takisi monina se tanotano tamowai hekadiyo yodi basileiya unai taumiya udiyedi, na magai lakilakina Loma tamowaidiyao udiyedi nige se tano. Unai Yesu yona hedehedede wa kaniyona ede Yaubada natunao nige gonowana numa tabuna takisina se toletole.

Mamoe tautaukwadalelena pilipilidaina

(Luka 15:3-7)

¹⁰⁻¹¹ Na kabo Yesu ye hedede ye wane, “Tabu wawaya gagilidiyao^{††} kwa kitadobidobiyedi! Ya hededehemasalaha kalimiuyena meta galewa ne unai yodi anelu, siya huya maudoina yodi se kaikaibwada Tamagu unai.^{‡‡}

¹² Yomi nuwatu idohagi? Taba tamowai hesau yona mamoe badodi handele kesega, na hesau ye taukwadalele, kabo hekadiyo wa ye tolenamwanamwaedi kuduli wa udiyedi na ye lau kesega ye taukwadalele wa ye wasenei, e nige? ¹³ Ya hededemamohoi kalimiuyena: Ena ye lobai, kabo kesega ta gwauyalana ye lakikalili, na kabo mamoe ⁹⁹ maidanao wa. ¹⁴ Gonogonowana doha, Tamamiu galewa ne unai nige ye henuwa bena taba wawaya gagilina hesau ye taukwadalele yababa unai.”

Taulaupwano idohagi kabo ta sagui

¹⁵ “Ena kam kaha^{¶¶} saha hesau yababana ye ginauli kalimyena, meta ku lau unai na kowa yo iya yomi labui mo matamiuyena yona laupwano ne ku hededehemasalaha. Ena ye lapulaowa kalimwai, meta yababa yona teha unai ku gilihayako. ¹⁶ Na ena nige ye lapulaowa kalimwai, kabo tamowai kesega o labui ku haidi na maidamwao kwa lau iya unai. Unai kabo yom hedehedede

maudoidi se hemamohoiyedi, doha buka tabuna ye hekatada ye wane, ‘Lauhegilu maudoidi meta tamowai labui o haiyona yodi hemamohoi ne unai kabo se dudulai.’^{§§} ¹⁷ Ena nige ye henuwa ye lapulau udiyedi, kabo kwa laei dubu bodana udiyedi. Na ena nige ye lapulau udiyedi, meta iya kabo kwa kabi doha dagela tamowaina o yababa tauginaginali yo takisi tautanotano yomi kabikabidi.

¹⁸ Hedehedede ta meta mamohoi, na hedehedede hesau ya hedede'uyoi kalimiuyena: Laulau saha kwa kawanamwanamwaei tanoubu ta unai, Yaubada kabo hinage ye kawanamwanamwaei, na laulau saha kwa kitaheyababadi, Yaubada hinage ye kitaheyababadi.* ¹⁹ Yo ya hedede'uyo kalimiuyena doha teina: Ena yomi labui tanoubu ta unai saha kwa talamyeyi na kwa kaibwadai, Tamagu galewa ne unai kabo ye ginauli yomiu. ²⁰ Matawuwuna, ena tamowai labui o haiyona se laomagogoi yau hesaguyena, meta yau ede siya luwadiyena.”

Kada kaha yona yababa nuwatugabaena

²¹ Kabo Petelo ye laoma Yesu unai ye henamai ye wane, “Guiyau, ena kaliguyena kagu kaha hesau yababa saha ye ginauli, kabo ma hisa yona yababa ne ya nuwatugabaei? Ma kesega o ma haligigi-labui o ma hisa?” ²² Yesu ye hededebui ye wane, “Ya hededelaowa, nige bena ma haligigi-labui

^{††}18:10-11 Wawaya gagilidiyao Yesu ye hetahetaladi lausoiso 10 yo 14 udiyedi, siya ede Yesu tausunumaena maudoidi, wawayao yo tamowai lakilakidiyao.

^{‡‡}18:10-11 Kulikuli beyabeyadi hekadiyo lausoiso 11 se kuli: *Matawuwuna ede Tau Natuna ye laoma bena tamowai tautaukwadaleledi ye gilihaidi.*

^{¶¶}18:15 Kam kaha ede helem tausunuma Keliso unai.

^{§§}18:16 Dutelonomi 19:15

*18:18 Hedehedede ta gonogonowana doha Mataiyo 16:19 unai. Ena ta kulibui hedehedede kesega kesega unai meta kaniyona ede teina: *Saha tanoubu ta unai kwa kauhekahini, kabo galewa ne unai hinage se kauhekahini. Na saha inai kwa yailigabaei, kabo galewa ne unai hinage se yailigabaei.*

mo, na bena ma 77. ²³Matawuwuna galewa basileiyana kana kao ede doha teina:

Wasawasa hesau yona taupaisowa siya gogo taukitahetedi ye yogagogoidi na ye henuwa bena yodi paisowa kaniyodi se tolehemasalahadi. ²⁴Yona hekasa ye hetubu ede moni baikidi 10,000[†] taukabihagahagaina tamowaina se woyaiyama kalinawai. ²⁵Nige gonowana ye hemaisa, ede wasawasa wa ye hedede bena taba tamowai wa ma mwanena yo natudiyao maudoidi, yo yona gogo maudoidi se lokunegabaedi na monina wa unai kana hagahaga wa se hedudulaidi. ²⁶Tamowai wa ye tulibonodobi matana wa unai na ye kaibwadabigabigalau unai ye wane, 'Ku katekamkamnaegau, na kagu hagahaga ta maudoidi kabo ya hedudulai'uyoidi.' ²⁷Wasawasa wa tamowai ta ye katekamkamnaei ede kana hagahaga wa ye hededegabaedi, na ye kabigabaei ye lau.

²⁸Na huyana tamowai wa ye pesa ye lau ede kalinaena taukaihagahaga tamowaina hesau ye kita kana hagahaga meta nige ye lakikalili.[‡] Gadona unai ye kabihekahini ye nukugwadagwadaei na ye hededekasokaso ye wane, 'Kam hagahaga kaliguwai wa ku hemaisa'uyoi!'. ²⁹Kana kaha wa ye tulibonodobi matana wa unai na ye kaibwadakatekamkamna ye wane, 'Ku katekamkamnaegau, na kagu hagahaga ta kabo ya hemaisa'uyoidiwa.' ³⁰Nige ye kitalau tamowai ne yona kaibwada wa unai, na ye laei ye hedede se tole numatutuguduyena kana sigana kana hagahaga maudoidi wa ye hedudulaihegehededi.

³¹Kana kahao hekadi se kita meta se nuwayababakalili, ede se lau wa-

sawasa wa unai na saha ye tubu wa yona se hedehedede. ³²Kabo wasawasa wa taukaihagahaga kalinaena tamowaina wa ye yoganei'uyoi na ye hededelau unai ye wane, 'Kowa tamowai yabayababana! Ku kaibwadalaoma kaliguwai, unai kam hagahaga maudoina ya hededegabaei. ³³Idohagi to nige gonowana kam kaha ne ku katekamkamnaego wa?' ³⁴Wasawasa wa ye kouyalayalakalili ede tamowai wa ye moselaei numatutugudu taukitahetetena udiyedi na se tole numatutugudu unai na se hekamkamna ye lau ee kana hagahaga maudoidi ye hedudulaidi.

³⁵Ena nige nuwamiu mamohoidi udiyedi kami kahao yodi yababa kwa nuwatugabaedi, meta kabo Tamagu galewa ne unai yona kabikabigomiu ede doha teina."

Inawase lauhekata

(Maleko 10:1-12)

19 Yesu yona hedehedede ta se gehe, kabo Galili ye laugabaei na ye lau Yudeya ye lage Yolidani sagasagana hali tanakawasina unai. ²Na bodalakilaki se hemuliwatani, na menai ye henamwanamwadi.

³Na Paliseya tamowaidiyao hekadi se laoma bena Yesu se lautonogi, na se henamaiyei se wane, "Gonowana taba tamowai hesau mwanena nuwatu saha hesau debanaena ye inawasei, o ye inawasegaibuimoei?" ⁴Yesu ye hedede bui ye wane, "Buka Tabuna unai kwa hasili meta tanoubu huyahetubuna unai Tauginaulida 'tau yo sine ye ginaulidi',[¶] o nige kwa hasili?" ⁵Na ye hedede ye wane, 'Teina debanaena kabo

[†]18:24 Moni lakina doha Kina unai meta million kesega.

[‡]18:28 Hagahaga wa lakina ede 100 denali, meta nawalai hasi paisowana maisana, mayadai kesega denali kesega.

[¶]19:4 Genese 1:26

tau tamana yo sinana ye laugabaedi na ye lau mwanena maidana se miyake-sega. Na kabo taudi labui se hemala buluma yo kwasina kesega.⁸ ⁶Unai siya nige tamowai labui, na se hemalako tamowai kesega mo. Unai, Yaubada saha ye tubeikesegai meta tamowai nige gonowana se hetatagwaligwali.”

⁷Kabo Paliseya wa se wane, “Idohagi na Mose ye hedede meta gonowana tau hesau inawase pepwana ye kuli na ye mosei mwanena unai na ye hetamali ye lau?” ⁸Yesu ye wane, “Mose ye talamyegomiu bena kwa inawase matawuwuna ede kwa nuwak-wailolokalili. Na iyamo tanoubu yona huyatubu unai meta nige doha teina. ⁹Ya hededelaowa kalimiuyena: Ena tau hesau mwanena yona tawasola miyana ye kabinamwanamwaei na nige ye ganawali, na iyamo ye inawasegaibui na waihiu hesau ye tawasolai, meta tau ne ye ganawali.”

¹⁰Yona hekahekatao wa se hededelau unai se wane, “Ena teina ta tawasola miyamiyana ede, ye namwa mo taba tabu ta tawatawasola.”

¹¹Yesu ye hededebui'uyo ye wane, “Teina hedehedede ta meta nige gonowana tamowai maudoidi se miyawatani, na siya kaiteyadi Yaubada ye hebayaodi meta kabo hedehedede ta se miyawatani. ¹²Tatao hekadi nige se tawasola matawuwuna se labasidi meta kobokobosidi, na hekadiyo meta tamowai siya se hekobosidi, na hekadiyo meta yodi talam se ginaulidi Yaubada yona paisowa unai, debanaena ede nige gonowana se tawasola. Unai kaiteyadi gonowana hedehedede ta se hai meta bena se hai.”

Yesu wawayao gagilidi ye hededehenamwadi

(Maleko 10:13-16; Luka 18:15-17)

¹³Tamowai hekadiyao wawayao se laedima Yesu unai bena nimana ye tolesae kewadiyena yo yodi ye tapwalolo. Na yona hekahekatao tamowai wa se dilaidi bena tabu Yesu se hemohemode. ¹⁴Yesu ye wane, “Wawayao ta bena se laoma kaliguyena, na tabu kwa hededeguduguidi. Matawuwuna ede tamowai nuwadobidobina doha teina wawayao ta meta galewa basileiyana siya yodi.” ¹⁵Ede nimana ye tolesaedi wawayao wa kewadiyena yo ye hededehenamwadi. Kabo magai ne ye laugabai ye lau.

Tamowai wasawasana hesau yona henamai Yesu unai

(Maleko 10:17-31; Luka 18:18-23)

¹⁶Kabo tamowai hesau ye laoma Yesu unai ye henamai ye wane, “Taulauhekata, taba laulau saha namwanamwana ya ginauli kabo mauli nige kana siga ya lobai?” ¹⁷Na Yesu ye hededelau tamowai wa unai ye wane, “Idohagi to laulau namwanamwadiyao hesabadi ku henamaiyegau. Yaubada ye bom mo ye namwa. Ena ku henuwa bena mauli nige kana siga ku hai, meta laugagayo ku miyawatanidi.” ¹⁸Na hewali wa ye henamai ye wane, “Laugagayo sahasahadiyao?” Ede Yesu ye wane, “Tabu ku kaiunu, tabu ku ganawali, tabu ku kaiwahali, tabu tamowai hesau ku hegilugaibui, ¹⁹yo tamam yo sinam ku hekasisiyeidi, hinage kam kaha hesau ku gadosisiyei doha kowa ku bom ku gadosisiyei'uyoigo.” ²⁰Hewali wa ye hededebui ye wane, “Laugagayo maudoidi ta meta ya miyawatanidiko,

na saha hesau meta nige sola ya miyawatani?"

²¹ Yesu ye wane, "Ena ku henuwa bena ku dudulai meta ku lau yom gogo maudoidi ku lokunegabaedi na monidiyao ku moseidi taudehadeha udiyedi, na galewa ne unai kabo yom wasawasa gogodiyao ku lobaidi. Na kabo ku laoma ku hemuliwatanigau." ²² Na hewali wa hedehede ta ye lapui ede ye nuwayababa na ye dahalai, matawuwuna yona gogo meta se badokalili.

Kaiteya kabo ye mauli

(Maleko 10:23-31; Luka 18:24-30)

²³ Unai kabo Yesu ye hededelau yona hekahekatao wa udiyedi ye wane, "Ya hededemamohoi kalimiuyena meta tamowai gogogodiyao yodi lusolalau galewa basileiyana unai meta ye kwailokalili. ²⁴ Na ya hededehemasalaha'uyo kalimiuyena: Ye masalahakalili meta kamela nige gonowana ye lusola diu duhana unai. Gonogonowana doha tamowai gogogogona hinage nige gonowana ye lusolalau Yaubada yona basileiya unai."

²⁵ Yesu yona hekahekatao wa hedehede wa se lapui meta se siliyata ede se henamai se wane, "Kaiteya kabo gonowana ye mauli?"

²⁶ Yesu ye kitadudulailau kalidiyena na ye wane, "Tamowai se bom mo nige gonowana mauli se lobai, na Yaubada unai ginauli maudoidi meta gonowana."

²⁷ Kabo Petelo ye hededelau unai ye wane, "Hemuliwatanigo ta unai meta ginauli maudoidi ka nuwatugabaediko. Na maisamai ede saha kabo ka lobai?"

²⁸ Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Ya hededemamohoi kalimiuyena, ginauli maudoidi huyahehauhau'uyoidi mayadaina ne unai kabo Tau Natuna yona telona saesaena unai ye tuli, meta komiu tauhemuliwatanigau ta kabo hinage

telona badodi saudoudoi-labui udiyedi kwa tuli na Isalaela tamowaidiyao boga saudoudoi-labui ta kwa kitahettedi. ²⁹ Yo kaiteyadi siya yodi numa, kadi kahao, loudiyao, tamadiyao, sinadiyao, natudiyao yo yodi tano se laugabaedi yau debaguyena, meta kabo se hai'uyoidi se laki yo se badokalili, yo hinage mauli nige kana siga meta kabo siya yodi. ³⁰ Na tamowai ta kitahesae'useidi meta hekadi kabo se laoma se dobi, na tamowai ta kitadobidobiyei'useidi wa meta hekadi kabo se laoma se sae."

Taupaisowa wine koyana unai hedehedededi

20 Na Yesu ye wane, "Galewa basileiyana heyaheyasonina hesau ede doha teina: Koya tanuwagana hesau malatomtomyena ye lau yona taupaisowa ye haidi se laoma bena yona wine koyana unai se paisowa. ² Yona talam ye ginauli kalidiyena meta mayadai kesega paisowana ne unai kabo ye hemaisadi denali kesega. Kabo ye hetamalidi se lau se paisowa. ³ Mahana 9 kiloki yona teha wai ye uyo kabalokulokune bakubakuna wa unai. Menai tamowai hekadi ye kitadi se totologaibu nige kadi paisowa. ⁴ Ye hededelau udiyedi se lau yona wine koyana wa unai se paisowa yo kalidiyena ye wane, 'Maisa dudulaina unai kabo ya hemaisagomiu.' Ede se lau se paisowa. ⁵ Mayamayadailaki unai yo 3 kiloki meimeilahi unai hinage ye uyo na laulau kesekesegana wa ye ginauli'uyoi.

⁶ Meimeilahi 5 kiloki unai ye uyo na tamowai hekadi ye lobai'uyoidi se totologaibu. Ede ye henamaiyedi ye wane, 'Idohagi to mayadai udo'udoina ta unai inai kwa totologaibu na nige saha hesau kwa ginauli?' ⁷ Se hededelau unai se wane, 'Matawuwuna ede nige tamowai

hesau ye haigai bena taba yona ka paisowa.' Kabo ye hededelau udiyedi ye wane, 'Komiu hinage kwa lau yogu wine koyana unai taupaisowa ne kwa paisowasaguidi.'

⁸Paisowakaiyawasi mahanana unai koya tanuwagana wa ye hededelau yona taupaisowa kadi tanuwaga wa unai ye wane, 'Yogu taupaisowa maudoidi ku yogagogoidima na yodi paisowa maisana ku moseidi. Taupaisowamulita udiyedi ku hetubu ku lau ee taupaisowabaguna udiyedi ku kaiyawasi.'

⁹Taupaisowamulita awa kesega mo se paisowa wa se laoma ede maisadi denali kesega se hai. ¹⁰Na taupaisowa ye haibagunai'useidi wa yodi nuwatu meta bena kabo siya maisa lakilakina se hai, na iyamo maudoidi wa meta hinage denali kesega se hai. ¹¹Maisadi wa se haidi na se kitadi meta denali kesega kesega ede se hetubu se hetalapili koya tanuwagana wa unai, ¹²se wane, 'Teina tamowai ta ku haimulita'useidi ta meta se paisowa awa kesega mo na kai meta ka paisowa mahana gigibwalina wa unai yo paisowa lakilakina ka ginauli mayadai udo'udoina wa unai, na iyamo ku hemaisadi meta gonogonowana doha kai ku hemaisagai ta.' ¹³Na koya tanuwagana wa ye hededelau kadi kaha hesau unai ye wane, 'Kehagu, nige hekasa yababana hesau ya ginauli o ya kaolupolupo kalimwai. Wau ku yali meta kabo denali kesega paisowana ku paisowa. ¹⁴Maisam ta ku hai na ku lau, yogu hekasa ya ginauliyako meta kabo taupaisowamulita maisana ya mosei doha kowa taupaisowa bagubagunana maisam ta. ¹⁵Teina moni ta yau yogu moni, unai yogu dudulai gonowana saha ya hekasa meta kabo ya ginauli. O nuwana ku

kaikalomagigilyedi matawuwuna ede ya kabinamwanamwaedi?'"

¹⁶Yesu yona hedehedede wa gehena unai ye wane, "Na tamowai ta kitadobidobiyei'useidi wa meta hekadi kabo se laoma se sae, na tamowai ta kitahe-sae'useidi meta hekadi kabo se laoma se dobi."

Yesu yona boita hedehededena ye hedede'uyoi

(Maleko 10:32-34; Luka 18:31-34)

¹⁷Huyana Yesu yona sae Yelusalema unai yona hekahekatao saudoudoi-labui wa ye woyahesuwaladi na ye hededelau udiyedi ye wane, ¹⁸"Teina yoda sae Yelusalema ta unai meta Tau Natuna kabo se mosegabaei taukaitalasam tauwoyaidi yo laugagayo taulauhekataena udiyedi. Siya kabo se hegilu yo se hetamalilaei ye boita. ¹⁹Yo kabo se mose-laei dagela tamowaidiyao udiyedi kabo se talatalawasiyei, se pidili yo se laei se hesataulo. Na mayadai hehaiyonana unai kabo Yaubada iya ye hetolo'uyoi."

Yamesi yo Yowane sinadi yona kaibwada Yesu unai

(Maleko 10:35-45)

²⁰Na kabo Sebedaiyo natunao ma sinadi se laoma Yesu unai, na sinadi wa ye tulibonodobi na ye hededelau Yesu unai taba gonowana yona kaibwada ye ginauliwatani. ²¹Yesu ye wane, "Yom kaibwadana ede saha?" Sinebada wa ye wane, "Taba gonowana ku hededenonohai meta yom basileiya unai kabo natuguwao labui ta hesau tehatutum ne unai ye tuli yo hesau tehaseuseulim ne unai ye tuli." ²²Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Saha kwa kaikaibwadai ta meta nige kabina kwa kata! Keyaka** unai kabo ya

**20:22 Keyaka unai kabo ye numa na ye hetahetala'usei ta meta kamkamna lakilakililina kabo unai ye lulau.

numa meta gonowamiu kabo unai kwa numa?" Ede se wane, "Kai gonowamai." ²³ Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Kagu keyaka ta kabo komiu hinage unai kwa numa, na bena tehatutugu o tehaseuleliguyena kwa tuli meta yau nige gonowana ya hekasa. Teina kabatuli ta meta tamagu ye kabinonohaidiko yona kaisunuwa tamowaidiyao siya yodi."

²⁴ Yamesi yo Yowane yodi hedehe-ede wa hekahekatao hekadiyo wa se lapui ede se kouyalayala. ²⁵ Ede Yesu ye yogagogoidima na ye hededelau udiyedi ye wane, "Kabina kwa kata meta dagela tamowaidiyao yodi wasawasa saesaediyao yo yodi tauwoyawoya tamowaidi lakilakidiyao yodi loina gigibwalina yo bayabayaona unai yodi tamowai se loinaedi. ²⁶ Na komiu yodi laulau ta tabu kwa laulauyeidi. Na ena hesau luwamiuyena ye henuwa bena hesana ye sae yo ye laki meta iya bena ye hemala heyayai tauhaina tamowaina. ²⁷ Yo kaiteya ye henuwa bena ye bagunaegomiu meta iya taba ye hemala yomiu taupaisowa tamowaina. ²⁸ Doha ede Tau Natuna ye laoma nige bena tamowai iya yona se paisowa, na iya bena tamowai yodi ye paisowa yo kabo yona maui ye mosegabaei yo unai tamowai mauidi ye hemaisahaidi na se maui."

Taumatagibugibu labui matadi se lala

(Maleko 10:46-52; Luka 18:35-43)

²⁹ Huyana Yesu maiyana hekahekatao Yeliko se laugabaei meta bodalakilaki se hemuliwatanidi. ³⁰ Keda wa dedekana unai meta taumatagibugibu labui se tutuli. Wasa se lapui meta Yesu kabo keda ne unai ye laoma ye lau, ede kalinalakilaki unai se yogayoga se wane, "Guiyau Dawida natuna, ku katekamkamnaegai." ³¹ Na boda wa taumatagibugibu labui

wa se dilaidi se wane, "Kwa taumodimodiya, kwa kaiyawasi!" Na nige se modelau udiyedi, na se yogahilakilaki'uyo se wane, "Guiyau, Dawida Natuna e, ku katekamkamnaegai!" ³² Kalinadi wa Yesu ye lapui ede ye kaiyawasi ye yoganeidi na ye henamaiyedi ye wane, "Saha kwa henuwa bena yomiu ya ginauli?" ³³ Se hededelau iya unai se wane, "Guiyau, ka henuwa bena matamai ta se lala yo ka kaikewa." ³⁴ Yesu ye katekamkamnaedi ede ye kabilau matadiyao wa udiyedi, na mahanana ne unai matadiyao wa se lala yo se kaikewa, na se tolo ede Yesu se hemuliwatani.

Yesu yona sae Yelusalema unai bodalakilaki se hailobai

(Maleko 11:1-11; Luka 19:28-40; Yowane 12:12-19)

21 Huyana se laoma Yelusalema se hanahanawui na Olibe koyana unai se lage Betepage magaina dangelana unai, kabo Yesu yona hekahekatao labui ye hetamalidi se lau ² na ye hededelau udiyedi ye wane, "Kwa lau magari matamiu ne unai. Menai kabo donki ma natuna se paihekahinidi kwa kitadi. Kwa yailihaidi na kwa laedima kaliguwai. ³ Ena tamowai hesau saha ye hedede kalimiuyena, meta kwa hededelau unai kwa wane, 'Guiyau ye henuwadi.' Kabo mahanana ne unai ye talamgabaedi."

⁴ Teina laulau ta ye tubu bena peloweta saha ye hededenonohaiyako wa ye laoma ye mamohoi. ⁵ Ye wane, "Kwa hededelau Saiyona^{††} natunao udiyedi, 'Kwa kita yomi wasawasa ye laolaoma kalimiuwai, ye nuwadobidobi yo donki unai ye gelu, na donkina ne meta donki natuna.'" ⁶ Hekahekatao labui wa se lau ede saha Yesu ye hedede kalidiyena wa se

^{††}21:5 Yelusalema hesana hesau ede Saiyona.

ginauliwatani. ⁷Donki wa ma natuna se laedima kabo kadi luwuluwu se haigabaeidi na se yesedi donki wa kewadiyena kabo Yesu ye tulisae donki natuna wa kewana ne unai. ⁸Bodalakilaki kadi luwuluwu se haigabaeidi na se yesedi keda wa unai yo hekadi se lau kaiwa lagadiyao gagigagilidi ma lugulugudi se bolihaidi na se laoma keda wa unai se yesedi. ⁹Kabo bodalakilaki wa se baguna yo se mulita na se heyoyoyoga se wane,

“Hosana, †† Dawida Natuna!”

“Ka hedebasae, kowa Guiyau hesanaena ku laoma!”

“Hosana saesaekalilina!”

¹⁰Huyana Yesu ye mwalaesae Yelusalema meta magai wa tamowaidiyao maudoidi se siliyata na se henahenamai'uyoidi se wane, “Teina kaiteya tamowai ina?” ¹¹Boda wa se hededelau udiyedi se wane, “Teina ta Yesu, iya peloweta, Nasaleta tamowaina, Galili unai ye laoma.”

Yesu taulokulokune numa tabuna bakubakuna unai ye henakuhepesadi

(Maleko 11:15-19; Luka 19:45-48; Yowane 2:13-16)

¹²Yesu ye lusae numa tabuna unai na taulokulokunegabae yo tauhemahemaisa ye henakuhepesadi yo moni taulaulauhedudu^{††} yodi hatahata ye buikahalaedi yo bunebune taulokulokunegabaedi yodi kabatuli ye buikahalaedi. ¹³Ye hededelau udiyedi ye wane, “Peloweta Yaubada kalinana ye kulihemasalahayako meta, ‘Yogu numa ta kabo hesana se katai ede kabatapwalolo numana’ (Aisaiya 56:7), na yomi kabikabina ta meta doha

‘taukaiwahali yodi kabakenowadam duhana.’” (Yelemaiya 7:11)

¹⁴Taumatagibugibu yo tamowai kaediyao yabayababadi se laoma numa tabuna wa unai na Yesu ye henamwanamwadi. ¹⁵Na numa tabuna bakubakuna wa unai wawayao Yesu se nokonokoei se wane, “Hosana Dawida Natuna!” Na taukaitalasang tauwoyaidi yo laugagayo taulauhekataena laulau gigigigibwalidi yo namwanamwadi Yesu ye ginulidi wa se kitadi yo wawayao yodi hedebasae wa se lapui meta se kouyalayalakalili. ¹⁶Se henamaiyei se wane, “Wawayao ta saha se hedebedede ta ku lapui, o nige?” Yesu ye wane, “Aa, na komiu sola nige kulikuli tabuna unai kwa hasili? Doha ye wane,

‘Wawayao yo wawayao bedabedalidi ku hepaisowadi

na kabo sopadiyena kowa se nokoeigo yo se hedebasae.” (Same 8:2)

¹⁷Kabo boda wa ye laugabaedi na magai lakilakina wa ye pesagabaei ye lau Betani unai ye kenokwaduwali.

Yesu kaiwa hesau ye hededekita

(Maleko 11:12-14 yo 20-24)

¹⁸Malatmtom gagilina unai yona seuyo magai lakilakina wa hesabana na keda wa unai ye tauhasahasali. ¹⁹Na kaiwa hesau hesana ede fig keda wa dedekanaena ye totolo ye kita ede ye lau kaiwa wa unai na ye kita meta kaiwa wa lugugaibuna ye kuyawa na nige kaniyona. Ede ye hededelau kaiwa wa unai ye wane, “Kowa taba nige huya hesau ku kaniyo'uyo.” Mahana ne unai kaiwa wa ye wowoya. ²⁰Yona hekahekatao saha ye tubu wa se kita meta se nokokalili. Se henamai se wane, “Idohagi na kaiwa

††21:9 Hosana kaniyona ede “Ku saguigai!”, na Yesu yona huyaena Dius tamowaidiyao meta hedebasae unai se hepaisowa.

††21:12 Taulaulauhedudu yodi paisowa meta dagela monidiyao se hai na numa tabuna monina unai se hedudu.

ta ye wowoyamwamwayau?” ²¹ Yesu ye hedede bui ye wane, “Ya hededemamohoi kalimiuyena, ena kwa sunuma na nige unai kwa nuwalabulabui, kabo laulau saha kaiwa ne unai ye tubu ta hinage gonowana kwa ginauli. Nige ye bom mo, na hinage gonowana kwa hededelau kuduli ne unai kwa wane, ‘Ku tudobiyei'uyoigo gabwa ne unai!’, meta gonowana kabo ye tubu. ²² Ena kwa kawamamohoi kabo ginauli sahasahadi tapwalolo ena kwa kaibwadaidi kabo kwa haidi.”

Yesu yona dudulai henamaina

(Maleko 11:22-27; Luka 20:1-8)

²³ Yesu ye seuyo numa tabuna wa unai na bakubakuna unai ye hetubu ye lauhekata, na taukaitalasam tauwoyaidi yo magai babadadiyao se laoma iya se henamaiyei se wane, “Kaiteya yona gigibwaliyena teina laulau ta ku ginaulidi, yo kaiteya yom dudulai ye haiyawa na taulokulokune wa ku henakuhepesadi?” ²⁴ Yesu ye hededelau kalidiyena ye wane, “Yau hinage kabo henamai hesau ya henamaiyeigomiu. Ena yogu henamai ta kwa bui, meta kabo kaiteya yona gigibwaliyena teina laulau ta ya ginaulidi ta kabo ya hedede hemasalaha kalimiuwai. ²⁵ Hage, Yowane yona hebahebatiso paisowana meta haedi ye laoma, o kaiteya ye mosei? Yaubada ye mosei o tamowai se mosei?” Se bom kalidiyena se hetahetala se wane, “Taba ta wane, ‘Yaubada unai ye laoma’, kabo iya ye wane, ‘Idohagi to nige kwa kawamamohoiyei?’ ²⁶ Ena taba ta wane, ‘Tamowai udiyedi ye laoma’, meta boda ta ta matausiyeidi matawuwuna ede siya se kawamamohoi meta Yowane iya peloweta.” ²⁷ Ede se hededelau Yesu unai se wane, “Nige kabina ka kata.” Unai ye hededelau udiyedi ye wane, “Yau hinage taba nige ya hedede hemasalaha haedi yogu gigibwali yo yogu

dudulai ta ya haidi na laulau ta ya ginaulidi.”

Natu labui heyahayasonidi

²⁸ Kabo Yesu ye hedede'uyo babadao wa udiyedi ye wane, “Hage kwa nuwatuhekasa, taubada hesau meta natunao labui. Huya hesau ye hededelau taubaguna wa unai ye wane, ‘Natugu, ku lau yoda wine koyana unai ku paisowa.’ ²⁹ Ye wane, ‘Taba nige ya lau.’ Iyamo muliyena nuwana ye bui ede ye lau ye paisowa. ³⁰ Kabo tamadi wa ye lau natuna helabuina wa unai ye wane, ‘Ku lau yoda wine koyana unai ku paisowa.’ Natuna wa ye wane, ‘Aa, tamagu, kabo ya lau.’ Na iyamo nige ye lau.” ³¹ Kabo Yesu ye henamaiyedi ye wane, “Natu sahasahana tamana yona nuwatu ye lauwatani?” Se wane, “Natu taubaguna wa.” Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Ya hededemamohoi kalimiuyena, tauyababa doha takisi tautanotano yo sinesineo taudiyao se lokulokunegabaedi moni hesabana, siya kabo se lusolabagunalau Yaubada yona basileiya unai na kabo komiu, matawuwuna siya meta doha taubaguna wa. ³² Matawuwuna Yowane ye laoma kalimiuyena mauli dudulaina kamwasana ye hekitagomiu, na nige kwa kawamamohoiyei, na takisi tautanotano yo sinesineo taudiyao se lokulokunegabaedi moni hesabana, siya se bom mo se kawamamohoiyei. Yodi nuwabui ta kwa kita, na iyamo nige kwa nuwabui yo kwa kawamamohoi.”

Wine koyana taukitahetetena heyahayasonidi

(Maleko 12:1-12; Luka 20:9-19)

³³ Kabo Yesu yona hedehedede babadao wa udiyedi ye tubei ye wane, “Teina hinage heyahayasoni hesau ta kwa lapui. Tano hesau tanuwagana yona wine koyana ye

kumai, ye ganahetakikili, yo yona wine kaniyodi kabatamtam yo koya yona kabayaiyaiwaina ye ginaulidi. Kabo yona wine koyana ye moselae koya taupaisowa hekadiyo udiyedi se kitahetete na kabo ye lau ye kadau. ³⁴Wine huyagigidi nawalaina ye lage ede yona heyayai tauhaidi ye hetamalidi se lau wine koyana taukitahetetena wa udiyedi kabo wine giginonohaidi wa udiyedi koya tanuwagana yona lausoi se bena se haidi. ³⁵Na koya taukitahetetena wa heyayai tauhaidi wa se kabihekahinidi, hesau se bibigwadagwadai na hesau se koihemwaloi yo hesau se hekalaweku ede ye mwaloi. ³⁶Koya tanuwagana wa yona heyayai tauhaidi katubadodi ye hetamalidi se lau, na koya taukitahetetena wa hinage laulau kesekesegana wa se ginauli kalidiyena. ³⁷Unai gehegehena meta iya ye bom natuna ye hetamalilae kalidiyena, na ye wane, 'Natugu ta kabo se hekasisiyei na yoma lausoi se dudulaina se mosei.' ³⁸Huyana koya taukitahetetena wa koya tanuwagana natuna wa se kita meta se wane, 'Teina tau ta meta iya tamana lauhedamaina ede, kwa laoma ta unuhemwaloi na yona gogo maudoidi meta kabo ta tanuwagaidi.' ³⁹Ede se hai na koya ganana wa unai se gabahepesa na se koihemwaloi.

⁴⁰Unai hage kwa nuwatu, ena wine koyana tanuwagana ye uyoma meta kabo saha ye ginauli wine koyana taukitahetetena ne udiyedi?" ⁴¹Boda wa se wane, "Teina tamowai ta yodi laulau yabayababadi ta kabo ye haidi na ye unuhemwaloidi. Na wine koyana ne kabo ye mosehekawalaei taukitahetete hekadiyo udiyedi. Ena wine kaniyodi huyagigidi nawalaina ye lage, siya kabo gonowana wine kaniyodi wa yona teha se moselaei koya tanuwagana unai."

⁴²Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Kulikuli tabudiyao udiyedi teina hede-hede ta kwa hasili o nige?"

'Taukabinuma weku se laukwatak-wataei'usei wa meta

ye hemala kabakabinuma wekuna namwanamwana yo saesaekalilina.

Teina ta meta Yaubada ye ginauli,

na matadaena kitakitana meta ye namwakalili.' (*Same 118:22-23*)

⁴³Unai ya hededelaowa kalimiuyena: Yaubada yona basileiya meta kabo kalimiuyena ye haigabaei na ye moselaei tamowai hekadiyo udiyedi, siya kabo se paisowai na kaniyo namwanamwadi se masalaha. ⁴⁴Ena hesau ye beku-dobi weku ne unai kabo ye talugodugodu, na ena weku ne ye beku-dobi tamowai hesau kewanaena meta kabo ye kaihesolusolu."

⁴⁵Taukaitalasang saesaedi yo Paliseya tamowaidiyao Yesu yona heyaheyasoni wa se lapuidi ede kabina se kata meta siya kadi hede-hede. ⁴⁶Unai kamwasa se wase kabo taba idohagi na Yesu se hai, na iyamo boda wa se matauseidi matawuwuna ede siya se hede meta iya peloweta.

Hetahetawasola kaikaigogona heyaheyasonina

(*Luka 14:15-24*)

22 Kabo Yesu heyaheyasoni hesau ye hede'uuyoi tamowai lakilakidiyao wa kalidiyena ye wane, ²"Galewa basileiyana kana kao ede doha wasawasa hesau natuna yona tawasola kabinonohana ye kabinonoha. ³Kabo yona heyayai tauhaina ye hetamalidi se lau kana taumana udiyedi na se hededelau udiyedi bena se laoma tawasola kaikaigogona ne unai, na iyamo se laukwatak-wata. ⁴Ede yona heyayai tauhaina hekadiyao hinage ye hetamalidi se lau na ye wane, 'Kwa hededelau taulaoma ne kalidiyena meta

kai yo yogu bulumakau sinisinibudi namwanamwadiyao ya ligadi yo ya kabinonohaidiko. Unai bena taba kwa laoma hetahetawasola kaikaigogona ta unai.’⁵ Na taumana ne nige se lapulau tautauwasa wa udiyedi na se bom mo yodi nuwatu se lauwatanidi, hekadi se lau yodi koya na hekadi se lau yodi sitowa.⁶ Yo hekadiyo heyayai tauhaidi wa se kabihkahinidi na se bibidi yo se koihemwaloidi.⁷ Na wasawasa wa saha ye tubu wa wasana ye lapui meta ye kouyalayalakalili. Unai yona tau'iyala tamowaidiyao ye hetamalidi se lau taukai'unu wa se koihemwaloidi yo yodi magari wa se gabu.

⁸Kabo wasawasa wa ye hededelau yona heyayai tauhaidi wa udiyedi ye wane, ‘Hetahetawasola kaina wa ta kabinonohaiyako, na taumana ya hededelau udiyedi wa nige se mode, unai ede nige se laoma.’⁹ Unai kwa lau keda udiyedi tamowai kwa kitadi meta kwa hededelau udiyedi na se laoma hetahetawasola kaikaigogona ta unai.’¹⁰ Kabo heyayai tauhaidi wa se lau magari lakilakina kedana maudoidi udiyedi tamowai namwanamwadi yo yabayababadi se lobaidi meta se woyagogoidima ede kabahetahetawasola numana wa se hemwayau.

¹¹Na kabo wasawasa wa ye laoma ye mwalae numa wa unai bena taumana wa ye kitadi, na luwadiyena tamowai hesau ye kita meta nige hetahetawasola kwamana ye likwa.¹² Ede ye henamaiyei ye wane, ‘Kehagu, idohagi to ku laoma teinai na hetahetawasola kwamana nige ku likwa?’ Na tamowai wa nige saha hesau ye hedede.¹³ Kabo wasawasa wa ye hededelau yona heyayai tauhaina hekadiyo udiyedi ye wane, ‘Tamowai

ta nimana yo kaena kwa paidi na kwa gabahepesa masigili ne unai, temenai kabo ye doudou yo gadigadina ye kapuyahisidi.”¹⁴ Yesu yona hedehedede wa ye hegehe ye wane, “Yaubada ye hedede bena boda se laoma, na iyamo tamowai hisa mo se talam ede se laoma.”

**Takisi tolena henamaina unai
Paliseya se kaipate
bena Yesu se lupohai**

(Maleko 12:13-17; Luka 20:20-26)

¹⁵Na kabo Paliseya bodana wa se laomagogoi na se koitalaliu bena taba idohagina kabo Yesu se lupoi na yona hedehedeyena ye laupwano, na unai kabo se hegilu.¹⁶ Kabo Paliseya bodana kadi hewahewaliyo yo Heloda kana boda tamowaidiyao se hetamalidi se lau Yesu unai, se wane, “Taulauhekata, kabina ka kata meta kowa laulaududulai tamowaina yo mamohoi yo dudulaiyena Yaubada yona laulau miyamiyadi ku laulauhekataedi, matawuwuna tamowai maudoidi ku hekasisigogoidi na nige ku modelau kadi kao yo yodi laulau udiyedi.¹⁷ Hage yom nuwanuwatu saha ku hedede kalimaiyena: Gonowana takisi ka tole Sisa unai, o nige?”^{§§}¹⁸ Na yodi nuwatu yababana wa Yesu kabina ye katako ede ye hededelau udiyedi ye wane, “Komiu taukailupolupo tamowaidiyao. Idohagi to kwa kaipate bena kwa lupohaigau?”¹⁹ Hage takisi kabahemahemaisa monina hesau kwa hekitagau.” Ede denali kesega iya se hekita.²⁰ Na ye henamaiyedi ye wane, “Kaiteya tautauna yo hesana se kulidi denali ta unai?”²¹ Ede se wane, “Sisa.” Kabo ye hededelau udiyedi ye wane, “Saha Sisa yona meta kwa mosei Sisa unai, na saha Yaubada yona meta kwa mosei Yaubada unai.”²² Yesu

§§**22:17** Ena Yesu ye hedede bena takisi se hemaisa Sisa unai, meta kabo Dius tamowaidiyao se koipiliyei. Na ena ye wane, nige, kabo Heloda kana bodao iya se koipiliyei.

yona hedehedede wa se lapui meta se siliyata yo se nuwanuwatukalili ede se laugabaei.

Boita tolo'uyona hedehededena

(Maleko 12:18-27; Luka 20:27-40)

²³Mayadai kesekesegana ne unai Sadusiya bodana se laoma Yesu unai. Sadusiya tamowaidiyao meta boita tolo'uyona nige se kawamamohoiyei. Na se henamaiyei se wane, ²⁴“Taulauhekata, Mose ye hedede meta ena tamowai hesau ye tawasola na nige natuna na ye boita, meta kana kaha kabo kwabuli ne ye tawasolai. Ena natuna meta kabo se hedede waihiu ne mwanena bagubagunana wa natuna. ²⁵Sinebada hesau natunao tatao badodi haligigi-labui. Taubaguna ye tawasola nige natuna, na ye boita, ede kana kaha helabuina kwabuli wa ye tawasolai. ²⁶Laulau kesekesegana ta ye tubu kalinawai ye lau hehaiyonadi wa unai ye lau ye dobi ee gehena hehaligigi-labuidi wa unai, ²⁷kabo waihiu wa hinage ye boita. ²⁸Unai hage ku hedede na ka lapui: Tolo'uyo unai meta waihiu ta mwanena ede kaiteya? Matawuwuna ede tatao haligigi-labui wa waihiu ta se tawasolai.” ²⁹Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Yomi nuwatupwano ta kaniyona ede kulikuli tabudi yo Yaubada yona gigibwali meta nige kabidi kwa kata. ³⁰Matawuwuna ede tolo'uyo huyana unai meta taba nige tamowai se tawasola'uyo, yo taba nige natudiyao se hetawasola'uyoidi, na tautolo'uyo meta siya kabo kadi kao ede doha galewa aneludiyao. ³¹Na boita tolo'uyona hedehededena unai meta Yaubada kalinana kulikuli tabuna udiyedi kwa hasilidi e nige, ³²doha ye wane, ‘Teina mayadai ta yau ede Abelahama yona Yaubada, Isako yona Yaubada, yo Yakobo yona Yaubada hinage.’ *(Esodo 3:6)* Tamowai haiyona ta

buluma unai se boitako. Na Yaubada meta nige tauboiboita yodi Yaubada, na iya taumaumauli yodi Yaubada. Unai ye masalaha meta tamowai haiyona ta siya ede sola se maumauli galewa ne unai.” ³³Yona lauhekata hedehedededi boda wa se lapui meta se siliyatakalili.

Laugagayo saesaekalilina

(Maleko 12:28-34; Luka 10:25-28)

³⁴Paliseya bodadi se lapui meta Sadusiya bodana wa Yesu ye hededehemwanoudiko ede se laomagogoi, ³⁵na luwadi ne unai hesau meta iya laugagayo kabina taukatakalili na ye henuwa bena henamai hesau unai Yesu ye lupoi. ³⁶Ede ye wane, “Taulauhekata, laugagayo sahasahana meta iya laugagayo lakilakikalilina ede?” ³⁷Yesu ye hededelau unai ye wane, “Guiyau yom Yaubada ku gadosisiyei ma nuwam maudoina, yaluwam maudoina, yo yom nuwanuwatu maudoina hinage. ³⁸Teina meta iya laugagayo bagubagunana yo lakilakikalilina ede. ³⁹Yo helabuina meta doha bagubagunana ne: Kam kaha hesau ku gadosisiyei doha kowa ku bom ku gadosisiyei'uyoigo. ⁴⁰Mose yona laugagayo yo peloweta yodi kulikuli maudoidi yodi wuwu ede teina laugagayo labui ta.”

Keliso meta iya kaiteya natuna?

(Maleko 12:35-37; Luka 20:41-44)

⁴¹Yesu Paliseya wa ye kitadi se to-tolo ede ye henamaiyedi ye wane, ⁴²“Yomi nuwatu ede saha? Keliso meta iya kaiteya? Yo iya kaiteya natuna?” Se wane, “Iya meta Dawida natuna.” ⁴³Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Idohagi to Yaluwa Tabuna yona gigib-waliyena Dawida ye hedehedede na Keliso ye kawaguiyauyei? Doha ye wane, ⁴⁴‘Guiyau ye hededelau yogu Guiyau unai ye wane,

“Nimatehatutugu unai ku tuli kana siga kam waiunu ya toledobiyeidi kaem guninaena se hemala kaem kabatolena.” (Same 110:1)

⁴⁵Ena taba Dawida ye kawaguiyauyei, idohagi to bena iya Dawida natuna?”
⁴⁶Nige gonowana hesau ye hededebui Yesu unai, na tenem mayadaina ne unai na ye lau meta nige tamowai hesau ye nuwabayo na henamai hesau unai bena Yesu ye lupoi'uyoi.

**Yesu tamowai ye guguyaidi
tauwoyawoya yodi kailupolupo
tabu se miyamiyaedi**

(Maleko 12:38-40; Luka 11:43
yo 46; Luka 20:45-47)

23 Na kabo Yesu ye hededelau boda yo yona hekahekatao wa udiyedi ye wane, ²“Laugagayo taulauhekataena yo Paliseya bodana, siya meta Mose yona kulikuli tabudiyao taukitahekanamwanamwaedi yo taulauhekataedi. ³Unai saha se hedededi ne bena kwa miyawatanidi, na laulau saha se ginaulidi meta tabu kwa laulauyeidi, matawuwuna ede saha se laulauhekataedi meta nige se miyamiyawatanidi. ⁴Laugagayo bayabayaodi se ginaulidi bena taba tamowai se miyawatanidi, siya meta doha bahebahe polopolohedi se tolesaedi tamowai kewadiyena na se baheidi, iyamo siya nige gonowana nimadi se helelelaedi bena se saguidi.

⁵Ginaili maudoidi se ginaulidi meta bena kabo unai tamowai se kitahenamwadi. Laugagayo hedehededediyao kulikulidi kaba'usaidi ne se helakigaibuidi na se paihepatudi

debadi yo nimadi udiyedi,* yo kadi kwama pasadiyao se helohagaibuidi,†
⁶yo kaikaigogo lakilakidiyao yo sunago udiyedi meta se henuwa bena kabatuli namwanamwadiyao udiyedi se tuli. ⁷Na ena se lau kabalokulokune magaidiyao udiyedi se henuwa bena tamowai se laoma ma hekasisidi se lautokiyeidi na se kawayauwedo yo se kawatanuwaga‡ udiyedi.

⁸Na komiu tabu se kawatanuwaga kalimiuyena, matawuwuna kami tanuwaga kesega ede yau, na komiu meta doha boga kesega. ⁹Tabu tanoubu ta tamowaina hesau kwa katai meta iya tamamiu, matawuwuna tamamiu kesega ede galewa ne unai. ¹⁰Yo hinage komiu tabu hesamiu se katai meta taulauhekata, matawuwuna tauhekatagomiu kesega ede Keliso. ¹¹Kaiteya luwamiuyena ye saekalili meta iya bena ye hemala yomi heyayai tauhaina. ¹²Kaiteya ye bom ye toleisini'uyoi meta Yaubada kabo ye toledobiyei, na kaiteya iya ye nuwadobidobi meta Yaubada kabo iya ye toleisini.”

Yesu tauwoyawoya ye guguyaidi

(Maleko 12:40; Luka 11:39-52 yo 20:47)

¹³⁻¹⁴Kabo Yesu ye wane, “Ahani mo komiu, Mose yona laugagayo taulauhekataena bodana yo Paliseya bodana, komiu meta taukailupolupo tamowaidiyao! Kabo kamkamna lakilakina kwa hekalo! Tamowai yodi lulau galewa basileiyana meta kwa gudukaliliyei. Komiu taba nige kwa lulau galewa basileiyana, na kaiteyadi

*23:5 Kabikabi ta meta laugagayona Yaubada unai ye laoma. Dutelonomi 6:8 unai ta lobai.

†23:5 Kwama pasadiyao meta hinage Yaubada yona laugagayo hesau, Numela 15:38 unai ta lobai.

‡23:7 Dius kalinadiyena meta se wane “Rabbi”, kaniyona ede tanuwaga o taulauhekata.

se henuwa bena se lusola meta kwa hekahekaiyawasidi.⁴

¹⁵Ahani mo komiu, Mose yona laugagayo taulauhekataena bodana yo Paliseya bodana, komiu meta taुकailupolupo tamowaidiyao! Kabo kamkamna lakilakina kwa hekaloi! Kwa lau teha maudoina kwa tauhetakikilidi bena tamowai kwa nuwakoidi, na ena hesau ye nuwabui na ye hemala kami kaha hesau, yona laulau kabo se yababakalili na kabo komiu, na iya kabo ye lau kaiwa kalakalasin doha komiu.

¹⁶Ahani mo komiu, tauwoyawoya matagibugibudi! Kwa hedede kwa wane, 'Ena tamowai hesau ye kaigwala numa tabuna ne unai meta yona kaigwala ne nige mamohoina, na ena tamowai hesau ye kaigwala numa tabuna golena ne unai meta nige gonowana ye bui'uyoi.'

¹⁷Komiu taumatagibugibu yo tamowai yaunyaulediyao! Ginauli saha meta ye saekalili, gole ne o numa tabuna yona tabu ne debanaena gole ne ye tabu?

¹⁸Yo hinage kwa hedede kwa wane, 'Ena tamowai hesau ye kaigwala kaitalasam kabagabuna ne unai meta nige mamohoi, na ena tamowai hesau ye kaigwala kaitalasam udiyedi meta yona kaigwala ne nige gonowana ye bui'uyoi.'

¹⁹Komiu tamowai matagibugibudiyao! Kaitalasam gogodiyao kabahetabudi ede kaitalasam kabagabuna. Unai kaitalasam kabagabuna ye saekalili na kabo

kaitalasam gogodiyao. ²⁰Unai ede ena tamowai hesau ye kaigwala kaitalasam kabagabuna ne unai, meta hinage ye kaigwala ginauli maudoidi kewana ne unai se toledi wa udiyedi. ²¹Na ena kaiteya ye kaigwala numa tabuna ne unai, meta hinage ye kaigwala Yaubada unai, iya meta numa tabuna ne unai taumiya. ²²Yo ena kaiteya ye kaigwalasae galewa ne unai meta ye kaigwala Yaubada yona telona unai, yo hinage telona ne unai tautuli ne.

²³Ahani mo komiu, Mose yona laugagayo taulauhekataena bodana yo Paliseya bodana, komiu meta taुकailupolupo tamowaidiyao! Laugagayo lakilakidi kwa tolehesuwaladi, na laugagayo gagigagilidi kwa toleisinidi. Doha yomi koya uwa'uwadi gagilidiyao⁵ udiyedi yomi taiti kwa toledi, na laugagayo nuwanuwatudi lakilakidi nige kwa lauwatanidi, siya ede laulaududulai, katekamkamna, yo sunuma. Taba laugagayo gagilidi ne tabu kwa nuwaluluhiyedi na hinage laugagayo lakilakidi ta bena kwa miyawatanidi. ²⁴Komiu tauwoyawoya matagibugibudiyao! Kami waila udiyedi nabugala kwa hekonagabaei na iyamo kamela meta kwa tonoli.**

²⁵Ahani mo komiu, Mose yona laugagayo taulauhekataena bodana yo Paliseya bodana, komiu meta taुकailupolupo tamowaidiyao! Kami keyaka yo gaeba^{††} dageladiyao kwa

⁴23:13-14 Kulikuli beyabeyadi hekadiyo lausoiso 14 hinage se kuli doha tenem: *Ahani mo komiu, Mose yona laugagayo taulauhekataena bodana yo Paliseya bodana, komiu meta taुकailupolupo tamowaidiyao! Wabuwabu kwa lupoidi na yodi numa kwa haidi kwa tanuwagaidi. Na kabo kwa lau tamowai matadiyena yomi tapwalolo kwa helohadi. Unai hekamkamna lakilakikalilina kabo kwa lobai.*

⁵23:23 Koya uwa'uwadi gagilidi meta siya ede kai kabahepanedi, na Dimdim yodi hesa ede "mint, dill, cummin". Kalina Saliba yoda hesa ede "saiyala".

**23:24 Kamela meta laugagayo, Dius tamowaidi nige gonowana se kaidi (Le-witikasi 11:4). Nabugala yo kamela hedehedededi ta kaniyona ede, "Yababa gagilidi kwa kaihaleidi, na yababa lakilakidi kwa ginaulidi."

^{††}23:25 *Keyaka yo gaeba*, siya ede nuwadi yo yodi mauli heyaheyasonidi.

deulinamwanamwaedi, na kalodiyao ne udiyedi meta mahimahihi yo nuwatu'uyo se mwayau. ²⁶Komiu Paliseya matagibugibudiyao! Kami keyaka yo gaeba kalodiyao ne kwa deulibagunaedi na dageladiyao ne kabo hinage se a'a.

²⁷Ahani mo komiu, Mose yona laugagayo taulauhekataena bodana yo Paliseya bodana, komiu meta taukailupolupo tamowaidiyao! Matawuwuna ede kami kao meta doha bwayabwaya dagelana se deulihe'a'a na se pokahuheposiposi na iyamo kalona ne unai meta boha yo tauboiboita siliyadi ye mwayau. ²⁸Gonogonowana doha, komiu kami kao ede doha bwayabwaya ne: Tamowai se kitagomiu meta bena komiu miyamiya dudulaidi tamowaidiyao, na iyamo nuwakalomiyena meta laulaulupolupo yo nuwatu yabayababadiyao se mwayau.

²⁹Ahani mo komiu, Mose yona laugagayo taulauhekataena bodana yo Paliseya bodana, komiu meta taukailupolupo tamowaidiyao! Peloweta bwayabwayadi kwa kabinamwanamwaedi yo hekihekinoidiyao kwa hetolodi, yo laulaududulai tamowaidiyao bwayabwayadi kwa hepasanamwanamwaedi. ³⁰Na kwa wane, "Taba kama kulutubu maidamaiyao ka miya meta peloweta yodi hekammaknadi ne unai taba nige ka kabisagusaguidi." ³¹Yomi hedehedede ta unai kwa bom kwa hededehemasalaha'uyoigomiu meta komiu peloweta taukoihemwaloidi wa kadi isimulitao ede. ³²Taba kulutubumiyao laulau yababadi saha se ginaulitoleledi wa kwa lae kwa hegehemolosiyeidi! ³³Komiu mwata yo mwata

yabayababadi natudiyao! Idohagi kabo Yaubada yona hekammakna magaina kwa wasabugabaei? ³⁴Unai kabo peloweta yo tamowai sibasibadiyao yo taulauhekata ya hetamalidiwa kalimiuwai. Hekadi kabo kwa koihemwaloidi yo kwa hesataulodi, na hekadi kabo sunago kalodiyena kwa sapidi yo kwa henakudi se lau teha udoi'udoi udiyedi. ³⁵Teina laulau ta debanaena laulaududulai tamowaidiyao kaiyaulina ta unai se unuidi wa kwasinadi giludi kabo se dobima kewamiyena, laulaududulai tamowaina Abela kwasinana unai ye hetubu ye dobima ee Belakiya natuna Sakaliya unai, iya ede kabakaitalasangam yona numa tabuna duwaduwalidiyena kwa koihemwaloi'usei wa. ³⁶Ya hededemamohoi kalimiyena, ginauli maudoidi ta giludi kabo se dobima kewamiyena na kamkamna lakilakina kabo kwa lobai."

**Yesu Yelusalema tamowaidi
ye katekamkamnaedi**

(Luka 13:34-35)

³⁷Kabo Yesu ye wane, "Ae Yelusalema, Yelusalema ee, kowa peloweta taukoihemwaloidi yo tamowai Yaubada ye hetamalidiwa kalimiyena meta ku hekalawekudi. Huya maudoina meta ya henuwa bena natumwao ya kabigogoidima doha kamkam sinadi natunao ye kabigogoidi pepenao gunidiyena, na iyamo komiu nige kwa henuwa. ³⁸Unai sola kwa kita, Yaubada kabo numa tabuna ye laugabaei na ye hemala numagaibu. ³⁹Unai ya hededelaowa kalimiuwai, nige gonowana kwa kita'uyoigau kana sigana ee kwa wane, 'Ka hedebasaego, kowa Guiyau hesanaena ku laoma!'"

Huya gehegededi hedehedededi

Mataiyo 24:1–25:46

Numa tabuna kabo ye ulugwaligwali

(Maleko 13:1-2; Luka 21:5-6)

24 Numa tabuna bakubakuna wa unai Yesu ye dahalai ye laulau na yona hekahekatao wa se laoma ede se yogahekaiyawasi na se hededelau unai se wane, “Sola numa tabuna yo numana hekadiyo ne yodi kabikabidi yo kadi wawali ne ku kitadi!”² Na ye hededelau udiyedi ye wane, “Ginauli maudoidi ta kwa kitadiko. Ya hededemamohoi kalimiuyena, taba nige weku hesau ye miya yona hali weku kewanaena, na maudoidi meta kabo se ulugwaligwali.”

‡‡

Kamkamna huyahetubudi

(Maleko 13:3-13; Luka 21:7-19)

³Se lau se lage Olibe koyana unai, ede Yesu ye lau ye tuli na yona hekahekatao wa se bom se laoma iya unai na se henamaiyei se wane, “Taba yomai ku hedehedede, kaiuyana kabo laulau ku hededededi wa se tubu, na yom uyoma yo tanoubu yona huyagehe hekihekinoidi ede saha?”

⁴Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Bena matamiyao se nega na tabu tamowai hesau ye lupohaigomiu. ⁵Tamowai se bado kabo hesagu ena se laoma na se hedehedede meta siya Keliso, na tamowai se bado kabo se lupohaidi. ⁶Iyala wasadiyao yo hinage iyala wasalupolupodiyao kabo kwa lapuidi, na tabu udiyedi kwa matausi. Ginauli

doha teina kabo se tubu, na iyamo teina nige huyagehena ede. ⁷Magai hesau bodana yo magari hesau bodana kabo se haihewahewaiunu'uyoidi. Basileiya hesau yo basileiya hesau kabo hinage se haihewahewaiunu'uyoidi. Yo hinage hasahasali lakilakidi yo mwanikuniku kabo se tubu teha udoi'udoi udiyedi. ⁸Ginauli saha se tubu ne meta ginauli nuwamatamatausidiyao sola kabo se laoma yodi kabahetubu ede.

⁹Na kabo se hekamkamnagomiu yo se unuhemwaloigomiu, yo magari maudoidi bodadiyao kabo se hewaiunugomiu yau debaguyena. ¹⁰Tenem huyana ne unai boda hekana kabo Guiyau sunumana se laugabaei, ede kadi kahao se hewaiunudi yo kadi se walohai. ¹¹Peloweta bwalabwala se bado kabo se masalaha na bodalakilaki kabo se lupohaidi. ¹²Yababa udoi'udoi se lakikalili, debanaena tamowai kadi kahao gadosisidi nuwadiyena kabo se gagili yo se gehe. ¹³Na ena kaiteya ye tolobayao ye lau ee pilipili maudoidi sigadi ne unai, meta Yaubada kabo ye hemaui. ¹⁴Na basileiya wasana namwanamwana se lauguguyaei kaiyaulina teha maudoina unai na tamowai maudoidi se lapui, na kabo huyagehegehena ye laoma.

¹⁵Na numa tabuna unai kabo ginauli nuwamatamatausina kwa kita ye totolo, iya magari tauheyababana, iya ede peloweta Daniyela ye hededeheemasalaha'usei wa^f—lausoisoi ta tauhasilina meta kaniyona bena ye nuwatulobai. Na huyana ginauli ne ye tubu ¹⁶kabo Yudeya unai taumiya bena se yabubu se sae kuduli ne

‡‡**24:2** Yesu saha ye hededenonohai ta meta bolimai 70 unai ye laoma ye mamohoi. Loma yodi tau'iyala Yelusalema magaina yo hinage numa tabuna se heyababa. Numa tabuna se gabu na kaiwa gigibwalina unai gatowa golena ye solu ye bwalili ye dobi na ye luwu numa wekuna duwaduwalidiyena. Unai weku maudoidi se tabegwaligwalidi.

^f**24:15** Daniyela 9:27 yo 11:31 yo 12:11

udiyedi. ¹⁷Taba nige tamowai hesau yona numa kewanaena ye pesadobi numa ne kalonaena bena gogo hesau ye hai na ye wasabu. ¹⁸Yo taba nige tamowai hesau yona koya wai ye uyo magari kana kwama hesabana. ¹⁹Na sinesineo diyadiyakadi yo sinesineo labalabahauhaudi ya nuwanuwatuidi, matawuwuna tenem mayadai ne kabo ye pilipikalilili kalidiyena. ²⁰Na kwa tapwalolo Yaubada unai yomi huyawasabu meta tabu huyagwagwama o Sabatiyena.^{§§} ²¹Matawuwuna kamkamna ye tubu ne kabo ye lakikalilili, nige doha beyabeyana tanoubu yona huyatubu unai ye laoma teina huya ta, yo mulina ne unai hinage taba nige ye tubu'uyo. ²²Ena Yaubada tenem mayadaidi ne nige ye hekubwadima, meta nige gonowana tamowai hesau mauli ye lobai. Na iyamo yona kaisunuwa tamowaidi debadiyena tenem huya ne ye hekubwadi. ²³Tenem huyana ne unai, ena tamowai hesau ye hededelaowa ye wane, 'Kwa kitalaoma, Keliso ede inai!', o hesau ye wane, 'Iya ede temenai!', meta tabu kwa kawakawamamohoyeidi. ²⁴Kabo kelisolupolupo yo pelowetalupolupo udoi'udo se masalahama na laulau gigigigibwalidi yo kabanuwapwanopwano se ginaulidi bena kabo tamowai se lupohaidi. Yo hinage se kaipate bena Yaubada yona kaisunuwa tamowaidiyao se lupohaidi, na iyamo nige gonowadi. ²⁵Teina ta meta ya hededehebisibanonohaigomiu.

²⁶Unai, ena tamowai hesau ye hededelaowa meta Keliso ede balabalagaibu ne unai, tabu kwa laulau menai. Yo ena ye hededelaowa meta bena iya ede numa hesau dahalana wadawadamna unai, tabu kwa kawakawamamohoyei. ²⁷Matawuwuna Tau Natuna yona laoma doha namanamali, ye sili teha kaluwabu ne unai na dawayana gonowana ye masalaha teha Yalasi unai. ²⁸Gonogonowana doha kaiteya teha unai suisui boiboitana panena, kabo ao'ao* se lagegogoi menai.

²⁹Nuwadubu mayadaidi ne se gehe na 'nige bayaona mahana kabo ye masigili, yo waikena kabo nige ye dawayana, na galewa ne kipwaladi kabo se beku, yo hinage galewa ginaulidiyao kabo se tabutabubu.' (*Aisaiya 13:10 yo 34:4*)

³⁰Na kabo huyagehena ne unai Tau Natuna yona laoma hekihekinoidi kabo se taumasalaha galewa ne unai, yo tanoubu tehana maudoina tamowaidiyao se dousiyasiyayau, na kabo Tau Natuna se kita ye lagema galewa yadana unai ma gigibwalina yo ma namanamali lakilakina. ³¹Na bwagigi kabo se yuhi na daguguna ne unai kabo yona anelu ye hetamalidi se lau bena yona kaisunuwa tamowaidiyao teha hasi yaumaidi yodi kabatowalaoma udiyedi yo tanoubu ta maudoina unai se laedima."

³²Yesu ye hedede'uyo ye wane, "Kwa kitalau saido† kaiwana ne unai, iya kabo ye hekatagomiu: Ena lagadi ne udiyedi lugudi hauhaudi se kini meta kabina

§§**24:20** Huya gwagwama unai meta nabu yo kabaita, unai ye pilipikalilili taukadau udiyedi. Na Sabati laugagayona ede nige gonowana se kadau. Mayadaina ne unai nige gonowana se yona se lau kedaloha, na kedakubwakubwa mo, doha 1.2 kilomita.

***24:28** Ao'ao: Manuwa wa Dimdim yena se wane *vultures*, siya suisui boiboitadi taukaikaidi manuwa. Manuwa ne nige Papua New Guinea unai, ede ao'ao mo ta hepaisowa.

†**24:32** Kaiwa Yesu ye katai ta kalina Dimdim yena se wane *fig*. Saido ka kuli matawuwuna huyagwagwama unai luguna se ulu, gonogonowana doha *fig*, na huyagwagwama ye gehe, kabo lugu hauhaudi se tole'uyoidi.

kwa kata ede huyamahamahana ye hanahanauma. ³³Gonogonowana doha huyana ginauli maudoidi ta kwa kitadi se tubu kabo kabina kwa kata meta Tau Natuna ye hanahanaumako, iya ede kawakeda ne unai. ³⁴Ya hededemamohoi kalimiuwai, teina isi ta taba nige ye gehe ye lau ee ginauli maudoidi ta se tubu. ³⁵Galewa yo tanoubu kabo se gehe, na yogu hedehedede ta taba nige se gehe.”

Mayadaina yo mahanana ne nige kabina ta kata

(Maleko 13:32-37; Luka 17:26-30 yo 34-36)

³⁶Kabo Yesu ye wane, “Tau Natuna yona huya'uyoma mayadaina yo mahanana nige hesau kabina ye kata, galewa aneludi hinage nige kabina se kata, Natuna hinage nige kabina ye kata, na Tamana iya ye bom mo. ³⁷Tau Natuna yona laoma ne meta gonogonowana doha beyabeyana Nowa yona huya mayadaidi wa udiyedi. ³⁸Huyana sola nige kabaita ye tubu meta tamowai se kaikai yo se numanuma, yo hinage tatao yo sinesineo se tawatawasola ye lau ee kana siga Nowa ma natunao se mwalaesae waga ne unai. ³⁹Tamowai wa nige se nuwatulobai saha kabo ye tubu kalidiyena kana siga kabaita wa ye dididobima ede ye yaluhaidi. Na Tau Natuna yona huya'uyoma kana kao kabo doha tenem mayadaidi ne. ⁴⁰Huyana ne unai tatao labui se paipaisowa koya kesega unai. Yaubada kabo kesega ye hai na kesega kabo ye laugabaei. ⁴¹Sinesineo labui witi kabagiligiliyena se paipaisowalabulabui meta hesau kabo Yaubada ye haigabaei, na hesau kabo ye miya.

⁴²Unai bena kwa silasilawa yo kwa nonoha matawuwuna ede yomi Guiyau yona uyoma mayadaina meta nige

kabina kwa kata. ⁴³Ginauli kesega ye masalahakalili: Ena taba numa tanuwagana kabina ye kata boniyaiyena mahanana saha unai kabo taukaiwahali ye laoma bena ye kaiwahali, kabo ye silasilawa yo yona numa ye kitahetete na taukaiwahali tabu ye lusae yona numaena. ⁴⁴Unai komiu hinage bena kwa nonoha, matawuwuna tau natuna yona uyoma mahanana unai kabo ye hesilyatagomiu.

⁴⁵Heyayai tauhaina laulaududulaina yo sibasibana yona kabikabi kwa nuwautuidi. Kana tanuwaga iya ye kaisunuwai yona numa kalonawai heyayai tauhaidi maudoidi taukitahetetedi yo kadi kai ye mosemoseidi kaikai mahanana dudulaina unai. Na kabo kana tanuwaga ye dahalai ye lau ye kadau. ⁴⁶Yona huya'uyoma unai, ena yona heyayai tauhaina wa ye lobai yona paisowa unai ye paipaisowanamwanamwa, kabo yona kainauya ye mosei. ⁴⁷Ya hededemamohoi kalimiuyena, kabo ye tole yona gogo maudoidi taukitahetetedi.

⁴⁸Na taba heyayai tauhaina ne yona nuwanuwatu se yababa na ye wane, ‘Kagu tanuwaga taba nige ye lagemwamwayauma’, meta idohagi? ⁴⁹Nuwana ye hetubu yona hali heyayai tauhaidi wa ye kabihenayaidi yo hinage numanuma bayabayaodi taunumanumadi maiyanao se kaikai yo se numagogoi. ⁵⁰Kana tanuwaga ne kabo ye lage'uyoma na yona heyayai tauhaina ne kabo ye silyata, matawuwuna kana tanuwaga yona uyoma mayadaina meta nige ye nuwatui. ⁵¹Tanuwaga wa yona heyayai tauhaina wa ye hekamkamnakaliliyei yo ye hai ye tolelaei taukailupolupo yodi kabakamkamna magaina unai kabo ye doudou yo gadigadina ye kapuyahisidi.”

**Hasahasalao saudoudoi
heyaheyasonidi**

25 Yesu yona hedehedede wa ye tubei ye wane, “Galewa basileiyana heyaheyasonina hesau ede doha teina: Hasahasalao saudoudoi yodi lampa se haidi na se lau tautawasola tamowaina se launayanayai bena se hailobai. ²Taudi haligigi meta se naganaga na hinage taudi haligigi meta se sibasiba. ³Naganagadiyao wa yodi lampa se baheidi na nige yodi kelesini hetulanidi se baheidi. ⁴Na sibasibadiyao wa yodi lampa se baheidi yo yodi kelesini initoledi hinage.

⁵Tautawasola tamowaina wa yona laoma ye pahili ede hasahasalao maudoidi wa kamnadi se yababa yo matadiyao se kenokeno ede se keno.

⁶Boniyai duwaduwalina unai tamowai hesau ye heyoheyoga ye wane, ‘Tautawasola tamowaina wa ye lagemako, kwa laoma kwa hailobai!’

⁷Hasahasalao saudoudoi wa se kenotolo ede yodi lampa se nukutonogidi.

⁸Kabo naganagadiyao wa se hededelau sibasibadiyao udiyedi se wane, ‘Kelesini teuna unai kwa saguigai! Yoma lampa ta bena se boso.’ ⁹Na sibasibadiyao wa se wane, ‘Nigele, yoma kelesini ta gonogonowamai, nige gonowana ka saguigomiu. Na kwa lau kabalokulokune unai yomi kelesini kwa hemaisadi.’

¹⁰Naganagadiyao haligigi wa se lauko bena yodi kelesini se hemaisadi, na kabo tautawasola tamowaina wa ye lage. Ede sibasibadiyao haligigi se nonohako wa maidanao se lau hetahetawasola kaikai-gogona unai. Se lusae, na kabo keda taukitahetetena keda wa ye gudui.

¹¹Muliyena kabo hasahasalao hekadi wa se lage ede se koikoi na se yagalau tautawasola tamowaina wa unai se wane, ‘Taubada, taubada, keda ku soke na ka mwalaewa!’ ¹²Na ye hedede-

lau udiyedi ye wane, ‘Ya hededemamohoi, nige kabimiu ya kata.’”

¹³Na Yesu ye hededeahasasaidi ye wane, “Unai bena kwa silasilawa, matawuwuna ede Tau Natuna yona laoma mayadaina yo mahanana meta nige kabina kwa kata.”

**Heyayai tauhaina namwanamwana
yo yababana heyaheyasonidi**

(Luka 19:11-27)

¹⁴⁻¹⁵Yo hinage Yesu heyaheyasoni hesau ye hedede ye wane, “Galewa Basileiyana meta doha tamowai hesau bena ye kadau ye lau kedalohaloha, na yona heyayai tauhaidi ye yogagogoidima na kesega kesega yona paisowa kana kaoyena yona moni maudoina ye soiyeidi kalidiyena. Heyayai tauhaina tamowaina bagubagunana unai moni tausani haligigi ye mosei, helabuina moni tausani labui ye mosei, na hesau unai moni tausani kesega ye mosei. Unai yodi paisowa ye moseidi na yona kabakadauyena ye kadau. ¹⁶Heyayai tauhaina bagubagunana wa yona moni tausani haligigi wa ye hepaisowa na ye helaki'uyoi ede tausani haligigi ye lobai'uyoi. ¹⁷Na taupaisowa hesau yona moni tausani labui ye hai wa ye lau ye hepaisowa na ye helaki'uyoi ede tausani labui ye lobai'uyoi. ¹⁸Na heyayai tauhaina hesau wa yona moni tausani kesega wa ye hai na ye lau, bwatano unai duha ye sala na kana tanuwaga yona moni wa ye tolewadam.

¹⁹Huya lohaloha mulinaena heyayai tauhaidi kadi tanuwaga wa ye uyoma na ye yogagogoidima yo ye henamaiyedi idohagi yona moni wa yodi hepahepaisowadi. ²⁰Kabo moni lakina tausani haligigi tauhaina wa ye laoma ye wane, ‘Kagu tanuwaga, moni tausani haligigi ku haidima wa ya hepaisowadi ede hinage

hagahagana tausani haligigi ya lobai.’
²¹ Kana tanuwaga wa ye wane, ‘Kowa heyayai tauhaina namwanamwana, ya sunumaego matawuwuna moni gagilina gonowana ku kitahetete. Unai kabo ya tolego ginauli lakilakidi ku kitahetetedi. Ku laoma yo yogu gwauyala ta unai ta gwauyala kesega.’

²² Kabo moni lakina tausani labui tauhaina wa hinage ye laoma ede ye wane, ‘Kagu tanuwaga, moni tausani labui ku haidima wa ya hepaisowadi ede hinage hagahagana tausani labui ya lobai.’²³ Kana tanuwaga ye wane, ‘Kowa heyayai tauhaina namwanamwana, ya sunumaego, matawuwuna moni gagilina gonowana ku kitahetete. Unai kabo ya tolego ginauli lakilakidi ku kitahetetedi. Ku laoma yo yogu gwauyala ta unai ta gwauyala kesega.’

²⁴ Na kabo moni lakina tausani kesega tauhaina wa ye laoma ede ye wane, ‘Kagu tanuwaga, kabim ya kata meta kowa tamowai yona laulau yabayababana, matawuwuna ede haedi nige saha hesau ku kumai meta kabo unai ku kelikeli, yo haedi nige witi likena ku hesulu meta kabo unai kaniyona ku tanogogo.

²⁵ Unai ya matausi ede ya lau bwatano ena yom moni wa ya puluhiwadam, unai saha kowa yom wa meta iya ede teina.’

²⁶ Ede kana tanuwaga wa ye hedede-lau unai ye wane, ‘Kowa tamowai yababana yo yauyaulekalili! Ku hedede meta kabigu ku kata na haedi nige saha hesau ya kumai meta unai ya kelikeli, yo haedi nige witi likena ya hesulu meta udiyedi kaniyodi ya tanotanogogo?’²⁷ Idohagi to yogu moni ne nige ku lau ku tole moni taukitakitahetetedi udiyedi na yogu uy-oma ta unai kabo ya hai'uyoi yo haga-hagana hinage?’²⁸ Kabo ye hededelau yona heyayai tauhaidi hekadiyo udiyedi ye wane, ‘Moni ne kalinawai kwa haigabaei na kwa moselaei moni tausani saudoudoi tauhaina ne unai.’²⁹ Kaiteyadi

saha kalidiyena meta kabo se koihep-wata'uyoidi na ginauli saha kalidiyena wa kabo ye lakikalili. Na kaiteyadi nige saha kalidiyena meta kabo ginauli saha gagilina kalidiyena ne se haigabaei.’
³⁰ Na ye wane, ‘Teina tamowai ta, iya heyayai tauhaina yababakalilina, kwa gabahepesadobiyei masigili ne unai! Menai kabo ye doudou yo gadigadina ye kapuyahisidi.’”

Yaubada yona hekasa mayadaina

³¹ “Huyana Tau Natuna kabo ye uy-oma ma didigana yo ma namanamalina, yo yona anelu maudoidi maidanao, meta kabo yona telona wasawasana yo saesaekalilina unai ye tuli yo ye hemala wasawasa.”³² Na basileiya maudoidi tamowaidiyao kabo se laomagogoi kalinawai na tamowai wa ye hekasadi, doha suisui taukitahetetedi yona suisui ye hekasadi, mamoe teha hesau unai ye toledi yo gouti teha hesau unai.
³³ Mamoe kabo ye toledi tehatutuna unai, yo gouti ye toledi teha seuseulina unai.

³⁴ Na kabo wasawasa wa ye hededelau nimatutuna tamowaidiyao wa udiyedi ye wane, ‘Kwa laoma, komiu tamagu yona hededehenamwa tamowaidiyao! Huyana sola nige tanoubu ye tubu meta tamagu galewa basileiyana ye ginauli-nonohaiyako komiu hesabamiu. Kwa laoma na unai kwa miya.’³⁵ Huyana ya hasali meta kai kwa haiyama ya kai, yo gadogu ye magu meta waila kwa haiyama ya numa, na yau laolaoma, iyamo kwa yogaisinigau yomi numaena.
³⁶ Huyana nige yogu kaleko meta kaleko yogu kwa haidima, ya kasiyebwa meta kwa kitahetetegau, yo hinage numatutuguduyena se tolegau meta kwa laoma kwa kaitaumanagau.’

³⁷ Kabo miyamiyadudulai tamowaidiyao wa se hededelau unai se wane, ‘Guiyau, kaiuyana ka kitago

ku hasali na kai ka haiyawa, gadom ye magu na waila ka haiyawa ku numa? ³⁸Yo kaiuyana ka kitago kowa laolaoma na ka yogaisinigo, yo nige yom kaleko na kaleko yom ka haidiwa? ³⁹Hinage kaiuyana ka kitago ku kasiyebwa o numatutuguduyena na ka laowa ka kaitaumaigo? ⁴⁰Wasawasa wa kabo ye hedede'bu kalidiyena ye wane, 'Mamohoi, na ya hedede'uyo kalimiuyena: Ena teina laulau ta hesau kwa ginauli kagu kahao ta hesau unai meta kwa ginauli yau kaliguwai.'

⁴¹Kabo ye hededelau teha seuseulina unai tautolo wa udiyedi ye wane, 'Kwa tausuwala kaliguwai, komiu tamagu yona hededeheyababa tamowaidiyao. Kwa lau kaiwa kalakalasinu nige yona huyaboso ne unai, tamagu ye kabinonohai diyabolo yo yona anelu hesabadi. ⁴²Matawuwuna ede ya hasali na nige kai kwa haiyama ya kai, gadogu ye magu na nige waila kwa haiyama ya numa. ⁴³Yau laolaoma na nige kwa yogaisinigau, nige yogu kaleko, na nige kwa hekalekogau, ya kasiyebwa yo numatutuguduyena se tolegau na nige kwa laoma kwa kaitaumaigau.'

⁴⁴Na kabo se wane, 'Guiyau, kaiuyana ka kitago ku hasali, gadom ye magu, kowa laolaoma, nige yom kaleko, ku kasiyebwa, yo se tolego numatutuguduyena, na nige ka saguigo?' ⁴⁵Ede ye hededelau udiyedi ye wane, 'Ya hededemamohoi kalimiuyena, ena nige laulau ta hesau kwa ginauli tamowai hesau unai meta hinage nige saha hesau kwa ginauli yau kaliguwai.' ⁴⁶Kabo se lau kamkamna nige yona huyagehe unai, na miyamiyadudulai tamowaidiyao wa kabo se lau mauili nige kana siga unai."

Yesu unuina koitalaliuna

(Maleko 14:1-2; Luka 22:1-2; Yowane 11:45-53)

26 Yesu yona lauhekata hedehed-ededi wa mulidi ne unai kabo ye hededelau yona hekahekatao wa udiyedi ye wane, ²"Kabina kwa kata meta mayadai labui mo na kabo Taukiuli Henuwaisinina,[‡] unai Tau Natuna kabo se mosegabaei na se hesataulo."

³Na taukaitalasam tauwoyaidi yo magari wa babadadiyao se lagegogoima taukaitalasam saesaena hesana Kaiyapasi yona numa unai, ⁴na se koitalaliu idohagi kabo lupu hesau se ginauli na unai kabo Yesu se hai na se unuhemwaloi. ⁵Na se wane, "Nige teina Taukiuli Henuwaisinina huyana ta unai, matawuwuna ede boda ta yo kita kalidaena kabo hetalagegagaga lakilakina ye tubu."

Betani unai waihiu hesau Yesu ye heyausi

(Maleko 14:3-9; Yowane 12:1-8)

⁶Huya hesau Betani unai, Yesu meta lepela tamowaina hesau hesana Simona yona numaena. ⁷Yodi huyakaikai unai meta waihiu hesau yausi panena namwanamwana yo maisana lakilakina ye bahei na ye laoma ede Yesu kuluna kewanaena ye ini.

⁸Yona hekahekatao wa se kita meta se kouyalayala yo se hetalapili, se wane, "Idohagi to yausi ta ku kaiheyagaibui. ⁹Teina yausi ta taba ta lokunei kabo moni lakilakina ta hai na ta mosei deha tamowaidiyao udiyedi."

¹⁰Yodi nuwatu wa Yesu kabina ye kata ede ye hededelau udiyedi ye wane, "Idohagi to waihiu ta kwa hemohemode. Teina ta meta laulau namwanamwana ye ginauli

[‡]26:2 *Taukiuli Henuwaisinina*: Hededehe masalahana ede Maleko 14:1 unai ku hasali.

kaliguyena. ¹¹Deha tamowaidiyao kabo huya maudoina maidamiyao, na yau meta nige gonowana huya maudoina maidamiu. ¹²Taugu ta ye heyausi meta ye kabinonohaigau toletoletau hesabana. ¹³Hedehedede ta mamohoina ede, na ya hedede'uyo kalimiuyena: Kaiyaulina maudoina ta unai, ena haedi wasa namwanamwana ta se lauguguyaei, meta waihiu ta saha ye ginauli ta wasana kabo se hasili kabahenuhenuwaisinina.”

Yudasi Yesu kana ye walohai

(Maleko 14:10-11; Luka 22:3-6)

¹⁴Saudoudoi-labui wa luwadiyena hesau hesana Yudasi Isakaliyota ye lau taुकaitalasang tauwoyaidi ¹⁵ye henamaiyedi ye wane, “Moni lakina saha kabo kwa haiyama ena Yesu ya mosegabaeiyawa kalimiuyena?” Unai moni siluba badona ede ³⁰ se mosei. ¹⁶Huyana ne unai ye lau meta ye hetubu ye kaikewasipwa na taba kamwasa saha unai kabo Yesu ye mosegabaei kalidiyena.

Yesu maiyana hekahekatao Taukiuli kaina se kai

*(Maleko 14:12-21; Luka
22:7-13; Yowane 13:21-30)*

¹⁷Pwalawa Nige Yistina henuwaisinina[§] mayadaina bagubagunana unai, hekahekatao wa se laoma Yesu se henamaiyei se wane, “Kaiteya tupwa ku henuwa kabo unai Taukiuli kaina ka kabinonohai?” ¹⁸Ede ye hededelau udiyedi ye wane, “Kwa lau magailaki ne^{**} unai, kabo tamowai hesau kwa lobai na kwa hededelau unai kwa wane, “Taulauhekata ye wane, “Yogu huya

ye hanahanauma. Unai yau yo yogu hekahekatao kabo yom numaena Taukiuli kaikaigogona ka hai.” ¹⁹Unai hekahekatao wa se lau na saha Yesu ye hedede wa se ginauliwatani na Taukiuli Henuwaisinina kaina wa se kabinonohai.

²⁰Ye meimeilahi ede Yesu yo yona hekahekatao saudoudoi-labui wa se laomakesega na se kaikaigogoi. ²¹Yodi kaikai wa unai Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Ya hededemamohoi kalimiuyena, bodamiu ta unai kabo hesau kagu ye walohai.” ²²Yona hedehedede wa unai nuwadiyao se yababakalili ede kesega kesega ye henahenamailau Yesu unai ye wane, “Guiyau, yau, e nigele?” ²³Yesu ye hededebui ye wane, “Yoda kaikaigogo ta unai luwamiuyena kaiteya nimanaena pwalawa ye hai na ye hedakwadobiyei kada gaeba ta unai meta iya kabo kagu ye walohai.” ²⁴Hinage ye wane, “Tau Natuna yona boita kulikuli tabuna unai se kulinonohaiyako wa meta kabo ye laoma ye mamohoi. Na ahani mo tauwalohai tamowaina ne, kabo kamkamna lakilakikalilina ye hekalo. Taba ye namwa mo sinana iya tabu ye labasi.” ²⁵Ede Yudasi iya kabo Yesu kana ye walohai wa ye wane, “Taulauhekata, ku nuwatui meta yau, e nige?” Na Yesu ye hededelau unai ye wane, “Kowa ku bom ku hedede'uyoigo.”

²⁶Yodi kaikaigogo wa unai, Yesu pwalawa ye hai ye lautoki, ye kihi na ye mosei yona hekahekatao wa udiyedi na ye wane, “Kwa hai kwa kai, teina ta yau taugu.”

[§]26:15 *Moni siluba badona 30*, iya ede taupaisowa yona paisowa maisana nawalai hasi unai ye hai.

[§]26:17 *Pwalawa nige Yistina henuwaisinina*: Hededeheremasalahana ede Maleko 14:1 unai ku hasili.

^{**}26:18 *Magai laki ne*, iya ede Yelusalema.

²⁷ Waina keyakana ye hai ye lautoki na ye mosei yona hekahekatao wa udiyedi na ye wane, “Maudoimiu ta kwa numa. ²⁸ Teina ta yau kwasinagu, na unai kabo Yaubada yona talam hauhauna ye gin-auli kalimiuwai. Kwasinagu ta kabo ye didi na unai kabo tamowai maudoidi yodi yababa ye deuligabaedi. ²⁹ Ya hed-edelaowa kalimiuyena, taba nige waina ta ya numa'uyoi kana sigana ee Tamagu yona basileiya unai komiu yo yau waina ta numagogoi'uyo.”

³⁰ Yodi kaikaigogo gehena wa unai wanalautoki hesau se wanai na kabo se pesa se lau Olibe koyana unai.

**Yesu ye hededenonohai meta
Petelo kabo iya ye uhalaei**

*(Maleko 14:27-31; Luka
22:31-34; Yowane 13:36-38)*

³¹ Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Teina boniyai ta unai saha kabo ye tubu kaliguyena debanaena maudoimiu kabo kwa wasabugabaegau, matawuwuna kulikuli tabuna unai se kulinonohaiyako ye wane:

‘Mamoe tauwoyaidi kabo ya unui, na yona mamoe yawoina kabo se wasabugwaligwali.’ *(Sakaliya 13:7)*

³² Na yogu tolo'uyo mulinaena kabo ya baguna ya lau Galili na kwa laowa kabo menai ta hailobai.”

³³ Petelo ye hededebui ye wane, “Ena kagu kahao ta maudoidi se wasabugabaego, na yau taba nige.”

³⁴ Ede Yesu ye hededelau unai ye wane, “Ya hededemamohoi kalimyena, teina boniyai ta unai sola nige kamkam hakiyana ye dou, na ma haiyona kowa kabo ku uhalaeigau.”

³⁵ Na kabo Petelo ye hedehedede'uyo ye wane, “Ena kowa to yau bena kabo ta boita, iyamo yau taba nige ya uha-

laeigo!” Hinage hekahekatao hekadi wa yodi hedehedede meta gonogonowana.

Getesemani unai Yesu ye tapwalolo

(Maleko 14:32-42; Luka 22:39-46)

³⁶ Na kabo Yesu maiyana hekahekatao wa se lau koya hesau hesana Getesemani.†† Menai ye hededelau udiyedi ye wane, “Inai kwa babawa na yau ya lau temenai ya tapwalolo.” ³⁷ Ede Petelo yo Sebedaiyo natunao labui ye woayidi na se lau, menai kabo Yesu ye hetubu ye nuwakamkamna yo ye nuwayababa. ³⁸ Na kabo ye hededelau udiyedi ye wane, “Nuwagu ta ye kamkamnakalili gonowana kabo unai ya boita, unai inai kabo komiu yo yau ta silasilawa.”

³⁹ Yesu ye tausigilau kabo ye guliyaboyabomdobi tano ne unai na ye tapwalolo ye wane, “Tamagu, taba gonowana teina kamkamna keyakana ta kaliguyena ku haigabaei. Na tabu yau yogu nuwatu ya lauwatani, na kowa yom nuwatu mo bena ya lauwatani.”

⁴⁰ Ye uyoma meta yona hekahekatao wa ye lobaidi se kenoko, ede ye hededelau Petelo unai ye wane, “Kagu kahao, idohagi to nige gonowana komiu yo yau ta silasilawa awa kesega? ⁴¹ Kwa silasilawa yo kwa tapwatapwalolo, na taba nige noho kwa hekalo na unai kwa beku. Yaluwamiu ta se talam, na iyamo taumiye ta se basabasa.”

⁴² Helabuina ye uyo ye tapwalolo ye wane, “Tamagu, ena nige kamwasa hesau unai bena kamkamna keyakana ta ku haigabaei, na ku henuwa bena ya numa, takiyede yom nuwatu kabo ya lauwatani.”

⁴³ Ye uyoma meta ye lobai'uyoidi se kenokeno matawuwuna ede matadiyao wa se kenokenokalili. ⁴⁴ Huya hehaiyonana ye laugabaedi na ye uyo ye tapwalolo, yona tapwalolo wa meta

††26:36 *Getesemani koyana meta Olibe kudulina dedekana wa unai.*

hedehedededi kesekesegadi udiyedi ye tapwalolo'uyo.

⁴⁵Ye uyo yona hekahekatao wa udiyedi na ye hededelau udiyedi ye wane, "Komiu sola kwa kenokeno yo kwa kaikaiyawasi? Kwa kita, mahanana ede ye hanahanaumako, na Tau Natuna kabo se mosegabaeilaei yababa tamowaidiyao nimadiyena. ⁴⁶Kwa tolo na ta lau, kagu tauwalohai meta ye lageko."

Yesu huyahaina

(*Maleko 14:43-50; Luka 22:47-53; Yowane 18:3-12*)

⁴⁷Yesu sola ma hedehededena, na Yudasi ye lage, iya meta saudoudoi-labui wa hesauna. Bodalakilaki maiyanao se laoma ma kekelelepadi yo yodi kepata hinage se baheidi. Boda ta meta taukaitalasam tauwoyaidi yo magai babadadiyao se hetamalidima. ⁴⁸Na tauwalohai wa meta maiyadi se koitalaliuko hekihekinoi saha kabo ye ginauli na tamowaina ne unai se kitalobai na se hai, ye wane, "Ena kaiteya ya sumtai meta iya kwa hai'usei ede." ⁴⁹Yudasi ye laududulai ye lau Yesu unai na ye wane, "Taulauhekata, yawwedo!" na kabo ye sumtai. ⁵⁰Yesu ye hededelau unai ye wane, "Kehagu, saha hesabana ku laoma ta meta ku ginauli!" Kabo boda wa se lau Yesu se hai na se laei. ⁵¹Temenai Yesu kana kahao wa hesau yona kelepa ye hai ede taukaitalasam saesaena yona heyayai tauhaina tamowaina hesau beyana ye bolihai. ⁵²Yesu ye hededelau unai ye wane, "Yom kelepa ne ku tole'uyoi yom kabatolena ne unai, matawuwuna ede kaiteyadi kelepaena se lulu meta kabo hinage kelepaena se boita. ⁵³Nige ku nuwatulobai meta

gonowana ya yogasae tamagu unai na anelu bodadiyao^{‡‡} saudoudoi-labui ye hetamalidima? ⁵⁴Na idohagi kabo kulikuli tabudi hedehededediyao se laoma se mamohoi, matawuwuna se hedede-nonohai meta teina laulau ta kabo ye tubu."

⁵⁵Mahanana ne unai Yesu ye hededelau boda wa udiyedi ye wane, "Huya maudoina numa tabuna bakubakuna unai ya laulauhekata na nige kwa kabihakahinigau. Kana kao doha yau laugagayo tau'utu'utusidi na ma kekelelepamiu yo kepata kwa baheidi na kwa laoma hesabagu? ⁵⁶Na teina ginauli maudoidi se tubu ta udiyedi meta Peloweta yodi kulikuli kabo se laoma se mamohoi."

Na kabo hekahekatao wa Yesu se wasabugabaei.

Sunedeli unai Yesu se helauhetala

(*Maleko 14:53-65; Luka 22:54-55 yo 63-71; Yowane 18:13-14 yo 19-24*)

⁵⁷Boda wa Yesu se hai na se laei taukaitalasam saesaena hesana Kaiyapasi yona numaena. Menai meta laugagayo taulauhekataena yo magai babadadiyao^{¶¶} se laomagogoiko na se nayanaya. ⁵⁸Na Petelo meta Yesu maiyanao tulaeina wa ye hemuliwatanidi kana siga se lage taukaitalasam saesaena yona numa bakubakuna unai. Ye mwalaesae na heyayai tauhaidi hekadi maidanao se tuli na se kaikaikewa kabo saha ye tubu Yesu unai.

⁵⁹Taukaitalasam saesaedi yo Sunedeli tamowaidiyao Yesu kana mata se wasenei na hedehedede lupolupodiyao udiyedi se hegilu na unai bena se unuhemwaloi. ⁶⁰Na tauhededelupolupo

^{‡‡}26:53 Anelu bodadiyao ne kalina Dimdimyena se kuli *legions*. Legion kesega meta tau'i yala badodi 6,000.

^{¶¶}26:57 Taukaitalasam yo laugagayo taulauhekataena yo magai babadadiyao, siya meta Sunedeli tamowaidiyao.

yodi hedehedede se hedededi, na iyamo nige kana mata hesau se lobai kabo unai se hegilu. ⁶¹Na gehena ne unai kabo tauhedehedede labui se wane, “Teina tamowai ta ye wane, ‘Yaubada yona numa tabuna kabo ya hetatagwaligwali, na mayadai haiyona unai kabo ya kabi'uyoi.’”

⁶²Na kabo Kaiyapasi ye tolo na ye hededelau Yesu unai ye wane, “Kabo hedehedede hesau ku hedede o nige? Teina kam hedehedede maudoidi se hedededi ta mamohoidi o nige?” ⁶³Na Yesu nige saha hesau ye hedede, ede taukaitalasam saesaena wa ye hedede-lau Yesu unai ye wane, “Ya hedede-laowa kalimyena, Yaubada maumaulina hesanaena ku kaigwala na ku hedede-laoma kalimaiyena: Kowa Keliso, Yaubada Natuna, o nige?” ⁶⁴Yesu ye talam ye wane, “Aa, saha ku hedede ne meta mamohoi, na ya hedede-laowa maudoimiu kalimiuyena, huya matadaena kabo Tau Natuna kwa kita Yaubada saesaekalilina nimatutunaena ye tutuli na galewa yadana kewanaena ye laolaoma.” ⁶⁵Na kabo taukaitalasam saesaena wa kana kaleko ye pulisidi na ye wane, “Teina tamowai ta meta Yaubada ye hededeheyababa, idohagi to bena tamowai hekadiyo ta laedima na se hedehedede teina tamowai ta hesabana, na yona hededeheyababa maudoidi meta kwa lapuidiko. ⁶⁶Na yomi nuwatu ede saha?” Boda wa se wane, “Ye namwa mo taba ye boita.”

⁶⁷Na kabo matana wa se kaikaisoi yo nimadiyena se biteli, yo hekadi se laupapali, ⁶⁸na se wane, “Keliso, ku hededehemasalaha kalimaiyena, kaiteya ye biteligo?”

Petelo Yesu ye uhalaei

(Maleko 14:66-72; Luka 22:56-62; Yowane 18:15-18 yo 25-27)

⁶⁹Na Petelo meta ye tutuli bakubaku wa unai, kabo heyayai tauhaina waihiu hesau ye laoma iya unai na ye wane, “Kowa hinage Yesu Galili tamowaina tauhemuliwatanina hesau.” ⁷⁰Na boda wa matadiyena ye uhala ye wane, “Saha ku hetahetala me nige kabina ya kata.”

⁷¹Ede ye lau gana kedana wa unai, na menai waihiu hesau Petelo ye kita na ye hededelau tamowai hekadiyo udiyedi ye wane, “Teina tamowai ta meta Yesu Nasaleta tauna tauhemuliwatanina hesau.” ⁷²Na kabo ye kaigwala na ye uhalal'uyo ye wane, “Temeta tamowai ne meta nige kabina ya kata.”

⁷³Yawalana ye lau na temenai tau-totolo wa se lau Petelo unai na se wane, “Yom hedehedede daguguna meta doha Galili tamowaina, unai kabina ka kata meta kowa kadi kaha hesau.” ⁷⁴Kabo Petelo ye hedede-kaigwala na ye wane, “Ena ya uhalalupolupo meta giluna Yaubada kabo ye tole kaliguyena. Temeta tamowai me nige kabina ya kata!” Na mahanana ne unai kamkam hakiyana ye dou.

⁷⁵Ede Petelo Yesu yona hedehedede wa ye nuwatuidi: “Sola nige kamkam hakiyana ye dou na ma haiyona kabo ku uhalaeigau.” Unai nuwana wa ye yababakalili na ye pesa ye lau dagela wa unai ye dou mwalomwaloi.

Yesu se laei Pilato matanaena

(Maleko 15:1; Luka 23:1-2; Yowane 18:28-32)

27 Malatomtomo gagilina unai taukaitalasam tauwoyaidi yo magari babadadiyao maudoidi yodi hineli se ginauli bena kabo Yesu se mosegabaei na se unuhemwaloi.

²Ede se pai na se woyaei se lau na se moselaei Gabana Pilato^{§§} unai.

Yudasi ye hegadosoha'uyoi

(Apostolo 1:18-19)

³Huyana ne unai Yesu kana tauwalohai Yudasi ye kita meta Yesu kabo se unuhemwaloi, ede ye nuwakuhalina moni siluba badona 30 wa ye mose'uyoi taukaitalasam tauwoyaidi yo magai babadadiyao wa udiyedi. ⁴Na ye wane, "Mamohoi, laupwano ya ginauli, matawuwuna ede tamowai ta nige kana mata hesau na kana ya walohai." Se hededelau unai se wane, "Nige ka modeigo, temeta kowa yom pilipili." ⁵Unai Yudasi moni wa ye tusaedi numa tabuna kalona wa unai na ye dahalai ye lau ede ye gadosoha.

⁶Taukaitalasam tauwoyaidi moni wa se haidi na se wane, "Yoda laugagayo unai ye hedede meta nige gonowana moni ta ta usaidi moni kabatoledi unai, matawuwuna ede moni ta tamowai kwasinana maisana." ⁷Se koitalaliu na moni wa se hai ede walata taulaulauginauli yona tano se hemaisa na ye hemala laolaoma tamowaidiyao yodi bwayabwaya. ⁸Tenem huyana ne unai na ye laoma ee teina mayadai ta meta tano wa hesana se tole ede **Kwasina Tanona**. ⁹Ede Peloweta Yelemaiya yona hede-hedede wa ye laoma ye mamohoi, ye wane:

"Moni lakina 30 Isalaela tamowaidiyao se talamyeyi tamowai maisana, ¹⁰se hai na walata taulaulauginauli yona tano se hemaisa. Saha se ginauli ta unai meta Yaubada saha ye hedede kaliguwai wa ye laoma ye mamohoi." (Sakaliya 11:12-13; Yelemaiya 19:1-3 yo 32:6-9)

Pilato Yesu ye helauhetala

(Maleko 15:2-5; Luka 23:3-5; Yowane 18:33-38)

¹¹Yesu se woyalaei Gabana Pilato unai na ye henamaiyei ye wane, "Kowa Dius yodi wasawasa?" Ede Yesu ye wane, "Aa, saha ku hedede ne mamohoi." ¹²Na kabo taukaitalasam tauwoyaidi yo magai babadadiyao yodi hede-hedede udiyedi se hegilu, na iyamo nige saha hesau ye hedede. ¹³Na Pilato Yesu ye henamaiyei ye wane, "Teina kam hede-hedede maudoidi ta ku lapuidi, o nige?" ¹⁴Na iyamo Yesu nige saha hesau ye hedede, unai Pilato ye siliyata yo ye nokokalili.

¹⁵Na bolimai kesega kesega, Taukiuli Henuwaisinina unai, gabana yona kabikabi meta numatutuguduyena taumiya tamowaina hesau kabo Dius tamowaidiyao se kaisunuwai na ye yailigabaei. ¹⁶Tenem huyana ne unai wasalaulau tamowaina hesau hesana Balabasi numatutuguduyena ye miyamiya. ¹⁷Na huyana boda wa se laomagogoi ede Pilato ye henamayediyi ye wane, "Kaiteya tamowai kwa henuwa kabo ya yailigabaei, Balabasi o Yesu, iya hesana kwa katai ede Keliso?" ¹⁸Matawuwuna Pilato kabina ye kata meta kaikalomagigili debanaena na Yesu se moselaei iya kalinawai.

¹⁹Na Pilato tauhelauhetala yona kabatuli unai ye tutuli na mwanena wasa ye hetamalilaei unai ye wane, "Tamowai me nige kana giluhesau, unai tabu saha hesau ku ginauli kalinawai. Matawuwuna boni iya ya kenusuwaigui wa unai ya matausikalili."

²⁰Na taukaitalasam tauwoyaidi yo magai babadadiyao boda wa se

§§27:2 Gabana Pilato meta Loma tamowaidi se hetolo iya Yudeya tanona taukitahtetena.

nuwakoidi na se kaibwada Pilato unai taba Balabasi ye yailigabaei na Yesu se unuhemwaloi. ²¹ Na Gabana boda maudoidi wa ye henamaiyedi ye wane, “Teina taudi labui ta, kaiteya kwa henuwa kabo ya yailigabaei?” Ede se wane, “Balabasi.” ²² Ede Pilato ye henamaiyedi ye wane, “Na saha kabo ya ginauli Yesu unai, iya hesana hesau ede Keliso?” Na boda wa se yogasae se wane, “Ku hesataulo.” ²³ Pilato ye henamaiyedi ye wane, “Kana mata saha, o yababa saha ye ginauli?” Na boda wa ma kalinalakilakidi se wane, “Ku hesataulo.”

²⁴ Na Pilato ye nuwatulobai meta nige gonowana dudulai hesau ye lobai, na boda wa se hetubu se hetalagegagaga. Unai willa gaebana ye hai na boda wa matadiyena ye nimadeuli na ye wane, “Tamowai ta kwasinana giluna meta yau nige kagu gilua. Na polohena maudoina meta komiu kalimiuwai.” ²⁵ Na boda wa se wane, “Kwasinana giluna meta kai ma natumaiyao kewamaiyena.”

²⁶ Ede Pilato Balabasi ye yailigabaei na ye hededelau tau'iyala tamowaina hesau wipiyena Yesu ye pidili na kabo se laei bena se hesataulo.

Tau'iyala Yesu se talatalawasiyei

(Maleko 15:16-20; Yowane 19:2-3)

²⁷ Na kabo gabana wa yona iyala tamowaidiyao Yesu se hai se laei yodi kabamiya numana lakilakina unai na tau'iyala bodana maudoina se yogagogoidima na Yesu se tolohetakikili. ²⁸ Kana kwama se haigabaedi na wasawasa kwamana pulupululuna se heluwui. ²⁹ Na kabo pasa gwaligwalina se hei na se tolesaei kuluna ne unai, yo kaikaiwa se mosei nimatutuna ne unai ye kabi, na se tulibono matanaena na se talatalawasiyei se wane, “Yauwedo, Dius yodi wasawasa!” ³⁰ Yo hinage se kaikaisoi na kaikaiwa wa se hai na ku-

luna wa unai se koikoieyi. ³¹ Se talatalawasiyei ye gehe, kabo kwama pulupululuna wa se haigabaei na iya kana kwama wa se heluwui'uyoi. Na kabo se woyalaei bena se hesataulo.

Yesu se hesataulo

(Maleko 15:21-32; Luka 23:26-43; Yowane 19:17-21)

³² Yelusalema bena kabo se pesagabaei na Sailini tamowaina hesau hesana Simona se lobai, na se lauhelili ede Yesu yona sataulo wa ye bahei. ³³ Se lau magai hesau hesana Golagota unai se lage. “Golagota” kaniyona ede “mwayalu kudulina”. ³⁴ Temenai kamkamna kabahekaiyawasina mulumulana yo waina se yebwali na se mosei Yesu bena ye numa. Na ye numatonogi ede nige ye henuwa ye numa. ³⁵ Na kabo Yesu se hesataulo, na mulina ne unai kabo kana kwama wa se kaiheyaidi, kaiteya kabo yona hesau ye hai. ³⁶ Kabotaki se tuligogoi na Yesu se kitahetete. ³⁷ Kulubawana ne unai kabahegiluna hedehehedena se kuli molumolu hesau unai na se tutuhepatu, ye wane, “Teina ta Yesu, Dius yodi wasawasa.”

³⁸ Laulau yabayababadi tauginagin-aulidi labui maiyanao se hesataulodi, hesau teha tutuna unai na hesau teha seuseulina ne unai.

³⁹ Tamowai se sae yo se dobi meta se kulukulukwade na se hagahagasiyei yo se wane, ⁴⁰ “Kowa numa tabuna bena ku hetatagwaligwali na mayadai haiyona unai kabo ku kabi'uyoi, hage ku hemaui'uyoigo! Ena kowa Yaubada natuna, sataulo ne unai ku pesadobima!”

⁴¹ Taukaitalasam saesaedi, laugagayo taulauhekataedi, yo magai babadadiyao hinage hedehehede wa kesekesegana unai se hagahagasiyei. ⁴² Se wane, “Tamowai hekadiyo ye saguidi na nige gonowana iya ye bom ye sagu'uyoi. Na

ye wane bena iya kita Isalaela yoda wasawasa! Taba sataulo ne unai ye pesadobima kabo ka kawamamohoiyei.⁴³ Yona mauli maudoina unai Yaubada ye sunumaei, na hinage ye wane, 'Yau Yaubada Natuna.' Ena mamohoi Yaubada iya ye gadosisiyei kabo ye hesaguhai!"⁴⁴ Na laulau yabayababadi tauginaginaulidi labui wa hinage Yesu se haghagasiyei.

Yesu yona boita

(Maleko 15:33-41; Luka 23:44-49; Yowane 19:28-30)

⁴⁵ Mayamayadailaki unai magai wa maudoina ye masigili ye lau ee meimeilahi awa hehaiyonana unai.⁴⁶ Tenem mahanana ne unai Yesu ye yoga ma kalina lakilakina ye wane, "Eloi, eloi, lama sabatani?" Kaniyona ede, "Yogu Yaubada, yogu Yaubada, idohagi to ku nuwagabaeigau ta?"

⁴⁷ Na temenai tautotolo hekadiyo kalinana wa se lapui ede se wane, "Eliya ye yogayoganei."

⁴⁸ Dedekana ne unai tautotolo wa yona hedehedede ta se lapupwanoli, ede hesau ye heloi ye lau balo ye hai ye hedakwa winega unai na ye paihepatu kaikaiwa hesau unai na ye helesaiyei Yesu bena ye numa.⁴⁹ Na maudoidi wa se wane, "Ku laugabaei! Hage ta kita kabo Eliya ye laoma ye sagui."

⁵⁰ Kabo Yesu ye yoga'uyo ma kalina lakilakina, na yawasina ye pito.

⁵¹ Tenem mahanana ne unai numa tabuna woyona kaleko* ye taigalil-abuiyei kewa unai ye dobi guni. Tano ye tabutabubu yo weku se taigali.⁵² Bwayabwaya se tasoke na tamowai tabudiyao se boitako wa se tolo'uyo.

⁵³ Kadi bwayabwaya se pesagabaedi na Yesu yona tolo'uyo mulina ne unai se lusae Yelusalema na se taumasalaha tamowai gwaudi udiyedi.

⁵⁴ Huyana iyala kapinana yo yona tau'iyala maiyanao Yesu se kitakita-hetete wa mwanikuniku yo ginauli saha se tubu wa se kitadi ede se matausikalili na se wane, "Mamohoi, iya Yaubada natuna!"

⁵⁵ Sinesinebadao bodana kedalahalo-hawai se totolo se kaikaikewa. Siya ede sinesineo maiyadi Yesu Galili unai se laoma wa, na yona paisowa ne unai saha udiyedi ye deha, kabo udiyedi se sagui.⁵⁶ Bodadi wa unai meta Maliya Magadala waihiuna, yo Maliya Yamesi yo Yosepa sinadi, yo hinage Sebedaiyo natunao sinadi.

Yesu se tole bwayabwayaena

(Maleko 15:42-47; Luka 23:50-56; Yowane 19:38-42)

⁵⁷ Ye hetubu ye meimeilahi ede Yosepa Alimatiya tamowaina, iya tau gogogogona yo Yesu tauhemuliwatanina hesau, ye laoma⁵⁸ ye lau Pilato ye kaibwadai taba Yesu sinalena ye hai na ye tole bwayabwayaena. Ede Pilato ye hedede na sinale wa se mosei Yosepa unai.⁵⁹ Ede Yosepa sinale wa ye hai na kaleko posiposina hauhauna unai ye suma,⁶⁰ na iya yona bwayabwaya hauhauna weku unai se salanonohaiyako wa unai ye tole. Na kabo weku lakilakina ye builai bwayabwaya wa kedana ye buigudui na ye laugabai.⁶¹ Bwayabwaya wa tehalauna ne unai Maliya Magadala waihiuna yo Maliya hesauna wa se tutuli na se kaikaikewa.

*27:51 Numa tabuna unai bili labui. Bagubagunana hesana se tole *Teha tabuna*, na helabuina ede *Teha tabukalikalilina*. Duwaduwalidiyena ede *woyo kaleko* lausoisoi ta unai se hetala ne. Hebelu 9:1-15 ye hededehemasalahanamwanamwa.

Tau'iyala tamowaidiyao Yesu bwayabwayana se kitahetete

⁶²Kabinonoha mayadaina mulina ne unai† taukitalasam saesaedi yo Paliseya tamowaidiyao se lau Pilato unai ⁶³na se wane, “Tanuwaga, teina taukailupolupo ta yona hedehedede hesau ka nuwatui. Huyana sola ma maumaulina meta ye hedede ye wane, ‘Mayadai haiyona mulidi ne unai kabo ya tolo'uyo.’ ⁶⁴Unai ku hededelau yom tau'iyala tamowaidi udiyedi bena bwayabwaya ne se kitahetetenamwanamwaei kana siga mayadai hehaiyonana ne unai, madai yona hekahekatao se laoma na sinalena ne se hai se laei na se hededelau tamowai udiyedi meta bena ye tolo'uyoko, na yodi kailupolupo mulimulitana ne kabo ye yababakalili na kabo bagubagunana wa.”‡ ⁶⁵Ede Pilato ye talam ye wane, “Tau'iyala tamowaidi kwa haidi na kwa lau bwayabwaya ne se kitahetetenamwanamwaei.” ⁶⁶Unai se lau bwayabwaya wa kawamatana buiguduna wa se dedeligudugudui na tau'iyala tamowaidiyao se toledi bwayabwaya wa se kitahetete.

Yesu yona tolo'uyo

(Maleko 16:1-10; Luka
24:1-12; Yowane 20:1-10)

28 Dius yodi Sabati wa ye gehe na sabati kesega mayadaina bagubagunana[†] unai mala ye hetubu ye uyali na Maliya Magadala waihiuna maiyana Maliya hesauna se lau bwayabwaya wa se lohei. ²Mahanana ne unai meta mwanikuniku lakilakina, na Guiyau

yona anelu galewa ne unai ye dobima na bwayabwaya buiguduna wekuna wa ye buihesuwala na kewana ne unai ye tuli. ³Kana kao meta ye namanamali na yona kaleko se posiposikalili. ⁴Tau'iyala tamowaidiyao bwayabwaya se kitakita-hetete wa se matausei ede se tabutabubu na se gulidobi doha tauboiboita.

⁵Anelu wa ye hededelau sinesinebadao wa udiyedi ye wane, “Tabu kwa matausi! Kabina ya kata meta Yesu se hesataulo'usei wa kwa wasewasenei. ⁶Iya nige inai, na ye tolo'uyoko, doha saha ye hededeyako wa. Kwa laoma kabatolena ne kwa kita. ⁷Na kabo kwa lau mwayamwayau na kwa hededeheemasalaha yona hekahekatao udiyedi meta iya boita unai ye tolo'uyoko, na kabo ye baguna ye lau Galili na menai kabo kwa kita. Teina yomi wasa ya haiyawa ede.”

⁸Ede sinesinebadao wa se lau ma matamatausidi na iyamo ma gwaug-wauyaladi, na se heloi se lau bena anelu yona wasa wa se hededegabaei hekahekatao wa udiyedi. ⁹Se laulau na kamwasa wa unai Yesu ye hailobaidi na ye lautokiyedi ye wane, “Yauwedo!” Ede se laoma iya unai, se tulibonodobi se kabilau kaena wa udiyedi na se taba'ohui. ¹⁰Kabo Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Tabu kwa matausi! Na kwa lau kwa hededelau kagu kahao ne udiyedi na se lau Galili, kabo menai se kitagau.”

Dius yodi tauwoyawoya yodi kailupo

¹¹Sinesinebadao wa sola ma laulaudi na tau'iyala bwayabwaya taukitahetetena wa hekadi se baguna se lau Yelusalema na sahasaha se tubu wa taukitalasam saesaedi yodi se

†27:62 Mayadaina ne iya ede Taukiuli Henuwaisinina mayadaina bagubagunana.

‡27:64 Kailupolupo bagubagunana se hedehededei ta, iya ede yodi hedehedede meta Yesu iya Kelisona ede.

†28:1 Mayadaina ne, iya ede yoda Sabati, na Dimdim yena se wane “Sunday”.

hedehedede. ¹²Ede taukaitalam tauwoyaidi yo magai babadiyao se laomagogoi se koitalaliu ede tau'iyala tamowaidiyao wa monilakilaki unai se hemaisadi ¹³na se hededelau udiyedi se wane, “Kabo kwa hedede kwa wane, ‘Boniyaiyena ka kenoko na yona hekahekatao wa se laoma ede Yesu sinalena wa se kaiwahali se laei.’ ¹⁴Ena teina wasa ta Gabana ye lapui kabo ka lausabilauyeigomiu na taba nige ye hekamkamnagomiu.” ¹⁵Unai tau'iyala tamowaidiyao wa moni wa se hai na hedehedede saha unai se guguyaidi wa se hededewatanidi. Na teina wasalupolupo ta ye lau Dius tamowaidiyao maudoidi udiyedi, na teina mayadai ta unai sola se hedehededei.

**Yesu yona hekahekatao
ye hededehetamalidi**

*(Maleko 16:14-18; Luka 24:36-49;
Yowane 20:19-23; Apostolo 1:6-8)*

¹⁶Na kabo Yesu yona hekahekatao saudoudoi-kesega wa se lau Galili, na

kuduli Yesu ye hedede wa se lau unai. ¹⁷Menai se kita ede se taba'ohui, na iyamo hekadi se nuwalabulabui. ¹⁸Yesu ye laoma udiyedi na ye wane, “Gigibwali maudoina galewa yo tanoubu ta unai meta Tamagu ye haidimako kaliguwai. ¹⁹Unai kwa lau basileiya maudoidi udiyedi tamowai kwa guguyaidi na se hemala yogu hekahekatao. Kwa heba-batisoidi Tamana, Natuna yo Yaluwa Tabuna hesadiyena, ²⁰yo ginauli maudoidi ya hedehededeidi kalimiuyena wa bena kwa hekatadi na se miyawatanidi. Na mamohoikalili: yau kabo huya maudoina maidamiu ye lau ee tanoubu ta yona huyagehe.”

Yesu wasana Maleko ye kuli wa

Yowane BabatISO kana paisowa

(*Mataiyo 3:1-12; Luka 3:18; Yowane 1:19-28*)

1 Yesu Keliso Yaubada natuna wasana namwanamwana ye hetubu doha teina: ²Yaubada yona hedehedede wa Aisaiya peloweta yona buka unai, ye wane:

“Yogu tautauwasa ya hetamalibagunaiyawa kowa yom keda ye kabinonohai.” (*Malakai 3:1*)

³“Tamowai hesau balabala unai ye yogayoga ye wane,

“Guiyau yona keda kwa kabinonohai, yo yona kabalau kwa hedudulai!” (*Aisaiya 40:3*)

⁴Unai Yowane ye laoma. Balabala unai ye miyamiya na ye hebahebatISO. Taulaoma udiyedi ye lauguguya: “Nuwamiu kwa buidi, kabo Yaubada yomi yababa ye nuwatugabaedi. Yomi nuwabui ne kabahemamohoina ede babatISO.” ⁵Yudeya kasa taumiyaidi yo Yelusalema unai taumiya maudoidi se lau iya unai. Yodi yababa se hedehemasalahadi, na Yolidani sagasagana unai ye hebabatISOidi.

⁶Yowane kana kwama kamela wiyana unai se ginauli na kana dagilolo meta suisui dahina. Na kana kai meta mwadimwadi yo kamwakamwa. ⁷Ye hedehemasalaha ye wane, “Tamowai hesau kabo ye mulitama. Iya ye saekalili na kabo yau. Na nige gonowagu taba ya dunedobi iya kana buti mainadi ya yailidi.” ⁸Yau waila unai ya

hebabatISOigomiu, na iya kabo Yaluwa Tabuna unai ye hebabatISOigomiu.”

Yesu yona babatISO yo yona laukita

(*Mataiyo 3:13-4:11; Luka 3:21-22 yo 4:1-13*)

⁹Tem huyana ne unai Yesu Galili magaina hesau hesana Nasaleta unai ye laoma ede Yowane ye hebabatISOi Yolidani sagasagana unai. ¹⁰Waila wa unai ye gayo ye sae na ye kitasae ede galewa ye kita ye taigali, na Yaluwa Tabuna kana kao doha bunebune ye dobima iya kewana ne unai. ¹¹Na kalina hesau galewa ne unai ye laoma na ye wane, “Kowa natugu! Ya gadosisikaliliyego, yo nuwagu ku henamwakaliliyei!”

¹²Mahanana ne unai Yaluwa Tabuna Yesu ye hetamali ye lau balabala unai.

¹³Mayadai 40 balabala unai suisui kaikaikalasidi kalidiwai ye miya. Na Satani Yesu ye laukita, na kabo anelu iya se kitahetete.

Yesu tauyamayama hasi ye yoganedi

(*Mataiyo 4:12-22; Luka 4:14-15 yo 5:1-11*)

¹⁴Huya hesau Heloda wasawasa Yowane ye gudui numatutugudu unai. Kabotaki Yesu ye lau Galili Yaubada wasana namwanamwana ye lauguguyaei, ¹⁵ye wane, “Huya wa ye lagemako, Yaubada yona basileiya ye hanahanaumako. Nuwamiu kwa buidi yo wasa namwanamwana ta kwa kawamamohoiyei.”

¹⁶Huya hesau Yesu Galili Gabwana** dedekana wa unai ye yona ye laulau ede tauyamayama labui ye kitadi, Simona ma kana kaha Andeleya yodi hinaya unai se yamayama.

¹⁷Na kabo ye yoganedi ye wane,

§1:7 Teina meta heyayai tauhaidi dobidobidi yodi paisowa.

**1:16 Galili Gabwana meta waila lakilakina Galili tanona unai, kana kao doha gabwa.

“Kwa saema kwa hemuliwatanigau, na kabo ya hekatagomiu tamowai tauyamayamaidi.”¹⁸ Na mahanana ne unai se dahalai yodi hinaya se laugabaedi na iya se hemuliwatani.

¹⁹Yesu ye taulau na kabo Sebedaiyo natunao labui Yowane yo Yamesi ye ki-tadi yodi waga unai yodi hinaya se pololaidi. ²⁰Na ye yogalau yodi labui wa udiyedi na waga wa se pesagabaei, na tamadi Sebedaiyo ma kana hewahewaliyo se laugabaedi na Yesu se hemuliwatani.

Yesu Kapelenauma unai yaluwa yabayababana ye hededehepesa

(Luka 4:31-37)

²¹Yesu yona hekahekatao maiyanao se lage Kapelenauma unai, na kabo Sabati^{††} unai ye mwalaesae sunago^{‡‡} unai, na ye hetubu ye lauhekata. ²²Yona lauhekata wa se nokoei, matawuwuna ye hededehasahasaidi ma gigibwalina, nige doha laugagayo taulauhekata tamowaidi.

²³Sunago wa kalonawai tamowai hesau. Yaluwa yabayababana iya ye luwui na ye yogayoga ²⁴ye wane, “Yesu Nasaleta tamowaina! Ku laoma inai kam paisowa saha? Bena ku hetatagwaligwaligai! Kabim ya kata kowa tabuna Yaubada unai ku laoma ede.” ²⁵Na Yesu ye hededebayao iya unai ye wane, “Ku mwanou na tamowai me ku pesagabaei!” ²⁶Yaluwa yabayababana wa tamowai wa ye nukui na ye yogahi yo ye pesagabaei. ²⁷Siya maudoidi se noko na se henahenamai'uyoidi se wane, “Teina ta

saha? Teina ta lauhekata hauhauna? Yona gigibwaliyena ye hededelau yaluwa yabayababadi udiyedi, na se kawakabiyei!” ²⁸Nige bayaona iya wasana ye lau Galili maudoina ye hetakikili.

Yesu tamowai gwaudi ye henamwanamwadi

(Mataiyo 8:14-17; Luka 4:38-41)

²⁹Sunago unai se pesa se lau Simona ma kana kaha Andeleya yodi numa unai se mwalae, Yamesi yo Yowane maiyadiyao. ³⁰Simona bwasiyana sinebada ye kasiyebwa tauna se gigibwalikalili, unai se hededelau Yesu unai. ³¹Ede ye laoma na ye kabilau nimana ne unai na ye kabihetolo. Na sinebada wa ye namwanamwa na kabo kadi kai ye moseidi.

³²Mahana wa ye dui kabo taukasikasiyebwa gwaudi yo hinage tamowai yaluwa yabayababadi siya se luwuidi wa se woyaidima Yesu unai. ³³Magai tamowaidiyao bodalakilaki se lagegogoi numa kawamatana wa unai. ³⁴Tamowai kadi kasiyebwa udoi'udoi ye henamwanamwadi. Yo yaluwa yabayababadi gwaudi ye hededehepesadi na ye hededehekaiyawasidi tabu se hedehedede, matawuwuna ede iya kabina se katako.

Yesu Galili unai ye lauguguya

(Luka 4:42-44)

³⁵Malatmtom gabilina Yesu numa wa ye laugabaei na ye lau balabala hesau unai ye tapwalolo. ³⁶Na Simona ma kana kahao se lau iya se

^{††}**1:21** Sabati kaniyona ede kaiyawasi mayadaina. Huya bagubagunana unai mayadai Satade Dius se hetabuyei yo unai se tapwalolo. Satade meta wiki kesega mayadaina gehegehena. Teina huya ta meta kita mayadai Sande (Sunday) ta hetabuyei yo unai ta tapwalolo, matawuwuna ede Yaubada Yesu ye hetolo'uyoi tenem mayadaina ne unai. Na kalinadawai mayadai Sande hesana ta tole ede Sabati.

^{‡‡}**1:21** Sunago meta Dius yodi kabakoikoigogo yo tapwalolo numana. Apostolo 6:9 hededehehemalahana hinage ku hasili.

wasenei. ³⁷Yesu se lobai ede se hededelau unai se wane, “Tamowai maudoidi se wasewaseneigo!” ³⁸Na ye hededelau udiyedi ye wane, “Taba ta lau magai hekadiyo udiyedi hinage ya lauguguya. Teina hesabana ede ya laoma ta.” ³⁹Galili se tauhetakikili na Yesu ye lauguguya sunago udiyedi, yo hinage yaluwa yabayabadi ye hededehepesadi.

Yesu taulepela hesau ye henamwanamwa

(*Mataiyo 8:1-4; Luka 5:12-16*)

⁴⁰Huyana ne unai, tamowai hesau kana kasiyebwa lepela hinage ye laoma Yesu unai ye tulibono na ye kaibwadakatekamkamna ye wane, “Ena ku henuwa, meta kowa gonowana ku henamwanamwagau.” ⁴¹Yesu tamowai wa ye katekamkamnaei na nimana ye helelelaei ye kabilau unai, na ye hededelau unai ye wane, “Ya henuwa, kowa kabo ku namwanamwa.” ⁴²Na mahanana ne unai kasiyebwa lepela wa ye ulugehe na tamowai wa ye namwanamwa. ⁴³Na Yesu ye hededebayao iya unai ye wane, ⁴⁴“Tabu tamowai hesau yona ku hedehedede. Na ku lau taukaitalasam unai ku hemasalahago na ye kitasipwaigo. Na kabo he'a'a kaitalasamdi Mose ye hedede wa[¶] ku ginaulidi, na kabo tamowai se kitago meta ku namwanamwako.” ⁴⁵Na tamowai wa ye pesa ede ye lau wasana wa ye hededehemasalaha yo ye helaki. Unai Yesu nige gonowana ye taumasalaha magai udiyedi, na balabalagaibu

udiyedi ye miya. Na teha maudoina tamowaidi se laoma iya unai.

Yesu tamowai bunibunina hesau ye henamwanamwa

(*Mataiyo 9:1-8; Luka 5:17-26*)

2 Mayadai hisa se lau, na kabo Yesu ye uyo Kapelenauma. Wasana se lapui ede ²tamowai gwaudi se laoma Yesu yona kabamiya unai. Na numa wa nige solasolana hesau, gonogonowana doha hinage dagela wa. Na Yesu wasa namwanamwana ye lauguguya udiyedi. ³Na tamowai hasi se laoma taubunibuni hesau se baheyama Yesu unai. ⁴Boda ye lakikalili to nige gonowana se sae Yesu unai. Ede gatowa^{§§} se bolilapai taubunibuni wa ma diyadiyalina se hedalolodobiyei Yesu unai. ⁵Yesu tamowai wa yodi sunuma ye kitadi, unai ye hededelau taubunibuni wa unai ye wane, “Natugu, yom yababa wa ya nuwatugabaedi.”

⁶Na laugagayo taulauhekata hekadiyo se tutuli se bom se nuwanuwatu se wane, ⁷“Tamowai ne tabu tenem doha ye hedehedede! Yaubada ye hededeheyababa! Yaubada ye bom mo gonowana yababa ye nuwatugabaedi!” ⁸Na Yesu saha se nuwanuwatui wa kabina ye katako, unai ye hededelau udiyedi ye wane, “Idohagi to yomi nuwanuwatu doha temeta? ⁹Hedehedede sahasahana ye biga kabo ya hedede taubunibuni ta unai: ‘Yom yababa ya nuwatugabaedi’, o ya wane, ‘Yom dam ku bahei na ku lau?’ ¹⁰Ya henuwa bena kwa nuwatulobai meta Tau Natuna* yona gigibwali kaiyaulina ta unai meta

[¶]1:44 Lewitikasi 14:2-4

^{§§}2:4 Dius yodi numa kewadiyao meta se tabataba. Numa maudoidi kadi keda se ginaulidi dageladi udiyedi se lau se sae kewadi udiyedi.

*2:10 Yesu hesa *Tau Natuna* ye hepaisowa ye hemala hesana. Matawuwuna buka bagubagunana unai Daniyela peloweta yona kulikuli unai Keliso ye katai ede “Tau Natuna” (Daniyela 7:13-14).

gonowana yababa ye nuwatugabaedi.” Na ye hededelau taubunibuni wa unai ye wane, ¹¹“Ku tolo, yom dam ne ku bahei na ku lau yom numa.” ¹²Iya kabo ye dahalai yona dam wa ye bahei. Maudoidi matadiyena ye lau, na kabo siya se nokoei yo Yaubada se hedebasae se wane, “Teina laulau ta huya wa nige ta kitakita!”

Lewi kana yoga

(*Mataiyo 9:9-13; Luka 5:27-32*)

¹³Yesu ye uyo Galili wailana dedekana unai, na bodalakilaki se lagedogoma iya unai, na ye hekatadi. ¹⁴Ye gehe na ye taulau, ede Lewi Alepaiya natuna ye kita takisi kabatanotano numana unai ye tutuli, na kabo ye hededelau iya unai ye wane, “Ku hemuliwatanigau!” Ede Lewi ye dahalai Yesu ye hemuliwatani. ¹⁵Kabotaki Yesu maiyana hekahekatao se kaikai Lewi yona numa unai. Na takisi tautanotano yo yababa tamowaidi gwaudi[†] Yesu se hemuliwatani wa maiyanao se kaikaigogo. ¹⁶Laugagayo taulauhekata tamowaidi hekadiyo, siya Paliseya[‡] tamowaidi, Yesu se kita yababa tamowaidi yo takisi tautanotano maiyadi se kaikaigogo, na se hededelau yona hekahekatao udiyedi se wane, “Iya idohagi to takisi tautanotano yo yababa tamowaidi maiyanao se kaikaigogo?” ¹⁷Yesu yodi hedehedede wa ye lapuidi kabo ye hededelau udiyedi ye wane, “Tamowai namwanamwadi

doketa nige se nuwatuidi, na tamowai kasikasiyebwadi mo. Yau nige ya laoma tamowai laulaududulaidi hesabadi, na tamowai yodi laulau yabayababadi mo, nuwadi bena se buidi.”

Lauhekata hauhauna yo kabikabi beyabeyadi

(*Mataiyo 9:14-17; Luka 5:33-39*)

¹⁸Huya hesau Yowane yona hekahekatao yo Paliseya yodi hekahekatao se kaihudi. Mayadaina ne unai tamowai hekadiyo se laoma Yesu unai se wane, “Yowane yona hekahekatao yo Paliseya yodi hekahekatao se kaihudi. Na kowa yom hekahekatao idohagi to nige se kaihudi?” ¹⁹Yesu ye henamayediyedi ye wane, “Huyana tautawasolahauhau ma kana taumanao se miyamiya, kabo se kaihudi e nige? Nige! Huyana ne unai taba nige se kaihudi. ²⁰Na mayadaina kabo ye lagemma iya kabo se laehesuwala. Tenem mayadaina ne unai kabo se kaihudi.

²¹Nige tamowai hesau kwama hauhauna ye polai kwama beyabeyana unai. Taba kwama hauhauna ye polai kwama beyabeyana unai kabo beyabeyana tapulisina wa ye helaki. ²²Hinage nige tamowai hesau waina hauhauna ye ini waina pakuna beyabeyana kalona unai. Ena doha temeta, waina hauhauna kabo waina pakuna ye hesese kabo ye tapulisi yo waina wa ye bwalili. Na waina

[†]2:15 *yababa tamowaidi*: Paliseya takisi tautanotano yo tamowai hekadiyo doha tauganaganawali yo taukaikawaiwahali se hedededi siya “yababa tamowaidi”, matawuwuna teina tamowaidi ta dagela tamowaidi yodi se paipaisowa yo Dius yodi laugagayo se utu'utusidi. Kalina dimdim unai se hedede “sinners”.

[‡]2:16 *Paliseya*: Siya Dius kadi boda hesau. Hesa *Paliseya* kaniyona ede “siya se bom se tolehesuwaladi”. Paliseya tamowaidi wa se kaikaipate bayao na laugagayo maudoina se hemuliwatani ye dobi gagilina unai. Yodi nuwatu bena Yaubada kabo Isalaela ye hekamkamnadi, ena nige tamowai maudoidi laugagayo maudoina se lauwatanidi. Unai se kouyalayala tamowai kalidiwai, ena siya matadiwai Yaubada yona laugagayo se utusidi.

hauhauna mo ye inidobiyei waina pakuna hauhauna¹ kalona ne unai.”

Yesu meta iya Sabati guiyauna ede

(*Mataiyo 12:1-8; Luka 6:1-5*)

²³Sabati mayadaina hesau unai Yesu ye lulau witi koyana unai, na yona hekahekatao ma laulaudi witi kaniyodi se huhudi na se kaidi. ²⁴Paliseya tamowaidi se hededelau Yesu unai se wane, “Ku kita! Idohagi to mayadai Sabati laugagayona nige se lauwatani?” ²⁵Iya ye hededelau udiyedi ye wane, “Huyana Dawida ma kana kahao se hasali na saha Dawida ye ginauli wa kwa hasililobai o nige?” ²⁶Abiyata iya taukaitalasam saesaena. Yona huya unai Dawida ye lusae Yaubada yona numa unai pwalawa tabudi wa ye kaidi, na hekadi hinage ye mosedi kana kahao se kaidi. Tenem pwalawa ne meta kai tabuna, na taukaitalasam se bom mo kabo se kai.” ²⁷Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Yaubada Sabati ye ginauli tamowai yodi namwanamwa hesabadi. Tamowai nige Sabati yona. ²⁸Unai Tau Natuna iya Sabati guiyauna ede.”

Sabati unai Yesu ye kabihenamwanamwa

(*Mataiyo 12:9-14; Luka 6:6-11*)

3 Sabati hesau Yesu ye mwalaesae sunago unai, na tamowai hesau nimabayababana temenai. ²Paliseya tamowaidiyao hekadi Yesu kana mata se wasenei, unai iya se kitasipwanamwanamwaei, kabo Sabati unai tamowai ne ye henamwanamwa e nige. Ena ye henamwanamwa, kabo unai se hegilu. ³Kabo Yesu ye hededelau tamowai nimabayababana

wa unai ye wane, “Ku toloma.” ⁴Na ye henamaiyedi ye wane, “Laulau saha ye namwa ede mayadai Sabati unai: namwa ta ginauli o yababa, ta kabihenamwa o ta kaiunu?” Maudoidi wa se mwanouhai. ⁵Ye kitahetakikilidi, na ye kouyalayala yo nuwana ye yababa, matawuwuna ede se nuwakwailolokalili. Na ye hededelau tamowai wa unai ye wane, “Nimam ku heleleyama.” Kabo nimana wa ye helelelaei, ede Yaubada nimana wa ye henamwanamwa. ⁶Na kabo Paliseya tamowaidi se lau Heloda kana bodao maiyadiyao se koitalaliu idohagi Yesu bena kabo se unui.

Bodalakilaki Yesu se hemuliwatani

(*Mataiyo 12:15-16; Luka 6:17-19*)

⁷Na kabo Yesu maiyana hekahekatao se dahalai se lau Galili Gabwana unai, na Galili tamowaidi gwaudi se hemuliwatani. ⁸Yesu saha ye ginauli wa wasana se lapui meta bodalakilaki teha Yudeya yo Yelusalema yo Idumeya yo Yolidani teha kaluwabu udiyedi yo hinage Taiya yo Sidona magaidi udiyedi se laoma iya unai. ⁹Boda ye lakikalili unai madai Yesu se dudukahalaei, ede Yesu ye hededelau yona hekahekatao udiyedi bena waga gagilina se kabinonohai, unai bena kabo ye gelu. ¹⁰Na taukasiyebwa gwaudi ye henamwanamwadiko, unai kabo tamowai kasikasiyebwadi maudoidi se dudu se lau bena se kabilau Yesu unai. ¹¹Na tamowai yaluwa yabayababadi kalidiyena wa iya se kita ede se tulibono iya talanuwana unai, na yaluwa yabayababadi wa se yogayoga se wane, “Kowa Yaubada natuna ede!” ¹²Yesu kabo ye guguyaidi tabu se hededehehemasalaha iya kaiteya.

¹2:22 Waina pakuna meta suisui hesau dahina unai se ginauli. Waina hauhauna bena paku hauhauna unai se hemwayau, matawuwuna waina hauhauna meta ye waiwaini unai paku hauhauna sola ma bigabigana kabo gonowana ye sese.

²2:25 Ku hasili 2 Samuwela 8:17, yo 1 Samuwela 21:1-6, yo Lewitikasi 24:9.

**Yesu yona hekahekatao
saudoudoi-labui ye hetolodi**

(Mataiyo 10:1-4; Luka 6:12-16)

¹³ Yesu ye sae koya hesau tupina unai. Temenai kaiteyadi ye henuwadi wa ye yoganedi na se laoma iya unai. ¹⁴ Na Saudoudoi-labui ye kaisunuwaidi yo hesadi ye tole apostolo bena maiyanao se miya, yo bena kabo ye hetamalidi se lau se lauguguya. ¹⁵ Na yona gigibwali ye mosei siya udiyedi, kabo yaluwa yababadi se hededehepesadi.

¹⁶ Teina saudoudoi-labui ye yoganedi wa hesadi ede:

Simona, hesana hesau ye tole Petelo,

¹⁷ Yamesi ma kana kaha Yowane, Sebedaiyo natunao, hesadi ye tole Bowanele, meta kaniyona ede, “Tulutululu natunao”,

¹⁸ Andeleya,

Pilipo,

Batolomaiyo,

Mataiyo,

Tomasi,

Yamesi Alepaiya natuna,

Tadaiyo,

Simona Tauhaikabi,**

¹⁹ yo Yudasi Isakaliyota, iya ede Yesu kana tauwalohai.

Yesu kana bogao iya bena se woyahai

²⁰ Kabo Yesu ye mwalaesae numa hesau kalona unai, na bodalakilaki se lagegogo'uyoma. Na iya maiyana hekahekatao nige yodi solasola bena se kaikai. ²¹ Na Yesu kehanao wasana se lapui meta Yesu nige ye kaikai, unai se lau iya bena se woyahai, matawuwuna ede se nuwatu se wane, “Iya bena ye bwadebwade!”

**Laugagayo taulauhekata Yesu yona
gigibwali se hededeheyababa**

(Mataiyo 12:25-29; Luka 11:17-22)

²² Laugagayo taulauhekata hekadi Yelusalema unai se dobima se wane, “Satani iya luwana ne unai! Yaluwa yababadi ye hededehepesadi yodi wasawasa yona gigibwaliyena.”

²³ Yesu ye yoganedi na palabole hekadi ye hededededi kalidiwai, ye wane, “Satani kabo idohagi na Satani ye hededehepesa? ²⁴ Taba basileiya kesega se haitoledagela, kabo basileiya ne nige gonowana ye tolobayao.

²⁵ Taba boga kesega se haitoledagela, kabo boga ne nige gonowana se tolobayao. ²⁶ Taba Satani ye bom ye hewahewaiunu'uyoi na nuwana ye labulabui, kabo nige gonowana ye tolobayao, na ye kaiyawasi. ²⁷ Nige gonowana tamowai hesau ye mwalae tamowai yasiyasiyalana yona numa unai yona gogo ye haidi. Tamowai yasiyasiyalana wa taba ye paibagunai, na kabo yona numa gogodi ye haidi.

²⁸ Ya hededemamohoi: Yababa mauidoi yo Yaubada hededeheyababaina Yaubada kabo ye nuwatugabaedi. ²⁹ Na taba tamowai hesau Yaluwa Tabuna ye hededeheyababa, kabo yona yababa wa taba nige ye nuwatugabaei. Kana gilukabo ye bawahai ye lau ee nige kana siga.”

³⁰ Yesu yona hedehedede ta matawuwuna ede se wane, “Yaluwa yababana ye luwu iya unai.”

Yesu kana bogao mamohoidi

(Mataiyo 12:46-50; Luka 8:19-21)

³¹ Na Yesu sinana yo kana kahao se lagema dagela wa unai se totolo, na ta-

**3:18 *Tauhaikabi* ne meta boda hesau Yudeya unai hesana. Yodi nuwatu bena Yudeya se bom se kitahetete'uyoidi. Unai Loma tamowaidiyao maiyadiyao se haihaikabi. Huyana Simona sola nige ye patulau Yesu unai, iya hinage kadi boda hesau. Unai iya hesana se tole *Simona Tauhaikabi*.

mowai hesau se hetamali ye sae bena ye woihaei. ³²Boda Yesu se tulihetikikili wa se hededelau iya unai se wane, “Sinam yo kam kahao yo lounwao, siya ede dagela ne unai na se henuwago.” ³³Na ye henamai ye wane, “Sinagu kaiteya? Yo kagu kahao kaiteyadi?” ³⁴Tamowai iya se tulihetikikili wa ye kaikewaidi na ye wane, “Sinagu yo kagu kahao ede teina! ³⁵Kaiteya Yaubada yona nuwatu ye ginauliwatani meta iya kagu kaha ede, lougu ede, yo sinagu ede.”

Tuma tauhesuhesulu palabolena

(Mataiyo 13:1-9; Luka 8:4-8)

4 Na Yesu ye uyo Galili Gabwana dedekana unai na ye lauhekata. Bodalakilaki se lagegogoma iya unai, ede Yesu waga hesau unai ye gelu, na ye kahaisuwala musamusana, na boda wa nagali unai se totolo. ²Ginauli gwaudi ye hekatadi palabole udiyedi. Na yona lauhekata wa unai ye wane, ³“Kwa lapulapui! Huya hesau tauhesuhesulu ye lau witi tumadi ye hesuludi yona koya unai. ⁴Na hekadi se bekudobi keda kalonawai, na manuwa se laoma ede se kaidi. ⁵⁻⁶Hekadi se bekudobi debadeba wai na nige bayaona se kini. Mahana ye dalasae na ye sinahewowoyadi, matawuwuna bwatano ye yaloyalo na lamdi nige se dobikalili. ⁷Hekadi se bekudobi gwaligwali luwadiwai. Gwaligwali kabo se kinipuluhidi, ede tuma wa nige se kininamwanamwa, unai nige se kaniyo. ⁸Tuma hekadi hinage se bekudobi bwatano namwanamwana unai, na se kini yo se kaniyo: Witi kewa kesega kesega hekadi kaniyodi badodi 30, 60 o 100.” ⁹Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Kaiteya beyana unai ye lapui bena ye lapunamwanamwaei.”

Yesu palabole yona hepaisowadi wuwuna ye hemasalah

(Mataiyo 13:10-17; Luka 8:9-10)

¹⁰Boda wa se tatagwaligwali mulina ne unai yona hekahekatao saudoudoi-labui yo tamowai hekadiyo Yesu maiyanao se tuligogoi, na palabole kaniyona se henamaiyei iya unai. ¹¹Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Yaubada yona basileiya ginaulina wadawadamdi kabo ya hemasalahadi kalimiuwai. Na kaiteya Yaubada yona basileiya dagelanawai, kabo palabole mo udiyedi ya hekatadi, ¹²to bena ‘se kitakita, na taba nige se kitalobai, se lapulapui, na taba nige se lapulobai, madai nuwadi se buidi, na Yaubada yodi yababa kabo ye nuwatugabaedi.” *(Aisaiya 6:9-10)*

Yesu tauhesuhesulu palabolena ye hededehehemasalah

(Mataiyo 13:18-23; Luka 8:11-15)

¹³Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Ena palabole ta nige kwa nuwatulobai, kabo idohagi na palabole hekadi ne hinage kwa nuwatulobaidi? ¹⁴Tauhesuhesulu Yaubada yona hedehedede ye hesulu. ¹⁵Tamowai hekadi nuwadi doha keda tuma se bekudobi unai. Yaubada yona hedehedede se lapui, na mahanana ne unai diyabolo ye laoma ede hedehedede wa ye haigabai. ¹⁶Tamowai hekadi nuwadi doha debadeba tuma se bekudobi unai. Hedehedede wa se lapui yo se hai ma nuwanamwanamwadi. ¹⁷Na hedehedede wa nige ye dobi nuwadi wa udiyedi, unai ede yodi sunuma se basabasa. Na huyana pilipili hesau se hekaloo, o tamowai siya se subudi hedehedede wa debanawai, ede yodi sunuma wa se kaiyawasi. ¹⁸Tamowai hekadi nuwadi doha gwaligwali tuma se beku-

dobi udiyedi. Siya hedehedede wa se lapuimoei. ¹⁹Na kaiyaulina ta nuwamodena yo gogobadobado nuwadi se kaidi yo ginauli hekadi gadosisidi udiyedi hedehedede wa se kinipuluhidi na nige ye kaniyo. ²⁰Na hekadiyo nuwadi doha bwatano namwanamwana tuma se bekudobi unai. Hedehedede wa se lapui na se kawamamohoiyei, kabo se kaniyo:†† hekadi 30, 60 o 100.”

Lampa palabolena

(Luka 8:16-18)

²¹Na Yesu yona hedehedede ye tubei ye wane, “Taba lampa ta gabu, kabo gulewa unai ta buikasini o kabakeno gunina unai ta tole? Nige! Ta tolesae kabatolena unai! ²²Gonogonwana doha hinage Yaubada yona basileiya ginauli maudoidi wadawadamdi kabo ye hemasalahadi, yo ginauli maudoidi Yaubada ye toletolewadamdi wa kabo hinage ye tolehemasalahadi. ²³Kaiteya beyana unai ye lapui bena ye lapunamwanamwaei!” ²⁴Na kabo ye wane, “Saha kwa lapui ta bena kwa lapunamwanamwaei. Ena kwa lapulapuinaamwanamwa, kabo kwa nuwatulobainamwanamwa. Na kabo Yaubada yomi sibasiba ye helakidi. ²⁵Kaniyona ede kaiteya yogu lauhekata udiyedi ye lapulapuinaamwanamwa, kabo yona sibasiba ye helaki. Na kaiteya nige ye lapulapuinaamwanamwa, saha gagilina ye lapulobaiyako kabo ye nuwaluluhiyei.”

Tuma yona kinikini palabolena

²⁶Na Yesu ye wane, “Yaubada yona basileiya meta doha teina: Tamowai hesau witi tumana ye hesulu yona koya unai. ²⁷Boniyai huyadi ye keno, na mala ye tom ye tolo, meta nige ye mode na tuma wa se bom se kini kabo se tubu. Tuma yodi kinikini meta tamowai wa nige ye nuwatulobai idohagi. ²⁸Na bwatano ye bom ye hekinidi: se kinibaguna, kabo se kinilakilaki yo se kaniyo. ²⁹Witi wa kaniyodi se suna, kabo tamowai wa ye bolidi, matawuwuna ede masuli wa ye lage.”

Kaitabu tumana palabolena

(Mataiyo 13:31-35; Luka 13:18-19)

³⁰Yesu ye wane, “Yaubada yona basileiya kana kao kabo idohagi yoda hedehededena? O palabole saha unai kabo ta hekaigonogonowaei? ³¹Basileiya ne doha kaitabu tumana.‡‡ Ye gagilikalili tuma maudoidi udiyedi. ³²Tumana ye bekudobi bwatano unai, kabo ye kinilakilaki doha kaiwa hekadiyo. Lagana lakilakidi se kini, na manawa kabo se towa yo se kaiyawasi logologuna ne unai.” ³³Yona lauhekata maudoidi udiyedi palabole unai ye hekatadi yodi nuwatulobai gonogonowana unai. ³⁴Palabole mo ye hepaisowadi yona lauhekata udiyedi. Na yona hekahekatao maiyanao se bom mo, kabo palabole kaniyodi wa ye hemasalahadi udiyedi.

††4:20 *Kabo se kaniyo*: Galatiya 5:22-23 unai sunuma kaniyona hededeheemasalahana hesau ku hasili.

‡‡4:31 *Kaitabu tumana*: Isalaela unai kaiwa hesau kaniyona na tumana gagilidi meta se kumakumaidi yodi koya udiyedi. Kalina dimdim yena kaiwa ne tumana hesana ede *mustard seed*. Saliba unai teina kaiwa ta hesana *mustard* meta nigele, unai kaiwa kaitabu ta hepaisowa heyaheyasoni ta unai. Matawuwuna kaitabu kaniyona tumadi se gagilo yo manawa se henuwa kaiwa ta unai se towa na se kaiyawasi.

Yesu wowoli ye hededehedaumwali

(*Mataiyo 8:23-27; Luka 8:22-25*)

³⁵ Meimeilahina ne unai, Yesu ye hededelau yona hekahekatao udiyedi ye wane, “Ta kawasilau hali tanakawasi ne.” ³⁶ Na tamowai maudoidi wa se laugabaedi, na Yesu yona hekahekatao waga wa unai hinage se gelu na Yesu maiyanao se lau, yo waga hekadi hinage se hemuliwatanidi. ³⁷ Kabo yaumai lakilakina ye lotalu yo bagodu se ini'inisae waga wa kalona unai, na musamusana kabo se yoli.

³⁸ Na Yesu waga yiuna wa unai kunuwa unai ye kenokeno. Iya se hanoi se hededelau unai se wane, “Tanuwaga! Ku nuwatui meta kabo ta mwaloi e nige?” ³⁹ Yesu ye tolo ede ye hededelau yaumai yo bagodu wa udiyedi ye wane, “Kwa kaiyawasi yo kwa daumwali!” Kabo yaumai yo bagodu wa se kaiyawasi na ye daumwalikimkim. ⁴⁰ Na ye hededelau yona hekahekatao wa udiyedi ye wane, “Idohagi to kwa matausi? Nuwana nige yomi sunuma?” ⁴¹ Na se siliyata yo se matausikalili, unai se henahenamai'uyoidi, “Teina tamowai ta tamowai sahasahana? Yaumai yo bagodu iya se kawakabiyei!”

Gadala tehadiwai, tamowai hesau unai Yesu yaluwa yababadi ye hededehepesadi

(*Mataiyo 8:28-34; Luka 8:26-39*)

5 Siya kabo se dunasae hali tanakawasi wa unai, Gadala tamowaidi yodi tano unai. ² Yesu waga wa ye pesagabaei, na tamowai hesau ye laoma Yesu ye hailobai. Yaluwa yabayababadi tamowai wa se luwui ³ na bwayabwaya duhadiyao udiyedi ye miyamiya, yo tamowai hekadi nige gonowana seniyena se paihekahini. ⁴ Huya hekadi iya nimana yo kaena seni udiyedi se paidi, meta ye utusidi,

na nige gonowana se hekaiyawasi. ⁵ Mayadai yo boniyai bwayabwaya wa unai yo kuduli udiyedi ye sae ye dobi na ye yogayogahi, yo sapakila ye haidi na tauna wa ye sasagwadagwadaidi.

⁶ Tamowai wa Yesu ye kitalae na kedana ye katuloha unai ede ye heloi ye lau ye tulibono Yesu talanuwana wa unai. ⁷ Ye yogahilakilaki ye wane, “Yesu, Yaubada saesaekalilina natuna, idohagi to ku laoma kaliguwai? Yaubada hesana unai ku kaigwala meta taba nige ku hekamkamngau.” ⁸ Matawuwana ede Yesu ye hededelauko iya unai ye wane, “Yaluwa yababana, kowa tamowai me ku pesagabaei.”

⁹ Na kabo Yesu ye henamai ye wane, “Hesam ede saha?” Na ye hededebui ye wane, “Yau hesagu ede Legiyona, kaniyona ede ka bado.” ¹⁰ Na ye kaibwadakalili ye wane, “Tabu ku hetamaligai ka lau kedalohaloha.”

¹¹ Kuduli hesau papalina unai meta puwaka yawoina lakilakina se dumudumuli. ¹² Yaluwa yababadi wa se kaibwadalau Yesu unai se wane, “Ku hetamaligai ka lulau tenem puwaka ne yawoina ne udiyedi.” ¹³ Yesu ye talam ede yaluwa yababadi wa kabo se pesa na se lulau puwaka wa udiyedi. Na se heloilidilidi padipadi wa unai se dobi ede se bekudobi gabwa wa unai se yoligogoi na se mwaloi. Na puwaka wa badodi ede nuwana 2,000. ¹⁴ Puwaka wa taukitahettedi kabo se wasabu se lau, wasa wa se helaki magari maudoidi udiyedi. Magai wa tamowaidiyao kabo se lau bena laulau wa se kita. ¹⁵ Se lage Yesu unai, na tamowai yaluwa yabayababadi se luwui'usei wa se kita ye tulitautaubigai, ma kalekalekona yo ma nuwanamwanamwana. Unai se matausi. ¹⁶ Na saha ye tubu tamowai yo puwaka wa udiyedi taukitadi wa wasadiyao se hedededi taulaoma wa udiyedi. ¹⁷ Siya kabo se kaibwadalau Yesu unai bena

yodi magari ne ye laugabaei. ¹⁸Yesu waga wa unai ye gelu, na tamowai yaluwa yababadi se luwui'usei wa ye kaibwadalau bena iya maiyana se lau. ¹⁹Yesu nige ye henuwa na ye hededelau iya kalinawai ye wane, “Ku lau yom magari yo kehamwao udiyedi na Guiyau yona katekamkamna yo gígibwali ye hemasalahadi kowa kalimwai wa, wasana yodi ku hedehedede.” ²⁰Iya kabo ye lau Dekapolisi[¶] tehana unai Yesu saha ye ginauli iya unai wa ye hewasa, ede tamowai maudoidi se nokokalili.

**Yesu waihiu hesau ye
henamwanamwa yo Yailo natuna
waihiu boita unai ye hetolo'uyoi**

(Mataiyo 9:18-26; Luka 8:40-56)

²¹Yesu ye gelu waga wa unai na ye uyo hali tanakawasi wa. Ye duna kabo ye pesa nagali wa unai, na bodalakilaki temenai se tupagogoima iya unai. ²²Kabo sunago tanuwagana hesau, hesana ede Yailo, iya Yesu ye kita ede ye lau ye tulibono Yesu talanuwana unai. ²³Na ye hedede katekamkamnalau iya unai, ye wane, “Natugu waihiu gágilina ye kasiyebwakalili. Taba gonowana ku laoma ku kabilau unai to kabo ye namwanamwa.” ²⁴Unai Yesu maiyana se lau, na bodalakilaki wa se hemuliwatanidi na yodi lau wa unai meta Yesu unai se heduheduna.

²⁵Waihiu hesau temenai, kana kasiyebwa meta kwasina ye miyamiyagabaei bolimai saudoudo-labui. ²⁶Bolimai ne luwadiyena doketa maudoidi yodi sagu kalinawai meta nige gonowana, na waihiu wa meta ye kamkamnakalili. Na hemaisadi mo udiyedi yona moni maudoina ye hegehe, na kana kasiyebwa wa kabo ye helahelaki mo ye lau. ²⁷Iya Yesu

yona laoma wasana ye lapui ede boda luwadiyena ye laoma Yesu dagelana unai na kana kwama ye kabitonogi, ²⁸unamo ede yona nuwatu ye wane, “Taba kana kwama mo ya kabitonogi, kabo ya namwanamwa.” ²⁹Mahanana ne unai kwasina kasiyebwana wa ye kaiyawasi, na tauna kamnana ye lapui meta kasiyebwa wa ye tatagwaligwaliko.

³⁰Na Yesu kamnana ye lapui meta gígibwali ye pesagabaei, unai ye kitabui boda wa udiyedi na ye henamai ye wane, “Kaiteya kagu kwama ta ye kabitonogi?” ³¹Yona hekahekatao se hededelau unai se wane, “Boda wa ku kitadi se heduheduna kalimwai, na ye saha to ku henamai ku wane, ‘Kaiteya ye kabilaoima kaliguwai?’” ³²Na Yesu ye kaike-watakikili taba bena laulau ne tauginaulina wa ye kita. ³³Saha ye tubu wa unai ede waihiu wa ye nuwatulobai, unai ye matausitabutabubu. Kabo ye laoma ye tulibono Yesu talanuwana wa unai, na kabo saha ye ginauli wa ye hedehemasalaha. ³⁴Yesu kabo ye wane, “Natugu, kowa yom sunuma unai ede ku namwanamwa. Ku lau ma nuwabigam, kam kasiyebwa ye kaiyawasiko.”

³⁵Sola iya ma hedehededena na sunago tanuwagana wa yona numa unai tamowai hekadi se laoma na se hededelau iya unai se wane, “Natum waihiu wa meta ye boitako! Tanuwagada tabu ku hemohemode.” ³⁶Yesu nige ye lapulau yodi hedehedede wa udiyedi, na ye hededelau sunago tanuwagana wa unai ye wane, “Tabu ku nuwabasabasa, na ku kawamamohoiyeigau mo.” ³⁷Na kabo boda wa ye hededenuwahidi, na Petelo yo Yamesi ma kana kaha Yowane mo se hemuliwatanidi. ³⁸Se lage numa wa unai tamowai se lapuidi se

[¶]5:20 Dekapolisi kaniyona ede “magari lakilakidi badodi saudoudoi”.

doudou numakalo wa unai. ³⁹Yesu ye mwalaesae numakalo wa unai na ye hededelau udiyedi ye wane, “Saha kwa doudouyei? Wawaya me nige ye boita, iya ye keno meta.” ⁴⁰Na siya Yesu se malumaluhiyei. Yesu kabo ye hedede se pesa dagelawai, na kabo wawaya wa tamana ye sinana ye woyaidi na maiyana hekahekatao haiyona wa se lusae wawaya wa yona bili unai. ⁴¹Kabo Yesu ye kabilau wawaya waihiu wa nimana unai na ye hededelau unai ye wane, “Talita koum!”, kaniyona meta, “Wawaya waihiu, ku tolo!”^{§§} ⁴²Ede wawaya wa ye tolo na ye laulau. Wawaya wa yona bolimai ede saudoudoi-labui. Na taukitana meta se nokokalili. ⁴³Na kabo Yesu ye guguyaedi tabu saha ye ginauli wa se hewahewasa, na ye hededelau udiyedi bena wawaya wa kai se mosei ye kai.

**Yesu Nasaleta unai
se laukwatakwataei**

(Mataiyo 13:53-58; Luka 4:16-30)

6 Yesu tenem tupwa ne ye laugabaei kabo maiyana hekahekatao se uyoma yona magari Nasaleta unai. ²Sabati mayadaina ye hekalo, na ye hetubu ye lauhekata sunago kalonawai. Boda maudoidi yona hedehehede se lapui ede se nokoei. Se henahenamai'uyoidi se wane, “Tamowai ta haedi ginauli maudoidi ta ye kaipateidi yo sibasiba ta haedi ye hai? Idohagi na teina laulau gigigigibwalidi ta ye ginaulidi?” ³Iya meta kapenta. Yo hinage Maliya natuna, na kana kahao ede Yamesi, Yosepa,

Yudasi yo Simona. Na lounao hinage maiyadao ta miyamiya.” Unai ede se laukwatakwataei.

⁴Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Magai maudoidi peloweta se hekasisiyei, na yona magari tamowaidi yo kana bogao yo kehanao nige se hekasisiyei.” ⁵Ede magari wa unai nige gonowana laulau gigibwalina hesau ye ginauli, na nimana ye tolesae tamowai kasikasiyebwadi hisa mo udiyedi na se namwanamwa. ⁶Yesu ye nokokalili, matawuwuna ede yona magari tamowaidi nige se sunumaei.

Yesu Saudoudoi-labui ye hetamalidi

*(Mataiyo 9:35 yo 10:1
yo 5-15; Luka 9:1-6)*

^{6b}Na Yesu ye lau magari gagilidi udiyedi tamowai ye hekatadi.

⁷Na kabo Saudoudoi-labui wa ye yoganeidi bena labui labui ye hetamalidi. Iya yona gigibwali ye moseidi na unai kabo yaluwa yabayababadi se hedehesepadi. ⁸Na kabo ye guguyaidi ye wane, “Tabu ginauli hesau kwa laubahei yomi kabalau ne unai, na tuke mo. Tabu kami kai, yomi tobwa yo moni kwa bahebaheidi. ⁹Na gonowana mo buti kwa likwadi, na tabu kami kwama hagahagadi kwa baheidi.” ¹⁰Na ye hedehe'uyo ye wane, “Kaiteya numa unai se yoganeigomiu na kwa mwalaesae, meta unai kwa miya ye lau ee magari me kwa laugabaei. ¹¹Ena kaiteya magari nige se yogaisinigomiu, yo yomi hedehehede nige se lapuidi, meta kwa laugabaei na kaemiu nagalidi mo kwa

^{§§}5:41 *Talita koum*: Teina hedehehede ta meta kalina Alamaiki, iya Yesu kalinana.

koinihinihiyedi.* Temeta ye hemala magai ne yodi hekihekinoi.”

¹²Yesu yona hekahekatao wa se pesa se lau, se lauguguya bena tamowai nuwadi se buidi.

¹³Yaluwa yabayababadi gwaudi se hededehepesadi, na bunama unai taukasikasiyebwa gwaudi se heyausidi yo se henamwanamwadi.

Yowane Babatiso se unui wa wasana

(*Mataiyo 14:1-12; Luka 9:7-9*)

¹⁴Heloda wasawasa Yesu wasana ye lapui, matawuwuna Yesu hesana wa tamowai maudoidi kabina se kata. Hekadi se wane, “Nuwana Yowane Babatiso iya boita unai ye tolo'uyoma, unai ede paisowa gigigigibwalidi ye hemasalalahadi.” ¹⁵Hekadi se wane, “Nuwana Eliya”, yo hekadi se wane, “Nuwana peloweta hesau, yo doha peloweta bagubagunadi wa hesau.” ¹⁶Na huyana Heloda wasa wa ye lapui meta ye wane, “Yesu ede Yowane. Iya gadona ya boliyako, na boita unai ye tolo'uyoma.”

¹⁷Matawuwuna Heloda ye bom ye hededeyako unai Yowane se hai na se kau na se tole numatutugudu unai. Yona ginaulina matawuwuna ede Helodiyasi. Helodiyasi meta Heloda yona saeya Pilipo mwanena, na Heloda ye tawasolai. ¹⁸Unai Yowane ye hedehedede-lau Heloda unai, ye wane, “Kowa laugagayo ku utusi, taba tabu kam kaha mwana ku tawatawasolai.” ¹⁹Unai ede Helodiyasi ye kouyalayalakalili, na ye henuwa bena Yowane ye unuhemwaloi. Na iyamo nige gonowana ye ginauli, ²⁰matawuwuna Heloda Yowane ye ki-

talobai meta tamowai dudulaina yo tamowai tabuna, unai ye hekasisikaliliyei yo ye kitahetetenamwanamwaei. Huya badobado Heloda Yowane yona hede-hedede wa ye lapuidi meta nuwana ye haikabi, na iyamo ye henuwakalili bena ye lapulapulau Yowane unai.

²¹Nige bayaona kabo Helodiyasi yona nuwatu wa mayadaina ye lage. Heloda yona huyalabasi unai henuwaisini ye ginauli maiyanao tamowai lakilakidi yo iyala babadadi yo Galili babadadi hekadiyo. ²²Helodiyasi natuna waihiu, iya kabo ye lau siya matadiwai ye sobu. Heloda yo kana taumanao nuwadi se namwakalili, unai wasawasa wa ye hededelau wawaya waihiu wa unai, ye wane, “Kowa kam henuhenuwa saha? Kabo ya ginauli, yo kabo ya leyawa.” ²³Na ye hededehesunuma ye wane, “Ginauli saha ku kaibwadai meta kabo ya leyawa yom. Gonogonowana doha yogu basileiya ta tehana, ena ku henuwa.”

²⁴Waihiu wa kabo ye lau sinana unai ye henamai, ye wane, “Saha kabo ya kaibwadai?” Helodiyasi ye wane, “Yowane Babatiso kulukuluna.” ²⁵Ede ye laumwamwayau ye uyo wasawasa wa unai na ye kaibwadalau unai ye wane, “Yau yogu kaibwada ede teina: Mahana ta unai Yowane Babatiso kulukuluna gaeba unai ku usaei na ku haiyama.”

²⁶Wasawasa wa nuwana ye yababakalili, na nige saha hesau ye hedede, matawuwuna kana taumanao yona hedehededehesunuma wa se lapuiyako. ²⁷Wasawasa wa taukai'unu hesau ye lauhelili ye wane, “Yowane

***6:11** Dius tamowaidi, ena se lau dagela tamowaidi yodi tano se laugabaedi, siya bena kadi buti yo kwama udiyedi *nagali se koinihinihinamwanamwaei*, matawuwuna se nuwatuidi meta dagela tamowaidi yo yodi tano se biki. Yesu yona hekahekatao ye hededelau udiyedi teina laulau kesekesegana ta bena se ginaginai Dius tamowaidi Yaubada yona wasa se tolehesuwala udiyedi. Teina ye hemasalaha meta Yaubada ye nuwatuidi meta se biki doha dagela tamowaidiyao. Unai kabo ye hekamkamnadi, ena nige nuwadi se buidi.

kulukuluna ku baheyama.” Iya kabo ye lau numatutugudu unai na Yowane gadona ye boli utusi ²⁸ na kulukuluna wa gaeba unai ye usaei na ye baheyama ye mosei waihiu wa unai. Na ye baheilaei sinana wa unai. ²⁹ Huyana Yowane yona hekahekatao wasa se lapui ede se laoma, taugaibuna mo se bahei se laei bwayabwaya unai se tole.

Yesu tamowai 5,000 ye hekaidi

(Mataiyo 14:13-21; Luka 9:10-17; Yowane 6:1-14)

³⁰ Apostolo se lagegogoma Yesu unai, yodi paisowa yo yodi lauekata wasadi yona se hedehehede. ³¹ Na tamowai se badokalili se hemohemode, unai nige gonowana bena se kaikai. Ede Yesu ye wane, “Kwa laoma, kita ta bom ta lau teha hesau unai. Temenai kabo ta kaiyawasi huyakubwakubwa.”

³² Siya se bom waga unai se gelu se lau balabala hesau unai. ³³ Yodi kabalau ne meta tamowai gwaudi se kitayako yo se kitalobaidiko. Unai magari maudoidi se laugabaedi na se heloi na se lagebaguna Yesu yona kabalage wa unai.

³⁴ Yesu kabo ye dunasae ede bodalaki-laki ye kitadi na ye katekamkamnaedi, matawuwuna ede siya doha mamoe nige taukitahetetedi. Unai kabo ye hetubu ginauli maudoidi ye hekatadi. ³⁵ Mahana ye talukeo, ede yona hekahekatao wa se lau iya unai na se wane, “Teina ta balabala, yo mahana ye laukalili. ³⁶ Gonowana taba ku hetamalidi se lau dedekawai kasa gagilidi yo magari udiyedi na kadi kai se hemaisa.” ³⁷ Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Komiu kadi kai kwa moseidi.” Siya kabo se henamaiyei se wane, “Haedi kabo denali 200[†] ka hai na kadi kai

ka lokune yo ka hekaidi?” ³⁸ Unai kabo ye wane, “Hage, kwa kita, pwalawa hisa kalimiuyena?” Apostolo kabo se lau pwalawa se wase na se lobaidi ede se uyoma Yesu unai na se wane, “Pwalawa haligigi yo yama labui.” ³⁹ Kabo ye hededelau udiyedi ye wane, “Tamowai maudoidi kwa hedede bena se tulingogoi lagau ne unai.” ⁴⁰ Kabo se tulnamwanamwa, pwalu hekadi 100 yo pwalu hekadi 50. ⁴¹ Yesu kabo pwalawa haligigi yo yama labui ye haidi, ye kitasae galewa unai, na Yaubada ye lautokiyei. Na kabo pwalawa ye kiihhegahegagili na ye moseidi yona hekahekatao kalidiwai. Siya kabo se soiyei tamowai wa kalidiwai. Na hinage yama labui ye kiihhegahegagili na ye moseidi se kai. ⁴² Na maudoidi se kaikai yo bogadi se sese. ⁴³ Yesu yona hekahekatao kaitole wa se tanogogoidi, meta bosa saudoudoi-labui se hemwayaudi. ⁴⁴ Na taukaikai badodi meta 5,000.

Yesu Galili Gabwana kewanawai ye laulau

(Mataiyo 14:22-33; Luka 6:15-21)

⁴⁵ Yesu yona hekahekatao ye hegelumwamwayauyedi bena se kawasibaguna se lau Betesaida, na kabo boda wa ye hetamalidi se lau. ⁴⁶ Na kabo ye sae koya tupina hesau unai ye tapwalolo. ⁴⁷ Boniyaina ne unai meta waga wa sola waila duwaduwalina unai ye laulau, na Yesu ye bom mo tano wa unai ye miyamiya. ⁴⁸ Na ye kitadi wose unai se kabikabi'useidi, matawuwuna ede yaumai ye bayao yo hinage se wosematai. Malatomtomi gagilina Galili Gabwana kewana ne unai ye laulau udiyedi, na bena kabo ye laugabaedi. ⁴⁹ Na huyana se kita waila unai ye laulau ede yodi nuwatu bena kaiyabu

[†]6:37 Denali 200 meta tamowai kesega taba ye paisowa waikena badona haligigihaiyona unai gonowana kabo tenem moni lakilakina ne ye lobai ye hemala maisana.

na se yogahi, ⁵⁰ matawuwuna maudoidi iya se kita na se matausikalili. Na ye hededelau udiyedi ye wane, “Nuwamiu se talu. Doha yau. Tabu kwa matausi!” ⁵¹ Na kabo ye gelusae waga wa unai maiyanao, na yaumai wa ye kaiyawasi. Siya kabo se nokokalili, ⁵² matawuwuna pwalawa haligigi laulauna wa nige se nuwatulobai, na nuwadi se kwailolo.

**Genesaleta unai Yesu
tamowai ye henamwadi**

(Mataiyo 14:34-36)

⁵³ Se kawasigehe ede se duna Genesaleta unai, na menai yodi waga se lowoni. ⁵⁴ Huyana waga se pesagabaei meta tamowai hekadi Yesu se kitalobai, ⁵⁵ ede magai wa maudoina se tauhetakikili. Kabo taukasikasiyebwa se baheidi diyadiyali udiyedi, na ena Yesu wasana se lapui yona kabalau haedi meta se laedi temenai. ⁵⁶ Yesu yona kabalau ne udiyedi—magai gagilidi o magai lakilakidi udiyedi—tamowai kasikasiyebwadi se toledi yodi kabamaketi bakubakudiyao udiyedi. Se kaikaibwadai bena kana kwama dedekanawai se kabilau, na siya kaiteyadi se kabilau unai wa kabo se namwanamwa.

**Kulutubu laugagayodi lauwatanina
unai tamowai Yaubada yona
laugagayo se utusi**

(Mataiyo 15:1-9)

7 Paliseya tamowaidi yo laugagayo taulauhekata hekadi Yelusalema unai se laoma na se lagegogoma Yesu unai. ² Yona hekahekatao hekadi se kitadi se kaikai, na nige se nimadeuli doha kadi kulutubu yodi kabikabi mamohoina unai. ³ Paliseya tamowaidi yo Dios tamowaidi maudoidi kadi kulutubu miyamiyadi se hekasisiyedi, unai taba nige se kaikai kana siga nimadi se deulidi doha kulutubu yodi

kabikabi mamohoina unai. ⁴ Ena yodi kabalokulokune unai se uyoma meta se nimadeulibaguna na kabo se kaikai. Kulutubu yodi kabikabi yo laugagayo se bado bena se hekasisiyedi. Hinage kabikabi hekadi doha keyaka yo waila kabayaiyai yo gulewa deudeulidi udiyedi.

⁵ Unai Paliseya tamowaidi yo laugagayo taulauhekata Yesu se henamai se wane, “Idohagi to kowa yom hekahekatao kulutubu miyamiyadi nige se miyawatanidi, na ma nimabikibikidi se kaikai?” ⁶ Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Komiu taukailupolupo, Aisaiya peloweta kami hedehedede ye hedede-hemasalaha wa meta mamohoi, doha ye kuliyyako ye wane,

‘Siya kawadi unai mo se hedebaseagau, na nuwadi unai se lausuwalaegau.

⁷ Siya yodi hedebaseagau nige kaniyona, matawuwuna tamowai yodi laugagayo mo se hekahekata.’ *(Aisaiya 29:13)*

⁸ Yaubada yona laugagayo kwa tolehesuwaladi, na tamowai yodi laugagayo kwa kabihekahinidi.”

⁹ Na kabo ye wane, “Komiu laugagayo tolebuina unai kwa katakalili ede Yaubada yona laugagayo kwa tolehesuwala na komiu kami kulutubu kabikabidiyao mo kwa lauwatanidi. ¹⁰ Mose ye hededeyako ye wane,

‘Tamam yo sinam ku hekasisiyeidi.’ *(Esodo 20:12)*

Yo ye wane,

‘Ena hesau tamana yo sinana ye hededeheyababadi, iya kabo se unuhemwaloi.’ *(Lewitikasi 20:9)*

¹¹ Na komiu yomi laugagayo doha teina: Ena tamowai hesau sinana yo tamana yodi kainauya ye nonohai na nige ye mosei udiyedi na ye mosei Yaubada unai, ¹² kwa hedede temeta laulau ne bena ye dudulai. ¹³ Unai komiu yomi laugagayo kwa lauwatani na Yaubada yona

laugagayo kwa tolehesuwala. Yo hinage Yaubada yona laugagayo hekadi hinage kwa tolebuidi gonogonowana doha teina.”

Ginauli sahasahadi tamowai se hebiki

(*Mataiyo 15:10-20*)

¹⁴Na kabo Yesu tamowai maudoidi wa ye yoganedi se laoma iya unai, na ye hededelau udiyedi ye wane, “Komiu maudoimiu yogu hedehehede kwa lapunamwanamwaei yo bena kwa nuwatulobai. ¹⁵⁻¹⁶Tamowai saha ye kai na ye dobi bogana luwanawai meta nige ye hebiki Yaubada matanawai. Na ginauli saha nuwanawai ye pesama meta iya ye hebiki ede.” †

¹⁷Kabo Yesu maiyana hekahekatao boda wa se laugabaedi na se mwalaesae numa hesau unai, na kabo palabole kaniyona wa se henamaiyei. ¹⁸Iya ye hededelau udiyedi ye wane, “Idohagi to nige kwa nuwatulobai? Komiu taba kabina kwa kata saha tamowai ye kai na ye dobi bogana luwanawai nige ye hebiki. ¹⁹Kana kao ede nige ye dobi nuwana unai, na ye dobi bogana luwanawai, na kabo ye miyagabaei.” (Teina hedehehede ta unai Yesu ye hededehehede meta kai maudoidi se a'a.) ²⁰Kabotaki ye wane, “Saha tamowai nuwanawai ye pesama meta iya ye hebiki ede, ²¹matawuwuna saha nuwanawai se pesama wa siya ede teina: nuwatu yabayababadi, laulaubikibiki,[¶]

kaiwahali, kaiunu, ²²ganawali, samagogo, henunu, kailupolupo, matabado, kaikalomagigili, monunu, nuwasaesae, yo walobayao. ²³Teina ginauli yabayababadi maudoidi ne meta tamowai nuwana unai se laoma yo siya tauhebikina ede Yaubada matana unai.”

Dagela waihiuna yona sunuma

(*Mataiyo 15:21-28*)

²⁴Temenai kabo Yesu ye dahalai ye lau Taiya yo Sidona[§] tehana ne unai. Na ye mwalaesae numa hesau kalona unai. Yona nuwatu meta bena tabu iya se kita. Na iyamo nige gonowana ye tauwadam.

²⁵⁻²⁶Magai wa unai waihiu hesau, iya dagela waihiuna Siliya tehana tupwana Penisiiya unai ye laoma. Natuna sinekuku meta yaluwa yababana ye luwu iya unai. Na waihiu wa Yesu wasana ye lapui ede ye laoma ye tulibono iya talanuwana unai na ye kaibwada Yesu unai taba yaluwa yababana wa natuna wa unai ne ye hededehepesa. ²⁷Na Yesu ye hededelau iya unai ye wane, “Sola wawayao ya hekaibagunaedi. Tabu wawayao kadi kai ya gabalae kedewa^{**} udiyedi, temeta nige ye namwa.” ²⁸Waihiu wa ye hededehepui ye wane, “Guiyau, mamohoi! Na iyamo wawayao saha se kaidi na mapuladi se bekudobi hatahata gunina ne unai meta kedewa kabo se kaidi.” ²⁹Na kabo Yesu ye hededelau unai ye wane, “Yom hedehehede ta ye namwakalili. Unai ku lau yom numa. Yaluwa yabayababana wa

†**7:15-16** Kulikuli beyabeyadi hekadi lausoiso 16 se kulitubei doha teina: “*Ena hesau beyana udiyedi ye lapui bena ye lapulapuinanamwanamwaei.*”

¶**7:21** *Laulaubikibiki* kaniyona ede tau yo sine nige se tawasola na yababa se ginauli, yo hinage hewali yo hasala yodi kaiheya, yo laulauna kadi kao udoi'udoi.

§**7:24** Loma tamowaidiyao Penisiiya se laugilihai na se tole Siliya tehana yodi gabemani guninawai. *Taiya yo Sidona* meta siya magari lakilakidi labui Penisiiya yona teha unai. Kulikuli beyabeyadi hekadi magari *Sidona* nige se katai lausoiso ta unai.

****7:27** Hedehehede ta unai meta Dius tamowaidi siya ede wawayao. Siya se nuwatu'uyoidi bena se namwa, na kabo dagela tamowaidi. Unai huya hekadi se kataidi “kedewa”.

natum ye pesagabaeyako.”³⁰ Waihiu wa kabo ye uyo numa, metai natuna wa ye kita ye kenokeno, na yaluwa yabayababana wa ye pesagabaeyako.

Yesu tamowai beyakolakolana yo ye una'una ye henamwanamwa

(Mataiyo 15:29-31)

³¹ Yesu Taiya kana sigasiga ye laugabaei na ye lau Sidona yo ye dobi Galili Gabwana, na kabo ye lage Dekapolisi tehanawai. ³² Temenai tamowai beyakolakolana yo ye una'una se woyaiyama Yesu unai. Na se kaibwada Yesu unai bena nimana ye tolesae iya unai.

³³ Boda wa luwadiyena Yesu tamowai wa ye woyahesuwala. Kabo ye kabilau beyana duhadi udiyedi, yo ye kaiso nimana unai na ye kabilau memenana unai. ³⁴ Ye kitasae galewa ne unai na katekamkamna nuwana ye mwayau, na ye hededelau tamowai wa unai ye wane, “Epata”,^{††} kaniyona ede, “Ku malapai.”

³⁵ Mahanana ne unai beyana se malapai yo memena unai gonowana ye hedehedenamwanamwa.

³⁶ Yesu boda wa ye guguyaidi na ye hededebayaolau udiyedi tabu wasana se hededehelaki. Iyamo nige gonowana se lapulau unai, na huya maudoina se hededehelakikaliliyei. ³⁷ Tamowai maudoidi se nokokalili se wane, “Ginauli maudoidi ye ginaulidi meta se namwa. Tamowai beya kolakoladi ye hemalapai, yo tamowai una'unadi ye saguidi na se hedehedede.”

Yesu tamowai 4,000 ye hekaidi

(Mataiyo 15:32-39)

8 Huya hesau boda se tupagogoi'uyoma na nige kadi kai. Ede Yesu yona hekahekatao ye yoganedi na ye hededelau udiyedi ye wane,

² “Bodalakilaki ta ya katekamkamnaedi, matawuwuna mayadai haiyona maiyaguwao ka miyamiya na nige saha hesau ye miya bena kabo se kai. ³ Ena taba ma hasalidi na ya hetamalidi, meta kabo keda ne unai matadi se kamumo na se guli, matawuwuna hekadiyo kedalohaloha udiyedi se laoma.” ⁴ Na yona hekahekatao se hededelau unai se wane, “Teina balabalagaibu. Haedi kabo kai ta hai na bodalakilaki ta ta hekaidi?” ⁵ Yesu ye henamailau udiyedi ye wane, “Kami pwalawa hisa?” Siya se wane, “Haligigi-labui.” ⁶ Na ye hedede boda wa se tuli bwatano unai. Na kabo pwalawa haligigi-labui wa ye haidi na Yaubada ye lautokiyei, na kabo ye kihidi na ye mosedi yona hekahekatao udiyedi, na se soiyedi. ⁷ Yo hinage yona hekahekatao yama gagilidi hekadi kalidiwai, ede Yaubada unai ye lautoki'uyo, na kabo ye mosedi na se soiyedi. ⁸ Maudoidi se kaikai na bogadi se sese. Yesu yona hekahekatao kaitole wa se tanogogoidi, meta bosa haligigi-labui se hemwayaudi. ⁹ Taukaikai wa badodi ede nuwana 4,000. Na kabo ye hetamalidi se lau. ¹⁰ Na yona hekahekatao wa maiyanao se gelumwamwayau se lau Dalemanuta magaina tehana unai.

Paliseya tamowaidi hekihekinoini se kaibwadai

(Mataiyo 16:1-4)

¹¹ Na Paliseya tamowaidi se laoma na se hetubu Yesu maiyadi se haikawayagala. Se henuwa bena Yesu se laukita,^{‡‡} unai galewa hekihekinoina se kaibwadai kalinawai. ¹² Yesu nuwana ye kamkamna na ye wane, “Matawuwuna saha to teina isi ta hekihekinoini se kaibwadai? Ya hededemamohoi, taba

^{††}7:34 Teina hedehedede ta meta kalina Alamaiki, iya Yesu kalinana.

^{‡‡}8:11 Se henuwa bena se kita ena mamohoi galewa ne unai ye dobima o nige.

nige hekihekinoi hesau ya ginauli teina komiu kalimiuwai.” ¹³Na kabo ye lau-gabaedi na waga wa unai ye gelu'uyo na ye lau hali tanakawasi ne.

**Paliseya yo Heloda yodi yisti
debanawai Yesu yona
hekahekatao ye guguyaidi**

(Mataiyo 16:5-12)

¹⁴Yesu yona hekahekatao nuwadi se luluhi na nige kai se bahei, na pwalawa kesega mo waga wa unai. ¹⁵Yesu ye guguyaidi ye wane, “Kwa nanabu! Tabu Paliseya yo Heloda yodi yisti^{¶¶} udiyedi se lupohaigomiu!” ¹⁶Na siya se bom yodi se hedehehede se wane, “Doha teina ye hedehehede matawuwuna ede nige pwalawa ta bahei.” ¹⁷Yodi hedehehede wa Yesu ye lapui ede ye wane, “Idohagi to kwa wane, ‘Nige pwalawa ta bahei?’ Nuwana sola nige kwa kitalobai yo nuwamiu sola nige se masalaha? Idohagi to kwa nuwakwailolo?” ¹⁸Idohagi to matamiu udiyedi nige kwa kita yo beyamiu udiyedi nige kwa lapui? Taba saha ye tubutubu wa kwa nuwatui! ¹⁹Huyana pwalawa haligigi ya kihidi na tamowai 5,000 ya hekaidi meta kaitoledi wa bosa hisa kwa usahemwayaudi?” Siya se wane, “Saudoudoi-labui.” ²⁰“Yo pwalawa haligigi-labui ya kihidi na tamowai 4,000 ya hekaidi, na kaitoledi wa meta bosa hisa kwa usahemwayaudi?” Se wane, “Haligigi-labui.” ²¹Kabo Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Unai yisti hedehehedena wa taba kwa nuwatulobai!”

**Yesu tamowai matagibugibuna
hesau ye henamwanamwa**

²²Na kabo Yesu maiyana hekahekatao se lage Betesaida. Temenai tamowai hesau matagibugibuna se woyaiyama Yesu unai na se kaibwadai bena ye kaibilau iya unai. ²³Yesu tamowai matagibugibuna wa nimana unai ye kabi ye woyalae magai dagelana unai. Na kabo Yesu ye kaisolau tamowai wa matana unai na nimana ye tolesae na ye wane, “Saha hesau ku kita e nige?” ²⁴Tamowai wa ye kaikewatakikili na ye wane, “Tamowai ya kitadi kadi kao doha kaiwa se taitaihile'usi.” ²⁵Yesu nimana ye tolesae'uyoi tamowai wa matana unai. Na matana wa se lala yo se nega. Ede kabo ginauli maudoidi ye kitanamwanamwaedi. ²⁶Na Yesu tamowai wa ye hetamali ye lau yona magai na ye wane, “Tabu ku uyo magai ne unai.”

**Petelo Yesu ye hedehehemasalaha
meta iya Keliso**

(Mataiyo 16:13-20; Luka 9:18-21)

²⁷Na kabo Yesu maiyana hekahekatao se lau magai udiyedi Sisaliya Pilipi dedekana unai. Yodi kabalau ne unai Yesu ye henamaiyedi ye wane, “Tamowai saha se hedehehede, yau meta kaiteya?” ²⁸Siya Yesu kalinana se bui se wane, “Hekadi se wane, Yowane Babatso, na hekadi se wane, Eliya. Hekadi se wane, peloweta hesau.” ²⁹Unai kabo ye henamaiyedi, “Na komiu kabo saha kwa hedede, yau meta kaiteya?” Na Petelo ye wane, “Kowa meta Keliso.”^{§§} ³⁰Ede Yesu ye guguyaidi bena tabu tamowai hesau yona se hedehehede.

^{¶¶}8:15 Dius tamowaidi yisti se heyaheyasoniyei lauhekata unai, matawuwuna lauhekata se tadada tamowai udiyedi doha yisti pwalawa unai.

^{§§}8:29 Keliso kaniyona ede “Yaubada yona kaisunuwa tamowaina iya tauhemahemaui”.

Yesu yona boita yo tolo'uyo ye hedehemasalaha

(Mataiyo 16:21-23; Luka 9:22)

³¹Na kabo Yesu ye hetubu yona hekahekatao ye hekatadi meta Tau Natuna kabo ye kamkamna ginauli maudoidi udiyedi. Na tamowai lakilakidi, taukaiitalasam babadadi, yo laugagayo taulauhekata iya kabo se laukwatak-wataei, na kabo se unuhemwaloi, na mayadai haiyona mulidiwai kabo ye tolo'uyo. ³²Yesu ye hedehemasalahanamwanamwaei, unai Petelo Yesu ye woyahesuwala na ye wane, “Tabu temeta doha ku hedehedede.” ³³Yesu ye tolobui ye kitalau yona hekahekatao wa udiyedi na ye hededebayao Petelo unai ye wane, “Ku tausuwalawa, kowa Satani. Temeta nuwatu me nige Yaubada unai ye laoma, na tamowai siya yodi nuwanuwatu.”

Yesu idohagi hemuhemuliwatanina

(Mataiyo 16:24-28; Luka 9:23-27)

³⁴Na kabo boda wa ye yoganedi se laoma yona hekahekatao maiyadiyao na ye hededelau udiyedi ye wane, “Ena kaiteya ye henuwa bena ye hemuliwatanigau, meta taba tanoubu ta maulina ye nuwagabaei, yona sataulo ye bahei na ye hemuliwatanigau. ³⁵Ena tanoubu ta maulina ye gadosisiyei, meta yona mauli namwanamwana kabo ye tauwadam. Ena tanoubu ta maulina ye nuwagabaei yau yo ewaneliya* debamaiwai, kabo mauli namwanamwana ye lobai. ³⁶Taba tamowai hesau tanoubu ginaulidi maudoidi ye haidi, na yona mauli namwanamwana ye tauwadam, meta yona namwa saha? ³⁷Saha

namwanamwana unai kabo yona mauli ne ye hai'uyoi? ³⁸Ena hesau teina isi ganaganawalina† yo yabayababana ta unai ye mwadineigau yo yogu hedehedede ta unai ye mwadine, Tau Natuna hinage kabo ye mwadinei huyana Tamana yona namanamali unai ye uyoma maiyana yona anelu tabudiyao.”

9 Na kabo Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Ya hededemamohoi. Hekadi inai taba nige se boita kana siga Yaubada yona basileiya se kita ye lagema ma gigibwalina.”

Yaubada Yesu kana kao ye bui

(Mataiyo 17:1-8; Luka 9:28-36)

²Mayadai haligigi-kesega se lau, na kabo Petelo, Yamesi, yo Yowane Yesu ye woyaidi se sae kuduli lohalohana hesau unai. Siya se bom mo menai. Matadiwai se kaikaikewa na Yaubada Yesu kana kao wa ye bui. ³Na kana kwama ye bui ye posi na ye namanamalikalili, nige gonowana yona posiposi ne tamowai hesau ye deulilobai kaiyaulina ta unai. ⁴Na kabo Eliya maiyana Mose se taumasalaha na Yesu maiyadi se hedehedede. ⁵Kabo Petelo ye hededelau Yesu unai ye wane, “Tanuwaga, ye namwakalili to kai inai. Unai taba gwau haiyona ka kabidi, hesau kowa yom, hesau Mose yona, yo hesau Eliya yona.” ⁶Hedehedede wa ye hedede matawuwuna siya se matausikalili, unai nige kabina ye kata saha dudulaina kabo ye hedede. ⁷Na kabo yada ye taumasalaha ede ye sumadi. Na yada wa unai kalina hesau se lapui ye laoma ye wane, “Natugu ya gadosisikaliliyei ede teina. Kwa lapulau iya unai!” ⁸Nige bayaona na se kaikewatakikili meta

*8:35 Ewaneliya kaniyona ede “Yesu wasana namwanamwana”.

†8:38 Yesu ye hedede siya isi ganaganawalina matawuwuna yodi hekasisi Yaubada unai meta kana kao doha maitawasola mwanena nige ye hekasisiyei. Kaniyona ede teina isi ta Yaubada nige se hekasisiyei yo nige se mode yona laugagayo udiyedi.

Mose yo Eliya nige se kitadi, na Yesu ye bom mo.

**Hekahekatao Yesu unai
Eliya se henamaiyei**

(Mataiyo 17:9-13)

⁹Yesu maiyadi kuduli wa unai se lidi se dobidobi na ye hededelau udiyedi ye wane, “Saha wau kwa kita wa tabu tamowai hesau yona kwa hedehedede ye lau ee kana siga Tau Natuna boita unai ye tolo'uyo.” ¹⁰Siya se bom hedehedede wa se nuwanuwatui yo se hedehededei se wane, “Boita tolo'uyona meta kaniyona ede saha?” ¹¹Na kabo se henamaiyei se wane, “Matawuwuna saha to laugagayo taulauhekata se wane, Eliya[‡] taba ye uyomabaguna?” ¹²Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Mamohoi, Eliya ye laomabaguna na ginauli maudoidi ye kabinonohaidi. Yo hinage Buka Tabuna unai se kuliyako se wane, ‘Tau Natuna kabo ye kamkamnakalili yo se laukwatakwataei.’” ¹³Na ya hededelaowa, Eliya ye laomako,[¶] na saha yababadi se nuwatuidi na se henuwadi wa tamowai se ginaulidiko iya unai, doha iya wasana unai se kuliyako.”

Yesu wawaya ye henamwanamwa

(Mataiyo 17:14-21; Luka 9:37-43a)

¹⁴Na kabo se lage kadi kahao wa udiyedi. Na bodalakilaki se kitadi meta kadi kahao wa se tolohetakilidi, yo hinage laugagayo taulauhekata hekadi maiyadiyao se haihaikawayagala. ¹⁵Na tamowai wa Yesu se kita meta kaluwadi se loi na se heloi se lau iya se lautokiyei. ¹⁶Na Yesu ye henamaiyedi ye wane, “Komiu saha kwa haihaikawayagalaei?” ¹⁷Boda wa luwadiwai tamowai

hesau ye wane, “Tanuwaga, natugu ya woyaiyama kalimwai. Yaluwa yababana iya ye luwui, unai nige gonowana ye hedehedede. ¹⁸Ena yaluwa yababana yona kasiyebwa ye heduwaisini kabo ye gabadobiyei bwatano ne unai, na kawana ne unai kabo gwasapulo se pesa, yo hinage kawana ye kapuyahisi yo tauna se todi. Yom hekahekatao ya kaibwadaidi bena yaluwa yababana ne se hededehepesa na nige gonowadi.” ¹⁹Na kabo Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Komiu isi ta, yomi sunuma se gagili! Huya lohaloha ya miya maiyamiu, na iyamo nige kwa kawamamohoiyeigau. Wawaya me ku woyaiyama kaliguwai.” ²⁰Na kabo wawaya wa se woyalae Yesu unai. Huyana yaluwa yababana Yesu ye kita ede wawaya wa ye gulidobi bwatano unai. Ye tapitapipili yo ye gwasagwasapulo. ²¹Yesu gama wa tamana ye henamaiyei ye wane, “Kauyana teina kasiyebwa ta ye tubu iya unai?” Tamana wa ye wane, “Ma gagilina unai. ²²Huya badobado iya ye gabadobiyei kaiwa kalakalasina yo waila unai bena kabo ye unuhemwaloi. Na ena kowa gonowam, kabo ku katekamkamnaegai yo ku saguigai.” ²³Yesu ye wane, “Ye saha to ku wane, ‘ena kowa gonowam’? Ginauli maudoidi kabo se masalaha taukawamamohoiyeigau unai.” ²⁴Na gama wa tamana ye yogalau ye wane, “Ya kawamamohoiyego! Na yogu sunuma gagilina ta unai ku hebayaogau.” ²⁵Na Yesu boda wa ye kitadi se heloi se laoma iya unai, na kabo ye hededelau yaluwa yababana wa unai ye wane, “Yaluwa

[‡]9:11 Dius yodi nuwatu bena *Eliya* kabo se kita ye baguna ye uyoma tanoubu ta na kabo Keliso. Yo se nuwatui Eliya yona uyoma ne unai taba nige kamkamna ye hekalo.

[¶]9:13 Yesu iya Yowane Babatiso ye hedehededei, yona laulau doha *Eliya*. Kabo hinage kwa kitalau Mataiyo 11:13-14 yo Mataiyo 17:10-13.

beyakolakolana yo una'unana, wawaya me ku pesagabae na tabu ku luwu'uyo iya unai.”²⁶ Na yaluwa yababana wa ye yogahi ede wawaya wa ye nukui na ye laugabaei. Na gama wa kana kao doha tamowai boiboitana, unai boda wa yodi nuwatu bena ye boitako.²⁷ Na Yesu ye kabilau wawaya wa nimana unai ye kabilhetolo, ede ye tolo.²⁸ Na kabo Yesu maiyana hekahekatao se mwalaesae numa kalona unai. Metai siya se bom na se henamaiyei se wane, “Ye saha to nige gonowamai wawaya ne unai yaluwa yababana ne ka hededehepesa?”²⁹ Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Yaluwa kana kao doha teina ta, meta tapwalolo[§] mo unai kabo kwa hededehepesa.”

**Yesu yona boita yo tolo'uyo
ye hededehemasalaha'uyoi**

(Mataiyo 17:22-23; Luka 9:43-45a)

³⁰ Kabo Yesu maiyana hekahekatao magai wa se laugabae na Galili unai se laulau. Yesu nige ye henuwa bena tamowai kabina se kata meta siya ede haedi,³¹ matawuwuna yona hekahekatao wa ye hekatadi. Ye hededelau udiyedi ye wane, “Tamowai hesau kabo Tau Natuna kana ye walohai na ye moselaei tamowai hekadi nimadiwai. Na kabo se unuhemwaloi, na mayadai haiyona mulidiwai kabo ye tolo'uyo.”³² Na Yesu saha ye hedehedeidei ta, yona hekahekatao wa nige se nuwatulobai. Iyamo nige se henamaiyei, matawuwuna ede se matausi.

**Kaiteya ye saekalili
Yaubada matanawai?**

(Mataiyo 18:1-5; Luka 9:46-48)

³³ Na kabo se lage Kapelenauma unai. Siya numa hesau kalona unai, na Yesu

ye henamaiyedi ye wane, “Komiu saha kwa hetahetala keda ne unai?”³⁴ Siya nige kalinadi, matawuwuna keda wa unai se bom se henahenamai'uyoidi luwadi ne unai kaiteya kabo yodi bada.³⁵ Yesu ye tulidobi na Saudoudoi-labui wa ye yoganedi na ye wane, “Yaubada matanaena kaiteya tamowai ye henuwa bena ye baguna, taba ye lau ye mulitamolosi, yo ye hemala heyayai tauhaina mamohoi.”

³⁶ Na kabo Yesu ye kabilau wawaya gagilina hesau nimana unai. Ye kabilhetolo matadiyena na ye labasiyama na ye wane,³⁷ “Taba kaiteya wawaya gagilina hesau doha teina ye yogaisini yau hesaguwai, meta hinage yau ye yogaisinigau. Yo kaiteya ye yogaisinigau meta hinage tauhetamaligau ye yogaisini.”

**Kaiteya nige ye guduguduida
meta iya kada kaha hesau**

(Mataiyo 18:6-9; Luka 9:49-50 yo 17:1-2)

³⁸ Na Yowane ye hededelau Yesu unai ye wane, “Tanuwaga, tamowai hesau ka kita yaluwa yababadi tamowai udiyedi ye hededehepesadi kowa hesamwai. Na ka hededelau unai taba ye kaiyawasi, matawuwuna iya nige kada kaha hesau.”³⁹ Yesu ye wane, “Tabu kwa hekahekaiyawasi, matawuwuna kaiteya laulaugigibwali ye ginauli yau hesaguwai, iya taba nige gonowana ye hededeheyababagau tenem huyana ne unai.⁴⁰ Kaiteya nige ye guduguduida, iya meta kada kaha hesau.⁴¹ Ya hededemamohoi: Kaiteya waila kaputina ye leyawa yau hesaguwai matawuwuna kowa Keliso yona, unai kainauya kabo ye hai.”

^{§9:29} Tapwalolo unai: Kulikuli beyabeyadi hekadi se kuli doha teina: tapwalolo yo kaihudi mo unai.

Yesu ye guguyaida bena tabu yababa kedadi udiyedi ta laulau

⁴²“Ena tamowai hesau tausunumae-gau hesau doha teina wawaya gagilina ta ye woyapwanoli na yababa ye ginauli, taba ye namwa mo weku laki-lakina gadonawai se kau, na se tuudobiyei gabwawai, na kabo Yaubada yona hekamakna ye lobai. ⁴³⁻⁴⁴Ena nimam hesau ye woyahesuwalago na yababa ku ginauli, ku bolihai. Ye namwa mo nimam kesega unai mauli nige kana siga ku hai, na kabo ma nimalabulabuim na ku lau kaiwa kalakalasina nige kana siga unai. ^{** 45-46}Yo ena kaem hesau ye woyahesuwalago na yababa ku ginauli, meta ku bolihai. Ye namwa mo kaem kesega unai mauli nige kana siga ku hai, na kabo ma kaelabulabuim na Yaubada ye gabalaego kaiwa kalakalasina unai.††

⁴⁷Yo hinage ena matam hesau yona kaikaikewa ye yababa, ku lamohai. Ye namwa mo matam kesega na Yaubada yona basileiya unai ku lage, na kabo ma matalabulabuim na Yaubada ye gabalaego kaiwa kalakalasina unai,

⁴⁸‘temenai mwatamwata buluma taukaikaidi taba nige se mwaloi, yo kaiwa nige yona kababoso’. (Aisaiya 66:24)

⁴⁹Yaubada kabo ye hekalitagomiu kaiwa kalakalasina unai.‡‡ ⁵⁰Kalita meta ye namwa, na taba ye tomatoma, kabo idohagi na ye kalita'uyo. Kwa hemala doha kalita, kaniyona ede bena kwa hainuwakesega na kwa miya.”

Paliseya tamowaidi Yesu unai inawase laugagayona se henamaiyei (Mataiyo 19:1-12)

10 Yesu ye dahalai ye lau Yudeya tehana unai ye lage. Na kabo Yolidani wailana unai ye kawasi. Temenai bodalakilaki se lagegogoma Yesu unai na ye hekatadi. Iya yona laulau doha tenem. ²Huyana se unai kabo Paliseya tamowaidi hekadi se laoma iya unai bena se laukita ede se henamaiyei se wane, “Taba tamowai hesau mwanena ye inawasei, meta ye dudulai?” ³Na Yesu ye henamayedidi ye wane, “Mose yona laugagayo sahasahana ye leyawa?” ⁴Na se wane, “Mose ye talamyei kabo tamowai ye inawase. Na bagubaguna bena inawase pepwana ye kuli kabo mwanena ye hetamali.” ⁵Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Teina laugagayo ta Mose ye kuli komiu yomiu, matawuwuna nuwamiu se kwailolokalili. ⁶Huyana Yaubada tanoubu ta ye hetubu meta loheya yo waihiu ye ginaulidi.¶¶ ⁷Unai ede loheya kabo tamana yo sinana ye laugabaedi na ye patulau mwanena unai, ⁸na siya taudi labui se hemala buluma kesega. §§ Unai siya nige tamowai labui, na se hemala tamowai kesega. ⁹Unai Yaubada saha ye tolekeseagai meta tabu tamowai hesau ye hetatagwaligwali.”

¹⁰Huyana se uyo numa kalona unai ede yona hekahekatao Yesu yona hedehede wa se henamaiyei. ¹¹Na ye hededelau udiyedi ye wane, “Kaiteya tamowai mwanena ye inawasei na wai-

^{**9:43-44} Kulikuli beyabeyadi hekadiyo se kuli doha teina lausoiso 44 unai: “temenai mwatamwata buluma taukaikaidi taba nige se mwaloi, yo kaiwa nige yona kababoso.”

^{††9:45-46} Kulikuli beyabeyadi hekadiyo se kuli doha teina lausoiso 46 unai: “temenai mwatamwata buluma taukaikaidi taba nige se mwaloi, yo kaiwa nige yona kababoso.”

^{‡‡9:49} Hedehede ta kaniyona doha teina: Yaubada kabo tamowai maudoidi yodi sunuma unai ye laukitadi. Laukita kamkamana doha kaiwa kalakalasina.

^{¶¶10:6} Genese 1:27 ku hasili.

^{§§10:8} Genese 2:24 ku hasili.

hiu hesau ye tawasolai, meta iya ye ganawali. ¹²Yo kaiteya waihiu iya mwanaena ye inawasei na loheya hesau ye tawasolai, meta iya hinage ye ganawali.”

Yesu ye kaibwada Yaubada unai kabo wawayao ye kitahetetedi

(Mataiyo 19:13-15; Luka 18:15-17)

¹³Huya hesau kabo tamowai hekadi wawayao gagilidi se woyalaedi Yesu unai bena kabo ye kabilau udiyedi. Na yona hekahekatao wa tamowai wa se hededehekaiyawasidi. ¹⁴Yesu ye kitadi na ye koipili ede ye hededelau yona hekahekatao wa udiyedi ye wane, “Wawayao gagilidi ne taba se laoma kaliguwai, na tabu kwa guduguidi, matawuwuna tamowai yodi laulau doha siya, Yaubada yona basileiya meta siya yodi. ¹⁵Ya hededemamohoi: Kaiteya tamowai Yaubada yona basileiya nige ye hai ma sunumana doha wawayo gagilina ta, meta taba nige ye lusola Yaubada yona basileiya unai.” ¹⁶Na kabo wawayao wa kesega kesega ye labasi, na nimana ye tolesaedi kewana ne unai na ye kaibwada Yaubada unai kabo ye kitahetetedi.*

Tamowai gogogogona Yesu unai mauli nige kana siga ye henamaiyei

(Mataiyo 19:16-30; Luka 18:18-30)

¹⁷Yesu ye hetubu bena ye dahalai, na tamowai hesau ye heloi ye laoma ye tulibono Yesu talanuwana wa unai na ye henamaiyei ye wane, “Tanuwaga namwanamwana, taba saha ya ginauli kabo mauli nige kana siga ya hai?” ¹⁸Yesu ye hededelau unai ye wane, “Ye saha to ku wane yau ya namwa? Nige tamowai hesau ye namwa, na Yaubada ye bom mo. ¹⁹Kowa Yaubada yona laugagayo kabidi ku kata: Tabu ku kaiunu,

tabu ku ganawali, tabu ku kaiwahali, tabu lauhetala unai ku hededelupolupo, tabu tamowai hesau ku lupohai, yo hinage tamam yo sinam ku hekasisiyedi.” ²⁰Tamowai wa ye hededeheemasalaha ye wane, “Tanuwaga, ma gagiligu unai ye laoma teina meta laugagayo maudoidi ta ya miyawatanidi.” ²¹Yesu ye kitalau ma gadosisina na ye wane, “Ginauli kesega mo sola nige ku hai. Yom gogo maudoidi ku lokunegabaedi, na monidi ne ku moseidi taudehadeha yodi, na kabo yom kainauya ku hai galewa ne unai. Na kabo ku laoma ku hemuliwatani-gau.” ²²Hedehedede wa ye lapui ede ye siliyata. Na ye dalahai ye lau ma nuwakamkamnana, matawuwuna ede ye gogokalili.

²³Kabo Yesu yona hekahekatao ye kitahetakikilidi na ye hededelau udiyedi ye wane, “Tamowai gogogodi bena se lusola Yaubada yona basileiya unai meta ye pilipikalili.” ²⁴Yona hedehede wa unai se siliyata, na ye hedede'uyo ye wane, “Natuguwao, Yaubada yona basileiya lusolana meta ye pilipikalili. ²⁵Doha kamela nige gonowana diu duhanawai ye lusola, gonogonowana doha tamowai gogogogona iya hinage nige gonowana ye lusola Yaubada yona basileiya unai.” ²⁶Yesu yona hekahekatao wa kabo se siliyata na se henahenamai'uyoidi se wane, “Kaiteya kabo mauli nige kana siga ye hai?” ²⁷Yesu ye kitalau udiyedi na ye wane, “Tamowai kalidiwai nige gonowadi, na Yaubada kalinawai iya gonowana tamowai ye haidi se lau yona basileiya unai, matawuwuna Yaubada ginauli maudoina gonowana ye ginaulidi.”

²⁸Na Petelo ye hededelau Yesu unai ye wane, “Ku kitagaiko, yoma ginauli maudoidi ka laugabaedi na ka

***10:16** Yesu ye kaibwada Yaubada unai kabo ye kitahetete. Teina hedehedede ta kaniyona dimdim unai se wane, “Jesus blessed them.”

hemuliwatanigo.”²⁹ Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Ya hededemamohoi: Kaiteya yona numa, kana kahao, lounao, tamana, sinana, natunao, yo yona koya ye laugabaedi yau debaguwai yo ewaneliya debanawai,³⁰ teina huya ta unai Yaubada kabo ginauli maudoidi udiyedi ye kainauyakaliliyei, yona numa, kana kahao, lounao, sinana, natunao, yo yona koya kabo se badokalili. Yo hinage pilipili kabo ye hekalodi, na malaitom huya kabo mauli nige kana siga ye hai.³¹ Tamowai gwaudi siya kaiteyadi wasalaulau tamowaidi huya ta unai, kabo se mulita. Na tamowai gwaudi siya kaiteyadi nige wasa laulau tamowaidi, kabo se baguna.”

**Yesu yona boita
hedehedena hehaiyonana**

(Mataiyo 20:17-19; Luka 18:31-34)

³²Yesu yona hekahekatao ye bagunaedi se laulau Yelusalema. Yona hekahekatao wa se siliyata yo tauhemuliwatanina hekadiyo wa se matausi. Iya kabo yona hekahekatao wa ye woyahesuwaladi na ye hededehehemasalaha udiyedi saha kabo ye tubu iya unai.³³ Yesu ye wane, “Kwa lapulapuinamwanamwa! Teina ta saesae Yelusalema. Na temenai taukaitalasam babadadi yo laugagayo taulauhekata udiyedi kabo tamowai hesau Tau Natuna kana ye walohai. Se koitalaliu kabo bena se unui, na kabo se moselae dagela tamowaidiyao kalidiwai.³⁴ Iya kabo se talatalawasiyei yo se kaikaisoi yo se pidili, yo kabo se unuhemwaloi na mayadai hehaiyonana unai kabo ye tolo'uyo.”

Yamesi yo Yowane yodi kaibwada

(Mataiyo 20:20-28)

³⁵Sebedaiyo natunao Yamesi yo Yowane se laoma Yesu unai se wane, “Tanuwaga, saha ka kaibwadai ne, ka henuwa bena ku ginauli yomai.”³⁶ Yesu ye henamaiyedi ye wane, “Komiu saha kwa henuwa bena ya leyawa?”³⁷ Na se wane, “Ku hededehehesunumagai taba yom basileiya unai kai tauma labui kabo teha saesaena unai ka tuli, hesau kowa nimakahatum na hesau seuseulim unai.”³⁸ Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Komiu saha kwa kaikaibwadai ta, nige kabina kwa kata. Numanuma sahasahana kabo yau ya numa ne gonowamiu kabo kwa numa? Yo hinage babatiso kabo ya hai[†] ne gonowamiu kabo kwa hai?”³⁹ Na se wane, “Kai gonowamai.” Unai Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Mamohoi, komiu kabo numanuma ne kwa numa, yo yogu babatiso ne unai kabo kwa babatiso,⁴⁰ na yau nige gonowana ya hineli kaiteya kabo kahatugu unai ye tuli yo kaiteya seuseuligu unai ye tuli. Teina kabatuli ta tamagu ye hinelinonohaidiko kaiteyadi kabo udiyedi se tuli.”

⁴¹Yamesi yo Yowane yodi kaibwada wa Yesu yona hekahekatao hekadi wa se lapui ede se koipili.⁴² Kabo Yesu ye yogagogoidi na ye wane, “Komiu kabina kwa kata meta dagela tamowaidi yodi wasawasa yodi tamowai se tanuwagaidi yo idohagi yodi tauwoyawoya laugagayo bayabayaona unai se woyaidi.⁴³ Na komiu tabu doha tenem. Kaiteya ye henuwa bena yomi bada, iya taba yomi heyayai tauhaina.⁴⁴ Yo kaiteya ye henuwa bena ye baguna, meta iya tamowai maudoidi yodi heyayai tauhaina.

[†]**10:38** Teina hedehedede ta *numanuma sahasahana kabo ya numa yo babatiso kabo ya hai* kaniyodi ne meta kesega: *kabo ya kamkamna*.

⁴⁵Matawuwuna Tau Natuna nige ye laoma bena tamowai ye heyayiyedi, na ye laoma bena iya yodi heyayai tauhaina, na yona mauli ye mosegabaei tamowai mauidi yodi mauli maisana.”

Yesu Batimaiyo matana ye helaladi

(*Mataiyo 20:29-34; Luka 18:35-43*)

⁴⁶Yodi kabalau wa unai kabo se lage Yeliko unai. Na Yesu maiyana hekahekatao yo bodalakilaki maiyadiyao magai wa se laugabae, na tamowai matagibugibuna hesau hesana Batimaiyo, Timaiyo natuna, keda dedekanawai ye tutuli na ye kaikaibwada. ⁴⁷Na huyana Batimaiyo wasa ye lapui meta Yesu Nasaleta tamowaina ye laolaoma dedekana ne unai, ye yogalau ye wane, “Yesu, Dawida natuna, ku katekamkamnaegau!” ⁴⁸Na tamowai gwaudi iya se dilai se wane, “Ku mwanou!” Na iya kabo ye yogalakilaki na ye wane, “Dawida natuna, ku katekamkamnaegau!” ⁴⁹Ede Yesu ye talutolo na ye hededelau yona hekahekatao wa udiyedi ye wane, “Tamowai ne kwa yoganeiyama.” Ede se yogalau unai se wane, “Nuwam ye talu na ku tolo! Yesu ye yoganeigo!” ⁵⁰Iya kana kwama ye haigabae na ye kamposi na ye lau Yesu unai. ⁵¹Yesu ye henamaiyei ye wane, “Saha ku henuwa bena ya ginauli kalimwai?” Tamowai matagibugibuna wa ye wane, “Tanuwaga, ya henuwa taba matagu ku helaladi.” ⁵²Yesu ye hededelau unai ye wane, “Yom sunuma debanawai ku namwanamwa. Na yom kabalauyena ku lau.” Na tamowai wa matana se lala ede Yesu ye hemuliwatani keda wa unai se lau.

Yesu se hailobai yo se hedebasae doha wasawasa Yelusalema unai

(*Mataiyo 21:1-11; Luka 19:28-38; Yowane 12:12-19*)

11 Yesu ma kana bodao Yelusalema se hanahanawui, na se lage Betepage yo Betaniya Olibe koyana unai. Na kabo yona hekahekatao labui ye hetamalidi se lau ²na ye hededelau udiyedi ye wane, “Kwa lau na matamiu ne unai magai gagilina hesau unai kwa lage, metai kabo donki natuna kwa kita se paihekahini duu unai, sola nige tamowai hesau ye tulisae unai. Kwa yayilhai na kwa woyaiyama. ³Ena tamowai hesau ye henamaiyeigomiu ye wane, ‘Saha temeta kwa ginauli?’, kabo kwa wane, ‘Kama tanuwaga ye henuwa na mahana kubwakubwa mo unai kabo ye hetamali'uyoiyama.’” ⁴Se lau ede donki natuna wa se kita duu unai se paihekahini. Se yayilhai, ⁵na tamowai hekadi temenai se totolo se hededelau kalidiwai se wane, “Ye saha to donki natuna ne kwa yaili?” ⁶Yesu saha ye hedede kalidiwai wa gonogonowana hinage se hedede udiyedi ede suisui wa se talamyai. ⁷Donki natuna wa se woyai se leyama Yesu unai. Na kadi kwama se tolesaedi kewana ne unai, na Yesu ye tulisae unai. ⁸Tamowai hekadi kadi kwama se yesedi keda wa unai, na hekadi hinage kaiwa lagadi se bolidi na keda wa unai se yesedi. ⁹Kaiteyadi se baguna yo se mulita na Yesu maiyadi se laulau na se heyoheyoga se wane, “Hosana!”[‡] “Ka hedebasae, kowa Guiyau hesanawai ku laoma!”[¶]

[‡]**11:9** *Hosana* meta kalina Alamaiki hedehededena, na kaniyona ede, “*Ya kaibwadaigo, ku saguigau!*”, na Yesu yona huyamiyawai hedehedede ta unai Yaubada se hedebasaei.

[¶]**11:9** Hedehedede ta meta Same 118:25-26 unai hinage ta lobai.

¹⁰“Ka hedebaseago, kowa kama kulu-tubu Dawida kana isimulita. Ku laoma ku tanuwagaigai!”

“Yaubada galewa unai ta hedebasea!”

¹¹Na kabo Yesu ye lusae Yelusalema na ye mwalae numa tabuna bakubakuna[§] unai na ginauli maudoidi ye kitasipwaidi. Na ye hetubu ye meimeilahi, unai numa tabuna bakubakuna wa ye pesagabae, na maiyana hekahekatao se uyo Betaniya.

Yesu kaiwa ye kawagulaiyei

(*Mataiyo 21:18-19*)

¹²Mala ye tom kabo Betaniya se laugabae se laulau na Yesu ye hasali.

¹³Kedalohawai ye kitalau kaiwa hesau** ma lugulugu na ye kita, ede kaniyona hesabana ye lau. Na ye kita wa meta lugugaibuna, matawuwuna kaiwa wa nige yona huyakaniyo. ¹⁴Ede Yesu kaiwa wa ye kawagulaiyei ye wane, “Taba nige tamowai hesau kaniyom ye kai'uyoi.” Yona hekahekatao hedehede wa se lapui.

Yesu taulokune ye henakudi se pesa numa tabuna bakubakuna unai

(*Mataiyo 21:12-17; Luka 19:45-48; Yowane 2:13-22*)

¹⁵Na kabo se lage Yelusalema ede Yesu ye mwalae numa tabuna bakubakuna unai. Na ye hetubu taulokune yo tauhemahemaisa ye henakudi se pesa. Yo hinage moni tauheduhedudu yodi hatahata ye kahalabuidi. Yo kaitalasang bunebunediyao taulokunedi yodi kabatatuli ye buikahalaedi. ¹⁶Na ye laugagayoidi tabu tamowai hesau lokune ye bahei na ye mwalae numa tabuna bakubakuna unai. ¹⁷Yona

lauhekata wa unai ye hededelau udiyedi ye wane, “Se kuliyo se wane:

‘Yogu numa tabuna meta tamowai maudoidi yodi kabatapwalolo.’ (*Aisaiya 56:7*)

Komiu kwa hai ye hemala taukaiwahali yo taukailupolupo yodi numa.”

¹⁸Taukaitalasang babadadi yo laugagayo taulauhekata hekadi yona hedehede se lapui ede keda se wase bena taba idohagi kabo se unui. Na Yesu se matausiyei, matawuwuna ede tamowai gwaudi yona lauhekata wa se nokoei.

¹⁹Ye meimeilahi ede Yesu maiyana hekahekatao Yelusalema se laugabaei.

Sunuma gigibwalina

Yesu ye lauhekatae

(*Mataiyo 21:20-22*)

²⁰Malatmtom yena se laulau Yelusalema na kaiwa wa se kita meta ye wowoya yo ye pogi. ²¹Saha ye tubu wa Petelo nuwana ne unai ye sae ede ye hededelau Yesu unai ye wane, “Tanuwaga, ku kitalau! Lahi kaiwa wa ku kawagulaiyei wa ye pogi.” ²²Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Yaubada kwa sunumai. ²³Ya hededemamohoi: Ena kaiteya ye hededelau teina kuduli ta unai ye wane, ‘Ku tuudobiyego gabwa ne unai’, na nige ye nuwalabulabui, na ye sunuma mo bena yona kaibwada ne Yaubada kabo ye ginauli, meta kabo Yaubada ye ginauli. ²⁴Unai ya hededelaowa, tapwalolo unai saha kwa kaibwadai na kwa sunumai meta kwa hainonohaiyako, kabo Yaubada ye leyawa. ²⁵⁻²⁶Na yomi huyatapwalolo Yaubada unai, na ena yomi pilipili kami kahao hekadi udiyedi, bena kwa nuwatugabaedi, metai kabo Yaubada

[§]11:11 *Numa tabuna bakubakuna*: Dimdim unai se wane *temple courts*.

**11:13 *Kaiwa* ta hesana ede “fig” dimdim unai, na kaniyona se kamnakalili.

tamamiu galewa unai yomi yababa hinage ye nuwatugabaedi.”††

Yesu yona gigibwali se henamaiyei

(*Mataiyo 21:23-27; Luka 20:1-8*)

²⁷ Kabo se lage'uyo Yelusalema unai na Yesu numa tabuna bakubakuna unai ye laulau, na kabo taukaitalasam tauwoyaidi yo laugagayo taulauhekata yo tamowai lakilakidi se laoma iya unai. ²⁸ Na se henamaiyei se wane, “Gigibwali sahasahana unai yo kaiteya yona gigibwali unai teina ginauli ta ku ginaulidi?” ²⁹ Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Hedehedede hesau kabo ya henamaiyeigomiu. Na ena yogu kwa hedehedede, kabo hinage ya hedede-laowa kaiteya yona gigibwali unai teina ginauli ta ya ginaulidi. ³⁰ Yowane yona gigibwali haedi ye hai na ye heba-hebabatiso? Yaubada unai o tamowai udiyedi? Hage, yogu kwa hedehedede.”

³¹ Siya se bom se henahenamai'uyoidi se wane, “Taba ta wane, ‘Yaubada unai ye hai’, iya kabo ye wane, ‘Ede ye saha to nige kwa kawamamohoiyei?’ ³² O taba ta wane, ‘Tamowai udiyedi’, kabo boda se heyababada.” (Na boda se matausiyedi, matawuwuna mauidoidi Yowane se kitayako meta iya peloweta mamohoina.) ³³ Unai kabo se hededelau Yesu unai se wane, “Kai nige kabina ka kata.” Unai Yesu ye wane, “Yau hinage taba nige yomiu ya hedehedede kaiteya yona gigibwali unai ginauli ta ya ginaulidi.”

Taukitakitahetete yababadi palabolena

(*Mataiyo 21:33-46; Luka 20:9-19*)

12 Na kabo Yesu ye hetubu ye hededepalabole tamowai lakilakidiyao wa kalidiwai ye wane, “Tamowai hesau wine koyana‡‡ ye kumai, na ye ganahetakikili, wine kaniyodi kabatamtam ye ginauli, yo kabayaiyaiwa numana ye kabi. Na kabo yona wine koyana ye mosei taukitakitahetete hekadiyo kalidiwai na ye lau magai hesau keda lohaloha unai. ² Wine yona huyakaniyo ye lage ede yona heyayai tauhaina hesau ye hetamali ye lau taukitakitahetete wa kalidiwai bena koya tanuwagana yona wine kaniyona ye haidi. ³ Taukitakitahetete wa heyayai tauhaina wa se kelebese yo se pidili, na se hetamali ye uyo ma nimagaibuna.

⁴ Heyayai tauhaina hesau ye hetamali'uyoi. Iya kuluna se koilapai ye se kabihenayaikaliliyei. ⁵ Hinage hesau ye hetamali'uyoi. Iya se koihemwaloi. Na gwaudi kabo ye hetamalidi se lau, meta hekadiyo se pidilidi yo hekadiyo se koihemwaloidi. ⁶ Na kabo iya natuna tahuuwana ye bom mo maiyana se miyamiya. Na ye hetamalimulitai na ye nuwatui ye wane, ‘Yau natugu, unai kabo se hekasisiyei.’ ⁷ Iyamo taukitakitahetete wa se koitalaliu se wane, ‘Teina ta koya tanuwagana natuna tahuuwana. Kwa laoma ta koihemwaloi, na koya ta kabo kita ta tanuwagai.’ ⁸ Na se

††11:25-26 Kulikuli beyabeyadi hekadiyo lausoiso 26 se kulitubei doha teina: “*Ena taba komiu yodi yababa ne nige kwa nuwatugabaedi, meta hinage tamamiu galewa unai yomi yababa taba nige ye nuwatugabaedi.*”

‡‡12:1 Wine koyana meta tano hesau maimaina hesana ede “wine” kabakumaina. Iya kaniyona kana kao ede dimdim se wane “grapes”. Tamowai grapes wa se tam meta kaedi se hepaisowa se utuhihi kabatamtam tehanawai, dimdim se wane “wine press”. Masina wa ye bui ede numanuma hesana “waina”. Waina wa ye hemala mayadai badobado numanuma siya Dius kalidiwai.

kelebesi se koihemwaloi na se gabaedik-waei gana dagelana wa unai.

⁹Koya tanuwagana kabo saha ye gin-auli? Iya kabo ye laoma koya taukitakitahetetena wa ye unuhemwaloidi, na kabo wine koyana wa ye moselaei tamowai hekadi se kitahetete. ¹⁰Komiu taba kabina kwa kata Buka Tabuna unai saha se kuli wa,

“Taukabinuma duu se subu na se tolehe-suwala, na iyamo iya duu salibebe yo numa tauhebayaona ede.

¹¹Teina Guiyau yona nuwatu na ye namwakalili matada ne unai.” (Same 118:22-23)

¹²Yesu yona palabole wa Dius yodi tamowai lakilakidiyao wa se nuwatulobai meta siya kadi hedehedede, unai bena se pai. Iyamo boda wa se matausiyedi, unai ede se laugabaei.

Takisi monina hedehededena

(Mataiyo 22:15-22; Luka 20:20-26)

¹³Huya hesau kabo Paliseya tamowaidi yo Heloda yona tamowai hekadi se hetamalidi se lau Yesu unai yona hedehedede unai bena se henuwapwanopwano. ¹⁴Se lage iya unai kabo se wane, “Tanuwaga, ka kabina ka kata meta kowa ku dudulai. Tamowai nige ku matausiyedi, matauwuna tamowai nige ku hekasisigaibuidi. Na Yaubada yona keda mamohoina mo ku lauhekataei. Ye dudulai kabo takisi ka mosei Sisa”[¶]

unai o nige? ¹⁵Kabo ka tole o tabu ka toletole?”

Yodi kailupolupo Yesu ye kita na ye wane, “Idohagi to bena kwa lautonogigau? Hage, denali^{§§} hesau kwa leyama ya kita.” ¹⁶Ede denali wa se mosei Yesu unai na ye wane, “Teina kaiteya kana kao yo hesana?” Siya se wane, “Sisa.” ¹⁷Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Ena Sisa yona, kwa mosei Sisa unai, na ena Yaubada yona kwa mosei Yaubada unai.” Siya kabo Yesu se nokoeikaliliyei.

Tolo'uyoma tawasolana

(Mataiyo 22:23-33; Luka 20:27-40)

¹⁸Sadusiya* tamowaidi yodi nuwatu tauboiboita taba nige se tolo'uyoma. Na se laoma Yesu se henamaiyei se wane, ¹⁹“Tanuwaga, Mose yona kulikuli unai ye wane, ena tamowai hesau ye boita, na mwanena ye miyamiya, na nige natunao, meta bena kana kaha hesau kwabulina ne ye tawasolai na natunao ye labasidi, kabo se hemala kana kaha wa natunao.[†] ²⁰Huya hesau tamowai hesau natunao loheloheyao badodi haligigilabui. Taubaguna ye tawasola, nige natunao, na ye boita. ²¹Kana kaha helabuina kwabuli wa ye tawasolai. Iya hinage nige natunao, na ye boita. Na hehaiyonadi ye tawasolai wa gonogonwana. ²²Yodi haligigilabui waihiu kesegana wa se tawasolai, na nige natudiyao. Sine wa kabo hinage ye boita. ²³Badodi haligigilabui wa meta waihiu wa se tawasolai, na tolo'uyoma

[¶]12:14 Sisa meta Loma tamowaidi yodi wasawasa saesaena. Buka Suau unai “kaisala” se hepaisowa, na kalinadaena meta Dimdim yodi katakataena ta watani.

^{§§}12:15 Denali meta Loma tamowaidiyao yodi moni hesau.

*12:18 Sadusiya meta Dius kadi boda hesau. Siya meta Dius babadadiyao Sunedeli unai se bado na kabo hekadiyo. Hinage se gogokalili. Se tolodayao laugagayo bukadiyao haligigi (Genese ye lau Dutelonomi) udiyedi. Na yodi nuwatu doha teina: Teina tanoubu ta meta kabamiya namwanamwana. Unai boita tolo'uyona siya nige se kawamamohoiyei yo hineli mayadaina yo mauli hesau matada ne unai nige se nuwatui.

[†]12:19 Dutelonomi 25:5-6 ku hasili.

unai waihiu wa kabo kaiteya mwana-
 nena?”²⁴ Yesu ye hededelau udiyedi ye
 wane, “Komiu yomi kabanuwapwanop-
 wano ede teina. Yaubada yona hedehed-
 ede yo yona gigibwali nige kabina kwa
 kata.²⁵ Huyana tauboiboita se tolo'uy-
 oma taba nige se tawasola yo taba nige
 se hetahetawasola. Na siya kadi kao
 kabo doha galewa aneludi.²⁶ Na tauboi-
 boita yodi tolo'uyoma Mose yona buka
 unai saha ye kuli wa, idohagi to nige
 kwa nuwatui? Temenai, Yaubada ye tau-
 masalaha kaiwa hesau unai, na kana kao
 doha kaiwa ye kalapulupululu. Na ye
 hededelau Mose unai ye wane,

‘Yau Abelahama yona Yaubada, yo
 Isako yona Yaubada, yo Yakobo
 yona Yaubada.’ (Esodo 3:6)

²⁷Yaubada ta iya nige tauboiboita
 yodi Yaubada, na iya taumaumauli
 mo yodi Yaubada. Komiu nuwamiu se
 pwanopwanokalili.”

Laugagayo saesaekalilidi

(Mataiyo 22:34-40; Luka 10:25-28)

²⁸Na laugagayo taulauhekata hesau
 ye laoma ede saha se hetahetaladi wa
 ye lapuidi. Ye nuwatulobai meta Yesu
 hedehedede namwanamwadi ye hed-
 ededi udiyedi, ede ye henamai Yesu
 unai ye wane, “Laugagayo maudoidi
 wa udiyedi meta sahasahana ye baguna
 ede?”²⁹ Yesu ye wane, “Teina laugagayo
 saesaekalilina ede:

‘Isalaela tamowaidiyao, kwa lapu-
 lapui! Guiyau yoda Yaubada, iya
 Guiyau kesega mo.³⁰ Unai Guiyau
 yom Yaubada ku gadosisiyei ma
 nuwam ye gehe, ma yaluwam ye
 gehe, yo ma nuwanuwatum ye gehe,
 yo ma bayaom ye gehe.’ (Dutelonomi
 6:4-5)

Teina ta laugagayo bagubagunana.
³¹Helabuina ede teina:

‘Kowa helem taumiya tamowaina ku
 gadosisiyei, doha ku bom ku gado-
 sisiyeigo.’ (Lewitikasi 19:18)

Teina laugagayo labui ta se saekalili
 na kabo hekadi wa.”³²Na kabo lau-
 gagayo taulauhekata wa ye hededelau
 Yesu unai ye wane, “Tanuwaga, saha ku
 hedede wa meta ye dudulai. Ye mam-
 hoikalili meta Yaubada kesega mo, na
 nige Yaubada hesau, iya ye bom mo
 Yaubada.³³ Yaubada bena ta gadosisiyei
 ma nuwada ye gehe, yo ma sonogada
 ye gehe, yo ma bayaoda ye gehe. Yo
 heleda taumiya tamowaina bena ta ga-
 dosisiyei, doha ta bom ta gadosisi'uy-
 oida. Teina laugagayo ta se saekalili
 ede, na kabo kaitalasam gabugabudi
 yo kaitalasam hekadi.”³⁴ Yesu ye kita
 meta tamowai wa ye sibasiba unai ye
 wane, “Kowa Yaubada yona basileiya
 ku hanahanawuiko.” Unai siya maudoidi
 luwadiyena nige hesau ye nuwabao ede
 nige saha hesau se henamai'uyoi.

Dawida natuna hedehededena

(Mataiyo 22:41-46; Luka 20:41-44)

³⁵Huya hesau kabo Yesu numa tabuna
 bakubakuna unai ye laulauhekata na ye
 henamaiyeidi ye wane, “Matauwuna
 saha to laugagayo taulauhekata se hed-
 ede bena Keliso meta Dawida natuna?

³⁶Yaluwa Tabuna yona gigibwali unai
 Dawida ye hedede ye wane,

‘Guiyau ye hededelau yogu guiyau unai
 ye wane,

“Nima tuutuuguyena ku tuli[‡] ye lau
 ee kam waiunu ya toledi kaem
 guninaena

na se hemala kaem kabatoledi.” ’ (Same
 110:1)

[‡]12:36 Nima tuutuuguyena ku tuli: Nima tuutuuna unai kabatulina ne meta tamowai saesaedi yodi kabatuli.

³⁷Dawida Keliso hesana ye katai Guiyau. Na komiu yomi nuwatu saha, idohagi na iya hinage Dawida natuna?" Boda wa se lapui meta nuwadi se namwa.

Yesu laugagayo taulauhekata ye hededeheyabadi

(Mataiyo 23:1-36; Luka 20:45-47)

³⁸Yona lauhekata wa unai Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Laugagayo taulauhekata kwa kitanamwanamwaedi. Yodi taitaihile udiyedi se henuwa bena kwama lohalohadi se luwuidi yo kabalokulokune udiyedi bena tamowai siya se hailobaidi, ³⁹yo hinage sunago yo kabakaikaigogo udiyedi kabatutuli namwanamwadi se henuwadi. ⁴⁰Na kwabukwabuli yodi numa se lupohaidi, yo yodi tapwalolo se helohadi bena kabo tamowai se nokoeidi. Tamowaidiyao ne Yaubada kabo ye hekamkamnakaliliyeidi."

Kwabuli dehadehana yona kainauya

(Luka 21:1-4)

⁴¹Kabo Yesu ye tuli moni kaba'usa'usa dedekadiwai na ye kaikaikewa na boda se monimonitole. Tamowai monimonidi yodi moni lakilakidi se usaidi kaba'usa'usa wa kalodi udiyedi. ⁴²Na kabo kwabuli dehadehana hesau ye laoma, na pene gagilidi labui ye usaidi. Pene labui wa lakidi meta se gagilikalili. ⁴³Yesu yona hekahekatao ye yoganedima na ye hededelau udiyedi ye wane, "Ya hededemamohoi. Teina kwabuli ta kainauya lakilakikalilina ye tole, na kabo maudoidi ne. ⁴⁴Matawuwuna ede siya yodi moni lakilakidi udiyedi na kabo hisa mo se haidi na se toledi,

na iya yona deha unai yona moni maudoina kalinawai ye tolehegehe."

Yesu numa tabuna koigwaligwalina ye hededenonohai

(Mataiyo 24:1-2; Luka 21:5-6)

13 Yesu maiyana hekahekatao numa tabuna unai se pesa, na yona hekahekatao wa hesau ye hededelau Yesu unai ye wane, "Tanuwaga, numa lauyahidi ne wekudi woiyawa'udoidi ne sola ku kitadi yo hinage numa namwamuyomuyoudi ne!"¹ ²Yesu ye wane, "Teina numa yo woyo lakilakidi maudoidi ta kwa kitadi? Taba nige weku hesau ye kaitalae weku hesau kewana ne unai. Dius kadi waiunu kabo maudoidi se koigwaligwalihegehedu."

Tanoubu yona huyagehe hekihekinoina

(Mataiyo 24:3-14; Luka 21:7-19)

³Muliyena kabo Olibe koyana unai Yesu maiyana hekahekatao se tutuli na numa tabuna se kaikaikewalaei. Na Petelo, Yamesi, Yowane yo Andeleya se bom se laoma Yesu unai na se henamaiyei se wane, ⁴"Teina ginauli ta kauyana kabo se tubu, yo hekihekinoi saha kabo se tububaguna, ku hededehe masalaha kalimawai?" ⁵Yesu ye wane, "Komiu kwa kitakitanamwanamwa, madai se lupohaigomiu. ⁶Tamowai gwaudi kabo se laoma yau hesagu se hepaisowa na se wane, 'Yau Keliso ede,' na tamowai gwaudi se lupohaidi. ⁷Huyana iyala dagugudi o wasadi kwa lapuidi, tabu kwa matausi. Teina ginaulidi ta kabo se tubu, na tanoubu ta yona huyagehe meta sola. ⁸Magai hesau yo magari hesau kabo se hai'iya'iyala'uyoidi, basileiya hesau yo basileiya hesau kabo

13:1 Yesu yona hekahekatao wa numa tabuna bakubakuna unai numadi maudoidi se kaikewaidi. Numadi wa meta weku lakilakidi taditadidi udiyedi se ginaulidi.

se hai'iya'iyala'uyoidi. Yo mwanikuniku teha hekadi udiyedi yo hasahasali hinage. Hekihekinoi ta yodi tubutubu meta kana kao doha sine diyadiyakana ye hetubu bena ye labalaba. ⁹Komiu kwa kitakitanamwanamwaegomiu! Tamowai kabo se woyalaegomiu kabalaulahetala udiyedi, yo sunago kalodi udiyedi kabo se pidiligomiu. Yau debaguwai kabo se woyalaegomiu tamowai lakilakidiyao yo wasawasa udiyedi, na bena kabo kwa hededehehemalahagau siya kalidiwai.

¹⁰Bagubagunana komiu yo tauhemuliwatanigau maudoidi teina wasa namwanamwana ta bena kwa lauguguyaei basileiya maudoidi udiyedi, na kabo tanoubu yona huyagehe. ¹¹Na taba huyana se paigomiu yo se laegomiu kabalaulahetala udiyedi, meta tabu kwa nuwanuwatu kabo hedehedede saha udiyedi kwa hedehedede. Na saha Yaubada ye leyawa ne unai kwa hedehedede, matawuwuna komiu taba nige yomi nuwanuwatuyena kwa hedehedede, na Yaluwa Tabuna mo iya kabo ye hekatagomiu na kwa hedehedede.

¹²Tamowai kabo yona saeya kana ye walohai, yo tama kabo natuna kana ye walohai. Natu kabo tamadiyao yo sinadiyao maiyadi se haikawayagala na kadi se walohai na kabo se unuidi. ¹³Tamowai kabo se subugomiu yau debaguwai. Na kaiteya ye tolobayao ye lau ee kamkamna ne kana siga unai, Yaubada kabo ye hemaui.”

Kamkamnalakilaki huyana

(*Mataiyo 24:15-28; Luka 21:20-24*)

¹⁴Na kabo Yesu ye wane, “Ginauli hesau nuwamatamatausina iya yababa

lakilakina tauginaulina⁸ kabo kwa kita ye totolo nige yona kabatolo mamohoina unai—tauhasilina bena ye nuwatulobai! Huyana ne unai Yudeya taumiyaina taba se wasabu se lau kuduli udiyedi se kenowadam. ¹⁵Kaiteyana yona numa kewana unai ye pesadobi tabu ye mwalaesae numa kalona unai bena gogo hesau ye hai. ¹⁶Hinage kaiteya yona koya unai ye paipaisowa, tabu ye uyo yona numa unai kana kwama hesabana. ¹⁷Huyana ne unai taudiyadiyaka yo waiwaihiuwo labalabadiyao, siya kabo se kamkamnakalili. ¹⁸Na taba kwa tapwatapwalolo bena yomi huyawasabu ne tabu huyagwagwama unai. ¹⁹Tenem mayadaidi ne udiyedi kabo kamkamna lakilakina ye tubu. Yaubada tanoubu yona huyaginaulina wa unai na ye laoma ee teina nige kamkamna hesau doha teina, yo hinage taba nige ye tubu'uyo. ²⁰Tenem mayadaidi ne Guiyau kabo ye hekubwadi. Ena nige ye hekubwadi, taba nige tamowai hesau gonowana ye miya. Na iya yona kaisunuwa tamowaidi hesabadi kabo huya ne ye hekubwa. ²¹Tenem huyana ne unai, ena tamowai hesau ye hededelaowa kalimiuwai ye wane, ‘Keliso iya ede teinai!’, o ‘Keliso iya ede temenai!’, yona hedehedede ne tabu kwa kawamamohoiyei. ²²Matawuwuna ede Keliso lupolupodi yo peloweta lupolupodi kabo se masalaha. Siya kabo hekihekinoi yo laulau gigigigibwalidi se ginaulidi na udiyedi bena tamowai se lupohaidi, yo hinage se kaipate Yaubada yona kaisunuwa tamowaidi se lupohaidi. ²³Unai komiu kwa kitahetetenamwanamwaegomiu! Gin-

⁸**13:14** Teina hedehedede ta “*Ginauli hesau nuwamatamatausina iya yababa lakilakina tauginaulina*” meta Dimdim unai se wane, “the abomination that causes desolation”. Hedehedede ta Daniyela yona kulikuli unai hinage ta lobai: Daniyela 9:27, 11:31, yo 12:11 ku hasili.

auli maudoidi ya hededenonohaidiko kalimiuwai!”

Keliso yona uyoma

(*Mataiyo 24:29-31; Luka 21:25-28*)

²⁴Na kabo Yesu ye wane, “Kamkam-nalakilaki mayadaidi ne gehedi ne unai kabo mahana ye wahuwahuhuli, yo waikena taba nige ye dawaya. ²⁵Galewa kipwaladi kabo se beku, yo galewa ginaulidi hekadi kabo se tabutabubu.**
²⁶Na tamowai maudoidi kabo Tau Natuna se kita yada unai ye laoma ma gigibwalina yo ma namanamalina. ²⁷Iya yona anelu kabo ye hetamalidi se lau yaumai hasi yodi kabalaoma udiyedi, yo tanoubu yo galewa kadi sigasiga udiyedi kabo yona kaisunuwa tamowaidi se woyagoidima.”

Yesu yona huya'uyoma kaiwa unai ye heyahasoniyei

(*Mataiyo 24:32-35; Luka 21:29-33*)

²⁸Na kabo Yesu ye wane, “Kaiwa^{††} heyahasonina hedehedena ne kwa kitalau unai. Huyana lagadi ne udiyedi se bwagu, kabo lugudi se laukaladi, meta kwa nuwatui yaikini huyana ye lage. ²⁹Doha hinage, huyana teina gin-auli maudoidi ta kabo kwa kitadi se tubu, meta kwa nuwatui Tau Natuna yona huya'uyoma mayadaina^{‡‡} ye hana-hanaumako numa kawakedana unai. ³⁰Ya hededemamohoi! Teina isi ta taba

nige ye gehe, ye lau ee teina gin-auli maudoidi ta se tubu. ³¹Galewa yo tanoubu kabo se gehe, na yogu hedehedede ta taba nige kana siga.”

Bena ta nononoha!

(*Mataiyo 24:36-44*)

³²Na kabo Yesu ye wane, “Mayadaina yo mahanana^{¶¶} ne nige hesau kabina ye kata. Galewa aneludi yo Natuna hinage nige kabina se kata, na Tamana ye bom mo. ³³Komiu bena kwa kitanamwanamwa yo kwa nononoha, matawuwuna mahanana ne nige kabina kwa kata. ³⁴Nuwatu ta heyahasonina meta doha teina: Tamowai hesau yona numa ye laugabaei ye lau magai kedalohaloha unai. Yona heyayai tauhaidi ye toledi yona numa se kitahetete. Hesau to hesau yodi gigibwali yo yodi paisowa ye moseidi, na keda taukitahetetenena ye hededelau unai bena ye silasilawa. ³⁵Unai komiu, huya maudoina kwa silasilawa, matawuwuna numa tanuwagana yona huya'uyoma nige kabina kwa kata, nuwana kabo meimeilahi, o boniyai duwaduwalina, o pwaole se doudou, o malatomtom gagilina unai. ³⁶Yona uyoma ne unai tabu bena ye lobaigomiu kwa kenokeno. ³⁷Hedehedede ta ya hedede kalimiuwai yo tamowai maudoidi udiyedi ya hededelau ya wane, ‘Bena kwa silasilawa yo kwa nononoha!’”

** 13:25 Aisaiya hinage nuwanuwatudi ta ye hededepeloweta. Aisaiya 13:10 yo 34:4 ku hasili.

†† 13:28 Kaiwa ne Yesu ye hedede meta fig.

‡‡ 13:29 Tau Natuna yona huya'uyoma mayadaina: Teina hedehedede ta nige ye masalaha kalina Giliki unai, na ka kulihemasalaha matawuwuna nuwanuwatu ta unai Yesu ye hedehedede. Tausonoga hekadi se nuwatui teina hedehedede ta kaniyona ede tanoubu yona huyagehe ye hanahanaumako.

¶¶ 13:32 Tanoubu ta yona huyagehe Mayadaina yo mahanana: Iya ede tanoubu ta yona huyagehe yo Yesu yona huya'uyoma mayadaina yo mahanana. Lausoiso 29 yo 31 ku hasili.

**Dius babadiyao se koitalaliu
idohagi bena Yesu se unui**

(*Mataiyo 26:1-5; Luka
22:1-2; Yowane 11:45-53*)

14 Mayadai labui mo na kabo Taukiuli^{§§} yo hinage Pwalawa Nige Yistina* Henuwaisinidi, na taukaitalasam tauwoyaidiyao yo laugagayo taulauhekata keda se wasenei meta kailupo sahasahana unai kabo Yesu se hai bena se unuhemwaloi. ²Na se wane, “Tabu henuwaisini mayadaidi ne unai, madai boda se luluida.”

**Waihiu hesau Yesu
ye heyausi Betaniya unai**

(*Mataiyo 26:6-13; Yowane 12:1-8*)

³Tenem huyana ne Yesu Betaniya unai. Simona hesana hesau Taulepela yona numa unai se kaikaigogo. Na waihiu hesau ye laoma yausi panepanena pakuna alabasata[†] unai se ginauli ye bahei. Yausi panepanena wa nadi[‡] unai se ginauli yo maisana ye lakikalili. Waihiu wa yausi pakuna wa kabo gadona ye kesihai na yausi wa ye ini Yesu kuluna unai. ⁴Na tamowai hekadi se koipili, unai se gadigadigugu se wane, “Matawuwuna saha to yausi ne ye kaiheyai? ⁵Taba ye lokunei, denali badodi 300[¶] ye haidi, kabo ye mosedi tamowai dehadehadi yodi.” Na waihiu wa se dilai. ⁶Na Yesu ye wane, “Waihiu me

^{§§}**14:1** *Taukiuli Henuwaisinina* meta Dius tamowaidi nuwadi se uyo idohagi Dius kadi mumugao Yaubada ye yailihaidi huyana Aikupito se heyaheyaliyedi. Tenem huyana wa unai Dius yodi numa kesega kesega mamoe natuna bena se koihemwaloi na kwasinadi udiyedi yodi numa kedadi kadi duu udiyedi se hesaudi. Hesa *tauikiuli* kaniyona meta Yaubada yona taukai'unu aneluna wa numa kedadi duudi udiyedi kwasina se hesaudi kabo ye taukiulidi. Na numa duudi udiyedi nige kwasina meta wawayao loheloheyao yo suisui natudiyao bagubagunadi anelu wa kabo ye unuhemwaloidi (Esodo 12 ku hasili). Tenem Taukiuli Henuwaisinina wa bolimai badobado se ginaginauli Yelusalema unai. Numa kesega kesega mamoe natuna se bahelaei numa tabuna unai se kaitalasam. Taukaitalasam mamoe momonadi se gabudi yo kwasinadi se inidi kabakaitalasam unai. Na kabo numa kesega kesega yodi mamoe mwalomwaloidi wa se bahelaedi yodi numa udiyedi, maoudooina se gabu na se kai Taukiuli Henuwaisinina meimeilahina ne unai.

^{*}**14:1** *Pwalawa Nige Yistina* meta iya henuwaisini udoi. Huyana Dius bena kabo Aikupito se laugabae na nige mahana gonowana bena pwalawa yisti unai se hebwali na kabo se gabu ede pwalawa gaibu se gabu na se kai. *Taukiuli Henuwaisinina* yo *Pwalawa nige Yistina Henuwaisinina* bolimai badobado se ginaulidi Yelusalema unai. Hesau ye gehe, mulina ne unai, hesau. Unai se hemala henuwaisini kesega. Taukiuli mamoe na mayadai bagubagunana meimeilahina unai se kai. Na kabo *Pwalawa nige Yistina Henuwaisinina* ne ye lau ee mayadai haligigi-labui kabo ye gehe. Tenem huyana ne unai Dius kabo pwalawa nige yistina ye bom mo se kai doha kadi mumugao huyana Aikupito se wasabugabaei na laulauna wa.

[†]**14:3** *Alabasata* meta weku kana kao namwamuyomuyouna posiposina yo yogeyogena, unai paku se tadidi. Tenem paku ne meta maisadi se lakikalili.

[‡]**14:3** *Nadi* meta yausi panepanenamwanamwana. Teina yausi ta meta pasa hesau lamna masina unai se ginauli. Pasa hesana meta *nadi*, teha India yo Nepal yo China udiyedi ye kinikini.

[¶]**14:5** *Denali badodi 300* meta taupaisowa bolimai kesega ye paisowa maisana meta moni lakikalikalilina.

kwa kitagabae! Ye saha to kwa kita-heyababa? Iya laulau namwanamwana ye ginauli kaliguwai. ⁷Huya badobado tamowai dehadhadi kabo maiyamiu, unai huya hekadi kabo kwa nuwatu-idi na kwa kainauyaidi. Na yau, huya badobado taba nige yau maiyamiu. ⁸Laulau saha kalinawai wa ye ginauli na ye namwa. Taugu ye heyausi na ye kabinonohai yogu huyaboita hesabana. ⁹Ya hededemamohoi: Kabo ewaneliya ta se lauguguyaei tanoubu ye tauhetakikili unai, na teina waihiu ta saha ye gin-auli wa kabo hinage se hedehededei, iya kabanuwanuwatuina.”

**Yudasi Isakaliyota Yesu
kana ye walohai**

(Mataiyo 26:14-16; Luka 22:3-6)

¹⁰Na kabo Yudasi Isakaliyota, iya Saudoudoi-labui wa hesau, kabo ye lau taukaitalasang tauwoyaidi udiyedi bena Yesu kana ye walohai. ¹¹Siya yona hede-hedede se lapui meta se gwayuala, na se hededehesunuma kabo moni yona se mosei. Unai yona kabikabina kedana ye wasenei idohagi kabo Yesu ye moselaei udiyedi.

**Yesu yona hekahekatao Taukiuli
kaina se kabinonohai**

(Mataiyo 26:17-19; Luka 22:7-14)

¹²Na kabo Pwalawa Nige Yistina Henuwaisinina mayadaina bagubagunana unai Dius yodi laulau bena Taukiuli mamona se kaitalasangyei, unai Yesu yona hekahekatao se henamaiyei se wane, “Haedi kabo kada Taukiuli kaina ka kabinonohai?” ¹³Unai yona hekahekatao labui ye hetamalidi se lau Yelusalema, na ye hededelau udiyedi ye wane, “Komu kwa lau magari ne unai, kabo tau hesau waila pakuna ye bahe-bahei kabo kwa lobai. Iya kwa hemuli-

watani ¹⁴ee ye mwalaesae numa hesau unai. Temeta numa ne tanuwagana kabo kwa henamaiyei kwa wane, “Tanuwaga taumana dahalana ye henamaiyei bena unai maiyana hekahekatao Taukiuli kaina se kai.” ¹⁵Iya kabo numa heisi helabuina unai dahala lakilakina hesau ye hekitagomiu. Dahala ne meta kabatuli yo tebolo udiyedi se kabinonohaiyako. Na metai kabo kada kwa kabinonoha.” ¹⁶Yona hekahekatao se lau magari wa unai se lage, na Yesu yona hedehedede wa se hemamohoiyei. Unai kabo Taukiuli kaina wa se kabinonohai.

**Yesu kana tauwalohai ye
hededenonohai**

(Mataiyo 26:20-25; Luka 22:21-23; Yowane 13:21-30)

¹⁷Meimeilahina ne unai Yesu maiyana Saudoudoi-labui wa se lagelau numa wa unai. ¹⁸Siya sola ma kaikaidi na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Ya hededemamohoi! Luwamiu ta unai hesau maiyagu ka kaikaikesega, iya kabo kagu ye walohai.” ¹⁹Siya kabo se nuwayabakalili na kesega kesega Yesu se henamaiyei se wane, “Nuwana yau?” ²⁰Na ye hededelau udiyedi ye wane, “Iya meta Saudoudoi-labui ta luwamiu ne unai. Tamowaina ede maiyagu kama pwalawa ka hedakwadobiyei gaeba kesega unai. ²¹Tau Natuna kabo ye boita doha se kuliyako wa. Na yababa mo kabo ye talu Tau Natuna kana tauwalohaina ne unai. Taba ye namwa mo iya tabu se labasi.”

**Yesu yona hekahekatao maiyano
yodi kaikaigogo gehegehena**

(Mataiyo 26:26-30; Luka 22:15-20; 1 Kolinito 11:23-25)

²²Sola ma kaikaidi na Yesu pwalawa ye hai, Yaubada ye lautokiyei,[§] na kabo

[§]14:22 Kalina Giliki unai hedehedede ta kaniyona hesau meta ye *hededehenamwa*.

pwalawa wa ye kihi na ye mosedi yona hekahekatao kalidiwai na ye wane, “Kwa hai na kwa kai! Teina ta yau taugu.” ²³Na kabo waina kaputina hinage ye hai, Yaubada ye lautokiyei, na ye mosei kalidiwai. Na maudoidi unai se numagogoi. ²⁴Na Yesu ye wane, “Teina ta yau kwasinagu ye bwalili tamowai maudoidi hesabadi. Kwasinagu unai Yaubada yona talam hauhauna** ye hemamohoiyei yona tamowai udiyedi. ²⁵Ya hededemamohoi: Wine masina taba nige ya numa'uyoi ye lau ee Yaubada yona basileiya unai kabo waina hauhauna ya numa'uyoi.”

²⁶Kabo wana hesau se wanai yo Yaubada se hedebasaei, na kabo se dahalai se lau Olibe koyana unai.

Yesu Petelo yona uhala ye hededenonohai

(Mataiyo 26:31-35; Luka 22:31-34; Yowane 13:36-38)

²⁷Kabo Yesu ye hededelau yona hekahekatao udiyedi ye wane, “Maudoimiu kabo kwa laugabaegau, matawuwuna Yaubada ye hededeyako Buka Tabuna unai ye wane, ‘Mamoe taukitahetetedi kabo ya unuhemwaloi, unai kabo yona mamoe se tatagwaligwali.’ *(Sakaliya 13:7)*

²⁸Na yogu tolo'uyo mulina ne unai kabo ya bagunaegomiu ya lau Galili.” ²⁹Na Petelo ye hededelau Yesu unai ye wane, “Nuwana maudoidi kabo se laugabaego, na yau taba nige.” ³⁰Yesu ye hededelau unai ye wane, “Ya hedede-mamohoi! Teina boniyai ta unai kabo ku uhalaegau ma haiyona, na kabo pwaole hakiyana ye dou helabuina.” ³¹Na Pe-

telo ye hedehededebayao ye wane, “Ena yau maiyam kabo ta boita, taba nige ya uhalaego.” Na yona hekahekatao maudoidi wa yodi hedehedede kesega.

Yesu Getesemani unai ye tapwalolo

(Mataiyo 26:36-46; Luka 22:39-46)

³²Na kabo se lage teha hesau unai hesana ede Getesemani, na Yesu ye hededelau yona hekahekatao udiyedi ye wane, “Teina kwa babawa, na ya lau ya tapwalolo.” ³³Petelo, Yamesi yo Yowane maiyanao se lau na kabo ye hetubu ye nuwakamkamna yo nuwana ye dagugu. ³⁴Na ye wane, “Ya nuwadubukalili. Teina kwa miyamiya na kwa silasilawa!”

³⁵Yesu ye tausigilau na ye gulidobi bwatano unai ye talu na ye tapwalolo taba kamkamna mahanana ne tabu ye hekalu. ³⁶Na ye wane, “Aba,†† Tamagu, kowa gonowam ginauli maudoidi ku ginaulidi. Teina kamkamna kaputina ta ku laehesuwala. Iyamo yogu nuwanuwatu ta tabu ku ginauli, na kowa yom nuwanuwatu mo ku ginauli.” ³⁷Na kabo Yesu ye uyoma ye lobaidi wa ma kenodi. Na ye hededelau Petelo unai ye wane, “Simona, nige gonowana awa kesega ku silasilawa? ³⁸Kwa silasilawa na kwa tapwatapwalolo, kabo taba nige kwa yababa ena noho kwa hekalu. Yaluwamiu se yali bena ginauli namwanamwadi se ginaulidi, na taumiye se basabasa.”

³⁹Yesu kabo ye uyo ye tapwalolo na yona kaibwada wa kesekesegana mo. ⁴⁰Na ye uyoma ye lobaidi meta se kenoko, matawuwuna ede kamnadi se yababakalili. Na nige kabina se kata

**14:24 *Talam hauhauna* kalina Dimdim unai se hedede “new covenant”.

††14:36 *Aba* kalina Alamaiki unai ede “tamagu”. Iya Yesu kalinana.

kabo saha se hedede iya unai. **Na kabo Yesu ye uyo ye tapwalolo'uyo.**^{‡‡}

⁴¹Na hehaiyonana unai Yesu ye uyo-oma na ye hededelau udiyedi ye wane, “Komiu sola ma kenomiu yo kwa kaikaiyawasi? Nabada! Huya wa ye lageko! Tamowai hesau kabo kwa kita Tau Natuna ye mosegabaei yababa tamowaidiyao nimadiyena. ⁴²Kwa tolo na ta lau! Kagu tauwalohai wa ye laolaoma.”

Yudasi Yesu ye moselae Dius babadadiyao yodi tau'iyala udiyedi

(*Mataiyo 26:47-56; Luka 22:47-53; Yowane 18:3-12*)

⁴³Yesu ma hedehedena, na Yudasi—iya Saudoudoi-labui wa hesau—bodalakilaki maiyanao se laoma. Siya taukaitalasam yo laugagayo taulauhekata yo tamowai lakilakidi se hetamalidi se lau ma kelekelepadi yo ma kebukebulidi.

⁴⁴Bagubaguna tauwalohai wa hekihekinoi ye hededehebasibanonohaidi ye wane, “Tamowai ya simtai ne meta iya. Kwa hai na kwa woyahesuwalanamwanamwaei.”

⁴⁵Yudasi kabo ye dudulai ye lau Yesu unai na ye wane, “Tanuwaga!”, na ye simtai. ⁴⁶Na kabo boda wa Yesu se kabihakahini na se hai. ⁴⁷Na tamowai hesau Yesu maiyana se totolo wa kelepa ye niusi na ye heguli ede taukaitalasam saesaena yona heyayai tauhaina hesau beyana ye bolihai.

⁴⁸Yesu ye hededelau boda wa udiyedi ye wane, “Yau doha taukaikaigahu, na kelebesigau hesabana kwa laoma meta ma kelekelepamiu yo ma kebukebulimiu?” ⁴⁹Yau maiyamiu mayadai badobado ta miyamiya yo numa tabuna bakubakuna unai ya laulauhekata, na nige menai kwa unuigau. Na saha se kuliyako Buka Tabuna unai, kabo ye laoma ye hemamohoyei.”

⁵⁰Na Yesu yona hekahekatao maudoidi wa se laugabaei na se wasabugwaligwali. ⁵¹Hewali hesau temenai, kaleko maisa lakilakina ye likwa na iya Yesu ye hemuhemuliwatani. Iya hinage bena se kabihakahini, ⁵²na kana kaleko wa nimadiwai se kabikabi, na iya ma taugaibuna ye wasabu.

Sunedeli Yesu se helauhetala

(*Mataiyo 26:57-68; Luka 22:54-55 yo 63-71; Yowane 18:13-14 yo 19-21*)

⁵³Na kabo Yesu se woyai se laei taukaitalasam saesaena yona numa unai. Menai taukaitalasam tauwoyaidi, tamowai lakilakidi yo laugagayo taulauhekata maudoidi se koigogo. ⁵⁴Boda wa dageladi unai Petelo ye laoma ede ye mwalaesae taukaitalasam saesaena yona numa wa bakubakuna unai. Menai taukaitalasam saesaena yona taupaisowa tamowaidi maiyanao se tuligogoi, na Petelo kaiwa unai ye kaimwaga.

⁵⁵Na kabo taukaitalasam tauwoyaidi yo Sunedeli^{¶¶} maudoidi Yesu kana mata

^{‡‡}14:40 *Na kabo Yesu ye uyo ye tapwalolo'uyo*: Hedehedede ta ka kulitubei matawuwuna kalinadaena ena wasa ta hasili meta taba tamowai yodi kabikabi maudoidi ta hasilihegehedi.

^{¶¶}14:55 *Sunedeli* meta Dius yodi boda saesaekalilina. Boda ta kadi tanuwaga meta taukaitalasam saesaena. Teina boda ta luwana ne unai meta boda haiyona: (1) taukaitalasam tauwoyaidi, (2) tamowai lakilakidi, yo (3) laugagayo taulauhekata. Teina boda ta luwana ne unai meta tautolo badodi 71. Siya dubu pilipilidiyao tauhedudulaidi. Doha ta wane, huyana taba hesau ye lauhekata, siya kabo se hekasa meta yona lauhekata ne ye namwa o ye yababa. Yo huya hekadi Loma yodi gabana gigibwali ye mosedi bena laulau yababadi hekadiyo tauginaulidi se helauhetaladi, doha taukaiwahali yo tauhaikabi.

se wasenei bena se unuhemwaloi. Na nige kana mata saha hesau se lobai. ⁵⁶Tamowai hekadi se hededelupolupo na Yesu se hegilu, na yodi hedehedede wa nige kesega. ⁵⁷Na kabo hekadi se tolo Yesu kana gilu se hededelupolupo na se wane, ⁵⁸“Iya doha teina ye hedede na ka lapui ye wane, ‘Teina numa tabuna tamowai nimadiyena se ginauli ta, kabo ya koigwaligwali, na mayadai haiyona mulidi ne unai kabo hesau ya het-olo’uyoi nige doha tamowai nimadiyena se ginauli.’” ⁵⁹Na yodi hedehedede wa gonogonowana mo nige kaniyodi. ⁶⁰Na kabo taukaitalasam saesaena wa ye tolo matadi wa unai na Yesu ye henamaiyei ye wane, “Kowa nige kalinam? Maudoidi ne yodi hedehedede ku lapuidiko na nige gonowana ku hededebui?” ⁶¹Na Yesu ye mwanomwanou na nige saha hesau ye hedede. Taukaitalasam saesaena kabo ye henamai’uyo ye wane, “Kowa Keliso, Saesae Kalilina natuna wa?” ⁶²Kabo Yesu ye hededebui ye wane, “Yau Kelisona ede. Na Tau Natuna kabo kwa kita Gigigigibwali Kalilina nima tuutuuna unai ye tutuli yo hinage galewa yadadi udiyedi ye laoma.” ⁶³Taukaitalasam saesaena wa ye bom kabo kana kwama ye pulisi’uyoi na ye wane, “Taba nige kana mata hesau ta wasenei’uyoi! ⁶⁴Maudoimiu kwa lapuiyako iya Yaubada ye hededeyababai. Na yomi hineli doha saha?” Na maudoidi se talam meta iya yababa ye ginauli, unai taba ye boita. ⁶⁵Na kabo hekadi iya se kaikaisoi yo matana se suma kabo nimadi se nokudi na se biteli na se wane, “Hage, ku hededehemasalahan kaiteya ye biteligo?” Na kabo taukaitalasam saesaena yona taupaisowa Yesu se hai na hinage se biteli.

Petelo Yesu ye uhalaei

(*Mataiyo 26:69-75; Luka 22:56-62; Yowane 18:15-18 yo 25-27*)

⁶⁶Petelo sola numa bakubakuna wa unai na taukaitalasam saesaena yona heyayai tauhaina waihiuna hesau ye laoma. ⁶⁷Na Petelo ye kita ye kaikaimwaiga ede ye kitanamwanamwaei na kabo ye hededelau unai ye wane, “Kowa hinage Yesu Nasaleta tamowaina wa maiyam.” ⁶⁸Na Petelo ye uhala ye wane, “Saha ku hedehedede me nige kalikalili kabina ya kata.” Na kabo ye sigilau gana kawamatana dedekanawai na pwaole hakiyana ye dou. ⁶⁹Na temenai heyayai tauhaina waihiuna wa ye kita’uyoi ede ye hededelau tautotolo wa udiyedi ye wane, “Teina tamowai ta meta siya kadi kaha hesau.” ⁷⁰Na iya ye uhala’uyo. Huya kubwakubwa mo kabo tautotolo temenai wa se hededelau unai se wane, “Mamohoi, kowa kadi kaha hesau, matawuwuna kowa Galili tamowaina.”^{§§} ⁷¹Petelo kabo ye bom ye kawagulai’uyoi na ye kaigwala ye wane, “Temeta tamowai me yau nige kabina ya kata.” ⁷²Na kabo pwaole hakiyana ye dou helabuina. Mahanana ne unai Yesu yona hedehedede wa Petelo nuwana ne unai ye sae, doha teina, “Kabo ku uhalaegau ma haiyona, na kabo pwaole hakiyana ye dou helabuina.” Unai nuwana ye kamkamnakalili na ye doumwalomwaloi.

Yesu se hetolo Pilato matana unai

(*Mataiyo 27:1-2 yo 11-14; Luka 23:1-5; Yowane 18:28-38*)

15 Malatomtom gagilina unai
taukaitalasam tauwoyaidi

§§ **14:70** Kulikuli beyabeyadi hisa mo lausoisoi 70 gehegehena ne se kuli doha teina: “kowa Galili tamowaina, yo hinage kalinamiu kesega.”

maiyadi tamowai lakilakidi, laugagayo taulauhekata yo Sunedeli maudoidi nuwatu kesega se kawanamwanamwaei. Na kabo Yesu nimana se paidi na se woyahai se laei se moselaei Pilato* unai. ²Pilato Yesu ye henamaiyei ye wane, “Kowa Dius tamowaidi yodi wasawasa wa?” Yesu ye hededebui ye wane, “Mamohoi, saha ku hedede me iya ede.” ³Na kabo taukaitalam tauwoyaidi yodi hedehedede maudoidi udiyedi Yesu se hegilu. ⁴Unai Pilato Yesu ye henamai'uyoi ye wane, “Kowa nige kalinam? Siya hedehedede maudoidi udiyedi se hegilugo.” ⁵Yesu nige saha hesau ye hedede, unai Pilato ye nokokalili.

Dius se henuwa bena Yesu ye boita

(*Mataiyo 27:15-26; Luka 23:13-25; Yowane 18:39-19:16*)

⁶Bolimai badobado Taukiuli Henuwaisinina huyana unai Pilato yona laulau meta taba Dius tamowaidi numatutugudu tamowaina hesau se kaibwadai kabo ye yailigabaei. ⁷Tenem huyana ne unai taukai'unu hesau hesana Balabasi numatutugudu unai ye miyamiya. Iya ma kana kahao maiyadi gabemani se haikabi, na tamowai hekadi se koihemwaloidi. ⁸Bodalakilaki se lagegogo Pilato unai na se kaibwadai bena Taukiuli Henuwaisinina unai na laulau saha ye ginaginauli wa bena ye ginauli. ⁹Pilato ye henamaiyedi ye wane, “Kwa henuwa bena Dius yodi wasawasa ya yailigabaei kalimiuwai?” ¹⁰Na ye henamaiyedi, matawuwuna ye nuwatulobaiyako meta taukaitalam

tauwoyaidi Yesu se kaikalomagigiliyei na debanawai se moselaei iya unai. ¹¹Taukaitalam tauwoyaidi boda se henuwasaedi na se kaibwada Pilato unai bena Balabasi ye yailigabaei. ¹²Na Pilato ye henamaiyedi ye wane, “Saha kabo ya ginauli Dius yodi wasawasa ta unai?” ¹³Na se yogasae se wane, “Ku hesatauloyawa!” ¹⁴Pilato kabo ye henamai'uyo ye wane, “Matawuwuna saha? Yababa sahasahana ye ginauli?” Siya kabo se yogalakilaki se wane, “Ku hesatauloyawa!” ¹⁵Pilato ye henuwa bena boda wa ye henuwanamwadi, unai Balabasi ye yailigabaei. Na kabo ye hedede yona iyala tamowaidi Yesu se pidili wipi† unai na mulinaena kabo ye moselaei na se hesataulo.

Iyala tamowaidi Yesu se talatalawasiyei

(*Mataiyo 27:27-31; Yowane 19:2-3*)

¹⁶Na kabo iyala tamowaidi Yesu se woyalaei Pilato yona numa bakubakuna unai,‡ na kadi kahao se yogagoidima. ¹⁷Siya kabo kwama pulupululuna kana kao doha wasawasa kana kwama se baheiyama na Yesu se heluwui na kaiwa gwaligwalina unai peyaula[¶] se hei na se henabai. ¹⁸Na se laulautokiyei se wane, “Dius yodi wasawasa miyamiyahaina, yawwedo!” ¹⁹Kuluna ne didiyali unai se pidili, yo se kaikaisoi, na se tulibono iya talanuwana ne unai na se talatalawasiyei. ²⁰Se talawasikaiyawasi kabo kwama pulupululuna wa se haigabaei na kana kwama wa se helikwa'uyoidi. Na kabo se woyalaei Yelusalema dage-lanawai na se hesataulo.

***15:1** *Pilato* meta Loma yodi gabemani se tole iya Yudeya yodi gabana, na iya Loma tamowaina.

†**15:15** *Wipi* unai Yesu se pidili wa meta suistui dahina unai maina se bolidi na siliya yo pawati matamatadiyao se hepatudi maina wa udiyedi na maina gwaudi udiyedi wipi se pai. Na wipina ne unai tamowai se pidili meta ye kamkamnalili.

‡**15:16** *Pilato yona numa bakubakuna* meta tau'iyala yodi kabamiya.

¶**15:17** *Peyaula* meta wasawasa o tamowai lakilakidi kadi hati or kuludi kadi pasa.

Yesu se hesataulo

(*Mataiyo 27:32-44; Luka 23:26-43; Yowane 19:17-27*)

²¹ Yelusalema se hetubu bena se laugabaei na tamowai hesau hesana Simona se lobai koya unai ye uyoma. Iya Sailini tamowaina, Alekisenda yo Lupuso tamadi. Iyala tamowaidi wa Simona se lauhelili Yesu yona sataulo ye bahei. ²² Yesu se woyai se laei teha hesau hesana Golagota, kaniyona ede “mway-alu magaina”. ²³ Kabo mulo[§] yo waina se hebwalikesegaidi na se mosei bena ye numa, na ye laukwatakata. ²⁴ Na kabo se hesataulo. Tauhesataulona wa Yesu yona kaleko se hinelidi, na se kaiheyaidi kaiteya kabo yona saha ye hai.

²⁵ Malatmtom awa hehaligigi-hasina unai Yesu se hesataulo. ²⁶ Yodi kabahegiluna hedehededena wa se kuli molumolu^{**} hesau unai na se pawatisae kulubawana wa unai. Kulikuli wa doha teina, “Dius yodi wasawasa.” ²⁷⁻²⁸ Taukaiwahali labui se hesataulodi iya maiyanao. Hesau kahatuna unai na hesau seuseulina unai.†† ²⁹ Keda unai tamowai se sae yo se dobi na se haghagasiyei yo se kulukulukwadei na se wane, “Kamokisa! Kowa bena numa tabuna tausokegwaligwalina, na mayadai haiyona unai kabo ku hetolo'uyoi wa! ³⁰ Hage, ku henamwanamwa'uyoigo na ku pesadobima!” ³¹ Yo hinage taukaitalasam tauwoyaidi yo laugagayo

taulauhekata iya se talatalawasiyei se wane, “Tamowai hekadi ye henamwanamwadi, na nige gonowana ye bom ye henamwanamwa'uyoi! ³² Teina Keliso ta, iya Dius yodi wasawasa, taba sataulo ne unai ye pesadobima, kabo ka kita yo ka kawamamohoiyei.” Tamowai labui maiyanao se hesataulodi wa Yesu hinage se haghagasiyei.

Yesu ye boita

(*Mataiyo 27:45-56; Luka 23:44-49; Yowane 19:28-30*)

³³ Mayamayadailaki unai magai wa maudoina ye masigili ye lau ee meimeilahi awa haiyonana unai. ³⁴ Mahanana ne unai Yesu ye yoga ma kalina lakilakina ye wane, “Eloi, eloi, lama sabatani?”, kaniyona ede, “Yogu Yaubada, yogu Yaubada, idohagi to ku nuwagabaegau ta?” ³⁵ Na tautotolo hekadi dedekana unai, kalinana se lapui ede se wane, “Kwa lapui! Iya Eliya ye yogayoganei.” ³⁶ Tamowai hesau ye heloi ye lau balo ye hedakwa winega unai, na ye paihepatu didiyali unai, na kabo ye helelesae Yesu unai bena ye numa, na ye wane, “Hage ta kita kabo Eliya ye laoma na ye toledobiyei.” ³⁷ Yesu ye yoga ma kalina lakilakina, na kabo yawasina ye pito.

³⁸ Tenem mahanana ne unai meta numa tabuna unai woyo kalekona^{‡‡} ye tapulisilabuiyei kewa unai ye dobi guni.

§**15:23** *Mulo* meta kaiwa hesau masina. Unai yausipanepane se ginauli, yo hinage se hepaisowa kamkamna kabahekaiyawasina mulamulana hesau.

****15:26** *Molumolu* meta Saliba kalinadi, huya bagubagunana unai se hepaisowa. Molumolu meta kaiwa o timba tehana.

††**15:27-28** Kulikuli beyabeyadi hisa mo lausoi 28 se kuli: *Na teina saha se ginauli ta meta peloweta ye kuliyo wa ye wane, “Yodi kabikabina meta doha iya yababa tauginaulina hesau.” (Aisaiya 53:12)*

‡‡**15:38** Teina woyo kalekona ta tamowai ye guduguduudi bena tabu se mwalamwalaesae teha tabukalilina unai.

³⁹Iyala tamowaidi kadi tanuwaga[¶] Yesu yona sataulo wuwuna ne unai ye tolo, kalinana ye lapui yo ye kita idohagi ye boita, unai ye wane, “Mamohoi, teina tamowai ta iya Yaubada natuna!”

⁴⁰Waiwaihiuwo hekadi kedalahawai se kitakitalau. Luwadi ne unai meta Maliya, Magadala waihiuna, yo Maliya Yamesi gabilina maiyana Yose sinadi, yo Salome. ⁴¹Huyana Yesu Galili unai meta se hemuliwatani yo se kitahetete. Yo waiwaihiuwo gwaudi Yesu maiyanao se saema Yelusalema wa, siya hinage temenai.

Yosepa Yesu ye tole bwayabwaya unai

(*Mataiyo 27:57-61; Luka 23:50-56; Yowane 19:38-42*)

⁴²⁻⁴³Yelusalema unai Alimatiya tamowaina hesau hesana Yosepa. Iya Sunedeli kadi boda saesaena hesau yo Yaubada yona basileiya ye nayanayai. Yesu yona huyaboita mayadaina ne meta Sabati kabinonoha mayadaina.^{§§} Mahana ye duitalu na sola kabo Sabati hekasisina ye hetubu na Yosepa ma nuwabayaona ye lau Pilato unai na Yesu tauna ye kaibwada. ⁴⁴Yesu yona boita wa wasana Pilato ye lapui meta ye siliyata na nige ye kawamamohoi. Unai iyala tamowaidi kadi tanuwaga wa ye yoganei na ye henamaiyei. ⁴⁵Pilato hedehede wa ye lapui meta mamohoi, unai Yesu tauna ye talamgabaei kabo Yosepa ye hai.

⁴⁶Yosepa kabo kaleko maisana lakilakina ye hemaisa na kabo ye lau Yesu tauna ye taluhidobiyei na kaleko wa unai ye suma, na ye tole bwayabwaya*

unai. Na kabo weku lakilakina ye builae bwayabwaya duhana wa ye buigudui. ⁴⁷Maliya Magadala waihiuna maiyana Maliya Yose sinana se kita haedi Yosepa Yesu tauna ye tole.

Yaubada Yesu ye hetolo'uyoi

(*Mataiyo 28:1-8; Luka 24:1-12; Yowane 20:1-10*)

16 Sabati mayadaina gehena unai Maliya Magadala waihiuna, Maliya Yamesi sinana, yo Salome se lau yausi panepanedi se hemaisadi bena kabo Yesu se heyausi. ²Mayadai bagubagunana malatomtomna mahana ye dalasae kabo se dahalai se lau Yesu bwayabwayana unai. ³Na se bom se henahenamai'uyoidi se wane, “Bwayabwaya kawamatana unai weku wa kabo kaiteya ye buihai?” ⁴Na se kitalau bwayabwaya guduna weku lakilakina wa se kita meta kawamata wa dedekanawai. ⁵Na kabo se lusae bwayabwaya kalona wa unai na hewali hesau se kita meta se matausi. Kana kwama posiposina na ye tutuli tehakahakahatu unai. ⁶Na ye hededelau udiyedi ye wane, “Tabu kwa matausi! Yesu Nasaleta tamowaina se hesatauloyako wa kwa wasewasenei. Yaubada ye hetolo'uyoiyako, unai iya nige inai. Sola kabatolena wa kwa kita, iya nige inai. ⁷Na kwa lau yona hekahekatao yo Petelo yodi kwa hedehede kwa wane, ‘Yesu kabo ye baguna ye lau Galili. Temenai kabo kwa kita doha ye hededenonohaiyako.’” ⁸Waiwaihiuwo wa se matausikalili yo se tabutabubu, unai bwayabwaya wa se pesagabae na se wasabu se lau. Na nige

[¶]15:39 *Tau'iyala kadi tanuwaga* meta Apostolo 10:1 unai ka kuli sentuliyo. Lausoiso ne unai hinage hedehemasalahana ku hasili.

^{§§}15:42-43 Dius yodi *Sabati* meta Palaide meimeilahina awa haligigi-kesega unai ye hetubu, ye lau ee Satade awa haligigi-kesega meimeilahina unai.

*15:46 Isalaela unai yodi *bwayabwaya* meta weku duhadi se tadidi.

tamowai hesau yona se hedehehede, matawuwuna ede se matausikalili.[†]

**Yesu ye taumasalaha Maliya
Magadala waihiuna unai**

(Yowane 20:11-18)

⁹Mayadai bagubagunana malatom-tom gagilina unai Yesu ye tolo'uyo na ye taumasalahabaguna Maliya Magadala waihiuna unai. Nabada wa unai yaluwa yabayababadi haligigi-labui Yesu ye hedehehesadi waihiuna ne unai.

¹⁰Maliya kabo ye lau Yesu yona hekahekatao wa yodi ye hedehehede. Siya meta sola ma nuwadubudi yo ma doudoudi. ¹¹Na wasa wa se lapui meta Yesu ye tolo'uyoko yo Maliya Yesu ye kitayako, na iyamo nige se kawamamohoiyei.

**Yesu ye taumasalaha
tauhemuliwatanina labui udiyedi**

(Luka 24:13-35)

¹²Na kabo Yesu kana kao udoi unai ye taumasalaha tauhemuliwatanina labui udiyedi huyana se laulau magari hesau unai. ¹³Siya kabo se uyo Yelusalema unai kadi kahao yodi se hedehehede, na hinage nige se kawamamohoiyedi.

**Yesu ye taumasalaha yona
hekahekatao wa udiyedi na
kabo yodi paisowa ye mosedi**

*(Mataiyo 28:16-20; Luka
24:36-49; Yowane 20:19-29)*

¹⁴Na huyana Saudoudoi-kesega wa ma kaikaidi kabo Yesu ye

taumasalaha udiyedi. Na ye dilaidi, matawuwuna se nuwakwailolo yo nige se kawamamohoi taukitana wa udiyedi. ¹⁵Na ye hedehehede udiyedi ye wane, “Kwa lau magari maudoidi kaiyaulina ta unai na Yaubada yona wasa namwanamwana kwa lauguguyaei tamowai maudoidi kalidiwai. ¹⁶Kaiteya ye kawamamohoiyeigau yo se heba-batisoi, Yaubada kabo ye hemauli. Na kaiteya nige ye kawamamohoiyeigau, Yaubada kabo ye hekamkamna. ¹⁷Taukawamamohoiyeigau ne kabo teina laulau ta se ginaulidi Yaubada yona gigibwali unai: Yau hesaguwai kabo yaluwa yabayababadi se hedehehesadi tamowai udiyedi. Yo kalina hekadi nige kabidi se kata kabo udiyedi se hedehehede. ¹⁸Siya kabo mwata kaikaikalasidi nimadi udiyedi se haidi, yo ena kaikailewa se numa, taba nige se boita. Yo ena nimadi se tolesaedi taukasikasiyebwa udiyedi, kabo se namwanamwa.”

Yaubada Yesu ye hai ye sae galewa

(Luka 24:50-53)

¹⁹Guiyau Yesu yona hedehehede gehena unai meta kabo Yaubada iya ye hai ye saei galewa. Temenai Yaubada nimatutuna unai ye tuli.

²⁰Yesu yona hekahekatao kabo se lau magari maudoidi se tauhetakikilidi na se lauguguya tamowai maudoidi kalidiwai. Na Guiyau maiyadi, yo yodi lauguguya ye hemamohoiyedi laulau gigigibwalidi udiyedi.

[†]16:8 Kulikuli beyabeyadi hekadi lausoi 8 unai se kaiyawasi.

Yesu wasana Yowane ye kuli wa

Yaubada yona Hedehedede ye hemala tamowai

1 Ginauli maudoidi huyahetubudi unai Yaubada yona Hedehedede wa ye miyamiya, yo Hedehedede wa Yaubada maiyana, yo Hedehedede wa ede Yaubada. ²Ginauli maudoidi huyahetubudi wa unai Hedehedede wa meta Yaubada maiyana.

³Ginauli maudoidi Yaubada ye hetubudi wa iya maiyana se hetubudi, yo Hedehedede wa meta ginauli maudoidi tauhetubudi. ⁴Iya mauli yona kabalaoma ede, na mauli ne ye hemala tamowai yodi mala. ⁵Na mala wa ye sina masigili unai, na masigili nige gonowana ye saedikwai.‡

⁶Yaubada tamowai hesau ye hetamaliyama, hesana ede Yowane. ⁷Iya ye laoma meta mala wa tauhedehemasalahana. Na yona hedehedede debanawai tamowai maudoidi bena se kawamamohoi. ⁸Iya nige mala wa, na ye laoma mala wa ye hedehemasalaha. ⁹Na mala mamohoina kabo ye laoma tanoubu ta unai, na Yaubada kana kao mamohoina ye hedehemasalaha tamowai maudoidi udiyedi.

¹⁰Iya Yaubada maiyana tanoubu se hetubu, yo ye miya tanoubu ta unai, na iyamo tanoubu ta tamowaidiyao nige se kitalobai. ¹¹Ye laoma yona tanoubu ye ginauli'usei wa unai, na iyamo yona tamowai wa nige se hailobai. ¹²Na kaiteyadi iya se hailobai yo hesana se sunumai, meta dudulai ye mosedi se hemala Yaubada natunao. ¹³Na nige labalaba unai, o tamowai yodi gadosisi wai o maitawasola loheya yona nuwatu

wai, na Yaubada yona hineli unai se hemala Yaubada natunao.

¹⁴Hedehedede wa ye hemala tamowai, na maiyamai ka miya. Yo kana kao saesaena mamohoina ka kitayako, iya ede Yaubada natukesekesegana mo kana kao saesaena mamohoina. Natu ta meta tamana Yaubada unai ye laoma yo kalinawai kabinamwa yo mamohoina se mwayau.

¹⁵Yowane ma kalina lakilakina ye hedehemasalaha ye wane, “Tamowaina ede teina lahinaidi ya hedehemasalahayako wa, ‘Iya ede dagelagu ne unai kabo ye laoma, iya meta ye saekalili na kabo yau, matawuwuna iya ye tububaguna.’”

¹⁶Iya kalinawai kabinamwa ye mwayau. Na kita maudoida iya unai kabinamwa ta haidi na sola ta haihai'uyoidi. ¹⁷Mose unai laugagayo wa se laoma, na Yesu Keliso unai kabinamwa yo mamohoina se laoma.

¹⁸Sola nige tamowai hesau Yaubada ye kita, na natukesekesegana ye bom mo. Iya meta Yaubada, yo Tamana maiyana se kawakeha, yo iya Tamana ye hemasalahayako kalidawai.

Yowane Babatiso ye hedede meta iya nige Keliso

¹⁹Dius tauwoyaidi Yelusalema unai taumiyamiya wa, taukaitalasam yo Lewi tamowaidiyao se hetamalidi se lau Yowane unai na se henamaiyei iya meta kaiteya. Teina ta meta Yowane yona hedehemasalaha. ²⁰Iya nige ye uhala na ye hedehemasalaha'uyoi ye wane, “Yau nige Keliso.”

²¹Na se henamaiyei, “Ena kowa nige Keliso, meta kowa kaiteya? Kowa Eliya?”

Ede ye wane, “Yau nige.”

‡1:5 Hedehedede kalina Giliki unai se hepaisowa ne kaniyona labui. Bagubaguna “ye saedikwai”, helabuina “kabina ye kata”. Unai buka hekadiyo se kulibui doha teina: “na masigili iya nige kabina ye kata.”

“Nuwana kowa peloweta ka nayanayai'usei wa?”^{f1}

Na ye wane, “Nige.”

²²Na kabo se wane, “Na kowa kaiteya? Yoma henamai ta buina ku leyama, na kabo ka uyo tauhetamaligai wa yodi ka hedehedede. Taba ku bom ku hededehehemasalaha'uyoigo meta kowa kaiteya.”

²³Ede Aisaiya peloweta yona hedehedede unai Yowane ye hededebui ye wane, “Yau tamowaina ede tauyogayoga balabala ne unai ya wane, ‘Guiyau yona keda kwa kabinonohai.’” (*Aisaiya 40:3*)

²⁴Kabo Paliseya tamowaidiyao hekadi se hetamalidima wa ²⁵Yowane se henamaiyei se wane, “Ena kowa nige Keliso, nige Eliya, yo nige tenem peloweta ne, matawuwuna saha to ku hebahebabatiso?”

²⁶Yowane ye wane, “Waila unai ya hebahebabatiso. Na tamowai hesau meta nige kabina kwa kata ye totolo luwamiu ne unai. ²⁷Iya ede muligu ne unai kabo ye laoma, na yau nige ya namwakalili kabo gonowagu kana buti mainadi ya yailidi.”

²⁸Teina laulau maudoidi ta se tubu Yowane yona kabahebabatiso Betaniya, Yolidani hali tanakawasina unai.

Yaubada yona mamoe natuna ede Yesu

²⁹Na mayadai hesauna unai Yowane Yesu ye kitalaei ye laolaoma hesabana ede ye wane, “Kwa kitalau, Yaubada yona mamoe natuna ye laolaoma. Iya tanoubu yona ba'aya tauhaigabaeina. ³⁰Teina iya ede lahinaidi ya hedehededei wa ya wane, ‘Tamowai hesau yau dagelagu unai kabo ye laoma meta ye saekalili na kabo yau, matawuwuna iya ye tububaguna.’ ³¹Yau nige ya kitalobai

meta iya Keliso. Na ya laoma ya heba-batisoigomiu waila unai meta bena iya ya hemasalaha Isalaela tamowaidiyao kalimiuwai.”

³²Kabo Yowane ye hededehehemasalaha ye wane, “Yaluwa Tabuna ya kita doha bunebune galewa ne unai ye dobima, na ye talu iya kewana ne unai. ³³Iyamo iya meta nige ya kitalobai, na Yaubada ye hetamaligauma waila unai ya hebahebabatiso na ye hededelaoma kaliguwai ye wane, ‘Tamowai hesau kabo ku kita Yaluwa kabo ye dobima na kalinawai ye talu meta iya Yaluwa Tabuna unai kabo ye hebahebabatiso.’ ³⁴Ya kitayako yo ya hemamohoiyei meta iya Yaubada natuna.”

Yesu yona hekahekatao bagubagunadi

³⁵Mayadai hesauna unai Yowane maiyana hekahekatao labui se totolo Yowane yona kabahebabatiso magaina wa unai. ³⁶Na Yowane ye kaikaikewalau Yesu ye kita ye laulau ede ye wane, “Kwa kita, tenem meta Yaubada yona mamoe natuna!”

³⁷Yona hekahekatao labui wa yona hedehedede se lapui ede Yesu se hemuliwatani. ³⁸Na Yesu ye kaikewabui ye kitadi se hemuhemuliwatani, ede ye henamaiyedi ye wane, “Saha kwa henuwa?”

Se hededelau unai se wane, “Labi” (kalina Hebelu unai kaniyona ede Taulauhekata), “haedi ku miyamiya?”

³⁹Kabo ye hededelau udiyedi ye wane, “Kwa laoma na kabo kwa kita!”

Unai se lau yona kabamiya wa se kita. Na yodi huyalau ne meta meimeilahi mahanana 4 kiloki unai. Na tenem mayadaina ne unai iya maiyadi se miya.

^{f1}1:21 Yaubada Dius tamowaidi ye hededehehesunumadi bena yodi peloweta hesau doha Mose kabo ye laoma (*Dutelonomi 18:18*). Na Yesu yona huya unai meta sola se nayanayai.

⁴⁰ Simona Petelo kana kaha Andeleya, iya Yowane yona hekahekatao labui wa hesauna, na Yowane yona hedehedede wa ye lapui ede Yesu ye hemuliwatani.

⁴¹ Na kabo Andeleya ye lau kana kaha Simona ye lobai na yona ye hedehedede ye wane, “Mesaiya wa ka lobaiyako.” (Mesaiya Giliki kalinadi unai kaniyona ede Keliso.)[§] ⁴² Ede ye woyaiyama Yesu unai.

Yesu ye kitalau iya unai na ye wane, “Kowa Simona, Yowane natuna. Kabo hesam se katai Kipasi.”^{**} (Na kalina Giliki unai se wane Petelo.)

Yesu Pilipo yo Natanaela ye yoganedi

⁴³ Mayadai hesauna unai Yesu nuwana ye hineli bena kabo ye lau Galili. Na Pilipo ye lobai ede ye hededelau unai ye wane, “Ku laoma ku hemuliwatanigau.”

⁴⁴ Pilipo meta Betesaida unai ye miyamiya doha hinage Andeleya yo Petelo.

⁴⁵ Pilipo ye lau Natanaela ye lobai na yona ye hedehedede ye wane, “Kulikuli tabuna unai Mose yo peloweta tamowai se hetahetala'usei wa ka lobaiyako. Hesana ede Yesu, Nasaleta tamowaina, iya Yosepa natuna.”

⁴⁶ Na Natanaela ye henamai ye wane, “Mamohoi Nasaleta? Ginauli saha namwanamwana kabo temenai ye laoma?” Pilipo ye wane, “Ku laoma na ku kita.”

⁴⁷ Huyana Yesu Natanaela ye kita ye laolaoma ede iya ye hededehe-masalaha ye wane, “Teina tamowai ta meta Isalaela tamowaina mamohoina, iya nige gonowana tamowai hesau ye lupoi.”

⁴⁸ Kabo Natanaela ye henamai ye wane, “Idohagi na kabigu ku kata?”

Yesu ye hededebui ye wane, “Huyana kaiwa^{††} guninawai ku miyamiya meta ya kitagoko, na kabo Pilipo ye yoganeigo.”

⁴⁹ Ede Natanaela ye hededelau unai ye wane, “Taulauhekata, kowa Yaubada natuna, Isalaela yoma wasawasa.”

⁵⁰ Yesu ye wane, “Yom kawamamohoi ne matawuwuna ede ya hededelaowa kalimwai meta ya kitago kaiwa guninawai ku miyamiya. Na sola kabo ginauli saesaedi ku kitadi na kabo teina.”

⁵¹ Yesu yona hedehedede ye tubei ye wane, “Ya hededemamohoi kalimiuwai kabo galewa kwa kita ye tasoke, na Yaubada yona anelu se dobidobima Tau Natuna unai yo se seuseuyo.”^{‡‡}

Yesu waila ye bui ye hemala waina

2 Mayadai labui mulidiwai, teha Galili unai magai hesau hesana Kana unai tawasola kaikaigogona se ginauli. Yesu sinana meta iya menai, ²yo hinage Yesu maiyana hekahekatao se kaibwadaidi se laoma tawasola kaikaigogona ne unai. ³Huyana waina ye gehe ede Yesu sinana ye hededelau iya unai ye wane, “Kadi waina wa ye gehe.”

⁴ Yesu ye hededebui ye wane, “Sinagu, idohagi to ku hededelaoma kaliguwai? Sola nige yogu huya ye lagema.”

⁵ Na sinana wa ye hededelau heyayai tauhaidi udiyedi ye wane, “Saha ye hedededi ne meta bena kwa ginauliwatanidi.”

⁶ Na Dius tamowaidi yodi kabakaideuli wailana kabahemwayaudi paku haligigi-kesega meta menai. Paku

§1:41 *Keliso yo Mesaiya* kaniyona meta Apostolo Yodi Paisowa Bukana 2:36 unai ka kulihemasalaha na ku hasili.

**1:42 Kipasi meta kalina Alamaiki, na kaniyona ede weku.

††1:48 Teina kaiwa ta kalina dimdim unai se wane “fig tree”.

‡‡1:51 Genese 28:12 unai ku hasili meta Yaubada yona anelu se dobidobima Yakobo unai yo se seuseuyo. Na kaniyona ede, Yaubada yona hedehededehesunuma kabo ye hemamohiyedi.

ne weku unai se tadidi, na hekadi gonowana waila 75 lita yo hekadi 115 lita unai se hemwayaudi.

⁷Na Yesu ye hededelau heyayai tauhaidi wa udiyedi ye wane, “Paku ne waila unai kwa hemwayaudi”, ede se inihemwayaudi.

⁸Kabo ye wane, “Kabo gagilina kwa yaihai na kwa bahelae kaikaigogo tauloinaena unai.”

Siya kabo se bahelae ⁹na waila ye hemala waina wa ye numatonogi. Yodi kabayaina meta nige kabina ye kata, na yona heyayai tauhaidi mo se bom kabina se kata. Kabo kaikaigogo tauloinaena wa tautawasola loheyana ye yoganeyama ¹⁰na ye hededelau unai ye wane, “Yoda kabikabi kabina ku katakalili, meta waina namwanamwana ta mosebagunai taumana udiyedi. Na huyana se numa se lau na nige gonowana ginauli hesau kamnana se lapulobai kabo waina maisana gagilina ta moseidi. Na idohagi to waina namwanamwakalilina ta ku hemulitayama?”

¹¹Teina ta meta laulau gigigigibwalina bagubagunakalilina teha Galili unai magari hesana Kana unai Yesu ye ginauli. Na teina laulau ta unai iya kana kao saesaena mamohoina ye hemasalaha, unai yona hekahekatao iya se sunumai.

Yesu numa tabuna unai taulokulokune ye henakudi

¹²Tawasola kaikaigogona mulinawai Yesu ma sinana, kana kahao yo yona hekahekatao wa se dobi Kapelenauma, na menai se miya mayadai hisa mo.

¹³Kabo Dius tamowaidiyao yodi Taukiuli Henuwaisinina huyana ye hana-hanauma, ede Yesu ye sae Yelusalema.

¹⁴Na numa tabuna bakubakuna unai tamowai hekadi ye lobaidi siya bulumakau, mamoe yo bunebune se lokulokuneidi, yo siya moni taulaulauhe-

dudu meta hatahata kabatulidi udiyedi se tutuli. ¹⁵Yesu kabo maina udiyedi wipi ye ginauli na kabo numa tabuna bakubakuna wa unai tamowai, bulumakau yo mamoe maudoidi wa ye henakuhepesadi. Moni taulaulauhedudu yodi moni ye kuyahe'uludi yo yodi hatahata ye buidi. ¹⁶Na ye hededelau bunebune taulokulokunedi wa udiyedi ye wane, “Manuwa ta kwa bahehepesadi! Idohagi to tamagu yona numa tabuna ta kwa hai ye hemala kabalokulokune numana!”

¹⁷Na kabo yona hekahekatao kulikuli tabuna beyabeyana se nuwatui doha ye wane, “Yom numa tabuna ya gadosisikaliliyei, na unai kabo se heyababagau.” (*Same 69:9*)

¹⁸Na Dius tauwoyaidi se hededelau Yesu unai se wane, “Laulau gigigigibwalina saha kabo ku ginauli kalimawai, na unai kabo kabina ka kata yom tanuwaga gigibwalina ta meta Yaubada unai ye laoma?”

¹⁹Yesu ye hededebui ye wane, “Numa tabuna ta kwa lopagwaligwali, na mayadai haiyona unai kabo ya ginauli'uyoi.”

²⁰Na kabo Dius tauwoyaidi wa se hededebui se wane, “Teina numa tabuna ta meta bolimai badona 46 unai se ginauli. Idohagi to bena mayadai haiyona unai kabo ku ginauli'uyoi?” ²¹Na numa tabuna Yesu ye hetahetala'usei ta meta iya ye bom tauna. ²²Unai huyana Yesu ye boita na ye tolo'uyo meta yona hekahekatao saha ye hededediko wa se nuwatuidi, ede kulikuli tabuna yo Yesu yona hedehedede wa se kawamamohoyedi.

²³Huyana Yesu iya Yelusalema unai Taukiuli Henuwaisinina hesabana na menai laulau gigigigibwalidi ye ginaulidi wa meta tamowai gwaudi se kitadi, ede iya hesana unai se sunuma.

²⁴Na Yesu nige ye sunumaidi, matawuwuna tamowai maudoidi nuwadi kabidi ye katakalili. ²⁵Na nige ye henuwa bena taba tamowai hesau ye laoma kalinawai na kana kaha kana kao ye hedehededeidi, matawuwuna yodi laulau meta kabidi ye katakalili.

Yesu Nikodemo ye hekata

3 Temenai meta Paliseya tamowaina hesau, hesana ede Nikodemo, na iya hinage Sunedeli^f bodana tamowaina hesau.

²Boniyai hesau unai ye lau Yesu kalinawai na ye wane, “Taulauhekata, kabim ka kata meta kowa taulauhekata Yaubada unai ku laoma. Laulau gigigibwalidi ku ginaulidi wa nige tamowai hesau gonowana ye ginaulidi. Teina unai ye hemasalaha meta Yaubada iya maiyam.”

³Yesu ye hededebui ye wane, “Ya hededemamohoi kalimwai, ena tamowai hesau nige labasi helabuina ye hai, meta nige gonowana Yaubada yona basileiya ye kita.”

⁴Na Nikodemo ye hededelau Yesu unai ye wane, “Idohagi kabo tamowai tautaubadana ye luwu'uyo sinana bogana unai, na labasi helabuina ye hai?”

⁵Yesu ye hededelau unai ye wane, “Ya hededemamohoi kalimwai, ena tamowai hesau nige labasi helabuina ye hai waila yo Yaluwa udiyedi, meta taba nige ye lusolalau Yaubada yona basileiya unai.

⁶Tamowai wawayao se labasidi buluma unai meta buluma mo maulina unai se miya, na Yaluwa meta gonowana mauli nige kana siga ye mosei kalidivai. ⁷Kowa taba nige yogu hedehedede ta udiyedi ku siliyata doha wau ya wane, ‘Kowa yo tamowai maudoidi bena labasi helabuina kwa hai.’ ⁸Yau-

mai ye towama kabo yasasana mo ta lapui, na nige kabina ta kata haedi ye laolaoma o haedi kabo ye laulau. Unai gonogonowana doha siya Yaluwa unai labasi helabuina tauhaina ne.”

⁹Nikodemo ye henamai'uyo ye wane, “Teina ta meta idohagi?”

¹⁰Na Yesu ye wane, “Kowa meta Dius tamowaidiyao yodi laugagayo taulauhekataena, na idohagi to teina nuwanuwatu ta nige ku nuwatulobaidi? ¹¹Ya hededemamohoi kalimwai: Saha kabidi ka kata meta ka hedehededeidi, yo saha ka kitadi meta ka hededehehemalahadi kalimiuwai. Na iyamo yoma hedehedede ta nige kwa haidi. ¹²Tanoubu ginaulidi ya hedehededeidi kalimiuwai, na nige kwa kawamamohoiyegau; na idohagi kabo kwa kawamamohoiyegau taba galewa ginaulidi ya hedehededeidi? ¹³Nige tamowai hesau ye sae galewa, na kesega mo galewa ne unai ye dobima, iya ede Tau Natuna. ¹⁴Doha Mose mwata ye lausini balabalagaibu unai wa,^{§§} meta gonogonowana doha tenem kabo Tau Natuna hinage se lausini, ¹⁵na unai tausunumaena maudoidi kabo mauli nige kana siga se lobai. ¹⁶Matawuwuna Yaubada tanoubu ye gadosisikaliliyei, ede natukesekesegana ye mosegabaei. Unai kaiteya iya ye sunumai, meta taba nige hekamkamna ye lobai, na mauli nige kana siga kabo ye hai. ¹⁷Yaubada natuna ye hetamaliyama nige bena tanoubu ta ye hegilu, na bena ye gilihai. ¹⁸Na kaiteya Yaubada natuna ye sunumai, meta Yaubada taba nige ye hegilu. Na kaiteya nige ye sunumai, meta Yaubada iya ye hegilunonohaiyako, matawuwuna Yaubada natukesekesegana hesanawai nige ye sunuma. ¹⁹Yaubada yona

^f3:1 Sunedeli kaniyona meta Maleko 14:55 unai ka kulihemasalaha na ku hasili.

^{§§}3:14 Wasana meta Numela 21:4-9 ku hasili.

hekasa nuwanuwatuna ede doha teina: Mala wa ye laomako tanoubu ta unai, na tamowai yodi laulau meta se yababakalili, unai masigili se henuwakaliliyei na kabo mala. ²⁰Na kaiteyadi yodi laulau se yababa meta mala wa se subu, yo taba nige se laoma mala ne unai, matawuwuna nige se henuwa bena yodi ba'aya se hemasalahadi.

²¹Na kaiteyadi yodi laulau se dudulai meta se laoma mala ne unai. Na kabo tamowai maudoidi se kitadi meta saha se ginaulidi ne Yaubada ye henuwadi.”

Yowane Babatiso Yesu ye hededehehemasalahadi

²²Na kabo Yesu maiyana hekahekatao Yelusalema se laugabae se lau Yudeya magaina hesau unai. Menai se miya huyana ye katuloha, na Yesu ye hebahebabatiso. ²³Na Yowane meta teha hesau unai hinage ye hebahebabatiso. Na iya Aenona unai Salim dedekanawai, matawuwuna temenai waila lakilakina yo tamowai se bado se laolaoma bena se babatiso. ²⁴Tenem huyana ne unai Yowane sola nige se tole numatutugudu unai. ²⁵Yowane yona hekahekatao yo Dius tamowaina hesau Dius yodi lauhe'a'a kabikabina debanaena se haikawayagala. ²⁶Ede se laoma Yowane unai na se wane, “Taulauhekata, tamowai wa maiyam Yolidani hali tanakawasina unai na ku hededehehemasalahadi'usei wa meta hinage ye hebahebabatiso, na tamowai maudoidi se laulau iya kalinawai.”

²⁷Yodi hedehedede wa unai Yowane ye hededebui ye wane, “Nige gonowana tamowai hesau paisowa ye haigaibui, na

paisowa ye hai ne meta Yaubada ye mo-sei. ²⁸Saha ya hedehedede wa komiu kwa lapuidiko doha ya wane, ‘Yau nige Kelisona ede, na yau meta Yaubada ye hetamalibagunaigauma.’

²⁹Tautawasola waihiuna meta iya tautawasola loheyana yona. Na tautawasola loheyana tausaguina meta ye nayanaya yo ye lapulapui. Na huyana tautawasola loheyana kalinana ye lapui meta ye gwayualakalili. Tenem gwayuala ne meta yau yogu, matawuwuna tautawasola loheyana ede ye masalahako. ³⁰Iya hesana meta bena ye saekalili, na yau hesagu bena ye dobi.

³¹Iya galewa ne unai ye dobima wa meta tamowai maudoidi ye saedik-waidi. Na kaiteya tanoubu ta unai* meta tanoubu ta yona, yo yona hedehedede doha tanoubu ta tamowaina. Na galewa ne unai taudobima wa meta tamowai maudoidi ye saedikwaidi. ³²Saha ye kitadi yo ye lapuidi wa ye hededehe-masalahadi. Na iyamo nige hesau ye lapulau yona hedehedede wa udiyedi. ³³Na kaiteyadi yona hedehedede wa se hai meta se hemamohoiyei ede Yaubada yona hedehedede wa ye mamohoi. ³⁴Matawuwuna Yaubada Keliso ye hetamaliyama yo Yaluwa Tabuna unai iya ye hemwayaukaliliyei, ede Yaubada yona hedehedede ye hededehehemasalahadi. ³⁵Tamana meta Natuna ye gadosisiyei, unai ginauli maudoidi ye tolegabaeidi iya nimanawai. ³⁶Na kaiteya iya Natuna ne ye kawamamohoiyei meta mauli nige kana siga ye hai, na kaiteya iya Natuna ne ye subu, taba nige mauli nige kana siga ye hai na Yaubada yona kouyalayala unai ye miya.”

***3:31** Tausonosonoga hekadi yodi nuwatu meta teina hedehedede ta “na kaiteya tanoubu ta unai” iya Yowane Babatiso kana hedehedede. Na hekadi yodi nuwatu meta hedehedede ne ye lau tanoubu tamowaidi maudoidi udiyedi.

Yesu maiyana Samaliya waihiuna se hedehedede

4¹⁻³ Paliseya tamowaidi wasa se lapui meta Yesu iya yona hekahekatao se bado ye haidi yo ye hebatisoidi, na kabo Yowane. Na iyamo mamohoina ede Yesu nige ye hebahebatato, na yona hekahekatao mo se hebahebatato. Huyana Yesu wasa ye lapui meta Paliseya tamowaidiyao yona kabikabi wa kabina se kata, ede Yudeya ye laugabae na ye uyo Galili. ⁴Na yona lau ne unai meta ye lau teha Samaliya unai ⁵na ye lage Samaliya magaina lakilakina hesana Saeka unai. Na menai meta tano gagilina hesau beyabeyana Yakobo ye mosei natuna Yosepa unai. ⁶Na Yakobo kana wailakeli meta temenai. Na Yesu yona taihile wa unai kamnana ye yababa ede ye tuli na ye kaiyawasi wailakeli wa dedekanawai. Na mahanana wa meta mayamayadailaki yona tupwa unai.

⁷Na kabo Samaliya waihiuna hesau ye laoma bena waila ye yai, na Yesu ye hededelau unai ye wane, “Waihiu, taba gonowana waila ku haiyama ya numa?” ⁸Na yona hekahekatao meta se laoko magailaki wa unai bena kadi kai se lokune.

⁹Kabo Samaliya waihiuna wa ye hededelau unai ye wane, “Kowa Dius tamowaina, na yau meta Samaliya waihiuna, na idohagi to ku kaibwadaigau bena waila ya leyawa ku numa?” (Matawuwuna ede Dius tamowaidiyao meta nige Samaliya tamowaidi maidaidiyao se hebodakesega.)

¹⁰Yesu ye hededebui ye wane, “Ena taba Yaubada yona kainauya kabina ku kata yo taukaibwadawaila kalimwai ta ku kitalobai, kabo gonowana ku kaibwadaei na waila maumaulina ye leyawa.”

¹¹Na waihiu wa ye wane, “Taubada, nige kam waila kabayaiyai, na wailakeli

ne duhana meta ye dobikalili. Na haedi kabo waila maumaulina ta ku hai? ¹²Bena kowa ku saekalili na kabo tamamai Yakobo? Iya wailakeli ta tauleyamana ede. Na iya yo natunao yo yona suisui maudoidi hinage unai se numanuma.”

¹³Na Yesu ye hededelau unai ye wane, “Kaiteya teina waila ta ye numa, meta kabo gonowana ye gadomagu'uyo. ¹⁴Na kaiteya waila ya mosei ne ye numa, meta taba nige gonowana ye gadomagu'uyo. Waila ya mosei ne kabo ye hemala bonobonowasi kalinawai na ye miya ye lau yo mauli nige kana siga ye mosei.”

¹⁵Kabo waihiu wa ye hededelau unai ye wane, “Taubada, waila ta ku leyama, to taba nige ya gadomagu'uyo yo hinage taba nige ya uyoma inai waila ya yaiyai.”

¹⁶Yesu ye wane, “Ku lau mwanem ku woihai na kwa laoma inai.”

¹⁷Waihiu wa ye hededebui ye wane, “Yau nige mwanegu.” Kabotaki Yesu ye wane, “Ku hedededudulai ede ku wane, ‘Yau nige mwanegu.’ ¹⁸Mamohoi, yom hedehedede ne ye dudulai. Na iyamo kowa mwanemwao haligigi ku haidiko, na loheya maiyam ne meta iya nige mwanem.”

¹⁹Kabo Waihiu wa ye hededelau unai ye wane, “Taubada, ya nuwatulobai meta kowa peloweta. ²⁰Kama mumugao teina kuduli ta unai Yaubada se tabataba'ohui, na komiu Dius tamowaidi kwa wane, ‘Kabataba'ohu mamohoina ede Yelusalema unai.’” ²¹Yesu ye hededelau waihiu wa unai ye wane, “Waihiu, saha ya hedehededeidi ta taba ku kawamamohiyedi. Huyana kabo ye laolaoma meta taba nige Tamamai kwa taba'ohui teina kuduli ta unai o Yelusalema unai. ²²Na komiu Samaliya tamowaidiyao kaiteya kwa taba'ohui ne meta nige kabina kwa kata, na kai Tamamai kabina ka kata na ka taba'ohui,

matawuwuna ede kabihemauli meta kai Dius kalimawai ye laoma. ²³Huyana sola ye laolaoma yo iya ede ye laomako na tautaba'ohu mamohoidi kabo Tamamai se taba'ohui yaluwa yo hedededemamohoi udiyedi,[†] matawuwuna tautaba'ohu doha tenem meta Tamamai iya ye henuwa'useidi ede. ²⁴Yaubada meta iya yaluwa, unai tautaba'ohuina bena yaluwa yo hedededemamohoi udiyedi se taba'ohui.”

²⁵Na waihiu wa ye wane, “Kabina ya kata meta Mesaiya kabo ye laoma.” (Iya ede Keliso.) “Na huyana ye laoma meta ginauli maudoidi kabo ye hededehemasalahadi kalidawai.” ²⁶Na kabo Yesu ye hededehemasalaha'uyoi ye wane, “Yau ya hedededelaowa ta meta yau Kelisona ede.”

Yesu yona hekahekatao se uyoma

²⁷Na huyana yona hekahekatao wa se uyoma meta se kita waihiu hesau maiyana se hedededede, ede se silyata. Na nige hesau bena ye henamaiyei ye wane, “Saha ku henuwa?” o, “Idohagi to waihiu ne maiyam kwa hedededede?”

²⁸Kabo waihiu wa kana waila pakuna wa ye tole na ye uyo magailaki wa unai, na tamowai maudoidi yodi ye hedededede ²⁹ye wane, “Kwa laoma ta lau tamowai hesau kwa kita. Ginauli maudoidi ya ginaulidiko wa meta ye hededehemasalahadi. Nuwana iya Keliso?” ³⁰Na kabo tamowai gwaudi magailaki wa unai se laoma na se lau Yesu hesabana.

³¹Waihiu wa ye lauko, na kabo yona hekahekatao wa se hededelau unai se wane, “Taulauhekata, taba kai hesau ku kai.” ³²Na ye hededelau udiyedi ye wane, “Yau kagu kai meta komiu nige kabina kwa kata.”

³³Unai se bom se henahenamai'uyoidi se wane, “Nuwana tamowai hesau kai ye moseiyako ye kai.”

³⁴Yesu ye wane, “Kagu kai ede bena tauhetamaligauma yona nuwatu ya ginauliwatanidi na yona paisowa ya ginaulihegehedi. ³⁵Yomi hedededede hesau meta doha teina kwa wane, ‘Nawalai hasi mo na kabo witi huyabolina ye lage.’ Yau ya hededelaowa ya wane, kwa kaikewalau koya ne udiyedi! Witi ye sunako ye posiposi, na huyabolina ede ye lageko.[‡] ³⁶Na witi tautanogogoina kabo yona paisowa maisana ye hai yo witi ye tanogogoi. Witi ne meta siya ede tamowai se laoma mauli nige kana siga se hai. Unai bena witi tumana tauhesuluna[¶] yo witi tautanogogoina kabo se gwauyala kesega. ³⁷Teina unai hedededede ta, ‘Hesau ye hesulu na hesau ye tanogogoi’ meta mamohoi. ³⁸Ya hetamaligomiu bena kwa lau witi nige kwa hesuludi wa kwa tanogogoidi. Tamowai hekadiyo paisowa lakilakina se ginauliyako, na komiu kabo yodi paisowa wa yona namwanamwa kwa hai.”

Samaliya tamowaidi gwaudi Yesu se kawamamohoiyei

³⁹Samaliya tamowaidi gwaudi magari lakilakina unai taumiya wa Yesu se sunumaei matawuwuna waihiu wa yona

[†]4:23 Teina hedededede ta se taba'ohui yaluwa yo hedededemamohoi udiyedi kaniyona ede tautaba'ohu mamohoidi bena Yaluwa Tabuna ye hemwayaudi yo Yesu se sunumai, na kabo Yaubada se taba'ohui.

[‡]4:35 Witi huyabolina ede ye lageko: Teina hedededede ta meta palabole, na kaniyona ede Yesu yona hekahekatao bena se kitalau tamowai udiyedi. Tamowai ne se nonoha na Yaubada wasana se lapui.

[¶]4:36 Dius yodi kabikabi unai witi tumana nige se kumai, na se hesuhesulu koya unai.

hedehedede se lapui ye wane, “Ginauli maudoidi ya ginaulidiko wa meta ye hededehemasalahadi kaliguwai.” ⁴⁰Se laoma Yesu unai na se kaibwadai taba menai sola maiyadi se miya, ede ye miya mayadai labui. ⁴¹Na Yesu yona hedehedede debanawai ede tamowai hekadi'uyo se laoma se hemala tausunumaena.

⁴²Na se hededelau waihiu wa unai se wane, “Huya bagubagunana unai meta yom hedehedede wa debanawai ka sunuma. Na mahana ta unai meta kai ka bom yona hedehedede ta ka lapuidi, unai kabina ka kata meta kita tanoubu tamowaidi tauhemaulida mamohoina ede iya.”

**Yesu gabemani yodi
tamowai lakilakina natuna
ye henamwanamwa**

⁴³Mayadai labui wa mulidiwai Yesu ye dahalai ye sae Galili. ⁴⁴Na Yesu ye hededehemasalahayako meta peloweta yona magai tamowaidiyao iya nige gonowana se hekasisiyei, na iyamo ye sae Galili. ⁴⁵Huyana ye lage Galili, meta Galili tamowaidi iya se hailobai, matawuwuna ede Taukiuli Henuwaisinina mayadaidi wa udiyedi siya Yelusalema unai na saha ye ginaulidi wa maudoidi se kitadiko.

⁴⁶Kabo Yesu ye uyo magai gagilina hesana Kana unai. Magai ta unai meta lahinaidi waila ye bui ye hemala waina. Kana dedekanawai meta magai hesau hesana Kapelenauma, na temenai gabemani yodi tamowai lakilakina hesau, na natuna loheya meta ye kasiyebwakalili. ⁴⁷Na huyana tamowai wa Yesu wasana ye lapui meta Yudeya unai na ye saemako Galili, ede ye lau unai na ye kaibwadai bena taba natuna ne ye henamwanamwa. Wawaya ne meta boita ye hanahanawui.

⁴⁸Yesu ye hededelau unai ye wane, “Idohagi, kowa yo tamowai maudoidi, ena nige hekihekinoini yo laulau gigigigibwalidi kwa kitadi meta nige gonowana kwa kawamamohoi!”

⁴⁹Na gabemani yodi tamowai lakilakina wa Yesu ye kaikaibwadai ye wane, “Guiyau, ku laoma ta lau, madai natugu ne ye boita.”

⁵⁰Na Yesu ye hededelau unai ye wane, “Ku uyo yom magai. Natum ne kabo ye namwanamwa.”

Tamowai wa Yesu yona hedehedede ye sunumaei ede ye uyo. ⁵¹Sola ma laulauna na yona heyayai tauhaidi hekadi se laoma ede yona se hedehedede meta natuna loheya wa ye namwanamwako. ⁵²Na ye henamaiyedi ye wane, “Mahana saha unai ye namwanamwa?”, na se wane, “Lahi meimeilahi mahanana 1 kiloki unai taugwagwama wa ye laugabaei.”

⁵³Kabo loheya wa tamana wa nuwana ne unai ye sae meta tenem mahanana ne unai Yesu ye wane, “Natum ne kabo ye namwanamwa.” Ede tamowai wa yo yona numa tamowaidi maudoidi Yesu se sunumaei.

⁵⁴Huyana Yesu Yudeya ye laugabae na ye uyoma Galili, meta teina ta yona laulau gigigigibwalina helabuina ede.

**Waila kipuna dedekanawai
Yesu taukasikasiyebwa hesau
ye henamwanamwa**

5 Mayadai hisa mulidiwai kabo Yesu ye sae Yelusalema Dius yodi kaikaigogo hesau hesabana. ²Na Yelusalema unai meta waila kipuna hesau keda hesau hesana Mamoe Kedana dedekanawai. Kipuna wa hesana kalina Alamaiki unai se katai Beteseta. Na kabalaulauna numadi haligigi meta waila kipuna

wa se tauhetakikili.[§] ³ Temenai meta taukasikasiyebwa doha taumatagibugibu, kae yabayababadi yo taubunibuni bodadi se kenokeno [^{3b}na waila hekahekasina ne se nayanayai. ⁴ Matawuwuna huya hekadi anelu hesau ye dobi kabo waila kipuna ne ye hekasihetakikili, na ena taukasikasiyebwa hesau ye gayodobibaguna waila hekahekasina ne unai kabo ye namwanamwa.]** ⁵ Temenai tamowai hesau ye kasiyebwa bolimaina badona 38. ⁶ Yesu taukasikasiyebwa wa ye kita ye kenokeno na ye nuwatulobai meta ye kasiyebwa huyalohaloha, ede ye henamaiyei ye wane, “Kowa ku henuwa bena ku namwanamwa?”

⁷ Na tamowai wa ye wane, “Taubada, huyana anelu waila ne ye hekasihetakikili na ya kaipate bena ya gayodobi meta tamowai hesau ye gayodobibagunako, matawuwuna ede nige tausaguigau hesau.”

⁸ Na Yesu ye hededelau unai ye wane, “Ku tolo yom lauweise ne ku bahei na ku lau.” ⁹ Tenem mahana ne unai tamowai wa ye namwanamwa, na yona lauweise wa ye noku ye bahei na ye lau.

Na teina laulau gigigigibwalina ta mayadai Sabati unai ye tubu. ¹⁰ Ede Dius tauwoyaidi hekadi se hededelau taunamwanamwa wa unai se wane, “Teina mayadai ta meta Sabati, na laugagayo ye hedede meta tabu yom lauweise ku bahei na ku taitaihile'usi.”

¹¹ Na tamowai wa ye hededebui ye wane, “Tauhenamwanamwagau ye hededelaoma kaliguwai ye wane, ‘Yom lauweise ne ku bahei na ku lau.’”

¹² Unai se henamaiyei se wane, “Kaiteya ye hedede bena ku bahei na ku lau?”

¹³ Taunamwanamwa wa nige kabina ye kata, matawuwuna ede temenai boda wa luwadiyena Yesu ye luwukwadaleleko.

¹⁴ Na muliyena Yesu iya ye lobai numa tabuna unai, ede ye hededelau unai ye wane, “Kowa ku namwanamwako, na tabu yababa ku ginauli'uyoi, madai yabalalakilaki kabo ku hekalu.” ¹⁵ Tamowai wa Yesu ye laugabaei na ye lau Dius tauwoyaidi wa yodi ye hedehedede meta tauhenamwanamwana wa Yesu.

Yaubada Natuna mauli ye leyama

¹⁶ Mayadai Sabati udiyedi Yesu laulau gigigigibwalidi wa ye ginaginulidi, unai Dius tauwoyaidi se hetubu se hewaiunu. ¹⁷ Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Tamagu meta mayadai badobado ye paipaisowa ye laoma ee teina, unai yau hinage bena ya paipaisowa.” ¹⁸ Unai Dius tauwoyaidi wa se kaipatebayaokalili bena se koihemwaloi, matawuwuna ede mayadai Sabati laugagayona ye utu'utusi, yo hinage ye hedede meta tamana ede Yaubada. Na teina hedehedede ta unai ye hemasalaha meta maiyana Yaubada gonogonowadi.

¹⁹ Ede Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Ya hededemamohoi kalimiuwai: Natu nige gonowana saha ye bom ye ginauli, na saha Tamana ye ginauli ye kita kabo ye ginauliwatani. Matawuwuna Tamana ginauli saha ye ginauli, Natuna hinage kabo ye ginauliwatani. ²⁰ Tamana iya Natuna ye gadosisiyei, unai ginauli maudoidi ye

§5:2 Kipu wa meta teha labui, na kabalaulau numana hesau meta duwaduwalidiyena, na numana hasi kipu labui wa dedekadi hasi wa udiyedi. Unai ede Yowane ye kuli *kabalaulau numadi haligigi*.

**5:4 Lausoiso 3b yo 4 kulikuli hisahisadi mo udiyedi ta hasilidi, na kulikuli beyabeyakalilidi udiyedi meta nige se kulidi.

ginaulidi meta ye hekita. Mamohoi, Tamana ginauli saesaekalilidi kabo ye hemasalahadi Natuna unai, na kabo teina saha ye ginaulidi ta. Unai kabo kwa noko. ²¹Tamana tauboiboita ye hetolo'uyoidi yo mauli ye mosedi, gonogonowana hinage Natuna mauli ye mosedi kaiteyadi ye henuwadi ne udiyedi. ²²Tamana nige hekasa hesau ye ginauli, na kitahekasa maudoina ye moseiyako Natuna unai, ²³matawuwuna ye henuwa bena tamowai maudoidi Natuna se hekasisiyei doha hinage Tamana se hekasisiyei. Kaiteya Natuna nige ye hekasisiyei meta hinage Tamana—iya ede tauhetamaliyamana—nige ye hekasisiyei.

²⁴Ya hededemamohoi kalimiuwai: Kaiteya yogu hedehedede ta ye lapuidi yo tauhetamaligau ye sunumaei, iya meta mauli nige kana siga ye hai, yo Yaubada yona hekasa taba nige ye hekalo. Na boita yona tupwa ye laugabaeyako na mauli nige kana siga kabo ye lobai. ²⁵Ya hededemamohoi kalimiuwai: Huyana sola ye laolaoma yo iya ede ye laomako kabo tauboiboita^{††} Yaubada Natuna kalinana se lapui. Na kalinana taulapuina ne kabo se mauli. ²⁶Tamana iya mauli wuwuna ede, na mauli wa ye mosehekawayako Natuna unai, ede iya hinage ye hemala mauli wuwuna. ²⁷Yo hinage gigibwali ye mosehekawayako iya unai kabo kitahekasa ye ginauli, matawuwuna iya meta Tau Natuna.

²⁸Teina unai tabu kwa noko. Huyana ye laolaoma kabo bwayabwaya udiyedi taukenokeno maudoidi Yaubada Natuna kalinana se lapui ²⁹na se pesahaima. Na laulau namwanamwadi tauginaulidi

kabo se tolo'uyo na se mauli. Na laulau yabayababadi tauginaulidi kabo hinage se tolo'uyo, na se lau kamkamna nige kana siga unai.

³⁰Yau nige gonowana ya bom saha hesau ya ginauligaibui. Na saha ya lapui, kabo unai ya hekasa. Na yogu hekasa ne meta ye dudulai, matawuwuna nige yau yogu nuwatu, na tauhetamaligau yona nuwatu ya lauwatani.”

Yesu hededeheemasalahana hedehedededi

³¹“Ena taba ya bom ya hededeheemasalahauyogigau, meta yogu hededeheemasalahana ne nige kaniyona. ³²Na Tamagu, iya hinage tauhededeheemasalahagau ede, na kabina ya kata meta yona hedehedede ne mamohoidi.

³³Komiu tamowai hekadi kwa hetamalidi se lau Yowane unai bena se henamaiyei. Na yau kagu kao mamohoina ye hededeheemasalahana kalidiwai. ³⁴Tamowai yodi hededeheemasalahana nige ya henuwadi, iyamo Yowane yona hedehededeheemasalahana wa ya hededededi kalimiuwai, bena udiyedi kabo mauli kwa lobai. ³⁵Yowane kana kao meta doha lampa ye kalakalasi, na komiu dawayana ne unai bena kwa gwayuala huyakubwakubwa mo.

³⁶Na kabahemasalahagau hesauna kaliguwai, iya meta ye saekalili na kabo Yowane yona hedehedede wa, iya ede yogu paisowa Tamagu ye ledima bena maudoidi ya ginaulidi. Kabo yogu paisowa ne se hemamohoiyeigau meta Tamagu ede tauhetamaligau. ³⁷Yo hinage Tamagu tauhetamaligau meta ye hemamohoiyeigauko. Na komiu nige gonowana kalinana

^{††}5:25 Tausonoga yodi nuwatu meta teina hedehedede ta *tauboiboita* kaniyona ede “Yaluwa yona teha unai tauboita”. Siya nige Yaubada yona tamowai, matawuwuna ede nige Yesu se sunumai, unai nige Yaluwa Tabuna se hai yo mauli nige kana siga nige kalidiwai.

kwa lapui yo kana kao kwa kita, ³⁸yo yona hedehedede nige se miya nuwamiu ne udiyedi, matawuwuna ede yau Yaubada ye hetamali'useigau wa nige kwa sunumaeigau. ³⁹Na komiu meta kulikuli tabuna kwa hasilinamwanamwakaliliyei, matawuwuna yomi nuwatu ede unai kabo maui nige kana siga kwa lobai. Mamohoi, kulikuli tabuna wa hinage ye hedehemasalahagau. ⁴⁰Na iyamo nige kwa henuwa bena taba kwa laoma kaliguwai na maui kwa hai.

⁴¹Yau tamowai yodi hedebasae meta nige ya henuwadi. ⁴²Na kabimiu ya kata meta Yaubada gadosisina^{‡‡} kalimiuwai nigele. ⁴³Yau Tamagu hesanawai ya laoma, na iyamo nige kwa lapulaoma kaliguwai. Na nuwana taba tamowai hesau ye bom hesanawai ye laoma, kabo kwa lapulau unai. ⁴⁴Maidamiu kwa hedehedebasae'uyoigomiu, na Yaubada, iya ye bom Yaubada, yona kitahenamwa meta nige kwa henuwa. Idohagi na kabo kwa sunumaeigau?

⁴⁵Tabu yomi nuwatu bena Tamagu matanawai kabo ya tolo na ya hegilugomiu. Tauhegilugomiu ede Mose, na komiu yomi nuwatu ede bena iya unai kabo sagu kwa lobai. ⁴⁶Ena taba Mose kwa kawamamohoiyei, yau hinage bena kwa kawamamohoiyegau. Matawuwuna wasagu wa Mose ye kuliyako. ⁴⁷Na ena saha ye kuli wa nige kwa kawamamohoiyei, meta idohagi kabo yau kwa kawamamohoiyegau?"

Yesu tamowai 5,000 ye hekaidi

(*Mataiyo 14:13-21; Maleko 6:32-44; Luka 9:10-17*)

6 Mayadai hisa se laoko mulidiwai Yesu ye gelu waga hesau unai na Galili Gabwana unai ye kawasi ye lau hali tanakawasina unai. (Na teina waila ta hesana hesau ede Tibeliya Gabwana). ²Na yona kabalau maudoidi ne udiyedi meta bodalakilaki se hemuhemuliwatani, matawuwuna ede kabikabi gigigigibwalidi ye ginaulidi taukasikasiyebwa udiyedi wa se kitadiko. ³Kabo Yesu ye sae kuduli hesau unai, na temenai yona hekahekatao maiyanao se tuli. ⁴Na Dius yodi Taukiuli Henuwaisinina huyana meta ye hanahanaumako.

⁵Na Yesu ye kaikewalau meta bodalakilaki ye kitadi se laolaoma hesabana, ede Pilipo ye henamaiyei ye wane, "Haedi kabo pwalawa ta hemaisa na boda ne ta hekaidi?" ⁶Na yona henamai ta unai meta bena Pilipo ye laukita, na kabina ye katako meta saha kabo ye ginauli.

⁷Pilipo ye hededebui ye wane, "Taba moni lakina denali 200"^f unai pwalawa ta hemaisa, meta nige gonowana kabo tamowai kesega kesega kana teha gagilina mo ye hai."

⁸Na kabo yona hekahekatao wa hesauna hesana Andeleya, Simona Petelo kana kaha wa, ye hededelau Yesu unai ⁹ye wane, "Wawaya loheya hesau inai, na pwalawa haligigi yo yama gagilidi labui ede kalinawai. Na idohagi udiyedi kabo bodalakilaki ta ta hekaidi?"

^{‡‡}5:42 Teina hedehedede ta *Yaubada gadosisina* kalina Giliki unai meta kaniyona labui. Bagubagunana ede lausoisois unai ka kuliyako, *Yaubada gadosisina*, na helabuina ede *Yaubada yona gadosisi*.

^f6:7 *Denali 200* meta taupaisowa mayadai badodi 200 ye paisowa maisana. *Denali* kulihemasalahana kabo Maleko 6:37 unai ku hasili.

¹⁰Menai meta lagaulakilaki ye kini na kabatulidi se namwakalili, ede Yesu ye wane, “Kwa hededelau tamowai ne udiyedi na se tulidobi lagau ne unai.” Na tautuli ne bodana wa luwadi ne unai meta loheloheyao badodi ede 5,000.

¹¹Kabo Yesu pwalawa wa ye haidi na ye lautoki Yaubada unai, na ye soiyeidi taututuli wa udiyedi. Yo hinage yama wa ye haidi na ye soiyeidi. Na yodi nonoiyena kadi pwalawa yo yama se haidi, na maudoidi wa kabo kai lakilakina se kai.

¹²Se kaikai ye lau ee kadi siga bogadi wa se sese. Kabo Yesu ye hededelau yona hekahekatao wa udiyedi ye wane, “Kaitole maudoina ne kwa tanogogoi, na tabu kwa gabagaba-gaibuidi.” ¹³Unai pwalawa haligigi wa taukaidi wa udiyedi kaitole maudoina se tanogogoi, ede bosa badona saudoudoi-labui se hemwayaudi. ¹⁴Na kabikabi gigigibwalina Yesu ye ginauli tamowai wa se kita ede se wane, “Mamohoi, peloweta ta nayanaya'usei bena kabo ye laoma tanoubu ta unai wa^{§§} iya ede teina.”

¹⁵Yesu ye nuwatulobai meta kabo se muyowui bena se hetolo yodi wasawasa, unai ye laugabaedi na ye bom ye sae kuduli wa tehana hesau unai.

Yesu ye laulau Galili Gabwana kewana unai

¹⁶Ye meimeilahi ede yona hekahekatao se dobi Galili Gabwana unai, ¹⁷na waga hesau unai se gelu bena se kawasilau Kapelenauma. Ye masigiliko, na Yesu sola nige ye laoma udiyedi. ¹⁸Yaumai lakilakina ede ye towatowa, unai gabwa wa ye wowoli. ¹⁹Na se yale se lau keda lohana doha maela haiyona o hasi, na kabo Yesu se kita Gabwa wa kewana unai ye laolaoma waga wa hesabana. Ede se matausikalili. ²⁰Na

ye hededelau udiyedi ye wane, “Tabu kwa matamatausi. Yau Yesu.” ²¹Unai se henuwa bena taba ye gelu waga wa unai, na nige bayaona na waga wa ye dunasae yodi kabalau magaina wa unai.

Yesu iya ede mauli pwalawana

²²Mala ye tom ede boda se laugabae'useidi Galili Gabwana hali tanakawasina ne unai wa se nuwatulobai meta meimeilahi wa unai waga kesega mo se kita menai, na Yesu yona hekahekatao se bom mo waga wa unai se gelu se lau, na Yesu nige maiyadi. ²³Kabo waga hekadi Tibeliya unai se laoma na se dunasae Guiyau yona lautoki kabaginaulina yo boda pwalawa yodi kabakaina magaina wa dedekanawai. ²⁴Na huyana boda wa se nuwatulobai meta Yesu maiyanao hekahekatao wa nige menai, ede waga wa udiyedi se gelu na se lau Kapelenauma Yesu se wasenei.

²⁵Na Gabwa hali tanakawasina wa unai se lobai ede se henamaiyei se wane, “Taulauhekata, kauyana ku laoma?”

²⁶Yodi henamai wa Yesu ye bui ye wane, “Ya hededemamohoi kalimi-uwai: Kwa wasewaseneigau ta meta nige laulau gigigibwalidi kwa kitadi wa debadiwai, na pwalawa kwa kaidi na bogamiu se sese wa debadiwai. ²⁷Tabu kwa paisowa kai pwasapwasana mo hesabana, na bena hinage kwa paisowa kai miyatahitahina hesabana. Iya kabo mauli nige kana siga ye leyawa. Teina kai ta kabo Tau Natuna ye leyawa, matawuwuna Tamana Yaubada gigibwali ye moseyako kabo gonowana kai ta ye leyawa.”

²⁸Na kabo se henamaiyei se wane, “Idohagi na kabo Yaubada yona paisowa ka ginauli?”

§§6:14 Dutelonomi 18:15 ku hasili.

²⁹Yesu ye hededebui ye wane, “Yaubada saha ye henuwagomiu bena kwa ginauli ede teina: Yona lauhetamali tamowaina ne kwa sunumaei.”

³⁰Na se henamai'uyo se wane, “Kabikabi gigigigibwalina saha ku ginauli ka kita na unai kabo ka kawamamohiyege? Saha kabo ku ginauli?” ³¹Kama kulutubuwa meta balabala wa unai ‘mana’* se kai doha kulikuli tabuna unai se kuliyako se wane, ‘Iya’† meta galewa pwalawana ye moseidi se kai.”‡

³²Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Ya hededemamohoi kalimiuwai: Galewa pwalawana meta Mose iya nige ye leyawa, na Tamagu iya galewa pwalawana mamohoina tauleyawana ede.

³³Kaiteya galewa ne unai ye dobima na mauli ye mosei tanoubu ta udiyedi, iya meta pwalawa Yaubada unai ye laoma.”

³⁴Kabo se wane, “Taubada, pwalawa ta bena huya badobado kamai ku haihaiyama.”

³⁵Ede Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Yau mauli pwalawana ede. Na kaiteya ye laoma kaliguwai meta taba nige ye hasali, yo kaiteya ye sunuma kaliguwai taba nige gadona ye magu. ³⁶Na ya hededeyako kalimiuwai meta kabikabi gigigigibwalidi ya ginaulidi wa kwa kitadiko, na iyamo nige kwa kawamamohiyegau. ³⁷Na kaiteyadi tamagu ye ledima, siya kabo se laoma kaliguwai. Na taulaoma kaliguwai ne, meta taba nige ya subudi. ³⁸Matawuwuna yau galewa ne unai ya dobima, meta nige bena yau

yogu nuwatu ya ginauli, na Tamagu tauhetamaligau yona nuwatu mo bena ya ginaulidi. ³⁹Na tauhetamaligau yona nuwatu ede teina: Kaiteyadi ye ledima kaliguwai, meta tabu hesauna ya hetaukwadalele, na hekasa mayadaina unai maudoidi kabo boita unai ya hetolo'uyoidi. ⁴⁰Na Tamagu yona nuwatu ede bena siya kaiteyadi taukitalau Natuna unai yo se sunumaei, meta mauli nige kana siga kabo se lobai, yo hekasa mayadaina unai kabo ya hetolo'uyoidi.”

⁴¹Teina unai Dius tauwoyaidi se hetalapili, matawuwuna Yesu ye wane, “Yau pwalawa mamohoina ede galewa ne unai ya dobima.” ⁴²Ede se wane, “Teina tamowai ta iya meta Yesu, Yosepa natuna, tamana yo sinana meta kabidi ta kata. Na idohagi to ye wane, ‘Yau galewa ne unai ya dobima?’”

⁴³Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Saha ya hedededi ta udiyedi tabu kwa hetahetalapili. ⁴⁴Taba nige tamowai hesau ye laomagaibu kaliguwai, na Tamagu tauhetamaligau kabo ye laeyama kaliguwai, na huyagehena ne unai kabo ya hetolo'uyoi. ⁴⁵Doha peloweta hesau ye kuliyako ye wane, ‘Yaubada kabo tamowai maudoidi ye hekatadi.’⁴¹ Na kaiteyadi se lapulau Tamagu unai yo se nuwatuwatani, kabo se laoma kaliguwai. ⁴⁶Nige tamowai hesau Tamagu ye kita, na iya Yaubada unai ye dobima ne ye bom mo Tamana ye kita. ⁴⁷Ya hededemamohoi kalimiuwai: Kaiteya ye sunuma kaliguwai meta iya mauli nige kana siga ye hai. ⁴⁸Yau mauli pwalawana ede. ⁴⁹Kami kulutubuwa balabala unai wa mana se

***6:31** Mana meta kai Yaubada ye mosemose Isalaela tamowaidi udiyedi huyana balabalagaibu unai se kadau. Hebelu 9:4 ku hasili, kabo unai *mana* hedehededena ku lobai.

†**6:31** Dius tamowaidi yodi nuwatu meta Mose balabala unai mana ye moseidi kadi kulutubuwa udiyedi.

‡**6:31** Same 78:24 ku hasili.

⁴¹**6:45** Aisaiya 54:13 ku hasili.

kai, na iyamo maudoidi se boitageheko.

⁵⁰Na yau pwalawana ede galewa ne unai ya dobima, na kaiteya pwalawa ta ye kai meta taba nige ye boita.

⁵¹Yau pwalawa maumaulina ede galewa ne unai ya dobima. Ena tamowai hesau teina pwalawa ta ye kai, mauli nige kana siga kabo ye hai. Teina pwalawa ta iya ede yau bulumagu ta, kabo ya mosegabaei tanoubu ta tamowaidiyao yodi mauli hesabana.”

⁵²Na kabo Dius tamowaidi se hetahetalapili'uyoidi se wane, “Idohagi na kabo teina tamowai ta bulumana ye leyama ta kai?” ⁵³Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Ya hededemamohoi kalimiuwai: Ena Tau Natuna bulumana nige kwa kai yo kwasinana nige kwa numa, taba nige mauli kwa hai. ⁵⁴Na kaiteya bulumagu ye kai yo kwasinagu ye numa, iya meta mauli nige kana siga ye hai na huya gehena unai kabo ya hetolo'uyoi. ⁵⁵Matawuwuna yau bulumagu ta, iya kai mamohoina yo kwasinagu ta numanuma mamohoina ede. ⁵⁶Na kaiteya bulumagu ye kai yo kwasinagu ye numa, iya kabo ye miyakesegai yau kaliguwai, yo yau kabo ya miya iya kalinawai. ⁵⁷Tamagu tauhetamali-gauma wa, iya mauli wuwuna na iya unai yau ya maumauli, na kaiteya bulumagu ne unai ye kaikai yo kwasinagu ne unai ye numanuma, kabo ye mauli yau debaguwai.

⁵⁸Na pwalawa ta galewa ne unai ye dobima iya ede yau. Teina pwalawa ta udoikalili, nige doha kami mumugao se kai'usei wa. Siya mana se kai, na iyamo se boita. Na kaiteya teina pwalawa ta ye kai kabo mauli nige sigana ye hai.”

⁵⁹Yesu hedehedede maudoidi ta ye hedededi huyana Kapelenauma unai sunago kalonawai ye lauhekata.

Yesu yona hekahekatao gwaudi iya se laugabaei

⁶⁰Yona hekahekatao gwaudi[§] hedehedede wa se lapui ede se wane, “Teina lauhekata ta ye pilipikalili. Kaiteya kabo ye lapulobai?” ⁶¹Yesu kabina ye kata meta yona hekahekatao wa se hetahetalapili, ede ye hededelau udiyedi ye wane, “Teina hedehedede ta ye hetausi'olologomiu? ⁶²Na yomi nuwanuwatu kabo doha saha, ena taba Tau Natuna kwa kita ye seuyo yona kabalaoma ne? ⁶³Yaluwa iya mauli tauleyawana ede, buluma nige gonowana mauli ye leyawa. Na hedehedede ya hedededi kalimiuwai ta, meta Yaluwa mauli tauleyawana unai se laoma na mauli se leyawa. ⁶⁴Na komiu luwamiu ne unai hekadi meta nige se sunumaiegau.” Na huya bagubagunana unai ye laoma meta Yesu kabidi ye katako kaiteyadi kabo nige se sunumaei yo hinage kaiteya kabo kana tauwalohai ede.

⁶⁵Kabo Yesu ye hedehedede'uyo ye wane, “Tamowai hekadiyo meta nige yodi sunuma, unai ede ya hededelaowako kalimiuwai meta nige gonowana tamowai se bom yodi nuwanuwatuyena na se laoma kaliguwai, kana sigana ena Tamana ye talamyeyidi kabo se laoma kaliguwai.”

⁶⁶Teina hedehedede ta mulidiwai meta yona hekahekatao gwaudi se kaiyawasi na nige se hemuliwatanu'uyoi.

⁶⁷Kabo Yesu ye hededelau yona hekahekatao saudoudoi-labui wa udiyedi ye wane, “Na komiu hinage kwa henuwa bena kwa laugabaegau?” ⁶⁸Ede Simona Petelo ye hededebui ye wane, “Guiyau, kabo ka lau kaiteya unai? Kowa ku bom mo mauli nige kana siga hedehedede

§6:60 Yesu yona hekahekatao gwaudi: Siya ede Yesu tauhemuhemuliwatanina maudoidi, na lausoiso ta unai Yowane ye kataidi *Yesu yona hekahekatao*.

wa kalimwai. ⁶⁹ Ka kawamamohoiyego yo kabim ka kata meta kowa Tabuna Yaubada unai ku laoma.”

⁷⁰ Na Yesu ye hededebui ye wane, “Komiu saudoudoi-labui ta ya kaisunuwaigomiu, na iyamo luwamiu ne unai meta kesega iya Satani yona taupaisowa.” ⁷¹ (Yesu meta Simona Isakaliyota natuna Yudasi ye hetahetala. Iya saudoudoi-labui wa hesau, na muliwai kabo iya Yesu kana ye walohai.)

Yesu kana kahao nige yodi sunuma

7 Saha se tubu ta mulidiwai kabo Yesu ye tautakikili Galili magaidiyao udoi'udo udiyedi. Yona nuwatu bena tabu ye laulau Yudeya, matawuwuna temenai Dius tauwoyaidi iya se nayanayaei bena kabo se unui. ² Na Dius yodi Gwau Miyaidi Henuwaisinina** huyana ye hanahanauma, ³ ede Yesu kana kahao se hededelau unai se wane, “Kowa taba ku lau Yudeya, na temenai laulau gigigibwalidi kabo ku ginaulidi na yom hekahekatao se kitadi. ⁴ Ena tamowai hesau ye henuwa bena tamowai maudoidi iya kabina se kata, meta saha ye ginaginaulidi ne taba nige ye ginauli wadawadamyena. Ena kowa laulau gigigibwalidi ku ginaginaulidi, bena ku hemasalaha'uyoigo na tamowai maudoidi se kitago.” ⁵ Na iya kana kahao meta siya nige se kawamamohoiyei.

⁶ Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Yau yogu huya sola nige ye lage

beni taba ya lau. Na huya maudoina udiyedi meta komiu gonowana kwa lau. ⁷ Tanoubu ta tamowaidiyao taba nige gonowana se subugomiu, na yau meta se subugau, matawuwuna laulau saha se ginaulidi wa ya hededehehemasalahadi meta laulau ta se yababa. ⁸ Komiu kwa lau gwayuala ne unai, na yau taba nige ya laowa, matawuwuna yogu huya dudulaina sola nige ye lage.”

⁹ Teina hedehedede ta mulidiwai ede Yesu ye miyamiya teha Galili unai. ¹⁰ Iyamo huyana kana kahao wa se laoko gwayuala ne hesabana, kabo iya hinage ye lau, na yona lau ne unai meta tamowai nige kabina se kata. ¹¹ Na gwayuala ne unai Dius tauwoyaidi Yesu se wasewasenei na se henahenamai se wane, “Tamowai wa, iya ede haedi?”

¹² Boda maudoidi iya se hetaheta-lagadigadiguguyei. Hekadi se wane, “Iya tamowai namwanamwana.” Na hekadi se wane, “Nigele! Iya boda taulupolupoidi.” ¹³ Na iyamo nige tamowai hesau Yesu ye hededehehemasalaha boda kalidiwai, matawuwuna ede siya Dius tauwoyaidi wa se matausiyedi.

Gwau Miyaidi Henuwaisinina unai Yesu ye lauhekata

¹⁴ Gwayuala mayadaidi duwaduwalina unai na kabo Yesu ye mwalaesae numa tabuna bakubakuna unai na ye hetubu ye lauhekata. ¹⁵ Ede Dius tauwoyaidi se siliyata na se wane, “Teina tamowai ta kulikuli tabudi nige

**7:2 Gwau Miyaidi Henuwaisinina meta iya ye hemala Dius yodi gwayuala haiyona saesaedi wa hesau. Teina gwayuala ta luwanawai meta Dius tamowaidi wine yo olibe kaniyodi se gigidiko wa meta gwayualadi se gwayualakesegai. Yo kaiwa lagalagadi udiyedi gwau se ginaulidi na udiyedi se miya. Teina ye hemala kadi mumugao balabalagaibu unai se miya bolimai 40 unai wa henuwaisinina. (Lewitikasi 23:33-36, 39-43; Dutelonomi 16:13-16). Unai Dius tamowaidi gwaudi kabo se laoma se sae teha Yudeya magaina lakilakina Yelusalema unai, temenai kabo se gwayualakesega. Teina gwayuala ta meta unai kabo mayadai haligigi-haiyona se haidi. Na yodi huyahaina meta Taukiuli Henuwaisinina mulinawai iya ede waikena haligigi-kesega mulidiyena.

se hekata. Na idohagi to kabidi ye katakalili?”

¹⁶ Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Yogu lauhekata ta nige yau ya bom yogu nuwatu, na tauhetamaligauma yona nuwatu. ¹⁷ Ena tamowai hesau ye henuwa bena Yaubada yona nuwatu ye miyawatanani, kabo gonowana yogu hedehehede ta ye nuwatulobaidi meta ya bom yogu lauhekata o Yaubada yona lauhekata. ¹⁸ Ena tamowai hesau ye bom yona nuwanuwatu unai ye hedehehede, meta ye henuwa bena taba tamowai iya se hededetausaei. Na yau yogu nuwatu ede bena tauhetamaligauma wa tamowai se hededetausaei. Unai ya hedehehedemamohoi, na nige ya kaikailupolupo. ¹⁹ Mose laugagayo ye leyawa, na nige tamowai hesau luwamiuyena laugagayo ta maudoidi ye miyawatanidi. Na ye saha to kwa henuwa bena kwa unuigau?”

²⁰ Boda wa se hededebui se wane, “Yaluwa yabayababana ye luwuigo. Kaiteya ye henuwa bena ye unuigo?”

²¹ Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Laulau gigigigibwalina kesega ya ginauli **Sabati mayadaina unai** na maudoimiu kwa siliyata. ²² **Sola pelitome kabikabina kwa nuwatu:** Mose pelitome kabikabina ye hekatagomiu, na kabina kwa kata meta nige Mose unai ye laoma, na kada mumugao udiyedi ye laoma. Na komiu Mose yona lauhekata wa kwa ginauliwatani^{††} meta huya hekadi mayadai Sabati unai kwa hephepelitome. ²³ Mayadai Sabati unai tamowai kwa hepelitomedi, na yomi nuwatu bena tabu Mose yona laugagayo kesega kwa utusi. Na yau meta mayadai Sabati unai tamowai hesau yaluwana yo tauna ya henamwanamwadi. Na ye

saha to kwa koipiliyegau? ²⁴ Tabu ginauli kadi kao udiyedi kwa kitadi na yomi hekasa kwa ginaginaulidi, na bena nuwanuwatu mamohoidi mo udiyedi yomi hekasa kwa ginaulidi.”

Dius tamowaidiyao yodi nuwapwanopwano

²⁵ Na Yelusalema tamowaidiyao hekadi se hedede se wane, “Teina tamowai ta meta se wasewasenei bena taba se unui. ²⁶ Na ye laoma ede boda matadiwai ye hedehehede, na idohagi to tauwoyaeda nige saha hesau se ginauli kalinawai? Nuwana kabina se kata meta iya Keliso? ²⁷ Na teina tamowai ta yona kabalaoma meta kabina ka katako. Taba iya Keliso meta yona kabalaoma nige gonowana tamowai hesau kabina ye kata.”

²⁸ Yesu sola numa tabuna bakubakuna wa unai ye laulauhekata na ye kalinalakilaki ye wane, “Komiu yomi nuwatu meta kabigu kwa kata yo yogu kabalaoma hinage kabina kwa katako. Iyamo ya laoma ta meta nige yau ya bom yogu nuwatuwai, na tauhetamaligauma ne meta iya mamohoina. Na iya nige kabina kwa kata, ²⁹ na yau meta kabina ya kata, matawuwuna ede iya unai ya laoma yo iya hinage ye hetamaligauma.”

³⁰ Kabo Yesu bena se kabihekahini, na iyamo nige tamowai hesau ye kabilau unai, matawuwuna yona huya sola nige ye lage. ³¹ Na boda wa luwadi ne unai meta tamowai gwaudi Yesu se sunumaei na se wane, “Ka nuwatui teina tamowai ta meta iya Keliso. Matawuwuna ede tamowai hesau nige gonowana laulau gigigigibwalidi ye ginaulidi doha teina tamowai ta.”

^{††}7:22 *Pelitome* laugagayona meta wawaya labalabahauhauna yona mayadai hehaligigi-haiyonana unai se hepelitome. Genese 17:10-14 yo Lewitikasi 12:3 udiyedi ku hasili.

Yesu tauhaina se hetamalidi

³²Bodalakilaki wa Yesu yona gigibwali wa se hetahetala, na Paliseya tamowaidiyao yodi hedehehede wa se lapui ede maiyaidiyao kaitalasam tauwoyaidi kabo numa tabuna kedana taukitahetetena hekadiyo se hetamalidi se lau bena Yesu se hai na se laeyama kalidiwai.

³³Yesu yona lauhekata ye tubei ye wane, “Huya kubwakubwa mo yau kabo maiyamiu na kabo ya uyo tauhetamalgau ma wa unai. ³⁴Komiu kabo kwa waseneigau, na taba nige kwa lobaigau; yo komiu nige gonowana kwa laoma yogu kabamiya ne unai.”

³⁵Dius tauwoyaidi se bom se henahenamai'uyoidi se wane, “Teina tamowai ta kabo haedi ye laulau, unai taba nige ta lobai? Nuwana kabo ye lau kehadao se haimiyamiyaidi Giliki tamowaidiyao luwadiyena wa udiyedi, na menai kabo Giliki tamowaidiyao ye hekatadi? ³⁶Yona hedehehede ta kaniyodi ede saha, doha ye wane, ‘Komiu kabo kwa waseneigau, na taba nige kwa lobaigau. Yo komiu nige gonowana kwa laoma yogu kabamiya ne unai.’?”

Waila maumaulina bonobonowasina

³⁷Gwau Miyaidi Henuwaisinina mayadaina gehegehena yo saesaena unai kabo Yesu ye tolo na kalinana lakilakina unai ye wane, “Ena tamowai hesau gadona ye magu, meta bena ye laoma kaliguwai kabo waila ye numa. ³⁸Doha peloweta hesau kulikuli tabuna unai ye kuliyako ye wane, ‘Ena kaiteya ye sunuma kaliguwai, kabo iya unai waila maumaulina ye bonobonowasima.’”

³⁹Teina hedehehede ta “waila maumaulina” meta Yesu Yaluwa Tabuna hedehehede na ye hedehehedei. Na kaiteyadi Yesu se sunumaei kabo Yaluwa ne se hai. Huyana ne unai meta Yaluwa wa sola nige se hai, matawuwuna ede Yesu kana kao saesaena mamohoina Yaubada sola nige ye hemasalaha.

Boda wa se hekasa matawuwuna ede Yesu

⁴⁰Boda wa teina hedehehede ta se lapui ede hekadi se wane, “Mamohoi, teina tamowai ta meta iya Peloweta^{‡‡} wa.”

⁴¹Hekadi se wane, “Teina Keliso wa”, na hekadi se wane, “Nige. Kabina ka katako meta Keliso taba nige Galili unai ye laoma. ⁴²Na kulikuli tabuna unai ye hemasalaha meta Keliso ne iya wasawasa Dawida kana isimulita hesau na Dawida yona magai Betelehema unai kabo ye laoma.” ⁴³Unai boda wa luwadiyena meta nuwanuwatu labui, matawuwuna ede Yesu. ⁴⁴Na boda hesau se henuwa bena se kabihekahini, na iyamo nige tamowai hesau ye kabilau Yesu unai.

Dius tauwoyaidi Yesu nige se sunumaei

⁴⁵Numa tabuna kedana taukitahetetena wa **Yesu yona hedehehede wa se lapuidi** ede se uyo taukaitalasam tauwoyaidi yo Paliseya tamowaidiyao wa udiyedi. Kabo tauwoyawoya wa se henamailau udiyedi se wane, “Matawuwuna saha to iya nige kwa hai na kwa woyaiyama?”

⁴⁶Keda taukitahetetena wa se hedehehede lau udiyedi se wane, “Sola nige tamowai

^{‡‡}7:40 Peloweta se hetala ta meta Mose ye hededonohai kabo ye laoma huya gehegehedi mayadaidi ne udiyedi. Dutelonomi 18:15 unai ku hasili.

hesau yona hedehedede ka lapui doha iya.”

⁴⁷ Paliseya tamowaidiyao wa se hededelau udiyedi se wane, “Nuwana komiu hinage ye lupohagomiu? ⁴⁸ Kabina kwa kata meta kai yo tauwoyawoya saesaedi luwamaiyena nige hesau tamowai me ye sunumaei. ⁴⁹ Na teina boda ta meta Mose yona laugagayo nige kabina se kata, unai Yaubada yona hededeheyababa kabo ye talu kalidiwai.”

⁵⁰ Na Nikodemo—iya nabada wa unai ye lau Yesu ye kita wa, yo iya tauwoyawoya ne kadi kaha hesau—ye hededelau udiyedi ye wane, ⁵¹ “Yoda laugagayo ye hedede meta taba nige tamowai hesau ta hegilugaibui, na bena ta lapulau unai yo saha ye ginauli wa wasana ye hedede ta lapubagunaei, na kabo ta nuwatuhekasa.” ⁵² Ede se hedede bui se wane, “Nuwana kowa hinage Galili unai ku laoma? Kulikuli tabuna bena ku hasilinamwanamwaei, na kabo unai ku lobai meta taba nige peloweta hesau Galili unai ye laoma.” ⁵³ Na kabo maudoidi wa se dahalaigwaligwali se lau yodi numa.

Waihiu ganaganawalina se woyaiyama Yesu unai

8 Na kabo Yesu ye lau Olibe kudulina unai. ² Na malatomtom gagilina hesauna unai ye uyo numa tabuna bakubakuna wa unai. Temenai tamowai gwaudi se tupagogoima iya unai, ede ye tuli na ye hekatadi.

³ Na laugagayo taulauhekataedi yo Paliseya tamowaidiyao waihiu hesau se woyaiyama. Iya meta se lobai maiyana loheya hesau se ganawali. Na boda matadiwai se hetolo. ⁴ Kabo se hededelau Yesu unai se wane, “Taulauhekata, teina waihiu ta meta ka lobai maiyana loheya hesau se ganawali. ⁵ Na Mose yona laugagayo unai ye wane sinesineo doha teina meta bena ta lauwekuidi. Na

kowa kabo saha ku hedede?” ⁶ Teina henamai ta se tole meta iya kabalaukitana, na saha ye hedede kalidiwai unai kabo iya se hegilu.

Na Yesu ye dunedobi na nima gigina unai bwatano wa unai ye hetubu ye kulikuli. ⁷ Na se henamai se muyomuyou, ede ye tolo'uyo na ye wane, “Kaiteya nige ba'aya hesau kalimwai kabo weku ku hai na ku tuubagunaei waihiu ne unai.” ⁸ Na ye dunedobi ye kulikuli'uyo.

⁹ Waihiu tauhegiluna wa Yesu yona hedehedede se lapui ede se hetubu se dalahai, kesega kesega tautaubadao se baguna ye lau ee maudoidi se dalahaigehe, na Yesu yo waihiu wa se bom se laugabaedi boda wa luwadiyena. ¹⁰ Na kabo Yesu ye dunetolo'uyo, na ye henamailau waihiu wa unai ye wane, “Waihiu, maudoidi wa haedi? Hesau ye hegilugo o nige?”

¹¹ Waihiu wa ye wane, “Guiyau, nige hesau.” Ede Yesu ye hededelau unai ye wane, “Yau hinage nige ya hegilugo. Ku lau na tabu ku ba'aba'aya'uyo.”

Yesu iya tanoubu ta malana ede

¹² Na kabo Yesu ye hedehedede'uyo boda wa udiyedi ye wane, “Yau tanoubu ta malana ede. Ena tamowai hesau ye hemuliwatanigau, taba nige masigili unai ye laulau, na iya kabo mauli malana unai ye laulau.”

¹³ Paliseya tamowaidiyao se hedede bui se wane, “Yom hedehedede ta udiyedi meta kowa ku bom ku hedede-hemasalaha'uyoigo, unai yom hedehedede ta meta nige mamohoidi.”

¹⁴ Yesu ye hedede bui ye wane, “Mamohoi, yau ya hedede-hemasalaha'uyoigau, na iyamo hedehedede-gu ta meta mamohoidi. Matawuwuna ede kabina ya kata haedi ya laoma yo hinage haedi kabo ya lau. Na teina nuwanuwatu ta meta komiu nige kabidi kwa kata. ¹⁵ Komiu tamowai

yodi sonoga udiyedi kabo tamowai kwa kitahekasadi, na yau meta nige tamowai hesau ya kitahekasa. ¹⁶Na ena yau tamowai ya kitahekasadi meta yogu hekasa ne se dudulai, matawuwuna ede yau nige ya bom ya kitahekasadi, na tamagu tauhetamaligauma wa meta maiyagu. ¹⁷Na komiu yomi laugagayo unai ye hededehehemasalahi ye wane, ‘Tamowai labui nuwatu kesega se hededehehemasalahi na se yaliyei meta hedehedede ne mamohoina.’ ¹⁸Na yau ya bom ya hededehehemasalahi'uyoigau yo tamagu tauhetamaligauma wa iya hinage ye hededehehemasalahagau.”

¹⁹Ede se henamaiyei se wane, “Kowa tamam ede haedi?”

Yesu ye hededebui ye wane, “Komiu nige yau kabigu kwa kata yo hinage tamagu nige kabina kwa kata. Ena taba yau kabigu kwa kata meta hinage tamagu kabina kwa kata.”

²⁰Huyana ne unai Yesu numa tabuna bakubakuna unai na moni kaba'usa'usa kabatolena dedekanawai ye laulauhekata na teina hedehedede ta ye hedededi. Na iyamo iya nige se kabihekahini, matawuwuna ede yona huya meta sola nige ye lage.

Yesu yona boita ye hededehehemasalahi

²¹Na kabo yona hedehedede wa ye hedede'uyoidi kalidiwai ye wane, “Yau kabo ya laugabaegomiu, na kabo kwa wasewaseneigau, na yomi ba'aya debadiwai kabo kwa mwalo. Yogu kabalau ne meta komiu nige gonowana unai kwa lau.”

²²Teina unai Dius tauwoyaidi se henahenamai'uyoidi se wane, “Idohagi, tamowai ta kabo ye bom ye unui'uyoi? Nuwana teina unai ede ye wane, ‘Yogu

kabalau ne meta komiu nige gonowana unai kwa lau?’”

²³Kabo Yesu yona hedehedede wa ye tubei ye wane, “Komiu kaiyaulina ta unai kwa laoma na yau galewa ne unai ya laoma. Komiu tanoubu ta unai kwa laoma, na yau nige tanoubu ta unai ya laoma. ²⁴Ya hededeheyakalimiuwai meta yomi ba'aya debadiwai kabo kwa boita. Ena nige kwa kawamamohoiyeigau meta Yau ede Iya, [¶]mamohikalili yomi ba'aya debadiwai kabo kwa mwalo.”

²⁵Ede se henamaiyei se wane, “Na kowa meta kaiteya?”

Ye wane, “Yau huya badobado ya hededehehemasalahi'useigau wa. ²⁶Yau kaliguwai meta hedehededemiu se bado kabo udiyedi ya hegilugomiu. Na tauhetamaligauma wa meta mamohoina, yo saha ya lapuhaidi kalinawai meta ya hededegebabaedi tanoubu tamowaidiyao kalimiuwai.”

²⁷Na iyamo nige se nuwatulobai meta iya Tamana ye hetahetala. ²⁸Ede Yesu ye wane, “Huyana Tau Natuna kwa lausini, metai kabo kwa kitalobai meta Yau ede Iya, yo yau nige saha hesau ya bom yogu nuwatu ya lauwatani na ya ginauli, na Tamagu saha ye hekatagau wa kabo ya hedededi. ²⁹Na tauhetamaligauma wa meta iya maiyagu. Iya taba nige ye laugabaegau, matawuwuna ede huya badobado laulau sahasahadi iya nuwana se henamwa meta ya ginaulidi.” ³⁰Teina doha Yesu ye hedehedede na tamowai gwaudi iya se sunumaei.

Yesu yona hekahekatao mamohoidiyao

³¹Kabo Yesu ye hededelau Dius tamowaidi siya tausunumaena wa udiyedi ye wane, “Ena komiu yogu lauhekata

[¶]**8:24** Tausonoga gwaudi yodi nuwatu meta teina hedehedede ta *Yau ede Iya* kaniyona ede, *Yau ede Yaubada*. Na hisa mo yodi nuwatu meta kaniyona ede, *Yau ede Keliso*.

ta kwa miyawatanidi, komiu meta yogu hekahekatao mamohoidi, ³²na mamohoina kabo kabina kwa kata yo mamohoina ne unai kabo yailihai kwa hai.”

³³Se hedede bui se wane, “Kai Abelahama kana isimulitao, yo sola nige tamowai hesau ye haigai ka hemala yona heyayai tauhaina. Idohagi to kowa ku wane, ‘Komiu kabo yailihai kwa hai.’” ³⁴Yesu ye hedede'uyo ye wane, “Ya hededemamohoi kalimiuwai: Ba'aya tauginagulidi maudoidi siya meta ba'aya yona heyayai tauhaidi. ³⁵Heyayai tauhaina meta iya nige kana tanuwaga yona numa ne bodana unai taumiyatahitahi, na numa ne tanuwagana natuna loheya meta iya numa ne bodana unai taumiyatahitahi ede. ³⁶Unai, ena Natuna ye yailihaigomiu, komiu kabo yailihai mamohoina kwa hai. ³⁷Kabimiu ya kata meta komiu Abelahama kana isimulitao. Iyamo kwa nonohakalili bena kwa koihemwaloigau, matawuwuna yogu lauhekata ta meta nige yodi kabamiya nuwamiu ne udiyedi. ³⁸Yau saha ya kita Tamagu unai ede ya hededehemasalahadi kalimiuwai, na komiu tamamiu saha ye hedehedededi kalimiuwai wa kwa ginaginauliwatanidi.”

**Dius tamowaidiyao kadi kao
mamohoidi Yesu ye
hededehemasalahadi**

³⁹Na se hededelau unai se wane, “Kai tamamai meta Abelahama.” Yesu ye hedede bui ye wane, “Ena komiu Abelahama natunao, saha ye ginagulidi wa kabo kwa ginauliwatanidi. ⁴⁰Na yau meta mamohoina Yaubada unai ya lapui ede ya hedede kalimiuwai, na iyamo kwa henuwa bena kwa koihemwaloigau. Abelahama nige gonowana Yaubada yona tamowai hesau ye koihemwaloigabui. ⁴¹Komiu

meta tamamiu yona laulau kwa ginaginauliwatanidi.”

Ede se hededelau unai se wane, “Kai nige ka tubusaema doha lobalobai, na tamamai kesega mamohoina ede Yaubada.” ⁴²Kabo Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Ena taba Yaubada komiu tamamiu mamohoina, kabo kwa gadosisiyegau. Matawuwuna ede yau Yaubada unai ya dobima na inai ya miyamiya. Nige ya bom yogu nuwatu wai ya dobima, na iya ye hetamaligauma. ⁴³Matawuwuna saha to yogu hedehedede nige kwa lapulobaidi? Kaniyona ede yogu lauhekata ta nige kwa henuwadi. ⁴⁴Komiu tamamiu ede Satani, yo yona nuwatu yabayababadi kwa henuwa bena kwa ginauliwatanidi. Iya taukai'unu huyabagubaguna unai na ye laoma ee teina, yo iya hinage taukailupolupo, matawuwuna ede mamohoina wa nige kalinawai. Huyana ye hededelupolupo, meta iya kana kao mamohoina ye hemahemasalaha, matawuwuna ede iya taulaulupolupo, yo laulaulupolupo maudoidi tamadi ede iya. ⁴⁵Na komiu nige kwa kawamamohoiyegau, matawuwuna ede yau hedehedede mamohoidi ya hedehedededi. ⁴⁶Hage, komiu luwamiu ne unai kaiteya gonowana ye hegilugau meta ya ba'aya? Na ena hedehedede mamohoidi ya hedehedededi, ye saha to nige kwa kawamamohoiyegau? ⁴⁷Na Yaubada yona tamowai meta saha Yaubada ye hedededi kabo ye lapuidi. Na komiu saha Yaubada ye hedededi meta nige kwa lapuidi, matawuwuna ede komiu nige iya yona tamowai.” ⁴⁸Kabo Dius tamowaidiyao wa se hededelau Yesu unai se wane, “Na kai ka hedede ta meta ye dudulai ka wane, kowa Samaliya tamowaina yo yaluwa yababana hesau ye luu kalimwai.”

Dius tamowaidiyao Yesu nige se kawamamohoyei

⁴⁹Yesu ye hededebeui ye wane, “Yaluwa yababana nige kaliguwai, na yau meta Tamagu ya hekasisiyei, na iyamo komiu nige kwa hekasisiyegau.

⁵⁰Yau nige hedebasaegau ya wasenei, na hesau meta hedebasaegau ne ye henuwa, na iya meta tauhekasa ede. ⁵¹Ya hededemamohoi kalimiuwai: Ena kaiteya yogu hedehedede ta ye miyawatani, meta iya taba nige boita ye hekalu.”

⁵²Teina unai Dius tamowaidiyao se hededelau unai se wane, “Teina unai kabim ka kata meta yaluwa yababana luwam ne unai. Abelahama ye boitako doha hinage peloweta maudoidi, na iyamo ku hedede ku wane, ‘Ena kaiteya yogu hedehedede ta ye miyawatani, meta taba nige boita ye hekalu.’ ⁵³Na idohagi? Kowa bena ku saekalili na kabo tamamai Abelahama? Iya ye boitako, yo peloweta maudoidi hinage se boitako. Na yom nuwatu meta bena kowa kaiteya?”

⁵⁴Yesu ye hededebeui ye wane, “Ena taba ya bom ya hedebasae'uyoigau, meta yogu hedebasae'uyoigau ne nige kaniyona, na tauhedebasaegau ede Tamagu. Na Tamagu ede kwa hedehedede meta komiu yomi Yaubada. ⁵⁵Na iyamo iya nige kabina kwa kata, na yau kabina ya kata. Yo ena taba ya wane bena iya nige kabina ya kata meta yau taulaulaulupolupo doha komiu. Yau meta kabina ya kata yo yona hedehedede ya miyawatani. ⁵⁶Tamamiu Abelahama ye henuwa bena yogu laoma mayadaina ne ye kita, na ye kitayako, ede ye gwaualakalili.”

⁵⁷Kabo Dius tamowaidiyao wa se hededelau unai se wane, “Kowa sola nige yom bolimai 50, na idohagi to ku hedede bena Abelahama ku kitayako?”

⁵⁸Na Yesu ye wane, “Ya hededemamohoi kalimiuwai: Abelahama sola nige ye tubu na yau meta Yaubada maiyagu.”

⁵⁹Teina debanawai weku se haidi na Yesu bena se lauwekui, na ye taukenokenowadam na numa tabuna wa ye pesagabaei na ye lau.

Yesu taumatagibugibuna matana ye helaladi

9 Huyana Yesu kedawai ye laulau meta tamowai hesau matagibugibuna ye kita. Tamowai ta huyalabasina unai meta matagibugibuna. ²Yona hekahekatao Yesu se henamaiyei se wane, “Tanuwaga, kaiteya yona ba'aya debanawai na tamowai ta matana se gibu? Iya o tamana yo sinana yodi ba'aya debadiwai?”

³Yesu ye hededebeui ye wane, “Teina tamowai ta o tamana yo sinana siya nige yodi ba'aya debadiwai. Na huyalabasina unai meta matagibugibuna, bena unai kabo Yaubada yona kabikabi gigigigibwalina ye hemasalaha. ⁴Tauhetamaligauma yona paisowa mayadaiyena bena ta ginaulidi. Nige bayaona kabo ye masigili, na masigili ne unai nige gonowana tamowai hesau ye paisowa. ⁵Tanoubu ta unai yogu miya ta unai meta yau tanoubu ta malana ede.”

⁶Yesu ye hedehededegehe ede ye kaisodobi bwatano ne unai na bwatano gagilina ye hebigabiga, na kabo ye hai na ye sausae taumatagibugibu wa matana wa udiyedi. ⁷Kabo ye hededelau unai ye wane, “Ku lau Silowama wailana kipuna unai matam ne ku deulidi.” (Silowama kaniyona ede *hetamali*.) Kabo tamowai wa ye lau matana wa ye deulidi, na ye uyoma meta matana wa se lalako.

⁸Tamowai wa dedekanaena taumiya tamowaidiyao yo tamowai hekadi, huyabagubagunawai se kitayako meta iya taukaikaibwada, ede

se henahenamai'uyoidi se wane, "Tamowai ta, iya lahinaidi ye tutuli na ye kaikaibwada'usi wa o udoi?" ⁹Na hekadi se wane, "Iya tamowaina ede." Na hekadi se wane, "Nige! Kana kao ne meta doha iya." Na iya ye bom mo ye hedehedehemasalaha'uyoi ye wane, "Yau tamowaina ede."

¹⁰Ede iya se henamaiyei, se wane, "Idohagi na matam ne se lala?"

¹¹Na ye hededelau udiyedi ye wane, "Tamowai hesau hesana ede Yesu ye kaiso bwatano ne unai, ye hebigabiga kabo ye hai na ye sausae matagu ta udiyedi, na ye hededelaoma ede ya lau Silowama wailana kipuna unai ya deulidi. Unai ya lau matagu ta ya deulidi ede se lala."

¹²Kabo se henamaiyei se wane, "Tamowaina ede haedi?" Na ye wane, "Nige kabina ya kata."

**Paliseya tamowaidiyao
taunamwanamwa wa
se henahenamaiyei**

¹³Kabo huyabagubaguna unai tamowai matana se gibu'usi wa se woyalae Paliseya tamowaidiyao udiyedi. ¹⁴Mayadaina Yesu bwatano ye hebigabiga na ye sausae tamowai matana udiyedi na se lala wa meta Sabati unai. ¹⁵Na Paliseya tamowaidiyao se henamaiyei se wane, "Idohagi na matam ne se lala?" Tamowai wa ye hededebui ye wane, "Bwatano ye hai ye hesau matagu ta udiyedi na ya deulidi, ede se lala."

¹⁶Paliseya tamowaidi hekadi se wane, "Tamowai ne nige Yaubada unai ye laoma, matawuwuna iya mayadai Sabati nige ye hekasisiyei." Na hekadi se wane, "Idohagi to ba'aya tamowaina kabikabi gigigibwalidi doha teina ye ginaulidi?" Ede menai Paliseya wa se hekasalabuiyedi, hekadi yodi

nuwanuwatu udoi, yo hekadi yodi nuwanuwatu udoi.

¹⁷Kabo Paliseya tamowaidiyao wa tamowai wa se henamaiyei'uyoi se wane, "Tamowai matam ne ye helaladi wa, ku hededehemasalaha kalimaiyena meta iya kaiteya! Hage, yom nuwatu saha?" Tamowai wa ye wane, "Iya meta peloweta hesau."

¹⁸Na mahana ne unai Dius tauwoyaidi wa sola nige se kawamamohoi bena huyabagubaguna unai tamowai ne matana se gibu na muliyena kabo se lala, ede tamana yo sinana se tauwasaidima ¹⁹na se henamaiyedi se wane, "Mamohoina teina tamowai ta iya natumiu? Na komiu kwa hedede bena huyalabasina unai meta matagibugibuna. Na idohagi to matana se lala?"

²⁰Tamana yo sinana wa se hededebui se wane, "Kabina ka kata meta iya kai natumai, yo hinage huyalabasina unai meta iya matagibugibuna.

²¹Na idohagi na matana se lala yo kaiteya matana ne ye helaladi meta nige kabina ka kata. Na iya tamowai lakilakina, unai kwa henamaiyei kabo yomiu ye hedehedede." ²²Tamana yo sinana doha teina se hedehedede matawuwuna ede Dius tauwoyaidi se matausiyedi. Matawuwuna tauwoyawoya wa se hededeyako meta kaiteya Yesu ye hededehe-masalaha iya Keliso, kabo sunago unai se hepesa. ²³Teina debanawai ede tamana yo sinana se wane, "Iya tamowai lakilakina, unai hage kwa henamaiyei!"

²⁴Ede tamowai matana se lalako wa se yoga'uyoiyama na se hededelau unai se wane, "Bena Yaubada ku hekasisiyei na ku hededemamohoi! Kai kabina ka kata meta tamowai wa iya ba'aya tamowaina."

²⁵Na ye wane, "Yau nige kabina ya kata meta iya ba'aya tamowaina o nige. Na saha kabina ya kata ede huyabaguba-

guna unai matagu se gibu, na teina huya ta meta matagu se lalako.”

²⁶Ede se henamaiyei se wane, “Saha ye ginauli kalimwai? Idohagi na matam ne ye henamwanamwadi?”

²⁷Na ye hededebui ye wane, “Teina ta ya hededeyako kalimiuwai, na nige kwa lapulau yogu hedehedede wa udiyedi. Matawuwuna saha to bena kwa lapu'uy-oidi? Kwa henuwa bena kwa hemala iya yona hekahekatao?”

²⁸Kabo se hededeheyaheyababa se wane, “Kowa teina tamowai ta yona hekahekata, na kai meta Mose yona hekahekatao. ²⁹Kai kabina ka kata meta Yaubada ye hedehedelau Mose unai, na teina tamowai ta yona kabalaoma nige kabina ka kata.”

³⁰Kabo tamowai wa ye hededelau udiyedi ye wane, “Idohagi to komiu kwa nuwapwanopwano? Iya matagu ye helaladi, na iyamo nige kabina kwa kata meta haedi ye laoma. ³¹Kita kabina ta kata meta Yaubada nige ye lapulapulau ba'aya tamowaidiyao udiyedi, na ye lapulapulau tautaba'ohuina yo yona nuwatu tauginaulidi udiyedi. ³²Huyabagubaguna unai ye laoma ee teina sola nige wasa hesau ta lapui meta tamowai hesau se labasi matagibugibuna na gonowana matana ne tamowai hesau ye kabihelala'uy-oidi. ³³Ena taba teina tamowai ta nige Yaubada unai ye laoma, taba nige gonowana kabikabi gigigigibwalidi doha teina ye ginaulidi.”

³⁴Yona hedehedede wa udiyedi ede se wane, “Huyana se labasigo ye laoma ee teina meta kowa yababa tamowaina, na idohagi to bena ku hekatagai?” Ede iya sunago unai se hepesa.

Tauwoyawoya yodi matagibugibu

³⁵Yesu wasa ye lapui meta tamowai wa sunago unai se hepesa, ede ye lau

ye kita na ye henamaiyei ye wane, “Tau Natuna ku sunumaei?”

³⁶Tamowai wa ye henamai ye wane, “Guiyau, Tau Natuna ede kaiteya? Taba ku hekitagau, kabo ya sunumaei.”

³⁷Yesu ye hededelau unai ye wane, “Tamowaina ede ku kitayako. Iya ede teina maidam kwa hedehedede ta.”

³⁸Tamowai wa ye hedede ye wane, “Guiyau, ya sunuma!”, na Yesu ye taba'ohui.

³⁹Na kabo Yesu ye wane, “Hekasa hesabana ya laoma tanoubu ta unai, bena kaiteyadi matadi se gibu, kabo matadi se lala, na kaiteyadi matadi se lala, kabo matadi se gibu.”

⁴⁰Paliseya tamowaidi hekadi siya Yesu dedekanawai na yona hedehedede ta se lapui, ede se henamaiyei se wane, “Idohagi? Saha ku hedede? Kai matamai ta nige se gibu.”

⁴¹Yesu ye hededebui ye wane, “Taba ena komiu matamiu se gibu, kabo nige yomi ba'aya. Na komiu kwa hedede kwa wane, ‘Matamai se lala,’ unai yomi ba'aya meta sola kalimiuwai.”

Yesu iya taukitaheteteda namwanamwana

10 Yesu yona hedehedede ye tubei ye wane, “Ya hededemamohoi kalimiuwai: Ena tamowai hesau mamoe yawoina ganana nige ye mwalaekawakedana unai, na tupwa hesau unai ye mwalaedikwa, meta iya taुकabigaibu yo taukaiwahali. ²Kaiteyana kawakeda ne unai ye mwalaesae iya meta mamoe taukitahetetedi mamohoina ede. ³Kawakeda taukitahetetena kabo kawakeda guduna ye soke mamoe taukitahetetedi hesabana, yo mamoe ne se lapulapulau taukitahetetedi ne kalinana unai. Iya yona mamoe hesadi ye kataidi na ye woayahesadi. ⁴Huyana yona mamoe ne ye woayahesadi, meta ye bagunaedi na

iya se hemuliwatani, matawuwuna iya kalinana kabina se katakalili. ⁵Taba nige tamowai udoi se hemuliwatani, na se wasabugabaei, matawuwuna ede kalinana nige kabina se kata.” ⁶Teina palabole ta Yesu ye hededegabaei, na kaniyona saha bena ye hekatadi wa meta nige se nuwatulobai.

⁷Unai Yesu ye hedede'uyo ye wane, “Ya hededemamohoi kalimiuwai meta yau Yaubada yona mamoe yodi kawakeda ede, unai kabo se mwalaesae Yaubada yona mamoe yawoina ganana unai.”⁸ ⁸Kaiteyadi se bagunama wa meta siya taukabigaibu yo taukaiwahali, na mamoe ne nige se lapulau udiyedi. ⁹Yau kawakedana ede. Kaiteyadi se laoma yau kaliguwai kabo se lusolalau Yaubada yona basileiya unai na mauli se lobai. Yo yodi kabalau maudoina udiyedi kabo Yaubada ye kitahetetedi. ¹⁰Taukaiwahali ye laoma ye kaiwahali, ye kaiunu yo ye heyababagomiu, na yau ya laoma bena mauli kwa hai. Iya ede mauli namwanamwakalikalilina. ¹¹Yau Yaubada yona mamoe taukitahetetedi namwanamwana ede. Taukitahetetedi namwanamwana ta yona mauli kabo ye mosegabaei yona mamoe hesabadi.

¹²Taupaisowa maisa tauhaihaina meta iya nige mamoe ne taukitahetetedi mamohoina, na huyana kedewanukula hesau ye kita ye laoma mamoe ne hesabadi meta kabo mamoe ne ye wasabugabaedi. Na kedewanukula ne kabo mamoe ne ye henakudi, ye kalasidi na ye hetatagwaligwalidi.

¹³Taupaisowa maisa tauhaihaina wa ye wasabu, matawuwuna iya taupaisowa mo unai nige ye modekalili mamoe ne udiyedi.

¹⁴Yau mamoe taukitahetetedi namwanamwana ede, yo yogu mamoe kabidi ya kata yo siya hinage kabigu se kata, ¹⁵doha Tamagu kabigu ye kata yo hinage iya kabina ya kata. Yo yau yogu mauli kabo ya mosegabaei yogu mamoe hesabadi. ¹⁶Yau yogu mamoe hekadiyo hinage, meta siya nige teina yawoi ta unai, na bena taba ya woyaidima kabo hinage se lapulaoma kaliguwai. Kabo se hemala yawoi kesega yo hinage taukitahetetedi kesega. ¹⁷Tamagu ye gadosisiyegau, matawuwuna yogu mauli kabo ya mosegabaei bena kabo ya hai'uyoi. ¹⁸Nige gonowana tamowai hesau yogu mauli ye haigabaei, na yau ya bom yogu nuwayaliwai kabo ya mosegabaei. Yau yogu gigibwali unai ya mosegabaei yo yogu gigibwali gonowana kabo ya hai'uyoi. Teina ta meta Tamagu ye hedede bena ya ginauli.”

¹⁹Teina lauhekata ta udiyedi ede Dius tamowaidiyao wa luwadiyena meta nuwanuwatu labui. ²⁰Bodalakilaki se wane, “Yaluwa yababana ye luu kalinawai, ede ye bwadewade. Idohagi to ta lapulapulau unai?” ²¹Na hekadi se wane, “Taba yaluwa yababana ye luu tamowai unai, teina hedehedede ta nige gonowana ye hedededi. Yo yaluwa yababana nige gonowana taumatagibugibu matana ye helala.”

§§10:7 Mamoe yawoina ganana meta Yaubada yona basileiya heyahayasonina, mamoe meta tamowai heyahayasonidi.

Dius yodi tauwoyawoya Yesu se subu

²²Na kabo Dius yodi Numa Tabuna Hetabu'uyoina Henuwaisinina* Yelusalema unai se ginauli. Tenem huyana ne meta huyagwagwama. ²³Na Yesu numa tabuna teha hesauna hesana **Solomona yona Logulogu** unai ye taitaihile. ²⁴Na Dius tauwoyaidi Yesu se tolohetakikili na se henamaiyei se wane, “Huya lohana doha saha kabo ku henuwanuwatugai? Ena kowa Keliso, meta ku hededehemasalah.” ²⁵Yesu ye hededebui ye wane, “Ya hededelaowako kalimiuwai, na nige kwa kawamamohoi. Na saha ya ginaginulidi tamagu hesanawai, siya se hemasalahagau. ²⁶Na komiu nige kwa kawamamohoiyeigau, matawuwuna ede komiu nige yau yogu mamoe. ²⁷Yau yogu mamoe se lapulau kalinagu unai, yo kabidiyao ya kata, yo hinage se hemuliwatanigau. ²⁸Yau mauli nige kana siga kabo ya moseidi, unai taba nige se lau yababa unai na se boita, yo tamowai hesau nige gonowana nimagu ta unai se haigabaedi. ²⁹Tamagu meta mamoe ne taledima ede, iya ye saekalili na kabo tamowai yo ginauli maudoidi. Unai Tamagu nimanawai nige gonowana se

haigabaedi. ³⁰Tamagu maidagu kai meta kesega.”

³¹Na Dius tauwoyaidi wa weku se haidi bena Yesu se lauwekui. ³²Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Yau Tamagu yona kabikabi namwanamwadi gwaudi ya hemasalahadiko kalimiuwai. Na kabikabi sahasahana debanawai bena kwa lauwekuigau ta?”

³³Dius tauwoyaidi wa se hededebui se wane, “Kai nige bena ginauli namwanamwadi ku ginaulidi ne debadiwai ka lauwekuigo, na matawuwuna ede Yaubada ku hededeheyaheyababa. Kowa tamowaimolosi na ku hedede meta kowa Yaubada.”

³⁴Yesu ye hededebui ye wane, “Na yomi kulikuli tabuna unai Yaubada ye hedede ye wane, ‘Komiu yaubada.’†

³⁵Kulikuli tabuna nige ye lupu, na kulikuli ne unai ta hasili meta Yaubada yona hedehedede tauhaidi ne ye kataidi siya yaubada. ³⁶Na yau ya hedede ya wane, yau Yaubada natuna. Na matawuwuna saha to kwa hegilugau meta Yaubada ya hededeheyaheyababa? Tamagu ye kaisunuwaigau na ye hetamaligau ya laoma tanoubu ta unai.

³⁷Ena yau nige Tamagu yona paisowa ya ginaulidi, tabu kwa kawamamohoiyeigau. ³⁸Na ena Tamagu yona paisowa ya ginaulidi, na iyamo nige kwa

***10:22** Numa Tabuna Hetabu'uyoina Henuwaisinina: Bolimai 168 o 167 BC meta Antiyokas Epipanesa teha Siliya yodi tau'iyala tamowaidi ye woyaidi na se lau Yelusalema se gilihai na se kitahetete. Na numa tabuna unai buluka se kaitalasamyedi yodi yaubada lakilakina hesana Siyasi unai. Na teina unai numa tabuna wa se hebikikaliliyei Yaubada matanawai. Bolimai haiyona mulidiwai Yudasi Makabias Dius yodi iyala tamowaidi ye woyaidi ede Yelusalema se gilihai'uyoi na numa tabuna yo kaitalasam milana wa se hetabu'uyoidi Yaubada unai. Bolimai badobado waikena Disemba unai Dius tamowaidiyao teina gwayyala ta se ginaginauli. Na Gwau Miyaidi Henuwaisinina gehena waikena labui mulidiwai kabo teina gwayyala ta se ginauli yo mayadai haligigi-haiyona unai kabo se gwayyalai. Teina gwayyala ta hesana hesau ede Mala Gwayyalana, matawuwuna Dius tamowaidi kabo yodi lampa gwaudi se gabudi na yodi numa udiyedi gwayyala ta se gwayyalai. Na kalina Hebelu unai hesana se tole ede Hanuka, kaniyona ede Hetabu'uyoi.

†**10:34** Same 82 unai ye wane, Yaubada yona tamowai tauwoyaidi ye kataidi siya yaubada, matawuwuna iya ye kaisunuwaidi bena yona tamowai yodi tautolo yo yodi tauhekasa.

kawamamohoiyeigau, takiyede saha ya ginaginulidi ne udiyedi kwa kawamamohoi. Teina unai kabo kabina kwa kata yo kwa nuwatulobai meta Tamagu iya ede kaliguwai yo yau ede Tamagu kalinawai.”³⁹ Ede se kaipate'uyo bena se kabihakahini, na ye wasabugabaedi.

⁴⁰Na kabo Yesu ye lau Yolidani sagasagana ye kawasi ye lau teha hesau ne unai, iya ede lahinaidi Yowane yona kabahebabatizo bagubaguna wa, na temenai ye miyamiya. ⁴¹Na tamowai gwaudi se laoma iya unai. Na se bom yodi se hedehede se wane, “Yowane nige kabikabi gigigibwalidi ye ginulidi, na teina tamowai ta hedehedena maudoidi Yowane ye hedehemasalahadi wa meta mamohoidi.”⁴² Ede tenem teha ne unai tamowai gwaudi Yesu se sunumaei.

Lasalo yona boita

11 Betaniya tamowaina hesau hesana Lasalo ye kasiyebwa. Betaniya meta ma Maliya ma kana kaha Maleta yodi magari. ²Maliya ta iya ede yausi panapanena tau'inina Guiyau unai, na kuluna unai kaena ne ye saudi wa.³ Na iya louna Lasalo ye kasiyebwa. ³Kabo Maliya ma kana kaha kalina se hetamali ye lau Yesu unai se wane, “Guiyau, tamowai ku gadosisi'usei wa ye kasiyebwa.”

⁴Huyana Yesu wasa wa ye lapui ede ye wane, “Teina kasiyebwa ta taba nige ye lau ee boita, na Yaubada kabo kana kao saesaena mamohoina ye hemasalaha, na bena unai Yaubada Natuna kana kao saesaena mamohoina hinage ye hemasalaha.”

⁵Yesu iya Maleta ma kana kaha Maliya yo loudi Lasalo ye gadosisiyeidi.

⁶Iyamo huyana wasa ye lapui meta Lasalo ye kasiyebwa kabo sola mayadai

labui ye miya'uyo yona kabamiya wa unai.

⁷Na kabo Yesu ye hededelau yona hekahekatao wa udiyedi ye wane, “Kwa laoma ta uyo Yudeya.”

⁸Yona hekahekatao wa se wane, “Taulauhekata, lahinaidi Dius tauwoyaidi bena se lauwekuigo. Idohagi na bena ta uyo temenai?”

⁹Yesu ye hededebui ye wane, “Mayadai kesega kesega unai mala yona sina meta mahana saudoudoi-labui. Ena tamowai hesau mayadai unai ye laulau, taba nige ye kalabesibesi, matawuwuna ede tanoubu ta dawayana wa unai ye laulau. ¹⁰Na ena tamowai hesau boniyai unai ye laulau kabo ye kalabesibesi, matawuwuna ede dawayana wa nige kalinawai.”

¹¹Teina hedehede ta mulinawai Yesu ye wane, “Kada kaha Lasalo ede ye kenokeno, na yau ya lau kabo ya hano hetolo.”

¹²Yona hekahekatao wa se hededelau unai se wane, “Guiyau, ena ye keno, kabo ye namwanamwa'uyo.” ¹³Yesu yona hedehede ne kaniyona ede, meta Lasalo ye boitako, na yona hekahekatao yodi nuwatu meta Yesu ye wane, iya ye kenokeno.

¹⁴Ede Yesu ye hedehededululai ye wane, “Lasalo meta ye boitako. ¹⁵Na komiu debamiuwai meta ya gwauyala. Ye namwakalili ede yau nige temenai. Unai kabo kwa kawamamohoi. Na kwa laoma ta lau.” ¹⁶Ede Tomasi (hesana hesau Didimasi, *kaniyona ede gode-gode*) ye hededelau yona hali hekahekatao wa udiyedi ye wane, “Kwa laoma ta lau, kabo iya maiyada ta boita.”

Yesu Lasalo ye hetolo'uyoi

¹⁷Na huyana Yesu ye lage ede wasa ye lapui meta Lasalo se toleyako

³11:2 Yowane 12:1-8 ku hasili.

bwayabwaya unai, na mayadai hasi se laoko. ¹⁸Betaniya meta Yelusalema dedekanawai, na kedana lohana meta doha maela labui. ¹⁹Na Dius tamowaidiyao gwaudi Yelusalema unai se laoma Maleta yo Maliya udiyedi bena loudi yona boita nuwayababana wa unai nuwaidiyao se hededehetaludi. ²⁰Huyana Maleta wasa ye lapui meta Yesu ye laoma, ede numa wa ye pesagabaei ye lau ye hailobai, na Maliya ye miyamiya.

²¹Maleta ye hededelau Yesu unai ye wane, “Guiyau, taba kowa bena inai, lougu ta taba nige ye boita. ²²Na kabina ya kata meta saha ku kaibwadai Yaubada unai, kabo ye leyawa.”

²³Yesu ye hededelau unai ye wane, “Loum ne kabo boita unai ye tolo'uyo.”

²⁴Maleta ye hededebui ye wane, “Kabina ya kata ede huya mulimulitana unai boita tolo'uyona unai kabo ye tolo'uyo.”

²⁵Yesu ye hededelau unai ye wane, “Yau tolo'uyona yo maulina ede. Kaiteya ye sunuma kaliguwai, kabo boita unai ye tolo'uyo na ye mauli. ²⁶Na kaiteya ye maumauli na ye sunuma kaliguwai, taba nige boita helabuina ye hekalu, na mauli nige kana siga kabo ye hai. Yogu hedehede ta ku kawamamohoiyei?”

²⁷Maleta ye hededebui ye wane, “Aa! Guiyau, yom hedehede ne ya kawamamohoiyei. Yo hinage ya kawamamohoi meta kowa Keliso, Yaubada Natuna, iya ede ye dobima tanoubu ta unai.”

²⁸Na teina hedehede ta mulinawai ede ye uyo numa na kana kaha Maliya ye yogahesuwala na ye wane, “Taulauhekata wa, iya ede teinai na ye henuwa bena ye kitago.” ²⁹Maliya hedehede ta ye lapui ede ye tolomwayamwayau ye lau Yesu unai. ³⁰Na Yesu sola nige ye lagelau kasa wa unai, iya meta Maleta yona kabahailobaina wa unai.

³¹Dius tamowaidiyao se laoma bena Maliya ma kana kaha nuwaidiyao se hededehetaludi wa, meta siya Maliya maiyadi numa wa unai. Na huyana Maliya se kita ye tolomwayamwayau ye pesa ye lau, ede se hemuliwatani. Yodi nuwatu bena kabo ye lau bwayabwaya wa unai ye doudou.

³²Huyana Maliya ye lage Yesu unai na ye kita, ede matana wa unai ye tuli-bonodobi na ye wane, “Guiyau, taba kowa teinai, lougu ta nige gonowana ye boita.”

³³Na Maliya yo tauhemuliwatanina wa Yesu ye kitadi se doudou, meta nuwana ye kamkamnakalili, ³⁴na ye henamaiyedi ye wane, “Haedi iya kwa hekeno?” Se hededebui se wane, “Ku laoma ta lau na kabo ka hekitago.”

³⁵Kabo Yesu ye dou. ³⁶Ede tamowai wa se wane, “Kwa kita ne, iya ye gadosisikaliliyei.” ³⁷Na hekadi se bom se hedehede se wane, “Na teina tamowai ta taumatagibugibu wa matana ye helala. Na idohagi to nige saha hesau ye ginauli kabo unai Lasalo taba nige ye boita?”

³⁸Yesu sola ma nuwakamkamnana na ye laoma ye lage bwayabwaya wa unai. Bwayabwaya wa meta weku duhana, na weku lakilakina hesau unai kawamatana wa se buigudui. ³⁹Yesu ye wane, “Buigudu wekuna ne kwa hesigihesuwala.”

Na Maliya, iya taubaita wa louna, ye wane, “Guiyau, lougu ye boitako na mayadai hasi se laoko, debanawai kabo panena ye yababa.”

⁴⁰Na Yesu ye hededelau unai ye wane, “Nige ku lapui meta ya hededeyako kalimwai, ena taba ku sunuma, Yaubada kana kao saesaena mamohoina kabo ku kita.”

⁴¹Ede weku wa se hesigihesuwala, na Yesu ye kaikewasae galewa ne na ye wane, “Tamagu, ya lautokiyeigo,

matawuwuna ede kowa ku lapulapulaoma kaliguwai. ⁴²Kabina ya kata meta kowa huya maudoina ku lapulapulaoma kaliguwai, na teina ya hededehe-laki ta tautolohetakikiligau ta hesabadi, unai kabo se kawamamohoi meta kowa tauhetamaligauma ede.”

⁴³Teina hedehedede ta mulinawai Yesu kalinana lakilakina unai ye yoga ye wane, “Lasalo, ku pesama!”

⁴⁴Ede tamowai boiboitana wa ye pesama, nimana yo kaena meta kaleko tupwadiyao lohalohadi udiyedi se sumadi yo kuluna hinage kaleko hesau unai se suma. Yesu ye hededelau tamowai wa udiyedi ye wane, “Tauna sumadi ne kwa yailihaidi na ye laulau.”

Tauwoyawoya yodi hineli bena Yesu se koihemwaloi

⁴⁵Dius tamowaidiyao Maliya maiyadi taulau wa Yesu yona kabikabi wa se kita ede gwaudi iya se sunumaei.

⁴⁶Na hekadi se lau Paliseya tamowaidiyao udiyedi, na Yesu saha ye ginauli wa wasana yodi se hedehedede. ⁴⁷Ede taukaitalasam tauwoyaidi yo Paliseya tamowaidi Sunedeli koigogona se heyoga. Se laomagogoi na se henahenamai'uyoidi se wane, “Teina tamowai ta meta kabikabi gigigibwalidi gwaudi ye ginaulidi. Na saha kabo ta ginauli? ⁴⁸Ena taba ta kitagabaei doha teina meta tamowai maudoidi kabo iya se sunumaei. Unai kabo Loma tamowaidi^f yoda numa tabuna yo yoda basileiya ta se heyababa.”

⁴⁹Na luwadi wa unai hesau hesana ede Kaiyapasi, iya tenem bolimai ne unai meta taukaitalasam saesaena, na ye wane, “Komiu nige saha hesau kabina kwa kata. ⁵⁰Na nuwamiu ne nige se masalaha. Ye namwakalili taba ta-

mowai kesega ye boita tamowai maudoidi hesabadi, na kabotaki basileiya maudoina ta se heyababa.”

⁵¹Kaiyapasi tenem nuwatu ne nige ye hededegeaibui, na tenem bolimai ne unai meta iya taukaitalasam saesaena, unai ede ye hededepeloweta meta Yesu kabo ye boita Dius tamowaidiyao hesabadi. ⁵²Na nige bena Dius se bom hesabadi, na Yaubada natunao se tatagwaligwali teha udoi'udo'i udiyedi wa hinage hesabadi. Teina unai kabo Yaubada natunao maudoidi se hemala boda kesega.

⁵³Ede tenem mayadai ne unai ye lau meta yodi hineli se ginauli taba idohagi na Yesu kabo se koihemwaloi. ⁵⁴Unai Yesu nige ye taumasalahalau'uyo Dius tamowaidiyao udiyedi, na ye dahalai ye lau teha hesau balabalana dedekanawai, na menai magai gagilina hesau hesana Epelaima unai maiyanao hekahekatao wa se miya.

⁵⁵Na Taukiuli Henuwaisinina huyana ye hanahanauma, ede Dius tamowaidi gwaudi teha udoi'udo'i udiyedi tau-miya se sae Yelusalema bena yodi lauhe'a'a kabikabidi se ginaulibagunaidi, na kabo Taukiuli henuwaisinina. ⁵⁶Na Yesu se wasewasenei, na numa tabuna bakubakuna unai se totolo na se henahenamai'uyoidi se wane, “Kwa nuwatui meta kabo ye laoma gwayala ta unai o nige?” ⁵⁷Na taukaitalasam tauwoyaidi yo Paliseya tamowaidi meta hedehedede se toleyako tamowai maudoidi udiyedi, ena taba hesau Yesu ye kita, kabo ye laoma tauwoyawoya ne ye hekatadi, na kabo Yesu se kabihkehahini.

Maliya Yesu kaena ye heyausidi

12 Mayadai haligigi-kesega mo matadi ne unai na kabo Taukiuli Henuwaisinina huyana, na Yesu ye

^f11:48 Tenem huyana ne unai Dius tamowaidiyao siya ede Loma tamowaidiyao yodi kitahetete unai.

lagelau Betaniya, teina meta Lasalo boita unai ye hetolo'uyoi wa yona magari. ²Ede temenai kaikaigogo gabilina se ginauli Yesu hesabana. Maleta meta kadi haitala wa ye kabinonohai, na Lasalo maiyanao Yesu ma kana bodao wa se kaikaigoi. ³Na Maliya yausi panepanena pakuna ye hai ede ye ini Yesu kaena ne udiyedi na kuluna ne unai ye sauhospitalidi. Na panena meta numa wa ye laugililai. Na yausi ne nadi⁸ unai se ginauli, lakina ede lita kesega tehana, na maisana ye lakikalili.

⁴Na Yudasi Isakaliyota, iya Yesu yona hekahekata wa hesau na iya kabo kana tauwalohai ne, iya ye wane, ⁵“Idohagi to teina yausi panena namwanamwana ta nige ku lokunei, kabo maisana denali 300 ku hai, na monina ne kabo ye lau taudehadeha udiyedi?” ⁶Yudasi saha ye hedede ta meta nige taudehadeha ye nuwatukaliliyedi, na matawuwuna ede iya taukabikabigaibu. Iya meta yodi kabahaisagusagu monina tobwana taukitahetetena, na yona laulau ede moni tobwana ne unai hekadi ye haihaigaibuidi.

⁷Yesu ye hededebui ye wane, “Waihiu ne ku kitagabaei! Saha ye ginauli ne meta yau kabo se tolegau bwayabwaya ne unai kabinonohana. ⁸Huya badobado taudehadeha kabo maiyamiyao, na yau meta taba nige huya badobado maiyamiu.”

⁹Na Dius tamowaidiyao bodalakilaki wasa se lapui meta Yesu iya ede Betaniya unai. Ede se lau temenai nige bena Yesu ye bom se kita, na Lasalo hinage, iya ede tamowaina ye boita na

Yesu ye hetolo'uyoi'usei wa. ¹⁰Unai ede taukaitalam tauwoyaidi wa yodi hineli se ginauli meta bena kabo Lasalo hinage se koihemwaloi. ¹¹Matawuwuna Lasalo yona tolo'uyo ne debanawai, Dius bodalakilaki yodi tauwoyawoya wa se laugabaedi na se lau Yesu se sunumaei.

Yesu se hailobai yo se hedebsae Yelusalema unai

¹²Mayadai hesauna kabo Yesu ye lau Yelusalema. Tenem mayadaidi ne udiyedi bodalakilaki teha maudoidi udiyedi se laoma na Yelusalema unai se miyamiya, Taukiuli Henuwaisinina hesabana. Boda wa wasana se lapui meta ye laolaoma ¹³ede tutube bagadi se baheidi na se lau se hailobai yo se heyoheyoga se wane, “Hosana!”*

Ka hedebsaego, kowa Guiyau hesanawai ku laoma.

Ka hedebsaego, kowa Isalaela yoma wasawasa.”

¹⁴Yesu donki sahauna ye lobai ede ye gelusae unai, doha peloweta hesau ye kuliyako ye wane,

¹⁵“Yelusalema tamowaidi,†† tabu kwa matausi!

Kwa kitalau! Yomi wasawasa wa donki sahauna unai ye tutuli na ye laolaoma.” (*Sakaliya 9:9*)

¹⁶Na tenem huyana ne unai hekahekatao wa nige se nuwatulobai meta kulikuli ta Yesu hedehedena. Na muliyena, huyana Yesu ye tolo'uyo yo ye sae galewa ne unai na yona hekahekatao wa kana kao saesaena mamohina se kita, kabo se nuwatulobai meta

§12:3 Nadi kaniyona meta Maleko 14:3 unai ka kulihemasalaha na ku hasili.

**12:13 Kalina Hebelu unai hedehede *Hosana* kaniyona bagubagunana ede, “Kugilihaigai”. Na Yesu yona huya wa unai meta ye hemala hedebsae hedehedena. Unai ede ka kulibui ka wane, “ka hedebsaego”.

††12:15 Kalina Giliki bukadi beyabeyadi se bado se kuli se wane “Saiyona natuna waihiu”, na kaniyona ede, “Yelusalema tamowaidi”.

kabikabi maudoidi ta siya ede kulikuli tabudi udiyedi se kulinonohaidiko wa.

¹⁷Na huyana Yesu Lasalo ye yoga-hepesa bwayabwaya unai yo boita unai ye hetolo'uyoi wa meta bodalakilaki maiyanao. Na saha ye ginauli wa se kita meta sola se hewahewasa. ¹⁸Na tamowai gwaudi kabikabi gigigibwalina ye ginauli wa wasana se lapui, ede se lau Yesu se hailobai. ¹⁹Na Paliseya tamowaidi se bom yodi se hedehedede se wane, “Sola kwa kita! Nige gonowana saha hesau kabo ta ginauli kalinawai. Kaniyona ede tanoubu maudoina iya se hemuhemuliwatani.”

Yesu yona boita ye hedehededei

²⁰Na tausae Yelusalema Taukiuli Henuwaisinina unai tautaba'ohu wa luwadi ne unai meta Giliki tamowaidi hekadi. ²¹Na siya se lau Pilipo unai, iya meta magai Betesaida teha Galili ne tamowaina, na se hededelau unai se wane, “Taubada, ka henuwa bena Yesu ka kita.” ²²Ede Pilipo ye lau Andeleya yona ye hedehedede, na kabo taudi labui se lau Yesu yona se hedehedede.

²³Na Yesu ye hededebui ye wane, “Mahanana wa ye lageko, Tau Natuna kabo kana kao saesaena mamohoina ye masalaha. ²⁴Ya hededemamohoi kalim-iuwai: Ena witi tumana nige ye beku bwatano ne unai na ye mwaloi, kabo ye miyamiya mo. Na ena ye bekudobi na ye mwaloi, meta kabo kaniyona gwaudi ye hetubudi. ²⁵Na kaiteya yona mauli tanoubu ta unai ye gadosisiyei, kabo ye kabisapuli. Na kaiteya yona mauli tanoubu ta unai nige ye gadosisiyei, kabo mauli nige kana siga ye hai. ²⁶Ena tamowai hesau ye henuwa bena yogu ye paisowa, meta bena ye hemuliwatani-gau. Yau haedi ya miya meta yogu

heyayai tauhaina hinage kabo temenai. Na yogu heyayai tauhaina ne meta kabo Tamagu iya ye hekasisiyei.

²⁷Mahana ta unai yau meta nuwagu ta unai ya hekohekoidada, na kabo saha ya hedede? Taba gonowana ya kaibwada Tamagu unai ya wane, ‘Mahana ta unai ku gilihaigau?’ Taba nige. Ya dobima ta meta bena kamkamna matagu ne unai ya hekaloo.”

²⁸Na kabo ye wane, “Tamagu, hesam ku hesaekaliliyei.” Kabo kalina hesau galewa ne unai ye dobima ye wane, “Yau hesagu ya hesaeyako na kabo ya hesae'uyoi.” ²⁹Na bodalakilaki temenai se totolo wa kalina ta se lapui ede yodi nuwatu bena tulutululu. Na hekadi se wane, “Nuwana anelu hesau ye hedehedelau Yesu unai.” ³⁰Na Yesu ye hededebui ye wane, “Tenem kalina ne meta komiu hesabamiu, yau nige. ³¹Na teina mahana ta unai Yaubada kabo tanoubu ta ye hekasa, yo tanoubu ta yodi wasawasa^{‡‡} yona gigibwali kabo ye hetatagwaligwali. ³²Na huyana tano unai yau se lausinigau, kabo tamowai maudoidi ya yogagogoidi se laoma kaliguwai.”

³³Yesu ye hedede doha teina meta bena yona boita kana kao ye hededehemasalaha.

³⁴Ede boda wa se henamaiyei se wane, “Kai laugagayo unai ka lapui meta Keliso kabo ye miya ye lau ee huya nige kana siga. Na idohagi to ku wane, ‘Tau Natuna kabo se lausini?’ Na teina Tau Natuna ta meta kaiteya?”

³⁵Na kabo Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Mala^{¶¶} ta kabo maidamiu kwa miya huyakubwakubwa mo. Na mala maidamiu ta unai ne bena kwa laulau, na tabu masigili ye taukasinigomiu. Na kaiteya masigili unai ye laulau meta

^{‡‡}12:31 Tanoubu ta yodi wasawasa iya ede Satani.

^{¶¶}12:35 Mala meta Yesu heyaheyasonina.

nige kabina ye kata haedi ye laulau.
³⁶Na mala maidamiu ta unai ne bena kwa sunumaei, ede kabo kwa hemala mala natunao.” Teina hedehedede ta mulinawai ye laugabaedi na ye lau ye kenowadamyedi.

**Dius tamowaidi nige
 tausunuma hedehedede**

³⁷Yesu kabikabi gigigibwalidi gwaudi ye ginaulidi Dius tamowaidiyao matadiwai, na iyamo nige se kawamamohoiyei. ³⁸Teina ta meta Aisaiya peloweta yona hedehedede wa ye hemamohoiyei, doha ye wane, “Guiyau, yoda wasa wa kaiteya ye kawamamohoiyei?”

Na kaiteya unai Yaubada yona gigibwali ye hemasalaha?” (Aisaiya 53:1)

³⁹Na Dius tamowaidiyao wa nige gonowana se kawamamohoi, matawuwuna ede teha hesau unai peloweta wa ye hedede ye wane,

⁴⁰“Guiyau tamowai matadiyao ye hegibugubudi, yo nuwadiyao ye hekwillolodi, unai taba nige matadi udiyedi se kita, yo taba nige nuwadi udiyedi se nuwatulobai,

yo taba nige nuwadi se buidi na unai kabo ya henamwanamwadi.” (Aisaiya 6:10)

⁴¹Aisaiya teina ye kulihemasalaha, matawuwuna Yesu kana kao saesaena mamohoina ye kita, na Yesu hedehededena ye hedehededei.

⁴²Na iyamo tamowai gwaudi Yesu se sunumaei, luwadi ne unai hekadi meta Dius tauwoyaidi. Na Paliseya tamowaidi debadiwai ede yodi sunuma wa nige se hemasalaha, kaniyona ede se matausi ena kabidi se kata kabo sunago unai se hepesadi. ⁴³Siya meta tamowai yodi noko kalidiwai ne se henuwakaliliyei na kabo Yaubada yona noko.

⁴⁴Na kabo Yesu kalinana lakilakina unai ye wane, “Kaiteya ye sunumaeigau, meta nige yau ya bom mo ye sunumaeigau, na hinage tauhetamaligauma wa ye sunumaei.

⁴⁵Yo kaiteya ye kitagau, meta tauhetamaligauma wa ye kita. ⁴⁶Yau ya dobima tanoubu ta yona mala,

unai kaiteyadi se sunumaeigau taba nige masigili unai se miya. ⁴⁷Na ena tamowai hesau yogu hedehedede ta ye lapuidi na nige ye miyawatanidi, taba nige yau yona ya hekasa. Matawuwuna yau ya dobima ta nige bena tanoubu ta ya kitahekasa, na bena ya hemauli.

⁴⁸Tausubugau yo yogu hedehedede nige taukabihekahinidi tauhekasadi nonohana ede ye miya. Hedehedede ya hededediko wa, siya kabo kabahegiludi huyagehena ne unai. ⁴⁹Matawuwuna yau nige ya bom yogu nuwatu unai ya hedehedede, na Tamagu iya tauhetamaligauma wa ye hekatagau saha kabo ya hedede yo idohagi kabo ya hededei. ⁵⁰Na kabina ya kata meta yona hedehedede ne kabo mauli nige kana siga ye leyama. Unai teina saha ya hededei ta meta gonogonowana doha saha Tamagu ye hededei kaliguwai wa bena kabo ya hededehemasalahadi.”

**Yesu yona hekahekatao
 kaedi ye deulidi**

13 Mayadai kesega mo na kabo Taukiuli Henuwaisinina mayadaina, na Yesu kabina ye kata meta yona huya ye lagemako kabo tanoubu ta ye laugabaei na ye seuyo Tamana unai. Yesu yona hekahekatao siya tanoubu ta unai, huya maudoina ye gadosisiyedi, na tenem huyana ne unai meta yona gadosisi lakilakikalilina ye hekitadi.

²Meimeilahi kaina se kabinonohaiyako, yo Satani yona nuwatu meta ye toleyako Yudasi Isakaliyota, Simona

natuna unai, iya kabo Yesu kana ye walohai. ³Na Yesu kabina ye kata meta ginauli maudoidi Tamana ye tolediko iya yona gigibwali unai, yo iya Yaubada unai ye laoma na kabo ye seuyo Yaubada unai. ⁴Ede Yesu kabakaikai hatahatana ye tologabaei, na yona likwakewa luwuluwuna ye haigabaei, na sawwela ye hai ede duwaduwalina wa unai ye pai.^{§§} ⁵Na kabo waila ye ini disa hesau unai, na ye hetubu yona hekahekatao kaediyao ye deulidi, na duwaduwalina unai sawwela ye pai wa unai ye saudi.

⁶Huyana ye laoma Petelo unai, ede Petelo ye hededelau unai ye wane, “Guiyau, kabo kaegu ta hinage ku deulidi?”

⁷Yesu ye hededebui ye wane, “Saha ya ginaginali ta sola nige ku nuwatulobai, na mulinawai kabo ku nuwatulobai.”

⁸Petelo ye wane, “Tabu kaegu ta ku deudeulidi.”

Yesu ye hededebui ye wane, “Na ena taba nige kaem ne ya deulidi, mamohoi, meta kowa nige gonowana yogu tamowai hesau.”

⁹Petelo ye wane, “Guiyau, besi, nige kaegu ta se bom, na nimagu yo kulugu hinage ku deulidi.”

¹⁰Yesu ye hededebui ye wane, “Kaiteya ye duiko meta tauna maudoina ne ye a'ako, unai taba nige ye dui'uyo, na kaena se bom mo taba ye deulidi. Komiu maudoimiu ne kwa a'ako, na kesega mo meta nigele.”

¹¹Yesu kabina ye kata meta kaiteya kabo kana ye walohai, ede ye hedede ye wane, “Komiu maudoimiu ne kwa a'ako, na kesega mo meta nigele.”

¹²Yesu kaediyao wa ye deulidi ye gehe, ede yona luwuluwu wa ye luwui'uyoi na ye uyo yona kabakaikai wa unai, na ye henamaiyedi ye wane,

“Saha ya ginauli ta kwa nuwatulobai e nige? ¹³Komiu hesagu kwa katai Taulauhekata yo Guiyau. Meta ye dudulaikalili. Temeta kagu kao ede. ¹⁴Na ena yau, yomi Guiyau yo Taulauhekata, kaemiyao ta ya deulidi, bena komiu hinage kami kahao kaedi kwa deulidi yo siya hinage kaemi se deulidi. ¹⁵Saha ya ginauli ta meta yomi kabakitahai. Unai saha ya ginauli kalimiuwai ta, hinage bena kwa ginauliwatani.

¹⁶Ya hededemamohoi kalimiuwai: Heyayai tauhaina nige ye saekalili na kabo kana tanuwaga; yo wasa taulaena nige ye saekalili na kabo tauhetamalina. ¹⁷Na komiu teina nuwatu ta kabidi kwa katako, na ena kwa ginaulidi, meta kabo Yaubada yona kabinamwayena kwa miya. ¹⁸Yau nige komiu maudoimiu ta ya hetahetalagomiu. Kaiteyadi ya kaisunuwaidi meta kabimiu ya kata. Na teina ta meta bena kulikuli tabuna ye hemamohoiyei, doha ye wane, ‘Na kaiteya maiyagu pwalawa kesega ka kai, meta kabo ye hemala kagu waiunu.’ (Same 41:9) ¹⁹Teina ta ya hededenonohaidi, na kabo se tubu. Na huyana se tubu, unai kabo kwa kawamamohoi meta Yau ede Iya. ²⁰Ya hededemamohoi kalimiuwai: Ena tamowai hesau ya hetamali na se yogaisini meta yau se yogaisinigau. Yo kaiteya ye yogaisinigau meta iya tauhetamalgauwa wa ye yogaisini.”

Yesu kana tauwalohai ye hededenonohai

²¹Yesu teina ye hedede na mulinawai nuwana ye pilipili, ede ye hedede ye wane, “Ya hededemamohoi kalimiuwai meta kami kaha hesau kabo kagu ye walohai.” ²²Yona hekahekatao wa se haibaibaiwai'uyoidi yo nuwadi se

§§13:4 Teina unai Yesu kitakitana meta doha Dius yodi heyayai tauhaina hesau.

dagugu teina meta kaiteya kana hede-hedede. ²³Yesu yona hekahekata hesau iya ye gadosikaliliyei wa meta iya dedekanawai ye kenokeno. ²⁴Ede Simona Petelo nimana unai hekahekata wa ye sikwatagu na ye hededelau unai ye wane, “Ku henamaiyei, kaiteya kana hede-hedede.”

²⁵Kabo ye duihasalilau* Yesu unai na ye henamaiyei ye wane, “Guiyau, kabo kaiteya?”

²⁶Yesu ye hededebui ye wane, “Teina pwalawa ta kabo ya hedakwa disi ne unai na ya mosei kaiteya unai meta iya tamowaina ede.” Na kabo pwalawa tehana wa ye hedakwa na ye mosei Yudasi Isakaliyota, Simona natuna wa unai. ²⁷Huyana Yudasi pwalawa wa ye hai meta Satani ye luu kalinawai. Ede Yesu ye hededelau unai ye wane, “Saha bena ku ginauli ne ku ginaulimwamwayauyei.”

²⁸Taututuli yodi kabakaikai wa unai nige hesau kabina ye kata idohagi to Yesu doha tenem ye hedede kalinawai. ²⁹Na hekadi yodi nuwatu bena Yesu yona hede-hedede ta kaniyona ede, “Ku lau na saha gwayuaya ta unai ta henuwadi kabo ku hemaisadi.” Na hekadi yodi nuwatu bena ye lau taudehadeha yodi ye kainauya. Matawuwuna Yudasi meta iya yodi moni tobwana taukitahetena ede. ³⁰Yudasi pwalawa wa ye kai na mulinawai ede ye pesa ye lau. Na tenem mahanana ne meta ye tauhemasigiliyako.

Laugagayo hauhauna

³¹Yudasi ye laoko, na Yesu ye wane, “Yaubada Tau Natuna kana kao saesaena mamohoina bena ye hemasalaha, yo saha kabo ye tubu Tau Natuna kalinawai ne, meta unai kabo Yaubada kana kao saesaena mamohoina ye hemasalaha. ³²Natuna Yaubada kana kao saesaena mamohoina ye hemasalahahegehe, kabo Yaubada yona kabikabi unai hinage Natuna kana kao saesaena mamohoina ye hemasalaha, na taba nige ye pahili.†

³³Natuguwao, huyakubwakubwa mo yau maiyamiu kabo ta miya. Na komiu kabo kwa wasewaseneigau. Na Dius tauwoyaidi meta yodi ya hede-hedede: Yau yogu kabalau ne meta komiu taba nige gonowana unai kwa lau.

³⁴Laugagayo hauhauna teina ya leyawa bena kwa haigadogadosisi'uyoigomiu. Doha yau ya gadosisiyeigomiu, unai komiu bena kwa haigadogadosisi'uyoigomiu. ³⁵Ena komiu kwa haigadogadosisi'uyoigomiu, kabo tamowai maudoidi kabina se kata meta komiu yau yogu hekahekatao.”

Yesu Petelo yona uhala ye hededonohai

³⁶Simona Petelo Yesu ye henamaiyei ye wane, “Guiyau, kowa kabo haedi ku lau?” Yesu ye hededebui ye wane, “Yogu kabalau ne meta teina mahana ta unai nige gonowana ku hemuliwatani-

*13:25 Kaikaigogo saesaediyao udiyedi Dius tamowaidi nige se tulimolosi na se kaikai, na yodi kaikai huyana kabo hatahatana ne se kenohetakikili. Teina ta nige se keno mamohoi na se kenolisilisi tupwaseuseulidi ne udiyedi na nima seuseulidi se bonohetolodi na kuludi ne se tupahekahini na kabo se kaikai. Yodi kabakaikai hatahatana ne kewana ne nige ye sae.

†13:32 Teina hede-hedede ta, *Yaubada kabo yona kabikabi unai hinage Natuna kana kao saesaena mamohoina ye hemasalaha*, kaniyona ede huyana Yesu kabo ye uyo Tamana unai meta yona kabaloina saesaena wa ye mose'uyoi kalinawai. (Yowane 17:5)

gau, na muliwai kabo ku hemuliwatani-gau.”³⁷ Petelo ye henamaiyei ye wane, “Guiyau, idohagi to teina mahana ta unai taba nige gonowana ya hemuliwatanigo? Yau meta ya nonohako kabo ya boita kowa hesabam.”³⁸ Na kabo Yesu ye hededebui ye wane, “Mamohoi, kabo ku boita yau hesabagu? Ya hededemamohoi kalimwai, meta teina boniyai ta unai pwaole hakiyana sola taba nige ye dou, na kabo ku uhalaeigau ma haiyona.”

Yesu meta kedana unai ta lau ta lage Yaubada yona tehawai

14 “Tabu kwa nuwadubu, Yaubada kwa sunumaei yo yau hinage kwa sunumaeigau.² Tamagu yona numa unai meta dahala gwaudi. Ena taba teina ta nige mamohoi, meta nige gonowana ya hedede bena ya lau temenai kabo yomi dahala ya kabinonohaidi.³ Na ena ya lau yomi dahala ya kabinonohaidi, kabo hinage ya uyoma ya haigomiu, na yau haedi yogu kabamiya meta komiu hinage kabo temenai.⁴ Yo idohagi kabo kwa lau magaina ne unai meta kedana kabina kwa katako.”

⁵ Tomasi ye hededelau Yesu unai ye wane, “Guiyau, yom kabalau ne nige kabina ka kata. Idohagi kabo kedana kabina ka kata?”

⁶ Yesu ye hededebui ye wane, “Yau kedana ede, yo mamohoina ede yo maulina ede. Nige gonowana hesau ye bom ye lau Tamagu unai, na yau ya bom mo kedana ede.⁷ Ena taba mamohoi komiu kabigu kwa kata, komiu hinage tamagu kabo kabina kwa kata. Teina mayadai ta unai ye lau ne meta iya kabina kwa kata yo hinage kwa kitayako.”

⁸ Pilipo ye wane, “Guiyau, taba tamam ku hekitagai, na kabo takiyede.”

⁹ Yesu ye hededebui ye wane, “Pilipo, huyalohaloha yau maiyamiu ta

miyamiya. Na idohagi to nige kabigu ku kata? Kaiteya ye kitagau meta Tamagu ye kita. Na idohagi to ku wane, ‘Taba tamam ku hekitagai?’¹⁰ Kana kao doha nige ku kawamamohoi meta yau ede Tamagu unai, yo Tamagu ede yau kaliguwai. Hedehedede ya hedehedede nige yau ya bom yogu hedehedede, na Tamagu kaliguwai ye miya ta meta iya yona paisowa ne ye ginaulidi ede.¹¹ Bena kwa kawamamohoi meta yau ede Tamagu unai, yo Tamagu ede yau kaliguwai. Ena nige gonowana yogu hedehedede ta kwa kawamamohoiyedi, takiyede, na kabikabi gigigigibwalidi ya ginaulidiko wa debadiwai kwa kawamamohoiyeigau.¹² Ya hededemamohoi kalimiuwai: Kaiteya ye sunuma kaliguwai kabo saha ya ginaulidiko wa hinage ye ginaulidi. Yo kabikabi hekadi ye ginaulidi kabo se saekalili na kabo saha yau ya ginaulidi wa. Matawuwuna ede yau meta ya laulau Tamagu unai.¹³ Na saha kwa kaibwadaidi yau hesaguwai, kabo ya ginaulidi. Tenem unai kabo Tamagu hedebasaena ya helaki.¹⁴ Mamohoi, yau hesaguwai ginauli saha kwa kaibwadaidi, kabo ya ginaulidi.

Yaluwa Tabuna hededehesunumana

¹⁵ Ena kwa gadosisiyegau, bena yogu laugagayo kwa kawakabiyedi.¹⁶ Na yau kabo Tamagu ya kaibwadai na kami sagu hesau kabo ye hetamaliyawa, na iya kabo maiyamiu ye lau ee huya nige kana siga.¹⁷ Iya ede hedehedede mamohoina Yaluwana. Tanoubu ta tamowaidiyao nige gonowana iya se hai, matawuwuna ede nige se kita yo nige kabina se kata. Na komiu iya kabina kwa kata, matawuwuna ede iya maiyamiu na huya matada ne unai kabo nuwamiu ne unai ye miya.¹⁸ Yau taba nige ya laugabagomiu doha dabudabule, na kabo

ya uyoma kalimiuwai. ¹⁹Huya kubwakubwa mo na mulinawai tanoubu ta kabo taba nige se kitagau, na komiu kabo kwa kitagau. Yau ya mauli, unai komiu hinage kabo kwa mauli. ²⁰Tenem mayadaina ne unai[‡] komiu kabo kwa nuwatulobai meta yau ede Tamagu unai, yo komiu ede yau kaliguwai, yo yau ede komiu kalimiuwai. ²¹Kaiteya yogu lau-gagayo ye hai yo ye kawakabiyei meta iya taugadosisiyegau ede. Na kaiteya ye gadosisiyegau, Tamagu kabo iya ye gadosisiyei, yo yau hinage kabo ya gadosisiyei yo ya hemasalahagau iya kalinawai.”

²²Na kabo Yudasi (iya nige Yudasasi Isakaliyota) ye wane, “Guiyau, matawuwuna saha to bena ku hemasalaha-hago kai ka bom kalimaiwai na nige bena tanoubu maudoina kalidiwai?”

²³Na Yesu ye hededebei ye wane, “Ena tamowai hesau ye gadosisiyegau, iya kabo yogu lauhekata ta ye kawakabiyedi. Tamagu kabo ye gadosisiyei, yo Tamagu maiyagu kabo ka laoma iya maiyama ka miya. ²⁴Na kaiteya nige ye gadosisiyegau, taba nige yogu lauhekata ta ye kawakabiyedi. Na teina lauhekata ta yau nige yogu, na Tamagu iya tauhetamaligauma wa yona lauhekata.

²⁵Yau teina sola ma miyagu maidamiu ta na ginauli maudoidi ta ya hedededi kalimiuwai. ²⁶Na yau hesaguwai Tamagu kabo kami sagu ye hetamaliyawa. Iya ede Yaluwa Tabuna. Iya kabo ginauli maudoidi udiyedi ye hekatagomiu yo ginauli maudoidi ya hededediko wa kabo nuwamiu ne udiyedi ye henuhenuwaisinidi. ²⁷Nuwadaumwali ya tole kalimiuwai, yogu nuwadaumwali ta ya leyawa. Yau nuwadaumwali ya leyawa ta nige

doha tanoubu ye leyawa ne. Tabu nuwamiyao kwa hepilipilidi yo kwa matausi.

²⁸Saha ya hedededi wa komiu kwa lapuidiko doha ya wane, ‘Ya laugabae-gomiu, na kabo ya uyoma kalimiuwai.’ Ena taba kwa gadosisiyegau, kabo kwa gwauyala meta ya laulau Tamagu unai, matawuwuna iya ye saekalili na kabo yau. ²⁹Saha kabo se tubu meta ya hededenonohaidiko kalimiuwai. Na huyana se tubu kabo kwa kawamamohoi. ³⁰Yau taba nige gonowana ya hedehededekalili kalimiuwai, matawuwuna ede tanoubu ta taukitahetetena ye laolaoma. Iya nige yona gigibwali gonowana bena kabo ye saedikwaigau. ³¹Na tanoubu maudoina bena kabina se kata meta yau Tamagu ya gadosisiyei, unai ede Tamagu saha ye hedededi wa ya ginauliwatanidi.

Kwa laoma, ta pesa ta lau.”

Yesu wine mamohoina ede

15 “Yau wine mamohoina ede, na Tamagu iya wine ta taukitahetetena. ²Ena laga hesau kaliguwai na nige ye kaniyo meta kabo ye bolihai. Na laga kanikaniyodi ne ye boliyawasidi kabo se kaniyo namwanamwa. ³Na komiu kwa a'ako yogu hedehede ya hedededi kalimiuwai wa debadiwai. ⁴Kwa miyatahitahi kaliguwai, na kabo ya miyatahitahi kalimiuwai. Taba laga hesau ye miyasuwala, meta taba nige kaniyona. Na bena ye miya wine ne unai, kabo ye kaniyo. Gonogonowa doha komiu bena kwa miyatahitahi kaliguwai kabo kwa kaniyo. ⁵Yau winena ede na komiu meta laganao. Ena tamowai hesau ye miyatahitahi kaliguwai na yau iya unai, kabo ye kaniyo namwanamwakalili. Ena nige kwa patu kaliguwai, meta taba nige kwa

[‡]14:20 Tausonoga hekadi yodi nuwatu meta teina hedehede ta *tenem mayadaina ne unai* kaniyona ede, *Yesu yona boita tolu'uyona mayadaina*.

kaniyo. ⁶Ena tamowai hesau nige ye miyatahitahi kaliguwai, iya meta kabo doha wine lagana se gabaeihesuwala na ye pogi. Wine lagadi pogipogidi ne kabo se tanogogoidi na se gabalaedi kaiwa kalakalasina unai se kalasi. ⁷Ena komiu kwa miyatahitahi kaliguwai yo yogu hedehedede se miya kalimiuwai, meta saha kwa henuwadi na kwa kaibwadaidi, Tamagu kabo ye lediwa. ⁸Ena komiu kwa kaniyonamwanamwa, unai kabo kwa hemasalaha'uyoigomiu meta komiu yogu hekahekatao mamohoidi. Teina unai kabo Tamagu hedebasae lakilakina ye hai.

⁹Tamagu ye gadosisiyegau, gonogonwana doha yau hinage ya gadosisiyegomiu. Bena yogu gadosisi ne unai kwa miyatahitahi. ¹⁰Ena komiu yogu laugagayo ta kwa kawakabiyedi, komiu kabo yogu gadosisi ne unai kwa miyatahitahi, doha hinage yau tamagu yona laugagayo ya kawakabiyedi na yona gadosisi ne unai ya miyatahitahi. ¹¹Teina hedehedede ta ya hedededi kalimiuwai matawuwuna ya henuwa bena yogu gwauyala kabo ye miya kalimiuwai na yomi gwauyala ne meta kabo ye lakikalili. ¹²Yogu laugagayo ede teina: Bena kwa haigadogadosisi'uyoigomiu doha ya gadosisiyegomiu ta. ¹³Gadosisi lakilakikalilina kabahemasalahana meta bena taba tamowai hesau ye boita kehanao hesabadi. ¹⁴Ena yogu hedehedede ta kwa ginauliwatanidi, meta komiu kehaguwao mamohoidi. ¹⁵Yau taba nige ya kata'uyoigomiu yogu heyayai tauhaidi, matawuwuna ede heyayai tauhaina kana tanuwaga saha ye ginaginulidi meta nige kabina ye kata. Na ya kataigomiu kehaguwao, matawuwuna ede ginauli maudoidi Tamagu unai ya lapuidi wa meta ya hemasalahadiko kalimiuwai. ¹⁶Komiu nige kwa kaisunuwaigau,

na yau ya kaisunuwaigomiu, bena kwa lau kaniyomiu kwa toledi, na kaniyomiu ne kabo se miyahai. Yo ya kaisunuwaigomiu bena saha kwa kaibwadai yau hesaguwai ne, Tamagu kabo ye leyawa. ¹⁷Teina ta yau yogu laugagayo ede: Bena komiu kwa haigadogadosisi'uyoigomiu.”

Tanoubu ta yodi hewaiunu hekahekatao udiyedi

¹⁸*Na Yesu yona hedehedede wa ye tubei ye wane*, “Ena tanoubu tamowaidiyao ta se subugomiu, kabo kwa nuwatui meta yau se sububagunaegauko. ¹⁹Ena taba komiu tanoubu ta yona, kabo ye gadosisiyegomiu doha iya yona mamohoidi. Na komiu meta nige tanoubu ta yona, na tanoubu ta unai ya kaisunuwaigomiu. Debanawai tanoubu ta ye subugomiu. ²⁰Hedehedede ya hedededi kalimiuwai wa bena kwa nuwanuwatuidi, doha ya wane, ‘Heyayai tauhaina meta nige ye saekalili na kabo kana tanuwaga.’ Ena se hekamkamnagau, meta komiu hinage kabo se hekamkamnagomiu. Ena yogu lauhekata se kawakabiyedi, hinage komiu yomi lauhekata kabo se kawakabiyedi. ²¹Yau hesagu debanawai kabikabi ne kabo se ginaulidi kalimiuwai, matawuwuna ede tauhetamaligauma nige kabina se kata. ²²Taba ena nige ya dobima yo ya hededelau kalidiwai, siya yodi ba'aya taba nige giluna kalidiwai. Na ya dobima yo ya hededelau kalidiwai, ede siya nige gonowana yodi ba'aya ne se kaihalei. ²³Na kaiteya ye subugau, iya hinage Tamagu ye subu. ²⁴Yau kabikabi gigigibwalidi ya ginaulidi doha nige tamowai hesau gonowana ye ginaulidi. Na ena taba nige ya ginaulidi kalidiwai, kabo siya yodi ba'aya taba nige giluna kalidiwai. Na kabikabi gigigibwalidi ta se kitadiko, iyamo yau yo Tamagu se subugai. ²⁵Na

se subugau, ede Dawida saha ye kuli yodi kulikuli tabudi udiyedi wa meta se hemamohoyei, doha ye wane, 'Siya yodi subugau ne meta nige kaniyona.' (*Same 35:19; Same 69:4*)

²⁶Yau kabo kami sagu Tamagu unai wa ya hetamaliyama kalimiuwai. Iya ede hedehedede mamohoina Yaluwana, kabo Tamagu unai ye dobima. Iya kabo kagu kao maudoina tauhemasalahana. ²⁷Na komiu hinage bena kwa hededehemasalahagau tamowai kalidiwai, matawuwuna yogu paisowa huya-hetubuna unai ye laoma teina meta komiu maidaguwao.

16 Teina ginauli maudoidi ta ya hedededi kalimiuwai, kabo taba nige kwa kalabesibesi. ²Dius tamowaidi kabo sunago udiyedi se hepesagomiu. Yo hinage huyana ede ye laolaoma kabo se koihemwaloigomiu na laulau ta tauginaulina meta kabo yodi nuwatu bena Yaubada yona paisowa se ginagauli. ³Na ginauli yababadi ta se ginaulidi, matawuwuna ede Tamagu yo yau nige kabimai se kata. ⁴Teina nuwatu ta ya hededediko kalimiuwai, na huyana se tubu kabo kwa nuwatulobai meta ya hededediko kalimiuwai. Huya bagubagunana unai ye laoma ee teina meta teina nuwatu ta nige ya hedededi kalimiuwai, matawuwuna yau ede sola maidamii."

Yaluwa Tabuna yona paisowa

⁵*Kabo Yesu ye wane*, "Nige bayaona kabo ya laugabaegomiu na ya lau tauhetamaligauma wa unai, na iyamo komiu nige hesau bena ye henamaiyeigau ye wane, 'Kowa kabo haedi ku laulau?' ⁶Kwa nuwadubukalili, matawuwuna ede teina nuwatu ta ya hededediko kalimiuwai. ⁷Na yau meta hedehedede mamohoina ya hedede: Bena ya laugabaegomiu ta meta komiu yomi namwanamwa hesabana. Taba

yau nige ya laugabaegomiu, kami sagu meta taba nige ye laoma. Na ena yau ya lau, kabo kami sagu ne ya hetamaliyama. ⁸Huyana iya ye laoma kabo tamowai maudoidi tanoubu ta unai yodi laupwano ye hemasalahadi, meta kalidiwai ba'aya nuwatulobaina, miyamiya dudulaina nuwatulobaina, yo Yaubada tanoubu ta kabo yona hekasana nuwatulobaina udiyedi se laupwano.

⁹Yodi ba'aya unai kabo ye hemasalaha meta kalidiwai yodi ba'aya mamohoina ede nige se kawamamohoyegau. ¹⁰Miyamiya dudulaina unai kabo ye hemasalaha kalidiwai meta yau ya bom miyamiya dudulaina tamowaina ede, matawuwuna ede yau ya laulau Tamagu unai, yo taba nige gonowana kwa kita'uyoigau. ¹¹Yo Yaubada yona hekasa unai kabo ye hemasalaha kalidiwai meta Yaubada kabo hinage tamowai ye hekasadi, matawuwuna ede tanoubu ta yona wasawasa ye hegilunonohaiyako.

¹²Yau kaliguwai nuwanuwatu se bado bena kabo ya hedededi kalimiuwai. Na se badokalili, unai nige gonowana maudoidi kwa nuwatuhekahinidi. ¹³Na huyana Hedehedede Mamohoina Yaluwana ye laoma, iya kabo hedehedede mamohoidi maudoidi udiyedi ye henuwatulobaigomiu. Iya taba nige ye bom yona nuwatuwai ye hedehedede, na saha Yaubada unai ye lapuidi kabo ye hedededi, yo saha kabo se tubu matada ne udiyedi ye hekatagomiu. ¹⁴Saha ya hedededi Hedehedede Mamohoina Yaluwana kalinawai, kabo ye hemasalahadi kalimiuwai. Tenem unai kabo hedebasaegu ye helaki. ¹⁵Ginauli maudoidi Tamagu kalinawai ne meta yau yogu. Tenem unai ede ya wane, 'Yaluwa wa yogu hedehedede

kabo ye haidi, na ye hemasalahadi kalimiuwai.”

**Nuwadubu ye bui ye
hemala gwayuala**

¹⁶ *Na Yesu yona hedehedede wa ye tubei ye wane*, “Huyakubwakubwa mo mulinawai taba nige kwa kitagau, yo huyakubwakubwa mo na mulinawai kabo kwa kita'uyoigau.”

¹⁷ Yona hekahekatao hekadiyo se henahenamai'uyoidi se wane, “Teina yona hedehedede ta kaniyodi saha? Doha ye wane, ‘Huya kubwakubwa mo mulinawai taba nige kwa kitagau, yo huyakubwakubwa mo na mulinawai kabo kwa kita'uyoigau.’ Yo hinage ye wane, ‘Matawuwuna ya laulau Tamagu unai.” ¹⁸ Siya sola se henahenamai'uyoidi se wane, “Teina hedehedede ta ‘Huya kubwakubwa mo’ meta kaniyona ede saha? Saha ye hedehedededi ne nige ka nuwatulobaidi.”

¹⁹ Yesu ye kitadi meta se henuwa bena se henamaiyei ede ye wane, “Kabina ya kata meta yogu hedehedede ta kwa hetahetaladi, doha ya wane, ‘Huya kubwakubwa mo mulinawai taba nige kwa kitagau, yo huyakubwakubwa mo na mulinawai kabo kwa kita'uyoigau.’ Yo kwa henuwa kaniyona bena kabina kwa kata. ²⁰ Ya hededemamohoi kalimiuwai: Kabo kwa dou yo kwa nuwadubu, na tanoubu ta tamowaidiyao kabo se gwayuala. Komiu kabo kwa nuwadubukalili, na iyamo yomi nuwadubukalili ne kabo ye bui na ye hemala yomi gwayuala. ²¹ Waihiu diyadiyakana bena ye labalaba meta kabo ye

kamkamnakalili, matawuwuna yona labalaba mahanana ye lage. Na huyana natuna ye labasi meta yona kamkamna wa ye nuwaluluhiyei, matawuwuna ede natuna wa ye labasiyamako tanoubu ta unai. Teina ta meta ye hemala yona gwayuala. ²² Doha hinage komiu: Teina ta meta yomi nuwadubulakilaki huyana. Na huyana ya kita'uyoigomiu kabo kwa gwayuala, na yomi gwayuala ne taba nige hesau ye haigabaei kalimiuwai. ²³ Tenem mayadaina ne unai komiu taba nige saha hesau kwa kaibwadai'uyoi kaliguwai.⁴ Ya hededemamohoi kalimiuwai: Saha kwa kaibwadai Tamagu unai yau hesaguwai kabo ye leyawa. ²⁴ Na ye laoma ee teina, komiu sola nige saha hesau kwa kaibwadai yau hesaguwai. Kwa kaibwada Yaubada unai, kabo kwa hai, unai kabo kwa gwayalalalili.

²⁵ Ye laoma ee teina hedehedede palabole udiyedi ya hedede kalimiuwai. Na mayadaina ede ye laolaoma unai taba nige ya hededepalabole'uyo, na unai kabo Tamagu ya hededehemasalahamamohoiyei kalimiuwai. ²⁶ Tenem mayadaina ne unai yau hesaguwai kabo kwa kaibwada. Nige ya wane kabo yau ya kaibwada Tamagu unai komiu hesabamiu. ²⁷ Taba nige! Tamagu iya ye gadosisiyeigomiu, matawuwuna ede komiu kwa gadosisiyeigau yo kwa kawamamohoi meta yau Yaubada unai ya laoma. ²⁸ Mamohoikalili, yau Yaubada unai ya laoma, na ya laomako tanoubu ta unai. Na tanoubu ta kabo ya laugabaei ya uyo Tamagu unai.”

²⁹ Kabo Yesu yona hekahekatao wa se wane, “Teina yom hedehedede ta meta se masalahakalili, nige doha pal-

⁴**16:23** Teina hedehedede ta nige ye masalahakalili kalina Giliki unai. Na tausonoga gwaudi yodi nuwatu meta hedehedede ta kaniyona ede “taba nige saha hesau kwa henamaiyeigau”, matawuwuna Yaluwa Tabuna kabo ye hekatadi. Na tausonoga hekadiyo yodi nuwatu meta hedehedede ta kaniyona ede “taba nige saha hesau kwa kaibwadai'uyoi kaliguwai”, meta ye patu namwanamwa lausoiso 23 yo 24 udiyedi.

abole udiyedi ku hedehedede. ³⁰ Na ka nuwatulobai meta kowa ginauli maudoidi kabidi ku katakalili. Unai nige gonowana kai taba bena henamai hesau unai ka henamaiyeigo. Teina debanawai ka kawamamohoi meta kowa mamohoi Yaubada unai ku laoma.”

³¹ Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Na kabotaki kwa kawamamohoi! ³² Na huyana ede ye laolaoma, na iya ede ye lagemako, na unai kabo kwa tatagwaligwali, hesau hesau ye lau yona kabamiya unai. Kabo kwa laugabaeigau na yau ya bom. Na iyamo yau nige ya bom, na Tamagu meta iya ede maidagu. ³³ Teina nuwanuwatu ta ya hedededi kalimiuwai, unai kabo nuwadaumwali kwa hai yau kaliguwai. Tanoubu ta unai komiu kabo pilipili kwa hekalodi. Na nuwamiu se bayao! Matawuwuna yau tanoubu ta wasawasana ya saedikwaiyako.”

Yesu ye bom yona ye kaibwada

17 Teina hedehedede ta mulidiwai Yesu ye kaikewasae galewa ne unai na ye tapwalolo ye wane,

“Tamagu, huyana wa ye lagemako. Natum kana kao saesaena mamohoina ku hemasalaha, na unai kabo Natum hinage kam kao saesaena mamohoina ye hemasalaha. ² Kowa gigibwali ku leyama, unai ya hemala tamowai maudoidi kadi tanuwaga. Kaniyona ede mauli nige kana siga bena kabo ya moseidi tamowai maudoidi ku ledima wa kalidiwai.

³ Teina meta mauli nige kana siga ede: Kowa ku bom Yaubada mamohoina yo yau, Yesu Keliso, yom heta-hetamali tamowaina, bena kabida se kata. ⁴ Paisowa ku ledima wa ya ginaulihegediko. Na teina paisowa ta udiyedi kam kao saesaena mamohoina ya hemasalaha tanoubu ta unai. ⁵ Huyana tanoubu sola nige

ye tubu, meta yau maidam na yogu kabaloina saesaena wa kaliguwai. Unai ya kaibwadaigo huyana ya lage kowa kalimwai bena yogu kabaloina saesaena wa ku hai'uyoiyama kaliguwai.

Yesu yona hekahekatao yodi ye kaibwada

⁶ Tamagu, kowa meta ya hededehe-masalahagoko tamowai udiyedi. Siya ede kowa yom, tanoubu ta unai ku gilihaidi na ku ledima kaliguwai wa. Kowa ku ledima kaliguwai na yom hedehedede wa se kawakabiyeidi. ⁷ Na kabina se kata meta ginauli maudoidi ku ledima wa, kowa kalimwai se laoma. ⁸ Matawuwuna hedehedede ku ledima wa ya moseidi kalidiwai na se haidi. Yo kabina se katakalili meta kowa kalimwai ya do-bima yo se kawamamohoi meta kowa ku hetamaligauma. ⁹ Siya yodi yau ya tapwalolo ta. Nige tanoubu ta maudoina yodi ya tapwalolo, na siya kaiteyadi ku ledima wa yodi, matawuwuna ede siya kowa yom. ¹⁰ Siya maudoidi kaliguwai ne kowa yom, yo maudoidi kalimwai ne meta yau yogu. Na yodi miyamiya ne udiyedi kagu kao saesaena mamohoina se hemasalaha tamowai kalidiwai. ¹¹ Yau kabo tanoubu ta ya laugabaei, na ya laolaowa kalimwai, na siya meta kabo sola tanoubu ta unai se miyamiya. Tamagu, kowa tabuna. Hesam ku leyama wa meta ye gigibwali. Na ya kaibwadaigo bena yodi ku laugudugudu hesam gigibwalina ne unai, to se nuwakesega doha kowa yo yau. ¹² Huyana yau maiyadi meta yababa udiyedi ya tolotaunidi yo ya kitahetetenamwanamwaedi hesa ku leyama wa unai. Nige hesau ye tauwadam, na iya hekamkamna tauhekalona ne ye bom mo. Teina unai kabo kulikuli tabuna wa ye hemamohoiyei.

¹³Yau meta ya laolaowa kalimwai, na sola tanoubu ta unai ma miyagu, na teina nuwatu ta ya hedededi kalidiwai, na bena yogu gwauyalalakilaki unai se miya. ¹⁴Yau yom hedehedede wa ya mosediko kalidiwai, na tanoubu tamowaidi meta siya se subudi, matawuwuna siya nige tanoubu ta yona doha yau nige tanoubu ta yona. ¹⁵Yau nige ya kaibwadaigo bena tanoubu ta unai ku haigabaedi, na ya kaibwadaigo bena tauyababa[§] yona gigibwali unai kowa ku lauguduguidi. ¹⁶Siya nige tanoubu ta yona, doha yau nige tanoubu ta yona. ¹⁷Yom hedehedede mamohoina unai ku hemwayaunamwanamwaedi, unai bena siya yodi mauli se mosegabaeimamohoyedi kalimwai. ¹⁸Na kowa meta ku hetamaligau ya dobima tanoubu ta, unai yau hinage ya hetamalidi se lau tanoubu ta unai. ¹⁹Siya debadiwai ede yau ya mosegabaei'uyoigau kowa kalimwai, unai bena siya kabo hinage se mosegabaei'uyoidi kowa Yaubada Mamohoina kalimwai.

Yesu tausunumaena maudoidi yodi ye kaibwada

²⁰Tamagu, yogu kaibwada ta nige yogu hekahekatao se bom hesabadi, na hinage wasa ta yodi hewasana unai na kaiteyadi se kawamamohoyeigau meta yodi ya kaibwada. ²¹Na ya kaibwadaigo meta maudoidi kabo se nuwakesega, doha kowa ede kaliguwai yo yau ede kalimwai. Siya hinage bena kalidawai, unai tanoubu maudoidi kabo se kawamamohoi meta kowa ku hetamaligauma. ²²Yogu kabaloina saesaena gigibwalina maudoina ku haiyama wa ya

hekawalaei kalidiwai. Tenem unai bena siya se nuwakesega doha kita meta kesega. ²³Ede yau kalidiwai yo kowa ede kaliguwai. Taba siya se nuwakesegamamohoi, na unai bena tanoubu maudoina kabina se kata meta kowa ku hetamaligauma, yo ku gadosisiyedi gonogonwana doha yau ku gadosisiyeigau.

²⁴Tamagu, ya henuwa bena tamowai ku ledima wa maidaguwao yogu kabamiya ne unai, to yogu kabaloina saesaena wa se kita. Yogu kabaloina saesaena wa ku leyama, matawuwuna ku gadosisibagunaegau na kabo tanoubu ta ye tubu. ²⁵Tamagu, kowa ku dudulaikalili. Tanoubu ta kowa nige kabim se kata, na yau kabim ya kata, yo siya tausunumaegau kabina se kata meta kowa ku hetamaligauma. ²⁶Ye laoma teina ede kam kao ya hemasalaha kalidiwai, na sola kabo ya hemahemasalaha'uyoigo kalidiwai, na unai ede bena se haigadogadosisi'uyoidi doha kowa ku gadosisiyeigau, yo yau kabo kalidiwai."

Yesu se kabihekahini

18 Huyana Yesu ye tapwalogehe maiyana hekahekatao se dahalai na Kidilona gonuna unai se taukawasi se lau teha hesau unai. Na temenai meta olibe yawana hesau, ede maiyana hekahekatao wa se lulau unai.

²Yudasi iya Yesu kana tauwalohai wa meta tenem teha ne kabina ye kata, matawuwuna ede Yesu maiyana hekahekatao huya hekadi temenai se laolomagogoi. ³Ede ye laoma na tau'iyala bodadi yo taukaitalasam tauwoyaidi yo Paliseya yodi taupaisowa hekadi maiyanao. Na osili, lampa yo kaba'iyala gogodi se baheidi, na ye woyaidi se lau se lage tenem olibe yawana ne unai.

[§]17:15 *Tauyababa*: Iya ede Satani.

⁴Ginauli maudoidi kabo se tubu Yesu kalinawai ne kabidi ye katako, ede ye lau na ye henamaiyedi ye wane, “Kaiteya hesabana kwa laoma?”

⁵Se hededebui se wane, “Yesu Nasaleta tamowaina wa.”

Yesu ye wane, “Yau tamowaina ede.” Na Yesu kana tauwalohai Yudasi meta menai maiyanao se totolo. ⁶Huyana Yesu ye wane, “Yau tamowaina ede,” taulaoma wa se mulisigisigi yo se gulidobi bwatano wa unai.

⁷Yesu ye henamai'uyoidi ye wane, “Kaiteya hesabana kwa laoma?”

Ede se wane, “Yesu Nasaleta tamowaina wa.”

⁸Yesu ye wane, “Ya hededeyako kalimiuwai meta yau tamowaina ede. Ena yau ya bom kwa wasewaseneigau, yogu tamowai ta kwa hetamalidi se lau.”

⁹Teina ye tubu meta iya yona hede-hedede wa ye hemamohoiyei, doha ye wane, “Tamowai ku ledima wa ya kitahetetenamwanamwaedi na nige hesau ye tauwadam.”

¹⁰Na Simona Petelo iya yona kelepa kalinawai ye lausini ede taukaitalasam saesaena yona heyayai tauhaina beyatutuna ye boli'utusi. Heyayai tauhaina wa hesana ede Malakasi. ¹¹Kabo Yesu ye hededelau Petelo unai ye wane, “Yom kelepa ne ku tole'uyoi kabahaina ne unai! Matawuwuna ede kamkamna kaputina Tamagu ye leyama ta taba unai ya numa.”

Yesu se woyalaei Anase unai

¹²Na kabo tau'iyala bodadi maiyadi kadi tanuwaga yo Dius tauwoyaidi yodi

taupaisowa wa Yesu se hai yo nimana se paidi. ¹³Na bagubaguna meta se woyalaei Kaiyapasi bwasiyana Anase unai. Kaiyapasi iya taukaitalasam saesaena tenem bolimaina ne unai. ¹⁴Na iya ede ye hededelau Dius tauwoyaidi udiyedi ye wane, “Ye namwakalili taba tamowai kesega ye boita tamowai maudoida hesabada.”

Petelo yona uhala bagubagunana

¹⁵Simona Petelo yo hekahekata hesau Yesu se hemuliwatani. Na hekahekata hesau wa Yesu ye hemuliwatani se mwalae taukaitalasam saesaena yona bakubaku ne unai, matawuwuna taukaitalasam saesaena wa** tenem hekahekata ne kabina ye kata. ¹⁶Na Petelo meta dagela ne unai ye nayanaya, ede hekahekata hesau wa iya taukaitalasam saesaena kabina ye kata'usi wa ye uyo kawakeda wa na ye hededelau kawakeda taukitahetetena waihiuna kalinawai bena taba Petelo ye mwalae.

¹⁷Waihiu kawakeda ye kitahetete wa Petelo ye henamaiyei ye wane, “Na kowa hinage Yesu yona hekahekata hesau?”

Iya ye hededebui ye wane, “Yau nige.”

¹⁸Huyana ne meta huyagwagwama, ede heyayai tauhaidi hekadi yo tauwoyawoya yodi taupaisowa wa kaiwa se yuhi na se tolohetakikili se kaikaimwaiga. Na Petelo hinage ye tololau ede maiyadi se kaimwaiga.

** 18:15 Iya ede Anase. Kaiyapasi tenem bolimai ne unai iya taukaitalasam saesaena (lausoisoi 13 ku hasili). Na Anase meta iya taukaitalasam saesaena bagubagunana, na sola hesa ne ye kabikabihekahini na Yesu se woyalae unai. Iya teinai Yesu ye henamaibuibui. (Yowane 18:19 yo 18:24, Luka 3:2, Apostolo yodi paisowa bukana 4:5)

**Taukaitalasam saesaena
bagubagunana wa
Yesu ye henamaiyei**

¹⁹Na kabo taukaitalasam saesaena^{††} Yesu yona hekahekatao yo yona lauhekata debadiwai ye henamaibuibui.

²⁰Ede Yesu ye hededebui ye wane, “Yau huya badobado sunago yo numa tabuna udiyedi ya laulauekata. Menai yoda tamowai gwaudi se laolaomagogoi, na ya laulauguguyamasalaha tamowai maudoidi kalidiwai. Nige ginauli hesau ya hededewadawadamyeyi. ²¹Idohagi to ku henamaiyeigau? Yogu hedehedede taulapuidi ne ku henamaiyedi. Yogu hedehedede meta kabidi se katakalili.”

²²Na taukaitalasam saesaena wa yona taupaisowa hesau Yesu dedekanawai ye totolo na yona hededebui wa ye lapui ede nimanawai ye laupapali, na ye wane, “Idohagi to taukaitalasam saesaena unai ku hedede doha teina?”

²³Yesu ye hededebui ye wane, “Ena taba hedehedede ta ya hedede ne unai ya laupwano, yogu laupwano saha bena ku hededehemasalaha. Na taba saha ya hedededi ne mamohoi, ye saha to ku laupapaligau?” ²⁴Yesu meta nimana sola ma paipaidi, na Anase iya ye hetamalilae taukaitalasam saesaena Kaiyapasi unai.

**Petelo yona uhala helabuina
yo hehaiyonana**

²⁵Simona Petelo ye tolo na ye kaikaimwaiga, na taukaimwaiga hekadi wa se henamaiyei se wane, “Kowa hinage yona hekahekatao wa hesauna?”

Petelo ye uhala ye wane, “Yau nige.”

²⁶Na tamowai beyana Petelo ye boli'utusi'usei wa kehana hesau iya hinage taukaitalasam saesaena yona heyayai tauhaina, ye hededebayao ye

wane, “Ya nuwatui meta kowa ya kitago Yesu maiyam olibe yawana ne unai.” ²⁷Na Petelo ye uhala'uyo, na mahanana ne unai meta pwaole hakiyana ye dou.

Yesu Pilato matanawai ye tolo

²⁸Na kabo Dius tauwoyaidi wa Yesu maiyadi Kayapasi yona numa se pesagabaei na se lau Loma yodi gabana yona kabaloina numana lakilakina unai. Mala ye tom na malatomtom gagilina unai, na Dius tauwoyaidi nige se mwalae Loma yodi gabana yona numa wa unai, matawuwuna Dius yodi laugagayo meta ena se mwalae numa ne unai kabo ye hebikidi Yaubada matanawai. Na nige se mwalae, matawuwuna ede se henuwa bena taukiuli kaina se kai. ²⁹Ede Pilato ye pesa ye laoma kalidiwai na ye henamaiyedi ye wane, “Yababa saha unai teina tamowai ta kwa hegilu?”

³⁰Na se wane, “Ena taba iya nige laugagayo hesau ye utusi, taba nige ka woyaiyama kalimwai.”

³¹Pilato ye hededelau udiyedi ye wane, “Kwa hai na kabo yomi laugagayo ne unai kwa bom kwa hekasa.”

Dius tauwoyaidi wa se hededelau unai se wane, “Komiu Loma tamowaidi yomi laugagayo kwa tole meta kai nige gonowana tamowai hesau ka heboita.”

³²Teina ye tubu ta meta Yesu yona boita kana kao ye hededehemasalahayako wa ye laoma ye hemamohoiyei.^{‡‡}

³³Na kabo Pilato ye mwalaeseuyo yona kabaloina numana lakilakina wa unai na Yesu ye yoganei ye lau unai na ye henamaiyei ye wane, “Kowa Dius tamowaidi yodi wasawasa?”

³⁴Yesu ye henamailau unai ye wane, “Teina ta kowa ku bom yom henamai, o tamowai hekadi se hededehemasalahagauko kowa kalimwai?”

^{††}18:19 Kaiyapasi hededehemasalahana lausoiso 15 unai ku hasili.

^{‡‡}18:32 Loma tamowaidi siya se bom mo yodi dudulai bena tamowai se hesataulo.

³⁵ Pilato ye hededebui ye wane, “Yau nige Dius tamowaina. Yom tamowai yo taukaitalasam tauwoyaidi se woyaigo na kwa laoma kaliguwai. Yababa saha ku ginauli?”

³⁶ Yesu ye wane, “Yau yogu basileiya ne nige tanoubu ta yona. Ena taba tanoubu ta yona, tauhemuliwatanigau maudoidei ne kabo yogu se laugudugudu, na Dius tamowaidi ne taba nige gonowana se haigau. Na yogu basileiya ne meta iya teha hesau yona.”

³⁷ Na Pilato ye hededelau iya unai, ye wane, “Unai kowa meta wasawasa!”

Yesu ye hededebui ye wane, “Kowa ku hedededudulai meta yau wasawasa. Mamohoikalili se labasigau yo ya do-bima tanoubu ta unai bena hedehede mamohoina ya hemasalaha tamowai udiyedi. Na kaiteyadi hedehede mamohoina se henuwa, kabo se la-pulaoma kaliguwai.”

³⁸ Pilato ye henamaiyei ye wane, “Hedehede mamohoina ne meta saha?” Teina unai ye pesa ye lau Dius udiyedi na ye wane, “Nige yababa saha hesau iya unai ya lobai. ³⁹Na komiu yomi laulau meta bolimai badobado taukiuli henuwaisinina huyana unai kabo numatutugudu unai taumiya tamowaina hesau kwa kaibwadai bena ya yailigabaei. Unai, hage kwa henuwa bena Dius yodi wasawasa wa ya yailigabaei?”

⁴⁰ Na maudoidei se yogahilakilaki se wane, “Nige, iya nige! Balabasi iya ku yailigabaeiyama ede.” Na Balabasi iya meta Loma gabemani unai tauhaikabi tamowaina.

Se hekasa meta Yesu kabo se hesataulo

19 Na kabo Pilato Yesu ye hai ye moselaei tau'iyala udiyedi na wipi unai se sapiheyababakaliliyei. ²Na kabo maimaina gwaligwalina se heihep-o'opo'o doha kolona na se tole Yesu kuluna unai, yo kwama pulupululuna[¶] se hai se heluwui. ³Na se sae kalinawai na se talatalawasiyei se wane, “O Dius yodi wasawasa, ka hedebasaego.” Yo nimadiwai se laupapali.

⁴ Pilato ye pesa'uyo na ye hededelau Dius tauwoyaidi wa udiyedi ye wane, “Hage, kabo ya woyaiyama na kwa kita, iya meta nige yababa hesau unai ya lobai.” ⁵Na Yesu kabo ye pesama, na maimaina gwaligwalina se hei hep-o'opo'o wa kuluna ne unai yo tauna ne unai meta kwama pulupululuna. Ede Pilato ye hededelau udiyedi ye wane, “Tamowai wa iya ede teina!”

⁶ Huyana taukaitalasam tauwoyaidi yo yodi taupaisowa lakilakidi Yesu se kita meta se yogahilakilaki se wane, “Ku hesataulo! Ku hesatauloyawa!”

Na Pilato ye hededelau udiyedi ye wane, “Komiu kwa hai na kwa hesataulo. Yau nige kabahegiluna hesau ya lobai.”

⁷ Na Dius tauwoyaidi se hededebui se wane, “Kai meta yoma laugagayo hesau, na laugagayo ne debanawai iya taba ye boita, matawuwuna ede ye hedede meta bena iya Yaubada natuna.”

⁸ Huyana Pilato teina hedehede ta ye lapui meta ye matausikalili. ⁹ Kabo ye mwalaeseuyo numa lakilakina wa unai, na iya Yesu ye henamaiyei ye wane, “Kowa haedi ku laoma?” Na Yesu nige kalinana. ¹⁰ Ede Pilato ye henamai'uyo ye wane, “Idohagi to nige kalinam? Nige

[¶]19:2 Kalekona ne kana kao mamohoina meta ta wane *purple*. Na kaniyona ede wasawasa kabakitalobaina hekihekinoina. Na kalinada unai nige *purple*, unai *pulupululuna* ta hepaisowa.

kabina ku kata meta yau yogu gigibwali gonowana kabo ya yailihaigo o ya hesataulogo?"

¹¹Yesu ye hededebui ye wane, "Yau yom tanuwaga gigibwalina ta unai ya miyamiya matawuwuna ede yom gigibwali ne Yaubada ye leyawa. Unai tamowai ne^{§§} ye mosegabaeigau kalimwai ta, iya yona yababa ye lakikalili na kabo kowa."

¹²Teina hedehedede ta unai ede Pilato ye kaipatekalili bena Yesu ye yailigabaei, na Dius tauwoyaidi se yogalau unai se wane, "Ena taba teina tamowai ta ku yailigabaei meta kowa nige Sisa yona taupaisowa namwanamwana. Teina tamowai ta ye hedede bena iya wasawasa, na teina hedehedede ta ye hemasalaha meta Sisa unai ye haikabi."

¹³Pilato teina hedehedede ta ye lapui ede Yesu ye woyahesadobiyei hekasa kabaginalina bakubakuna unai, na ye tuli hekasa kabaginalina kabatulina unai. Teha ta hesana kalina Alamaiki unai ede Gabata,* kaniyona ede weku unai se matui.

¹⁴Teina saha se tubu ta meta Taukiuli kaina kabinonohana mayadaina mayamadailakina unai.

Kabo Pilato ye hededelau Dius tauwoyaidi wa udiyedi ye wane, "Yomi wasawasa wa iya ede teina."

¹⁵Na siya se yogalau unai se wane, "Ku laehesuwala! Ku laehesuwalayawa! Ku hesataulo."

Pilato ye henamaiyedi ye wane, "Kwa henuwa bena yomi wasawasa ne ya hesataulo?"

Taukaitalasang tauwoyaidi se yogabui se wane, "Yoma wasawasa kesega ede Sisa! Kai nige yoma wasawasa hesau!"

¹⁶Na kabo Pilato Yesu ye moselaei tau'iyala tamowaidi kalidiwai bena se hesataulo.

Yesu se hesataulo

Ede Yesu se woyaei se laei. ¹⁷Na Yesu kana sataulo ye bom ye bahei na ye lau tupwa hesauna unai hesana ede Mwayalu Magaina unai. Kalina Alamaiki unai se wane, Golagota. ¹⁸Temenai Yesu yo tamowai labui maiyanao se hesataulodi. Yesu se heduwaduwali na teha tutuna unai hesau yo teha seuseulina unai hesau.

¹⁹Pilato hededehemasalaha kubwakubwana ye kuli na se tutuhepatu sataulo wa kewanawai, ye kuli ye wane, "Yesu Nasaleta Tamowaina, Dius Tamowaidi Yodi Wasawasa."²⁰Dius tamowaidi gwaudi kulikuli wa gonowana se hasili, matawuwuna ede yodi kabahehatalona ne meta magai lakilakina wa dedekanawai. Na hededehemasalaha wa meta kalina Alamaiki, Leteni yo Giliki udiyedi ye kuli. ²¹Na Dius yodi taukaitalasang tauwoyaidi se hededelau Pilato unai se wane, "Tabu ku kuli ku wane, 'Dius tamowaidi yodi wasawasa,' na taba ku kuli ku wane, teina tamowai ta ye hedede ye wane, 'Yau Dius tamowaidi yodi wasawasa.'"

²²Na Pilato ye hededebui ye wane, "Saha ya kuli ne, meta temeta ya kuli ede!"

²³Yesu se hesataulo, na kabo tau'iyala tamowaidi wa taudi hasi, siya kana kwama se haidi na se bolidi na se soiyedi se bom mo kalidiwai, na kana likwaguni kwamana wa nige se boli, matawuwuna teina kwama ta meta kwana unai ye dobi guni ne meta se

§§19:11 Tausonoga gwaudi yodi nuwatu meta teina tamowaina ede Kayapasi.

*19:13 Tehana ta unai meta bwatano ne unai weku udiyedi se gwauhekanamwanamwai na ye hemala matuna. Na hekasa kabaginalina kabatulina meta unai se tole.

halukesegai mo, nige kababoditubeina hesau. ²⁴Ede tau'iyala wa se bom se hedehe dede se wane, “Tabu kwama ta ta iga'igali. Ta tole na ta kaiheyai kabo kaiteya ye hai.” Teina ye tubu ta meta kulikuli tabuna ye hemamohoiyei doha ye wane,

“Yogu kwama se soiyeidi kalidiwai, yo yogu likwaguni kwamana daisi unai se kaiheyai.” (*Same 22:18*)

Na teina laulau ta ede tau'iyala tamowaidi wa se ginaulidi.

²⁵Yesu yona sataulo dedekanawai meta iya sinana, sinana kana kaha, Maliya iya Kolopasi mwanena yo Maliya Magadala waihiuna se totolo. ²⁶Huyana Yesu ye kitadobi na sinana ye kita yo yona hekahekata ye gadogadosisi'usei wa dedekana unai ye totolo, ede ye hededelau sinana wa unai ye wane, “Sinebada! Temeta me kowa natum.”

²⁷Na yona hekahekata wa unai ye wane, “Kowa sinam ede temeta.” Tenem huyana ne unai ye lau meta yona hekahekata wa Yesu sinana wa ye woyai ye laei yona numa na ye kitahetete.

Yesu yona boita

²⁸Na Yesu kabina ye kata meta yona paisowa maudoidi wa ye hegehediko. Ede ye wane, “Yau gadogu ye magu.” (*Same 69:21*) Na teina unai kulikuli tabuna kabo ye hemamohoiyei.

²⁹Waina maisana gagilina ma pakuna meta temenai, ede tau'iyala hesau balo ye hai ye hedakwa waina wa unai na hisopa[†] lagana unai balo wa ye gwalihekahini na ye helelesae Yesu kawana ne unai. ³⁰Yesu waina wa ye numa, na kabo ye wane, “Yogu paisowa maudoidi wa ye hegehediko.” Na kabo kuluna ye laudobiyei na yawasina ye gehe.

³¹Na tenem meta Dius yodi Sabati kabinonohana mayadaina wa unai, yo

mayadai hesauna ne kabo Sabati. Na tenem mayadaina ne meta mayadai saesaena. Na Dius tauwoyaidi nige se henuwa bena sinale ne se kabakabasi sataulo ne udiyedi ye lau ee Sabati ye lobai. Ede Pilato se kaibwadai na tamowai wa kaedi bena se yatugodudi yo sinaledi ne se haigabaedi. ³²Ede tau'iyala tamowaidi se lau tamowai labui Yesu maiyanao se hesataulodi wa kaedi se yatugodudi. ³³Na huyana se lau Yesu unai na se kita meta ye boitako, ede nige kaena wa se yatugodudi. ³⁴Na tau'iyala tamowaina hesau wamali unai Yesu lisilisina ye gwalilapai, na kwasina yo waila se didipesama.

³⁵Yau wasa ta taukulina na teina saha se tubu ta ya kitadi na ya kulihe-masalahadi. Na saha ya kulihe-masalahadi ta meta mamohoidi. Kabina ya kata meta ya hededemamohoi. Na ya kulihe-masalaha bena komiu hinage unai kabo kwa kawamamohoi. ³⁶Teina saha se tubu ta bena kulikuli tabuna se hemamohoiyei, doha ye wane, “Nige siyadana hesau kabo se yatugodu.” (*Esodo 12:46; Numela 9:12; Same 34:20*) ³⁷Yo kulikuli tabuna teha hesau unai ye wane, “Iya lisilisina se gwalilapai wa, kabo se kitalau unai.” (*Sakaliya 12:10*)

Yesu se tole bwayabwaya unai

³⁸Teina saha se tubu ta mulidiwai, Yosepa, iya Alematiya tamowaina, ye kaibwadalau Pilato unai bena Yesu sinalena ye hai. Yosepa meta iya Yesu tauhemuliwatanina wadawadamna hesau na nige ye hemasalaha'uyoi, matawuwuna ede Dius tauwoyaidi hekadiyo wa ye matausiyedi. Pilato yona yali wa unai ede Yosepa ye lau Yesu sinalena ye hai, ³⁹iya maiyana Nikodemo. Na Nikodemo, iya ede boniyaiyena Yesu taukaitaumanaena

[†]19:29 Hisopa kaniyona meta Hebelu 9:19 unai ka kulihe-masalaha ku hasili.

wa, iya meta yausi panepanena[‡] ye bahei, polohena doha 33 kilo. ⁴⁰Siya taudi labui Yesu sinalena wa se hai se heyausi na kaleko posiposina tupwadi lohalohadi udiyedi se suma. Teina ta meta Dius tamowaidi yodi toletoletau kabikabidi. ⁴¹Yesu yodi kabaheataaulona wa dedekanawai meta koya hesau, na unai bwayabwaya[¶] hauhauna sola nige tamowai hesau unai se tole. ⁴²Tenem mayadaina ne Dius yodi Sabati kabinonohana mayadaina yo bwayabwaya wa kabaheataaulona wa dedekanawai, ede temenai Yesu se tole.

Yesu ye tolo'uyo

20 Sabati hesauna mayadaina bagubagunana unai, malatomtom gagilina sola ma masimasigilina, kabo Maliya Magadala waihiuna ye lau bwayabwaya wa na ye kita meta kana gudu wekuna wa se hesigihesuwalayako. ²Ede ye heloi ye lau Simona Petelo yo hekahekata hesauna Yesu iya ye gadosisi'usei wa udiyedi na yodi ye hedehehede ye wane, “Guiyau sinalena wa bwayabwaya wa unai se haiyako na nige kabina ka kata[§] haedi se toleyako!”

³Kabo Petelo yo hekahekata hesauna wa se heloi se lau bwayabwaya wa unai. ⁴Taudi labui se heloi na hekahekata hesauna wa Petelo ye heloigabaei na ye lagebaguna bwayabwaya wa unai. ⁵Ye dunedobi ye kitalau kaleko posiposidi tupwadi lohalohadi wa ye kitadi se bawabawa, na nige ye lusae kalo ne. ⁶Na Simona Petelo ye mulitama wa ye lage meta ye lusae kalo wa yo suma kaleko posiposidi tupwadi lohalohadi wa ye ki-

tadi se bawabawa, ⁷yo hinage Yesu kuluna kana suma kalekona wa ye kita meta nokunokuna, na sinale kana suma kaleko tupwadi lohalohadi wa tupwa hesau unai na kuluna kana suma wa hinage tupwa hesau unai. ⁸Na kabo hekahekata hesauna taulagebaguna wa hinage ye lusae bwayabwaya wa unai. Na ginauli mauidoi wa ye kitadi ede ye kawamamohoi. ⁹Na siya sola nige kulikuli tabuna se nuwatulobai meta Yesu kabo boita unai ye tolo'uyo.

Yesu ye taumasalaha Maliya Magadala waihiuna unai

¹⁰Kabo hekahekatao wa se uyo yodi numa. ¹¹Na Maliya iya bwayabwaya wa dagelana unai ye totolo na ye doudou. Iya ye doudou na ye dune ye kitalau bwayabwaya kalona wa unai, ¹²na anelu labui ye kitadi. Kadi kwama posiposidi, na se tutuli Yesu yodi kabahekenona wa unai, hesau kulubawa unai ye tuli na hesau kaegigi unai ye tuli.

¹³Maliya se henamaiyei se wane, “Waihiu, matawuwuna saha to ku doudou?”

Maliya ye wane, “Yogu guiyau se hai se laeyako, na nige kabina ya kata haedi se tole.” ¹⁴Teina hedehehede ta mulina ne unai Maliya ye tolobui, meta Yesu ye kita ye totolo, na nige ye nuwatulobai meta iya Yesu.

¹⁵Yesu ye wane, “Waihiu, saha sabina ku doudou? Yo kaiteya ku wasewasenei?” Maliya yona nuwatu bena koya taupaisowaina, ede ye wane, “Taubada, ena ku hai ku tolehesuwalayako meta taba ku hedehehemasalaha haedi ku toleyako, na kabo gonowana ya lau ya hai.”

[‡]19:39 Dius tamowaidi mulo yo aloi se kililidi. Teina ginauli labui panedi namwanamwadi paudadi se hebwalidi na se hepaisowadi toletoletau udiyedi, to taba nige sinale panena ye masalaha.

[¶]19:41 Dius yodi bwayabwaya meta weku duhadi se tadinamwanamwaedi.

[§]20:2 Nige ye bom ye lau, matawuwuna sola ma masimasigilina.

¹⁶ Yesu ye hededelau unai ye wane, “Maliya.” Ede Maliya ye kitalau Yesu unai na ye wane, “Laboni!” Kalina Alamaiki unai kaniyona ede taulauhekatao.

¹⁷ Yesu ye hededelau unai ye wane, “Tabu ku kabikabilaoma kaliguwai, matawuwuna yau sola nige ya sae tamagu unai. Na ku lau kagu kahao yodi ku hedehedede meta yau ya seuseuyo Tamagu iya ede Tamamiu, yo yogu Yaubada iya ede hinage yomi Yaubada unai.” ¹⁸ Maliya Magadala waihiuna ye lau ede hekahekatao wa yodi ye hedehedede ye wane, “Guiyau wa ya kita!” Yo saha Yesu ye hedededi kalinawai wa hinage ye hedededi.

Yesu ye taumasalaha yona hekahekatao udiyedi

¹⁹ Tenem mayadai bagubagunana ne unai na boniyaina unai kabo hekahekatao wa se tupagogoi numa hesau unai na kawakedana se gudui, matawuwuna ede Dius tauwoyaidi se matausiyedi. Na Yesu ye laoma ede luwadi wa unai ye tolo na ye wane, “Nuwamiu se talu!”

²⁰ Ye hedede, na mulinawai kabo ni-mana yo lisilisina wa ye hekitadi. Yona hekahekatao wa yodi guiyau se kita meta se gwaualakalili.

²¹ Yesu ye hedehedede'uyo ye wane, “Nuwamiu se talu! Yau Tamagu ye hetamaligauma, unai komiu hinage kabo ya hetamaligomiu.” ²² Na kabo ye yahuwalau udiyedi na ye wane, “Yaluwa Tabuna kwa hai. ²³ Ena tamowai hesau yona ba'aya kwa nuwatugabaei, kabo nuwatugabae ne ye hai, na ena tamowai hesau yona ba'aya nige kwa nuwatugabaei, taba nige nuwatugabae ne ye hai.”

Yesu ye taumasalaha Tomasi unai

²⁴ Na Tomasi, hesana hesau Didimasi yo iya saudoudoi labui wa hesauna,

huyana Yesu ye taumasalaha wa iya nige maiyadi. ²⁵ Ede hekahekatao hekadi wa se hededelau unai se wane, “Kai Guiyau ka kita!”

Na Tomasi ye hededelau hekahekatao hekadiyo wa udiyedi ye wane, “Ena yau nige nimana udiyedi pawati gaidi ne ya kitadi, yo nimagigigu nige ya tole pawati gaidi ne udiyedi, yo nimagu nige ya tole iya lisilisina gaina ne unai, meta taba nige ya kawamamohoi.”

²⁶ Sabati kesega mulinawai, hekahekatao wa numa wa unai se tupagogoi'uyo na Tomasi meta maiyadi. Keda wa se guduyako, iyamo Yesu ye laoma luwadi wa unai ye tolo na ye wane, “Nuwamiu se talu!” ²⁷ Kabo ye hededelau Tomasi unai ye wane, “Nimagigim ne inai ku tole, na nimagu gaidi ta ku kabitonogidi. Yo nimam ne ku heleleyama na lisilisigu ta unai ku kabi. Na tabu ku nuwalabulabui na ku sunuma mo.” ²⁸ Tomasi ye hededelau unai ye wane, “Kowa yogu Guiyau yo yogu Yaubada.”

²⁹ Ede Yesu ye hededelau unai ye wane, “Ku kitagau, na unai ede ku kawamamohoi. Kaiteyadi nige se kitagau na iyamo se kawamamohoi, meta kabo Yaubada yona kabinamwaena se miya.”

³⁰ Yesu kabikabi gigigigibwalidi gwaudi ye ginaulidi yona hekahekatao wa matadiwai, na teina buka ta unai nige maudoidi ya kulidi. ³¹ Na saha ya kulidi ta, udiyedi bena kabo kwa kawamamohoi meta Yesu iya Keliso, iya Yaubada natuna. Na yomi sunuma debadiwai kabo iya hesanawai maui kwa hai.

Yesu ye taumasalaha yona hekahekatao udiyedi gabwa dedekanawai

21 Teina saha se tubu wa mulidiwai Yesu ye taumasalaha'uyo yona

hekahekatao wa udiyedi Tibeliya Gabwana dedekanawai. Na yona masamasalaha wa ede doha teina: ²Simona Petelo, Tomasi (hesana hesau ede Didimasi), Natanaela (iya meta magai Kana teha Galili ne tamowaina), Sabedi natunao yo hekahekatao labui hinage maudoidi meta se miyagogoi. ³Na Simona Petelo ye hededelau udiyedi ye wane, “Yau bena ya lau ya yama.” Na siya se wane, “Ta lau ta yama!” Ede se dobi se lau yodi waga unai se gelu, na tenem boniyaina ne unai meta se yamakasaya.

⁴Malatomtom gagilina kabo Yesu nagali wa unai ye totolo, na yona hekahekatao wa nige se kitalobai.

⁵Yesu ye yogadobi udiyedi ye wane, “Natuguwao, yama e nige?” Na se hedede bui se wane, “Nige saha hesau ina!”

⁶Ye wane, “Yomi hinaya ne kwa gabalaei waga teha kateyani unai, kabo yama hekadi kwa hekonadi.” Na hinaya wa se gabaei meta nige gonowana se tabeisini, matawuwuna ede yama wa meta se badokalili.

⁷Na hekahekata Yesu iya ye gadosisikaliliyei'usei wa ye hededelau Petelo unai ye wane, “Iya Guiyaunem!” Huyana Simona Petelo ye lapui meta tenem ne Guiyau, na iya meta taugai-buna, ede yona likwakewa kalekona ye hai ye likwa na ye kausihiyei na ununa ye hesabwayahisi kana dagilolo unai, na ye kamposidobi gabwa unai. ⁸Na hekahekatao hekadi waga unai wa se hemulivatani, na hinaya ma yamana wa se niuli se sae, matawuwuna ede siya nagali wa dedekanawai, lohana meta doha nima kalana 50. ^{**}⁹Na huyana se lage nagali wa unai meta kaiwa ye kalakalasi se kita. Unai yama, yo dedekanawai meta pwalawa hinage.

¹⁰Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Yama kwa galaidi wa hekadi kwa baheidima.” ¹¹Ede Simona Petelo ye gelusae na hinaya wa ye tabeisiae salagomgom wa unai. Hinaya wa meta yama lakilakidi se hemwayau badodi ede 153. Yama wa se badokalili, na iyamo hinaya wa nige se pulisi. ¹²Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Kwa laoma kwa kaikai!” Na hekahekatao wa nige se nuwabayao bena se henamaiyei se wane, “Kowa kaiteya?” Matawuwuna kabina se kata meta iya yodi Guiyau wa. ¹³Yesu ye laoma pwalawa ye haidi na kadi ye moseidi yo hinage yama wa ye haidi na kadi ye moseidi. ¹⁴Yesu yona tolo'uyo na mulinawai teina ta meta huya hehaiyonana ye taumasalaha yona hekahekatao udiyedi.

Yesu Petelo ye hetolo'uyoi yona paisowa unai

¹⁵Se kaikaigehe kabo Yesu ye hededelau Simona Petelo unai ye wane, “Simona, Yowane natuna, kowa mamohoi ku gadosisikaliliyegau, na kabo kam kahao ta?”

Petelo ye wane, “Mamohoi, Guiyau, kabina ku kata meta ya gadosisiyeigo.”

Kabo Yesu ye wane, “Yogu mamoe ne ku hekaidi.”

¹⁶Yesu ye hedede'uyo ye wane, “Simona, Yowane natuna, kowa mamohoi ku gadosisiyegau?”

Iya ye hedede bui ye wane, “Mamohoi, Guiyau, kabina ku kata meta ya gadosisiyeigo.”

Yesu ye wane, “Yogu mamoe ku kitahetedi.”

¹⁷Hehaiyonana unai Yesu ye wane, “Simona, Yowane natuna, kowa ku gadosisiyegau?”

****21:8** Kalina Giliki unai nowoina ne meta kubita handele labui, meta 90 mita o kala 50.

Petelo nuwana ye kamkamna matawuwuna ma haiyona meta Yesu iya ye henamaiyei ye wane, “Kowa ku gadosisiyeigau?”, na ye wane, “Guiyau! Ginauli maudoidi kabidi ku kata; yo kabina ku katakallili meta ya gadosisiyeigo.”

Yesu ye wane, “Yogu mamoe ku hekaidi. ¹⁸Ya hededemamohoi kalimwai: Yom huyahewali unai meta ku bom ku hekalekogo na ku bom yom nuwatu udiyedi ku sae ku dobi. Na yom huyatautabada unai kabo nimam ku lausinidi na ku heleledi, na tamowai hesau kabo ye hekalekogo^{††} na ye woyalaeigo kabalau nige ku henuwa ne unai.” ¹⁹Teina unai Yesu ye hededehehemasalaha meta idohagi kabo Petelo ye boita, na yona boita ne unai kabo hedebasae lakilakina ye mosei Yaubada unai. Na kabo Yesu ye wane, “Ku hemuliwatanigau!”

Yowane hedehedena

²⁰Na Petelo ye kitabui na hekahekata Yesu iya ye gadosisi'usei wa ye kita ye hemuhemuliwatanidi. (Teina hekahekata ta iya kaiteya ye duihasalilau

Yesu unai huyakaikaigogo wa unai, na ye wane, “Guiyau, kabo kaiteya kam ye walohai?”) ²¹Yona kitana wa unai ede Yesu ye henamaiyei ye wane, “Guiyau, na iya kabo idohagi?”

²²Yesu ye hededelau unai ye wane, “Ena ya henuwa bena ye miyamiya ye lau ee kana siga ya uyoma, tabu ku nuwanuwatulu unai. Na kowa bena ku hemuliwatanigau.” ²³Teina unai ede wasalupolupo ye tadada ye lau kadi kahao se lapui meta bena teina hekahekata ta taba nige ye boita. Iyamo Yesu nige ye wane taba nige ye boita, na ye wane, “Ena ya henuwa ye miyamiya ye lau ee kana siga ya uyoma, tabu ku nuwanuwatulu unai.”

²⁴Teina hekahekata ta, iya ede yau. Ginauli maudoidi ta ya hededehehemasalahadi yo ya kulidobiyedi. Na kabina ta kata meta yogu hedehedede ta mamohoidi.

²⁵Yesu meta ginauli gwaudi hekadi hinage ye ginulidi. Ena ginauli maudoidi ta se kulidobiyedi, ya nuwatui meta tanoubu maudoina ta unai buka ta nige kabagwaugogoidi.

^{††}**21:18** Teina hedehedede ta *kabo ye hekalekogo*, na hedehedede ta kalina Giliki unai meta nuwanuwatudi meta labui. Bagubagunana ede, *kabo ye hekalekogo*, na helabuina ede *kabo ye paigo*.

Apostolo yodi paisowa

Buka ta hededehehemasalhana

Teina buka ta taukulina Lukasi, na ye kulilae tamowai hesau hesana Teopilo unai. Lukasi yona buka hesau meta ewaneliya, na temenai ye kulihemasalaha meta Yesu yona mauli unai saha ye tubutubu wa ye kitahekasa na kabo ewaneliya wa ye kuli. Teina buka ta meta yona ewaneliya ye tubei. Yesu yona tolo'uyo mulina ne unai ye hetubu, na kabo ye hededehehemasalaha idohagi ekalesiya bodadi Yaluwa Tabuna se hai na idohagina se tadada, Yelusalema yo Antiyoka yo Loma basileiyana tehana hekadiyo udiyedi na ye lau ee Paulo apostolo ye lage Loma magaina lakilakina unai.

Nuwanuwatuna saesaedi

1. Yesu ye seuyo galewa (1:1-26)
2. Yaluwa Tabuna ye taluma ekalesiya udiyedi na dubu ye laki ye lau Yelusalema unai (2:1-6:7)
3. Setepano se unui (6:8-8:3)
4. Pilipo ye lauguguya dagela tamowaidiyao udiyedi (8:4-40)
5. Saulo ye nuwabui (9:1-31)
6. Petelo yo tamowai hekadiyo yodi paisowa Yudeya yo hinage dagela tamowaidiyao udiyedi (9:32-12:25)
7. Paulo yona lauwasu kadauna bagubagunana (13:1-14:28)
8. Yelusalema unai dubu babadadiyao taunuwabui dagela tamowaidiyao udiyedi yodi se hineli, yodi sunuma kabikabina bena doha saha (15:1-35)
9. Paulo yona lauwasu kadauna helabuina (15:36-18:22)

10. Paulo yona lauwasu kadauna hehaiyonana (18:23-21:16)

11. Yelusalema unai Paulo se hewaiunu na se na se helauhetala, na kabo se lae Sisaliya unai se helauhetala (21:17-26:32)

12. Paulo yona kadau ye lau Loma magaina lakilakina yo yona miya Loma unai (27:1-28:31)

1 Taubada Teopilo, yogu buka bagubagunana unai ginauli maudoidi Yesu ye ginaulidi yo ye lauhekataedi wa ya kulidobiyediko, meta huyana Yesu yona paisowa ye hetubu ²ye lau ee mayadaina Yaubada iya ye hai na ye sae galewa. Sola nige ye sae galewa, na Yaluwa Tabuna yona gigibwaliyena hededehesanapu ye mosedi yona kaisunuwa tamowaidiyao udiyedi, siya ede yona apostolo.^{‡‡}

Yesu Apostolo kadi hedede hesanapu ye mosedi

³Yona boita mulina ne unai Yesu ye taumasalaha yona apostolo udiyedi na kabikabi udoi'udo'i udiyedi ye hemamohoiyei meta boita unai ye tolo'uyo. Mayadai 40 solasoladi ne unai ye tautauwasalaha udiyedi na Yaubada yona basileiya hedehededena ye hedehedei.

⁴Huya hesau se lagegogoi na yodi kaikaigogo luwana ne unai ye hededelau udiyedi ye wane, “Sola tabu Yelusalema kwa laulaugabaei, na kwa nayanaya ye lau ee tamagu yona hedede-hesunuma kainauyana ye leyawa kalim-iuyena. Doha yau hinage yomiu ya hedehedede, ⁵meta Yowane waila unai ye hebahebatiso, na mayadai hisa mo kabo Yaubada Yaluwa Tabuna unai ye hebahebatisoigomiu.”

⁶Huya hesau kabo Yesu yona apostolo maiyanao yodi lagegogoi gehege-

^{‡‡}1:2 Apostolo kaniyona labui: *Yesu yona hetahetamali tamowaina yo tauwasaduwai.*

hena *Olibe kudulina unai*[¶] na se henamaiyei, “Guiyau, teina mayadai ta unai gonowana ku hemala Isalaela yoma wasawasa, doha beyabeyana yoma wasawasa bagubagunadi?”⁷ Na Yesu yodi bui ye mosei ye wane, “Mayadaina yo mahanana meta komiu nige gonowana kabina kwa kata, na tamagu yona gigibwaliyena ye hineliyako.”⁸ Na Yaluwa Tabuna yona huyadobima unai kabo yona gigibwaliyena ye hebayaogomiu. Na komiu kabo tauwasaduwaiyeigau Yelusalema unai, yo Yudeya yo Samaliya udiyedi, yo tanoubu teha maudoina udiyedi.”

Yesu ye sae galewa

⁹Yesu yona hedehedede wa ye hedehedi na Yaubada iya ye hai na matadiyena ye sae galewa, na yada unai ye tauwadam.¹⁰ Iya ye laoko na sola se kaikaikewasae. Nige bayaona na tamowai labui kadi kwama posiposidi se taumasalaha udiyedi¹¹ na se wane, “Galili tamowaidi, idohagi to temetai kwa totolo na kwa kaikaikewasae yada ne unai? Yaubada Yesu ye hai ye saeko galewa, na kabo ye dobi'uyoma doha yona saesae galewa ne.”

Mataiyasi se kaisunuwai Yudasi lauhedamaina

¹²Na kabo apostolo wa Olibe kudulina se laugabaei se uyo Yelusalema, meta nige kedaloa.^{§§} ¹³Yodi kabamiya numana unai se lage kabo se mwalaesae

numa wa heisi helabuina unai. Teina hesadiyao ede: Petelo, Yowane, Yamesi, Andeleya, Pilipo, Tomasi, Batolomaiyo, Mataiyo, Yamesi Alepaiya natuna, Simona Tauhaikabi* yo Yuda Yamesi natuna.¹⁴ Maudoidi ne nuwadi kesega na huya maudoina se miyagogoi na se tapwatapwalolo, na sinesineo hekadi maiyadiyao, yo Maliya Yesu sinana, yo hinage Yesu kana kahao.

¹⁵Tenem mayadaidi ne udiyedi kabo yodi koigogo hesau unai taukawamamohoi badodi 120 laomagogoi, kabo Petelo ye tolo na ye hedehedede¹⁶ ye wane, “Kagu kahao, huyana ye lohakalili na Yaluwa Tabuna nuwatu ye mosei Dawida unai na ye hedede meta Yudasasi kabo Yesu tauhaina ye woyaidi. Na Yudasasi hedehedede wa ye ginauli.¹⁷ Iya meta kada kaha hesau yo tauhaisagusagu yoda paisowa ta unai.¹⁸ Na iyamo yababa wa ye ginauli. Na yababa wa maisana monina ye hai na unai tano hesau ye hemaisa. Temenai ye beku ede bogana ye talupulisi na sinaena ye tatapesa.¹⁹ Yelusalema unai taumiya maudoidi wasana wa se lapui ede tano wa hesana se tole Akeledama, kaniyona ede 'kwasina tanona'.[†] ²⁰Same bukana unai Dawida ye kuliyako, ‘Taba yona numa ne nige tamowaina, yo nige gonowana hesau unai ye miya’,
(*Same* 69:25)
yo hinage,
‘Yona paisowa kabo tamowai hesau ye hai.’ (*Same* 109:8)

[¶]**1:6** Yodi koigogo wa magaina kabina ta kata matawuwuna lausoiso 12 unai Luka kabo ye hededehemasalaha siya Olibe koyana se laugabaei.

^{§§}**1:12** Keda wa lohana Luka ye hededehemasalaha meta Sabati laugagayona ye hedede meta gonowana keda wa se laui. Yoda nowonowoiyena meta 1.1 kilomita.

^{*}**1:13** *Tauhaikabi* ne meta boda hesau Isalaela unai hesana. Yodi nuwatu bena Isalaela se bom se kitahetete'uyoidi. Unai Loma tamowaidiyao maiyadiyao se haihaikabi. Huyana Simona sola nige ye patulau Yesu unai, iya hinage kadi boda hesau. Unai iya hesana se tole *Simona Tauhaikabi*.

[†]**1:19** Yudasi yona boita wasana meta Mataiyo 27:3-10 unai ta hasili. Ye gadosoha ede tano wa ye heyababa na Dius tamowaidi nige gonowadi unai se miyamiya.

²¹Unai taba tamowai hesau ta kaisunuwai. Tamowaina ne bena maiyada huya maudoina Guiyau Yesu maiyada ta sae yo ta dobi, ²²meta huyana Yowane Yesu ye hebatisoi unai ye hetubu ye lau ee Yaubada Yesu ye hai ye sae galewa. Kabo iya yo kita ta hemala Yesu yona tolo'uyo tauhededehemasalahana.”

²³Kabo tamowai labui se hetolodi ede Yosepa hesana hesau Basabasi (yo hinage se katai Diyasitasi), yo Mataiyasi, ²⁴na se tapwalolo se wane, “Guiyau, tamowai maudoidi nuwadi kabidi ku katakalili. Unai tamowai labui ta udiyedi kaiteya ku kaisunuwai na ku hemasalahayama. ²⁵To iya ye hemala apostolo hesau Yudasi lauhedamaina, matawuwuna ede Yudasi yona paisowa ye laugabaei, na ye lau ko yona kababawa unai.” ²⁶Unai tamowai labui wa se kaisunuwaidi[‡] ede kaisunuwa wa ye lau Mataiyasi ye hai. Unai kabo iya apostolo saudoudoi-kesega (11) wa kadi kaha hesau.

Yaluwa Tabuna yona huyalaoma mayadaina

2 Na kabo Pentekosi mayadaina ne unai[¶] meta taukawamamohoi maudoidi se lagegogoi numa kesega unai. ²Makesega na dagugu lakilakina galewa ne unai ye dobima doha yaumailakilaki ye lotalu. Yodi kabamiya numana wa meta dagugu ye hemwayau. ³Na gin-auli hesau se kita kana kao doha kaiwa

pulupululuna ye dobima na ye tatag-waligwali ede ye talu tamowai kesega kesega unai. ⁴Na Yaluwa Tabuna maudoidi wa ye hemwayaudi na yona gibwaliyena se hetubu kalina udoi'udoi udiyedi se hedehehede.

⁵Na *Pentekosi mayadaina hesabana ede* tanoubu teha udoi'udoi udiyedi Dius tamowaidiyao[§] se laoma Yelusalem, meta siya yodi laugagayo taumiyawatanidi ma nuwamaudoidi. ⁶Huyana dagugu wa se lapui meta bodalakilaki se lagegogoi na tausunuma yodi hedehehede se lapulapuidi meta se nuwapwanopwano, matawuwuna ede taulaoma maudoidi kalinadi udoi'udoi udiyedi se hedehehede. ⁷Siliyata yo nuwapwanopwanoyena se wane, “Teina tauhedehede ta Galili tamowaidiyao. ⁸Idohagi to maudoida ta lapulobai meta kalinada mamohoidi udiyedi se hedehehede? ⁹Kita meta Patiya, Mediya yo Elama, Mesopotamiya, Yudeya yo Kapadosiya, Pontasi yo Eisiya, ¹⁰Pilidiya, Pampiliya yo Aikupito tamowaidiyao. Hekadiyo Libiya tehana Sailini dedekanaena se laoma. Hekadi meta taumana Loma unai se laoma, ¹¹siya meta Dius yo hinage dagela tamowaidiyao se nuwabui na se patulau Dius bodadi udiyedi. Na hekadi meta Kiliti bwanabwanaluwana yo Alabiya tamowaidiyao. Na iyamo yodi hedehehede ta lapuidi meta kalinada udiyedi Yaubada yona laulau namwanamwadi se

[‡]**1:26** Yodi kaisunuwa wa se gin-auli meta tamowai hesadi se kulidi weku udiyedi, na se usaidi higuhiyu unai, na se nukui. Yaubada yona kaimasi tamowaina hesana kabo ye beku.

[¶]**2:1** *Pentekosi* meta Dius yodi mayadai lakilakina hesau. Mayadaina ne unai Yaubada se lautokiyei kadi kai hesabana. *Pentekosi* kaniyona ede *mayadai 50*, iya ede Taukiuli Henuwaisinina mayadaina mulina ne unai. Pentekosi mayadaina unai bodalakilaki Yelusalem unai se bawabawa.

[§]**2:5** *Dius tamowaidiyao* kaniyona ede *Abelahama kana isimulita*, yo hinage ta wane Yaubada kana bodao iya ye kaimasiyedi wa. Yodi kabakita meta yodi tatao maudoidi ma gagilidi se hepelitomedi. Dius wa tanoubu maudoina tehana udoi'udoi udiyedi se miyamiya.

hededehemasalahadi.”¹² Na se noko, yo nuwadi se pwanopwano, na se bom se henahenamai'uyoidi, “Teina meta kaniyona ede saha?”

¹³ Na hekadiyo meta taukawamamohoi wa se talatalawasiyedi se wane, “Tamowai ta nuwana se numa yauyaule!”

Petelo yona hedehedede Pentekosi mayadaina wa unai

¹⁴ Na kabo apostolo saudoudoi-kesega wa se tolo na kalina lakilakiyena Petelo ye hedehedede ye wane, “Yogu hali Dius, yo Yelusalema unai taumiya, kwa lapulapui na ginauli maudoidi ta kaniyodi kabo ya hededehemasalahadi.

¹⁵ Teina tamowai ta meta nige se nu-mayauyaule matawuwuna ede teina ta meta sola ma malatomtomna. ¹⁶ Saha se masalaha kwa kitadi ta meta peloweta Yoela ye hededediko,

¹⁷ ‘Yaubada ye wane, “Mayadai gehegehedyao udiyedi kabo yaluwagu ya inidobiyei tamowai maudoidi udiyedi.

Natumiyao loheloheyao yo sinesineo kabo se hededepeloweta.**

Yomi hewahewaliyo kabo tautau tabudi se kitadi.

Yomi tautaubadao meta kabo kenosuwai tabudiyao se kenosuwaiyedi.

¹⁸ Yo hinage kabo yaluwagu ya inidobiyei yogu heyayai tauginaulidi tatao yo sinesineo udiyedi na kabo se hededepeloweta.

¹⁹⁻²⁰ Yada ne unai kabo laulau gigigigibwalidi se masalaha.

Mahana kabo ye masigili, na nawalai kabo ye bui doha kwasina.

Na kaiyaulina unai kabo hekihekinoi se masalaha,

meta kwasina, kaiwa, yo kasu lakilakina. Mulina ne unai Guiyau yona mayadai wasawasana yo namanamalina kabo ye lage.

²¹ Na kaiteyadi se yogasae Guiyau unai, meta kabo ye gilihaidi.”” (Yoela 2:28-32)

²² Petelo yona hedehedede wa ye tubei ye wane, “Isalaela tamowaidiyao, kwa lapulapui! Komiu kabina kwa kata meta Yesu Nasaleta tamowaina laulau gigigigibwalidi†† ye ginaulidi kalimiuyena. Laulau wa udiyedi Yaubada ye hemasalaha yo ye hemamohoiyei meta iya Yesu ye hetamaliyama. ²³ Teina tamowai ta meta Yaubada ye hineli yo ye kaisunuwanonohaiyako na ye mosegabaei kalimiuyena. Na komiu yomi nuwatuyena dagela tamowaidiyao kwa haidi na maidamiyao kwa hesataulo, na ye boita. ²⁴ Na Yaubada iya ye gilihai boita unai na ye hetolo'uyoi, matawuwuna boita nige gonowana Yesu ye kabihekahini. ²⁵ Dawida hinage Yesu hedehededena ye hedehedede ye wane, ‘Huya maudoina Guiyau ya kitakita.

Iya nimatutuguyena, unai nige gonowana ya matausi.

²⁶ Unai nuwagu ye namwakalili, na ya hedehedede meta ma gwayalagu, yo taugu ta kabo hinage sunuma yo nuwabayao unai ye miya,

²⁷ matawuwuna nige gonowana yaluwagu ta ku nuwagabaei boita magaina unai,

**2:17 Hededepeloweta kaniyona ede Yaubada yona nuwatu ye mosei tamowai hesau unai, na kabo ye hededehemasalaha.

††2:22 Laulau gigibwalidi ta meta kulikuli beyabeyadi wa udiyedi hedehedede haiyona udiyedi se kulihemasalaha. Na hedehedede haiyona ne meta kabikabi keseke-segadi se hetahetaladi. Bagubagunana ye kitalau gigibwali unai, iya ede laulau gigigigibwalina. Helabuina kaniyona ede taukaikewai wa se nokokalili. Yo hehaiyonana kaniyona ede hekihekinoi.

yo nige gonowana yom tamowai tabuna ku nuwagabaei na bwayabwayaena ye pwasa.

²⁸Maui kedana wa ku hekitagauko, na yau dedekam yena, kabo ku hegwauyalakaliliyeigau.' (Same 16:8-11)

²⁹Kagu kahao, kabina ta katakalili meta kada kulutubu Dawida ye boita na se tole, na mayadai ta unai bwayabwayana ede yoda magai ta unai. ³⁰Dawida meta peloweta, na kabina ye kata Yaubada saha ye hededehesunuma yo ye kaigwala, meta kana isimulita tamowaina hesau kabo ye hemala wasawasa doha iya. ³¹Ginauli saha kabo se tubu Dawida matana ne unai wa ye kitadi, na Keliso yona tolo'uyo hedehedena ye hedede meta Yaubada nige iya ye nuwagabaei tauboiboita yodi magai^{‡‡} unai, yo tauna nige se pwasa bwayabwayaena. ³²Yaubada Yesu ye hetolo'uyoi boita unai, na kai maudoimai meta tauhemamohoiyena ede. ³³Na iya ye seuyoko Yaubada nimatutunaena ye tuli, na tamana yona hedehedehesunuma Yaluwa Tabuna ye hai. Na teina saha kwa kita yo kwa lapui ta, meta Yesu Yaluwa Tabuna ne ye inidobiyeyama kalimaiyena. ³⁴Na Dawida meta nige ye sae galewa, na iyamo ye hedede ye wane,

'Guiyau Yaubada ye hededelau yogu guiyau unai,

"Nimatutuguyena ku tuli,

³⁵ye lau ee kam waiunu ya toledi kaem guninaena,

se hemala kaem kabatoledi.'" (Same 110:1)

³⁶Unai, Isalaela tamowaidiyau maudoimiu bena kwa nuwatu-lobainamwanamwai meta Yesu kwa

hesataulo'usei wa meta Yaubada ye kaisunuwaei iya Guiyau yo Keliso."^{¶¶}

³⁷Hedehedede wa se lapuidi ede se nuwagwali na se henamai Petelo yo apostolo hekadiyo wa udiyedi se wane, "Kama kahao, saha kabo ka ginauli?" ³⁸Kabo Petelo ye hededelau udiyedi ye wane, "Kesega kesega bena ku nuwabui yo ka hebabatisoigo Yesu Keliso hesanaena, unai kabo Yaubada yom yababa ye nuwatugabaedi, yo yona kainauya Yaluwana Tabuna kabo ku hai. ³⁹Teina hedehedehesunuma ta Yaubada ye haiyawa komiu yo natumiyao yo dagela tamowaidi, yo kaiteyadi siya hinage Guiyau yoda Yaubada kabo ye yoganedi meta siya yodi."

⁴⁰Na kabo Petelo hedehedede hekadiyo udiyedi ye guguyaidi ye wane, "Kwa nuwabui yo Yesu kwa sunumaei, kabo teina tamowai yabayababadiyau ta udiyedi ye gilihaigomiu."

⁴¹Mayadaina ne unai meta bodalakilaki Petelo yona hedehedede wa unai se kawamamohoi na siya se hebabatisoidi, na badodi ede 3,000 se lusae ekalesiya bodana unai. ⁴²Se patulau taukawamamohoi wa udiyedi na se hebodakesega. Se lapulapui apostolo yodi lauhekata wa udiyedi yo se koikoigogoi, yo Guiyau yona kaikaigogo henuwaisinina unai se kaikaigogoi, yo se tapwatapwalologogoi.

Taukawamamohoi se hebodakesega

⁴³Apostolo wa laulau gigigigibwalidi yo hekihekinoi kadi kao udoi'udoi se ginaulidi. Unai tamowai maudoidi Yaubada se matausiyei yo se hededetausaei. ⁴⁴Taukawamamohoi wa se

^{‡‡}2:31 *Tauboiboita yodi magai* kaniyona ede tauboiboita yaluyaluwadi yodi kabamiya, kalinadaena hesana ede Biula.

^{¶¶}2:36 *Keliso* kaniyona meta *Yaubada yona kaisunuwa tamowaina*, iya ede tamowai maudoidi taugilihaidi yo tausaguidi, yo iya meta tamowaina Dius tamowaidi se nayanayaei'usei wa.

lagelagegogoi na yodi gogo se kaikain-
auya'uyoidi. ⁴⁵Yodi gogo yo yodi tano
hekadiyo se lokunegabaedi na moni-
diyao se haidi na kadi boda wa unai ta-
mowai hekadiyao se saguidi. ⁴⁶Mayadai
kesega kesega se lagelagegogoi numa
tabuna bakubakuna unai. Yo hinage
yodi numa udiyedi Guiyau yona kaikai-
gogo henuwaisinina se ginauli, yo se
kaikaigogoi ma gwaugwaualadi yo ma
nuwadobidobidi, ⁴⁷yo Yaubada se hede-
hedebasaei. Na boda maudoidi taukawa-
mamohoi wa se kitahenamwadi. Na
mayadai maudoina Guiyau tamowai ye
gilihaidi na ye tolelaedi ekalesiya bo-
dana wa unai.

Petelo taubunibuni hesau ye henamwanamwa

3 Mayadai hesau meimeilahi yona
tehaena tapwalolo mahanana ne
unai^{§§} Petelo yo Yowane se lau numa
tabuna unai. ²Na numa tabuna kawa-
matana hesana “Keda namwanamwana”
unai meta taubunibuni hesau. Iya sinana
ye labasi meta bunibunina, na mayadai
maudoina tamowai ta se baheyama
se hetuli kawamata wa unai na ye
kaikaibwadamoni taumwalamwalae wa
udiyedi. ³Huyana Petelo yo Yowane
bena se mwalae na ye kitadi ede hi-
nage udiyedi ye kaibwadamoni. ⁴Taudi
labui wa se kitalau iya unai, na Petelo
ye wane, “Sola ku kitalaoma kai kali-
maiye.” ⁵Ede tamowai wa ye kita-
lau udiyedi, na yona nuwatu bena kabo
yona kainauya saha hesau se mosei. ⁶Na
Petelo ye hededelau unai ye wane, “Yau
nige moni hesau kaliguyena, na saha
kaliguyena ta meta kabo ya leyawa. Yesu
Keliso Nasaleta tamowaina hesanaena
ya hededelaowa, ku tolo na ku laulau.”
⁷Na Petelo ye kabilau tamowai wa ni-
matutuna unai na ye kabihetolo. Ma-

hanana ne unai kaena tubeidiyao wa se
bayao, ⁸ede ye tolomwamwayau na ye
hetubu ye laulau. Na maiyadi se lusae
numa tabuna wa unai ye laulau yo ye
kamkamposi na Yaubada ye hedehede-
basae. ⁹Na boda wa iya se kita ye laulau
yo Yaubada ye hedehedebasaei ¹⁰na
se kitalobai meta iya taukaikaibwada
numa tabuna kawamatana unai ye tutuli
wa, meta se siliyata yo se nokokalili.

Petelo ye hedehedelau boda wa udiyedi

¹¹Na kabo taubunibunina se
henamwanamwa'usei wa Petelo yo
Yowane maidanao se hainimakabi na
numa tabuna wa unai se pesa se lau
teha hesauna hesana **Solomona yona
Logulogu** unai. Na boda maudoidi
saha se tubu wa se kita yo wasana se
lapui ede se siliyata na se heloigogoi
se lau udiyedi. ¹²Petelo ye kitadi
ede ye hededelau udiyedi ye wane,
“Isalaela tamowaidiyao, idohagi to
kwa siliyatakalili? Yo idohagi to kwa
kaikewagai kana kao doha ka bom
yoma gigibwali yo yoma namwa
debanaena tamowai ta ye laulau.

¹³Abelahama, Isako, Yakobo yo kada
kulutubu maudoidi yodi Yaubada yona
taupaisowa Yesu ye lausini na kabat-
uli namanamalina unai ye tuli. Huyana
Yesu sola tanoubu ta unai meta komiu
iya kwa mosegabaei na se unuhemwaloi.
Pilato ye henuwa bena ye yailiga-
baei, na komiu kwa hedede meta Yesu
nige kwa henuwa. ¹⁴Tamowai tabuna
yo namwanamwana kwa subu na kwa
kaibwada bena taba taukaikaiunu wa
ye yailigabaei. ¹⁵Mauli wuwuna ta-
mowaina kwa unui, na boita unai
Yaubada iya ye hetolo'uyoi, na tauhe-
mamohoiyena ede kai.

§§3:1 Meimeilahi yona tehaena tapwalolo mahanana meta 3:00 PM.

¹⁶Tamowai maiyada ta totolo ta kwa kitalobai meta iya taubunibunina wa. Na Yesu iya ye hebayao matawuwuna ede Yesu ka sunumaei. Mamohoi, yoma sunuma Yesu unai debanaena tamowai ta ye namwanamwa matamiuyena.

¹⁷Na kehaguwao, kabina ya kata meta komiu yo tauwoyaigomiu Yesu nige kabina kwa kata meta iya Keliso ede, unai iya kwa unui. ¹⁸Na teina laulau ta udiyedi meta Yaubada kalinana peloweta se hededenonohaidiko wa se laoma se mamohoi, doha ye wane Keliso meta kabo ye kamkamna. ¹⁹Unai taba kwa nuwabui na kwa lau Yaubada unai, na yomi yababa kabo ye deuligabaedi yo yaluwamiu ye hehauhau ²⁰na yona kaisunuwa tamowaina Keliso ye hetamali ye uyowa kalimiuyena, tamowaina ede Yesu. ²¹Na Yesu sola kabo ye miya galewa ne unai kana siga Yaubada ye hetubu bena ginauli maudoidi ye hehauhau'uyoidi, doha beyabeyana ye hedehedehesunuma yona peloweta tabudiyao yodi hedehedede udiyedi. ²²Doha peloweta Mose ye hedede ye wane, 'Guiyau Yaubada kabo luwamiuyena peloweta hesau ye kaisunuwai doha yau. Kwa lapulapulau yona hedehedede maudoidi udiyedi! ²³Ena kowa kaiteya nige ku lapulapulau peloweta ne unai meta kabo Yaubada yona tamowai luwadiyena ye boligabaego na ye tolehesuwalakaliliyego.' (*Dutelonomi 18:15 yo 18 yo 19*) ²⁴Yo hinage Samuwela unai ye hetubu ye laoma meta peloweta maudoidi ginauli sahasahadi se tubutubu mayadai ta udiyedi meta se hededebagunaidiko. ²⁵Yo hinage Yaubada yona talam ye ginauli na ye hedehesunuma Abelahama unai ye wane, 'Kam isimulita kabo tanoubu ta tamowaidiyao yodi kabanamwa.' (*Genese 22:18 yo 26:4*) Peloweta yodi hedehedede

wa yo Yaubada yo Abelahama yodi talam wa kaniyodi tauhaidi ede komiu kadi isimulita. ²⁶Huyana Yaubada yona heyayai tauhaina ye hetolo meta ye hetamalibagunaiyawa komiu Dius tamowaidiyao kalimiuyena na unai ye henuwa bena ye hededehenamwagomiu yo ye saguigomiu bena yomi miyamiya kwa buidi na yomi laulau yabayababadi kwa hekaiyawasidi."

Petelo yo Yowane Sunedeli unai se helauhetaladi

4 Petelo yo Yowane sola ma hedehedede ededi boda wa udiyedi na taukaitalasam hekadi yo numa tabuna yona polisi kadi tanuwaga yo Sadusiya tamowaidiyao hekadi se lage. ²Se koipilikalili matawuwuna apostolo labui wa se lauguguya na se lauhekata tamowai wa udiyedi meta Yesu boita unai ye tolo'uyoko, yo tauboiboita kabo hinage boita unai se tolo'uyo. ³Se haidi, na mahana ye laoko ede se toledi numatutuguduyena ye lau ee mala ye tom. ⁴Na iyamo Petelo yona lauguguya wa taulapui tamowaidiyao gwaudi meta se kawamamohoi. Na loheloheyao taukawamamohoi maudoidi badodi ye sae ede nuwana 5,000 ye lobai.

⁵Mala wa ye tom meta Dius tauwoyaidi yo tamowai lakilakidiyao yo laugagayo taulauhekataena tamowaidi se lagegogoi Yelusalema unai.* ⁶Luwadi ne unai meta taukaitalasam saesaena Anase, yo Kaiyapasi, Yowane, Alekisenda yo taukaitalasam saesaena kehanao tatao hekadiyo. ⁷Se hedede meta Petelo yo Yowane se woaidima na se hetolodi duwaduwalu wa unai, na se henahenamaiyedi se wane, "Kaiteya yona gigibwali yo hesana unai laulau ta kwa ginauli?" ⁸Yaluwa Tabuna Petelo ye hesibasiba ede ye

* 4:5 Taulagegogoi wa siya ede Sunedeli.

hededebui ye wane, “Tauwoyawoya yo babadao! ⁹Kwa henamaiyegai laulau namwanamwana ka ginauli taubunibununi wa debanaena. Na kwa henuwa bena kabina kwa kata idohagi na ye namwanamwa. ¹⁰Unai bena ya hemasalaha kalimiuyena yo Isalaela maudoidi udiyedi: Tamowai ta matamiuyena ye totolo ta, iya Yesu Keliso Nasaleta tamowaina yona gigibwaliyena ye namwanamwa. Yesu meta kwa hesataulo na ye boita, na Yaubada iya ye hetolo'uyoi boita unai. ¹¹Na kulikuli tabuna unai Yesu hedehededena ta hasili ye wane, ‘Iya meta duu komiu taukabinuma kwa subu na kwa tolehesuwala wa, na iyamo iya duu salibebe yo numa tauhebayaona ede.’† (*Same 118:22*)

¹²Nige tamowai hesau gonowana ye hemauidi, matawuwuna kaiyaulina ta unai Yaubada nige hesa hesau ye leyama unai kabo gonowana ye gilihaida.”

¹³Tauwoyawoya wa Petelo yo Yowane se kitadi se hedehedede ma nuwabayaodi, yo hinage kabina se kata meta siya tamowai gaibu nige se sonoga, meta se siliyata. Na se nuwatulobai meta taudi labui wa Yesu tauhemuliwatanina. ¹⁴Na nige gonowana saha hesau se hedede, matawuwuna ede tamowai se henamwanamwa'usei wa Petelo yo Yowane maiyadi se totolo. ¹⁵Na se hededelau udiyedi Sunedeli numana wa se pesagabaei se lau dagela, na kabo se bom se koitalaliu ¹⁶se wane, “Kabo saha ta ginauli tatao ta udiyedi? Yelusalema maudoina unai meta laulaugigibwali saesaena se ginauli wa kabina se katako, na nige gonowana ta uhalaei. ¹⁷Na sunuma ta hedehededena bena ta hekaiyawasi tabu ye laki

ye lau boda udiyedi. Unai kabo ta hededebayao yodi labui ta udiyedi tabu Yesu hesanaena se hedehedede'uyo tamowai hesau unai.”

¹⁸Na kabo se yoganei'uyoidima na se hededelau udiyedi bena tabu Yesu hesanaena se hedehedede yo se laulauhekata. ¹⁹Na Petelo yo Yowane se hedede se wane, “Komiu kwa bom kwa hineli saha ye dudulai Yaubada matanaena, yomi hedehedede ta ka lauwatani o Yaubada? Taba Yaubada mo ka kawakabiyei! ²⁰Unai nige gonowana ka mwanomwanou, na ginauli namwanamwadi ka kitadi yo ka lapuidi wa kabo ka hededehehemalahadi.” ²¹Na kabo tatao lakilakidiyao wa apostolo wa se hededehehemahematausidi na se hetamalidi se lau. Na nige keda hesau se lobai taba unai kabo se hekamkamnadi, matawuwuna laulau saha ye tubu wa unai ede tamowai maudoidi Yaubada se hedehedebasaei. ²²Yodi hedehedebasae kaniyona ede laulau gigigigibwalina wa unai taubunibunina se henamwanamwa'usei wa yona bolimai meta 40 ye laugabaeiyako.

Taukawamamohoi yodi tapwalolo

²³Huyana Petelo yo Yowane se hededegebadaedi ede se uyo kadi boda wa udiyedi, na taukaitalasam tauwoyaidi yo tamowai lakilakidiyao yodi hedehedede wa se hededehehemalahadi udiyedi. ²⁴Na wasa wa se lapui ede taukawamamohoi maudoidi ma nuwakesegadi se tapwalologogoi se wane, “Guiyau saesaekalilina, kowa galewa, tanoubu, gabwa, yo ginauli maudoidi tauginaulidi. ²⁵Yaluwa Tabuna yona hekata unai yom heyayai tauhaina kama kulu-tubu Dawida ye hedede ye wane,

†**4:11** Isalaela tamowaidiyao weku udiyedi se kabinuma, unai lausoiso ta kana kao mamohoina ede doha teina: *Iya kabakabinuma wekuna ede, na komiu taukabinuma kwa subu na kwa tolehesuwala. Iyamo iya weku saesaekalilina numakabi unai.*

'Idohagi to dagela tamowaidiyao se koipikalili, yo boda lakilakidiyao nuwanuwatu yabayababadi se koitaliugaibuidi?

²⁶Tanoubu wasawasadiyao se nonoha, yo tauwoyawoya se lagegogoi bena Guiyau se lului

yo se haikabi yona kaisunuwa tamowaina[‡] unai.' (Same 2:1-2)

²⁷Ye mamohikalili, Heloda yo Pontiusi Pilato, yo Isalaela yo dagela tamowaidiyao maudoidi se tupagogoi magai ta unai bena yom heyayai tauhaina tabuna Yesu unai se haikabi. Iya ede yom kaisunuwa tamowaina. ²⁸Saha se ginauli wa meta yom gigibwaliyena beyabeyana ku hinelinohaiyako meta kabo ye tubu.

²⁹Unai ede ka kaibwadaigo, Guiyau, bena yodi hedehedehemahematausi wa ku nuwatuidi na yom taupaisowa ta ku hebayaodi bena wasam se duwai ma nuwabayaodi. ³⁰Nimam ku heledobiyeiyama na ku hegigibwalidi to taukasiyebwa se henamwanamwadi yo laulau gigigibwalidi se ginaulidi yom heyayai tauhaina tabuna Yesu hesanaena."

³¹Tapwalolo wa ye gehe meta yodi kabakoigogo numana wa ye nukunuku na Yaluwa Tabuna ye hemwayaudi, na kabo se lau Yaubada wasana se duwai ma nuwabayaodi.

Taukawamamohoi se haihaisagusagu'uyoidi

³²Taukawamamohoi maudoidi wa nuwadi kesega. Yodi gogo wa udiyedi meta se haihaisagusagu'uyoidi, na nige hesau ye hedede bena ye bom mo yona gogo. ³³Na apostolo wa Guiyau Yesu yona tolo'uyo boita unai wasana se hedehedehemasalaha ma gigibwalidi. Na Yaubada yona

kabinamwa meta taukawamamohoi maudoidi wa udiyedi.

³⁴Taukawamamohoi wa udiyedi nige hesau ye deha, matawuwuna ede kaiteyadi yodi tano yo numa, meta se lokuneidi ³⁵na monidiyao wa se baheidima na se mosedi apostolo wa udiyedi, kabo se soiyeidi kaiteyadi se deha wa udiyedi.

³⁶Taukainauya hesau meta Yosepa. Iya Lewi kana isimulita hesau, Saipulusi bwanabwanaluwana unai ye laoma. Na apostolo wa hesana se tole ede Banaba, kaniyona ede tauhedehedehedebayao. ³⁷Iya yona tano hesau ye lokunegabaei na monina wa ye baheyama na ye mosegabaei apostolo wa udiyedi.

Ananiya yo Sapila se kailupolupo

5 *Ekalesiya bodadi wa luwadiyena* tamowai hesau hesana Ananiya, yo mwanena Sapila. Siya hinage yodi tano tehana se lokunegabaei. ²Mwanena maiyana yodi nuwatu kesega ede monina tehana se kabinuwahi na kabitolena wa se baheyama se mosei apostolo wa udiyedi. Ede Ananiya ye lau Petelo unai na ye hedede bena moni maudoina ye baheyamako. ³Na Petelo ye wane, "Ananiya, idohagi to Satani nuwam ne ye hemwayau, na Yaluwa Tabuna ku lupoi bena moni maudoina ede ku baheyama ta, na iyamo moni wa tehana ede ku kabinuwahiyako. ⁴Tano ne meta kowa yom, na yom nuwatuyena ku lokunei. Ku lokunei na monina ne hinage kowa yom, ku kabihakahini o ku kainauyaei. Idohagi to nuwam yena ku hineli na ku kailupolupo ku hedede bena moni maudoina ku baheyama ta? Nige tamowai udiyedi ku kailupolupo, na Yaubada unai." ⁵⁻⁶Hedehedede wa ye lapui ede ye gulidobi meta ye boita. Na kabo hewahewaliyo hekadi se laoma

[‡]4:26 Yaubada yona kaisunuwa tamowaina ede Keliso.

ede sinalena wa se suma na se lau se tole bwayabwaya unai. [¶] Wasa wa taulapuina maudoidi meta se siliyata yo se matausi.

⁷ Awa haiyona mulidiyena kabo Sapila ye mwalaesaema, na mwanena wa unai saha ye tubu meta nige kabina ye kata. ⁸ Na Petelo ye henamaiyei ye wane, “Yogu ku hedehedede, teina te kowa yo mwanem yomi tano wa maisana kwa hai wa lakina ede?” Ye talam ye wane, “Aa, teina lakina ede.” ⁹ Petelo ye wane, “Ye saha to kowa yo mwanem nuwamiu ke-sega na Guiyau Yaluwana kwa lupoi? Mahana te unai meta mwanem wa tautolena siya ede kawakeda ne unai, kowa hinage kabo se bahelago.”

¹⁰ Mahanana ne unai ye gulidobi Petelo matana wa unai na ye boita. Hewahewaliyo wa se mwalaesaema na se kita meta ye boitako, ede se bahehepesalae na mwanena dedekanaena se tole. ¹¹ Na saha ye tubu wa unai meta taukawamamohoi yo wasana taulapuina maudoidi hinage se matausikalili.

Apostolo wa taukasikasiyebwa se henamwanamwadi

¹² Apostolo wa laulau gigibwali hekihekinoidiyao se ginaulidi se badokalili tamowai luwadiyena. Taukawamamohoi maudoidi se lagelagegogoi numa tabuna tehana hesau hesana **Solomona yona logulogu** unai. ¹³ Magai tamowaidiyao maudoidi meta se kitahenamwakaliliyedi, iyamo nige hesau ye nuwabayao bena taba ye lusae boda wa luwadiyena, matawuwuna Dius yodi tauwoyawoya wa se matausiyedi. ¹⁴ Na iyamo bodalakilaki, sinesineo yo tatao, se kawamamohoi Guiyau unai, ede se patulau taukawamamohoi bodadi wa udiyedi.

¹⁵ Apostolo wa yodi paisowa debanaena ede Yelusalema tamowaidiyao yodi taukasikasiyebwa se baheidima keda wa udiyedi se hekenodi diyadiyali yo dam udiyedi. Se henuwa bena Petelo ye henamwanamwadi, o taba Petelo ye laulau na loguloguna tautauna ye kabikitadi na se namwanamwa.

¹⁶ Yo hinage magai hekadiyo Yelusalema dedekanaena udiyedi boda se laoma, yodi taukasikasiyebwa se baheidima yo kaiteyadi se kamkamna yaluwa yabayababadi udiyedi, meta maudoidi se namwanamwa.

Apostolo wa se hewaiunudi yo se hekamkamnadi

¹⁷ Na Taukaitalasam saesaena ma kana bodao Sadusiya tamowaidiyao, siya se kaikalomagigilikalili. ¹⁸ Ede apostolo wa se haidi se toledi numatutuguduyena. ¹⁹ Na boniyaina ne unai Guiyau yona anelu hesau numatutugudu wa kamwasadiyao ye sokedi na apostolo wa ye woياهepesadi na ye wane, ²⁰ “Kwa lau kwa mwalaena numa tabuna bakubakuna ne unai kwa tolo na mauli hauhauna wasana maudoina kwa duwai tamowai udiyedi.”

²¹ Mala ye tom kabo apostolo wa se mwalaesae numa tabuna bakubakuna wa unai se tolo na se hetubu se lauguguya. Na taukaitalasam saesaena ma kana bodao se lage Sunedeli numana unai. Ede Sunedeli tamowaidiyao yo Isalaela yodi babadao maudoidi se yogagogoidi. Na kabo wasa se hetamalilaei bena apostolo wa se wotheidima. ²² Na numa tabuna yona polisi se lau numatutugudu wa unai meta apostolo wa se dahalaiko, ede se uyoma kadi tanuwaga yo taukaitalasam tauwoyaidi yodi se hede-

[¶]5:5-6 Huyadi ne unai tauboiboita se heyausidi yo kaleko unai se sumadi, na se lau se toledi kabatoletetau duhadi udiyedi.

hedede ²³se wane, “Numatutugudu wa guduguduna, yo taukitakitahetena se totolo, na keda wa ka soke meta nige tamowai hesau ka kita.” ²⁴Numa tabuna yona polisi kadi tanuwaga yo taukaitalasangam tauwoyaidi wa wasa wa se lapui meta se nuwapwanopwano yo se nuwanuwatu saha kabo ye tubu.

²⁵Na kabo tamowai hesau ye laoma ede ye wane, “Numatutugudu wa unai tamowai kwa guduidi wa, meta siya ede numa tabuna ne unai se laulauguguya boda wa udiyedi!” ²⁶Ede polisi wa kadi tanuwaga wa maiyadi se lau apostolo wa se woaidima, na nige se kabihenayaidi, matawuwuna ede se matausi tamowai wa udiyedi madai se hekalawekudi.

²⁷Apostolo wa se woaidima Sunedeli unai se hetolodi na taukaiasangam saesaena wa ye henamaiyedi ye wane, ²⁸“Ka laugagayoigomiu bena tabu Yesu hesana unai kwa laulahekata, na iyamo yomi lauhekata wa Yelusalema ye hemwayayako. Yo hinage tamowai ne yona boita giluna bena kwa tole kalimaiyena.”

²⁹Petelo yo apostolo wa se wane, “Nige gonowana tamowai ka kawakabiyedi, na Yaubada mo ka kawakabiyei. ³⁰Komiu Yesu kwa hekabasi sa-taulo unai na ye boita, na boitaena tamadao yodi Yaubada iya ye hetolo'uyoi. ³¹Yaubada iya ye hai na ye tole nimatuutuuna unai. Ye hemala wasawasa yo tauhemahemaui, bena Isalaela ye saguidi na se nuwabui na yodi yababa kabo Yaubada ye nuwatugabaedi. ³²Ginauli ta tauhemamohoyedi ede kai yo hinage Yaluwa Tabuna. Iya ede Yaubada yona kainauya taukawakabiyena udiyedi.”

³³Hedehedede wa se lapui ede se koipilikalili na se henuwa bena se koihemwaloidi. ³⁴Na Sunedeli unai Paliseya tamowaina hesau hesana Gamaliyela, iya meta laugagayo taulauhekataena saesaena hesau tamowai maudoidi se hekasisikaliliyei. Iya ye tolo na ye hedede bena mahana kubwakubwa mo tatao ne se hepesadi dagela ne unai. ³⁵Na kabo ye hetubu ye hedehedede, ye wane, “Isalaela tataodi, bena kwa nuwanuwatunamwanamwa saha bena kwa ginaultatao ne udiyedi. ³⁶Bolimai hisa se lauko Tudasi ye taumasalaha na ye hedede bena iya tamowai lakilakina hesau, ede tamowai badodi 400 se hemuliwatani. Na Loma yodi tau'iyala^s iya se unui, na tauhemuliwatanina wa se hailauyedi. Ede yona woayawoya wa nige kaniyona. ³⁷Iya mulinaena, hasiliyawasi huyana ne unai, Yudasi Galili tamowaina ye tolosaema na boda ye woaidi bena Loma tamowaidiyao se iyalaedi. Na iya hinage se unui, na tauhemuliwatanina wa hinage se hailauyedi. ³⁸Unai ya hekatagomiu: Tabu saha hesau kwa ginaultaulauhetala ne udiyedi. Kwa kabigabaedi na se lau. Taba yodi nuwatu yo yodi paisowa ne tamowai gaibu hesau yona nuwatu, kabo ye kaiyawasi. ³⁹Na ena Yaubada unai ye laoma, meta nige gonowana kwa hekaiyawasidi, na ena kwa hekaiyawasidi meta komiu Yaubada unai tauhaikabi.”

⁴⁰**Yona hedehedede wa se lauwatani na apostolo wa se yoganedi se mwala. Na se hededelau yodi taupaisowa udiyedi na se pidilidi. Na kabo hedehedede bayabayaona se mosedi tabu huya hesau Yesu

§5:36 Huyadi ne unai ye lau apostolo yodi huya mulina ne unai, Loma tamowaidiyao Isalaela magaina se laugilihai. Isalaela maudoidi Loma yodi laugagayo nige se henuwa.

**5:39 Buka hekadiyo udiyedi, lausoisoina 40 ye hetubu inai.

hesanaena se lauguguya'uyo. Na kabo se kabigabaedi na se lau.

⁴¹ Apostolo wa Sunedeli unai se dahalai ma gwaugwauyaladi, matawuwuna Yaubada ye kitahenamwadi na Yesu hesanaena se kamkamna. ⁴² Mayadai badobado numa tabuna bakubakuna unai yo hinage taikawamamohoi yodi numa udiyedi yodi lauhekata wa nige ye kaiyawasi yo wasa namwanamwana se duwaduwai meta Yesu iya Yaubada yona kaisunuwa tamowaina^{††} ede.

Apostolo tausaguidi haligigi-labui se kaisunuwaidi

6 Mayadai ne udiyedi tauhemuliwatani kadi boda wa ye laki ye lau. Luwadiyena, hekadiyo meta Dius tamowaidiyao taukalina Giliki,^{‡‡} yo hekadiyo siya taukalina Hebelu. Mayadai kesega kesega meta kai se giyagiyahi, na taukalina Giliki yodi wabuwabu wa se soisoihemulidi. Unai taukalina Giliki wa se hetalapili taukalina Hebelu wa udiyedi. ²Ede apostolo saudoudoi-labui wa tauhemuliwatani maudoidi se yogagogoidi na se wane, “Nige ye namwa bena Yaubada kalinana paisowana ka hekaiyawasi na ka kitalau kai giyahina unai. ³Unai, kagu kahao, bodamiu ta udiyedi tamowai haligigi-labui kwa kaisunuwaidi, siya meta bena tamowai maudoina yodi hekasisi tamowaidiyao, yo tamowai sibasibadiyao, yo hinage Yaluwa Tabuna ye hemwayaudi. Paisowa ne kabo ka moselaei udiyedi, ⁴na kai apostolo kabo ka kitalau tapwalolo yo wasaduwai mo unai.”

⁵Boda maudoina apostolo yodi nuwatu wa se kawanamwanamwaei. Unai ede Setepano se kaisunuwaei, iya tausunumabayao yo Yaluwa Tabuna ye hemwayau; na kabo Pilipo, Polokolas, Nikenowa, Timona, Palamenas, yo Nikolasi. Na Nikolasi iya Antiyoka tamowaina nabada wa unai ye nuwabui ye hemala Dius. ⁶Kabo tamowai wa se laedima apostolo wa udiyedi, na nimadi se tolesaedi kewadiyena na yodi se tapwalolo.

⁷Kabo Yaubada wasana wa ye laki ye lau, na Yelusalema unai Yesu tauhemuliwatanina bodana wa ye laki ye lau, yo hinage taikaitalasam bodana lakilakina Yesu se sunumaei yo se kawakabiyei.

Dius tamowaidiyao hekadi Setepano maiyadi se haikawayagala

⁸Na Yaubada yona kainauya ye mo-sei Setepano unai meta ye hegigibwali, ede laulau gigigibwalidi^{¶¶} ye ginaulidi boda luwadiyena. ⁹Na tamowai hekadi maidadi Setepano se haikawayagala, siya meta sunago^{§§} hesau tamowaidiyao, na sunago wa hesana ede “Yailihai Tamowaidiyao”. Tauhaikawayagala wa yodi kabalaoma ede Sailini yo Alesandiliya yo teha Silisiya yo teha Eisiya. ¹⁰Yodi haikawayagala wa unai nige gonowana Setepano se saedikwai matawuwuna ede Yaluwa Tabuna ye hesibasiba.

¹¹Kabo nuwatu wadawadamyena tamowai hekadiyo se nuwakoidi bena kabo se hedede se wane, “Setepano yona hedehedede ka lapui meta Mose yo Yaubada ye hededeheyababadi.” ¹²Na kabo boda

^{††}5:42 Yaubada yona kaisunuwa tamowaina meta Keliso kaniyona ede.

^{‡‡}6:1 Kalina Suau unai se wane Heleni.

^{¶¶}6:8 Lausoi ta unai kulikulina mamohoina Luka ye kulidi wa meta *kabanoko* yo *hekihekinoi saesaedi ye ginaulidi*, na kalina Saliba toletolena ye pilipili yo nige ye masalahakalili, unai *laulau gigigibwalidi* mo ta hepahepaisowa.

^{§§}6:9 Sunago meta Dius yodi kabakoikoigogo yo tapwalolo numana.

yo yodi tamowai lakilakidiyao, yo hinage laugagayo taulauhekataena nuwadiyao se hesaedi, na Setepano se kabihakahini na se woyaiyama Sunedeli unai. ¹³Na tamowai hekadiyo se woyaidima na hedehededelupolupo maudoidi se hedededi, se wane, “Teina tamowai ta meta huya maudoina numa tabuna yo hinage Mose yona laugagayo ye hedehededeheyabadi. ¹⁴Matawuwuna ede yona hedehedede ka lapui meta ye wane Yesu Nasaleta tamowaina kabo numa tabuna ta ye hetatagwaligwali na kabikabi beyabeyadi Mose ye haidima wa kabo ye buidi.” ¹⁵Na Sunedeli yona koigogo wa unai taututuli wa se kaikewadudulai Setepano se kita, na kana kao wa se kita meta doha anelu.

Setepano yona hedehedede Sunedeli unai

7 Na taukaitalasang saesaena Setepano ye henamaiyei, “Teina hedehedede ta* meta mamohoi?” ²Na Setepano ye wane, “Kagu kahao yo tamaguwao, kwa lapulapui. Yoda Yaubada namanamalina ye taumasalaha kada kulutubu Abelahama unai huyana sola ye miyamiya Mesopotamiya unai, nige sola ye dahalai ye lau Halana. ³Yaubada ye hededelau unai ye wane, ‘Kam bodao yo yom magai ku laugabaedi na ku lau magai hesau kabo ya hekitago.’ ⁴Kabo teha Mesopotamiya yo yona magai† wa ye laugabaei na ye lau Halana unai ye miya, kana siga Abelahama tamana ye boita. Na kabo Yaubada ye hetamali ye

laoma teina yoda magai ta unai ye miya. ⁵Na Yaubada nige tano hesau ye mosei Abelahama, nige bena teuna. Na ye hedehedesunumamoei meta kabo tano ne ye mosei iya yo kana isimulita udiyedi. Na huyana ne unai sola nige Abelahama natuna. ⁶Yo hinage Yaubada ye hededehedehedede nonoha ye wane meta Abelahama kana isimulita kabo se lau tamowai hekadiyo yodi magai unai se miya na menai kabo se hemala laolaoma. Temenai kabo se hemala magai ne tamowadiyao yodi taipaisowatahitahi na se kabihenayaidi bolimai 400. ⁷Na kabo Yaubada yona hedehedede ye tubei ye wane, ‘Magai ne tamowadiyao kabo ya hekammaknadi, na mulina ne unai kabo kam isimulita magai ne se laugabaei na se laoma teina teha ta unai kabo se taba'ohu kaliguwai.’ ⁸Na kabo pelitome‡ ye mosei Abelahama, meta yodi talam wa¶ se hemamohoiyei. Na kabo Abelahama natuna Isako ye labasi, na mayadai haligigi-haiyona mulina ne unai ye hepelitome. Na kabo Isako iya natuna Yakobo ye labasi, na iya natunao ede tamadao§ saudoudoi-labui, na maudoidi se hepelitome.

⁹Yakobo natunao wa kadi kaha Yosepa se kaikalomagigiliyei na se lokunegabaei ye lau Aikupito na ye hemala yodi heyayai tauhaina. Na Yaubada meta iya maiyana ¹⁰na ye gilihai yona pilipili maudoidi udiyedi, yo hinage ye hesonoga. Ede Palao Aikupito yodi wasawasa Yosepa ye tolesae ye hemala Aikupito maudoina yo hinage wasawasa wa yona kabamiya

*7:1 Hedehedede wa iya ede hedehedede Apostolo 6:13-14 unai ta hasili wa.

†7:4 Abelahama yona magai mamohoina meta Ulu teha Mesopotamiya unai.

‡7:8 Pelitome meta loheya dahina teuna se bolihai.

¶7:8 Yodi talam wasana meta Genese 17 unai ta hasili.

§7:8 Tamadao kaniyona ede kada kulutubu, siya ede Yakobo natunao saudoudoi-labui.

numadiyao namwanamwadi maudoidi** kadi tanuwaga.

¹¹Na kabo hasahasali ye tubu Aikupito yo Kanana udiyedi meta kamkamna lakilakina, na tamadao meta nige gonowana kai se lobai. ¹²Na Yakobo wasa ye lapui meta Aikupito unai sola kai maudoina, ede kada kulutubu iya natunao ye hetamalidi se lau menai bena kai se hemaisa. ¹³Yodi huyakaitaumana helabuina unai Yosepa ye hededehehasalaha'uyoi kalidiyena meta iya kadi kaha. Menai kabo Palao Yosepa kana bodao kabidi ye kata. ¹⁴Na kabo Yosepa kalina ye hetamali tamana Yakobo yo kana bodao maudoidi se laoma Aikupito, badodi meta 75. ¹⁵Ede Yakobo ma kana bodao se lau Aikupito unai se miya. Temenai Yakobo ye boita, na kabo tamadao hinage se boita. ¹⁶Tauboita wa sinalediyao se baheidi se uyo Sekema magaina unai. Temenai, Abelahama beyabeyana Hamala natunao udiyedi duha hesau ye hemaisa, yona bwayabwaya. Unai kabo se toledi.”††

¹⁷Na kabo Setepano ye hedehedede ye wane, “Mayadaina ye hanahanau Yaubada yona hededehegunuma Abelahama unai kabo ye hemamohoiyei meta kabo tano ye mosei kana isimulita udiyedi, ede kada boda Aikupito unai wa meta ye laki ye lau. ¹⁸Na kabo wasawasa hesau ye tolo Aikupito ye kitahetete. Na iya meta nige Yosepa kabina ye kata. ¹⁹Teina wasawasa ta kada bodao

wa ye lupoidi yo ye hekamkamnadi, na ye lauhelilidi natudiyao labahauhaudi numa dageladi udiyedi se toledi na bena kabo unai se boita.

²⁰Huyana ne unai Mose se labasi,‡‡ na iya meta wawaya namwanamwana Yaubada matanaena. Nawalai haiyona udiyedi tamana yona numaena se kitahetete. ²¹Huyana Mose se tolehesuwala dagelaena Palao natuna sine ye lobai na ye hai ye kabihelaki ye hemala natuna. ²²Mose meta Aikupito yodi sonoga yo yodi sibasiba maudoidi se hekata na ye haidi, na ye hemala taukulukulu namwanamwana.

²³Huyana Mose yona bolimai 40, meta yona hineli ye ginauli bena yona hali Isalaela tamowaidiyao ye kitadi. ²⁴Mayadaina ne unai Mose matanaena Aikupito tamowaina hesau ye tolo na Isalaela tamowaina ye kabihenayai. Ede ye gilihai na Aikupito tamowaina wa ye koihemwaloi. ²⁵Mose yona nuwatu bena kana bodao wa kabo se kitalobai meta Yaubada iya ye hepaisowa na kabo ye gilihaidi. Iyamo nige se kitalobai.

²⁶Mayadai hesauna kabo Isalaela tamowaidi labui ye kitadi se haihaikabi, ede ye hededelau udiyedi bena nuwadi ye hededehetaludi ye wane, ‘Tatao, teina ta ma kam kaha. Tabu kwa hewahewaiunu'uyoigomiu!’ ²⁷Na hesauna, kana kaha ye kabihenayai'usei wa, Mose ye kabitepanei na ye hededelau unai ye wane, ‘Kaiteya ye hetologo kama tanuwaga yo tautolehedudulaigai?

**7:10 Numa wa Palao mwanenao yo natunao yo yona taupaisowa yodi kabamiya magaina.

††7:16 Setepano hedehedede labui ne ye tolekesegaidi. Sekema unai Yakobo tano hesau ye hemaisa Hamala natunao udiyedi (Genese 33:19). Na Abelahama Hebelona unai duha hesau ye hemaisa Epelona Hito tamowaina unai, bena yona bwayabwaya (Genese 23:15-18). Setepano yona hedehedede taulapuina wa wasa maudoina kabina se katako, yo hinage kabina se kata meta Yakobo se tole Abelahama yodi kabatolena duhana unai (Genese 50:13), na Yosepa se tole Sekema unai. (Yosuwa 24:30)

‡‡7:20 Esodo 1-2

²⁸Bena ku koihemwaloigau, doha lahi Aikupito tamowaina ku koihemwaloi wa?' (Esodo 2:14) ²⁹Mose hedehedede wa ye lapui ede ye wasabu na Aikupito ye laugabaei ye lau Midiyana unai ye miyamiya, meta ye hemala laolaoma. Menai ye tawasola na natunao loheloheyao labui ye labasidi.

³⁰Bolimai 40 se lau, na Mose meta balabala hesau unai Sinai kudulina dedekanaena. Na anelu ye taumasalaha kaiwa hesau unai, na kana kao doha kaiwa ye kalapululu. ³¹Mose ye siliyata saha ye kita wa unai. Ye sigilau dedekana wa unai bena ye kitanamwanamwaei, na Yaubada kalinana ye lapui ye wane, ³²'Yau meta kam kulutubu yodi Yaubada, Abelahama, Isako, yo Yakobo yodi Yaubada.' Mose ye matausi yo ye tabutabubu, na nige ye henuwa ye kaikewalau. ³³Na Guiyau wa ye hededelau unai ye wane, 'Kam sendolo ne ku haigabaedi, matawuwuna ede teina meta tano tabuna. ³⁴Kagu bodao ya kitadi meta se kamkamnakalili Aikupito unai. Yodi dou ya lapuidi na ya dobima bena ya gilihaidi. Unai, Mose, kabo ya hetamaligo ku uyo Aikupito.'

³⁵Mose iya tamowaina ede Isalaela tamowaidi se hededehesuwala se wane, 'Kaiteya ye hetologo kama tanuwaga yo tautolehedudulaigai?' Na Yaubada yona anelu ye taumasalaha kaiwa kalakalasina wa unai, na Mose ye hetamali ye uyo Isalaela bodadi kadi tanuwaga yo taugilihaidi. ³⁶Iya Aikupito unai Isalaela bodana wa ye woyahaidi, meta laulau gigigibwalidi^f ye ginaulidi Aikupito unai yo Gabwa Pulupululuna unai

yo hinage balabalaena bolimai 40 luwadiyena.

³⁷Teina Mose ta, iya ede tamowaina ye hededeheasalaha Isalaela udiyedi ye wane, 'Yaubada kabo peloweta hesau ye hetamaliyama doha yau. Iya meta kada boda ta unai kabo ye tubu saema.' (Dutelonomi 18:15)

³⁸Yo iya tamadao bodadi maiyadi se miya balabalagaibuyena, yo hinage anelu maiyana se hedehedede Sinai kudulina unai. Anelu wa hedehedede maumaulina ye mosei Mose unai bena kabo ye hekawadima kalidaena.

³⁹Na kada kulutubu nige se henuwa Mose se kawakabiyei, na iya se subu na nuwadi se uyo Aikupito. ⁴⁰Ede se hededelau Aloni unai se wane, 'Yoda yaubada ku ginaulidi kabo se kedabagunaida, matawuwuna teina Mose ta Aikupito unai ye woyahaida ta, nige kabina ta kata saha ye tubu kalinawai.' (Esodo 32:1) ⁴¹Mayadaidiyao ne udiyedi koitau se ginauli kana kao doha bulumakau natuna, na unai se kaitalasang, yo nimadi wa unai saha se ginauli wa meta unai se gwauyalakalili. ⁴²Ede Yaubada ye miyasuwalaedi, na ye mosegabaedi na mahana, nawalai, yo kipwala udiyedi se taba'ohu. Doha peloweta yodi buka unai se kulihemasalahayako:

'Isalaela tamowaidi, balabalaena kwa sae kwa dobi bolimai 40, na yau kaliguyena kwa kaitalasang e nige?

⁴³Moleki yona kabataba'ohu^{ss} kwa lausini, yo yomi yaubada Lepani* yona kipwala hinage;

^f7:36 Buka unai kulikuli a meta kabanoko yo hekihekinoi, kaniyona ede laulau gigigibwalidi.

^{ss}7:43 Moleki meta Kanana tamowaidi yodi yaubada hesau. Yodi taba'ohuina kana kao ede koitauna yona numa gagilina se ginauli na diyadiyali unai se bahei.

*7:43 Lepani hinage yaubadalupolupo hesau, meta Aikupito tamowaidiyao unai se tabataba'ohu.

meta koitau kwa bom kwa ginaulidi
bena kwa taba'ohu udiyedi.

Unai kabo ya hetamaligomiu kwa lau
Babeloniya unai kabo kwa miya.'
(Emosi 5:25-27)

⁴⁴Balabalaena tamadao yodi
kabalau maudoina unai meta Yaubada
kabataba'ohuina tentina se bahei
maiyadi. Kabataba'ohu wa Mose
ye ginauli meta tautau Yaubada ye
hekita wa unai ye ginauliwatani. ⁴⁵Na
tamadao Yaubada kabataba'ohuina wa
se bahei na Yosua ye woyaidi se laoma
inai na tano ta tamowaidiyao Yaubada
ye henakuhepesadi na siya tano ta se
hai. Na Yaubada kabataba'ohuina wa
inai se hepaisowa ye lau ee Dawida
yona huyaena. ⁴⁶Na Dawida meta
Yaubada yona nuwanamwa tamowaina,
na ye kaibwada Yaubada unai taba ye
talam na Yakobo yona Yaubada[†] yona
kabamiya numana ye ginauli. ⁴⁷Na
numa wa tauginaulina ede Solomona.

⁴⁸Na iyamo Yaubada saesaekalilina
taba nige tatao nimadiyena numa se gin-
auli unai ye miya. Doha peloweta ye
hededeyako ye wane (Aisaiya 66:1-2):

⁴⁹'Yaubada ye hedede ye wane,

"Yogu kabatuli ede galewa,

na kaegu kabatolena ede tanoubu.

Unai numa sahasahana bena ku ginauli
yogu kabamiya?

Yo haedi bena yogu kabakaiyawasi?

⁵⁰Matawuwuna ginauli maudoidi ta
tauginaulidi ede yau." "

⁵¹Kabo Setepano yona hedehedede
wa ye tubei ye wane, "Komiu nuwamiu
se kwailokalili! Nuwamiu yo
beyamiu nige kwa hepelitomedi.
Komiu doha tamamiyao wa: Huya
maudoina Yaluwa Tabuna nige

kwa modelau unai. ⁵²Tamamiyao
wa meta kaiteya peloweta nige se
hewaiunu yo se kabihenayai? Yo
hinage Taulaulaududulaina Tamowaina
yona laoma tauhededehemasalahana
tamowaidiyao se unuhemwaloidi.
Na komiu hinage Keliso kana kwa
walohai na kwa unuhemwaloi. ⁵³Komiu
Yaubada yona laugagayo tauhaina ede.
Anelu udiyedi ye laoma, na nige kwa
kawakabiyei."

⁵⁴Setepano yona hedehedede wa unai
Sunedeli numana unai taumiya wa se
koipilikalili na kadi kao se heyababadi.

⁵⁵Na Yaluwa Tabuna Setepano ye
hemwayau, na ye kaikewasae galewa
ne meta Yaubada yona namanamali
ye kita, yo Yesu ye totolo Yaubada
nimatutuna wa unai. ⁵⁶Na ye wane,
"Kwa kaikewasae, galewa kamwasana
wa ye tasoke, na Tau Natuna ya kita ye
totolo Yaubada nimatutuna ne unai."

⁵⁷Yona hedehedede wa unai se
yogahi gudugudui na beyadiyao se
kabiguduguidi. Na maudoidi nuwadi
kesega se heloi se lau hesabana ⁵⁸na se
tabehesepalaei magai wa dagelana unai,
na se hetubu Setepano se hekalaweku.
Na taulauhegilulupolupo wa kadi
kwama se haigabaedi na se toledi
hewali hesau hesana Saulo kaena wa
unai.

⁵⁹Tatao wa Setepano se heka-
hekalaweku na ye tapwalolo, "Guiyau
Yesu, yaluwagu ta ku hai!" ⁶⁰Kabo
ye tulibono na kalina lakilakiyena ye
wane, "Guiyau, tatao ta yodi yababa ta
unai tabu ku hegiludi." Na ye gulidobi
ede ye boita.

8 Na Saulo Setepano yona boita ye
kawanamwanamwaei.

[†]7:46 Yakobo yona Yaubada meta Yaubada kesegana iya ede Dawida ye kaibwada unai na yona kabamiya numana ye ginauli.

**Dius yodi tauwoyawayo
taukawamamohoi wa
se kabihenayaidi**

Mayadaina ne unai Dius tamowaidiyao se hetubu taukawamamohoi wa Yelusalema unai se hekamkamnadi.[‡] Ede maudoidi se wasabugwaligwali se lau Yudeya yo Samaliya magaidi udiyedi, na apostolo wa se bom mo se bawabawa. ²Na tausunuma namwanamwadi hekadi se laoma Setepano se bahei se lau se toletoletau yo sabina se dou.

³Na Saulo taukawamamohoi bodadi wa ye hetubu ye kabihenayaidi. Ye lau numa kesega kesega unai tatao yo sinesineo ye tabehesepadi na numatu-tugudu unai ye toledi.

Pilipo ye lauguguya Samaliya unai

⁴Taukawamamohoi Yelusalema se wasabugabaei wa Yesu wasana se duwaduwai yodi kabalauyena. ⁵Na Pilipo ye dobi magai lakilakina Samaliya unai, na wasa ye hededehe-masalaha meta Yesu Yaubada yona kaisunuwa tamowaina[¶] ede. ⁶Boda wa laulau gigigigibwalidi ye ginaulidi se kitadi ede se lapulapuinamwanamwa yona hedehedede wa unai. ⁷Tamowai gwaudi udiyedi yaluwa yabayababadi se pesa na se douyogayogahi, yo hinage tamowai bunibunidi se bado se namwanamwa. ⁸Unai magai maudoina se gwayualakalili.

Simona taubalau wasana

⁹Tamowai hesau hesana Simona Samaliya unai ye bawabawa. Iya taukobakoba hesau, na tamowai

maudoidi iya se nokoei. Na ye bom ye hededehesae'uyoi bena iya tamowai lakilakina hesau. ¹⁰Samaliya tamowaidi maudoidi yodi nuwatu se lau iya unai, hekadi tamowai gaibu, hekadi tamowai saesaekalilidi, na se hedede se wane, "Iya meta Yaubada yona gigibwali, iya ede ta wane gigibwali lakilakina." ¹¹Huya lohalohakalili yona laulau gigigigibwalidi debadiyena se noko, unai se hemuhemuliwatani.

¹²Na huyana Pilipo Yaubada yona basileiya yo Yesu hesana wasana namwanamwana ye hedehededei kabo sinesineo yo tatao wa se kawamamohoiyei, na kabo Pilipo ye hebatisoidi. ¹³Simona hinage ye kawamamohoi ede ye babatiso. Na kabo Pilipo ye hemuhemuliwatani, na Pilipo laulau gigigigibwalidi[§] ye ginaulidi ye kitadi meta ye nokokalili.

¹⁴Kabo apostolo Yelusalema unai wasa wa se lapui meta Samaliya tamowaidi Yaubada wasana wa se kawamamohoiyei, ede Petelo yo Yowane se hetamalidi se lau kalidiyena. ¹⁵Apostolo labui wa se lage magai wa unai, ede taukawamamohoi wa yodi se tapwalolo bena Yaluwa Tabuna wa kabo se hai. ¹⁶Kaniyona ede Yaluwa Tabuna sola nige ye dobima kalidiyena, na Guiyau Yesu mo hesanaena se babatiso. ¹⁷Petelo yo Yowane se tapwalolo ye gehe, kabo nimadi se tolesaedi taukawamamohoi wa udiyedi, ede Yaluwa Tabuna se hai.

¹⁸Na Simona kabo apostolo wa ye kitadi nimadi se tolesaedi tamowai wa kuludi wa udiyedi na Yaluwa Tabuna se hai, ede ye hededelau apostolo wa udiyedi bena kabo gigibwali wa ye

[‡]**8:1** *Taukawamamohoi* siya ede Dius tamowaidiyao Yesu tausunumaena, na tauhekamkamnadi ede Dius hekadiyo nige Yesu tausunumaena. Ede ekalesiya se wasabugwaligwali.

[¶]**8:5** *Yaubada yona kaisunuwa tamowaina*: hinage ta hedede ta wane *Keliso*.

[§]**8:13** Kalina Giliki unai Luka ye kuli ede *hekihekinoi yo gigibwali*.

hemaisa moniyena, ¹⁹na ye wane, “Hinage gigibwali ne kwa haiyama, na kabo nimagu ta ya tolesae tamowai ke-wadi ne udiyedi na Yaluwa Tabuna se hai.” ²⁰Na Petelo ye wane, “Idohagi to yom nuwatu bena Yaubada yona kainauya moni unai ku hemaisa. Unai yom moni ne ku hai na ye namwa mo ku mwaloi! ²¹Nige yom tupwa hesau teina paisowa ta unai, matawuwuna ede Yaubada matanaena nuwam ne nige ye dudulai. ²²Ku nuwabui yo yom nuwatu yababana ne ku hekaiyawasi, na Yaubada unai ku tapwalolo taba yom nuwatu yababana wa ye nuwatu-gabaei. ²³Na ya kitago meta kaikalomagigili ye nuhuligo, yo yababa ye kabihkahinigo.” ²⁴Ede Simona ye hede-hededelau Petelo yo Yowane udiyedi ye wane, “Yogu kwa kaibwada Guiyau unai, na ginauli saha kwa hetahetaladi wa kabo taba nige se tubu kaliguyena.”

²⁵Kabo Petelo yo Yowane Guiyau wasana se guguyai yo se hededehe-masalaha magai lakilakina Samaliya unai, na huyana se gehe kabo se dahalai se uyo Yelusalema, na yodi kabalauyena Yaubada wasana se duwai magai hekadiyo udiyedi Samaliya tehana unai.

Pilipo ye wasaduwai Itiyopiya tamowaina unai

²⁶Kabo Guiyau yona anelu hesau ye hededelau Pilipo unai ye wane, “Ku lau tupwa yawana balabala wa unai na keda

ye lau Yelusalema unai na ye dobi Gasa ku lobai.”

²⁷Unai Pilipo ye dahalai ye lau. Keda wa unai Itiyopiya tamowaina hesau ye lobai. Iya meta yunika,^{**} na iya tamowai lakilakina yo gigigigibwalina hesau, Itiyopiya yodi wasawasa sinena Kendeisi^{††} yona moni yo gogo hekadi taukitahetetedi. Ye lau Yelusalema unai Yaubada ye taba'ohui, ²⁸na ye uyo'uyo yona magai, meta yona kaliyota^{‡‡} unai ye gelu ye laulau na peloweta Aisaiya yona buka ye hasihasili.

²⁹Na Yaluwa Pilipo yona ye hedehede-ede ye wane, “Ku lau tenem kaliyota ne dedekana ne unai.” ³⁰Ede Pilipo ye heloisae kaliyota wa unai, na tamowai wa kalinana ye lapui peloweta Aisaiya yona buka ye hasihasili. Ede ye henamai ye wane, “Saha ku hasihasili ne nuwam ne unai ye masalaha?” ³¹Na tamowai wa ye wane, “Idohagi na kabo kabina ya kata? Kabo kaiteya ye hededehe-sibasi-bagau?” Ede Pilipo ye kaibwadai na ye mwalaesae kaliyota wa unai maiyana se tuli. ³²Na buka ye hasili wa ede teina (Aisaiya 53:7-8):

Iya se woyai se laei se unui doha mamoe,^{¶¶}

na ye mwanomwanou doha mamoe natuna ye mwanomwanou na wiyana se bolihai, nige saha ye hedede.

³³Iya se toledobiyei, nige yona dudulai hesau se mosei.

****8:27 Yunika:** Beyabeyana Aikupito yo Alabiya yodi teha unai wasawasa mwanediyao taukitahetetedi tatao meta nigwanigwa tauhaidi tabu natudiyao. Yunika hekadiyo yodi paisowa gigibwalidi se mosedi, doha hinage wasa ta unai ta hasili. Na Dius meta laulau ne nige se ginaginauli matawuwuna laugagayo, yo yunika nige gonowadi se lusae numa tabuna yo Dius yodi tapwalolo maudoina unai. Kalina Suau unai se kuli *eunauka*, na Dimdim unai ede *eunuch*.

††8:27 Kendeisi nige waihiu ne hesana, na kaniyona mamohoina ede *Itiyopiya yodi wasawasa sinena*. Dimdim unai se kuli *Candace*, na Suau unai se kuli *Kanaki*.

‡‡8:28 Dimdim unai ta wane *chariot*, meta kabakadau hosi ye tabetabei keda lakilakidi udiyedi.

¶¶8:32 Mamoe yodi laulau doha teina: Huyana mamoe hesau se laei bena kabo wiyana se boli o se unui meta nige gonowana ye koipili.

Nige kana isimulita hesau, matawuwuna yona mauli tanoubu ta unai se hekaiyawasi.

³⁴Yunika wa ye henamai Pilipo unai ye wane, “Taba gonowana yogu ku hedehedede? Aisaiya meta iya ye bom ye hetahetala'uyoi o tamowai hesau?”

³⁵Na Pilipo Aisaiya yona kulikuli wa unai ye hetubu na Yesu wasana namwanamwana yona ye hedehedede.

³⁶⁻³⁷Yodi kabalau wa unai waila kipuna hesau unai se lage. Ede yunika wa ye hedehedede ye wane, “Waila ede teina. Taba gonowana ku hebabati-soigau?”^{§§}

³⁸Ede yunika wa ye hedede kaliyota wa se hekaiyawasi. Na se dobi waila wa unai ede Pilipo iya ye hebabatisoi.

³⁹Waila wa unai se gayosae ede Guiyau Yaluwana Pilipo ye woyahesuwala. Yunika wa Pilipo nige ye kita'uyoi, na iyamo yona kabalau wa unai meta ma gwaugwauyalana.

⁴⁰Na Pilipo ye bom ye taumasalaha Asotasi unai na ye dahalai'uyo Sisaliya hesabana na yona kabalau wa unai Yesu wasana namwanamwana ye wasaduwai magari wa udiyedi. Ye lauguguya ye lau ee Sisaliya unai ye lage.

Saulo ye nuwabui

9Yelusalema unai Saulo sola Guiyau tauhemuliwatanina wa ye hededehemahematausidi bena ye koihemwaloidi. Ye lau taukaitalasang saesaena unai ²na ye hededelau taba yona talam ye ginauli na leta ye kuli na ye mosei Saulo kabo ye laei Damaseko Dius tamowaidiyao ye hekitadi, na ena menai Guiyau tausunumaena hekadi ye lobaidi meta kabo ye haidi ye laedi

Yelusalema na ye toledi numatutugudu unai.

³Saulo ye dahalai ye lau Damaseko hesabana. Magai wa ye hanahanawui, na makesega mala lakilakina galewa ne unai ye sinadobima Saulo kewana ne unai. ⁴Ede Saulo ye gulidobi bwatano wa unai na kalina hesau ye lapui ye wane, “Saulo! Saulo! Idohagi to ku hekamkamnagau ta?” ⁵Saulo ye wane, “Guiyau, kowa kaiteya?” Na kalina wa ye hedehedede'uyo ye wane, “Yau ede Yesu ku hekamkamnagau ta. ⁶Ku tolo na ku lau Damaseko, unai kabo tamowai hesau ye hededelaowa saha bena kabo ku ginauli.”

⁷Saulo kana bodao wa se siliyatalilili na nige gonowana saha hesau se hedehedede, matawuwuna kalina wa daguguna se lapui na tamowaina nige se kita.

⁸Saulo se kabihetolo na matana ye helaladi, iyamo nige gonowana saha hesau ye kita. Ede se kabinimai na se woyai se lau Damaseko. ⁹Menai mayadai haiyona unai nige gonowana saha hesau ye kita, nige kai ye kai, yo nige waila ye numa.

¹⁰Damaseko unai Yesu tauhemuliwatanina hesau hesana Ananiya. Kenosuwaiyena Guiyau ye hedehededelau unai ye wane, “Ananiya!” Na Ananiya ye wane, “Guiyau, yau ede teina.” ¹¹Na Guiyau ye wane, “Ku tolo Keda Dudulaina unai ku lau Yudasi yona numa

na menai kabo Tasusi tamowaina hesau hesana Saulo ku kita. Iya ede menai ye tapwatapwalolo. ¹²Saulo yona tapwaloloyena na tautau hesau ya hekita meta tamowai hesau hesana Ananiya kabo ye lau iya unai na nimana ye tolesaedi kewana ne unai, kabo matana wa se namwanamwa'uyo.” ¹³Na Ananiya ye wane, “Guiyau, tamowai

§§8:36-37 Lausoi 37 kulikuli beyabeyadiyao maudoidi udiyedi nige se kuli, na hisahisadi mo se kuli: *Na Pilipo ye wane, “Ena ku kawamamohoi nuwam maudoina, kabo ku babatiso.” Ede yunika wa ye wane, “Ya kawamamohoi meta Yesu Keliso iya Yaubada natuna.”*

se bado udiyedi hedehedede ya lapuidi meta teina tamowai ta Yelusalema unai laulau yabayababadi udoi'udoi ye ginaulidi Guiyau yom tamowai* kalidiyena. ¹⁴Na taukaitalasam tauwoyawoya udiyedi gigibwali ye hai na ye laoma Damaseko bena Guiyau hesam yena tauyogayogasaewa† maudoidi kabo ye haidi na ye toledi numatutugudu unai.” ¹⁵Guiyau ye hedehedede-lau Ananiya unai ye wane, “Ku lau, matawuwuna ede yau yogu kaisunuwa tamowaina ede iya, kabo wasagu ta ye laei dagela tamowaidiyao yo yodi wasawasa udiyedi, yo hinage Isalaela tamowaidiyao udiyedi. ¹⁶Na iya kabo ya hekita meta hesagu ta debanaena kabo ye kamkamna.”

¹⁷Ede Ananiya ye lau Yuda yona numa unai ye mwalae na nimana ye tolesaedi Saulo kewanaena na ye wane, “Kagu kaha Saulo! Guiyau Yesu, yom laoma wa unai ye taumasalaha kalimyena wa, iya ye hetamaligau ya laoma kalimwai ta, kabo matam ta se namwanamwa'uyo yo hinage Yaluwa Tabuna kabo ye hemwayaugo.” ¹⁸Mahanana ne unai ginauli hesau kana kao doha yama konahidi Saulo matana wa udiyedi se bekuhai, na gonowana ye kaikewa'uyo. Ede ye tolo na ye babatiso. ¹⁹Ye kaikai kabo yona bayao ye hai'uyoi.

Saulo Damaseko yo Yelusalema unai

Kabo Damaseko unai Yesu tauhemuliwatanina wa maidadi Saulo se miya mayadai hisa, ²⁰na Saulo ye hetubu ye lauguguya sunago udiyedi ye wane, “Yesu meta iya Yaubada natuna.” ²¹Taulapulapui maudoidi wa se siliyata

yo se nuwapwanopwano na se wane, “Teina tamowai ta meta Yelusalema unai taukawamamohoi Yesu unai ye kabikabihenayaidi, yo hinage ye laoma inai bena Yesu tauhemuliwatanina ye haidi na ye laedi taukaitalasam tauwoyaidi udiyedi.” ²²Na Saulo yona guguya ye bayao ye lau, na ye hededehe-masalahanamwanamwaei meta Yesu iya Yaubada yona kaisunuwa tamowaina.‡ Ede Dius Damaseko unai taumiya wa nuwadiyao se pwanopwano na nige gonowana kalinana se bui.

²³Saulo ye babawa huyalohaloha, na kabo Dius tamowaidiyao se koitalaliu bena iya se koihemwaloi. ²⁴Na iya yodi talaliu wasana ye lapui. Mayadai yo boniyai magai wa kedadiyao se kaikaikewaguidi bena unai kabo Saulo se unuhemwaloi. ²⁵Ede boniyai hesau unai Saulo tauhemuliwatanina hekadiyo se hededelau Saulo unai bosaena ye gelu na magai wa ganana windona unai se hedalolodobiyei na ye dahalai ye lau Yelusalema.

²⁶Saulo ye lage Yelusalema na ye kaipate bena ye lusae tauhemuliwatani wa udiyedi, iyamo se matausei matawuwuna ede nige se kawamamohoiyei meta iya tauhemuliwatani hesau. ²⁷Na Banaba Saulo ye woyaiyama apostolo wa udiyedi yo ye hededehe-masalaha kalidiyena meta Damaseko kedana unai Saulo Guiyau ye kita yo Guiyau ye hededelau Saulo unai. Yo hinage ye hededehe-masalaha meta Damaseko unai Yesu hesanaena ye lauguguya ma nuwabayaona. ²⁸Ede Saulo maiyadi se miya. Na Yelusalema magaina maudoina ye tauhetakikili, na Guiyau

*9:13 *Guiyau yona tamowai* meta siya tauhemuliwatani, Dimdim unai se wane *saint*.

†9:14 *Guiyau hesanaena tauyogayogasae* meta hinage ta hedede ta wane *taukawamamohoi*.

‡9:22 Iya ede *Keliso*.

hesanaena ye laulauguguya. ²⁹Yo hinage Dius hekadi taukalina Giliki maiyanao se haikawayagala. Na se koitalaliu bena se koihemwaloi. ³⁰Na taukawamamohoi hedehedede wa se lapui ede se woyai se laei Sisaliya na menai se hetamali ye lau yona magari Tasusi.

³¹Kabo Yudeya, Galili yo Samaliya udiyedi ekalesiya meta nuwadiyao se talu na daumwaliyena se miya. Yaubada yodi sunuma wa ye hebayaodi. Na Guiyau matausina unai se miya yo Yaluwa Tabuna ye henuwabayaodi, ede kadi boda wa ye laki ye lau.

Petelo Eneyasi ye henamwanamwa

³²Na Petelo ye taihile ye lau teha maudoina udiyedi taukawamamohoi ye kaitaumanaidi. Yona taihile wa unai ye lage magari hesau hesana Lida, unai Guiyau yona tamowai^f ye kitadi. ³³Na temenai tamowai hesau bunibunina ye lobai hesana ede Eneyasi. Bolimai haligigi-haiyona (8) unai nige gonowana yona kabakeno ye pesagabaei. ³⁴Petelo ye hededelau Eneyasi unai ye wane, “Yesu Keliso ye henamwanamwago. Ku tolo na yom kabakeno ne ku gwaugogoi.” Mahanana ne unai ye namwanamwa. ³⁵Unai boda maudoidi Lida yo Salona udiyedi taumiya Eneyasi se kita ede se kawamamohoi Guiyau unai.

Petelo Dolekasi ye hetolo'uyoi boita unai

³⁶Yopa unai tauhemuliwatani sinena hesau hesana ede Tabita (kalina Giliki unai ta wane Dolekasi).[§] Huya maudoina

yona laulau se namwa tamowai udiyedi yo taudehadeha ye sagukaliliyedi. ³⁷Na ye kasiyebwa ede ye boita. Na sinalena wa se deuli na se tole numa wa heisi helabuina bilina hesau unai. ³⁸Lida meta Yopa dedekanaena. Na tauhemuliwatani wa wasa se lapui meta Petelo iya Lida unai, ede tatao labui se hetamalidi se lau Petelo unai se wane, “Ku laoma ta laumwamwayau!” ³⁹Ede Petelo maiyadi se lau se lage meta se woyaei se sae bili wa unai. Na wabuwabu hekadi Petelo se tolohetakikili na se doudou yo kadi kwama yo kaleko hekadi Dolekasi ye ginaulidi wa se hekita.

⁴⁰Petelo maudoidi wa ye hetamalidi bili wa se pesagabaei, na ye tulibono yo ye tapwalolo. Kabo ye kaikewalau Dolekasi unai na ye wane, “Tabita, ku tolo!”, na sinebada wa matana ye helaladi na Petelo ye kita ede ye tolo na ye tuli. ⁴¹Kabo Petelo ye kabilau nimana wa unai na ye kabihetolo, na ye yoga taukawamamohoi yo wabuwabu wa se mwalae na se kita meta Dolekasi boita unai ye tolo'uyoko. ⁴²Yopa unai taumiya maudoidi wasa wa se lapui meta se kawamamohoi Guiyau unai, na hekadiyo nige se kawamamohoi. ⁴³Na Petelo kabo Yopa unai ye miya, Simona yona numa unai. Simona kana paisowa ede suisui dahidiyao se kopadi na se mosedi iya ye he'a'adi yo ye kabinonohaidi.

Koniliyasi Petelo ye yoganei

10 Sisaliya unai tamowai hesau hesana Koniliyasi. Iya meta Loma yodi tau'iyala bodana Italiya

^f9:32 *Guiyau yona tamowai* meta siya tauhemuliwatani yo tamowai tabudiyao.

[§]9:36 *Tabita* meta kalina Alamaiki. *Tabita* yo *Dolekasi* kaniyodi kesega, iya ede Dimdim unai ta hedede *gazelle*, meta suisui hesau taukaikailagau, na kana kao ye namwakalili, doha *deer* o gouti lakilakina.

unai taulaoma udiyedi sentuliyo** hesau. ²Koniliyasi yo yona numa tamowaidiyao Yaubada se hekasisiyei ma nuwakohihaidi. Yona kaikainauya se lakikalili taudehadeha udiyedi, na ye tapwatapwalolo Yaubada unai. ³Mayadai hesau meimeilahi yona tehaena†† Koniliyasi yona nuwanuwatu unai Yaubada tautau hesau ye hemasalaha unai, meta Yaubada yona anelu hesau ye taumasalaha na ye wane, “Koniliyasi!” ⁴Na Koniliyasi ye kitalau anelu wa unai meta ye matausi na ye wane, “Guiyau, idohagi?” Anelu wa ye wane, “Yom kainauya taudehadeha udiyedi yo yom tapwalolo se hemala kabahenuhenuwaisini Yaubada matanaena. ⁵Unai tatao hekadi ku hetamalidi se lau Yopa unai tamowai hesau hesana Simona Petelo se woyaiyama. ⁶Iya maiyana heliyam Simona se miya. Simona hesauna ne meta suisui dahidi taupaisowaidi,‡‡ na yona numa meta gabwa dedekanaena.”

⁷Anelu wa ye dahalai, kabo Koniliyasi yona tau'iyala tamowaina, iya meta tausaguina yo Yaubada tausunumaena hesau, yo hinage yona heyayai tauhaidi labui ye yoganeidi. ⁸Saha se tubu wa yodi ye hedehedede na ye hetamalidi se lau Yopa.

Petelo tautau tabuna ye kita

⁹Mayadai helabuina maya-mayadailakiyena tatao wa Yopa se hanahanawui. Mahanana ne unai Petelo ye mwalaesae numa kewana ne unai¶¶ ye tapwalolo. ¹⁰Na ye hasali ede ye kaibwada bena kana kai se mosei na ye kai. Kai wa se kabikabinonohai na Yaluwa Tabuna Petelo ye taukasini. ¹¹Ede tautau tabuna ye kita meta galewa ye tasoke na ginauli hesau kana kao doha kabobo lakilakina isu hasi ne unai se kabi na se hedalolodobiyeiyama tanoubu ta hesabana. ¹²Luwana ne unai meta mwata yo manuwa yo hinage suisui kaekaediyao hasi kadi kao udoi'udo. ¹³Na kalina hesau ye hededelau unai ye wane, “Petelo, ku tolo, suisui ta ku koihemwaloidi, ku ligadi na ku kaidi.” ¹⁴Na Petelo ye wane, “Taba nige, Guiyau! Yogu mauiyena sola nige suisui bidabidana yo siusiuna hesau ya kai.”§§ ¹⁵Na kalina wa ye hedehedede'uyo ye wane, “Saha Yaubada ye he'a'adiko meta tabu ku kawayabayababaedi.” ¹⁶Hedehedede wa ye tubu ma haiyona, na kabo kabobo wa se tabehai ye seuyo galewa.

¹⁷Petelo sola ye nuwanuwatu tautau wa kaniyona ede saha, na Koniliyasi ta-

**10:1 *Sentuliyo* meta tau'iyala badodi 100 ye woyawoyaidi. Loma yodi tau'iyala maudoidi se heboda hegahegagilidi: Tatao badodi 6,000 meta hesadi se katai *legiyona* (legion). *Legiyona* hinage se heboda hegahegagilidi, meta tatao badodi 600 hesadi se katai *kohoti* (cohort), na yodi tauwoyowoya ede *iyala kapinana* (commander). Na kohoti udiyedi meta boda 6, tamowaidiyao badodi ede 100, na boda kesega kesega tauwoyaidi hesana ede *sentuliyo* (centurion).

††10:3 *Meimeilahi yona tehaena* meta 3:00 PM. Iya ede Dius yodi huyatapwalolo mahanana (Apostolo 3:1 ku hasili).

‡‡10:6 Simona kana paisowa wasana meta Apostolo 9:43 unai ku hasili.

¶¶10:9 Dius yodi numa kewadiyao meta tabatabadi. Huyana numa se ginauli meta hinage kana kaikope se ginauli dagelana unai ye lau ye sae numa kewana ne unai.

§§10:14 *Suisui bidabidadi yo siusuidi* Petelo ye hetaladi ta, siya ede suisui Mose yona laugagayo unai ye laugagayoidi wa, nige gonwana Dius se kaikaidi. Na ena se kaidi, kabo se bida na nige gonwana se lau numa tabuna unai se taba'ohu. Suisui bidadi wa ede mwata, puwaka, yama nige konahidi, kumakala, kedewa, yo suisui hekadiyo hinage.

mowai ye hetamalidi wa Simona yona numa se lobai ede se lage numa wa kawamatana unai. ¹⁸Na se yogasae na se henamai se wane, “Simona hesana hesau ede Petelo teina numa ta unai ye miyamiya?”

¹⁹Petelo sola ma nuwanuwatuna, na Yaluwa Tabuna ye hededelau unai ye wane, “Simona, tatao haiyona se wase-waseneigo. ²⁰Ku pesa ku dobi na tabu ku laulaukwatakata, na maiyamwao kwa lau, matawuwuna ede yau ya hetamalidima.”

²¹Petelo ye pesa ye dobi na ye hededelau udiyedi ye wane, “Tamowai kwa wasewasenei wa, iya ede yau. Na saha hesabana kwa laoma?”

²²Se wane, “Sentuliyo Koniliyasi ye hetamaligai ka laoma hesabam. Iya meta tamowai namwanamwana Yaubada tauhekasisiyena, yo Dius tamowaidi maudoidi se kitahenamwakaliliyei. Yaubada yona anelu hesau ye hededelau Koniliyasi unai bena taba ye yoganego na ku lau yona numa unai, na bena saha ku hedededi na ye lapuidi.” ²³Ede Petelo tamowai wa ye yogaisinidi.

Petelo Koniliyasi ye kaitaumanai

Mala ye tom ede Petelo maiyadi se dahalai se lau, na Yopa unai taukawamamohoi hekadiyo se hemuliwatanidi. ²⁴Na mayadai helabuina wa unai se lage Sisaliya. Na Koniliyasi kehanao yo kana kahao hekadiyo ye yogagogoidi na yona numa unai Petelo se nayanayai. ²⁵Petelo ye lage ede Koniliyasi ye laoma ye hailobai, na ye tulibono yo ye taba'ohu Petelo unai. ²⁶Na Petelo ye kabilau ye kabihetolo na ye wane, “Ku tolo, yau meta tamowai doha kowa.”

²⁷Petelo maiyana Koniliyasi se hede-hedede na se mwalai numa kalona wa unai meta bodalakilaki temenai. ²⁸Na Petelo ye hededelau udiyedi ye

wane, “Komiu kabina kwa katakalili kai Dius yoma laugagayo meta nige gonowana dagela tamowaidi ka kaitaumanaidi yo maiyama ka hebodakesega. Na Yaubada ye hekatagau meta tabu tamowai hesau ya kawayabayababaei. ²⁹Unai huyana wasa ku hetamaliyawa meta nige ya laukwatakata. Na bena ya henamaiyeigo matawuwuna saha to ku yoganeigau ya laoma ta.”

³⁰Ede Koniliyasi ye wane, “Mayadai hasi se lauko huyana ne unai yogu numaena ya tapwatapwalolo meimeilahi yona tehaena, na makesega tamowai hesau kana kwama namanamalina ye taumasalaha matagu wa unai ye totolo ³¹na ye wane, ‘Koniliyasi! Yom tapwalolo wa Yaubada ye lapuidi yo yom kaikainauya taudehadeha udiyedi wa ye kitadiko. ³²Unai tamowai hesau ku hetamali ye lau Yopa bena Simona hesana hesau ede Petelo ye woyaiyama. Iya ede ye miyamiya Simona suisui dahidi tau-paisowaidi yona numa unai. Yona numa ne meta gabwa dedekanaena.’ ³³Ede kalina ya hetamalimwamwayauyeiyawa hesabam, na ye namwakalili to ku laoma. Mahana te unai meta maudoimai Yaubada matanaena, na ginauli saha Guiyau ye hedededi kalimyena bena ku hedededi ka lapuidi.”

³⁴Kabo Petelo ye hetubu ye hede-hedede ye wane, “Mamohoi ya nuwatulobai meta Yaubada nige ye gadosisihineli. ³⁵Teha udoi'udoi udiyedi tautaba'ohu Yaubada unai yo yodi laulau se dudulai meta ye henuwadi. ³⁶Wasa namwanamwana Yaubada ye hetamaliyama Isalaela tamowaidiyao udiyedi wa kabina kwa katako, meta nuwadaumwali kedana ede Yesu Keliso. Iya meta tamowai maudoidi yodi guiyau. ³⁷Yowane kabina kwa kata meta babatiso hede-hededeni ye hede-hededei. Yo yona huyalauhekata ye lau ye gehe

mulina ne unai ginauli sahasaha se tubu Galili yo Yudeya maudoina unai hinage kabina kwa kata: ³⁸Idohagi Yaubada Yesu Nasaleta tamowaina ye hemwayau Yaluwa Tabuna yo gigingwali unai, yo idohagi Yesu ye takikili na laulau namwanamwadi ye ginaulidi yo tamowai Satani yona gigingwali unai taukamkamna wa ye henamwanamwadi, matawuwuna Yaubada iya maiyana.

³⁹Sahasaha ye ginaulidi Dius yodi tano yo Yelusalema unai tauhemamohiyedi ede kai. Se hekabasi kaiwaena* na se koihemwaloi, ⁴⁰na mayadai hehaiyonana unai Yaubada iya ye hetolo'uyoi boita unai na ye hetaumasalaha. ⁴¹Nige ye taumasalaha tamowai maudoidi udiyedi, na Yaubada yona kaisunuwa tamowaidiyao siya se bom mo iya se kita yo se hemamohoiyei. Tamowaidiyao ede kai, yona tolo'uyo mulina ne unai iya maiyamai ka numa yo ka kaikaigogoi. ⁴²Na ye hededelaoma bena ka lauguguya tamowai udiyedi yo bena ka hemamohoiyei meta iya Yaubada yona kaisunuwa tamowaina bena tausilasilawa yo tauboiboita tauhinelidi yo tautolehekasadi. ⁴³Peloweta maudoidi se hededehemasalaha meta Yesu taukawamamohoiyeina maudoidi kabo yodi yababa ye nuwatugabaedi iya hesanaena.”

⁴⁴Petelo sola ma hedehededena, na Yaluwa Tabuna ye taludobi wasa wa taulapuina maudoidi udiyedi. ⁴⁵Dius tamowaidiyao siya taukawamamohoi Petelo maiyanao se laoma wa se siliyata meta Yaubada yona kainauya Yaluwa Tabuna hinage ye inidobiyei dagela tamowaidi udiyedi, ⁴⁶matawuwuna ede

se lapui meta Yaluwa yona hekataena kalina udoi'udoⁱ† udiyedi se hedehedede yo Yaubada se hedehedebasaei. Kabo Petelo ye hededelau yona hali Dius wa udiyedi ye wane, ⁴⁷“Yaluwa Tabuna se haiyako gonogonowana doha kita. Unai nige gonowana tamowai hesau ye hededenuwahidi tabu babatise waila unai se haihai.” ⁴⁸Ede ye hedede se hebabatiseidi Yesu Keliso hesanaena. Na kabo Petelo se kaibwadai maiyadi se miya mayadai hisa.

**Petelo yona paisowa wa ye
hededehemasalahadi
Yelusalema unai**

11 Apostolo yo taukawamamohoi hekadi Yudeya unai taumiya wasa se lapui meta dagela tamowaidi hinage Yaubada wasana se hai. ²Na huyana Petelo ye seuyo Yelusalema meta taukawamamohoi hekadi, siya pelitome tauhaidi, maidadi Petelo se haikawayagala ³se wane, “Kowa idohagi to ku lau dagela tamowaidiyao udiyedi na yodi numaena maidamwao kwa kaikai.”

⁴Na Petelo ye hetubu ginauli maudoidi ye hededehemasalahanamwanamwaedi kalidiyena, ye wane, ⁵“Magai Yopa unai ya tapwatapwalolo na Yaluwa ye taukasinigau, ede tautau tabuna hesau ya kita. Ginauli lakilakina hesau ya kita kana kao doha kabobo lakilakina, isu hasi ne unai se kabi na galewa ne unai se hedalolodobiyeiyama kaliguwai. ⁶Ya kitalau luwana ne unai meta suisui kaekaediyao hasi kadi kao udoi'udoⁱ, suisui kaikaikalasidiyao, yo hinage mwata yo manuwa ya kitadi. ⁷Na kabo kalina hesau ya lapui ye

*10:39 Kaiwa ta iya ede sataulo.

†10:46 Kalina udoi'udoⁱ meta hinage gonowana ta bui kalina nige kabina se kata, iya ede kalina Yaubada ye moseidi.

hedehedelaoma ye wane, 'Petelo, ku tolo. Ku koihemwaloidi ku ligadi na ku kaidi.'

⁸Ya hededebui ya wane, 'Taba nige, Guiyau! Yogu mauiyena sola nige suisui bidabidana yo siusiuna hesau ya kai.'

⁹Kalina wa galewa ne unai ye hedehedede'uyo ye wane, 'Saha Yaubada ye he'a'adiko meta tabu ku kawayabayababaedi.'¹⁰Hedehedede wa ye tubu ma haiyona, na kabo kabobo wa se tabehai ye seuyo galewa.

¹¹Mahanana ne unai tamowai haiyona Sisaliya unai se hetamalidima se laoma ee se lage yogu kabamiya numana wa unai. ¹²Na Yaluwa Tabuna ye hedehedelaoma kaliguyena bena tabu ya laukwatakata na maiyaguwao ka lau. Na teina kada kahao haligigi-kesega ta hinage maidamaiyao ka lau, na taudi haiyona wa tauhetamalidima yona numa unai ka mwalae. ¹³Na yomai ye hedehedede idohagi anelu hesau ye tau-masalaha yona numa ne unai na ye wane, 'Kalina ku hetamali ye lau Yopa, Simona hesana hesau ede Petelo, iya bena ye laoma. ¹⁴Iya kabo yom wasa ye leyawa, unai kabo kowa yo kam bodao maudoidi maui kwa lobai.'

¹⁵Ya hetubu ya hedehedede, na Yaluwa Tabuna ye taludobi udiyedi, doha huya bagubagunana unai ye laoma kalidawai wa. ¹⁶Na kabo Guiyau yona hedehedede wa nuwaguyena ye sae, doha ye wane, 'Yowane waila unai ye hebahebatato, na komiu kabo Yaluwa Tabuna unai kwa babatato.' (Apostolo 1:5) ¹⁷Unai, ena Yaubada yona kainauya ye mosei dagela tamowaidiyao udiyedi doha ede kita taukawamamohoi Guiyau Yesu Keliso unai, meta yau kaiteya na bena Yaubada yona paisowa ya gudugudui?"

¹⁸Hedehedede wa se lapui meta yodi haikawayagala wa se hekaiyawasi, na Yaubada se hedebasaei se wane, "Ye masalaha meta Yaubada yona talam ye ginauli meta dagela tamowaidi hinage gonowana se nuwabui yo se maui."

Ekalesiya Antiyoka unai

¹⁹Huyana Setepano se hekalaweku mulina ne unai hewahewaiunu ye tubu, ede taukawamamohoi wa se hailauyedi. Na hekadi se lau Penisuya, hekadi Saipulusi, yo hekadi se lau Antiyoka, na Yesu wasana se duwai Dius mo udiyedi. ²⁰Na hekadiyo, siya Saipulusi yo Sailini tamowaidiyao, se lau Antiyoka na se hetubu Giliki tamowaidiyao udiyedi hinage Guiyau Yesu wasana namwanamwana se lauguguyaei. ²¹Guiyau yona gigibwali wa maiyadi, ede bodalakilaki se kawamamohoi yo se nuwabui Guiyau unai.

²²Saha ye tubu wasana wa ye lau ekalesiya Yelusalema unai se lapui. Ede Banaba se hetamali ye lau Antiyoka. ²³⁻²⁴Iya meta tamowai namwanamwana. Yaluwa Tabuna iya ye hemwayau, yo yona sunuma ye bayao. Ye lage na ye kitalobaidi meta Yaubada ye hemauidiko, ede ye gwayala na ye hededehebayaodi bena se tolobayao ma nuwakohihaidi. Na bodalakilaki se patulau Guiyau unai.

²⁵Na Banaba ye lau Tasusi bena Saulo ye loyai, ²⁶na ye lobai ede ye woyai se lau Antiyoka. Na bolimai kesega menai se miya na ekalesiya boda lakilakina maiyaidiyao se koikoigogo na se hekatadi.

Na Antiyoka unai se hetubu kabo Guiyau tauhemuliwatanina hesadi se katai Kilistiyani.[‡]

²⁷Huyadi ne unai peloweta hekadiyo Yelusalema unai se dobima Antiyoka.

[‡]11:26 *Kilistiyani* meta kalina Giliki, na kaniyona ede *Keliso tamowaina*, o *Keliso gagilina*, matawuwuna yodi laulau wa gonogonowana doha Keliso wa. Na kalina Saliba unai ta wane *ekalesiya*.

²⁸Hesauna hesana Agabasi ye tolo na Yaluwa Tabuna yona gigibwaliyena ye hededenonohai meta hasahasali laki-lakina kabo ye tubu Loma yodi kabaloina magaidiyao udiyedi. Hasahasali ne ye tubu meta wasawasa Kolodiyasi yona huyaloina unai. ²⁹⁻³⁰Hasahasali huyana wa unai tauhemuliwatani Antiyoka unai yodi nuwatu se ginauli bena heledi taukawamamohoi Yudeya unai taumiya se saguidi. Na kesega kesega yona bayaoyena saha ye lobai meta yona kainauya ye tole. Kabo Banaba yo Saulo se hetamalidi na kainauya wa se bahe-laei Yelusalema na se mosegabaei ekalesiya yodi tamowai lakilakidiyao udiyedi.

Anelu hesau Petelo ye woyahepesa numatutugudu unai

12 Huyana ne unai Heloda wasawasa ekalesiya tamowaidiyao hekadiyo ye haidi bena kabo ye hekamkamnadi. ²Ye hededelau yona tau'iyala udiyedi na Yowane kana kaha Yamesi se koihemwaloi kelepa unai. ³Ye kita meta saha ye ginauli wa Dius tamowaidiyao se kitahenamwa, ede hinage Petelo ye hai. Yona huyahaina meta Pwalawa nige Yistina henuwaisinina unai. ⁴Na Petelo ye pai na ye tole numatutugudu unai. Na tau'iyala boda hasi ye hetolodi, yo udiyedi tatao hasi hasi, na iya se kitakitahetete. Heloda yona nuwatu bena Taukiuli henuwaisinina mulina ne unai Petelo ye woyahepesa na ye helauhetala boda matadiyena. ⁵Unai Petelo numatutugudu unai ye miyamiya, na ekalesiya wa yona se tapwatapwalolo Yaubada unai ma nuwakohihaidi.

⁶Sola nige lauhetala mayadaina ye lage, na boniyaina ne unai meta Petelo nimana labui ne seni udiyedi se paidi na iyala tamowaidiyao labui duwaduwalidiyena ye kenokeno, yo hinage iyala

tamowaidiyao hekadi bili wa kedana se tologudui.

⁷Makesega kabo Guiyau yona anelu ye taumasalaha, na mala ye sina bili wa unai. Anelu wa Petelo lisilisina ye koitagu na ye hanoi, ye wane, "Ku tolomwamwayau!" Ede Petelo nimana udiyedi seni wa se bekuhai. ⁸Na anelu wa ye hededelau unai ye wane, "Kam dagilolo me ku paimomosi yo kam buti ku likwadi!" Na Petelo ye ginauli-watanidi. Kabo anelu wa ye wane, "Kam kwama ku likwa, na ku hemuliwatani-gau." ⁹Petelo anelu wa ye hemuliwatani na numatutugudu wa se pesagabaei. Na saha ye tubutubu wa yona nuwatu bena tautau gaibu ye kita, na nige mamohoina. ¹⁰Na keda bagubagunana yo helabuina taukitahetetedi wa se laugabaedi ede keda ye lau magai wa meta kedaguduna bayabayaona unai se lage. Na ye bom ye tasoke ede se pesa na se sigilau, kabo anelu wa ye tauwadam.

¹¹Kabo saha ye tubu wa Petelo nuwana wa unai ye sae, na ye wane, "Kabo ya nuwatulobai meta mamohoi Guiyau yona anelu ye hetamaliyama na ye gilihaigau Heloda yona gigibwali yo Dius tamowaidiyao yodi nuwatu yababadi maudoidi udiyedi."

¹²Mulina ne unai ede ye lau Yowane sinana Maliya yona numa unai. Yowane hesana hesau se katai Maleko. Na numa wa unai bodalakilaki se lagegogoi na se tapwatapwalolo. ¹³Petelo numa ganana guduna wa unai ye koikoi ede heyayai tauhaina sinena hesau hesana Loda ye lau keda wa unai na ye henamai ye wane, "Kowa kaiteya?" ¹⁴Na Petelo kalinana wa ye lapulobai meta ye gwayalalakilili, ede keda wa nige ye soke, na ye heloi ye uyo tamowai hekadi wa yodi ye hedehegede ye wane, "Petelo ede dagela ne unai!"

¹⁵Na se hededelau waihiu wa unai se wane, "Ku yauyaulekalili!" Na iyamo ye

hedehedede'uyo ye wane, “Ya hedede-mamohoi!” Kabo se wane, “Nuwana Petelo yona anelu meta.”

¹⁶Na Petelo sola ma koikoina. Keda wa se soke ede iya se kita meta se siliyata. ¹⁷Na Petelo nimana ye lausini ede se mwanou. Na kabo yodi ye hedehedede idohagi Guiyau yona woyawoyahepesana numatutugudu wa unai. Na ye wane, “Saha ye tubu ta bena Yamesi[†] yo kada kahao hekadiyo yodi kwa hedehedede.” Na kabo ye dahalai ye lau teha hesau.

¹⁸Mala ye tom meta nuwapwanopwano lakilakina tau'iyala tamowaidiyao wa udiyedi matawuwuna Petelo unai saha ye tubu wa nige kabina se kata. ¹⁹Na Heloda ye hedede meta se loyanamwanamwaei, iyamo nige gonowana Petelo se lobai. Unai taukitakitahetetena wa ye henamaibuibuidi, na ye hedede meta kabo se koihemwaloidi.

Heloda yona boita

Muliyena Heloda Yudeya ye laugabaei ye lau Sisaliya unai ye miya.

²⁰Heloda meta Taiya yo Sidona tamowaidiyao ye koikoipiliyedi. Na magai labui wa tamowaidiyao se hebodakesega na se kaipate bena Heloda se kita na se kaibwada bena nuwadaumwali unai se miya, matawuwuna kadi kai wa iya yona kabaloina unai se laolaoma. Na se lau Heloda yona taupaisowa lakilakina Balastasi se kita ede ye saguidi na mayadai ye tole kabo se lau wasawasa wa se kita.

²¹Yodi kaisunuwa mayadaina wa unai Heloda kana kwama wasawasadi ye likwadi na yona kabatuli unai ye tuli, na ye hedehededelau magai labui wa

tamowaidiyao udiyedi. ²²Kabo kalina lakilakiyena se hedede yogayogahi se wane, “Teina ta meta yaubada hesau, na nige tamowai gaibu!” ²³Mahanana ne unai Guiyau yona anelu Heloda ye koiheguli na mwatamwata se kai na ye mwaloi, matawuwuna nige Yaubada ye hekasisiyei.

²⁴Na huya maudoina Yaubada wasana wa ye laki ye lau.

²⁵Banaba yo Saulo yodi paisowa Yelusalema unai ye gehe ede maiyadi Yowane hesana hesau Maleko se uyo Antiyoka.

Banaba yo Saulo se hetamalidi se lau

13 Antiyoka unai ekalesiya luwadi wa unai peloweta yo taulauhekata hekadiyo:

Banaba,

Saulo,

Simiyona, iya se katai Duba,[§]

Lusiyasi Sailini tamowaina,

yo Manaen, iya Heloda wasawasa maiyana se tubusae.

²Huyana se tabataba'ohu Guiyau unai yo se kaikaihudi meta Yaluwa Tabuna ye wane, “Yogu kaisunuwa tamowaidiyao Banaba yo Saulo kwa hetamalidi se lau na yogu paisowa ya moseidiko wa se gin-auli.” ³Se kaihudi yo yodi se tapwalolo na nimadi se tolesaedi taudi labui wa udiyedi na se hetamalidi se lau.

Saipulusi unai

⁴Yaluwa Tabuna Banaba yo Saulo ye hetamalidi ede se dahalai se dobi Selusiya na se gelu se lau Saipulusi bwanabwanaluwana unai. ⁵Na Yowane** meta maiyadi na yodi paisowaena ye saguidi. Se lage Saipulusi

[†]12:17 *Yamesi* ta, iya Yesu kana kaha mamohoina.

§13:1 Dimdim bukadi hesa ta se kuli *Niger*, kaniyona ede *duba*. Unai hesana se tole *Duba*. Nuwana Simiyona dahina ye *duba*.

**13:5 *Yowane* hesana hesau meta Maleko, Apostolo 12:12 unai ku hasili.

magaina hesau hesana Salamisi, na Yaubada wasana se wasaduwaiyei Dius yodi sunago udiyedi.

⁶Taudi haiyona wa kabo bwanabwanaluwa maudoina se tauhetakikili ye lau ee se lage Paposi.^{††} Temenai meta Dius tamowaina hesau se lobai hesana ede Bala-Yesu. Iya meta taukobakoba yo pelowetalupolupo,⁷ yo hinage gabana Segiusi Paulo maiyana se miya. Gabana wa iya tausonoga hesau. Ye henuwa bena Yaubada wasana ye lapui, unai yona taupaisowa hesau ye hetamali ye lau Banaba yo Saulo hesabadi.⁸ Na Elimasi—hesa te meta Bala-Yesu hesana kalina Giliki unai, kaniyona ede taukobakoba—ye hededeguduguidi yo ye kaipate bena gabana ye hekaiyawasi tabu Yesu ye kawamamohoiyei.⁹ Na Saulo, meta kalina Giliki unai hesana ede Paulo, Yaluwa Tabuna iya ye hemwayau ede ye kaikewadudulai Elimasi unai na ye wane,¹⁰ “Kowa Satani natuna, yo laulaududulai maudoidi tauhewaiunudi. Laulaulupolupo maudoidi kalimyena se mwayau. Idohagi to nige ku kaiyawasi na Guiyau yona nuwatu dudulaidi ku toletolebuidi?”¹¹ Unai Guiyau kabo ye hekamkamnago, na matam ne ye hegibudi mahana kubwakubwa, meta nige gonowana mahana dawayana ku kita.” Mahanana ne unai matana se kamumu nige gonowana saha hesau ye kita, na ye kabikabidada taba tamowai hesau ye kabilobai to nimana ne unai ye kabi na ye woyai.

¹²Na gabana ye nokokalili Guiyau hedehededena wa unai, na saha ye tubu wa ye kita, ede ye kawamamohoi.

Antiyoka Pisidiya magaina unai

¹³Paulo ma kana kahao Paposi unai se gelu se lau Pega Pampiliya unai. Menai, Yowane Maleko ye laugabaedi na ye uyo Yelusalema.¹⁴ Na Banaba yo Paulo Pega unai se dahalai na se luwu se sae Antiyoka Pisidiya magaina hesau unai. Na Sabatiyena kabo se mwalae Antiyoka yodi sunago unai na se tuli.¹⁵ Na tamowai hekadiyo se tolo na Mose yona laugagayo yo peloweta yodi buka se hasilidi ye gehe ede sunago taukita-hetetena wa yodi taupaisowa se hetamali ye lau Paulo yo Banaba udiyedi na ye wane, “Ena yomi hededehaisagusagu hesau tatao ta udiyedi, gonowana kabo kwa hedehedede.”

¹⁶Unai Paulo ye tolo na nimana ye lausini na kabo ye hedehedede ye wane, “Isalaela tamowaidiyao yo komiu dagela tamowaidiyao Yaubada tauhekasisiyeina, kwa lapulapui.¹⁷ Kita Isalaela tamowaidiyao yoda Yaubada, iya tamadao^{‡‡} ye kaisunuwaidi. Na huyana kadi isimulitao siya laolaoma Aikupito unai, Yaubada ye kitahetetedi ede kadi boda ye tadada. Na yona gigibwaliyena Aikupito unai ye woyahepesadi¹⁸ na bolimai 40 balabala wa unai yodi laulau yabayababadi ye nuwakasinidi.¹⁹ Kanana unai meta basileiya haligigi-labui tamowaidiyao ye unuhemwaloidi na yodi tano ye mosei yona tamowai wa udiyedi.²⁰ Saha se tubutubu ta meta bolimai badona 450.

Mulina ne unai kabo Yaubada yodi tauhineli^{¶¶} ye mosedi ye lau ee Samuwela yona huyapeloweta.²¹ Na kabo se kaibwada bena yodi wasawasa,

^{††}13:6 Paposi magaina meta Saipulusi tehadobina ne unai.

^{‡‡}13:17 Tamadao kaniyona ede kada kulutubu, siya ede Abelahama yo Isako yo Yakobo ma natunao wa.

^{¶¶}13:20 Tauhineli ne wasana ta hasili Tauhineli Bukadi (Judges) unai. Siya meta Isalaela yodi tauwoyawoya Joshua yona boita mulina ne unai na ye lau ee Samuwela yona huyapeloweta.

ede Yaubada Saulo ye mosedi, Kisa natuna, iya meta Beniyamina kana isimulita hesau, na ye woyaidi bolimai 40,^{§§} ²²kabo Yaubada Saulo ye haigabaei. Mulina ne unai Dawida ye kaisunuwaei ye hemala yodi wasawasa. Yaubada Dawida ye hededehehemasalaha ye wane, 'Ya kita meta Dawida Yese natuna iya tamowai namwanamwana yau ya henuwa ede. Yogu nuwatu maudoidi kabo ye ginaulidi.'

²³Dawida kana isimulita hesau Yaubada ye kaisunuwai bena Isalaela taugilihaidi, iya ede Yesu. Teina unai Yaubada yona hededehehesunuma ye hemamohoiyei.

²⁴Sola nige Yesu ye laoma na Yowane Babatiso ye lauguguya Isalaela tamowaidiyao udiyedi bena se nuwabui yo se babatiso. ²⁵Na huyana Yowane yona paisowa yona paisowa bena ye gehe kabo ye wane, 'Yomi nuwatu bena yau kaiteya? Yau nige tamowaina kwa nayanayai'usei wa.* Na iya meta muliguyena kabo ye laoma, na yau nige gonowagu taba kana buti mainadi ya yailidi.†

²⁶Kagu kahao, komiu Abelahama natunao yo hinage komiu dagela tamowaidiyao Yaubada unai tautaba'ohu, bena kwa lapulapui, kabihemauli wasana ta meta ye laoma kalidawai. ²⁷Tamowai maudoidi Yelusalema unai taumiya yo yodi tauwoyawoya nige se nuwatulobai meta Yesu ede Yaubada yona kaisunuwa tamowaina, na iyamo peloweta yodi hedehedede Sabati kesega

kesega udiyedi se hasihasilidi wa se hemamohoiyedi na iya se hegilu yo se hekamkamna. ²⁸Nige kana mata hesau se lobai kabo unai se unui, na iyamo se kaibwada Pilato unai taba Yesu ye talamgabaei na ye boita. ²⁹Yesu hedehededeni maudoidi peloweta se kulidi wa se hemamohoihegedi, kabo sataulo unai se haigabaei na se tole bwayabwayaena. ³⁰Na boita unai Yaubada Yesu ye hetolo'uyoi ³¹na mayadai 40[‡] solasoladi ne unai ye tautamasalaha kaiteyadi iya maiyanao Galili unai tusaema Yelusalema wa udiyedi. Unai siya tauhemamohoina ede kada boda Isalaela udiyedi.

³²Na kai yoma laoma inai meta wasa namwanamwana ta ka leyawa kalimiuyena: Yaubada yona hededehehesunuma kama kulutubu udiyedi wa ³³ye hemamohoiyei kadi isimulita kita kalidaena meta Yesu ye hetolo'uyoi boita unai. Doha Same helabuina unai se kuli, 'Kowa natugu, mayadai ta unai ya hemala tamam.'

(Same 2:7)

³⁴Yaubada yona hededehehesunuma meta boita unai kabo ye tolo'uyo nige gonowana ye pwaswa bwayabwayaena. Hedehedede ta buka tabuna unai ye hededeyako, ye wane, 'Yogu henamwa tabudiyao yo mamohoidiyao ya hededehehesunumadi Dawida unai wa kabo ya lediwa kalimiuyena.' (Aisaiya 55:3)

³⁵Na Same hesau unai ye hemasalaha ye wane,

§§13:21 Saulo wasana ta hasili 1 Samuwela 8 unai ye hetubu ye lau ee 2 Samuwela 1.

*13:25 Tamowaina Yowane ye hetala ta iya ede Keliso Isalaela tamowaidi se nayanayai'usei wa.

†13:25 Hedehedede ta meta Maleko 1:7 unai ku hasili.

‡13:31 Kalina Giliki unai se kuli *mayadai se bado*, na mayadai lohadi ka kulihe-masalaha na tabu ta nuwapwanopwano. Mayadai lohadi meta Apostolo 1:3 unai ta hasili ede mayadai wa badodi 40.

'Nige gonowana yom tamowai tabuna ye pwasa bwayabwayaena.' (*Same 16:10*)

³⁶Teina ta meta nige Dawida hede-hededena, matawuwuna ede Dawida yona huyaena Yaubada yona nuwatu maudoina ye ginauli ye gehe kabo ye boita, na kana kulutubu bwayabwayadi unai se tole na tauna wa ye pwasa. ³⁷Na tamowai Yaubada ye hetolo'uyoi boita unai wa, iya tauna nige ye pwasa.

³⁸Unai, kagu kahao, ya henuwa bena kabina kwa kata meta Yesu debanaena ede ka wasaduwaiyei kalimiuyena meta Yaubada yababa ye nuwatugabaedi. ³⁹Mose yona laugagayo nige gonowana yoda yababa ye haigabaedi. Na kaiteyadi se kawamamohoi iya unai meta ye dudulai na nige kabahegiluna hesau. ⁴⁰Unai, bena kwa kitakitanamwanamwa saha peloweta se hedehehedei wa tabu se tubu kalimiuyena:

⁴¹'Komiu tautalatalawasi, kwa kitanamwanamwa, kabo kwa siliyata na kwa boita, matawuwuna yomi huyaena kabo ya hekamkamnagomiu, na taba tamowai hesau yogu nuwatu ta ye hedehehemasalaha kalimiuyena, meta nige gonowana kwa kawamamohoiyei.'" (*Habakuku 1:5*)

⁴²Sunago wa unai Paulo yo Banaba se dahadahalai na tamowai wa se wane, "Ka henuwa bena Sabati hesau taba kwa uyoma hedehehede ta hekadiyo kwa hedede'uyoidi." ⁴³Koigogo wa ye gehe kabo Dius bodadiyao yo dagela tamowaidiyao Yaubada taukawamamohoiyena maiyaidiyao se lau. Na Paulo yo Banaba boda wa se nuwakoidi bena Yaubada yona katekamkamna unai se miyakesegai.

⁴⁴Sabati hesau unai magai wa bodana se lagegogoi bena Guiyau wasana se lapui, na hisahisadi mo se miyasuwala. ⁴⁵Huyana Dius tamowaidiyao boda wa se kitadi meta se kaikalomagigili na Paulo se hedeheheyababa yo saha ye hedede wa se kawalupolupoei.

⁴⁶Na Paulo yo Banaba se hedehehede-bayao se wane, "Komiu Dius tamowaidiyao, ye namwa mo Yaubada wasana namwanamwana ta yomiu ka hedehehede-baguna. Iyamo nige kwa henuwa, na kwa bom kwa toledobiyei'uyoigomiu na mauli nige kana siga kwa laukwatakwataei. Unai kabo ka lau dagela tamowaidiyao udiyedi. ⁴⁷Matawuwuna Guiyau yoma ye hedehehedeke ye wane, 'Ya tolego dagela tamowaidiyao yodi dawaya,

kalimyena kabo tanoubu tehana maudoina mauli nige kana se lobai.'" (*Aisaiya 49:6*)

⁴⁸Dagela tamowaidiyao hedehehede wa se lapui meta se gwauyala yo Yaubada kalinana wa se nokoei yo se kawanamwanamwaei. Na kaiteyadi Yaubada ye kaisunuwaidi bena mauli nige kana siga tauhaina, meta siya se kawamamohoi.

⁴⁹Na Yaubada wasana wa Antiyoka tehana maudoina ye hetakikili. ⁵⁰Na Dius tamowaidiyao wa se tolo ede magai wa unai sinesinebadao saesaedi Yaubada tausunumaena yo magai wa babadadiyao se henuwasaedi na Paulo yo Banaba se hekamkamnadi na se hetamalidi magai wa tehana maudoina se laugabaei. ⁵¹Ede Paulo yo Banaba kaedi mukalidi se koinihinihiyedi,^f na magai wa se laugabaei se lau Ikoniya. ⁵²Na Antiyoka Pisidiya magaina unai

^f**13:51** Kaedi mukalidi se koinihinihiyedi, iya ede hekihekinoi meta magai wa tamowaidiyao Yaubada wasana nige se henuwa, na giluna maudoina ede se bom kalidiyena.

tauhemuliwatani wa Yaluwa Tabuna ye hemwayaudi yo se gwayualakalili.

Ikoniya unai

14 Ikoniya unai hinage Paulo yo Banaba se lau Dius yodi sunago unai na yodi hedehede wa se namwakalili, ede Dius yo dagela tamowaidiyao⁸ meta bodalakilaki se kawamamohoi. ²Na Dius hekadiyo wa, siya nige taukawamamohoi Yesu unai, kabo se tolo na magai unai taumiya dagela tamowaidi se henuwasaedi na taukawamamohoi Yesu unai wa se koipilyedi. ³Na apostolo wa menai se bawa huyalohaloha na Guiyau wasana se duwai ma nuwabayaodi. Na Guiyau yona katekamkamna wasana wa ye hemamohoiyei meta gigibwali ye mosei udiyedi na laulau gigigibwalidi se ginaulidi. ⁴Na Ikoniya tamowaidiyao maudoidi wa se bom se hebodalabuiyedi, ede hekadi se lau Dius na hekadi se lau apostolo wa udiyedi. ⁵Na dagela tamowaidiyao hekadi yo Dius tamowaidiyao yodi tauwoyawoya maiyaidiyao nuwatu se ginauli bena Paulo yo Banaba se hekamkamnadi yo se hekalawekudi. ⁶Na taudi labui yodi koitalaliu wa wasana se lapui ede se wasabu se lau Likeoniya magaidiyao Listila yo Debi udiyedi. Na magaidiyao wa maudoina se tauhetakikili ⁷na wasa namwanamwana se laulauguguyai.

Listila yo Debi udiyedi

⁸Na Listila unai tamowai hesau sinana ye labasi meta kaeyabayababana nige gonowana ye laulau. ⁹Ye tutuli na ye lapulapui Paulo yona lauguguya wa unai. Paulo ye kitalau unai ede

ye kitalobai meta Yesu ye sunumaei gonowana kabo ye henamwanamwa. ¹⁰Na kalinalakilakiyena ye hededela unai ye wane, “Ku tolo!” Ede tamowai wa ye tolmwamwayau na ye hetubu ye laulau.

¹¹Paulo saha ye ginauli wa boda wa se kita meta se yogahi na kalina Likeoniya unai se hedehede se wane, “Yoda yaubadao wa se hemala doha tamowaimolosi na se dobima kalidaena!” ¹²Banaba hesana se tole Suus,^{**} na Paulo Hemesi,^{††} matawuwuna ede iya meta tauhedehede. ¹³Suus yona numa tabuna meta magai wa ganana dagelana ne unai. Yona taukaitalasam bulumakau ye woyaidima yo pasa heiheigogoidiyao ye baheidima magai wa kawamatana unai na boda wa maiyanao se henuwa bena yodi kaitalasam se ginaulidi apostolo wa udiyedi.

¹⁴Banaba yo Paulo wasa wa se lapui meta yodi kaleko se pulisidi na se heloi se dobi ede se lulau boda wa udiyedi na se yogahi se wane, ¹⁵“Kama bodao, idohagi to doha teina kwa ginauli? Kai meta tamowai gaibu doha komiu. Na wasa namwanamwana ka leyama yo ka hededelaowa bena yomi laulau nige kaniyodi ta kwa tolehesuwaladi na kwa nuwabui Yaubada maumaulina unai. Galewa yo tanoubu yo gabwa yo hinage ginauli maudoidi udiyedi se bawa, ginauli maudoidi ta tauginaulidi ede iya. ¹⁶Beyabeyana meta boda maudoina ye kabigabaedi na se bom nuwadi se lauwatanidi. ¹⁷Na iyamo kabahe-masalohana tanoubu ta unai, meta yona kabinamwa ye hekitada, iya ede galewa ne unai nabu ye hetaluyama na yomi

§14:1 *Dagela tamowaidiyao* ta siya meta Yaubada taukawamamohoiyena na sunago unai se tapwatwapalolo.

**14:12 *Suus* meta Giliki yodi yaubada saesaena hesana. Dimdim unai hesana se kuli Zeus.

††14:12 *Hemesi* (Dimdim unai *Hermes*) meta Giliki yodi yaubada hesau hesana. Iya kana paisowa ede tautauwasa.

koya ye hekinidi, yo kai ye haidiwa na nuwamiu ye henamwadi.”¹⁸ Hede-hedede ta udiyedi se kaipatebayaokalili boda wa udiyedi, ede se hekaiyawasidi tabu se kaikaitalasamlau kalidiyena.

¹⁹Kabo Dios tamowaidiyao hekadi Antiyoka yo Ikoniya unai se laoma ede boda wa se nuwakoidi na Paulo se hekalaweku, na yodi nuwatu bena ye boitako, ede magari wa unai se niulihepesa se lae dagela.²⁰ Na tauhemuliwatani wa se laoma Paulo se tolohetakikili, na ye tolo ede ye uyo magari wa unai. Mala ye tom kabo Paulo yo Banaba se lau Debi.

Paulo yo Banaba se uyo yodi kadau kabahetubuna magari wa unai

²¹Debi unai Paulo yo Banaba wasa namwanamwana se lauguguyaei, na tauhemuliwatani bodalakilaki se haidi. Na mulina ne unai se uyo Listila, Ikoniya yo Antiyoka teha Pisidiya unai²² na magari maudoidi udiyedi tauhemuliwatani wa se hededehebayaodi bena yodi sunuma se tolekesegai Yaubada unai, se wane, “Pilipili yo yababa udoi'udoi udiyedi ta kamkamna, na kabo ta lusae Yaubada yona basileiya unai.”²³ Na kabo dubu kesega kesega udiyedi Guiyau tausunumaena tamowaidiyao hekadi se kaisunuwaidi yodi tauwoyawoya, na se kaihuri yo yodi se tapwalolo Guiyau unai kabo ye kitahetetedi.²⁴ Kabo Pisidiya se laugabaei se uyo Pampiliya.²⁵ Wasa namwanamwana wa Pega unai se lauguguyaei na kabo se lau Ataliya.

²⁶Ataliya unai se gelu se seuyo Antiyoka teha Siliya magari wa. Huyana Antiyoka unai yodi kadau wa se hetubu meta ekalesiya tauwoyaidi Paulo yo Banaba yodi se tapwalolo Yaubada unai bena kabo ye kitahetetedi na kabo se lau paisowa wa se ginauli, ye lau ye gehe ede se seuyoma.

²⁷Se lage Antiyoka unai, kabo ekalesiya bodadi wa se yogagogoidima na paisowa maudoidi Yaubada yona gigibwaliyena se ginaulidi wa se hededehehemasalahadi, yo idohagi sunuma kedana ye soke dagela tamowaidiyao udiyedi na se kawamamohoi.²⁸ Na menai tauhemuliwatani wa maiyaidiyao se miya huyalohaloha.

Dubu babadadiyao se koigogo Yelusalema unai

15 Paulo yo Banaba sola Antiyoka unai na tamowai hekadi Yudeya unai se laoma na se hetubu se lauhekata ekalesiya wa udiyedi se wane, “Nige gonowana Yaubada ye gilihagomiu kana siga pelitome kwa hai Mose yona kabikabi unai.”² Na yodi lauhekata wa unai Paulo yo Banaba tamowai wa maiyaidiyao se haikawayagalakalili. Debanaena ekalesiya Antiyoka unai Paulo yo Banaba maiyaidiyao taukawamamohoi hekadiyo se kaisunuwaidi bena se lau Yelusalema apostolo yo tamowai lakilakidiyao se henamaiyedi.

³Dubu wa ye hetamalidi se lau Yelusalema ede yodi lau ne unai Penisiya yo Samaliya magariyao udiyedi ekalesiya yodi se hedehedede meta dagela tamowaidiyao se nuwabui. Na wasa wa se lapui ede se gwaualakalili.

⁴Huyana se lage Yelusalema kabo dubu tamowaidiyao, apostolo yo tamowai lakilakidi se hailobaidi, na paisowa maudoidi Yaubada yona gigibwaliyena se ginaulidi wa se hededehehemasalahadi.⁵ Kabo taukawamamohoi hekadi, siya Paliseya kadi boda, se tolo na se wane, “Dagela tamowaidi ne taba se pelitome yo Mose yona laugagayo se miyawatanidi.”

⁶Ede apostolo yo tamowai lakilakidiyao se lagegogoi na pilipili wa se hetalahedudulai.⁷ Se hedehedede

huyalohaloha, na kabo Petelo ye tolo ede ye wane, “Kagu kahao, kabina kwa kata meta luwamiu ne unai beyabeyana Yaubada ye kaisunuwaigau kabo dagela tamowaidiyao udiyedi wasa namwanamwana ya lauguguyaei se lapui na se kawamamohoi. ⁸Yaubada, iya tamowai nuwadiyao kabidi taukata, meta dagela tamowaidi ye haidi na Yaluwa Tabuna ye mosedi gonogonowana doha ye leyama kita kalidaena. ⁹Iya nige ye hinelidi, siya yo kita gonogonowada. Na yodi sunuma debanaena nuwadi ye deulih'e'a'adi. ¹⁰Unai, idohagi to Yaubada kwa laukita na bena tauhemuliwatani wa Mose yona laugagayo polohena kwa hebaheidi? Taba nige! Polohe ta kada kulutubu yo kita nige gonowada ta bahei. ¹¹Na ta kawamamohoi meta yoda Guiyau Yesu yona kabinamwa unai mauli ta lobai, gonogonowana doha siya.”

¹²Kabo boda wa se mwanou na se lapulapui Paulo yo Banaba udiyedi na se hedehedede idohagi Yaubada yona gigibwali unai laulau gigigibwalidi hekihekinoidi se ginaulidi dagela tamowaidiyao udiyedi. ¹³Se hedehededegehe ede Yamesi ye tolo na ye wane, “Kagu kahao, kwa lapulapui.

¹⁴Petelo ye hedehemasalahayako idohagi Yaubada huya bagubagunana unai dagela tamowaidiyao ye nuwatuidi na udiyedi hekadi ye haidi yona tamowai. ¹⁵Na Petelo yona hedehedede ta meta peloweta yodi hedehedede unai se hemamohoiyei, doha se kulinonohaiyako se wane:

¹⁶‘Muliyena kabo ya uyoma Dawida yona numa ye guli wa ya hetolo'uyoi.

Ye tatagwaligwali wa kabo ya ginauli yo ya hebayao'uyoi.

¹⁷Debanaena kabo tamowai hekadiyo bena Guiyau se loyai, yo dagela tamowaidiyao kaiteyadi hesagu ya mosedi bena Guiyau se wasenei.

Teina ta meta Guiyau kalinana. Iya ginauli maudoidi ta tauginaulidi,

¹⁸doha ye hedehemasalahadiko nabada wa unai.” (Emosi 5:11; Aisaiya 45:21)

¹⁹Na Yamesi yona hedehedede wa ye tubei ye wane, “Unai yogu hneli ede teina: Dagela tamowaidiyao se nuwabui Yaubada unai, tabu ta henuwapilipilidi Mose yona laugagayo maudoina unai.

²⁰Na taba ta kulikulilau udiyedi bena laugagayo hisahisadi mo se lauwatanidi, meta tabu koitau kaitalasangidi kaidiyao se kaikaidi, ganaganawali^{‡‡} tabu se miyamiyaedi, ena suisui gadona se sipwakiki na ye mwaloi meta tabu se kaikai, yo suisui kwasinadiyao tabu se numanumadi. ²¹Ye namwa mo laugagayo ta se lauwatanidi, matawuwuna ede huya bagubagunana unai ye laoma yoda huya ta unai Sabati kesega kesega Mose yona laugagayo se hasihisali yo se lauguguyaei magari maudoidi yodi sunago udiyedi.”

Dubu babadadiyao wasa se kulilaei Antiyoka

²²Kabo apostolo yo tamowai lakilakidiyao maiyadiyao dubu maudoina wa se hneli bena se bom yodi tamowai hekadi se kaisunuwaidi na se hetamalidi maiyadi Paulo yo Banaba se lau Antiyoka. Tamowai labui se kaisunuwaidi ede Yudasai (hesana hesau ede Basabasi) yo Sailasi, siya meta tauwoyawoya taukawamamohoi luwadiyena. ²³Na leta se kuli na se mosei udiyedi, se wane,

^{‡‡}15:20 *Ganawali*: Hedehedede ta meta laulau labui ye sumagogoidi: Ena maitawasola ye lau nige mwanena unai, yo ena hewali yo hasala nige tawatawasoladi se kenokesega. Hedehemasalahana buka ta gehena ne unai ku hasili.

“Kai kami kahao apostolo yo tamowai lakilakidiyao yomiu ka kulikuli.

Yoma lautoki ka leyawa dagela tamowaidi tausunuma Antiyoka, Siliya yo Silisiya udiyedi taumiya kalimiyuena.

²⁴ Ka lapui meta tamowai hekadiyo kalimaiyena se laowa na yodi hedehedede wa unai nuwamiu se hepilipilidi. Tamowai ta kai nige ka hetamalidiwa, na se bom yodi nuwatuyena se laowa.

²⁵ Unai maudoimai yoma talam ka ginauli na tamowai hekadiyo ka kaisunuwaidi na ka hetamalidiwa yoma gadosisi tamowaidiyao Banaba yo Paulo maiyadiyao. ²⁶ Taudi labui ta yodi mauli se talamgabaei yoda Guiyau Yesu Keliso yona paisowa debanaena.

²⁷ Yoma kaisunuwa tamowaidiyao ede Yudasi yo Sailasi. Ka hetamalidiwa kabo kawadiyena wasa ka kulikuli ta hedehededena yomiu se hedehedede. ²⁸ Yaluwa Tabuna yona nuwatu yo kai yoma nuwatu meta tabu polohe hagahagadi ka hebahebaheigomiu, na ye namwa mo taba laugagayo lakilakidiyao kwa miyawatanidi: ²⁹ Tabu koitau kaitalasangdi kaidiyao kwa kaikaidi; tabu suisui kwasinadiyao kwa numanumadi; tabu suisui gadona se sipwakiki na ye mwaloi kwa kaikai; yo tabu kwa ganaganawali.[¶] Taba laugagayo ta kwa miyawatanidi meta ye namwa.

Kaiyoni.”

³⁰ Na se dahalai se dobi Antiyoka, na kabo ekalesiya bodadi se yogagogoidima na leta wa se moselaei udiyedi. ³¹ Ekale-

siya bodana leta wa se hasili na ye henuwabayaodi, ede se gwauyalalakili. ³² Yudasi yo Sailasi siya meta hinage peloweta. Yodi hededehehaisagusagu maudoidi udiyedi ekalesiya bodana wa se hebayaodi.

³³⁻³⁴ Mayadai hisa se lau, na kabo taukawamamohoi wa Yudasi yo Sailasi se lautokiyeidi na se hetamalidi ma nuwadaumwalidi na se uyo tauhetamalidima wa udiyedi.^{§§} ³⁵ Na Paulo yo Banaba Antiyoka unai se miyamiya na siya maiyadiyao tamowai hekadi Guiyau wasana se lauhekataei yo se laulauguguyaei.

Paulo yo Banaba se hebodalabuiyei

³⁶ Yodi bawa Antiyoka unai wa mayadai hisa se lau na kabo Paulo ye hededelau Banaba unai ye wane, “Taba yoda kadautakikili helabuina ta ginauli. Ta uyo lahinaidi Guiyau wasana yoda kabalauguguyaena magaidiyao wa udiyedi, na kada kahao wa ta kitadi.” ³⁷ Banaba ye talam na ye henuwa bena Yowane maiyadi, hesana hesau ede Maleko. ³⁸ Na Paulo ye nuwatui nige ye namwa taba iya maiyadi, matawuwuna lahinaidi Pampiliya unai nige ye saguidi, yodi paisowa wa sola ye laulau na ye laugabaedi. ³⁹ Se haikawayagalalakili ede se hebodalabuiyei. Banaba Maleko ye hai, ede maidana se gelu se lau Saipulusi, ⁴⁰ na Paulo yona kaisunuwa tamowaina ede Sailasi. Antiyoka unai taukawamamohoi wa Paulo yo Sailasi yodi se tapwalolo bena Guiyau ye kitahetetedi, na kabo se dahalai ⁴¹ se lau Siliya yo Silisiya magaidiyao udiyedi ekalesiya bodadiyao wa se hededehebayaodi.

[¶]15:29 *Ganawali* hededehehemasalahana kabo lausoiso 20 hededehehemasalahana unai ku hasili.

^{§§}15:33-34 Kulikuli beyabeyadi hisahisadi mo lausoiso 34 hinage se kuli: *Na Sailasi yona nuwatu ye ginauli bena ye babawa Antiyoka unai.*

**Timoti ye hetubu ye paisowa
Paulo yo Sailasi maidanao**

16 Se lau Debi, na kabo se lage Listila. Temenai Yesu tauhemuliwatanina hesau hesana Timoti. Iya sinana meta Dius sinena yo Yesu taukawamamohiyena hesau, na tamana meta Giliki tamowaina. ²Taukawamamohoi hekadi Listila yo Ikoniya udiyedi Timoti se kawanamwanamwaei. ³Paulo ye henuwa Timoti bena maiyadi se lau se kadau, ede Timoti ye hepelitome, matawuwuna Dius tamowaidiyao tenem teha ne unai taumiya Timoti tamana kabina se kata iya meta Giliki tamowaina *na natuna wa huyana ma gafilina nige ye hepelitome*.^{*}

⁴Se dahalai se lau magai lakilakidiyao maudoidi wa udiyedi, na apostolo yo dubu babadadiyao Yelusalema unai yodi hineli leta unai se kuli wa se hedede-gabaedi taukawamamohoi wa udiyedi bena se kawakabiyedi. ⁵Unai ekalesiya tamowaidiyao wa yodi sunuma unai se bayao, yo mayadai badobado kadi boda wa ye laki ye lau.

**Yaubada Paulo ye yoganei
bena se lau Masedoniya**

⁶Paulo ma kana kahao se kadau se lau Pilidiya yo Galatiya magaidiyao udiyedi, matawuwuna Yaluwa Tabuna ye hekatadi taba nige se lau se wasaduwai Eisiya unai. ⁷Se lage teha Misiya unai na se henuwa bena se sae

teha Bitiniya, na Yesu Yaluwana ye hekatadi tabu se sae temenai. ⁸Unai se uyo Misiya na se lau se dobi Tolowasi magaina.[†] ⁹Yodi huyalage Tolowasi unai boniyaina ne unai Paulo yona nuwanuwatu unai Yaubada tautau hesau ye hemasalaha unai meta Masedoniya tamowaina hesau ye kita ye totolo na ye hededelau Paulo unai ye kaibwada ye wane, “Ku laoma Masedoniya na ku saguigai.” ¹⁰Unai ka[‡] nuwatulobai meta Yaubada ye yoganegai bena ka lau Masedoniya Yesu wasana namwanamwana ka wasaduwaiyei udiyedi. Ede ka kabinonohai na bena ka gelu.

Pilipi unai Lidiya ye nuwabui

¹¹Tolowasi unai ka gelu na ka dudulai ka lau Samoteles. Na mayadai helabuina unai kabo ka lage Niyapolisi. ¹²Temenai waga wa ka pesagabaei na ka yona ka lau Pilipi. Pilipi meta magai lakilakina Loma tamowaidiyao se hetubu, yo Loma yodi kabatanuwaga magaina Masedoniya tehana ne unai.

Temenai ka miya mayadai hisa, ¹³na Sabatiyena magai wa ka pesagabaei ka lau sagasaga dedekanaena. Yoma nuwatu meta tenem teha ne unai kabo Dius tamowaidiyao yodi kabatapwatapwalolo. Ka lobai ede ka tulidobi na ka hetubu ka hedehededelau sinesineo hekadi se lagegogoima wa udiyedi.

¹⁴Taulapulapui wa hesau hesana ede Lidiya, iya meta Taiyatila waihiuna. Kana paisowa ede kaleko namwanamwadi taulokulokedi.

^{*}16:3 Dius tamowaidi Timoti se kitalobai meta iya Dius tamowaina hesau, sinana debanaena. Dius yodi hali Dius nige se pelitome meta se kitadobidobiyeidi yo nige se lapulau udiyedi. Na Paulo yona laulau meta magai maudoidi udiyedi kabo se bagunalau Dius yodi sunago udiyedi se lauguguya. Unai Timoti ye hepelitome.

[†]16:8 Tolowasi meta magai lakilakina gabwa dedekanaena, teha Misiya unai.

[‡]16:10 Buka te taukulina Luka ka ye kuli meta ta nuwatulobai Tolowasi unai Luka Paulo ye hailobai na maiyana se kadau se lau Pilipi.

Lidiya meta Yaubada taukaihelahuina,[¶] na Yaubada iya nuwana ye hemasalaha, ede ye lapulapuinamwanamwa yo ye kawamamohoi Paulo yona lauguguya wa unai. ¹⁵Iya ma kana bodao ka hebatisoidi, na kabo ye kaibwadaigai bena ka lau yona numa, ye wane, “Ena kwa kawamamohoiyegau yau Guiyau tausunumaena, kabo kwa laoma yogu numa unai kwa miya.” Ye kaibwadaigai ede ka lau yona numa wa unai ka miya.

Paulo yo Sailasi numatutugudu unai

¹⁶Mayadai hesau ka laulau kabatapwalolo magaina wa unai na heyayai tauhaina waihiuna hesau ye lobaigai. Yaluwa yababana waihiu ne unai ye luwu na ye hesonoga, na kana paisowa ede saha sola nige se tubu meta ye hedehedehemasalahadi. Na paisowa ne unai kana tanuwagao yodi moni lakilakina ye ginauli. ¹⁷Waihiu wa ye hemuhemuliwatanigai na ye heyoheyoga ma kalina lakilakina ye wane, “Teina tamowai ta Yaubada saesaekalilina yona taupaisowa. Siya kabo se hedehedelaowa kalimiuyena idohagi na kabo mauli kwa lobai.” ¹⁸Mayadai maudoina waihiu wa yona hedehedede kesekesegana. Unai Paulo ye tausi'ololo yo ye kouyalayalakalili, ede ye hededelau yaluwa yabayababana wa unai ye wane, “Yesu Keliso hesanaena ya hedelaowa, waihiu ta ku pesagabaei.” Mahanana ne unai yaluwa yabayababana waihiu wa ye laugabaei.

¹⁹Waihiu wa kana tanuwagao wa se nuwatulobai meta yodi gogo kabahaidi kamwasana se heyababa, unai Paulo yo Sailasi se haidi se laedi kabalokulokune unai, gabemani tamowaidiyao udiyedi bena se helauhetaladi. ²⁰Na kabo

se hededelau tautolehedudulai tamowaidiyao udiyedi se wane, “Teina Dius tamowaidiyao ta debadiyena yoda magai ta tamowaidiyao maudoidi se hetalagegagaga! ²¹Siya laulau se lauhekataedi ta meta kita Loma tamowaidiyao yoda laugagayo unai nige gonowana ta kawanamwanamwaedi yo ta ginaulidi!” ²²Bodalakilaki waihiu kana tanuwagao wa se saguidi na Paulo yo Sailasi se hegiludi, unai tautolehedudulai tamowaidiyao se hedede kadi luwuluwu se haigabaisinasinalaedi na se sapidi. ²³Se sapidi ye gehe kabo se laedi numatutugudu unai se toledi na se hededelau numatutugudu wa taukitahetetena unai bena ye kitahetetenamwanamwaedi na tabu se wasawasabu. ²⁴Ede Paulo yo Sailasi ye haidi numatutugudu luwamolosina unai ye toledi na kaedi se senihekahinilaedi kaiwa tehadiyao polopolohedi udiyedi.

²⁵Boniyai duwaduwalina unai se tapwalolo yo se wanawana yo Yaubada se hedehedebasae, na numatutugudu wa unai kadi kahao wa meta se lapulapui. ²⁶Mahanana ne unai mwanikuniku lakilakina, na numatutugudu wa yona kabatolo ye nukunuku. Makesega keda gududi maudoidi se tasoke na numa wa unai tamowai maudoidi kaedi yo nimadi senidiyao se bekuhai. ²⁷Numatutugudu taukitahetetena wa ye kenosiliyatama na ye kitadobi meta keda gududiyao wa se tasokeke, ede ye siliyatakalili na yona nuwatu meta Paulo ma kana kahao wa se wasabuko. Unai yona kelepa ye hai bena ye bom ye unuhemwaloi'uyoi. ²⁸Na Paulo ye yogalau iya unai ye wane, “Tabu ku unu'unuhemwaloi'uyoigo! Kai maudoimai ede teinai!” ²⁹Ede

[¶]**16:14** *Yaubada taukaihelahuina* kaniyona ede iya dagela sinena, na ye nuwabuiko Yaubada ye kaihelahui gonogonowana doha Dius tamowaidiyao.

numatutugudu taukitahetetena wa ye yoga ede osili se baheiyama na ye dobi, na ma matausina ye tulibono Paulo yo Sailasi talanuwadi wa unai. ³⁰Na kabo ye woyahesepadi na ye henamaiyedi ye wane, “Tautaubadao, taba saha ya ginauli kabo ya mauli?” ³¹Se hededelau iya unai se wane, “Guiyau Yesu ku kawamamohoiyei yo ku sunumaei na kabo ku mauli, kowa yo yom numa tamowaidiyao maudoidi hinage.” ³²Na kabo Paulo yo Sailasi Guiyau wasana se hededehehemasalaha iya yo yona numa tamowaidiyao wa udiyedi. ³³Boniyaina ne unai ye haidi ye laedi, taudi gaidiyao wa ye deulidi, na kabo Paulo yo Sailasi numatutugudu taukitahetetena wa yo yona numa tamowaidiyao maudoidi se hebabatisoidi. ³⁴Kabo Paulo yo Sailasi ye woyalaedi yona numa unai na kai ye moseidi se kai. Iya yo yona numa tamowaidiyao maudoidi wa se gwaualakalili, matawuwuna se nuwabui yo Yaubada se kawamamohoiyei.

³⁵Mala ye tom kabo tautolehedudulai tamowaidiyao wa yodi taupaisowa se hetamalidi se lau numatutugudu taukitahetetena wa unai se hededelau kabo Paulo yo Sailasi ye hepesadi. ³⁶Numatutugudu taukitahetetena wa Paulo yona ye hedehedede ye wane, “Tautolehedudulai tamowaidiyao wa se hedede meta kabo ya yailigabaegomiu. Unai kabo kwa pesa na daumwaliyena kwa lau.” ³⁷Na Paulo ye hededelau tautolehedudulai yodi taupaisowa wa udiyedi ye wane, “Kai meta Loma yodi laugagayo logulogunaena taumiya. Unai nige gonowana se sapigai boda matadiyena yo se tolegai numatutugudu unai, na nige kama mata hesau se lobai. Na bena wadawadamyena se hetamaligai ka lau. Taba nige! Siya taba se laoma na se woyahesepagai!”

³⁸Tautolehedudulai tamowaidiyao yodi taupaisowa wa se uyoma se hededelau udiyedi meta Paulo yo Sailasi Loma yodi laugagayo logulogunaena taumiya. Hedehedede wa se lapui meta se siliyatakalili. ³⁹Unai se laoma Paulo yo Sailasi udiyedi yodi hededehedudulai se ginauli ye gehe kabo se woyahesepadi se laedi na se hededebigabigalau udiyedi taba magai ne se laugabaei. ⁴⁰Na Paulo yo Sailasi se lau Lidiya yona numa unai na taukawamamohoi hekadi wa se kitadi ede se hededehebayao'uyoidi, na kabo se dahalai se lau.

Paulo yo Sailasi Tesalonika unai

17 Se dahalai ede se lau Ampipolisi. Na mala ye tom kabo se lau Apoloniya se laugabae, na kabo se lau Tesalonika unai se lage. Temenai meta Dius yodi sunago hesau. ²Paulo yona miyamiya unai mayadai Sabati haiyona udiyedi ye lau sunago wa unai ye mwalae, na Dius tamowaidiyao maidanao kulikuli tabudi kaniyodi wa se hedehededeidi. ³Ye hededehehemasalaha meta Yaubada yona hineli unai Keliso ye kamkamna yo ye tolo'uyo, yo ye wane, “Yesu ya hetahetala'usei ta, iya ede Keliso.” ⁴Dius tamowaidi hekadi nuwadiyao se haidi, yo Giliki tamowaidiyao siya Yaubada taukaihelahuina yo sinesinebadao lakilakidi gwaudi hinage se patulau Paulo yo Sailasi udiyedi.

⁵Na Dius tamowaidiyao wa Paulo yo Sailasi se kaikalomagigiliyedi. Unai taulaulaugaibu yo tauwalobayabayao hekadi se yogagoidima, na se kabiboda yo magai tamowaidiyao maudoidi se hekoipilidi. Kabo se lau Yasona yona numa unai Paulo yo Sailasi se wasenedi bena se woyaidima boda wa udiyedi. ⁶Na nige se lobaidi ede Yasona yo taukawamamohoi tamowaidiyao

hekadi se tabekokokokolidi se laedi magai wa taukitahetetena lakilakidiyao udiyedi, na se heyoheyoga se wane, “Paulo yo Sailasi tanoubu maudoina tamowaidiyao se hekouyalayaladiko yo hinage se laomako inai, ⁷na Yasona iya tauhemiyadi ede. Teina maudoidi ta siya Sisa yona laugagayo tau'utusina matawuwuna se wane tamowai hesau meta iya wasawasa, hesana ede Yesu.” ⁸Hedehedede wa se lapui ede boda wa yo magai taukitahetetena tamowaidiyao wa meta se kouyalayalakalili ⁹na se hedede Yasona ma kana kahao wa moni lakilakina se tole kabahematausidi,[§] na kabo se kabigabaedi se lau.

Paulo yo Sailasi Beleya unai

¹⁰Boniyaina ne unai taukawa-mamohoi wa Paulo yo Sailasi se hetamalidi se lau Beleya. Se lage menai kabo se lau Dius yodi sunago unai se lauguguya. ¹¹Na Dius tamowaidiyao Beleya unai taumiya wa meta se lapulapuinamwanamwakalili Paulo yo Sailasi udiyedi, na kabo siya Tesalonika unai taumiya wa. Mayadai maudoina unai kulikuli tabudiyao se kitahekasadi, Paulo yo Sailasi saha se lauguguyaei wa meta mamohoi o nige. ¹²Na se lobai meta yodi lauguguya wa mamohoina, unai Dius tamowaidiyao gwaudi Yesu se kawamamohoyei, yo Giliki tamowaidiyao sinesineo hekahekasididi yo hinage Giliki tatao hekadi.

¹³Na Dius Tesalonika unai taumiya wa wasa se lapui meta Paulo ede Be-

leya unai Yaubada wasana ye laulau-guguyaei. Unai kabo se laoma boda maudoidi wa se henuwasaedi bena Paulo se hewaiunu. ¹⁴Unai taukawamamohoi tamowaidiyao wa kadi kahao hekadiyo maiyadi Paulo se hetamalidi se dobi gabwa. Na Sailasi yo Timoti meta Beleya unai se miyamiya. ¹⁵Na taudobi wa se lulage se dobi na waga hesau unai se gelu se lau Ateni. Ateni unai se lage kabo Paulo ye hededelau maidanao taulau wa udiyedi bena taba se uyo na Sailasi yo Timoti se hetamalimwamwayauyedi se laoma iya unai.

Paulo Ateni unai

¹⁶Paulo Ateni unai kana kahao wa ye nayanayaidi, na ye kita meta magai wa unai koitau ye badokalili, ede ye nuwayababakalili. ¹⁷Unai ye lau Dius yodi sunago unai ye hedehededelau Dius yo dagela tamowaidiyao Yaubada taukaihelauina udiyedi; yo hinage mayadai maudoina ye lau kabalokulokune unai na ye hedehededelau tautupagogo wa udiyedi, ¹⁸meta Yesu yo yona tolo'uyo wasana namwanamwana ye wasaduwaiyei. Unai tausonoga tamowaidiyao Paulo maiyanao se hedehedede yo yodi kawamamohoi wa se hetala. Tausonoga wa meta boda labui tamowaidiyao. Hekadi ede Epikulasi kana bodao, yo hekadi

§17:9 Moni lakilakina wa meta kabahemahematausi. Ena Yasona ma kana kahao pilipili hesau se ginauli, kabo gabemani moni wa se kabihekahini, na ena daumwaliyena se miyamiya, kabo moni ne se hai'uyoi.

Sitoiko bodadiyao.** Hekadi se wane, “Teina tauhedehededegaibu ta saha bena ye lauhekataei?” Na hekadi se wane, “Teina kana kao doha magai hekadi yaubadadiyao†† lauhekatadi unai bena ye hekatada.”¹⁹ Ede Paulo se hai se laei Aliyopagasi‡‡ unai na se hededelau unai se wane, “Taba gonwana yom lauekata hauhauna wa ku hededehemasalaha kalimaiyena.²⁰ Matawuwuna yom hedehedede hauhaudi te ka lapuidi, unai ka henuwa bena kaniyodi kabidi ka kata.”²¹ Ateni tamowaidiyao maudoidi yo magai hekadi tamowaidiyao menai taumiya mayadai maudoina kadi paisowa ede hedehedede hauhaudi se lapulapuidi yo udiyedi se hedehedede.

²²Na Paulo ye tolo yodi koigogo wa unai na ye hededelau udiyedi ye wane, “Ateni tataodiyao! Ya kita meta yomi taba'ohu unai kwa taubigakalili.²³ Yogu taihile unai yomi kabataba'ohu ginaulidi ya kaikewaidi na kabakaitalasangam hesau ya kita unai teina kulikuli ta ye masalaha: **YE LAU YAUBADA NIGE KABINA KA KATA UNAI.** Na saha kwa taba'ohui ta nige kabina kwa kata unai kabo ya hededehemasalaha kalimiyena.

²⁴Yaubada kaiyaulina yo ginauli maudoidi tauginaulidi, iya galewa yo tanoubu Guiyauna. Unai numa tamowai nimadiyena se ginaulidi

iya nige udiyedi ye miyamiya.²⁵ Yo tamowai nige gonwana iya se sagui matawuwuna iya nige ginauli hesau unai ye deha, na iya tamowai maudoidi yodi mauli yo yawasidi yo ginauli maudoidi ye moseidi.²⁶ Tamowai kesega ye ginaulibagunai, na unai boda udoi'udo'i ye ginaulidi, na siya bena tanoubu maudoina se miyahemwayau. Na yodi huya yo yodi teha ye hinelidi udiyedi bena se miya.²⁷ Yaubada ginauli maudoidi ta ye ginaulidi na ye henuwa tamowai bena iya se wasenei na yodi kaikaipate unai bena iya se lobai, matawuwuna iya maudoida dedekadaena.²⁸ Doha hinage yomi taukulikuli hekadiyo se hedede se wane, ‘Iya unai ta miya yo ta sae ta dobi yo ta maumauli.’ Yo hinage se wane, ‘Kita iya natunao.’²⁹ Mamohoi, kita Yaubada natunao. Unai taba nige ta nuwatui meta Yaubada kana kao doha koitau tamowai yodi sonogaena se ginauli gole o siluba o weku unai.³⁰ Beyabeyana tamowai wa Yaubada nige kabina se kata na iyamo yodi nuwapwanopwano wa unai Yaubada nige saha hesau ye ginauli. Na teina huya ta unai ye hededelau teha maudoidi tamowaidiyao maudoidi udiyedi bena se nuwabui.³¹ Matawuwuna mayadai ye toleyako unai kabo yona kaisunuwa tamowaina tanoubu maudoina ye hinelidi, na yona hneli ne kabo dudulai unai. Teina ye

**17:18 *Epikulasi* ma kana bodao se hedede meta tanoubu ta ye bom ye tubu, nige tauginaulina. Yo hinage se wane, taba tamowai hesau ye boita, kabo yaluwana hinage ye boita. Unai tamowai yona mauli namwanamwana ede huya maudoina se bom yodi gadosisi mo se laulauwatanidi yo ye gwaugwayuala mo. *Sitoiko* bodadiyao hinage se hedede meta tamowai yona huyaboita unai yaluwana hinage ye boita. Na iyamo se hedede meta tamowai bena yona nuwatu mo ye lauwatani, na tauna yona kamkamna yo yona namwa taba nige ye modei. Kaniyona ede tamowai nuwana bena iya tauna ye tanuwagai.

††17:18 Yodi nuwatu meta *Tolo'uyo* hinage yaubada hesau hesana.

‡‡17:19 *Aliyopagasi* kaniyona ede *Alesi yona kuduli*. Alesi meta Giliki yodi yaubada hesau, iyala yo tulutululu tanuwagadi. Kuduli wa unai meta tausonoga tamowaidiyao Ateni unai taumiya wa yodi kabakoikoigogo numana. Na yodi koigogo hinage hesana se katai Aliyopagasi.

hemamohoiyei tamowai maudoidi udiyedi matawuwuna Yesu boita unai ye hetolo'uyoi.”

³²Tauboiboita yodi tolo'uyo hedehed-edena wa se lapui ede hekadiyo Paulo se talatalawasiyei, na hekadiyo se wane, “Ka henuwa bena huya hesau hedehedede ta ku hedede'uyoi ka lapui.” ³³Na teina unai kabo Paulo koigogo wa ye laugabaei. ³⁴Na tamowai hekadi se patulau Paulo unai na Yesu se kawamamohoiyei. Kadi boda wa unai Daiyanisiyasi, iya meta Aliyopagasi unai taukoikogogo wa tamowaina hesau, yo hinage waihiu hesau hesana Damalisi, yo hinage tamowai hekadi.

Paulo Kolinito unai

18 Na kabo Paulo Ateni ye laugabaei na ye lau Kolinito. ²Temenai Dius tamowaina hesau hesana Akuila. Iya Pontasi tamowaina, na beyabeyana ye lau Italiya magaina lakilakina Loma unai ye miya. Na Loma kadi tanuwaga saesaena sisa Kolodiyasi ye hedede meta Dius tamowaidiyao maudoidi Loma se dahalaegabaei. Unai Akuila ma mwana Pilisila se lau Kolinito unai se miya. Nige bayaona na Paulo ye lage, na yona taihile unai ye lobaidi. ³Akuila ma mwanena kadi paisowa ede tenti[¶] se laulauginauli, na Paulo hinage paisowa wa kabina ye kata. Unai maiyanao se miya na se paisowagogo. ⁴Na Sabati maudoina Paulo ye lau Dius yodi sunago unai, na Dius yo Giliki tamowaidiyao maiyanao se hedehedede, na Paulo ye kaipate bena Yesu kabina se kata yo se sunumaei.

⁵Na huyana Sailasi yo Timoti Masedoniya unai se laoma, kabo Paulo tentig-

inauli paisowana wa ye hekaiyawasi na huya maudoina ye laulauguguya. Dius tamowaidiyao udiyedi ye hedede-hemasalaha meta Yesu iya Keliso ede. ⁶Ye lau ee Dius tamowaidiyao wa Paulo se hewaiunu yo se kawalupolupoi, kabo kana kaleko ye koinihinihiyeidi, na ye hededelau udiyedi ye wane, “Kwasinamiu giluna komiu kwa bom kalimiuena! Yau nige kagu giluhesau. Unai kabo ya laugabaegomiu na ya lau dagela tamowaidiyao udiyedi ya lauguguya.” ⁷Na kabo Paulo sunago wa unai ye pesa na ye lau Titiyas Diyasitasi yona numa unai ye lauguguya. Iya meta Yaubada taukaihelahuina hesau, na yona numa wa meta Dius yodi sunago dedekanaena. ⁸Na Dius yodi sunago tanuwagana hesana Kilipasi ma kana bodao maudoidi se kawamamohoi Guiyau unai. Yo hinage Kolinito tamowaidiyao gwaudi Yesu wasana se lapui yo se kawamamohoiyei, ede Paulo ma kana kahao tamowai wa se hebabatisoidi.

⁹Boniyai hesau unai Paulo yona nuwanuwatu unai Yaubada tautau hesau ye hemasalaha unai, meta Guiyau ye hededelau iya unai ye wane, “Tabu ku matausi, na yom lauguguya ne bena ye laulau! Tabu ku mwanomwanou, ¹⁰matawuwuna yau ede maidam. Nige gonowana tamowai hesau ye hewaiunugo yo ye hekamkamnago. Kana kao ede magari ta unai yogu tamowai se bado.” ¹¹Na bolimai kesega yo tehana Paulo Kolinito unai ye miya, na huya maudoina Yaubada yona hedehedede unai tamowai wa ye hekatadi.

¹²Huyana wa unai Galiyo yona huyatanuwaga Akaiya^{§§} unai. Na Dius ta-

[¶]18:3 Tenti meta tautaitaihile yodi numa, kaleko yo suisui dahidi udiyedi se bodidi. Kaikaiwa se hetolodi na tenti se tolesini kewadi unai, na mainaena se momosihakahinidi.

^{§§}18:12 Akaiya meta basileiya tehana hesana, na Kolinito ede Akaiya magaina lakilakina hesau.

mowaidiyao se hebodakesega na Paulo se hewaiunu, na se hai se laei Galiyo yona kabahelahelauhetala unai. ¹³Na se hegilu se wane, “Teina tamowai ta boda ye hekatadi Yaubada taba'ohuina kabik-abina hauhauna unai, meta laugagayo ye utusi.”

¹⁴Paulo bena kabo ye hedehedede, na Galiyo ye hededelau Dius tamowaidiyao wa udiyedi ye wane, “Dius tamowaidiyao! Taba tamowai ta laulau yababana o yababa lakilakina hesau ye ginauli, kabo gonowana ya lapulau yomi hetalapili ta unai. ¹⁵Na iyamo hedehedede kaniyodi yo tamowai hesadiyao yo yomi laugagayo debadiyena kwa haikawayagala ta, unai komiu kwa bom kwa tolehedudulai'uyoigomiu. Yau taba nige nuwatu ta ya tolehedudulaidi.” ¹⁶Kabo ye hedede kabalauhetala numana wa unai se hepesadi.

¹⁷Na kabo boda maudoidi Dius yodi sunago tanuwagana Sostenisi se hai na se bibigwadagwadai kabalauhetala numana kawamatana wa unai. Na Galiyo nige ye modelau udiyedi.

Paulo ye uyo Antiyoka na kabo yona kadau hehaiyonana ye hetubu

¹⁸Na Paulo sola ye miyamiya Kolinito unai huyalohaloha. Na kabo kana kahao wa ye laugabaedi na Pilisila yo Akuila maiyanao se dobi Senkiliya. Temenai Paulo yona hedehededekaigwala ye ginauliyako wa debanaena ede iya kuluna wa se yaligabae.* Na kabo se gelu bena se lau Siliya. ¹⁹Yodi kadau wa unai Epeso unai se duna, ede Pilisila yo

Akuila temenai se miya. Na Paulo meta mayadai hisa mo menai ye miya.

Yona miya wa unai Paulo ye lau sunago unai na Dius tamowaidiyao maiyanao se hedehedede. ²⁰Na se kaib-wada bena maiyadi se babawa, na nige ye henuwa. ²¹Na yona huyagelu mayadaina unai ye hededelau udiyedi ye wane, “Ena Yaubada yona nuwatu yena, kabo ya uyoma.” Na kabo wagaena ye gelu na Epeso ye laugabaei.

²²Se kadau se lau ee Sisaliya unai se duna. Na Paulo ye pesa ye sae Yelusalema unai ekalesiya bodadi ye hailobaidi. Na kabo ye dobi Antiyoka. ²³Antiyoka unai mayadai hisa ye miya, na kabo ye dahalai'uyo ye lau Galatiya yo Pilidiya magaidiyao ye kaitaumanaidi na Yesu tauhemuliwatanina maudoidi wa ye hededehebayaodi.

Pilisila yo Akuila Apolosa se hekatanamwanamwae

²⁴Huyana Paulo sola ma kadauna, na Alesandiliya tamowaina hesau hesana Apolosa ye laoma Epeso. Iya Dius tamowaina tausonoga hesau, na kulikuli tabudi kabidi ye katakalili, ²⁵yo Guiyau wasana hinage kabina ye kata. Ye hedehedede ma nuwakohihaina yo Yesu wasana ye lauhekatanamwanamwaei. Na iyamo Yowane yona hebahebatiso mo kabina ye kata, na babatiso Yesu hesanaena nigele. ²⁶Iya ye hetubu ye hedehedede ma nuwabayaona sunago unai. Na Pilisila yo Akuila yona hedehedede wa se lapui ede se kaib-wadai ye lau yodi numana unai, na Yesu wasana unai se hededehasaha-

***18:18 Hedehededekaigwala** Paulo ye ginauli wa meta nige kabina ta kata kauyana yo matawuwuna saha to ye ginauli. Paulo yona huyaena, taba tamowai hesau ye kaiboita na Yaubada ye sagui yo ye gilihai, kabo tamowai wa ye kaigwala, meta ye hineli kabo huyakubwakubwa o huyalohaloha ye mose'uyoi Yaubada unai. Huyu wa kana siga ye gehe, kabo kuluna ye yaligabae. Apostolo 21:23 unai hinage hedehemasalaha hesau.

sai na se hekatanamwanamwaei idohagi Yaubada tamowai ye hemauidi.[†]

²⁷Huya hesau kabo Apolosa ye henuwa bena ye lau Akaiya, tausunuma bena ye saguidi. Ede tausunuma Epeso unai iya se hededehebayao na leta se kuli ye lau tauhemuliwatani Akaiya unai taumiya wa udiyedi, bena iya se hailobai. Ye lage ede taukawamamohoi ye sagukaliliyedi.²⁸ Meta tamowai maudoidi matadiyena ye hededebyaokalili Dius tamowaidiyao udiyedi na kulikuli tabudi udiyedi ye hemamohoiyei meta Yesu iya Keliso ede.

Paulo Epeso unai

19 Huyana Apolosa Kolinito unai ye babawa, kabo Paulo Pilidiya ye laugabaei na ye dobi Epeso unai ye lage. Temenai tauhemuliwatani hekadi ye lobaidi ²na ye henamaiyedi ye wane, “Huyana kwa kawamamohoi, Yaluwa Tabuna kwa hai, o nige?” Na se wane, “Nige! Yaluwa Tabuna nige kabina ka kata, yo sola nige wasana ka lapui.”³ Unai Paulo ye wane, “Na babatiso sahasahana unai se hebabatisoigomiu?” Se wane, “Yowane yona hebahebabatiso.”⁴ Na Paulo ye wane, “Yowane yona hebahebabatiso meta nuwabui babatisona. Iya ye hededelau boda wa udiyedi meta tamowai hesau kabo ye mulitama, bena iya unai se kawamamohoi. Tamowaina ede Yesu.”⁵ Hedehedede wa se lapui ede Paulo ye hebabatoidi Guiyau Yesu hesanaena.⁶ Na huyana Paulo ni mana wa ye tolesae kuludi wa udiyedi meta Yaluwa Tabuna ye hemwayaudi, na kalina udoi'udoi udiyedi se hedehedede,[‡] yo hinage Yaubada yona nuwatu ye mosedi na se hededehemasalahadi.[¶]

⁷Na taubabatiso wa nuwana badodi ede saudoudoi-labui.

⁸Nawalai haiyona Paulo ye laulau sunago unai na ma nuwabayaona ye laulauguguya. Na maiyanao se hedehedede yo Yaubada yona basileiya se hetahetala, na ye kaipate bena se nuwabui na Yesu se kawamamohoiyei.⁹ Na hekadiyo se nuwakwailokalili, na nige se henuwa bena se kawamamohoiyei, na boda matadiyena Guiyau wasana se hededeyababaei. Unai Paulo sunago wa ye laugabaei, na tauhemuliwatani maidanao se lau Tailenasi yona kabalauhekata numana unai se koikoigogoi. Na mayadai badobado taulaoma maiyanao se hedehedede.¹⁰ Teina paisowa te ye lau ee bolimai labui. Na Dius yo Giliki tamowaidi maudoidi teha Eisiya unai taumiya Guiyau wasana se lapui.

Siba natunao Yesu hesana se hepaisowagaibui

¹¹Yaubada Paulo ye hepaisowa na laulau gigigigibwalikalilidi ye ginaulidi,¹² ede hinage Paulo yona hagesi yo kaleko hekadi ye hepaisowadiko wa se haidi se laedi taukasikasiyebwa udiyedi se hesaudi, ede se namwanamwa, yo hinage yaluwa yabayababadi tamowai se pesagabaedi.

¹³Dius tamowaidiyao hekadi kadi paisowa se lau magari hekadi udiyedi yaluwa yabayababadi tamowai se luwuidi wa se hededehepesadi, na se kaipate bena Guiyau Yesu hesana se hepaisowa, na se wane, “Paulo Yesu ye lauguguyaei wa, iya hesanaena ya hededelaowa: Tamowai ta ku pesagabaei!”

[†]18:26 Kalina Giliki unai Luka ye kuli meta keda ye lau Yaubada unai se hekata.

[‡]19:6 Kalina udoi'udoi meta hinage gonowana ta bui ta wane kalina Yaluwa Tabuna ye moseidi.

[¶]19:6 Iya ede se hededepeloweta.

¹⁴Boda wa luwadiyena meta Siba natunao tatao haligigi-labui. Tamadi meta Dius yodi taukaitalasam tauwoyaidi hesau. Taudi haligigi-labui ta tenem kabikabi ne se hepahepaisowa. ¹⁵Na huya hesau yaluwa yabayababana ye hededelau udiyedi ye wane, “Yesu kabina ya kata, yo hinage Paulo kabina ya kata, na komiu meta kaiteyadi?” ¹⁶Na tamowai wa ye tolo ede Siba natunao haligigi-labui wa ye luluidi na yodi bayao ye saedikwaidi yo ye bibiheyababakaliliyedi, na numa wa unai se heloipesa ma kadi gai yo ma tau-gaibudi. ¹⁷Na wasa wa ye lau Dius yo Giliki tamowaidiyao taumiya Epeso unai na se lapui, meta se matausikalikalili, yo Guiyau Yesu se hededetausaei.

¹⁸Taunuwabuihauhau wa gwaudi se tolo boda matadiyena na yodi yababa se hededehemalahadi. ¹⁹Na hekadi kukula tauhepahepaisowadi kadi kukula bukadiyao se baheidima na boda wa matadiyena se gabudi. Buka wa maisadiyao se tolegogoidi meta maisadi lakina ede moni siluba 50,000.[§] ²⁰Teina doha yo Guiyau yona gigibwali unai iya wasana ye laki ye lau yo ye bayao.

Paulo yona kadau hinelina

²¹Ginauli saha se tubutubu ta mulidiyena Yaluwa Tabuna Paulo ye hekata bena ye lau Masedoniya yo Akaiya, na kabo ye uyo Yelusalema. Na ye wane, “Yaubada ye henuwa meta kabo hinage ya lau Loma.” ²²Na kabo tausaguina labui Timoti yo Elastasi ye hetamalidi se baguna se lau Masedoniya, na iya sola ye miya huyakubwakubwa teha Eisiya unai.

Epeso unai boda se hetalagegagaga

²³Na huyana ne unai pilipili lakilakina hesau ye tubu Epeso unai Guiyau

wasana debanaena. ²⁴***Pilipili wa Dimitiliyasi unai ye tubu.*** Iya meta siluba paiswana ye ginaginauli, yo hinage yona taupusapusa tamowaidiyao meta se bado. Epeso unai meta Giliki yodi yaubada Atemisi yona numa tabuna. Na Dimitiliyasi maiyana taupaisowa kadi paisowa ede silubaena numa gagigagilidi se laulauginaulidi kadi kao doha numa tabuna wa, na se lokuneidi, meta unai moni lakilakina se haihai.

²⁵Dimitiliyasi yona taupaisowa ye yogagogoidima, yo siluba taupaisowaina hekadi hinage, na ye wane, “Tatao, kabina kwa kata meta teina yoda paisowa ta unai moni yo gogo lakilakidi ta haihaidi. ²⁶Na Paulo kwa kita yo wasana kwa lapuiyako meta ye wane, “Tamowai nimadiyena yaubada se ginaulidi meta siya nige yaubada mamohoi.’ Unai bodalakilaki se nuwabui yo Paulo se hemuliwatani, yoda magai ta Epeso unai, yo hinage teha Eisiya maudoina unai. ²⁷Na yona yababa meta teha haiyona unai: Yoda nimapaisowa ta hesana namwanamwana ta kabo ye gehe, yo yoda yaubada saesaena Atemisi yona numa tabuna hekasisina tamowai kalidiyena kabo ye gehe, yo hinage Atemisi teha Eisiya yo tanoubu maudoina se kaihelahui ta yona wasawasa kabo se kitadobidobikaliliyei.”

²⁸Hedehedede wa se lapui ede se koipilikalili na ma kalina lakilakidi se heyoheyoga se wane, “Kita Epeso yoda yaubada Atemisi meta ye saekalikalili!” ²⁹Nige bayaona na magai wa tamowaidi maudoidi meta se hetalagegagagalili. Boda wa Gaiyasi yo Alistakasi siya Masedoniya tamowaidiyao Paulo maidanao se laoma wa se kabihekahinidi na se woyaidi se laedi konseti kabakaikewa numana unai. ³⁰Paulo ye henuwa

[§]19:19 Moni siluba 50,000 lakina meta 5,000,000 Kina ye saedikwai.

bena ye lau na boda wa matadiyena ye tolo na ye hedehegedelau udiyedi, na tauhemuliwatani tamowaidiyao hekadiyo se hedehekeiyawasi.³¹ Yo hinage magai ne babadadiyao hekadi siya Paulo kehanao wasa se hetamalilaei iya unai se kaibwada bena tabu ye laulau konseti kabakaikewa unai. Ede Paulo nige ye lau.

³² Konseti kabakaikewa numana unai bodalakilaki wa meta se nuwapwanopwano. Hekadiyo se yogahisae se wane doha teina, yo hinage tamowai hekadiyo ginauli hekadi hesabadi se yogayogahi, na boda wa luwanaena tamowai se bado meta nige kabina se kata matawuwuna saha to se laomagogoi. ³³ Dius tamowaidiyao wa Alekisenda se hedehegedelau unai taba ye sae boda wa matadiyena ye tolo bena pilipili ta ye hedehegedudulai meta nige Dius kadi gilulau hesau. Ye tolo na nimana ye lausinidi na ye koyiyedi bena taba boda wa se mwanou, na ye kaupate bena ye hedehegedelau udiyedi. ³⁴ Na boda wa se kitalobai meta iya Dius tamowaina hesau, ede se koipilikalili na mahana lohaloha unai se yogayogahigogoi ma kalina lakilakidi se wane, "Atemisi ye saekalili!"**

³⁵ Na kabo magai ne kadi tanuwaga lakilakina hesau boda wa ye hedehekeiyawasidi na ye wane, "Epeso tamowaidiyao! Tanoubu maudoina kabina se kata meta kita Epeso Atemisi yona numa tabuna yo koitauna galewa ne unai ye bekudobima wa taukitahetetena ede. ³⁶ Na saha kwa hetala'usei ta meta taba nige hesau ye uhalaei o ye nuwapwanopwano. Unai tabu kwa mod-ekalili teina saha kwa lapui ta unai, yo tabu saha hesau yababana kwa ginaginauli. ³⁷ Teina tamowai ta kwa woy-

aidima inai ta meta nige numa tabuna unai saha hesau se kaiwahali, yo siya yoda yaubada nige se hedeheheyababa. ³⁸ Ena Dimitiliyasi yo yona taupusapusa tamowaidi se henuwa bena tamowai hesau se hegilu, meta taba se laei tau-tolehedudulai udiyedi, kabo se hinelihekasa kaiteya yona dudulai. ³⁹ Na ena ginauli hesau bena kwa hedudulai, meta kwa lau magai tamowaidi yodi koi-gogo unai, na kabo se tolehedudulai. ⁴⁰ Yoda hetalagegageda ta debanaena ya matausikalili, matawuwuna Loma kadi tanuwaga ena taba ye lapui meta kabo se haida yo se hekamkamnada. Na ena taba se henamaiyeda kada mata wuwuna saha, meta nige gonowana saha hesau ta hedehegede." ⁴¹ Yona hedehegede gehena wa unai boda wa ye hetamaligwaligwalidi.

Paulo ye lau Masedoniya yo Akaiya udiyedi taukawamamohoi wa ye hedehehebayaodi, na ye uyo Tolowasi

20 Huyana hetalagegageda wa ye gehe kabo Paulo tauhemuliwatani wa ye yogagogoidi na ye hedehehebayaodi, na kabo ye laukaiyoniyedi na ye dahalai ye lau Masedoniya. ² Masedoniya tehana maudoina ye tauhetakikili, na tausunuma tamowaidiyao wa ye hedehehebayaodi, na kabo ye kadau ye dobi teha Giliki. ³ Temenai ye miya nawalai haiyona, na kabo ye kabinonoha na bena ye gelu ye lau Siliya. Na ye lapui meta Dius tamowaidiyao se koitalaliu bena kabo se unui, ede nuwana ye hineli'uyoi bena ye seuyo Masedoniya. ⁴ Paulo tauhemuliwatanina kadau ta unai, siya ede teina: Sopatelo meta Pilusi natuna,

** **19:34** Yodi hedehegede wa kaniyona mamohoina meta teina: "Kai Epeso yoda yaubada Atemisi meta iya ye bom ye saekalili!", meta kalina Giliki unai hedehegede kubwakubwana. Unai kalina Saliba unai bena hinage musamusana ye kubwa matawuwuna se yogayogahi.

iya Beleya tamowaina; Alistakasi yo Sikandas Tesalonika tamowaidiyao; Timoti; Gaiyasi Debi tamowaina; yo Tikikasi yo Tolopimasi siya teha Eisiya tamowaidiyao. ⁵Teina tamowai ta se baguna se lau Tolowasi unai se nayanayaigai.^{††} ⁶Na kai Pilipi unai ka miya, na Pwalawa Nige Yistina Henuwaisinina mulinaena kabo ka gelu. Na mayadai haligigi ka kadauyei, kabo ka duna Tolowasi unai kama kahao wa ka lobaidi, ede temenai ka miya mayadai haligigi-labui.

Yutikas boita unai ye tolo'uyo

⁷Yoma miya Tolowasi unai mayadaina gehegehena meta Sabati,^{‡‡} na meimeilahina ne unai ka laomagogo numa hesau unai bena Guiyau yona kaikaigogo henuwaisinina ka hai. Na Paulo ye lauguguya tamowai wa udiyedi, na ye hedehedede ye lau ee boniyai duwaduwalina, matawuwuna mala ye tom kabo ye dahalai'uyo. ⁸Numa wa heisina hehaiyonana yoma kabakoigogo bilina unai meta lampa gwaudi se gabudi na se kalakalasi. ⁹Na bili wa windona unai hewali hesau ye tutuli hesana ede Yutikas. Paulo ye hedehedede ye lau ee hewali wa matana ye kenokeno ede ye keno. Na ye kenomwaloi ede ye beku ye dobi bwatano wa unai ye talu. Na se dobi se hai wa meta ye boitako. ¹⁰Paulo ye pesa ye dobi ede ye gulidobi hewali wa unai na kewanaena ye sapwali, na kabo ye hededelau tamowai wa udiyedi ye wane, "Tabu kwa nuwadubu! Hewali ta ye silasilawa, nige ye boita." ¹¹Na kabo Paulo maidanao tamowai wa se mwalae se seuyo bili wa unai na Paulo pwalawa ye hai ye kesi na maudoidi se

kaikaigogo. Na ye hedehedede ye lau ee mala ye tom kabo ye lautokiyeyidi na ye laugabaedi. ¹²Na hewali wa ye namwanamwa, unai nuwadi se talu na se lau magari.

Epeso dubu babadadiyao Paulo ye laukaiyoniyedi

¹³Tolowasi unai Paulo yona hineli ye ginauli meta ye bom ye yona ye lau Asosi, na kai meta wagaena ka gelu ka baguna ka lau magari wa unai iya ka nayai. ¹⁴Asosi unai ye lobaigai ede ka usaei na ka lau Mitilini. ¹⁵Mayadai helabuina Mitilini unai ka gelu ka lau Kaiyosi bwanabwanaluwana ka laugabaei, na mayadai hesauna unai meta Samosi unai ka duna ka kaiyawasi. Na mayadai hehasina unai Miletusi unai ka duna. ¹⁶Paulo ye nuwatuhekanonohaiyako meta taba nige Epeso unai se duna, matawuwuna meta nige ye henuwa mahana ye gabaei teha Eisiya ne unai, na ye henuwa bena ye laumwamwayau ye lau Yelusalema na kabo Pentekosi mayadaina henuwaisinina.

¹⁷Miletusi unai Paulo wasa ye hetamalisaei Epeso, bena dubu babadadiyao se dobima na maiyadi se hedehedede. ¹⁸Se dobima Paulo se hailobai na kabo ye hededelau udiyedi ye wane, "Huya bagubaguna yogu lage teha Eisiya ta unai ye laoma ee teina mayadai ta unai meta yogu paipaisowa maudoidi kabidi kwa katako. ¹⁹Guiyau yona paisowa ta ya ginauli ma nuwadobidobigu yo ma matasulugu. Na laukita ya hekalodi meta Dius tamowaidiyao hekadi se koitalaliu bena se unuigau. ²⁰Yo hinage kabina kwa katako meta ma nuwabayaogu kabasaguigomiu Guiyau wasana ta ya

^{††}20:5 Luka ye kuli kai gonogonowana doha Apostolo 16:10 unai. Kaniyona ede iya hinage Paulo maiyana se miyamiya Pilipi unai na kabo se dahalai se kadau.

^{‡‡}20:7 Sabati ta meta Dius yodi huyakaiyawasi mayadaina, iya ede yoda Satade.

lauguguyaei boda matadiyena yo numa kesega kesega udiyedi. ²¹Huya maudoina ya hededelau Dius yo Giliki tamowaidiyao udiyedi bena taba se nuwabui yo se patulau Yaubada unai yo Guiyau Yesu se sunumaei.

²²Na Yaluwa Tabuna yona lauhelili-gau ta unai kabo ya lau Yelusalema, na nige kabina ya kata menai kabo saha ye tubu kaliguyena. ²³Na yogu kabalau magaidi lakilakidiyao maudoidi udiyedi meta Yaluwa Tabuna ye hekatagauko kabo Yelusalema unai se tolegau numatutugudu unai yo se hekamkamnagau. ²⁴Na iyamo yogu mauli meta nige ya modei, na Guiyau Yesu paisowa ye haiyama ta taba ya hegehe. Na paiswana ede meta Guiyau yona katekamkamna yo yona gadosisi wasana hededehehemalahana tamowai maudoidi udiyedi.

²⁵Teina huya ta kabina ya kata meta taba nige kwa kita'uyoigau, na komiu ede tamowaidiyao Guiyau yona basileiya wasana ya lauguguyaeiyako kalimiuyena. ²⁶Teina unai ya hededelaowa maudoimiu kalimiuyena: Ena kaiteya ye boita na ye lau kaiwa kalakalasina unai, giluna meta yau nige kaliguwai, ²⁷matawuwuna yau nige ya matausi yo nige ya talutolo, na Guiyau yona nuwatu maudoidi meta ya hededehehemalahadiko kalimiuyena. ²⁸Unai kwa kitahetete'uyoigomiu yo hinage Yaubada yona mamoe yawoina^{¶¶} kwa kitahetetedi. Yaluwa Tabuna ye hetologomiu komiu tauwoyawoya, unai Yaubada yona ekalesiya bodadiyao iya kwasinana unai ye hemaisahaidiko wa

kwa kitahetetedi. ²⁹Kabina ya katakalili meta yau ya laugabaeigomiu ta mulina ne unai kabo taulauhekatalupolupo doha kedewa kaikaikalasidiyao se laoma luwamiuyena, na Yaubada yona mamoe yawoina kabo se hetatagwaligwalidi. ³⁰Yo hinage bodamiu ta unai kabo tamowai hekadi se tolosaema na hedehedelupolupo se ginaulidi bena Yaubada yona tamowai se woyahesuwaladi. ³¹Unai bena matamiu se nega yo kwa kitanamwanamwakalili! Bena kwa nuwanuwatui meta bolimai haiyona udiyedi nige ya kaiyawasi na boniyai yo mayadai ya hedehedehehasahasaigomiu ma matasulugu.

³²Unai Yaubada nimanaena ya tolegomiu. Yona katekamkamna yo yona gadosisi wasana bena kwa nuwanuwatui. Wasa wa gonowana ye hebayagomiu yo yona kainauya^{§§} ye mosehekawa kalimiuyena doha hinage ye mosei yona tamowai* maudoidi udiyedi.

³³Yau sola nige tamowai hesau yona moni o yona gogo gole o siluba, yo kana kaleko ya henuwa na ya haigaibui. ³⁴Komiu maudoimiu kabina kwa kata meta yau nimagu ta unai ya paisowa, na paisowa ya ginaulidi ta meta udiyedi yau yo kagu kahao ya saguigai. ³⁵Ginauli maudoidi ya ginaulidi ta udiyedi ya hekatagomiu meta bena kwa paisowabayao na deha tamowaidiyao kwa saguidi. Ginauli ta kwa ginaulidi na Guiyau Yesu yona hedehedehe kwa nuwanuwatuidi, doha ye wane, 'Ta kaikainauya meta laulau

^{¶¶}20:28 Mamoe yawoina iya ede ekalesiya bodadiyao heyaheyasonina; Act 20:29 unai hinage.

^{§§}20:32 Kainauya ta meta Yaubada yona hededehegunuma maudoidi yona tamowai udiyedi, doha mauli nige kana siga, Yaluwa Tabuna, yababa nuwatugabaedi, galewa, yo yona henamwa maudoina.

*20:32 Yaubada yona tamowai meta kalina Giliki unai kaniyona ede tamowai Yaubada ye he'a'adi na se dudulai iya matanaena.

namwanamwana, na kabo kainauya ta haidi.”[†]

³⁶ Paulo ye hedehededegehe kabo maiyanao se tulibono na ye tapwalolo. ³⁷ Ye tapwalogehe kabo se haitalagadoi yo se sumtai na se dou. ³⁸ Saha ye henuwayabakaliliyeidi meta Paulo yona hedehede ye wane, “Taba nige kwa kita'uyoigau.” Na kabo maiyanao se laulaugogoi se dobi waga.

21 Epeso yodi dubu babadadiyao wa ka laukaiyoniyedi na kabo ka gelu ka kuke ka dudulai ka lau Kosa bwanabwanaluwana unai. Mala ye tom kabo ka lau Lodosi na kabo ka lau Patala. ² Menai waga hesau ka lobai ye laulau Penisiya ede unai ka gelukawa na ka kuke ka lau. ³ Saipulusi bwanabwanaluwana ka kitasaei teha seuseulimai ne unai na ka laugabaei ka lau teha Siliya, na Taiya unai ka duna, iya ede waga wa kana kai'usa gogodiyao kabahesepadi magaina. ⁴ Taukawamamohoi hekadi ka lobaidi ede menai maidamaiyao ka miya mayadai haligigi-labui. Na Yaluwa Tabuna tamowai wa ye hekatadi ede Paulo se kaibwadai bena tabu ye laulau Yelusalema.

⁵ Yoma miya mayadaina gehegehena wa unai tauhemuliwatani wa ma mwanediyao yo natudiyao maidamaiyao ka dobi kabagelu wa gadowana unai ka lulage, ede nagali wa unai ka tulibono na ka tapwalolo. ⁶ Mulina ne unai ka laulautoki'uyoigai yo ka laukaiyoni, kabo ka dobi waga wa unai ka gelu, na siya se seuyo yodi magari.

⁷ Taiya ka laugabaei na ka lau Tolemaisi unai ka duna. Taukawamamohoi menai taumiya wa ka hailobaidi

na maidamaiyao ka miya mayadai ke-sega. ⁸ Mala ye tom ede ka gelu'uyo ka lau Sisaliya. Menai Pilipi taulaulauguguya[‡] yona numaena ka miya. Iya meta Yelusalema unai tamowai haligigilabui se kaisunuwai'useidi wa kadi kaha hesauna.[¶] ⁹ Iya natunao sinesineo hasi nuwanuwaspudiyao. Siya meta se hedehededeeloweta.

¹⁰ Mayadai hisa menai ka miya na yoma miya wa unai tamowai hesau hesana Agabasi Yudeya unai ye do-bima kalimaiyena, iya meta peloweta hesau. ¹¹ Iya kabo Paulo kana dagilolo ye hai na ye bom kaena yo nimana ye pai'uyoidi na kabo ye wane, “Yaluwa Tabuna ye hededelaoma ye wane, ‘Dius tamowaidiyao Yelusalema unai dagilolo ta tanuwagana kabo se pai doha teina na se mosegabaei dagela tamowaidiyao udiyedi.” ¹² Hedehede wa ye hedede na ka lapui, unai magari wa unai taukawamomohoi tamowaidiyao hekadi maidamaiyao Paulo ka hededenuwahi tabu ye saesae Yelusalema. ¹³ Na Paulo ye hededelaoma ye wane, “Saha douna kwa doudou ta? Yomi dou ta unai yau nuwagu ta kwa hebasabasa, na ya nonohakaliliko bena se paigau yo taba hinage Yelusalema unai se unuhemwaloigau Guiyau Yesu debanaena.” ¹⁴ Na nige gonowamai ka nuwakoi na ka hededenuwahi, unai ka wane, “Besi, na Guiyau yona nuwatu mo ta lauwatani.”

¹⁵ Yoma miya menai mayadaidi wa se gehe ede ka kabinonoha na ka sae Yelusalema. ¹⁶ Tauhemuliwatani hekadi Sisaliya unai maidamaiyao ka sae, na se woyaiyai ka lau Menasona yona numa unai ka miyamiya. Iya meta Saipulusi bwanabwanaluwana tamowaina, yo

[†]20:35 Yesu yona hedehede ta kulibuina ye pilipili. Meta hinage gonowana ta kulibui ta wane, *Taukainauya kabo namwa ye lobai, na kabo kainauya tauhaina*. Ewaneliya bukana hasi udiyedi Yesu yona hedehede ta nige se kuli.

[‡]21:8 *Pilipi taulaulauguguya* wasana ta hasili Apostolo 8:4-40 unai.

[¶]21:8 Wasana ku hasili Apostolo 6:1-7.

hinage tauhemuliwatani bagubagunana hesau.

Paulo ye lage Yelusalema unai

¹⁷Yoma huyalage Yelusalema unai taukawamamohoi maudoidi se hailobaigai ma gwaugwauyaladi.

¹⁸Mala ye tom kabo Paulo maidamai ka lau Yamesi ka kaitaumanai, na dubu babadadiyao maudoidi meta hinage se laomagogoi menai.

¹⁹Paulo ye lautokiyeidi, na kabo yona paisowa yo saha Yaubada ye ginaulidi dagela tamowaidiyao udiyedi wa wasadi maudoidi ye hedededi dubu babadadiyao wa udiyedi.

²⁰Hedehedede wa se lapui ede se noko yo Yaubada se hedebasae. Na se hededelau Paulo unai se wane, “Kama kaha! Ku kita, Dius tamowaidiyao bodalakilaki se kawamamohoi Yesu wasana unai, na maudoidi meta Mose yona laugagayo udiyedi se kitalaukalili yo se miyawatanikaliliyedi.” ²¹Na wasalupolupo se lapui meta yom paisowa wa unai Dius maudoidi dagela magaidiyao udiyedi taumiya ku hededelau udiyedi meta tabu se kitalau Mose yona laugagayo unai, yo tabu natudiyao loheloheyao se hepehepelitomeidi, yo tabu Dius kada kulutubu kabikabidi maudoidi se miyamiyawanidi. ²²Taba kabim se kata meta kowa ede inai, kabo saha ta ginauli? ²³Unai kai yoma nuwatu ede teina: Tamowai hasi ede inai siya yodi kaigwala huyana wa se gehe.[§]

²⁴Maidamwao kwa lau numa tabuna ne unai na lauhe'a'a kabikabidi kwa

ginaulidi. Na ginauli saha kabo se hepaisowadi ne ku hemaisadi, na kabo kuludiyao wa se yaligabaedi. Teina unai kabo tamowai maudoidi se kitago yo kabim se kata meta kowa hinage Dius yoda laugagayo ta ku miyawatanidi na saha se lapuiyako wa meta nige mamohoina. ²⁵Na dagela tamowaidiyao siya taukawamamohoi yodi ka kulikuliko na ka hededelau udiyedi ka wane meta nige Mose yona laugagayo maudoina bena se lauwatani, na laugagayo hisahisadi mo: Ena kai se kaitalasyedi koitau udiyedi tabu se kaikaidi, tabu kwasina se numanuma, suisui gadona se sipwakiki na ye mwaloi tabu se kaikai, yo hinage ganaganawali** tabu se miyamiyaidi.” ²⁶Yodi nuwatu wa Paulo ye kawanamwanamwaei, unai mala ye tom ede se hetubu lauhe'a'a kabikabina se ginauli. Na kabo ye mwalaesae numa tabuna wa unai na taukitalasam wa udiyedi ye hededeheemasalaha meta mayadai saha unai kabo taudi hasi wa yodi lauhe'a'a mayadaidi se gehe na yodi kitalasam se baheidima na se gabudi.

²⁷Yodi lauhe'a'a mayadaidi haligigilabui sola nige se gehe, na Dius tamowaidiyao hekadiyo teha Eisiya unai se laoma. Siya Paulo numa tabuna wa unai se kita ede boda se henuwasaeidi na iya se kabihakahini. ²⁸Na se heyoheyoga kalina lakilakiyena se wane, “Isalaela tamowaidi maudoimiu, kwa saguigai! Teina tamowai ta meta teha maudoina udiyedi ye hededeheyababada, yo ye hededelau tamowai maudoidi udiyedi

[§]21:23 *Kaigwala* wa hesana ede Nasilaiti kaigwalana, meta taukaigwala ye bom yona talam ye ginauli meta ye mose'uyoi Yaubada unai. Kaigwala huyana ye gehe kabo he'a'a kaitalasma ye ginauli yo kuluna se yaligabae. Nasilaiti kaigwalana laugagayona Numela 6 unai ta lobai. Apostolo 18:18 unai Paulo hinage yona kaigwala hesau wasana ku hasili.

**21:25 *Ganawali* meta laulau labui ye sumagogoidi: Ena maitawasola ye lau nige mwanena unai, yo ena hewali yo hasala nige tawatawasoladi se kenokesega.

meta bena Dius yoda laugagayo tabu se miyawatanidi, yo yoda numa tabuna ta ye hededeheyababa. Yo hinage Giliki tamowaidi ye woyaidima numa tabuna ta unai na teha tabuna ta ye hebikikaliliyei!”²⁹ Matawuwuna huya hesau unai Epeso tamowaina hesau hesana Tolopimasi, iya meta dagela tamowaina, maidana Paulo se kitadi se taitaihilelabulabui. Unai se nuwatu-gaibui meta bena Paulo tamowai ta ye woyahemwalaeyako numa tabuna ne unai.

³⁰ Yelusalema tamowaidi maudoidi Paulo se kouyalayalakaliliyei. Unai se laomagogoi numa tabuna wa unai na Paulo se tabehesepesa, na kabo numa tabuna yona polisi gana gududiyao wa se guduidi.³¹ Paulo se bitelig-wadagwadaei na se kaipate bena se koihemwaloi. Na wasa wa ye lau Loma yodi tau'iyala kapinana^{††} ye lapui meta Yelusalema unai hetalagegagaga ye lakikalili.³² Unai tau'iyala hekadiyo yo yodi sentuliyo ye haidi na maidanao se heloigogoi se dobi tauhetalagegagaga bodadiyao wa udiyedi. Boda wa maudoidi tau'iyala tamowaidi ma kadi tanuwaga se kitadi ede Paulo se kabigabaei.

³³ Iyala kapinana wa Paulo ye hai na ye hededelau yona tau'iyala tamowaidiyao wa udiyedi na seni labui udiyedi iya se pai. Na kabo boda wa ye henamaiyedi ye wane, “Teina tamowai ta kaiteya, yo saha yababana ye ginauli?”³⁴ Boda wa luwadiyena tamowai hekadi ginauli hesau se heyoheyogaei, na hekadi ginauli hesau se heyoheyogaei, na iyala kapinana wa nige gonowana hedehedede mamohoina ye lapulobai, matawuwuna ede hetalagegagaga wa ye lakikalili. Unai ye hed-

edelau yona iyala tamowaidiyao udiyedi bena Paulo se laei yodi kabamiya numana wa unai.³⁵ Se lage kaba'utu'utusa wa unai na boda wa yodi kabi wa ye saekalili ede iyala tamowaidiyao wa Paulo se lausini na se bahei se saei.³⁶ Tauhemuliwatanidi bodana maudoidi wa se yogayogahilau na kalina laki-lakidi se wane, “Kwa koihemwaloi!”

³⁷ Tau'iyala tamowaidiyao wa bena kabo Paulo se bahehemwalaee numa wa unai, na kalina Giliki unai ye wane: “Iyala kapinana, gonowana taba saha hesau ya hedede kalimyena?” Na iyala kapinana wa ye siliyata na ye hededelau unai ye wane, “Giliki kalinadi kabina ku kata?”³⁸ Kowa nuwana Aikupito tamowaina, e nige? Lahinaidi iyala ku hetubu yo hinage taukaikaiunu tamowaidiyao badodi 4,000 ku woyahaidi kwa lau balabalaena kwa miya?”³⁹ Na Paulo ye hedede bui ye wane, “Yau meta Dius tamowaina, na yogu magari Tasusi teha Silisiya unai meta tamowai maudoidi kabina se kata. Na taba gonowana ya hedehededelau tamowai ta udiyedi?”

⁴⁰ Iyala kapinana wa Paulo yona nuwatu wa ye kawanamwanamwaei, unai Paulo se hetolodobiyei kaba'utu'utusa wa unai, na nimanaena tamowai wa ye koihekaiyawasidi, tabu se gegagaga. Ede maudoidi wa se mwanou, na kabo kalina Hebelu unai ye hedehededelau udiyedi.

22 Paulo ye wane, “Tamaguwao yo kagu kahao, kwa lapulapuinamwanamwa na ginauli saha se tubu wa bena ya hededehe masalahadi.”² Na boda wa se lapulapui meta Paulo kalina Hebelu unai ye hedehede ede se mwanou na se lapulapui. Na Paulo ye wane,³ “Yau meta Dius tamowaina, teha Silisiya magari hesau hesana Tasis unai se labasigau, na

^{††}21:31 *Iyala kapinana* kana paisowa hedehededenana ku hasili Apostolo 10:1 yona hededehe masalaha unai.

Yelusalema unai ya lakilaki. Kada kulu-
tubu yodi laugagayo udiyedi Gamaliyela
ye hekatanamwanamwaegau. Huyana
ne unai Yaubada yona paisowa ya gin-
auli ma nuwakohihaigu gonogonowana
doha komiu wau teina mayadai ta.
⁴Yesu Keliso tauhemuliwatanina ya
hekamkamnadi yo ya unuhemwaloidi.
Tatao yo sinesineo ya paidi yo ya
toledi numatutugudu unai. ⁵Taukaita-
lasam saesaena yo Dius babadadiyao bo-
dadi meta gonowana se hemamohoyei,
matawuwuna hinage leta se haidima na
ya baheidi ya lau kadi kahao Damaseko
unai taumiya udiyedi, na ya dahalai
bena kabo menai tamowai ya paidi na
ya laedima Yelusalema, na ka toledi nu-
matutugudu unai.

⁶Ya laulau Damaseko ya
hanahanawui mayamayadailakiyena,
na kabo galewa ne unai mala lakilakina
ye sinadobima kaliguyena. ⁷Meta ya
gulidobi bwatano ne unai, na kalina
hesau ya lapui ye hedehededelaoma
kaliguwai ye wane, 'Saulo! Saulo!
Idohagi to ku hekamkamnakaliliyeigau
ta.' ⁸Na ya wane, 'Kowa kaiteya,
Guiyau?' Na kabo kalina wa ye wane,
'Yau Yesu Nasaleta tauna, yau ede ku
hekamkamnagau ta.' ⁹Na kagu kahao
maidaguwao wa mala wa dawayana se
kita, na kaiteya maidagu ka hedehede-
de wa meta nige kalinana se lapui. ¹⁰Na ya
henamai ya wane, 'Guiyau, saha kabo
ya ginauli?' Na Guiyau ye hededelaoma
ye wane, 'Ku tolo na ku lau Damaseko.
Temenai kabo tamowai hesau kam
paisowa ye hedede kabo saha ku
ginaulidi.' ¹¹Kagu kahao maidaguwao
wa se kabinimaigau na se woyaignau
ka lau Damaseko. Matawuwuna ede
mala wa dawayana matagu wa ye
heyababadi.

¹²Damaseko unai tamowai hesau
hesana Ananiya ye kitagau. Iya
meta laugagayo taulauwatani-
namwanamwaena yo hinage Dius
tamowaidiyao menai taumiya meta iya
se kitahenamwa. ¹³Na dedekagu wa
unai ye tolo na ye wane, 'Kagu kaha
Saulo, matam ku helala!' Na mahanana
ne unai matagu wa se lala'uyo, na
gonowana ya kaikewa'uyo na Ananiya
ya kita. ¹⁴Na kabo ye hededelaoma ye
wane, 'Kada kulu-tubu yodi Yaubada
ye kaisunuwaigo bena yona nuwatu
kabidi ku kata, yo keda wa unai
Dudulai Tamowaina^{‡‡} ku kita yo yona
hedehede kawana unai ku lapuidi.
¹⁵Kowa kabo saha ku kitadi yo ku
lapuidi wa tauhededehemalahadi
teha maudoina tamowaidiyao udiyedi.
¹⁶Unai saha ku nayanayai, ku lau
ku babatiso na Yesu ku sunumaei
na yom yababa ye deuligabaedi.'
¹⁷Na kabo ya uyo Yelusalema, na
mayadai hesau ya lau numa tabuna
unai ya tapwatapwalolo na Yaluwa
Tabuna ye taukasinigau, ¹⁸na tautau
hesau ye hekitagau meta Guiyau
ye hedehededelaoma kaliguwai ye
wane, 'Mwamwayau, Yelusalema ku
laugabaei, matawuwuna ede yom
hedehedehehemalahagau ta taba nige
se kawamamohoyedi.' ¹⁹Na ya wane,
'Guiyau, tamowai ta kabigu se katakalili
meta ya lau sunago maudoidi udiyedi
na taukawamamohoyego ya haidi ya
sapidi yo ya toledi numatutuguduyena.
²⁰Yo hinage kabigu se kata meta huyana
tauhededehehemalahago Setepano se
koihemwaloi meta yau maiyadi yo
ya talam, na taukoihemwaloina wa
kadi luwuluwu ya kitakitahetetedi.'
²¹Na kabo Guiyau ye hededelaoma
kaliguyena ye wane, 'Nige! Yelusalema
ku laugabaei, na kabo ya hetamaligo ku

^{‡‡}22:14 Dudulai Tamowaina, iya ede Yesu.

lau kedaloha dagela tamowaidiyao ne kalidiyena.”

²²Boda wa se lapulau Paulo yona hedehehede wa unai ye laoma ee ye wane bena Guiyau iya ye hetamali dagela tamowaidiyao udiyedi. Hedehehede wa se lapui ede se kouyalayalakalili na se yogahilakilaki sae se wane, “Teina tamowai ta nige gonowana taba ye maumauli! Kwa laehesuwala na kwa koihemwaloi!”

²³Na boda wa Paulo se yogayogahiyei yo kadi luwuluwu se haigabaedi na nagali se kabigaloidi na se hesulusaedi.

²⁴Kabo iyala kapinana wa ye hedehehede bena Paulo se woyahemwalae numa wa unai na se sapi yo se henamaiyei kana mata saha to boda wa ma kouyalayaladi na se yogayogahiyei. ²⁵Paulo se paihekahinilaie duu hesau unai bena kabo se sapi, na ye hedehehede sentuliyo temenai tautotolo wa unai ye wane, “Ku nuwatui ye dudulai meta Loma yona laugagayo logulogunaena taumiya tamowaina hesau, ena nige kana mata hesau kwa lobai, na kabo kwa sapigaibui?” ²⁶Sentuliyo wa Paulo yona hedehehede wa ye lapui ede ye lau kana tanuwaga wa unai ye hedehehede ye wane, “Saha kabo ku gin-auli? Teina tamowai ta meta iya Loma yona laugagayo logulogunaena taumiya tamowaina hesau.” ²⁷Iyala kapinana wa ye lau Paulo ye henamaiyei ye wane, “Mamohoi kowa Loma yona laugagayo logulogunaena taumiya hesau?” Na Paulo ye talam ye wane, “Aa, iya ede.” ²⁸Iyala kapinana wa ye wane, “Yau meta moni lakilakina ya tole Loma taukitahetetena tamowaidiyao udiyedi na kabo se talameigau ya hemala Loma yona laugagayo logulogunaena taumiya tamowaina hesau.” Na Paulo ye wane, “Yau meta sinagu yo tamagu Loma yona kitahetete yo yona laugagayo logulogunaena se miya na unai se labasigau.”

²⁹Ede tamowai bena kabo Paulo se pidili yo se henahenamaiyei wa se sigisuwala. Na iyala kapinana wa ye siliyata yo ye matausikalili, matawuwuna ede Loma yona laugagayo logulogunaena taumiya tamowaina hesau ye senigaibui.

³⁰Mala ye tom kabo iyala kapinana wa bena Paulo kana mata mamohoina ye loyanei, idohagi to Dios tamowaidiyao se hegilu. Unai ye hedehehede nimana mainadi se yailigabaedi, na kabo ye hedehehede Dios yodi taukaitalasam tauwoyaidi yo Sunedeli tamowaidiyao maudoidi se laomagogoi na kabo Paulo se woyaiyama matadiyena ye tolo.

23 Paulo ye kitadudulailau Sunedeli bodadi udiyedi na ye wane, “Kagu kahao, ya nuwatui yogu miya yo yogu paisowa ta Yaubada matanaena ye dudulai yo ye namwa, ye laoma ee teina mayadai ta unai.” ²Yona hedehehede wa unai ede taukaitalasam saesaena Ananiya ye hedehehede kana kahao Paulo dedekanaena tautotolo wa udiyedi ede kawana wa nimadiyena se koigudugudui. ³Paulo ye hedehehede Ananiya unai ye wane, “Kowa meta taukailupolupo mamohoi, unai Yaubada kabo ye hekamkamnago. Yom kabatuli me unai ku tuli na Mose yona laugagayo unai bena ku tolehedudulaigau, na kowa meta laugagayo ta ku utusikaliliyei matawuwuna ede ku hedehehede na kam kahao kawagu ta se koigudugudui.” ⁴Na Paulo dedekanaena tautotolo wa se hedehehede unai se wane, “Idohagi to Yaubada yona taukaitalasam saesaena ku dilamatai?” ⁵Paulo ye hedehehede udiyedi ye wane, “Kagu kahao, nige kabina ya kata meta iya taukaitalasam saesaena; doha kulikuli tabuna unai ye wane, “Tabu tauwoyawa yona tamowaina hesau ku hedehehedeheyababa.” (Esodo 22:28)

⁶Na Paulo ye nuwatulobai meta Dios babadadiyao bodadi wa unai meta

hekadi Sadusiya yo hekadi Paliseya. Unai ye hededelakilaki ye wane, “Yau tamagu meta Paliseya tamowaina, na yau hinage Paliseya tamowaina hesau. Na yau kwa helauhetalagau ta matawuwuna ede yogu sunuma yo yogu kawamamohoi meta tauboiboita kabo se tolo'uyo.” ⁷Yona hedehede wa unai ede haikawayagala ye tubu Paliseya yo Sadusiya bodadi wa udiyedi, ede boda wa se hekoilabuiyei. ⁸Kaniyona ede Sadusiya bodadi se wane, taba nige tauboiboita se tolo'uyo, nige anelu, yo hinage nige yaluyaluwa, na siya Paliseya bodadi meta se wane tauboiboita kabo se tolo'uyo, yo hinage anelu yo yaluyaluwa meta mamohoi.

⁹Na haikawayagalalakilaki ye tubu na laugagayo taulauhekataena hekadi siya Paliseya se tolo na se hedede-bayao se wane, “Tamowai ta unai nige yababa hesau ka lobai. Taba yaluwa yo anelu hesau Yaubada yona nuwatuyena ye hededelau tamowai ta unai tabu ta haihaikawayagala unai.”

¹⁰Haikawayagala wa ye lakikalili na Paulo se tabetabei'usei, ede iyala kapinana wa ye matausikalili madai Paulo se tabehemwaloi, unai ede ye hededelau yona tau'iyala tamowaidiyao wa udiyedi na se dobi Paulo se gililai se laei yodi kabamiya numana wa unai.

¹¹Boniyaina wa unai, kenosuwaiyena Paulo Guiyau ye kita dedekana wa unai ye totolo na ye hedehedelau unai ye wane, “Paulo, tabu ku matausi, na ku nuwabayao! Yelusalema unai ku hededehe-masalagauko, na gonogonowana doha kabo hinage Loma unai ku hededehe-masalagau.”

**Dius tamowaidiyao
hekadi se koitalaliu bena
Paulo se unuhemwaloi**

¹²Mala ye tom kabo Dius tamowaidiyao hekadi se laomagogoi

na se koitalaliuwadawadam na se hedede-kai-gwala se wane, “Taba nige kai ta kai yo waila ta numa kana sigana ee Paulo ta koihemwaloi.”

¹³Badodiyao ede tatao-labui-se-mate (40) yo hinage kadi kahao hekadi maidadiyao. ¹⁴Maudoidi se lau tauskaitalasang tauwoyaidi yo Dius babadadiyao udiyedi na se wane, “Ka kaigwalako meta taba nige kai ka kai yo waila ka numa, kana siga ee Paulo ka koihemwaloi. ¹⁵Unai komiu yo Sunedeli maudoina maidamiyao kwa lau iyala kapinana kwa lupoi na kabo Paulo ye leyawa bena kabo kana mata kwa wasenamwanamwaei. Na kai kabo keda ne unai ka nayai na yona laoma ne unai kabo ka koihemwaloi.”

¹⁶Yodi koitalaliu wa Paulo louna natuna ye lapui ede ye lau tau'iyala yodi kabamiya numana wa unai na yona bada wa yona ye hedehede. ¹⁷Ede Paulo sentuliyo hesau ye yoganeyama na ye hededelau unai ye wane, “Teina hewali ta nuwatu hesau iya unai. Ku woyalaei iyala kapinana unai, na hewali ta kabo yona nuwatu ye hededehe-masalaha na ye lapui.” ¹⁸Se lau ede sentuliyo wa ye hededelau kana tanuwaga unai ye wane, “Paulo, iya numatutugudu unai taumiya wa, ye hedede-laoma ede hewali ta ya woyaiyama bena nuwatu hesau ye hededehe-masalaha kalimwai.”

¹⁹Iyala kapinana wa hewali wa ni-mana ye kabi na ye woyahesuwala na ye henamaiyei ye wane, “Nuwatu saha bena ku hedede kaliguwai?” ²⁰Hewali wa ye wane, “Dius tamowaidiyao se koitalaliuko meta kabo se lupoi go na bena Paulo kabo ku hetamalidobiyei Sunedeli unai bena kana mata se wasenamwanamwaei. ²¹Yodi nuwatu ta meta nige mamohoina, matawuwuna ede tamowai badodi tatao-labui-se-mate yo hekadi hinage se nonohako yo se hedede-kai-gwalako meta taba nige se kaikai

yo waila se numa kana siga Paulo se koihemwaloi. Siya meta se nonohako, na se nayanaya mo kalimyena bena ku talamyeyi.”²² Iyala kapinana wa ye hededelau hewali wa unai ye wane, “Tabu tamowai hesau unai ku hededelau meta yodi nuwatu ta ku hededeyako kaliguyena!” Na kabo hewali wa ye hetamali ye lau.

²³ Na kabo sentuliyo labui ye yoganeidima na ye wane, “Tau'iyala tamowaidiyao badodi 200 kwa haidi, yo hinage hosi taugeluidi badodi 70, yo taukabiwamali badodi 200, se kabinonoha na boniyai 9 kiloki kabo kwa dahalai kwa lau Sisaliya.²⁴ Paulo yona kabagelu hosidi kwa kabinonohaidi na unai kabo kwa laei gabana Peliki^{¶¶} unai. Na Paulo kwa kitahetetenamwanamwaei.”²⁵ Na kabo gabana Peliki yona leta ye kuli ye wane,

²⁶ “Yau Kolodiyasi Lisiyasi, ya kulikulilaowa kowa Peliki kalimwai: Yauwedolakilaki yogu wasawasa.

²⁷ Teina tamowai ta meta Dius tamowaidiyao se hai na bena se koihemwaloi, na yau yo yogu iyala tamowaidiyao ka dobi ede ka gilihai, matawuwuna ede hedehededena ya lapui meta iya Loma yona laugagayo logulogunaena taumiya tamowaina hesau.²⁸ Na ya henuwa bena kabina ya kata yababa saha ye ginauli to bena se koihemwaloi ne, unai ka laei Sunedeli unai na kana mata ka wasenei.²⁹ Ya lobai meta Dius yodi laugagayo debanaena tamowai ta se hai, na nige kana mata hesau ya lobai unai taba se koihemwaloi o se tole numatutuguduyena.

³⁰ Na hedehedede ya lapui meta tamowai ta se koitalaliuyeyi bena kabo se koihemwaloi, unai ede ya hetamalimwamwayauyeyi ye laowa kalimwai, yo ya hedede meta tauhegiluna tamowaidiyao bena hinage se laowa na kadi mata saha se hededeheemasalahadi kalimwai.

Yauwedo yo kaiyoni.”

³¹ Unai tau'iyala tamowaidiyao meta iyala kapinana wa yona hedehedede wa se lauwatani na boniyaina ne unai Paulo maiyadi se lau ee magai hesau hesana Antipatili unai se lage.³² Mala ye tom kabo hosi taugeluidi wa maiyadi Paulo se lau Sisaliya na hekadi wa se uyo Yelusalema.³³ Se lage Sisaliya unai ede leta wa yo Paulo se moselaedi gabana Peliki unai.³⁴ Leta wa ye hasili na Paulo ye henamaiyeyi ye wane, “Kowa kaiteya teha unai ku laoma?” Na Paulo ye wane, “Yau teha Silisiya tamowaina.”³⁵ Na ye hededelau Paulo unai ye wane, “Tauhegilugo se laoma kabo kowa yo siya kwa lauhetala na ya lapulapui.” Kabo ye hedede Paulo se laei Heloda numa ye ginauli wa unai^{§§} se tole na se kitahetetenamwanamwaei.

Paulo yo tauhegiluna wa Peliki matanaena se lauhetala

24 Mayadai haligigi mulidiyena kabo taukaitalasam saesaena Ananiya yo Dius babadadiyao hekadi yo yodi tauhedehededesonoga tamowaina Tetalusi maiyadi se dobi Sisaliya gabana Peliki unai, na Paulo kabahegiluna hedehedededi mauidi se hedehedededi.² Yodi koigogo wa unai Paulo se yoganeiyama kana hedehedede wa Tetalusi ye hededededi ye wane, “Yauwedolakilaki

^{¶¶}23:24 Gabana Peliki meta teha Yudeya ye kitakitahetetededi.

^{§§}23:35 Numa wa meta beyabeyana wasawasa Heloda Lakilakina ye hetolo yona kabamiya. Yona boita mulina ne unai kabo natunao wa numa wa nige unai se miya, ede Loma yodi tauwoyawoya se hepahepaisowa huyana se babawa Sisaliya unai.

Peliki! Yom woyawoya sibasibadi ta udiyedi meta miyadaudaumwali yo namwanamwa ka lobaidi yoma magai ta tehanao maudoidi udiyedi. ³Yom hineli namwanamwadiyao ta udiyedi kowa hekasisim ye lakikalili, unai ka lautokikaliliyeigo. ⁴Nige ka henuwa bena ka hemodekaliliyeigo, na taba mahana kubwakubwana mo unai ku lapulaoma yoma hedehedede ta unai. ⁵Teina tamowai ta ka lobai meta iya Dius tamowaidiyao teha maudoidi udiyedi yodi miya tauhepilupilina yo kadi hetalagegagaga taukabihaina, yo hinage Nasaleta tamowaina hesau tauhemuliwatanina bodana tauwoyaina hesau ede iya. ⁶⁻⁷Yo hinage dagela tamowaidi ye woyahemwalaedi Dius yodi Yaubada kabataba'ohuina numana unai, ede numa tabuna wa ye hebiki. Unai iya ka hai.* ⁸Taba iya ku henamaiyei kabo yoma kabahegiluna hedehedededi maudoidi ye hededehemasalahadi kalimwai.”

⁹Kabakoigogo wa unai Dius tamowaidiyao maudoidi se talam na se hededegogoi se wane, “Teina hedehedede maudoidi ta meta mamohoidi.”

¹⁰Unai gabana wa nimanaena Paulo ye koihai ede ye tolo na ye hedehedede ye wane, “Yauwedolakilaki Peliki! Kabina ya kata meta bolimai lohahaha teha Yudeya tamowaidiyao yodi lauhetala kowa taulapuhekasadi yo tau-tolehedudulaidi. Unai ma nuwabayaoggu ya bom yogu ya tolo na ya hedehedede. ¹¹Lahinaidi ya sae Yelusalema na yogu nuwatu bena numa tabuna unai ya taba'ohu Yaubada unai. Yogu huyalage mayadaina meta gonowana ku hemamo-

hoiyei. Mayadaina ne unai ye laoma teina meta mayadai saudoudoi-labui (12) mo ta laugabaedi. ¹²Tauhegilugau ta nige sola se kitagau numa tabuna unai tamowai hesau maidagu ka haik-awayagala, yo sunago udiyedi o magai lakilakina maudoina ne unai nige boda kadi hetalagegagaga ya ginauli. ¹³Yodi kabahegilugau hedehedededi maudoidi ta meta nige yodi kabahemamohoiyedi. ¹⁴Na ginauli kesega se hedede wa meta mamohoi: Kama kulutubu yodi Yaubada yogu taba'ohuina unai meta Yesu tauhemuliwatanina yodi kabikabi yo yodi laulau ya hemuhemuliwatanidi. Kabikabi yo laulau ta se hedede meta nige se dudulai. Na yau meta hinage Dius yoma laugagayo yo Peloweta yodi kulikuli maudoidi ya kawamamohoiyedi. ¹⁵Yaubaba ya sunumaei yo ya kawamamohoiyaliliyei meta tausunuma yo nige tausunuma kabo boita unai ye hetolo'uyoidi, doha hinage teina tamowaidi ta Yaubaba se sunumaei yo se kawamamohoiyei. ¹⁶Unai ya kaipate bena yogu nuwanuwatu yo yogu miyamiya ya miyahedudulaidi Yaubada yo tamowai matadiyena.

¹⁷Bolimai hisa yogu miyasuwala mulidi ne unai ya uyoma meta kainauya yo moni ya baheidima Yelusalema bena deha tamowaidiyao ya saguidi yo hinage yogu kaitalasang ya ginauli Yaubaba unai. ¹⁸Na huyana tauhegilugau ta se kitagau numa tabuna unai meta lauhe'a'a kabikabina ya ginaulidiko. Na menai nige boda hesau maiyaguwao, yo nige tamowai hesau maidagu ka haik-awayagala o ka hetalagegagaga. ¹⁹Na Dius tamowaidiyao teha Eisiya unai taulaoma siya menai taukitagau ede.

*24:6-7 Kulikuli beyabeyadi maudoidi kalina Giliki unai se kulikulidi meta nige udiyedi lausoiso 7, na hisahisadi mo lausoiso 7 yo 8 tupwana se kuli: “Unai ka hai bena ka helauhetala, 7 na iyala kapinana Lisiyasi ye laoma ede kalimaiyena tamowai ta ye hai na ye hetamali dobiyeiyama kalimwai. 8 Na tauhegiluna hinage ye hededelau udiyedi bena se dobima.”

Na siya inai taba se toloma, na ena saha hesau unai se hegilugau kabo se hededeheemasalaha kalimiyena.²⁰ O taba tamowai ta ku henamaiyedi, huyana Sunedeli unai se helauhetalagau meta yababa saha se lobai kaliguyena.²¹ Na nuwana ginauli kesega mo ta debanaena se hegilugau meta matadiyena ya tolo na ma kalina lakilakigu ya wane, “Tauboi-boita kabo boita unai se tolo'uyo, unai ede kwa helauhetalagau ta!”

²²Na Peliki Yesu tauhemuliwatanina yodi kawamamohoi kabina ye katanamwanamwa. Kabo koigogo wa ye hekaiyawasi na ye wane, “Huyana Lisiyasi iyala kapinana ye lagemu kabo yom lauhetala te ya hineli'uyoi.”²³ Ye hededelau sentuliyu hesau unai ye wane, “Paulo ku lae na kwa kitahetetenamwanamwaei, na gonowana ye sae yo ye dobi numa kalona ne unai, yo hinage kana kahao kabo se laoma se kita na ena ginauli saha udiyedi ye deha kabo unai se sagui.”

²⁴Mayadai hisa mulidiyena Peliki ma mwanena Dulusila—iya Dius waihiuna hesau—se laoma se lage Heloda yona kabamiya numana wa unai. Na kalina se hetamalilaei na Paulo se woyaiyama na Yesu Keliso kawamamohoiyena yodi ye hedehedede.²⁵ Na Paulo ye hedehedede meta yoda miyamiya bena se dudulai Yaubada matanaena, yo tabu gadosisi yababadiyao yo nuwatu yabayababadiyao ta hemuhemuliwatanidi, yo ye hededeheemasalaha meta lauhetala lakilakina sola kabo ye laoma. Peliki hedehedede wa ye lapuidi meta ye siliyata yo ye matausikalili, unai ye wane, “Paulo, nabada, na ku lau. Na ena solasola hesau ya lobai kabo ya hedede ku uyoma.”²⁶ Peliki yona nuwatu meta Paulo kabo monilakilaki ye mosei na ye yailigabaei, unai huya

maudoina Peliki ye hedede bena Paulo ye laoma na maiyana se hedehedede.

²⁷Bolimai labui mulidiyena Peliki teha Yudeya yodi gabana wa meta Posiyas Pesitasi unai se helauhedamai. Na Peliki ye henuwa bena Dius tamowaidiyao nuwadiyao ye henamwadi, ede numatutugudu wa unai Paulo ye laugabaei.

Paulo yo Dius babadadiyao Pesitasi unai se lauhetala

25 Pesitasi iya teha Yudeya yodi gabana hauhauna ye lage Sisaliya unai yona paisowa ye hetubu, na mayadai haiyona mulidiyena kabo ye sae Yelusalema.² Na temenai taukaitalasang tauwoyaidi yo Dius babadadiyao se laomagogoi na Paulo yodi kabahegiluna hedehedededi se hededegabaedi Pesitasi unai,³ yo hinage Pesitasi se kaibwadai bena taba Paulo Sisaliya unai se seuyoi Yelusalema. Na yodi nuwatu meta Paulo yodi saeyamana ne unai kabo kedaena se nayai na se koihemwaloi.⁴ Na Pesitasi ye hededelau udiyedi ye wane, “Paulo meta Sisaliya unai numatutuguduyena se tole, na nige bayaona kabo ya dobi'uyo menai.⁵ Taba yomi tamowai lakilakidiyao hekadi se laoma maidaguwao ka dobi menai kabo Paulo yomi kabahegiluna hedehededediyao udiyedi se hedehedede, na kabo ya lapuhekasa Paulo saha ye ginaulipwanoli o nige.”

⁶Yona miya Yelusalema unai meta nuwana mayadai haligigi-haiyona o saudoudoi se gehe kabo ye dobi'uyo Sisaliya. Na mala ye tom kabo ye yogogoidima kabalauhetala numana wa unai, na kabo ye hedede Paulo se woyaiyama.⁷ Se woyahemasalahayama, na Dius tamowaidiyao Yelusalema unai taudobima wa Paulo se tolohetakikili na yodi kabahegiluna hedehedededi

yabayabadi maudoidi wa se hedede. Na iyamo yodi hedehede maudoidi wa nige kabahemamohoyedi.

⁸Kabo Paulo ye bom ye hededehe-masalaha'uyoi na ye wane, "Yau meta nige Dius yodi laugagayo ya utusi yo nige numa tabuna laugagayona hesau ya utusi, yo Loma yodi laugagayo nige hesau ya utusi." ⁹Pesitasi ye henuwa bena Dius tamowaidiyao ye henuwanamwadi ede Paulo ye henamaiyei ye wane, "Gonowana ku sae Yelusalema? Na ya saewa kabo lauhegilu hedehedededi maudoidi ta hesabadi kwa lauhetala kaliguwai."

¹⁰Na Paulo ye wane, "Ya totolo ta meta Loma yodi kabahelahelauhetala logulogunaena, unai ye namwa mo taba unai ku tolehedudulaigau. Na kabigu ku katakalili meta yau nige saha hesau yababana ya ginauli o Dius yodi laugagayo hesau ya utusi. ¹¹Ena laugagayo hesau ya utusi na unai taba ya boita meta gonowana, yau nige boita ya lauwatakwataei. Na ena lauhegilu maudoidi kaliguyena ta nige hesau mamohoina meta nige gonowana kowa o tamowai hesau ye moselaegau Dius ta udiyedi. Na ya henuwa taba ya lau Sisa ye helauhetalagau."

¹²Pesitasi yo yona tamowai lakidiyao wa maidanao se hedehedegogoi, na se hedede ye gehe kabo ye hededelau Paulo unai ye wane, "Kowa ku henuwa Sisa ye helauhetalago. Gonowana! Kabo ku lau Sisa unai."

Wasawasa Agilipa ye laoma Pesitasi ye kaitaumanai

¹³Mayadai hisa mulidiyena kabo wasawasa Agilipa ma louna Benisi se dobi Sisiya bena Pesitasi se kaitaumanai, matawuwuna iya gabana hauhauna. ¹⁴Mayadai hisa maidadi se miya, kabo Pesitasi Paulo wasana ye hededehe-

masalaha wasawasa Agilipa unai ye wane, "Peliki tamowai hesau numatutugudu ne unai ye tole na ye laugabaei kaliguwai. ¹⁵Huyana ya sae Yelusalema meta taukaitalam tauwoyaidi yo Dius babadadiyao yodi lauhegilu hedehedediyao se hedede, yo se hedede-laoma kaliguwai bena taba Paulo ya hekilaino. ¹⁶Na ya hededelau udiyedi ya wane, 'Teina nige Loma yodi laugagayo kabikabina.' Na ya hedede bena taba tamowai hesau ta mosegabaei na se hekilainogaibui, na bena tauhegiluna maidanao se lauhetalabaguna. ¹⁷Huyana maidaguwao ka dobima inai ka lage yodi lauhetala wa hesabana, meta nige mahana ya gabaei, na mala ye tom ede ya yogagoidima kabalahelauhetala numana wa unai, ya hedede Paulo se woyaiyama na ya helauhetaladi. ¹⁸Huyana tauhegiluna wa se hedehede, meta yogu nuwatu kabo laugagayo hesau utusina hedehededena unai se hedehede, na iyamo nige. ¹⁹Na kadi mata ede siya Dius se bom yodi sunuma kabikabidi yo laugagayodi udiyedi se hedehede, yo hinage tamowai hesau hesana Yesu iya ye boitako, na Paulo ye hedede meta iya ye silasilawa. ²⁰Yodi hedehede wa unai meta nige saha hesau gonowana ya nuwatulobai. Unai Paulo ya henamaiyei ya wane, 'Taba gonowana ku sae Yelusalema na temenai lauhegilu ta udiyedi se helauhetalago?' ²¹Na Paulo ye hedede-laoma ye wane, 'Yau kabo ya lau Sisa unai ye helauhetalagau!' Unai ya hedede Paulo ka tole numatutuguduyena, na muliyena kabo ya hetamalilaei Sisa unai." ²²Na Agilipa ye hededelau Pesitasi unai ye wane, "Ya henuwa taba tamowai ta yona hedehede ya lapuidi." Ede Pesitasi ye wane, "Ye namwa, malaitom kabo Paulo kalinana ku lapui."

**Paulo wasawasa
Agilipa unai ye lauhetala**

²³ Malaitom kabo Agilipa yo Benisi kadi leli se didigakalili se likwa yo yodi wasawasa hekihekinoidi se bahedi na se laoma boda yodi kabahekohekoike-sega numana unai, na tau'yiala kadi tanuwaga lakilakidiyao yo magai wa babadadiyao maiyadiyao. Se tuli, na kabo Pesitasi ye hedede Paulo se woy-aiyama. ²⁴ Na kabo ye hedede ye wane, "Wasawasa saesaena Agilipa yo boda maudoimiu inai maidamaiyao ta, teina tamowai ta kwa kita! Yelusalema yo Sisaliya unai Dius tamowaidiyao se kaib-wada kaliguyena se wane, 'Teina tamowai ta ye namwa mo tabu ye mau-mauli.' ²⁵ Na ya nuwatulobai meta teina tamowai ta unai nige yababa hesau ye ginauli na debanaena bena taba se heki-laino na ye mwaloi. Na ye hededelaoma meta taba ya hetamalilaei Sisa unai. Ede kabo ya hetamalilaei Loma. ²⁶ Na nige kabina ya kata saha kabo ya kuli ye lau Sisa unai na yona ya hedehedede, matawuwuna ede nige kabahegiluna hedehededenamamohoina hesau ya lobai. Unai ya laeyama boda maudoimiu yo kowa wasawasa Agilipa kalimi-uwai, bena kana mata mamohoina kwa wasenei na kwa lobai, kabo gonowana ya kulikulilau Sisa unai, na yona ya hedehedede. ²⁷ Ya nuwatui meta nige ye dudulai bena tamowai hesau nige kana mata mamohoina ya lobai na taba ya hetamaligaibuilaei Sisa unai bena ye helauhetala."

26 Na kabo Agilipa ye hededelau Paulo unai ye wane, "Gonowana kabo ku tolo na ku bom ku hededehe-masalaha'uyoigo." Ede Paulo nimana ye lausini na ye koihekiyawasidi na kabo ye hetubu ye hedehedede ² ye wane, "Wasawasa Agilipa! Nuwagu ye namwa yo ya gwauyala,

matawuwuna ya tolo matam yena na ya hededehehemasalaha'uyoigau na Dius yodi lauhegilu hedehedehededyao maudoidi ta udiyedi ya hedede. ³ Matawuwuna kabina ya kata meta kowa Dius kadi kulutubu kabikabidiyao yo Dius yodi laulauhetala kabidi ku katakalili. Unai ya kaibwadaigo bena ku lapulapuinaamwanamwa kaliguyena.

⁴ Dius tamowaidiyao maudoidi na gagiligu unai yogu miyamiya yo yogu laulau maudoidi kabidi se katakalili, yogu magaiyena yo hinage Yelusalema unai. ⁵ Huya lohaloha kabigu se katakalili, na ena se henuwa kabo se hededehehemasalagau meta yau Paliseya tamowaina hesau, unai huya maudoina Dius yodi laugagayo yo yodi kabikabi ya ginauliwatanikaliliyedi. ⁶ Na se helauhetalagau ta matawuwuna ede yogu kawamamohoi Yaubada yona hededehehesunuma kada kulutubu udiyedi wa ye hemamohoiyei. ⁷ Iya ede hededehehesunuma Isalaela bogana saudoudoi-labui se nayanayai bena ye laoma, na huya maudoina, mayadai yo boniyai, Yaubada se kaihelahui ma nuwakohihaidi. Yogu wasawasa, teina hededehehesunuma ta kawamamohoiyena debanaena Dius tamowaidiyao se hegilugau ta. ⁸ Idohagi to kwa nuwapwanopwano na nige kwa kawamamohoi meta Yaubada tauboiboita ye hetolo'uyoidi?

⁹ Yau hinage beyabeyana yogu nuwatu meta ye namwa mo ya kaikaipate Yesu Nasaleta tamowaina yona nuwatu ya hekiyawasi. ¹⁰ Iya ede saha ya ginauli Yelusalema unai. Taukaitalasang tauwoyaidi yodi gigib-waliyena Yesu taukawamamohoiyena ya toledi numatutuguduyena, na ena yodi hineli se ginauli bena se koihemwaloidi, kabo yau hinage ya talam. ¹¹ Huya badobado ya lau sunago udiyedi Yesu taukawamamohoiyena ya

hekilainodi yo ya lauhelilidi taba Yesu se hededeyababai. Na ya kouyalay-alakalili, ede ya lau magai hekadiyo udiyedi Yesu taukawamamohoiyena ya hekamkamnadi.

¹²Mayadai hesau taukaitalasang tauwoyaidi yodi gigibwali se leyama na se hetamaligau ya lau Damaseko. ¹³Yogu wasawasa, mayamayadailakiyena keda wa unai mala hesau galewa ne unai ye sinadobima ma kagu kahao kalimaiyena. Mala wa ya kita meta ye dawayakalili na kabo mahana dawayana. ¹⁴Mala wa dawayana unai maudoimai ka gulidobi bwatano wa unai, na kalina hesau ya lapui galewa ne unai kalina Alamaikiyena ye hedehededobima kaliguwai ye wane, 'Saulo, Saulo idohagi to ku hekamkamnagau ta? Nige gonowana yogu nuwatu ta ku laukwatakwataei.'

¹⁵Na ya henamai ya wane, 'Kowa kaiteya, Guiyau?' Na kalina wa ye hededelaoma ye wane, 'Yau Yesu ku hekamkamnagau ta. ¹⁶Ku tolo! Ya taumasalaha kalimwai ta bena ya kaisunuwaiyego yo ku hemala yogu taupaisowa yo tauwasaduwai, teina saha ku kita ta yo hinage muliyena ginauli hekadi kabo ya hekitago na ku wasaduwaiyedi. ¹⁷Ku lau yom tamowai yo dagela tamowaidiyao udiyedi ku wasaduwai. Na ena se hewaiunugo, yau kabo ya gilihaigo. ¹⁸Ya henuwa taba ku hededelau udiyedi na se kitalobai, na masigili se laugabae se lau mala unai, yo diyabolo yona gigibwali sunumadi se hekaiyawasidi na se nuwabui se lau Yaubada unai. Na yodi sunuma debanaena kabo yodi yababa ya nuwatugabaedi yo ya tolelaedi yogu tamowai udiyedi.'

¹⁹Unai, wasawasa Agilipa, yau nige ya kawayagala, na saha Yaubada ye hekita-gau wa ya ginauliwatani. ²⁰Bagubaguna ya lauguguya Damaseko tamowaidiyao

udiyedi, na kabo ya lau Yelusalema yo Yudeya tehana maudoina, yo hinage dagela tamowaidiyao udiyedi ya lauguguya, bena se nuwabui na se laoma Yaubada unai, na yodi kabikabi yo yodi miyamiya unai se hemamohoiyei meta se nuwabuiko. ²¹Yogu lauguguya ta debanaena Dius tamowaidiyao se kabihelahinigau numa tabuna bakubakuna unai, na bena se koihemwaloigau. ²²Na Yaubada ye kitahetetegau na ya mau-mauli ye laoma ee teina mayadai ta. Unai ya tolo matamiuyena na Yesu wasana ya lauguguyaei boda maudoimiu kalimiuwai. Nige saha hesau wasana ya lauguguyaei na Peloweta yo Mose saha se hededenonohaiyako wa, ²³meta Keliso kabo se hekamkamna yo ye boita, na kabo iya tamowai bagubagunana boita unai ye tolo'uyo, na iya kabo mala ye hemasalaha Dius yo dagela tamowaidiyao udiyedi."

²⁴Yona hedehedede wa unai Pesitasi ma kalina lakilakina Paulo ye yogahigudugudui na ye wane, "Paulo, ku yauyaule! Yom sonoga me se heyauyaulego." ²⁵Na Paulo ye wane, "Wasawasa Pesitasi, yau nige ya yauyaule yo nige ya hedehededegaibu. Na saha ya hedededi ta meta mamohoidi yo gonowana ta nuwatulobaidi. ²⁶Ginauli maudoidiyao ta wasawasa Agilipa kabidi ye katako, unai gonowana ya hedehededelau unai. Kabina ya kata ginauli maudoidiyao ta ye nuwatulobaidiko, matawuwuna ginauli maudoidi ta nige se tubu wadawadamyena. ²⁷Wasawasa

Agilipa, peloweta yodi hedehedede ku kawamamohoiyedi? Kabina ya kata meta ku kawamamohoiyedi." ²⁸Na Agilipa ye hededelau Paulo unai ye wane, "Ku nuwatui bena huyakubwakubwa ta unai ku henuwabuigau na ya hemala Yesu taukawamamohoiyena hesau?" ²⁹Ede

Paulo ye wane, “Nuwana kabo ya guguya ne ye kubwa o ye loha, temeta unai nige ya mode. Na ya tapwalolo yo ya kaibwada mo Yaubada unai kowa yo boda maudoimiu taulapulapui teina mayadai ta, bena kwa nuwabui yo kwa hemala doha yau, na tabu se paigomiu doha teina nimagu ma paipaidi ta.”³⁰ Kabo wasawasa Agilipa, gabana Pesitasi, Benisi, yo tamowai hekadi maiyadiyao se tutuli wa se tolo ede se pesa.³¹ Kabahekohekoikesega numana wa se pesagabaei na se bom yodi se hedehedede se wane, “Teina tamowai ta nige saha hesau yababana ye ginauli na debanaena bena se koihemwaloi o se tole numatutugudu unai.”

³²Na Agilipa ye hededelau Pesitasi unai ye wane, “Teina tamowai ta gonowana ku yailihai, na iyamo ye kaibwadako bena ye lau Sisa unai ye lauhetala.”

Paulo ye kadau ye lau Loma

27 Yoma lau Italiya nuwatudi maudoidi Pesitasi ye hineli hedudulaidi ye gehe, kabo Paulo yo taulauhetala tamowaidiyao hekadi ye mosehekawalaedi sentuliyo hesana Diuliyasi unai, kabo ye kitahetetedi. Diuliyasi meta tau'iyala bodana hesau hesana **Sisa yona tau'iyala** kadi tanuwaga hesau.² Ka dobi gadowa na temenai Adalamitiyam yodi waga hesau ka lobai. Waga wa bena kabo ye gelu ye lau teha Eisiya, na magaidiyao udiyedi bena ye lauhepehepesa, ede unai ka gelu. Alistakasi Masedoniya tamowaina, teha Tesalonika unai ye laoma, iya maidamai ka gelu ka lau.³ Mala ye tom meta Sidona unai ka duna, na

Diuliyasi Paulo ye katekamkamnaei ede ye talamyeyi na ye pesa kehanao ye kaitaumanaidi, na ginauli saha udiyedi ye deha meta kabo unai iya se sagui.⁴ Menai ka gelu'uyo na yaumai wa ka taumatai ede Saipulusi bwanabwanaluwana woyona unai ka lau.⁵ Silisiya yo Pampiliya gabwadi unai ka heulisikawasi na ka lau ede teha Lisiya magaina hesau hesana Maila unai ka duna.⁶ Menai sentuliyo wa Alesandiliya yodi waga hesau ye lobai bena kabo ye lau Italiya, ede ye hedede na unai ka gelukawasi.⁷ Na yaumai yona towapilipili debanaena mayadai lohaloha ka kadauyedi. Mulidiyena kabo ka lage Nidasi, na dedekanaena ka heulisi ka lau. Yaumai wa ka taumatai, unai nige gonowana yoma kedakulu wa ka lauwatani, ede ka dobi Kiliti bwanabwanaluwana hesabana, na isutetena hesana Salamona unai ka giuli na bwanabwanaluwa wa woyonaena ka heulisihadihadi.⁸ Na woyona heulisina wa ye yababakalili unai ka kaipate ka lau ee bwanabwanaluwa wa magaina lakilakina hesana Laseya ka laugabaei na dedekanaena kalotauna hesana Gadowa Namwanamwana unai ka duna.⁹ Na yoma kadau wa unai meta mayadai ka gabaedi se badokalili, ede yoma kadau huyana ye hetubu ye yababa ye lau. Matawuwuna gwagwama yo wowoli huyana ye hanauma.[†] ¹⁰Unai Paulo ye hededelau waga wa taugeluina maudoidiyao wa udiyedi ye wane, “Tatao, ya nuwatui meta yoda kadau ta kabo ye pilipili yo ye yababakalili, kabo unai waga yo gogo maudoidi ta gabaedi yo hinage tamowai hekadi

[†]27:9 Kalina Giliki unai se kuli *Dius yodi kaihudi mayadaina ye lauko*. Na *Dius yodi kaihudi mayadaina* meta Sepetemba o Okotoba unai, na tenem teha ne unai Sepetemba duwaduwalina unai wowoli huyana yo huyagwagwama ye hetubu. Na kabo Nowemba duwaduwalina unai kadau maudoidi se hekaiyawasidi ye lau ee Pebuwali.

kabo se mwaloi.”¹¹ Iyamo sentuliyo wa nige ye lapulau Paulo unai, na ye kitalau waga tauheyaisiyena yo waga tanuwagana yodi hedehede wa udiyedi.¹² Na huyagwagwama unai Gadowa Namwanamwana kabamiyana nige ye namwakalili. Unai waga wa taugeluina maudoidi wa se henuwa bena taba ka gelu'uyo ka dobi Peniki na menai ka miya kana sigana wowoli yo huyagwagwama ta se gehe. Matawuwuna ede Kiliti unai Peniki meta gadwana ye namwa yo huyagwagwama yo wowoli gadwana ede, na gadowa ta meta ye sanalau teha yalugumini yo teha bulungai mo udiyedi.

Wowoli se hekalo

¹³Na kabo yawana ye sibobo ede waga taupaisowaina wa yodi nuwatu meta gonowana se dobi Peniki. Unai lowo se tabeisini na bena ka heulisihadididi ka dobi.¹⁴ Nige bayaona kabo yaumai bayabayaona hesau hesana wediliya bwanabwanaluwa wa unai ye towa dikwama.¹⁵ Na waga wa wolewolena ye konai ede nige gonowana yaumai wa ka taumatai, unai ka boboyogabai.¹⁶ Ka dobi Kauda bwanabwanaluwana hesabana na woyona musamusana wa unai ka kaipate bena kabahekohekoitu wagana ka tabeisiniyama waga wa unai ka tolenamwanamwaei.¹⁷ Se paihekahini ye gehe kabo waga taupaisowaina maina lakilakidiyao se haidi na waga wa sadaina[‡] udiyedi se paidi na waga wa se momosihebayao. Se matausikalili matawuwuna ede nige se henuwa teha Libiya tahalina hesana Sitisu unai se heduna, ede wolewole hesau mainaena se pai na se gabadobiyei gabwa wa unai na bena waga wa ye tabetabenuwahi.

¹⁸Yaumai yo bagodu wa se kotake-segaidi na waga wa ye ini'inipuluhi ye lau ee mala ye tom unai waga wa kana kai'usa hekana se hesuluhepesadi.¹⁹ Mayadai hehaiyonana unai ede se hetubu waga wa gogona hekadi se haidi na se hesuluhepesadi.²⁰ Wowoli wa ye kotakesegai na ka kulolo huyalohalohakalili nige sola mahana o kipwala ka kitadi yo nige yoma kabalau kabina ka kata, unai maudoimai nuwamai se basabasa na ka nuwatui meta kabo ka boita.

²¹Mayadai hisa se lau na waga wa unai taugelu maudoimai nige hesau ye kaikai, unai Paulo ye tolo na ye hedede ye wane, “Lahinaidi taba yogu hedehede wa kwa lapuwatani na Kiliti bwanabwanaluwana unai sola ta miyamiya na nige ta kukegabaei, meta teina pilipili ta taba nige ta hekalo, yo gogo taba nige ta gabaedi.²² Na nuwamiu ya hededehebayaodi meta maudoida kabo ta namwanamwa na waga gaibu mo kabo ta gabaei.²³ Matawuwuna ede yogu Yaubada, iya kagu tanuwaga yo yau iya yona taupaisowa, boniyai wa unai iya yona anelu ye taumasalaha dedekaguyena²⁴ na ye wane, ‘Paulo, tabu ku matausi. Kabo Sisa matanaena ku tolo yo ye helauhetalago. Yo hinage Yaubada yona kabinamwa yo yona gadosisiyena ye hededehesunuma meta maidamwao taukadau maudoidi waga me unai taba nige se mwaloi.’²⁵ Unai ya hedede-laowa nuwamiu se bayao matawuwuna ede Yaubada ya sunumaei na saha ye hedededi wa meta kabo se tubu yo se mamohoi.²⁶ Na iyamo bwanabwanaluwa hesau unai kabo ta heduna na ye koisinida.”

[‡]27:17 Waga *sadaina* kaniyona ede waga dedekadiyao labui.

Waga se heduna

²⁷ Boniyai hesaudoudoi-hasina unai meta sola Adiliya gabwana wa unai ka kulukulolo'usi. Na boniyai duwaduwalina wa unai meta waga unai taupaisowa wa se nuwatui meta bena tano ka hanahanawuiyako. ²⁸ Unai kabanowonowi ledina se hai na se heyoli, na gabwa wa lohana se liyei na se lobai meta gabwa lohana ede kala 20.[†] Ka kulukulolo nige bayaona na hinage gabwa wa se liyetonogi'uyoi meta lohana ede kala 15.[§] ²⁹ Nowonowoi wa ka kitadi meta ka hanahanaukaliliko, na ka matausi meta kabo ye koisinigai dakwadakwaena. Ede lowo hasi se gabaedi waga yiuna wa unai, na waga wa ye tabetabehekahini. Na maudoidi se tapwalolo yodi yaubada udiyedi meta taba idohagi na mala ye tom'mwamwayau. ³⁰ Na waga wa unai taupaisowa maudoidi se koitalaliu na bena se wasabu. Unai kabahekohekoitu wagana wa se hedalolodobiyei gabwa wa unai. Na yodi helupodi bena kabo se sae waga isuna wa unai lowo hekadi se gabaedi. ³¹ Na Paulo ye hededelau sentuliyo yo tau'iyala tamowaidiyao wa udiyedi ye wane, "Ena tamowai ta waga ta se wasabugabaei, taba nige ta namwanamwa." ³² Unai tau'iyala tamowaidiyao wa kabahekohekoitu wagana mainana se boli'utusidi na ye kulolobasi.

³³ Mala ye hetubu ye uyali ye laoma, ede Paulo ye hededelau waga wa taugeluina maudoidiyao wa udiyedi meta taba se kaikai, na ye wane, "Mayadai saudoudoi-hasi se laoko udiyedi meta kwa matausikalili, unai nige kai hesau kwa kai. ³⁴ Na teina maudoimiu ta meta taba

nige hesau kulum maiyawana kesega ye taukwadalele. Unai ya hededebayao kalimiuyena bena taba kwa kaikainamwanamwa to kabo kwa maumauli." ³⁵ Yona hedehedede ta mulinaena kabo pwalawa ye hai na maudoidi matadiyena ye tapwalolo yo Yaubada ye lautokiyei, na kabo pwalawa wa ye kihi na ye kai. ³⁶ Unai kabo maudoidiyao wa nuwadi se talu yo se bayao na se kaikai. ³⁷ Waga wa unai taugelu maudoimai meta badomai ede 276. ³⁸ Ka kaikai ee ye gehe kabo waga kana usa'usa witi baikidi wa se hesuluhepesadi gabwa wa unai, bena waga wa ye kahaisae.

³⁹ Mala ye tom na waga unai taupaisowa magai nige se hekaolobai, na kalotau hesau naganagalina se kita. Unai yodi hekasa se ginauli meta bena ka sae unai ka hetatadunaduna. ⁴⁰ Ede lowo ma mainadiyao se boligabaedi yo hinage heyaisi kabapaihekahinidi mainadiyao se yailigabaedi. Na kabo wolewole waga isuna wa unai se kukei na ka boboyo ka sae nagali wa hesabana. ⁴¹ Ka sae ede waga wa ye heduna nituli hesau unai, na isuna wa ye talakahi tahali wa unai na nige gonowana ye sigi, na bagodu se guligulisae waga wa unai ye lau ee waga yiuna wa ye koigwaligwali.

⁴² Tau'iyala tamowaidiyao se koitalaliu bena taulauhetala tamowaidiyao wa se koihemwaloidi na tabu se tubasae na se wasawasabugabaedi. ⁴³ Na sentuliyo wa nige ye henuwa bena Paulo se unui, ede yodi koitalaliu wa ye hekaiyawasi, na ye hededelau taugelu maudoidiyao wa udiyedi ye wane, "Kaiteyadi gonowana kabo se tuba, meta se kamposi na se tubabaguna se sae magai." ⁴⁴ Na kadi kahao hekadi meta waga ye koigwaligwali wa molumoluna

[†]27:28 Kala 20 meta 37 metres o 120 feet.

[§]27:28 Kala 15 meta 27 metres o 90 feet.

tehadiyao se haidi na udiyedi se tuba se sae. Na maudoimai ka tubasae magari wa unai ma namwanamwamai.

Paulo yona miya Malita unai

28 Ka sae, na magari wa tamowaidiyao yomai se hedehedede meta bwanabwanaluwa wa hesana ede Malita. ²Bwanabwanaluwa wa tamowaidiyao yodi laulau se namwakalili kalimaiyena. Kaiwa se yuhi na se yoganeigai ka lau ka kaimwaiga, matawuwuna ede nabu ye talu yo gwagwama huyana. ³Ka kaikaimwaiga, na Paulo ye lau kaikaiwa ye bahema bena ye gabudi. Na kaiwa kalakalasinna wa gigibwalina unai mwata hesau kaikaikalasinna ye nenepesa ede Paulo nimana ye kalasi na unai ye kabakabasi. ⁴Magari wa tamowaidiyao mwata wa se kita Paulo nimana wa unai ye kabakabasi, unai se wane, “Teina tamowai ta meta iya taukaikaiunu! Yodi yoli wa unai nige ye mwaloi, na iyamo yoda yaubada Tautolehedudulai nige ye henuwa bena ye maumauli.” ⁵Na Paulo nimana wa ye hekwade ede mwata wa ye koihebekudobiyei kaiwa kalakalasinna wa unai, na kamnana ye lapui meta tauna wa nige se kamkamna. ⁶Na tamowai wa yodi nuwanuwatu kabo Paulo tauna se loloni yo ye guli na ye mwaloi, na iyamo se naya huyalohaloha na se kita meta nige saha hesau ye tubu kalinawai. Unai yodi nuwatu wa se bui'uyoi na se hedede meta iya yaubada hesau.

⁷Yoma kabakaimwaiga wa dedekana wa unai meta bwanabwanaluwa tamowaidiyao kadi tanuwaga lakilakina hesana Pabiliusi yona tano. Ye yogaisinigai yona numaena ka miya na mayadai haiyona ye kitahetetenamwanamwakaliliyegai.

⁸Na Pabiliusi tamana ye kasiyebwa na ye kenokeno yodi numa wa unai.

Kana kasiyebwa meta taugwagwama yo bogalau. Paulo ye sae numakalo wa unai na taubada wa yona ye tapwalolo, na nimana ye tolesaedi taubada wa unai ede ye namwanamwa. ⁹Taubada wa ye henamwanamwa ede taukasiyebwa maudoidi bwanabwanaluwa wa unai se laedima, na Yaubada yona gigibwaliyena Paulo tamowai maudoidi wa ye henamwanamwadi. ¹⁰Unai tamowai maudoidiyao wa se hekasisikaliliyegai yo se kaikainauyaigai. Na huyana kabo bena waga hesau unai ka gelu, ede yoma kabinonoha wa unai kadau gogodiyao udiyedi se saguigai.

Paulo ye lau ye lage Loma

¹¹Huya gwagwama wowolina wa debanaena Alesandiliya yodi waga hesau bwanabwanaluwa wa unai ye miyaheki-ila. Waga wa isuna unai Giliki yodi yaubada labui Kasta yo Polakisi tautaudi se pusae na se tolehepatu.

Ka miya nawalai haiyona, na wowoli huyana wa ye gehe ede waga wa unai ka gelu na ka hetubu ka kadau ka lau Loma. ¹²Silakusi unai ka duna na menai ka miya mayadai haiyona. ¹³Menai ka gelu'uyo ka sae Legiumu unai ka duna. Mala ye tom na yawana ye towa, ede ka gelu'uyo, na mayadai hesauna unai ka lage Puteyoli. ¹⁴Temenai Yesu taukawamamohoiyena tamowaidiyao hekadi ka lobaidi, ede se yogaisinigai na menai ka miya mayadai haligigi-labui, mulidiyena kabo ka sae Loma. ¹⁵Loma unai Yesu taukawamamohoiyena yoma sae wasana se lapui, ede se dobima Apiusi Yona Kabalokulokune yo Kabakaiyawasi Numana Haiyona magari udiyedi se launayanayaigai. Paulo tamowai ta ye kitadi meta nuwana ye bayao na tapwaloloyena Yaubada ye lautokiyei. ¹⁶Loma unai ka lage ede iyala kapinana wa Paulo

ye talamgabaei ye lau ye bom yona kabamiya, na tau'iyala tamowaina hesau ye laoma Paulo ye kitahetete.

Paulo yona miya Loma unai

¹⁷ Mayadai haiyona mulidiyena Paulo Dius babadadiyao Loma unai taumiya ye yogagogoidima na ye hededelau udiyedi ye wane, “Kehaguwao, nige saha yababana hesau ya ginauli yoda tamowai yo kada kulutubu kabikabidi yo miyamiyadiyao udiyedi, na iyamo Dius babadadiyao Yelusalema unai se haigaibuigau na se moselaegau Loma yodi laugagayo taukitahetetena tamowaidiyao udiyedi.” ¹⁸ Se henamaiyegau meta nige kagu mata hesau yababana se lobai bena kabo unai se unuhemwaloigau, ede lauhetala wa unai bena se yailigabaeigau. ¹⁹ Na Dius babadadiyao wa nige se henuwa bena lauhetala unai se yailigabaeigau. Ede ya kaibwada taba bena ya laoma Loma, na Sisa kabo ye helauhetalagau. Na yogu laoma ta unai meta nige bena helegu Dius tamowaidiyao ya hegiludi. ²⁰ Teina nuwatu ta debanaena ede ya hedede kwa laomagogoi, na ya hedehedede kalimiuyena ta. Seni ta unai se paigau, matawuwuna ede kita Dius yoda sunuma saha kabo ye tubu huya matadaena.”

²¹ Unai Dius babadadiyao se hededelau Paulo unai se wane, “Nige sola leta hesau Yudeya unai se hetamaliyama na unai wasam ka hasili, o tamowai hesau metai ye laoma na wasam yababana hesau ye hedede kalimaiyena. ²² Na ka henuwa bena taba ka laomagogoi na yom nuwatu saha ku hededehemasalahadi na ka lapuidi, matawuwuna ede teha maudoina tamowaidiyao meta kada boda ta unai yom tapwalolo kabikabina ta se hedehededeheyababa.”

²³ Unai yodi laomagogoi mayadaina se godu, ede bodalakilaki se laoma

Paulo yona kabamiya wa unai na ye lauhekataedi, malatomtom yena ye hetubu ye lau ee meimeilahi. Yaubada yona basileiya hedehededena ye hededehe-masalaha, na Mose yona laugagayo yo peloweta yodi kulikuli udiyedi ye hekitadi meta Yesu Yaubada yona kaisunuwa tamowaina ede. ²⁴ Yona hedehedede wa udiyedi meta tamowai wa hekadiyao yodi talam se ginauli, na hekadiyo nige se kawamamohoi. ²⁵ Unai ede se bom se haihaikawayagala'uyoidi. Na bena kabo se dahalaigwaligwali se lau yodi magai, unai Paulo yona hedehedede gehegehedi ye hedededi kalidiyena ye wane, “Yaluwa Tabuna saha peloweta Aisaiya ye hekata na ye hededegabaedi kami kulutubu udiyedi meta se laoma se mamohoi. ²⁶ Doha Yaubada ye hededelau Aisaiya unai ye wane,

‘Ku lau tamowai ta udiyedi na ku hedede ku wane,
“Yogu hedehedede kabo kwa lapulapuidi,
na taba nige kwa lapulobaidi.
Yogu laulau yo yogu kabikabi kwa kitadi,
na taba nige kwa kitalobaidi.”

²⁷ Matawuwuna tamowai ta nuwadiyao meta se kwailokalili, beyadi se kolakola, yo matadi se gibu. Na taba matadi se lala, kabo se kitalobai, yo taba beyadi se malapai, kabo hedehedede se lapulobaidi, yo taba nuwadi se masalaha, kabo se nuwatulobai, na nigele.

Unai nige gonowana se nuwabui na ya henamwanamwadi.’ (Aisaiya 6:9-10)

²⁸⁻²⁹ Unai ede ya henuwa bena kabina kwa kata meta Yaubada yona kabihe-mauli ye ginauliyako yo wasana ye laoko dagela tamowaidiyao udiyedi. Na siya

kabo se lapulau Yaubada yona kabihe-
mauli hedehehedena ta unai.”**

³⁰ Paulo yona numa^{††} wa unai ye
miya bolimai labui. Na kaiteyadi
se laoma bena iya se kita meta ye
yogaisinidi, ³¹ na ma nuwabayaona

Yaubada yona basileiya wasana ye
lauguguyaei yo Guiyau Yesu Keliso
wasana ye lauekataei udiyedi. Na yona
paisowa wa unai meta nige tamowai
hesau ye gudugudui.

** **28:28-29** Kulikuli hekadiyo lausoiso 29 se kuli doha teina: *Paulo yona hedehe-
ede wa ye gehe ede Dius tamowaidiyao se pesa na se bom se haihaikawayagala'uyoidi.*
Tausonoga lausoiso ta nige se lobai buka beyabeyadiyao udiyedi, unai nige ka kuli
buka ta unai.

†† **28:30** *Paulo yona numa* Loma unai ye miyai na nawalai kesega kesega ye hema-
hemaisa. Dimdim unai se kuli *rented house*.

Paulo yona leta ekalesiya Galatiya unai taumiya udiyedi

Buka ta hededeheemasalahana

Teina kulikuli ta meta leta Paulo ye kuli ekalesiya teha Galatiya unai taumiya udiyedi. Galatiya unai Paulo ekalesiya bodana ye hetubu, na kabo ye lau teha hesau unai ye paisowa. Paulo yona miyasuwala wa unai taulauhekata hekadiyo se lage na ekalesiya se henuwapwanopwanodi. Siya meta Dius luwadiyena se tubu, na tausunuma wa se hekatadi taba laugagayo se miyawatanidi. Iya ede laugagayo Yaubada ye mosei Isalaela tamowaidiyao udiyedi, doha kai yo mayadai yo kabikabi udoi'udoi laugagayodi, yo pelitome laugagayona.

Teina leta ta unai Paulo ekalesiya ye hedede hesibasibadi. Ye hedede-bayaolau udiyedi meta ewaneliya kesega mo, yo keda kesega mo ye lau mauli hesabana, iya ede sunuma Yesu Keliso unai. Tamowai hekadiyo wa yodi lauhekata iya ede lauhekatalupolupo, tabu se kawamamohoiyei. Paulo yona hedehedede hekadiyo se bayaokalili, matawuwuna taulauhekata hekadi wa ye kouyalayalaedi.

Nuwatu lakilakidiyao

1. Apostolo mamohoina yo wasa mamohoina (1:1-10)
2. Wasa Paulo ye lauguguyaei wa meta mamohoina (1:11-2:10)
3. Laugagayo miyawatanina nige ye tolehedudulaida, na sunuma mo (2:1-4:31)
4. Yailihai miyana (5:1-6:10)

5. Tauwoyaida ede Yaluwa Tabuna yo gadosisi (5:1-6:10)
6. Paulo yona guguya yo lautoki (6:11-18)

Lautoki

1¹⁻²Yau Apostolo Paulo yo Guiyau tauhemuliwatanina maudoidi maiyaguwao, leta ta ka kuli na ka hetamali ye laowa Guiyau taukawamamohoiyena maudoimiu teha Galatiya unai taumiya kalimiuvena.

Nige tamowai se kaisunuwaigau bena ya hemala apostolo, na Yesu Keliso yo Tamana Yaubada, iya Yesu boita unai ye hetolo'uyoi wa, se kaisunuwaigau.

³Taba Tamada Yaubada yo Guiyau Yesu Keliso yodi kabinamwa yo yodi nuwadaumwali se leyawa kalimiuwai.

⁴Keliso Yaubada Tamada ye kawakabiyei na ye talamgabaei'uyoi ye hemala kaitalasang yoda yababa hesabadi, yo ye gilihaida tanoubu yabayababana ta unai. ⁵Lautoki yo hedebasae ta mosei Yaubada unai huya maudoina ye lau ee nige kana siga. Mamohoi!††

Nige wasa hesau namwanamwana

⁶Keliso yona kabinamwa debanaena Yaubada ye kaisunuwaigomiu. Ya siliyatikalili matawuwuna huyana nige ye loha na taukaisunuwaigomiu wa kwa laugabaeyako na wasa namwanamwana udoi kwa kawamamohoiyei. ⁷Na iyamo wasa me meta nige wasa mamohoina, na tamowai hekadi se henuwa bena Keliso wasana namwanamwana se tolebui na nuwamiyao se hepwanopwanodi. ⁸Na ena taba kai o apostolo hesau o galewa aneluna hesau wasa udoi ye lauguguyaei kalimiuwai nige doha saha ka lauguguyaei wa, meta taba hekamkamna lakilakina ye lobai.

††1:5 Mamohoi: Paulo ye kuli ye wane, Amen! Hedehedede ta meta Hebelu kalinadi, kaniyona ede Aa, mamohoi.

⁹Saha ka hedede-yako wa meta kabo ya hedede'uyoi: Ena tamowai hesau wasa namwanamwana ye lauguguyai kalimi-uyena nige doha wasa kwa haiyako wa, meta taba hekamkamna lakilakina ye lobai.

¹⁰Hage yogu kwa hedehedede: Yogu hedehedede ta unai nuwana ya kaipate bena tamowai kabo se kitahenamwagau, o Yaubada? Nuwana ya kaipate bena tamowai ya henuwanamwadi? Taba nige! Ena ya kaipate bena tamowai ya henuwanamwadi, meta yau nige Keliso yona taupaisowa.

Wasa Paulo ye lauguguyaei wa yona kabalaoma ede Yaubada

¹¹Kagu kahao, ya henuwa bena kabina kwa kata meta wasa namwanamwana ya lauhekata'usei ta, iya nige tamowai yodi nuwanuwatuyena ye laoma. ¹²Nige tamowai hesau unai ya hai o ye hekatagau na yogu kabahaina ede Yesu Keliso ye hemasalahadi kaliguwai.

¹³Beyabeyana Dius yodi miyamiya yo yodi tapwalolo kabikabidi udiyedi ya miya, na yogu mauli wa wasana kwa lapuiyako, idohagi Yaubada yona dubu tamowaidiyao ya hekamkamnadi yo hinage bena ya unuhemwaloihegededi. ¹⁴Kagu isi maudoidi luwadiyena meta yau Dius yodi tapwalolo kabikabidi maudoidi kabidi ya katakalili, yo hinage ya kaipatebayaokalili bena taba kagu kulutubu kabikabidi ya hebayaodi tamowai udiyedi.

¹⁵Sola nige se labasigau na Yaubada ye kaisunuwaigau na yona kabinamwaena ye yoganeigau. Na huyana ye hineli ¹⁶beni natuna ye hemasalahayama kaliguyena na bena kabo yau dagela tamowaidiyao^{¶¶}

udiyedi Keliso wasana ya lauguguyaei, meta nige tamowai hesau ya henamaiyei, ¹⁷yo hinage nige ya sae Yelusalema bena apostolo bagubagunadiyao ya kitadi na se hekatagau. Na yau meta ya dudulai mo ya lau teha Alabiya na menai muliyena kabo ya uyoma Damaseko.

¹⁸Kabo bolimai haiyona mulidiyena ede ya sae Yelusalema Petelo ya kita na menai maidagu ka bawa sabati labui yo mayadai kesega. ¹⁹Menai apostolo hekadiyo wa nige ya kitadi, na Guiyau^{§§} kana kaha Yamesi ye bom mo menai ya kita. ²⁰Yaubada matanaena ya hededemamohoi kalimiuyena: Gintauli saha wasadi ya kulidi ta meta nige ya lupoigomiu.

²¹Na muliyena kabo ya lau teha Siliya yo Silisiya udiyedi. ²²Na Yudeya unai Keliso taukawamamohoiyena bodadi meta yau nige kabigu se kata. ²³Na wasagaibugu mo se lapui, "Tamowai ta, iya beyabeyana ye hekamkamnada yo Keliso sunumana bena ye hekaiyawasi, iya ede Keliso sunumana ye laulauguguyaei." ²⁴Na saha ye tubu kaliguyena wa debanaena Yaubada se hedebasaei.

Yelusalema unai apostolo wa Paulo se kawanamwanamwaei

2 Bolimai 14 mulidiyena ede ya seuyo Yelusalema. Yogu sae ne unai meta Banaba maiyagu, yo hinage Taitasi maidamai ka sae. ²Yaubada yona hedehemasalaha kaliguyena debanaena ede ya sae, na saha ya lauhekataei dagela tamowaidiyao udiyedi wa meta ya hededehemasalaha kalidiyena. Na ya hededelau tauwoyawoya tamowaidiyao se bom mo udiyedi, yogu hedehedede wa kabo se hemamohoiyeidi e nige. Ya

^{¶¶}1:16 *Dagela tamowaidiyao* ta, siya meta nige Dius tamowaidiyao.

^{§§}1:19 *Guiyau* ta meta Yesu. Na Yamesi meta Yesu kana kaha mamohoina.

matausikalili matawuwuna saha ya gin-aulidiko yo saha kabo ya ginaulidi,* madai nige kaniyodi.

³Tauwoyawoya wa se talamyegau yo hinage nige saha hesau se hedede Taitasi unai bena taba ye pelitome. Na iya meta Giliki tamowaina na maidagu ka sae Yelusalema. ⁴Pelitome nuwatuna wa nige ye masalahama ye lau ee tamowai hekadiyo se mwalaegaibuma luwamaiyena. Siya meta nige kada kahao mamohoidiyao, na bena yoda yailihai miyamiyana Keliso unai se kaikewasipwai. Yodi nuwatu bena Dius yodi laugagayo maudoidi udiyedi se kauda na ta miyawatanidi. ⁵Na nige ka henuwa bena taba ka lapulapulau udiyedi, matawuwuna ka henuwa bena wasa namwanamwana mamohoina tabu se bui na bena ye miya kalimiuyena.

⁶Na dubu babadadiyao tamowai siya se kitahesae'useidi wa meta nige saha hesau se hededetubeilaei yogu lauhekata wa unai. (Yodi sae ta meta nige yona udoi hesau kaliguyena, matawuwuna Yaubada nige tamowai kana kaoyena ye kitahenamwagaibui.) ⁷Na se kitalobai meta wasa namwanamwana hededehemasalohana paisowana ta Yaubada ye leyama bena ya ginauli dagela tamowaidi udiyedi, doha Petelo yona paisowa ye mosei Dius tamowaidiyao udiyedi wa. ⁸Matawuwuna Yaubada Petelo ye hepaisowa na wasa namwanamwana ye duwai Dius tamowaidi udiyedi wa, na Yaubada kesegana ta meta

hinage yau ye hepaisowagau na paisowa ta ya ginauli dagela tamowaidi udiyedi. ⁹Ede Yamesi, Petelo yo Yowane, siya tautolobaguna tamowaidiyao, se kitalobai meta Yaubada yona katekamkamnaena paisowa ta ye haiyama. Unai yau yo Banaba se lautokiyeigai yo se kawanamwanamwaeigai kabo ka lau dagela tamowaidiyao udiyedi na siya se lau Dius tamowaidiyao udiyedi. ¹⁰Na yodi kaibwada kalimaiyena ede taba taudehadeha[†] ka nuwatuidi, na teina hekasa ta meta yau yogu nuwanuwatu lakilakina ede.

Paulo Petelo yona laupwano ye hekita

¹¹⁻¹²Muliyena, Petelo Yelusalema unai ye dobima Antiyoka. Bagunaena meta tausunuma siya nige Dius tamowaidi maidanao se kaikaigogoi, na huyana Yamesi kana bodao hekadiyo se laoma kabo ye bom ye tolehesuwala'uyoi matawuwuna ede taupelitome tamowaidiyao wa[‡] ye matausiyeidi. Saha ye ginauli wa ye yababa, unai Petelo ya dilamatai. ¹³Yona kailupolulupo ta Dius tamowaidi hekadiyo Antiyoka unai taumiya wa se kita ede se hemuliwatani, yo hinage unai Banaba se woyahesuwala.

¹⁴Na ya kita meta wasa namwanamwana miyamiyana mamohoina nige se miyamiyai, ede maudoidi matadiyena ya hededelau Petelo unai ya wane,

***2:2** Yona kulikuli unai Paulo yona paisowa ye heyaheyasoniyei heloikailakwa unai. Heyaheyasoni ta 2 Timoti 4:7 unai hinage ta lobai. Na kalina Saliba unai nige gonowana yoda paisowa ta heyaheyasoniyei kailakwa unai, unai ede heyaheyasoni ta kaniyona ka kulihemasalaha lausoiso ta unai.

[†]**2:10** *Taudehadeha* ta, siya ede Yesu tausunumaena Yelusalema unai taumiya nige gonowana se bom se sagu'uyoidi.

[‡]**2:11-12** *Taupelitome tamowaidiyao wa* se lauhekata meta ekalesiya tatao maudoidi bena pelitome se hai yo hinage Dius yodi laugagayo maudoidi se miyawatanidi. Ena nige, meta nige gonowana siya Keliso tausunumaena mamohoidi.

“Kowa Dius tamowaina, na iyamo yom miyamiya meta doha dagela tamowaidiyao, na nige doha Dius tamowaidiyao. Idohagi to bena dagela tamowaidiyao ku muyowuidi na bena Dius yodi miyamiya se miyamiyaedi?”

¹⁵ Kita meta nige ba'aya tamowaidi doha dagela tamowaidiyao, matawuwuna ede se labasida meta kita Dius tamowaidi. ¹⁶ Na iyamo kabina ta kata meta Yaubada tamowai nige laugagayo lauwatanina unai ye toletolehedudulaidi, na yona sunuma Yesu Keliso unai debanaena ye tolehedudulaidi. Unai kita hinage yoda sunuma ta tole Yesu Keliso unai, to kabo Keliso sunumana unai Yaubada ye tolehedudulaida, na nige laugagayo miyawatanina debanaena. Matawuwuna ede nige gonowana tamowai hesau laugagayo mo miyawatanina debanaena Yaubada kabo iya ye kitahenamwa.

¹⁷ Huyana ta kaipate bena Yaubada ye tolehedudulaida Keliso debanaena, meta ta masalaha ede kita Dius tamowaidiyao hinage ma yababada. Unai kaniyona ede saha, Keliso iya ye woyaida ta lau yababa unai? Nige kalikalili. ¹⁸ Na ena taba laugagayo beyabeyana wa miyamiyana ya hekaiyawasi, na muliyena ya miyawatani'uyoi,^f kabo ya hemasalaha'uyoigau meta yau laugagayo tau'utusina. ¹⁹ Matawuwuna laugagayo

debanaena ya boitako na yona gigibwali kaliguwai ye gehe.[§] Unai taba bena ya mauli Yaubada yona. ²⁰ Keliso yona boita sataulo unai meta yau hinage maidagu ka boita. Unai nige yau ya maumauli, na Keliso kaliguyena ye miya.** Taugu ta unai ya miyamiya ta meta Yaubada natuna sunumana unai ya miyamiya, iya ye gadosisiyeigau na yona mauli ye mosegabaei yau hesabagu. ²¹ Na yau taba nige Yaubada yona katekamkamna ya tolehesuwala, matawuwuna ede, ena taba Yaubada tamowai ye tolehedudulai laugagayo miyawatanina debanaena, meta Keliso yona boita ne nige kaniyona.”

Kabatolehedudulaida ede saha—laugagayo o sunuma?

3 Komiu Galatiya meta tamowai yauyaulediyao. Kaiteya ye lupohaigomiu? Komiu kalimiyuna meta Keliso yona boita Sataulo ne unai kaniyona maudoina ya hededehemasalaha. ² Ya henuwa bena yogu kwa hedehede: Idohagi na Yaluwa Tabuna kwa hai, laugagayo miyawatanina debanaena, o Keliso wasana kawamamohoiyena debanaena? ³ Sola ma yauyaulemiu? Yomi ekalesiya maulina Yaluwa yona gigibwali unai kwa hetubu, na idohagi to kwa kaipate bena kwa bom yomi bayao yena kwa miyai? ⁴ Beyabeyana wasa namwanamwana debanaena kwa kamkamnakalili. Mamohoi kwa

^f2:18 Ena taba laugagayo beyabeyana wa ... ya miyawatani'uyoi: Nuwatu ta Paulo heyahayasoni unai ye kuli: Ena ginauli hesau ya hetatagwaligwali na muliyena ya ginauli'uyoi ...

§2:19 Laugagayo ye hemasalahada meta kita yababa tauginaulidi, na yababa maisana ede boita. Na laugagayo nige gonowana tauboiboita ye tanuwagaidi.

**2:20 Hedehede ta kaniyona ede, Paulo nige ye bom yona nuwatu ye miyawatani, na yona miyamiya maudoina tautanuwaegaedi meta Keliso.

kamkamnagaibu e nige? Ya nuwatu nige. ⁵Hage, yogu kwa hedehede: Yaubada iya Yaluwana Tabuna ye haiyawa yo laulau gigigibwalidi ye ginaulidi kalimiuyena meta laugagayo miyawatanina debanaena, o Keliso wasana kawamamohoiyena debanaena?

⁶Gonogowana doha Abelahama wasana ta hasili buka tabuna unai: “Iya Yaubada ye sunumaei, debanaena Yaubada ye hedede meta Abelahama iya miyamiyadudulai tamowaina.” (*Genese 15:6*) ⁷Unai bena kwa nuwatulobai meta Abelahama natunao mamohoidi ede Yaubada tausunumaena. ⁸Beyabeyana kulikuli tabuna ye hededenonohaiyako meta dagela tamowaidiyao Yaubada kabo ye tolehedudulaidi yodi sunuma debanaena, doha wasa namwanamwana hedehedena ye hededehehemasalahanonohai Abelahama unai ye wane, “Tanoubu maudoina kalimyena kabo hededehehemwa se hai.” (*Genese 12:3 yo 18:18 yo 22:18*) ⁹Unai siya tausunuma meta Yaubada ye hededehehemwadi gonogowana doha Abelahama sunuma tamowaina wa.

¹⁰Kaiteyadi se kitalau laugagayo miyawatanina unai bena kabatolehedudulaidi, siya meta hededeheyababa logulogunaena se miya. Matawuwuna kulikuli tabuna unai ye wane, “Laugagayo bukana unai ginauli mauidi se kulidi ne, ena tamowai hesau nige ye miyawataninamwanamwaedi, meta iya hededeheyababa logulogunaena ye miya.” (*Dutelonomi 27:26*) ¹¹Ye masalahakalili meta laugagayo nige gonowana tamowai hesau ye tolehedudulai Yaubada matanaena, matawuwuna ede, “Taumiya miyadudulai meta sunuma debanaena kabo se mauli.” (*Habakuku 2:4*) ¹²Na laugagayo meta nige sunuma unai

ye tolo, iya meta udoi. Na buka unai ta hasili meta “Laugagayo hedehedededi taumiwatanidi, iya yona laulau debadiyena kabo ye mauli.” (*Lewitikasi 18:5*) ¹³Laugagayo ye hegiluda na kita hededeheyababa logulogunaena. Na huyana Keliso se hekabasi sataulo unai meta kada hededeheyababa wa iya ye haidi, unai ede ye hemaisahaida. Doha kulikuli tabuna unai se kuliyako se wane, “Ena tamowai hesau sataulo unai se hekabasi meta iya hededeheyababa tamowaina.” (*Dutelonomi 21:23*) ¹⁴Yesu Keliso ye hemaisahaida na iya debanaena hededehehemwa ye mose Abelahama unai wa bena ye laoma dagela tamowaidiyao udiyedi. Kaniyona ede bena sunuma debanaena Yaubada Yaluwa Tabuna ye hededehehemwa wa kabo ta hai.

Yaubada yona hededehehemwa Abelahama unai meta laugagayo ye saedikwai

¹⁵Kagu kahao, mayadai maudoina maulina miyamiyana heyaheyasonina hesau ya hai na ya hedehedei: Taba tamowai labui ginauli saha hesau se koitalaliuyei na se talamyeyi, meta nige gonowana tamowai hesau yodi nuwatu ne ye tolehesuwala o unai saha hesau ye hedede. Gonogowana doha Yaubada yona hededehehemwa: ¹⁶Hededehehemwa wa ye hedede Abelahama maidana kana isimulita kalidiyena. Nige ye hedede ye wane, “kam isimulita udiyedi”, kabo hededehehemwa tauhaina ne se bado, na ye wane “kam isimulita tamowaina unai”. Hedehede ta kaniyona ede tamowai kesega mo, iya ede Keliso. ¹⁷Yaubada yona hededehehemwa Abelahama unai na bolimai 430 se lau, kabo laugagayo ye masalahama. Laugagayo ta ye mulitama, unai nige gonowana

hededehegunuma wa ye tolehesuwala. ¹⁸Taba ena Yaubada yona kainauya ta hai laugagayo yoda miyawatanina debanaena, meta nige gonowana Yaubada yona hededehegunuma debanaena kainauya ne ta lobai. Iyamo huyana yona katekamkamna unai Yaubada yona kainauya wa ye mosei Abelahama, meta nige laugagayo unai, na hededehegunuma unai.

¹⁹Ena doha teina, kabo laugagayo ne kana paisowa saha? Yaubada ye leyama kabo ye hekitalobaida meta yababa ta ginauli. Laugagayo yona paisowa ta ye ginauli ye lau ee kana sigana Yaubada yona hededehegunuma tamowaina wa ye lagema.

Laugagayo ta meta Yaubada ye mosei anelu udiyedi na se mosehekawalaei Mose unai, iya meta Yaubada yo tamowai duwaduwalidiyena tautolo. ²⁰Ena tamowai labui bena yodi talam se ginauli, meta tautoloduwaduwali se henuwa. Na huyana Yaubada hededehegunuma ye mosei Abelahama, meta iya ye bom ye ginauli.††

²¹Ta hededeyako meta Yaubada yona hededehegunuma debanaena tamowai ye tolehedudulaidi na mauli se lobai. Unai ede hage idohagi, laugagayo meta Yaubada yona hededehegunuma ye tolehesuwala? Nige kalikalili! Ena taba Yaubada laugagayo hesau ye leyama unai kabo mauli ta lobai, meta kabo kabatolehedudulaida ede laugagayo. ²²Na kulikuli tabuna ye hededehegunuma meta tanoubu maudoina ta yababa yona kaukau tamowaidiyao. Unai Yaubada saha ye hededehegunuma wa meta bena Yesu Keliso ta sunumaei na ta hai, na tausunumaena maudoidi gonowana yona kainauya ne se hai.

²³Huyana sola nige sunuma ta ye masalahama meta kita laugagayo kaukauna unai ta miya. Ye kabihekahinida ye lau ee kana sigana sunuma ta ye masalahama. ²⁴Laugagayo wa ye tole meta kabo ye kitaheteteda na ye woyaida ta lau Keliso unai, na kabo ye tolehedudulaida sunuma debanaena. ²⁵Na sunuma wa ye laomako, debanaena meta kita nige laugagayo yona kitahetete unai ta miyamiya, ²⁶matawuwuna komiu maudoimiu ta Yaubada natunao Yesu Keliso yomi sunumaena debanaena. ²⁷Kaniyona ede maudoimiu ta Yesu Keliso unai se hebabatisoigomiu meta Keliso kwa luwui doha luwuluwu. ²⁸Unai ede bodamiuyena meta nige hekasana hesau, bena Dius o Giliki, heyayai tauhaina tamowaina o yailihai tamowaina, loheya o waihiu, matawuwuna ede Yesu Keliso unai maudoimiu ta meta boda kesega. ²⁹Ena komiu Keliso yona, meta komiu Abelahama kana isimulitao yo Abelahama lauhedamainao hededehegunuma wa debanaena.

4 Saha ya hedede'usei ta meta doha teina: Ena tamowai hesau ye boita meta natuna kabo iya tamana lauhedamaina yo yona gogo maudoidi tanuwagadi. Na ena iya sola ma gagilina na tamana ye boita meta iya yo yona taupaisowa tamowaidiyao maidanao gonogonowadi. ²Wawaya ne meta iya taukitahetetena yo gogo ne taukitahetetedi yodi gigibwali logulogunaena ye miyamiya kana sigana ye lakilaki yo tamana yona hekasa mayadaina ye tole wa ye sae ye lobai. ³Gonogonowana doha hinage, huyana kita sola nige Keliso kabina

††3:20 Yaubada laugagayo ye mosei Isalaela tamowaidi meta Mose ye hepaisowa iya tautoloduwaduwali. Na huyana yona hededehegunuma ye mosei Abelahama meta ye hededehegunuma unai. Unai ta kita meta Yaubada yona hededehegunuma wa ye saekalili na kabo laugagayo wa.

ta kata na kada kao doha wawayao supusupudi, meta kita kaiyaulina ta miyamiyadiyao logulogudiyaena ta miyamiya.

⁴Na huyana Yaubada yona kaisunuwa mayadaina mamohoina ye lage meta Yaubada natuna ye hetamaliyama. Waihiu unai ye tubu na ye labasi laugagayo logulogunaena, ⁵bena laugagayo logulogunaena taumiya maudoida ye hemaisahaida, yo hinage bena natu yona dudulai mamohoina ta hai. ⁶Komiu meta Yaubada natunao, unai Yaubada natuna yaluwana ye hetamaliyama nuwada ta udiyedi na ye hekatada na ta yogayogasae Yaubada unai ta wane, “Aba, ^{‡‡}Tamagu!” ⁷Unai komiu meta nige tau-paisowa tamowaidiyao, na komiu meta natu. Na kwa hemala natu ta unai ede Yaubada ye hetologomiu yona hedede-hesunuma tauhaidi.

Tabu kwa uyo'uyo

⁸Huyana sola nige Yaubada kabina kwa kata meta komiu kaiyaulina ta yaubadadi^{¶¶} yodi taupaisowa tamowaidiyao, siya nige yaubada mamohoidi. ⁹Na teina huya ta komiu Yaubada kabina kwa katako, o taba ya wane, Yaubada kabimiu ye katako. Na idohagi to kwa kitakitabui'uyo kaiyaulina ta yona kabikabi basabasadi ta udiyedi. Idohagi, kwa henuwa bena kwa uyo kwa hemala siya yodi heyayai tauhaidi? ¹⁰Komiu meta mayadai, nawalai, huya yo bolimai saesaedi hekasisidi yo kabikabidi sola udiyedi kwa miyamiya. ¹¹Debamiyena ya

matausikalili matawuwuna kana kao doha yogu paisowabayao kalimiuyena meta kabo nige kaniyona.

¹²Kagu kahao yo louguwao, ya hede-hededebayao kalimiuyena bena yomi mauli kwa buidi doha yau, matawuwuna huyana ya lagewa meta yau yogu mauli doha komiu.^{§§}

¹³Kabina kwa kata meta yogu huyalage bagubagunana unai ya kasiyebwa, na debanaena ya miya kalimiuwai na wasa namwanamwana wa ya lauguguyaei kalimiuyena. Na iyamo nige saha yababana hesau kwa ginauli kaliguyena. ¹⁴Kagu kasiyebwa ta ye henuwatupilipiligomiu, na nige unai kwa subugau o kwa kitaheyababagau, na kwa yogaisinigau doha Yaubada yona anelu hesau, o yau doha Yesu Keliso ede. ¹⁵Beyabeyana yomi gwauyala maudoina meta haedi se lauko. Huyana ne unai yomi gadosisi ye lakikalili. Ena gonowamiu meta kabo hinage matamiu kwa lamohaidi na kwa haidima—saha ya hedede ta meta mamohoi! ¹⁶Hage idohagi, hedehedede mamohoina yogu hededehemasalahana ta unai ede ya hemala kami waiunu?

¹⁷Siya taulauhekatalupolupopo ne meta se kaipatekalili bena se henuwanamwagomiu na bena kwa patulau udiyedi, iyamo nige yomi namwa o dudulai hesau hesabana. Saha se henuwa ede bena kalimaiyena komiu se tolehesuwalagomiu, na kabo kwa patulau siya udiyedi. ¹⁸Ye namwa mo taba huya maudoina kwa kitalaoma kaliguwai, huyana yau maid-

^{‡‡}4:6 *Aba* kaniyona ede *tamagu* kalina Hebelu yo Alamaiki udiyedi. Wawayao gagilidi teina hedehedede ta se hepaisowa na se yogalau tamadiyao udiyedi.

^{¶¶}4:8 Galatiya tamowaidi meta koitau udoi'udoi se tabataba'ohuidi, bena udiyedi sagu se lobai.

^{§§}4:12 Huyana Paulo ye lage Galatiya tehana unai meta yona laulau ye buidi ye hemala doha dagela tamowaidi, na nige ye tolobayao laugagayo unai. Lausoisoi ta unai ye wane taba tausunuma Galatiya unai wa hinage tabu se kitakitalau laugagayo unai.

amiu ta miyagoyi yo hinage yogu miyasuwala udiyedi.*

¹⁹Natuguwao, debamiyuena meta kamkamna lakilakina ya hekaloyoi doha labalaba kamkamnana, na kamkamna ta kabo ye lau ee Keliso kana kao ye masalaha yo ye tubu kalimiyuena. ²⁰Na ya henuwakalili bena yau taba maidamui metai, to kabo gonowana ya hedehededenamwanamwa kalimiuwai, na iyamo kedagu ye lohakalili. Unai nuwagu ye pwanopwano yo nige kabina ya kata saha kabo ya ginauli hesabamui.

Hega yo Sala meta talam beyabeyana yo hauhauna heyahayasonidi

²¹Hage yogu kwa hedehedede, komiu kaiteyadi kwa henuwa bena Mose yona laugagayo logulogunaena kwa miya, na laugagayo[†] wa hedehededenamoudoidi kabidi kwa kata o nige? ²²Matawuwuna kulikuli tabuna unai ta hasili meta Abelahama natunao labui. Natuna hesau meta heyayai tauhaina waihiuna[‡] wa ye labasi, na natuna hesauna ne meta Abelahama mwanena mamohoina[¶] iya ye labasi. ²³Na heyayai tauhaina waihiuna wa natuna ye labasi meta Abelahama yona nuwatu unai ye tubu, na Abelahama mwanena mamohoina meta

hedehesunuma debanaena natuna ye labasi.[§]

²⁴Teina sinesinebadao labui ta meta Yaubada yona talam labui heyahayasonidi. Hega meta ye hemala talam bagubagunana Yaubada ye mosei Mose Sinai kudulina unai wa, na teina talam ta unai meta tamowai maudoidi laugagayo ye heyayiyedi. ²⁵Hega heyahayasonina ede Sinai kudulina teha Alabiya unai, na teina huya ta unai kana kao doha Yelusalema magaina lakilakina, matawuwuna iya yo natunao laugagayo unai meta ma kaukaudi. ²⁶Na sinebada Sala, iya nige heyayai tauhaina wa, meta iya sinada. Iya meta Yelusalema hauhauna galewa ne unai ye heyahayasoniyeyi. ²⁷Iya ede kulikuli tabuna unai se kuliyako se wane,

“Kowa waihiu kobokobosina nige natum,

benaku gwauyala.

Kowa nige labalaba kamkamnana hesau kamnana kulapui,

benaku wana yo ku gwauyala,

matawuwuna waihiu miyamiyagol-ogolowana natunao kabo se badokalili

na kabo waihiu tawatawasolana.”** (Aisaiya 54:1)

***4:18** Lausoiso ta unai Paulo yona nuwatu nige ye masalahakalili. Tausonoga hekadiyo se wane hedehedede ta kaniyona bena doha teina: *Ye namwakalili ena taba huya maudoina taunikahetetegomiu maidamui kwa miyamiya na se paisowa ma nuwakohihaidi, ena se paisowa yomi namwa hesabana, doha yau huyana maidamui wa.*

[†]**4:21** Hedehedede *laugagayo* Paulo yona huyaena se hepaisowa teha labui udiyedi: (1) laugagayo Yaubada ye moseidi Sinai kudulina unai, yo (2) Genese, Esodo, Lewitikasi, Numela, yo Dutelonomi bukadiyao. Inai *laugagayo* kaniyona ede Genese bukana.

[‡]**4:22** Iya ede Hega.

[¶]**4:22** Abelahama mwanena mamohoina ede Sala. Iya meta nige heyayai tauhaina waihiuna, na iya Hega kana tanuwaga.

[§]**4:23** Hega yo Sala ma natudi wa wasadi kabo ku hasili Genese 16:1-4 (Hega natuna Isamaela), 17:15-21 yo 18:10-14 (Sala natuna Isako).

****4:27** Buka Beyabeyana hedehededenam ta Paulo ye hasili na nuwanuwatuna ede tamowai se bado kabo Yaubada ye gilihaidi sunuma debanaena, meta yodi kabagwauyala.

²⁸Unai kagu kahao, komiu meta doha Isako, Yaubada yona hededehe-sunuma wa unai kwa tubu. ²⁹Abelaha yona huya unai wawaya buluma unai ye tubuma wa meta wawaya Yaluwa yona gigibwali unai ye tubuma wa ye hekamkamna. Teina laulau ta iya ede gonogowana doha teina kalidaena. ³⁰Na kulikuli tabuna unai saha ta hasili? Ye wane, “Heyayai tauhaina waihiuna ne ma natuna ku tolehesuwaladi, matawuwuna waihiu yayiailihaina ne natuna meta tamana yona dudulai maudoina kabo ye haidi, na heyayai tauhaina waihiuna ne natuna taba nige saha hesau ye hai.” (*Genese 21:10*)

³¹Unai kagu kahao yo louguwao, kita meta nige heyayai tauhaina waihiuna natunao, yo nige laugagayo logulogunaena ta miya. Na kita meta waihiu yayiailihaina natunao, yoda sunuma debanaena Yaubada ye kawanamwanamwaeda yo ye haida ta hemala natunao.

Keliso unai yailihai miyana unai bena ta miya

5 Keliso iya ye yailihaidako, unai kita meta yailihai tamowaidiyao. Unai kwa tolobayao na tabu tamowai hesau ye hepilipili'uyoigomiu laugagayo miyamiyadi udiyedi.

²Kwa lapulapui, yau Paulo ya hedede-laowa: Ena kwa henuwa bena se hepelitomeigomiu, meta Keliso nige gonowana ye saguigomiu. ³Na ya hedede'uyo kalimiyuna: Ena tamowai hesau ye henuwa bena se hepelitomei, meta iya bena laugagayo kabikabidi maudoidi ye miyawatanidi. ⁴Ena ku henuwa bena Yaubada ye kitahenamwago laugagayo miyawatanina debanaena, meta kowa Keliso ku patugabaiyako yo yona gado-

sisi yo kabinamwa udiyedi meta kowa nige. ⁵Na kai Yaluwa unai taumiya meta ma nuwabayaomai ka nayanayakalili bena Yaubada yona hededehe-sunuma kalidawai wa ye hemamohoiyei na ye toledudulaigai sunuma debanaena. ⁶Matawuwuna Yesu Keliso unai taupelitome o nige taupelitome meta nige yona udoi hesau. Na saha ye saekalili ede sunuma, na sunuma ta kabahe-masalohana ede gadosisi miyamiyana unai.

⁷Yomi hyanuwabui unai ye laoma meta kwa paisowanamwanamwakalili,†† na kaiteya ye hededelaowa bena wasa mamohoina hemuliwatanina ta kwa hekaiyawasi? ⁸Temeta hedehedede me meta Yaubada tauyoganeigomiu iya nige yona nuwatu. ⁹Taba pwalawa lakilakina na yisti gagilina unai ta hebwali meta kabo pwalawa ne maudoina ye sese. Unai, taba luwamiyena lauhekatalupolupo gagilina, meta maudoimiu kabo ye woyahesuwalogomiu. ¹⁰Iyamo yau nuwagu ta ye bayao Yaubada unai meta nige gonowana komiu kabakitalau hesau unai kwa kitau. Na tauhenuwapwanopwanogomiu ne meta kabo hekamkamna ye lobai, matawuwuna Yaubada nige gonowana tamowai hesau ye hekasisigaibui.

¹¹Kagu kahao yo louguwao, taulauhekatalupolupo wa se hedede bena yau hinage pelitome kabikabina ya lauguguyaei. Na ena taba pelitome kabikabina ya laulauguguyaei, meta idohagi to Dius tamowaidiyao se hekamkamnagau? Na ena taba pelitome kabikabina ya laulauguguyaei, meta sataulo lauhekatanana ne nige koipilina hesau. ¹²Na siya taupelitome tamowaidiyao se henuhenuwasaegomiu

††5:7 Nuwatu ta meta Paulo heyaheyasoni unai ye kuli ye wane, *Beyabeyana kailakwa unai kwa heloinamwanamwa.*

ne, ye namwa mo taba se lau se nigwahaimolosiyei.^{‡‡}

¹³Kagu kahao, laugagayo unai Keliso ye yailihaigomiu. Na tabu yomi yailihai yona dudulai ne kwa hepaisowa na nuwatu yabayababadiyao kwa ginaulidi. Ye namwa mo taba gadosisiyena kwa haisagusagu'uyoigomiu. ¹⁴Laugagayo maudoidi meta hedehede lakilakina kesega ye kabigogoi-hegehedi, iya ede, “Kam kaha ku gadosisiyei doha kowa ku bom ku gadosisi'uyoigo.” ¹⁵Ena kwa bom kwa hewahewaiunu'uyoigomiu, doha suisui se bom se lulululu'uyoidi, bena kwa kitakitnamwanamwa, matawuwuna ede kami boda kabo kwa hetatagwaligwali.

Tauda gadosisidi laulauyao

¹⁶Unai ya hededelaowa bena Yaluwa Tabuna yona hesibasiba unai kwa miya, kabo taba nige gonowana taumiya ta yona gadosisi maudoidi kwa lauwatanidi. ¹⁷Matawuwuna tauda ta yona gadosisi meta ye kaipate bena Yaluwa yona gadosisi ye hekaiyawasi, yo Yaluwa yona gadosisi meta ye kaipate bena tauda ta yona gadosisi ye hekaiyawasi. Se hewahewaiunu'uyoidi, unai nige gonowana kwa bom yomi nuwatu namwanamwadi kwa ginauliwatanidi. ¹⁸Na ena Yaluwa ye woyawoyaigomiu meta komiu nige laugagayo logulogunaena kwa miya.

¹⁹Tauda ta yona gadosisi ginaulidiyao se masalahakalili, siya ede teina: nuwatubiki kabikabidiyao yo laulau yabayababadiyao udoi'udo, ²⁰koitau taba'ohudi, kalawai yo taubalau yo kabikabidiyao udoi'udo, haihewahewaiunu, miyagegagaga,

kaikalomagigili, kougouyalayala, mahimahihi, haihaikawayagala, kabikabiboda, ²¹gadolelehi, numanumayauyaule, gwaualabikibiki, yo laulauyao se bado. Lahinai ya hededelaowako kalimiuyena, na teina hinage ya hedede'uyoi kalimiuyena: Ena tamowai hesau miyamiya ta udiyedi ye miyamiya meta taba nige ye lusola Yaubada yona basileiya unai.

Yaluwa Tabuna yona woyawoya kaniyodi

²²Na yaluwa kaniyona ede teina: gadosisi, gwaualayala, nuwadaumwali, nuwatalu, kabinamwa, haisagusagu, tolotahitahi, ²³nuwadobidobi, yo kitahetete'uyoida. Teina nuwanuwatu maudoidiyao ta meta nige laugagayodi hesau. ²⁴Na kaiteyadi se patulau Yesu Keliso unai meta taudi ta nuwatudi yababadi yo yodi lelehi bikibikidi se hesataulodiko. ²⁵Na kita Yaluwa unai taumiya meta bena Yaluwa yona nuwatu maudoidi udiyedi ta laulau. ²⁶Tabu ta haihaisaesae, tabu ta hekohekoipili'uyoida, yo tabu hesau yona gogo ta gadolelehiyeidi.

Taba ta haisagusagu

6 Kagu kahao, ena luwamiuyena tamowai hesau ba'aya hesau ye hekalo meta komiu Yaluwa unai tautolobayao bena nuwadobidobiyena kwa sagui na kwa tolehedudulai. Na kwa kitahetete'uyoigomiu tabuna yababa kesekesegana ta unai hinage kwa kalabesibesi. ²Yomi pilipili udiyedi bena kwa sagusagu'uyoigomiu na teina kabikabi ta unai Keliso yona laugagayo kwa hemamohoiyei.

^{‡‡}5:12 Hedehede ta meta Paulo ye koipili na ye hedede. Na hedehede ta kaniyona ede tamowai kuhina se nigwahai. Dius yodi laugagayo unai ye wane, ena tamowai kuhina se boligabaei meta tamowai ne Dius bodadi udiyedi se tolehesuwala (Dutelonomi 23:1).

³Na tabu ta nuwasaesae,^{¶¶} matawuwuna ede, ena tamowai hesau ye nuwatui meta iya ye saekalili, na iyamo nige yona dudulai hesau, meta ye bom ye lupu'uyoi. ⁴Tamowai kesega kesega bena yona miyamiya unai ye bom ye kitasipwai'uyoi na tabu yona mauli ne tamowai hesau unai ye hekaigonogonowa. Ena yona laulau se namwa kabo gonowana ye gwaunya. ⁵Matawuwuna tamowai kesega kesega bena ye bom polohena ye bahei.

⁶Ena tamowai hesau Yaubada wasana unai se hekahekata yo se hedehede hesibasiba meta yona gogo maudoidi udiyedi bena tauhekatana ne ye sagusagui.

Saha ta kumai meta kaniyona kabo ta keli

⁷Tabu kwa lupu'uyoigomiu. Yaubada nige gonowana ta lupoi. Like saha ta kumai meta kabo like ne kaniyona ta keli. ⁸Kaiteya kaiyaulina ta miyamiyana unai ye miya meta kabo yona laulau ne kaniyona ye lobai, iya ede boita nige kana siga. Na kaiteya yaluwa miyamiyana unai ye miya kabo Yaluwa unai yona laulau ne kaniyona ye hai na ye lau mauli nige kana siga unai. ⁹Unai miyamiya namwanamwadi udiyedi tabu kamnada se yababa, matawuwuna mahana dudulaina ye lagema unai kabo namwa ta lobai, ena nige paisowa te ta hekaiyawasi. ¹⁰Unai teina yoda huya namwanamwana ede bena yoda laulau se namwa tamowai maudoidi udiyedi, na iyamo tausunuma bodana meta bena ta nuwatukaliliyeidi.

Paulo wasa ta ye bom yona nimaena ye kuli: Pelitome nige kaniyona, na Yaubada bena ye hehauhauda

¹¹Nuwanuwatu gehegehediyao ta udiyedi meta kulikuli lakilakidiyao ya hepaisowadi na yomi leta ta ya bom nimaguyena kabo ya kulihegehe.

¹²Kaiteyadi se henuwagomiu bena taba pelitome kwa hai, meta yodi nuwatu ede taba tamowai se kitahenamwadi, yo hinage nige se henuwa bena Yesu Keliso yona sataulo lauguguyana debanaena se hewaiunudi. ¹³Na siya taupelitome ne meta Mose yona laugagayo nige se miyawatanidi, na iyamo se henuwagomiu bena pelitome kwa hai. Na teina unai kabo se hededetausae'uyoidi yo kabo se hedede meta komiu siya tauhemuliwatanidi. ¹⁴Na yau meta nige ya henuwa bena ginauli hesau debanaena ya hededesaesae, na saha kabo ya hededetausae'usei ede Yesu Keliso yona sataulo. Sataulo ta debanaena kaiyaulina ta nuwanuwatudi maudoidi kaliguwai se gehe, na sataulo ta wasana ya laulauguguyaei debanaena kaiyaulina ta nige se modelau kaliguwai. ¹⁵Keliso yona sataulo mo ya hededetausaei matawuwuna pelitome o nige pelitome meta nige kaniyona hesau, na saha ye saekalili ede bena Yaubada ye hehauhauda.

¹⁶Nuwamiu se daumwali yo Yaubada yona katekamkamna yo gadosisi ye laowa teina laugagayo hauhauna ta tauhemuliwatanina maudoimiu

^{¶¶}6:3 Teina hedehede ta, *tabu ta nuwasaesae*, meta nige Paulo yona kulikuli unai, na ka kulihemasalaha matawuwuna nuwanuwatuna ede lausoi ta unai.

kalimiuwai—komiu Yaubada yona Isalaela tamowaidiyao ede.^{§§}

¹⁷ Gehena ta unai, nige ya henuwa bena tamowai hesau ye hepilip-iligau laugagayo nuwanuwatudi ta udiyedi, matawuwuna Yesu Keliso debanaena hekamkamna ya hekalu,

na leleyadi wa siya ede taugu ta unai.

¹⁸ Kagu kahao yo louguwao, yoda Guiyau Yesu Keliso yona kabinamwa taba maudoimiu nuwamiu ne udiyedi ye miya. Mamohoi.*

^{§§}6:16 Paulo tausunuma ye heyaheyasoniyedi Isalaela unai, kaniyona ede siya Yaubada yona basileiya tamowaidiyao.

*6:18 Paulo kalina Hebelu unai ye kuli ede *Amen*.

Paulo yona leta ekalesiya Kolose unai taumiya udiyedi

Buka ta hededehemasalahana

Kolose meta magai lakilakina teha Eisiya unai. Kolose unai Yesu wasana tauwasaduwai bagubagunana nige Paulo, na Epapalasi. Huyana Paulo ekalesiya Kolose unai taumiya yodi leta ta ye kuli meta iya maiyana Epapalasi numatutugudu unai se miyamiya.

Kolose unai dubu luwadiyena ekalesiya se badokalili dagela tamowaidi udiyedi se tubu na se nuwabui. Unai ede hekadiyo se nuwapwanopwano yodi sunuma wuwuna ede saha, yo miyamiya dudulaina saha, yo taba'ohu dudulaina saha. Unai Paulo leta ta unai ye kuli-hemasalaha meta Yesu ye saekalili, yo ye guguyaidi taba Yesu ye bom mo se sunumaei, yo tabu se taba'ohu anelu yo yaluyaluwa udiyedi. Yo hinage laulau dudulaidi ye hededehemasalahadi.

Nuwanuwatu lakilakidi

1. Lautoki (1:1-2)
2. Paulo Kolose yodi ye tapwalolo (1:3-14)
3. Keliso ye saekalili, na mauli mamohoina ye mosei tausunumaena udiyedi (1:15-2:23)
4. Ekalesiya maulidi miyamiyadi (3:1-4:6)
5. Paulo yo maiyana taumiya yodi lautoki se hetamalidi (4:7-18)

1 Yau Paulo, Yesu Keliso yona nuwatu unai ye kaisunuwaigau yona apostolo. Kada kaha Timoti maiyagu leta

ta ka kuliyawa ²komiu kama kahao sunuma unai Kolose unai kalimiuwai. Komiu Yaubada yona tamowai tabudiyao,[†] yo kwa tolodayao sunuma unai. Taba tamada Yaubada yona kabnamwa yo yona nuwadaumwali ye lediwa kalimiuwai.

Lautoki yo tapwalolo

³Huya maudoina yomiu ka tapwatapwalolo meta Yaubada, iya Guiyau Yesu Keliso Tamana, ka laulautokiyei, ⁴matawuwuna ede wasamiu ka lapui meta yomi sunuma Yesu Keliso unai ye bayao, yo yona tamowai maudoidi kwa gadosisiyedi. ⁵Yomi sunuma yo yomi gadosisi ta wuwudi ede kainauya Yaubada ye tolenonohaiyako galewa ne unai na kwa nayanayaei ma nuwabayaomiu. Kainauya ta wasana wa kwa lapuiyako huyana wasa mamohoina ye laowa kalimiuwai, iya ede wasa namwanamwana.[‡] ⁶Tanoubu ta maudoina unai wasa namwanamwana ta ye kini ye laki ye lau, yo ye kaniyo, doha ede saha ye tubu komiu kalimiuwena ta. Yona kabahetubu meta huyana wasa namwanamwana ta kwa lapui na Yaubada yona kabinamwa wasana mamohoina kwa nuwatulobai. ⁷Wasa ta tauhekatagomiu ede Epapalasi, yoma hali taupaisowa[¶] namwanamwana, na ka gadosisiyei. Iya meta Keliso yona taupaisowatahitahi tamowaina hesau, iya ede yomai ye paipaisowa. ⁸Yomi gadosisi Yaubada Yaluwana ye haiyawa wa kada kaha wa ye hededehemasalahana kalimaiyana.

[†]1:2 *Yaubada yona tamowai tabudiyao*, siya nige ekalesiya tauwoyaidi se bom mo, na Yesu tausunumaena maudoidi.

[‡]1:5 *Wasa namwanamwana* hinage ta wane ewaneliya.

[¶]1:7 Inai ka kuli *taupaisowa*, na teha hekadiyo ka kuli *heyayai tauhaina*. Hedehedede labui ta nuwanuwatudi kesega mo.

⁹Unai ede huyana wasamiu ka lapui na ye laoma meta nige ka kaiyawasi na huya maudoina yomiu ka tapwatapwalolo. Ka kaikaibwadasae Yaubada unai bena Yaluwa Tabuna yona sibasiba yo nuwamasalaha maudoina unai ye hemwayaugomiu na Yaubada yona nuwatu kabina kwa kata. ¹⁰Yoma tapwalolo ta kaniyona ede bena yomi mauli miyamiyana maudoina kwa miyaei doha Guiyau tausunumaena yodi miyamiya, na iya nuwana kwa henamwa yomi laulau udoi'udoi udiyedi, kana kao ede doha teina: Yomi paisowa namwanamwadi udiyedi bena kaniyodiyao se tubu, yo Yaubada nuwatulobaina kalimiyuena bena ye laki ye lau; ¹¹Yaubada yona gigibwali saesaena unai bena ye hebayaogomiu na kwa nuwabayao yo nuwamiu se talu; na ma gwaugwayalamiu ¹²Tamada kwa laulautokiyei. Iya dudulai ye leyawa na yona kainauya yona tamowai udiyedi gonowana kabo kwa hai, galewa ne unai. ¹³Yo hinage iya masigili yona gigibwali unai ye gilihaida na ye tolelaeda natuna ye gadosisiyei'usei yona basileiya unai, na yona kitahetete yo yona woyawoya unai ta miyamiya. ¹⁴Na natuna wa ye hemaisahaida na ye yailihaida, na yoda yababa ye nuwatugabaedi.

Keliso ye saekalili

¹⁵Yaubada nige gonowana ta kita, na natuna mo gonowana ta kita. Iya kana kao gonogonowana doha tamana, ye baguna na kabo Yaubada nimana ginaulidi maudoidi, ¹⁶matawuwuna Yaubada ginauli maudoidi iya kalinawai ye hetubudi, galewa yo tanoubu ginaulidiyao, ginauli masamasalahadiyao yo ginauli wadawadandi, doha wasawasa yo gigibwali yo tanutanuwagao yo tauloina udoi'udoi. Ginauli maudoidi ta iya ye

ginaulidi, yo ginauli maudoidi meta iya yona. ¹⁷Iya ye tububaguna na kabo ginauli maudoidi, yo iya debanaena ginauli maudoidi se miyamiya yo se namwanamwa.

¹⁸Iya meta kulukulu, na iya tauna ede ekalesiya bodana. Iya mauli kabahetubuna, yo tauboiboita udiyedi ye tolo'uyobaguna, bena ginauli maudoidi udiyedi ye baguna. ¹⁹Matawuwuna Yaubada ye hineli ede bena iya ye bom kana kao mamohoina maudoina ye miyahai Keliso unai, ²⁰yo iya unai ginauli maudoidi tanoubu ta yo galewa ne udiyedi ye uyoidima kalinawai, na nuwadaumwali ye ginauli Keliso kwasinana unai, iya ede sataulo ne unai ye didima wa.

²¹Huya bagubagunana unai meta komiu Yaubada kwa miyasuwalaei yo nuwamiu ne unai kwa hemala kana waiunu, kabahemasalahagomiu ede yomi laulau yababadi wa udiyedi. ²²Na teina huya ta unai Keliso yona boita yo bulumana debanaena Yaubada ye kawakeha'uyoigomiu. Yona nuwatu ede bena ye haigomiu na matanaena kwa hemala tamowai tabudiyao, nige yababa hesau, yo nige kabahegilugomiu hesau, ²³ena yomi sunuma unai kwa tolobayao na wasa namwanamwana hededehe sunumana wa nige kwa sigigabaei. Teina wasa namwanamwana ta, iya ede kwa lapuiyako yo se lauguguyaeyako tanoubu ta tamowaidiyao maudoidi udiyedi. Na yau Paulo wasa ta taupaisowaina yo tauwasaduwaiyaina ede.

Paulo yona paisowa dubu debanaena

²⁴Ya gwaualakalili meta taugu ta unai hesabamiu ya kamkamna. Kamkamna udoi'udoi ta, siya meta Keliso debanaena, na ya hekalodi kana siga hekamkamna ta se gehe,

na unai Keliso tauna ya saguidi, siya ede yona dubu.[§] ²⁵Yau dubu yodi taupaisowa. Na Yaubada paisowa ta ye leyama bena iya wasana maudoina ya hededehemasalahanamwanamwaei kalimiuyena. ²⁶Yaubada wasana ta, iya ede yona nuwatu wadawadamna nige ye hemasalaha isi bagubagunadi udiyedi, na teina mayadai ta unai ye hemasalaha yona tamowai tabudiyao** udiyedi. ²⁷Yaubada ye henuwa bena yona nuwatu wadawadamna saesaekalilina yo wasawasana ye hemasalaha siya kalidiyena. Yona nuwatu te meta komiu dagela tamowaidiyao nuwanuwatudi, iya ede: Keliso meta hinage komiu dagela tamowaidiyao maidamiu. Na Keliso debanaena komiu hinage gonowana kwa nuwabayao meta kabo Yaubada yona namanamali kwa lobai.

²⁸Na kai meta Keliso wasana ta ka hededehemasalaha, na sibasiba Yaubada ye leyama ta unai tamowai maudoidi ka guguyaidi yo ka hekatanamwanamwaei, bena maudoidi se bayao, Keliso debanaena. ²⁹Teina nuwatu ta unai ya kaipatebayao na Keliso yona bayao yena ya paisowa, iya ede gigibwalina yogu mauli unai ye paipaisowa ma bayaona.

2 Komiu yo Laodisiya unai taumiya yo hinage tamowai hekadiyo siya sola nige kagu kao se kita, ya henuwakalili bena kabina kwa kata meta ya kaipatebayao hesabamiu, ²beni nuwamiyao se bayao yo gadosisi unai kwa hebodakesega, yo bena ginauli maudoidi

kwa nuwatulobainamwanamwaei, na Yaubada yona nuwatu wadawadamna kabina kwa kata, iya ede Keliso. ³Iya kalinawai meta sibasiba yo sonoga maudoidi doha wasawasa wadawadamdi.

⁴Nuwatu ta ya hedede kalimiuyena, na tabu tamowai hesau yona hede- edesonoga udiyedi ye lupohaigomiu. ⁵Buluma unai ya miyasuwalaegomiu, na iyamo yogu nuwanuwatu ta unai yau ede maidamiu. Ya gwayala matawuwuna ya kitagomiu meta yomi miyamiya se dudulai yo yomi sunuma Keliso unai ye bayao.

Mauli mamohoina ede Yesu unai

⁶Yesu Keliso kwa haiyako yomi Guiyau, unai iya bena kwa hemuhemuliwatani. ⁷Kaiwa lamdi se dobi bwatano unai na kabo kaiwa ne se kinilakilaki, meta doha komiu bena Keliso unai kwa tolobayao.†† Yomi sunuma se hekatagomiu wa unai bena kwa bayao, yo huya maudoina kwa laulautoki Yaubada unai.

⁸Kwa kitakitanamwanamwa tabu tamowai hesau tanoubu ta sonogadi hede- hedede lupolupodi udiyedi ye woyahaigomiu. Yodi lauhekata ta meta kulu- tubu kabikabidiyao yo tanoubu ta lauga- gayodi lakilakidiyao udiyedi se tolo na nige Keliso unai. ⁹Na iyamo Yaubada meta Keliso unai ye miya. Iya kana kao maudoina ede ta kita Keliso tauna unai. ¹⁰Na Keliso unai sonoga maudoidi kwa henuwadi wa meta kwa haidiko. Na Keliso meta gigibwali yo tanuwaga maudoidi ye saedikwaidi.

§1:24 *Dubu* meta ekalesiya bodana ye hetahetala, nige yodi kabakoikoigogo numana.

**1:26 Paulo yona kulikuli udiyedi *tamowai tabudiyao* meta Yesu tausunumaena maudoidi, nige bena dubu yona taupaisowa doha tauwasaduwai se bom mo. Hede- hedede *tabu* kaniyona meta *Yaubada yona*.

††2:7 Paulo yona kulikuli doha teina: *Lammiiu bena se dobi Keliso unai na iya unai kwa kinilakilaki*. Lausoiso unai heyaheyasoni kaniyona ka kulihemasalaha.

¹¹ Keliso unai komiu pelitome kwa haiyako,^{‡‡} kaniyona ede mauli beyabeyana kwa tolehesuwala. Pelitome ta meta nige tamowai nimadiyena se ginauli, na Keliso ye ginauli ¹² huyana babatiso unai Keliso maidamiu se puluhikesegaigomiu.^{¶¶} Yo iya maidamiu kwa tolo'uyo matawuwuna yomi sunuma Yaubada yona gigibwali unai, iya Keliso boita unai ye hetolo'uyoi. ¹³ Beyabeyana komiu meta boita unai, yomi laulau yababadi debadiyena, matawuwuna yomi mauli beyabeyana nige kwa boligabaei.^{§§} Na huyana komiu boita unai meta Yaubada Keliso maidamiu ye hemaugomiu, na yoda yababa maudoidi ye nuwatugabaedi. ¹⁴ Kabahegiluda pepwana ye haigabaei na ye tutuhepatulaei sataulo ne unai. ¹⁵ Tanoubu ta gigibwalidiyao yo tanuwagadiyao yodi gigibwali Yaubada ye haigabaei ede boda matadiyena ye hemwadinedi, yo ye hekitadi meta sataulo wa unai ye saedikwaidiko.

Tabu kwa kitalau miyamiya yo kabikabi laugagayodi udiyedi

¹⁶ Unai tabu kwa lapulau tamowai udiyedi ena se hegilugomiu kabikabi udoi'udo'i debadiyena, doha kai yo numanuma hekahekasididi, yo henuwaisini mayadaidi udoi'udo'i, yo nawalai ye poehauhau kaikaigogodi yo Sabati hekasidina unai. ¹⁷ Teina laulau ta meta tautaugaibu yo ginauli mataadaena se laolaoma ne kabakitadi; na mamohoina ede Keliso unai. ¹⁸ Tamowai hekadi kadi kao se ginaulidi

doha taunuwadobidobi, yo se taba'ohu anelu udiyedi. Se hedede meta nige gonowana yomi kainauya kwa hai. Tabu kwa lapulapulau udiyedi! Siya tautau udiyedi ginauli maudoidi se kitadi meta se hedehedehemasalahadi, na nuwadiyao ne tanoubu nuwanuwatudi udiyedi se mwayau ede se henuwasaesaedi. ¹⁹ Siya nige se patulau kulukulu unai, iya ede Keliso. Na kulukulu unai ye dobi yauna maudoidi meta iya wanowanogalana bayabayaodi udiyedi ye kabihekahinidi, na se patukesega kulukulu unai, na se hemala tau kesega na se kini Yaubada yona gigibwaliyena.

²⁰ Komiu Keliso maidamiu kwa boitakesegako, unai tanoubu ta laugagayona meta nige yodi gigibwali kalimiyuena. Na idohagi to sola kwa miyamiyawatanidi kana kao doha komiu sola tanoubu ta tamowaidiyao? Yodi laugagayo doha se wane, ²¹ "Tabu ku hepahepaisowa! Tabu ku kaikai! Tabu ku kabikabitonogi!" ²² Teina laugagayo ta meta tamowaigaibu yodi sonoga yo yodi lauhekata. Na tanoubu ginaulidi se laugagayoidi wa meta ta hepaisowadi na kabo se gehe. ²³ Laugagayo ne kadi kao doha sonoga, matawuwuna ede se hedehemasalaha meta idohagi bena ta taba'ohu Yaubada unai, yo idohagi bena ta nuwadobidobi, yo idohagi bena tauda ta hekamkamna na unai kabo yoda laulau se dudulai. Laugagayo maudoidi ta nige yodi namwa hesau, kaniyona ede tamowai

^{‡‡}2:11 *Pelitome kwa haiyako*: Taulauhekatalupolupo se laoma Kolose unai, yodi lauhekata meta bena ekalesiya loheloheyao maudoidi bena se hepelitomedi. Unai Paulo pelitome mamohoina ye hedehemasalaha.

^{¶¶}2:12 Paulo yona huyaena *babatiso* yodi kabikabina ede waila unai se kabiheyolidobiyeidi na se kabihetolo'uyoidi.

^{§§}2:13 *Yomi mauli beyabeyana nige kwa boligabaei*: Hedehedede ta kaniyona ede, yodi mauli beyabeyana nige se hekaiyawasi. Paulo pelitome hedehededena ye hepaisowa.

yodi buluma gadosisidi nige gonowana se hekaiyawasidi.

Mauli hauhauna miyamiyana

3 Keliso maidamiu Yaubada ye hemaugomiyu. Unai nuwamiu kwa tudi se lau galewa ginaulidiyao udiyedi. Temenai Keliso ye tuli Yaubada nimatutuna unai. ²Galewa ginaulidiyao kwa nuwanuwatuidi, na tabu yomi nuwatu se lau tanoubu ta ginaulidiyao udiyedi, ³matawuwuna kwa boitako na yomi mauli mamohoina ede wadawadamyena Keliso unai, iya ede Yaubada maiyana. ⁴Keliso iya yomi mauli mamohoina ede, na huyana ye masalaha'uyoma meta komiu kabo hinage maidamiu kwa masalaha yona namanamali unai.

⁵Unai bena tanoubu laulaudi kalimiyedi ne kwa hekaiyawasikaliliyeidi, siya ede: ganawali,* laulaubiki, nuwatubiki, gadosisi yabayabadi, yo gogo gadosisidi kalimiyena ye lakikalili, iya meta yaubadalupolupo taba'ohuidi.

⁶Teina laulau ta debadiyena Yaubada taukawayagala ne ye kouyalayalaedi yo kabo ye hekamkamnadi, ⁷na yomi mauli beyabeyana unai meta teina miyamiya ta udiyedi kwa miyamiya.

⁸Iyamo teina huya ta meta laulau doha teina bena kwa hekaiyawasidi: kouyalayala, kabikabisokosoko, yababa ta ginauli tamowai hesau unai, tamowai

ta hededeheyaheyababagabui, yo tabu hedagwali yababa kawamiyedi kwa hedehedeidei. ⁹Tabu kami kahao udiyedi kwa laulaulupolupo, matawuwuna taumiya beyabeyadi yo yodi kabikabi maudoidi kwa tolehesuwaladiko, ¹⁰na taumiya hauhaudi kwa luwuidi. Taumiya hauhaudi ta meta huya maudoina Yaubada ye hehauhaudi ye lau ee kami kao doha tauhetubugomiu, yo hinage iya kabo kabina kwa katanamwanamwa. ¹¹Unai taba nige tamowai ta hinehinelidi bena siya Giliki o Dios tamowaidi, taupelitome o nige taupelitome. Tabu laolaoma yo bubutuma tamowaidiyao[†] ta kitadobidobiyeidi. Yo tabu heyayai tauhaina tamowaidi o tamowai yayaiyailihaidi[‡] ta hinelidi. Na nuwanuwatuna lakilakina ede Keliso, na iya meta maudoida kalidaena ye miya.

¹²Komiu meta Yaubada yona kaisunuwai tamowaidiyao, ye tolehesuwalagomiu komiu iya yona,[†] yo ye gadosisikaliliyeigomiu. Unai laulau te udiyedi kwa sumagomiu,[§] doha katekamkamna, kabinamwa, nuwadobidobi, hedehededebigabiga, yo nayatautaubiga. ¹³Bena kwa nuwatalu na tabu kwa tautausi'olologaibu, yo yababa saha kalimiywai se ginaulidi bena kwa nuwatugabaedi.

***3:5** Hedehede *ganawali* ta unai laulau yababadi labui ta sumagoidi: (1) Maitawasola ye lau tamowai hesau nige mwanena unai, yo (2) hewali yo hasala nige tawatawasoladi se kenokesega. Kita Saliba kada mumuga hewali yo hasala yodi kaiheya nige se kita meta bena laulau yababana, unai laulau te nige hesana kalinadaena.

[†]**3:11** Paulo ye kuli, *Sikitiya tamowaidiyao*. Giliki tamowaidi se hedede meta siya tamowai nige saha hesau kabina se kata.

[‡]**3:11** *Heyayai tauhaina tamowaina* meta taupaisowa ye hemala kana tanuwaga yona gogo, nige yona gigibwali yo nige yona dudulai hesau. *Tamowai yayaiyailihaina* ede ye bom yona ye paipaisowa, na nige gonowana tamowai hesau iya ye heyayaiyei.

[†]**3:12** Kalina to kalina kaniyodi meta *tamowai tabuidiyao*.

[§]**3:12** *Kwa sumagomiu*: Paulo laulau namwanamwadi ne ye heyahayasoniyedi kaleko namwanamwadi udiyedi.

Yababa kwa nuwatugabaedi gonogonowana doha Guiyau yomi yababa ye nuwatugabaediko. ¹⁴Na laulau namwanamwadi maudoidi ta udiyedi meta gadosisi kwa hai. Matawuwuna iya laulau maudoidi ta ye kabigogoinamwanamwaedi.**

¹⁵Maudoimiu ta meta Keliso tauna. Ye yoganegomiu bena nuwadaumwali unai kwa miya. Unai Keliso yona nuwadaumwali bena nuwamiu ye tanuwagaidi, yo bena kwa laulautoki. ¹⁶Keliso hedehedena bena nuwamiu ye hemwayaudi: Yomi sibasiba unai kwa lauhekata yo kwa guguya'uyoigomiu, yo Same yo hedebasae wanadi yo wana tabudiyao kwa wanadi ma laulautokimiu Yaubada unai. ¹⁷Na ginauli maudoidi kwa ginaulidi yomi hedehedede yo laulau udiyedi, bena kwa ginaulidi Guiyau Yesu hesanaena, na iya unai Yaubada Tamada kwa laulautokiyei huya maudoina.

Ekalesiya yodi numa laugagayodi

¹⁸Sinesineo maitawasola, bena mwanemiyao kwa hekasisiyedi. Laulau ta meta Guiyau tauhemuliwatanina yodi miyamiya dudulaina ede.

¹⁹Tatao maitawasola, mwanemiyao kwa gadosisiyedi, na tabu kwa sinasinakalaedi.

²⁰Wawayao, sinamiyao yo tamamiyao kwa kawakabiyedi ginauli maudoidi udiyedi, matawuwuna laulau ta Yaubada ye kitahenamwa.

²¹Tama, tabu huya maudoina natumiyao kwa henuhenuwayababadi, na madai nuwadiyao se basabasa.

²²Heyayai tauhaidi, kami tanuwagao tanoubu ta unai kwa kawakabiyeyidi huya maudoina ginauli maudoidi udiyedi, ena se kitakitagomiu o nige se kitagomiu, yo nige bena unai kabo se kitahenamwagomiu. Na kwa kawakabiyeyidi ma nuwamamohoimiu yo Yaubada hekasisina unai. ²³Yomi paisowa maudoidi bena kwa ginaulidi ma nuwakohihaimiu, doha Yaubada yona kwa paipaisowa, na nige tamowai mo yodi, ²⁴matawuwuna kabina kwa kata meta yomi paisowa maisana kabo Guiyau unai kainauyana kwa hai. Kaniyona ede Guiyau Keliso yona kwa paipaisowa. ²⁵Na ena tamowai hesau laulau yababana ye ginauli kabo yona laulau yababana ne maisana ye hai, matawuwuna Yaubada nige tamowai ye gadosisihineli yo ye kitahenamwagaibui.

4 Tanutanuwagao, yomi heyayai tauhaidi kwa kitahetetenamwanamwaedi yo kwa hemiyanamwanamwaedi, matawuwuna komiu hinage kami Tanuwaga ede galewa ne unai.

Guguya udoi'udoi

²Yomi tapwalolo bena se laulau, na udiyedi kwa silasilawa yo kwa laulautoki. ³Yomai hinage kwa tapwatapwalolo bena Yaubada keda ye soke na wasa namwanamwana, iya ede Keliso wasana wadawadamna Yaubada ye hemasalahayama wa^{††} ka wasaduwaiyeyi. Teina wasa ta debanaena se kaugau na numatutuguduyena se tolegau. ⁴Yo taba kwa tapwalolo bena wasa ta ya

**3:14 Tamowai hekadi se kulibui se wane, *Iya ede ye kabigogoida na ta miya nuwake-sega unai.*

††4:3 *Yaubada ye hemasalahayama wa:* Hedehedede ta meta hededehemasalaha, kulikuli beyabeyadi udiyedi nige se kuli. Na yoda buka ta unai ta kuli matawuwuna ede Keliso wasana beyabeyana wadawadamyena, na Paulo ye hededehemasalaha yona kulikuli ta unai.

hededehemasalahanamwanamwaei tamowai udiyedi, matawuwuna teina ta yogu paisowa ede.

⁵Na komiu, yomi laulau bena se namwa yo se sibasiba nige ta ukawamamohoi udiyedi. Maiyamiyao yomi miya mahanadiyao bena kwa hepaisowanamwanamwaedi na Keliso wasana kwa wasaduwaiyei. ⁶Yomi hedehedede udiyedi tamowai bena kwa katekamkamnaedi, yo yomi hedehedede bena se namwa,[‡] na bena kabina kwa kata yodi hedehedede idohagi kabo hedede buinamwanamwaedi kwa moseidi.

Lautoki

⁷Wasagu maudoina meta Tikikasi kabo yomiu ye hedehedede. Iya meta kada kaha ka gadosisiyei, yo taupaisowatahitahi, yo yoma hali taupaisowa Guiyau yona paisowa ta unai. ⁸Iya ya hetamali ye laowa kalimiuwai, na bena wasamai yomiu ye hedehedede, yo hinage bena nuwamiu ye hededehebayaodi. ⁹Onesimo[¶] maidana kabo se laowa. Iya kehamiu hesau, sunuma unai taumiyatahitahi yo iya ka gadosisiyei. Siya kabo wasamai maudoidi se hedededi kalimiuwai.

¹⁰Alistakasi, iya ede maidagu numatutugudu ta unai, yo hinage Maleko, iya Banaba nubaina, yodi lautoki se hetamalidiwa kalimiuwai. Maleko hedehededenya ye laowako kwa lapui, na ena ye laowa meta kwa hailobai. ¹¹Kada

kaha Yesu, hesana hesau ede Diyasitasi, iya hinage ye lautokiyeigomiu. Yaubada yona basileiya paisowana unai yogu hali taupaisowa luwadiyena meta yodi haiyona ta siya se bom mo Dius tamowaidiyao. Na yodi haisagusagu kaliguyena meta nuwagu se hebayaokaliliyei.

¹²Kami kaha Epapalasi, iya Yesu Keliso yona taupaisowa hesau, hinage yona lautoki ye hetamaliyawa. Iya meta huya maudoina hesabamiu ye tapwalolobayao, bena taba Yaubada yona nuwatu maudoidi kabidi kwa katanamwanamwa na unai kwa tolobayao. ¹³Komiu yo Laodisiya yo Hiyelapolisi udiyedi taumiya, ya hededemamohoi kalimiyuena meta iya yomiu ye paisowabayao. ¹⁴Doketa Luka, iya yoda gadosisi tamowaina, yo Demasi, siya hinage yodi lautoki se hetamalidiwa. ¹⁵Yogu lautoki kwa mosei kada kahao Laodisiya unai taumiya udiyedi, yo hinage louda Nimpa unai yo yona numaena tauhekohekoikesega udiyedi.

¹⁶Leta ta kalimiyuena se hasiligabaei ye gehe kabo hinage kwa laei Laodisiya unai ekalesiya bodana ne udiyedi se hasili, na hinage leta ya kulilaei Laodisiya udiyedi wa bena se haiyawa na kwa hasili.

¹⁷Na kwa hededelau Akipasi unai kwa wane, "Paisowa saha Guiyau ye haiyawa wa ku ginaulihegehenamwanamwaei!"

[‡]4:6 Yomi hedehedede bena se namwa: Paulo ye kuli, bena kalita unai kwa hekamnadi. Siya yodi kabikabi unai, ena se kaikaigogo na pwalawa ma kalitana se kai, kaniyona ede se kawakeha.

[¶]4:9 Onesimo meta heyayai tauhaina hesau kana tanuwaga ye wasabugabaei'usei na ye laoma Paulo unai. Paulo iya ye sagui na ye nuwabui, na kabo Paulo Onesimo ye hetamali ye uyo kana tanuwaga unai. Wasana ta hasili Paulo yona leta ye lau Pilemona unai.

¹⁸Yau Paulo, lautoki ta yau Yaubada yona kabinamwa komiu
nimaguyena ya kuli.^{§§} kalimiuyena!

Kwa nuwatuigau yau ede
numatutuguduyena.

^{§§}**4:18** Tamowai hesau Paulo ye sagui na leta ta ye kulidobiyei pepwa unai, meta Paulo ye hedehedede na leta ta se kuli. Ye gehe kabo lausoiso 18 ta Paulo ye bom nimanaena ye kuli. Nuwana yodi leta maudoidi se kulidi temdohagi.

Paulo yona leta ye lau Taitasi unai

Buka ta hededehemasalahana

Taitasi meta Paulo maidana tau-paisowa teha Giliki yo teha Eisiya unai. Na teina leta ta unai Paulo ye hedede-hemasalahana Taitasi unai yona paisowa saha bena ye ginauli Kiliti bwanabwanaluwana unai, idohagina tauwoy-awoya ye hetolodi dubu maudoidi udiyedi, yo idohagina bena ye hekatadi.

Leta ta unai Paulo nuwanuwatu saesaedi hekadiyo ye kulidi. Ye hedede-hemasalahana meta Keliso yona boita yo tolo'uyo debanaena kita tausunuma gonowana yoda laulau beyabeyadi ta hekaiyawasidi na mauli hauhauna unai ta miyamiya.

Nuwatu lakikalidi

1. Lautoki (1:1-4)
2. Taitasi bena dubu taukitahettedi ye hetolodi (1:5-8)
3. Taitasi bena lauekatalupolupo ye hekaiyawasidi (1:9-16)
4. Taitasi bena ekalesiya ye hekatadi laulau dudulaidi yo namwanamwadi udiyedi (2:1-3:11)
5. Lautoki (3:12-15)

1 Yau Paulo, Yaubada yona taupaisowa yo Yesu Keliso yona apostolo, leta ta ya kuli. Yesu Keliso ye hetologau yau apostolo bena Yaubada yona kaisunuwa tamowaidi ya saguidi sunuma unai yo hedehedede mamohoina ya hekatadi. Hedehedede mamohoina ne ye saguida na Yaubada yona nuwatu ta miyawatanidi ²yo mauli nige kana siga ta nayanayai ma nuwabayaoda. Mauli ne Yaubada ye hededenonohaiyako, huyana sola nige

tanoubu ta ye hetubu. Na Yaubada iya nige taukailupolupo! ³Yona kaisunuwa mayadaina ta unai yona hededehesunuma wa hedehedededi ye hemasalahadi. Na Yaubada Taugilihaida paisowa saesaena ta ye leyama bena ya hededehemasalahadi yogu lauguguya udiyedi.

⁴Ya kulikulilaowa Taitasi kalimyena, kowa natugu mamohoina yoda sunuma ta unai. Taba Yaubada Tamada yo Taugilihaida Yesu Keliso yodi kabina-mwa yo nuwadaumwali se leyawa kalimyena.

Kiliti bwanabwanaluwana unai Taitasi bena dubu kesega kesega kadi taukitahettedi ye hetolodi

⁵Kiliti bwanabwanaluwana unai ya laugabaego, kaniyona ede paisowa saha ta kabitoledi wa bena ku hegehedi. Magai kesega kesega udiyedi dubu taukitahettedi bena ku hetolodi doha saha ya hededediko kalimyena wa. ⁶Taukitahetete ne meta tabu kana giluhesau. Iya bena tawasola miyamiyana ye miyanamwanamwae.* Natunao bena se kawamamohoi Guiyau unai, yo yodi mauli bena se dudulai, to kabo tamowai hekadiyo tabu se hegiludi miyamiya yababadi yo kawagabae udiyedi. ⁷Dubu taukitahettedi ne Yaubada yona paisowa tauginaulina. Unai iya tabu kana giluhesau. Tabu ye nuwasaesae, tabu ye koikoipilimwamwayau, tabu tamowai numanumayauyaulena, tabu ye laulauhelili, tabu moni gadosisina ye lakikalili kalinawai. ⁸Na iya meta bena tamowai ye yogayogaisinidi, yo saha ye namwa bena ye gadosisiyei, yo yona nuwanuwatu yo yona miyamiya bena se dudulai yo hinage se namwa Yaubada

*1:6 Hedehedede ta kalina Giliki unai hinage gonowana ta bui ta wane, *Iya bena mwanena kesega mo.*

matanaena, yo paisowa huyadiyao bena ye lauwatanidi.

Taitasi bena taukitahetete ne ye hekatadi na lauehekatalupolupo se hekaiyawasidi

⁹Dubu taukitahetetena ne bena lauehekata dudulaina ta lauehekata'usei wa ye kabihekahini, kabo gonowana tamowai hekadiyo ye henuwabayaodi yona lauehekata namwanamwadi ne udiyedi, yo hinage lauehekata dudulaina taukawayagalaena kabo ye hekitalobaidi meta se lausapuli.

¹⁰Matawuwuna ede tauhaikawayagala se bado. Se hedehededegaibu na yodi kailupolupo ne udiyedi tamowai se woyahesuwaladi. Tauhaikawayagala wa udiyedi tamowai se bado se lauehekata meta mauli kamwasana ede taba tamowai pelitome ye hai.

¹¹Taba ku hekaiyawasidi, matawuwuna numa se bado tamowaidiyao meta se henuwapwanopwanodi. Na yodi paisowa ta unai huya maudoina yodi nuwatu bena se laulaumoni.

¹²Doha Kiliti yodi tauhededepeloweta hesau ye hededeyako, ye wane, "Kiliti tamowaidiyao kadi paisowa ede hededelupolupo. Yodi laulau se yababakalili doha suisui kaikaikalasidi. Se miyamiya-heboni, yo siya meta tamowai botabotaidi." ¹³Peloweta ne yona hedehede meta mamohoi. Unai ku hedede-bayao udiyedi meta se lausapuli, na bena se sunumanamwanamwa. ¹⁴Tabu se lapulapulau Dius kadi pilipilidai yo hedehede mamohoina tautolehesuwalana yodi kaihekahekasisi laugagayodi udiyedi. ¹⁵Tamowai nuwadiyao se a'a meta kalidiyena kai yo ginauli maudoidi se laugagayoidi ne se a'a. Na kaiteyadi nuwadiyao se bida yo nige se kawamamohoi, meta kalidiyena nige ginauli hesau ye a'a. Yodi nuwanuwatu ne se bida, yo yababa saha se ginauli

ne nige gonowana se nuwatulobai. ¹⁶Se hedede bena Yaubada kabina se kata, na yodi laulau udiyedi meta se uhalaei. Yodi laulau ne meta ye subukaliliyeidi. Se kawagabae, yo nige gonowana laulau namwanamwadi se ginaulidi.

Taitasi bena tausunuma ye hekatadi laulau dudulaidi udiyedi.

2 Na kowa, Taitasi, yom guguya maudoina unai bena lauehekata dudulaina mo ku lauwatani. ²Tautaubadao ku hekatadi bena se bom se kitahetete'uyoidi, yo bena yodi miyamiya se dudulai, yo se nuwanuwatusibasiba. Yo hinage yodi sunuma yo yodi gadosisi bena se namwa, yo bena se nuwabayao.

³Gonogonowana doha, sinesinebadao ku hekatadi bena yodi miyamiya unai Yaubada hekasisina unai se miya. Tabu tamowai se hededeheyaheyabadi, yo numanuma bayabayaona tabu ye tanuwagaidi. Na bena ginauli namwanamwadi mo se lauehekataedi.

⁴Kabo gonowana natudiyao sinesineo se hekatadi bena mwanediyao yo natudiyao se gadosisiyedi, ⁵yo se bom se kitahetete'uyoidi, yo yodi nuwanuwatu yo yodi laulau bena se namwa yo se dudulai. Bena yodi numa se kitahetetedi, yodi kabikabi se namwa tamowai udiyedi, yo mwanediyao se hekasisiyedi. Kabo tamowai hekadi nige gonowana Yaubada wasana se hededeheyababa.

⁶Hinage bena tatao ku henuwabayaodi na se bom se kitahetete'uyoidi. ⁷Yom kabikabi bena se namwa na tatao se kitadi to kabo se hemuliwatanigo. Saha ku lauehekatae ne bena hinage ku miyawatani. Ku lauehekata ma nuwamamohoi. ⁸Yom hedehede tamowai udiyedi bena se dudulai, kabo nige gonowana hedehede ne se hetaladi. Teina unai kada waiunu kabo se mwadine,

matawuwuna nige saha hesau se lobai na unai kabo se hededeheyababada.

⁹Heyayai tauhaidi tamowaidiyao ku hekatadi bena kadi tanutanuwagao se kawakabiyedi ginauli maudoidi udiyedi. Bena se kaipate na nuwadi se henamwa, yo tabu se kawakawabui, ¹⁰tabu se kaikaiwahali, na yodi laulau ne udiyedi se hemasalahadi meta gonowana kadi tanutanuwagao siya se sunumaedi. Unai kabo tamowai maudoidi Yaubada Taugilihaida lauhekatana se kitahenamwa.

¹¹Lauhekatana ne bena se miyawatani matawuwuna Yaubada yona kabinamwa Keliso ye hemasalaha tamowai maudoidi udiyedi, na kabinamwa wa ye gilihaidi. ¹²Kita gilihai tamowaidi ye hekatada meta laulau Yaubada nige ye henuwadi yo tanoubu gadosisidi bena ta hekaiyawasidi na yoda laulau ta siba-sibaidi yo yoda laulau se dudulai yo laulau Yaubada ye kitahenamwadi bena udiyedi ta miya, teina yoda huya ta unai. ¹³Na huya maudoina ta nayanaya ye lau ee Yaubada yona hededehe-sunuma saesaena wa ye hemamohoiyei na Yesu Keliso, iya yoda Yaubada saesaena yo Taugilihaida, ye taumasalaha ma namanamalina. ¹⁴Yesu Keliso ye bom ye mosegabaei'uyoi kita hesabada na yona nuwatu meta bena ye yailihaida yababa maudoidi udiyedi yo ye he'a'ada na ta hemala ye bom mo yona tamowai na laulau namwanamwadi ta ginaginaulidi ma nuwakohihaida. ¹⁵Huya maudoina teina lauhekata ta bena ku laulauhekataedi, yo ku hededebayao tamowai udiyedi bena se kawakabiyedi. Nige taukawakabi bena ku hekitalobaidi meta se laupwano. Paisowa ta gigibwalina ede kalimwai, unai tabu tamowai hesau ye kitadobidobiyeigo.

Taukawamamohoi laulau namwanamwadi bena se miyamiyaidi

3 Taukawamamohoi bena ku henuhenuwaisinidi gabemani yo tauwoyawoya hekadi bena se hekasisiyeidi yo se kawakabiyeidi, na se nonoha huya maudoina bena kabikabi namwanamwadi se ginaginaulidi. ²Tabu tamowai hesau se hededeheyababada. Tabu se haihaikawayagala. Na bena se nuwatalu, na se nuwadobidobi yo yodi laulau se namwa tamowai maudoidi udiyedi.

³Beyabeyana kita hinage ta yauyaule yo ta kawagabae, yo nuwanuwatu yababadi udoi'udo'i se lupohaida. Gwayu'ala yo gadosisi udoi'udo'i mo ta laulauwatanidi. Huya maudoina yoda nuwatu bena tamowai ta heyababadi. Ta kaikalomagigili. Tamowai se subuda yo kita hinage ta subudi.

⁴Na huyana Yaubada Taugilihaida yona kabinamwa yo yona gadosisi ye hemasalahadi kalidaena, ⁵meta ye gilihaida. Nige yoda laulau dudulaidi debadiyena, na yona katekamkamna debanaena ye gilihaida, meta ye labasi'uyoida na unai ye deulida, yo Yaluwa Tabuna unai mauli hauhauna ye leyama. ⁶Yaubada Yaluwa Tabuna ye haiyama ma nuwakohihaina, Yesu Keliso iya taugilihaida debanaena. ⁷Yona kabinamwa debanaena ye tolehedudulaida, na hededehesunuma ye leyama meta mauli nige kana siga kabo ta hai. ⁸Teina hedehedede ta meta hedehedede mamohoina.

Ya henuwa bena teina hedehedede maudoidi te ku hebayao'uyoidi, na bena Yaubada tausunumaena se kaipate na huya maudoina miyamiya namwanamwadi udiyedi se miya.

Lauhekata ta se namwa na udiyedi tamowai maudoidi sagu se lobai.

⁹Na haikawayagala yauyauledi, yo kulutubu dededi,[†] yo laugagayo haikawayagaladi ku kaihaleidi, matawuwuna nige kaniyodi yo nige gonowana se saguida. ¹⁰Ena tamowai hesau koigwaligwali ye ginauli, kabo ku hededehekaiyawasi. Na ena nige ye kawakabi, kabo ku hedede'uyo unai. Na mulina ne unai meta tamowai ne tabu ku modelau unai, ¹¹ matawuwuna tamowai doha tenem hedehedede mamohoidi se laugabaediko. Yababa se ginaulidi udiyedi se bom se hegilu'uyoidi.

Lautoki

¹²Atemasi o Tikikasi bena kabo ya hetamali ye laowa kalimwai. Huyana ye lagewa meta mwamwayau

ku laoma kaliguyena Nikopolisi unai, matawuwuna yogu hineli ya ginauliyako kabo temenai gwagwama huyana ya miyahekila. ¹³Sinasi, iya laugagayo tauhekasadi, maiyana Apolosa yodi kadau ne unai, na ena se henuwasagu meta bena kwa saguidi. ¹⁴Yoda tamowai Kiliti unai tabu se miyamiyagaibu, na bena ku hekatadi na kabikabi namwanamwadi udiyedi se miya, na ena tamowai hekadiyo kai yo gogo udiyedi se deha, meta bena se saguidi.

¹⁵Maidagu taumiya maudoidi yodi lautoki se hetamalidiwa. Yogu lautoki ku mosei kaidimwadi tausunuma se gadosisiyeda udiyedi.

Na Yaubada yona kabinamwa maudoimiu kalimiuyena!

Yauwedo yo kaiyoni.

[†]3:9 *Kulutubu dededi*: Tamowai se kaipatekalili bena taba kadi kulutubu ne udiyedi tamowai hesau se lobai meta iya Dius tamowaina, na debanaena kabo se hedede meta siya ekalesiya mamohoidi.

Paulo yona leta ye lau Pilemona unai

Buka ta hededehe masalahana

Pilemona meta ekalesiya tamowaina hesau magai Kolose unai taumiya, yo iya yo Paulo se kawakeha namwanamwa. Iya gogo tamowaina, na yona numa lakilakina unai dubu tamowaidi se koikoigogo.

Pilemona meta hinage yona heyayai tauhaidi hekadi ye hemaisadi, na luwadiyena hesau hesana ede Onesimo. Na Onesimo nuwana kana tanuwaga unai ginauli hesau ye kaiwahali ede ye wasabu ye lau Loma. Temenai Paulo ye kaitaumanai numatutugudu unai. Paulo Yesu wasana ye hededehe masalahana namwanamwa Onesimo unai, ede ye nuwabui. Kabo Paulo ye hineli meta laulau dudulaina ede taba Onesimo ye uyo kana tanuwaga Pilemona unai.

Loma yodi laugagayo ye wane, ena heyayai tauhaina kana tanuwaga ye wasabugabaei na ena se lobai, meta kana tanuwaga yona dudulai gonowana kabo ye koihemwaloi. Unai Paulo leta ta ye kuli ye lau Pilemona unai na ye kaibwadai taba tabu Onesimo ye hekamkamna, na ye hai'uyoi na ye kabina-namwanamwaei doha kana kaha hesau Keliso unai.

Leta ta taubaheina ye lau Pilemona, siya meta Tikikasi yo Onesimo (Kolose 4:7-9).

1 Yau Paulo, Yesu Keliso debanaena numatutugudu unai taumiya. Maidagu kada kaha Timoti leta ta ka kuli ye laowa kowa yoma hali taupaisowa Pilemona kalimwai. Kowa meta kama kaha ka gadosisiyeigo. ²Yoma lautoki se lau

loumai Apiya unai, yo Akipasi iya Yesu yona iyala unai tau'iyalasaguigai kalina-nawai, yo hinage ekalesiya taulaolaomagogoi yom numa unai ne kalidiyena. ³Ka kaibwada Tamada Yaubada yo Guiyau Yesu Keliso udiyedi bena yodi kabina-namwa yo nuwadaumwali se leyawa kalimiuyena.

⁴Kagu kaha Pilemona, huya maudoina yogu tapwalolo udiyedi ya nuwanuwatuigo, meta Yaubada ya laulautokiyei, ⁵matawuwuna wasam ya lapulapui meta kowa Guiyau Yesu tausunumaena yo Yaubada yona tamowai maudoidi taugadosisiyedi. ⁶Tamowai ku saguidi yom sunuma debanaena. Na ya tapwatapwalolo bena yom haisagusagu paisowana ne ye bayao ye lau, na debanaena bena ku nuwatulobai laulau namwanamwadi sahasahadi Yaubada ye ledima Keliso hesanaena bena ta ginaulidi. ⁷Kagu kaha, yom gadosisi debanaena ya gwauyalalakili yo nuwagu ye bayao, matawuwuna ede Yaubada yona tamowai ku henuhenuwabayaodi.

⁸⁻¹⁰Unai kabo nuwatu hesau bena yom ya hedehedede. Ya kaibwadaigo bena yom heyayai tauhaina Onesimo ku hai'uyoi. Iya doha natugu, matawuwuna numatutuguduyena ya woyalaei Guiyau unai. ⁸Keliso debanaena ya dudulai meta ya nuwabayao na ya hedede saha bena ku ginauli, yau Paulo, ya tau-taubadako yo Yesu Keliso debanaena numatutugudu unai ya miyamiya. Na iyamo taba nige apostolo gigibwalina ya hepaisowa na ya hededelaowa. Na yoda haigadogadosisi'uyoida wa debanaena ede ya kaibwadaigo.

¹¹Onesimo meta yom heyayai tauhaina. Beyabeyana iya nige yom ye paipaisowanamwanamwa, na

³1:8-10 Numatutugudu unai Paulo Yesu wasana ye hededehe masalahana Onesimo unai, ede ye nuwabui. Unai ye hemala doha Paulo natuna.

teina huya ta unai iya *taupaisowa namwanamwana* kowa yo yau kalidaena.[¶] ¹²Iya ya hetamali ye uyowa kalimyena, na iya yogu gadosisi tamowaina ede. ¹³Ya henuwa bena taba Onesimo sola maidagu ka miya, to kabo ye lauhedamaigo na ye saguigau huyana ewaneliya debanaena ya miyamiya numatutugudu ta unai. ¹⁴Na nige gonowana saha hesau ya ginauligaihubi kana siga ku talambaguna, matawuwuna nige ya henuwa bena ya lauheliligo na laulau namwanamwadi ku ginaulidi, na bena yom gadosisi mamohoina unai ku ginaulidi.

¹⁵Nuwana huyakubwakubwa mo Onesimo ye miyasuwala na bena kabo ye uyowa maidam kwa miya ye lau nige kana siga. ¹⁶Iya yom heyayai tauhaina, na sunuma debanaena ye hemala kada kaha. Iya ya gadosisiyei, na nuwana yom gadosisi iya unai kabo ye lakikalili, matawuwuna iya yom *taupaisowa* yo hinage kam kaha Guiyau debanaena.

¹⁷Unai, ena ku nuwatui meta yau kam kaha, kabo Onesimo ku yogaisini doha hinage yau ku yogaisinigau. ¹⁸Ena laupwano saha hesau ye ginauli o ginauli

hesau unai ye kaihagahaga kalimyena, polohe ne ku tole kaliguyena. ¹⁹Yau Paulo, nimagu ta unai ya kulikulilaowa kalimyena: Kabo ya hemaisago. Na yom mauli unai ku kaihagahagakalili kaliguyena,[§] na iyamo taba nige ya hetala. ²⁰Kagu kaha, Guiyau debanaena yogu kaibwada ta bena taba ku ginauli. Unai kabo nuwagu ta ku hebayao Keliso unai.

²¹Teina ta ya kulikuli na ya nuwatui meta yogu kaibwada ta kabo ku ginauli, yo kabina ya kata meta yom laulau ne kabo se namwakalili na kabo yogu kaibwada ta.

²²Na ginauli kesega mo ede: Ya nuwatui meta Yaubada yomi tapwalolo wa ye lapuidi ede kabo ya uyowa kalimiyena. Unai bili hesau ku nonohai yau hesabagu.

²³Epapalasi meta iya hinage maiyagu numatutugudu unai Yesu Keliso debanaena. Yona lautoki ye hetamaliyawa kalimyena. ²⁴Yo Maleko, Alistakasi, Demasi yo Luka, siya meta yogu hali *taupaisowa*, se lautokiyeigo.

²⁵Guiyau Yesu Keliso yona kabina namwa bena nuwamiyena ye miya.

[¶]1:11 Hesa *Onesimo* kaniyona ede *taupaisowanamwanamwa*.

[§]1:19 Paulo Pilemona ye henuwabui ede mauli nige kana siga ye lobai, na hagahagana ede ye lakikalili.

Kulikuli ye lau Hebelu tamowaidiyao udiyedi

Buka ta hededehehemalahana

Teina leta ta ye lau Hebelu tamowaidi udiyedi. Hebelu meta Dius tamowaidiyao hesadi hesau. Leta ta kaniyona ede Dius tamowaidiyao Yesu tausunumaena bena tabu se uyo'uyo yodi taba'ohu beyabeyana unai na laugagayo yo kabikabi Yaubada ye mosedi Mose unai na se laoma Dius tamowaidiyao udiyedi tabu se miyawatani'uyoidi. Huyana leta wa se hai meta ekalesiya hekamkamna lakilakina se hekalo ede hekadiyo se hetubu se nuwabasabasa na Yesu Keliso bena se kitagabaei.

Leta taukulina ye henuwaisinida meta Keliso iya ede Yaubada natuna. Yesu ye saekalili, na kabo anelu, Mose yo peloweta hekadiyo. Yo iya yoda taukaitalasam saesaena, na yona kabihe-mauli hesabada wa ye saekalili na kabo Aloni yo taukaitalasam maudoidi yodi kabikabi wa. Yesu iya talam hauhauna tauhaiyamana. Na talam ne ye saekalili na kabo talam bagubagunana.

Leta ta taukulina meta hesana nige ye kulihemasalaha, unai nige kabina ta kata iya kaiteya. Bagubagunana tausibasiba gwaudi yodi nuwatu bena Paulo iya leta ta taukulina ede, na mulinawai tausibasiba hekadiyo yodi nuwatu udoi. Na ye masalahakalili meta leta taukulina wa Dius tamowaidiyao yodi taba'ohu kabikabidi kabidi ye katakalili. Huyana leta ta ye kuli meta Yelusalema unai numa tabuna wa sola ma totolona. Loma tamowaidi numa tabuna se heyababa bolimaina meta ta hedede ta wane 70 AD

unai. (70 AD kaniyona ede Yesu yona huyalabasi na bolimai 70 mulidiwai.)

Nuwatu lakilakidi

Keliso iya ede Yaubada natuna (1:1-3)
Keliso ye saekalili na kabo anelu (1:4 – 2:18)

Keliso ye saekalili na kabo Mose (3:1 – 4:13)

Keliso ye saekalili na kabo Aloni
yo taukaitalasam maudoidi (4:14 – 7:28)

Keliso yona kaitalasam ye saekalili
na kabo kaitalasam hekadiyo (8:1 – 10:39)

Hededehebayao ye lau Keliso
tausunumaena udiyedi (11:1 – 12:29)

Hededehebayao gehegehena (13:1-25)

Yaubada natuna Yesu iya ye saekalili

1 Huya bagubagunana unai Yaubada hedehedede ye moseidi peloweta udiyedi huya udoi'udoi udiyedi yo laulau udoi'udoi udiyedi, na kabo se hededegabaedi kada mumugao udiyedi. ²Na teina huya mulimulitana ta unai Yaubada yona hedehedede ye mosei natuna unai, na iya ye hededelaoma kalidawai. Natuna iya ede Yaubada maiyana ginauli maudoidi se hetubudi wa,** yo Yaubada iya ye kaisunuwai kabo ginauli maudoidi ye mosehekawadi unai. ³Natuna Tamana yona namanamali yo hinage kana kao dudulaina ye hemasalahadi kalidawai yo ginauli maudoidi ye hebayaodi yona hedehedede gigibwalina unai, to bena se miyahai. Ba'aya kabahe'a'ana ye ginauli, mulinawai kabo ye tulidobi Wasawasa Saesaena nimatuutuunaena galewa unai.

**1:2 Yowane 1:1-3 ku hasili.

Yesu ye saekalili na kabo anelu

⁴Teina ye hemasalaha meta Natuna ye saekalili na kabo anelu, yo hinage gonogonowana doha iya hesana ye saekalili na kabo anelu hesadiyao.

⁵Matawuwuna Yaubada nige ye hededelau anelu hesau unai ye wane, “Kowa yau natugu, mayadai ta unai ya hineli yau tamam.”

(*Same 2:7*)

o hinage,

“Yau kabo tamana na iya kabo natugu.”

(*2 Samuwela 7:14*)

⁶Yo huyana Yaubada natuna taubaguna ††ye hetamaliyama tanoubu ta unai iya hedehededena ye hedehededei ye wane, “Yaubada yona anelu maudoidi taba se kaihelahui.” ‡‡(*Dutelonomi 32:43*)

⁷Yona anelu hedehedededi ye wane, “Yona anelu ye ginaulidi yodi sarena doha yaumai, yo yona heyayai tauhaidi yodi gigibwali doha kaiwa pulupululuna.” (*Same 104:4*)

⁸Na Yaubada ye hededelau natuna unai ye wane, “Yaubada, yom kabatuli kabo ye miya nige kana siga, yo yom basileiya ne kabo laulaududulai unai ku tanuwagai.

⁹Kowa laulau dudulaina ku henuwa na laulau yabayababadi ku subudi. Unai Yaubada, iya yom Yaubada, kowa ye kitahesaego kam kahao maudoidi luwadiwai na ye heyausigo gwayu yala yausina unai.” (*Same 45:6-7*)

¹⁰Hinage natuna unai ye wane,

“Guiyau, huya bagubagunana unai kowa tanoubu wuwuna ku tole yo hinage galewa meta nimam ginaulina. (*Same 8:6; Sakaliya 12:1*)

¹¹Siya kabo se tauwadam, na kowa ku miyahai.

Kabo se beyabeya doha kaleko beyabeyana.

¹²Kabo ku nokudi doha kaleko, yo doha luwuluwu beyabeyana kabo ku haigabaedi na hauhaudi ku toledi. Na kam kao gonogonowana mo yo yom bolimai taba nige kadi siga.”

(*Same 102:25-27*)

¹³Yo Yaubada nige anelu hesau unai ye hededelau ye wane, “Nimatuuuuugu ta unai ku tuli, kana siga kam waiunu ya toledi kaem kadi duku.” (*Same 110:1*)

¹⁴Na anelu meta siya yaluyaluwa yo heyayai tauhaina mo, na Yaubada ye hetahetamalidi bena mauli tauhaidi se saguidi.

Wasa namwanamwana ta bena ta lapunamwanamwaei

2 Unai teina wasa namwanamwana Yesu ye leyama ta, taba ye namwa mo bena ta lapunamwanamwaei. Ena nige, kabo ta lausuwalaei. ²Huya bagubagunana Yaubada yona laugagayo anelu se mosei Mose unai Sinai koyana unai wa meta ma gigibwalina. Na ena tamowai hekadi laugagayo anelu se mosei wa se utusi yo nige se kawakabiyei kabo hekamkamna dudulaina se lobai. ³Unai, ena Yesu yona kabihemaui saesaena ta ta kitahegagili, taba nige Yaubada yona hekamkamna lakilakina ta kaihalei!

††**1:6** Kalina Giliki unai *taubaguna* kaniyona ede ye *saekalili o hekahekasina*. Yo hinage Dius tamowaidiyao *taubaguna* se kita meta iya ye saekalili na kabo hekadiyo.

‡‡**1:6** Kulikuli ta ta hasili Dutelonomi bukana unai. Na nige Dutelonomi nimakulikuli pepwadi maudoidi udiyedi, na hesau tausonoga se lobai duha hesau unai, Gabwa Boiboitana dedekanaena wa, pepwana ne unai se kuli doha lausoi soi ta.

Teina kabihemauli ta bagubaguna unai Guiyau ye hededegabaei na kaiteyadi se lapui meta se hemamohoiyei kalidawai, ⁴yo hinage Yaubada ye hemamohoiyei hekihekinoi yo laulau gigigigibwalidi udoi'udoi udiyedi, yo kabahemamohoiyena hesau ede Yaluwa Tabuna ye mosei tamowai udiyedi yona hineli unai.

Yesu ye hemala doha kita

⁵Tanoubu hesau matada ne unai ta hetahetala ta Yaubada taba nige ye mosei anelu se tanuwagai. ⁶Buka Tabuna tehana hesau unai tamowai hesau ye hededelau Yaubada unai ye wane, “Tamowai nige ye sae, na iyamo ku nuwatui, yo tamowai natuna ku kitahetete.

⁷Huya kubwakubwa unai iya ku tole anelu gunidiwai, na kabo hedebasae yo hekasisi unai ku hepasa.

⁸Ginauli maudoidi ku mosediko iya ye tanuwagaidi.” (Same 8:4-6)

Na teina hedehedede ta “ginauli maudoidi” kaniyona ede “nige ginauli hesau ye kabihembeku”. Na sola nige ta kita meta tamowai ginauli maudoidi ye tanuwagaidi. ⁹Na saha ta kita ede Yesu. Huyakubwakubwawai Yaubada iya ye toledobiyei anelu gunidiwai, na kabo hedebasae yo hekasisi udiyedi ye hepasa, matawuwuna ede Yesu ye boita kita hesabada. Mamohoi, Yaubada yona kabinamwa unai Yesu ye boita tanoubu maudoina hesabadi.

¹⁰Yaubada iya tanoubu tauginaulina yo ginauli maudoidi tanuwagadi. Unai ye dudulai mo Yaubada natuna Yesu yona kamkamna unai ye hai ye tolehedudulaimamohoiyei. Matawuwuna ede Yesu yoda kabihemauli yona kabalaoma yo Yaubada natunao maudoidi ye laedima yona namanamali unai. ¹¹Ede Yesu iya tamowai tautolehesuwaladi, yo ta-

mowai ye tolehesuwaladi ta meta siya maidadi tamadi kesega. Temeta unai Yesu nige ye mwadine bena ye kataidi kana kahao yo lounao. ¹²Doha ye hededelau Yaubada unai ye wane,

“Kabo kam kao namwanamwana ya hededeheemasalaha kagu kahao yo louguwao udiyedi.

Yo ya hedebasae go yom tamowai matadiwai.” (Same 22:22)

¹³Iya hinage ye wane,

“Yogu sunuma kabo ya tole iya unai.” (Aisaiya 8:17)

Na nuwanuwatu gonogonowana ta unai ye wane,

“Yau ede teina, na Yaubada natunao ye ledima wa maiyaguwao.” (Aisaiya 8:18)

¹⁴Yaubada natunao ne buluma yo kwasina unai ye ginaulidi, unai Yesu hinage ye hemala buluma yo kwasina gonogonowana doha siya, meta kabo gonowana yona boita unai boita tanuwagana, iya ede Satani, yona gigibwali ye koigwaligwali, ¹⁵yo tamowai ye yailihaidi. Siya ede boita taumatausiyena yo yodi mauliyena meta siya Satani yona heyayai tauhaidi.

¹⁶Ye masalahakalili meta Yesu ye laoma nige bena anelu ye saguidi, na bena Abelahama kana isimulitao ye saguidi.

¹⁷Unai ede Yesu ye hemala tamowai doha kita, bena iya taukaitalasang saesaena namwanamwana. Unai iya ye katekamkamnaeda yoda basabasa udiyedi, yo hinage Yaubada yona ye paisowanamwanamwa, na kaitalasang ye ginauli tamowai yodi yababa kabanuwatugabaedi. ¹⁸Iya laukita ye hekalo na unai ye kamkamna, unai iya gonowana ye saguida huyana laukita ta hekalo.

Yesu ye saekalili na kabo Mose

3 Kagu kahao yo louguwao, Yaubada yona tamowai, galewa yogana taula-

puina doha yau, ya henuwa bena huya maudoina nuwamiu se lau Yesu unai. Iya ede ta hededegabae meta iya Yaubada yona hetahetamali tamowaina yo yoda taukaitalasam saesaena. ²Iya nuwana ye tolekesegai taukaisunuwaina unai na yona paisowa ye ginauli gonogonowana doha Mose hinage yona paisowa ye ginaulikesegai Yaubada yona numa unai.[¶] ³Na Yesu hedebasae saesaena ye hai na kabo Mose, doha hinage numa namwanamwana tauginaulina hedebasae lakilakina ye hai na kabo numa ne. ⁴Numa kesega kesega tauginaulidi udoi'udoi, na Yaubada ye bom ginauli maudoidi tauginaulidi. ⁵Mose nuwana ye tolekesegai Yaubada yona numa paisowana unai, na iya meta heyayai tauhaina mo. Yona paisowa wa meta saha kabo Yaubada huya matadawai ye hemasalahadi ne tau-taudi. ⁶Na Keliso nuwana ye tolekesegai Yaubada unai, na iya Yaubada natuna yo yona numa taukitahetena. Numa ne iya ede kita, ena ta tolekesegai na yoda sunuma ta tole Yaubada yona hededehe sunuma udiyedi yo ma nuwabayaoda ta hedehedehemasalahadi tamowai udiyedi.

Hedehedede bayabayaona ye lau taukawayagala udiyedi

⁷Unai Yaluwa Tabuna yona hedehedede bena kwa lapui, doha ye wane, "Teina mayadai ta unai ena kalinana kwa lapui,
⁸tabu nuwamiu kwa hek-wailolodi iya unai,
doha Isalaela tamowaidiyao se tolodagedagelaie huyana Yaubada se laukita balabala unai.

⁹Temenai kami mumugao yogu kabinamwa kalidiwai bolimai 40 luwadiwai se kitadi
na sola yodi laulau yo yodi miyamiya ta udiyedi se hekohekoipiligau.

¹⁰Unai tenem isi ne ya koipiliyeidi na ya wane, 'Siya huya badobado nuwadi se toletolehesuwaladi kaliguwai.

Saha ya hedede bena se ginaulidi wa se kawayagalaie.'

¹¹Unai ede yogu kouyalayala unai ya hededekagwala,
'Taba nige yogu kabakaiyawasi magaina^{§§} unai se lusola.'" (Same 95:7-11)

¹²Bena kwa kitanamwanamwa, kagu kahao yo louguwao. Kwa kitahetete'uy-oigomiu tabu nuwamiu se yababa yo se labulabui, yo tabu Yaubada Mau-maulina kwa nuwagabaei. ¹³Komiu ma kami kahao bena kwa haihedehedehabayao'uyoigomiu mayadai kesega kesega udiyedi. Na teina mayadai kesega kesega Yaubada ye katai "teina mayadai ta". Unai kabo taba nige yababa ye lupoigomiu na nuwamiu se kwailolo Yaubada unai. ¹⁴Ena nuwada ta tolekesegai Yaubada unai ye lau ee yoda huya kana siga yo ta tolobayao yoda sunuma unai doha huya bagubagunana yoda nuwabui mayadaina wa, kabo ta hemala Keliso kana kahao yo lounao mamohoidiyao. ¹⁵Na tabu teina hedehedede bayabayaona ta nuwamiu se luhuhidi:
"Teina mayadai ta unai ena kalinana kwa lapui,
tabu nuwamiu kwa hek-wailolodi iya unai,
doha Isalaela tamowaidiyao huyana se tolodagedagelaie.'" (Same 95:7-8)

¶3:2 Numa ne, iya ede Isalaela tamowaidi heyaheyasonidi, na Mose iya kadi boda hesau.

§§3:11 Yaubada yona huyahedede wa unai, teina hedehedede ta kabakaiyawasi magaina kaniyona ede Kanana. Hebelu 4:3 yo 4:6 udiyedi buka ta taukulina wa kabo kabakaiyawasi magaina ye heyaheyasoniyei galewa unai.

¹⁶Na tamowai Yaubada kalinana se lapui na iyamo se kawayagalaei wa, siya kaiteyadi? Siya ede Aikupito unai Mose ye woyahesepadi wa. ¹⁷Kaiteyadi bolimai 40 luwanawai Yaubada se hekouyalayala? Tamowaidiyao ne meta se yababa na balabala unai se boita. ¹⁸Yo siya kaiteyadi Yaubada ye hetahetaladi yo ye hededeikaigwala meta taba nige yona kabakaiyawasi magaina unai se lusola? Siya ede taukawayagalaena wa. ¹⁹Unai ta nuwatulobai meta siya taba nige se lagelau Yaubada yona kabakaiyawasi magaina wa unai, matawuwuna nige se kawamamohoi.

Yaubada natunao yodi kabakaiyawasi hededehesunumana

4Yaubada yona kabakaiyawasi magaina lusolana hededehesunumana sola ye totolo, unai kita bena ta kitanamwanamwa, madai hesau luwadaena Yaubada ye kitalobai taba nige gonowana ye lusola. ²Na wasa namwanamwana meta Yaubada kabakaiyawasi magaina ye kabinonohaiyako, kita hinage ta lapuiyako gonogonowana doha siya. Na wasa se lapui wa meta nige ye saguidi, matawuwuna saha Yaubada ye hedede kalidiwai wa nige se kawamamohoiyei. ³Na kita taukawamamohoi gonowana ta lusola yona kabakaiyawasi magaina unai. Na kaiteyadi nige se kawamamohoi kalidiwai Yaubada ye wane, “Yogu kouyalayala unai ya hededeikaigwala, “Taba nige se lusola yogu kabakaiyawasi magaina unai.” (Same 95:11) Iyamo Yaubada yona kabakaiyawasi magaina ye nonohaiyako huyana tanoubu yona huyahetubuna wa unai. ⁴Doha ku-

likuli tabuna teha hesau unai mayadai hehaligigi-labuina ne hedehededena ye hedede ye wane, “Yaubada yona paisowa maudoidi udiyedi ye kaiyawasi mayadai hehaligigi-labuina unai.” (Genese 2:2)

⁵Na kulikuli hesauna wa unai ye wane, “Taba nige se lusola yogu kabakaiyawasi magaina unai.”

⁶Tamowai bagubagunadi wasa se lapui wa nige se lusola yodi kawayagala debanawai, na kabakaiyawasi magaina wa sola ye totolo tamowai hekadi hesabadi bena se lusola. ⁷Tenem unai Yaubada huya hesau ye tole kabakaiyawasi magaina lusolana hesabana na hesana ye katai ede “Teina mayadai ta”, huyana yona hedehedede ye mosei Dawida* unai. Na Dawida ye hedede ye wane, doha ya kuliyako wa: “Teina mayadai ta unai, ena kalinana kwa lapui, tabu nuwamiu kwa hekwillolodi iya unai.”

⁸Ena taba Yosua Isalaela tamowaidi wa ye woyalaediko kabakaiyawasi magaina ne unai, meta Yaubada huya mulinawai taba nige mayadai hesau ye kaisunuwai'uyoi. ⁹Unai kaiyawasi mayadaina wa sola ye totolo Yaubada yona tamowai yodi. ¹⁰Na ena tamowai hesau ye lagelau Yaubada yona kabakaiyawasi magaina unai, meta kabo ye kaiyawasi yona paisowa maudoidi udiyedi, doha ede Yaubada yona paisowa maudoidi mulidiyena hinage ye kaiyawasi. ¹¹Unai bena ta kaipatebayao na ta lusola kabakaiyawasi magaina ne unai, na tabu Yaubada ta kawayagalaei doha Isalaela tamowaidiyao wa. Ena yoda

*4:7 Isalaela tamowaidi yodi kawayagala mulidiwai bolimai gwaudi se lauko na kabo Dawida ye tubu.

laulau doha siya meta kabo ta beku na nige ta lusola.

¹²Matawuwuna Yaubada yona hede-hedede meta maumaulina yo gigigigib-walina yo ye matakalili na kabo kelepa-matatehalabulabui. Nuwada ye bolilapaidi ye luwu ye lau yoda nuwanuwatu yo yoda hineli mamohoidiyao udiyedi ye lage na ye hineli yo ye kitasipwaidi.

¹³Yaubada matanawai ginauli maudoidi nige hesau wadawadamna, na se masalahakalili matanawai. Laulau sahasahadi ta ginaulidi meta bena ta hededehe-masalahadi iya kalinawai.

Yesu yoda taukaitalasam saesaena

¹⁴Yoda sunuma ta hedehededehe-masalaha ta unai bena ta tolobayao, matawuwuna yoda taukaitalasam saesaena ye saeko galewa. Iya ede Yesu, Yaubada natuna. ¹⁵Yoda taukaitalasam saesaena ta yoda basabasa maudoidi kabidi ye katakalili, matawuwuna laukita maudoidi ta hekalodi ta meta iya hinage ye hekalodi. Na iyamo nige ye ba'aya. ¹⁶Unai bena ta laoma Yaubada yona telona ta hanahanawui ma nuwabayaoda, kabo yona katekamkamna yo kabinamwa ta lobaidi na yoda huyayababa unai kabo ye saguida.

5 Dius tamowaidi yodi taukaitalasam saesaena tamowai luwadiwai Yaubada ye hetolo yo yona paisowa meta tamowai yodi tautolo Yaubada matanawai na kainauya yo kaitalasam ye mosei tamowai yodi yababa hesabadi. ²Na ye taubigakalili tausupusupu yo taugege tamowaidiyao udiyedi, matawuwuna ede iya taubasabasa hesau. ³Teina unai kaitalasam ye ginauli iya yona yababa yo tamowai maudoidi yodi yababa hesabadi.

⁴Nige tamowai hesau teina paisowa hekahekasisina ta yona nuwahineliwai ye hai, na Yaubada yona yoga mo unai, doha Aloni. ⁵Tenem unai Keliso hinage nige ye bom ye hesae'uyoi na ye hemala taukaitalasam saesaena, na Yaubada iya ye tolesini na ye wane,

“Kowa yau natugu; mayadai ta unai ya hineli yau tamam.”

(Same 2:7)

⁶Yo kulikuli tehana hesau unai ye wane, “Kowa taukaitalasam tamowaina ye lau ee huya nige sigana doha Melekisedeka.” †(Same 110:4)

⁷Huyana Yesu tanoubu ta unai ye miyamiya meta tapwalolo yo kaib-wada ye moseidi Yaubada unai ma kalina lakilakina yo ma matasuluna, na Yaubada ye bom gonowana boita unai ye hemaui. Yaubada Yesu kalinana ye lapui matawuwuna Yesu iya ye hekasisiyei yo yona gigibwali unai ye miya. ⁸Iya Yaubada natuna mamohoina, na iyamo kamkamna unai kawakabi ye kaipatei. ⁹Na Yaubada Yesu ye hai ye tolehedulaimamohoiyei, ede ye hemala taukawakabi yodi kabihe-mauli nige sigana yona kabalaoma. ¹⁰Yo Yaubada iya ye kaisunuwai taukaitalasam saesaena doha Melekisedeka.

Hedede bayabayaona ye lau Yaubada tautolehesuwalana udiyedi

¹¹Yesu ye hemala taukaitalasam saesaena hedehededenana se bado taba ka hedededi, na hekatagomiu ye pilip-ilikalili, matawuwuna ede yomi lapulobai ne se pahili. ¹²Kwa kawamamohoi huyalohaloha, unai komiu taba taulauhekata hekadiyo, na nige gonowamiu, na taba yomi sunuma yona kabahetubu lauhekata unai ka hekata'uyoigomiu. Komiu sola doha wawayao gabilidi meta susu mo kwa nu-

†5:6 Melekisedeka: Genese 14:18-20 ku hasilidi.

manuma, na nige gonowana kai kwaik-wailolona kwa kai. ¹³Ena hesau susu mo ye numanuma, meta laulaududulai lauhekata na sola nige kabina ye kata, matawuwuna iya sola wawaya gagilina. ¹⁴Na kai kwaikwailolona meta tamowai lakilakidi siya kadi. Yodi kaikaipate debanawai gonowana namwa yo yababa se kitahinelidi.

6 Unai bena yoda sunuma Keliso unai yona kabahetubu lauhekata di bagubagunadi ta laugabaedi, na ta dudu ta lau bena nuwamasalaha saesaena ta hai. Na tabu yoda sunuma kabahetubuna lauhekata di ta lauhekata'uyoidi, siya ede: nuwabui laulau yabayabadi udiyedi yo yoda sunuma Yaubada unai, ²babatiso yo nimatoleasaena kulu unai, boita tolo'uyona yo hekasa mayadaina. ³Yaubada yona yali unai ta sigilau nuwamasalaha saesaena ta hai.

⁴⁻⁶Tamowai hekadiyo nige gonowana se nuwabui'uyo. Siya wasa namwanamwana se lapuiyako, galewa kainauyadi se miyalobaidiko, Yaluwa Tabuna unai yodi tupwa se haiyako, yo Yaubada yona hedehede yona namwa yo basileiya ye laolaoma matadawai gigibwalina se nuwatulobaidiko. Na ena Yaubada se lausuwalaei meta nige gonowana se uyoma se nuwabui'uyo, matawuwuna yodi lausuwala ne unai siya Yesu se hesahasataulo'uyoi na tamowai matadiwai iya se hemwadine'uyoi.

⁷Bwatano namwanamwana unai meta ena nabu ye taludobi kewanawai kabo ye mumusi na koya kaidi kaniyodi ye toledi na koya tanuwagana unai namwa ye lobai. Tano ne Yaubada unai henamwa ye hai. ⁸Na bwatano unai gwaligwali yo lagau mo se kini na nige yona namwa saha hesau, tano ne tanuwagana kabo tano ne ye hededeheyababa. Na gehena unai kabo ye gabu.

⁹Khamaiyao, ka hededebayaolaowa kalimiuwai doha teina, na iyamo kabina ka kata meta komiu laulau namwanamwadi kwa ginaginalidi, siya ede Keliso yona kabihemauli unai se masamasalaha. ¹⁰Yaubada yona hekasa se dudulai, unai yomi paisowabayao yo yomi gadosisi kalinawai taba nige ye nuwaluluhiyeidi. Siya ede doha yomi hali taukawamamohoi meta beyabeyana kwa saguidi yo iya ede sola kwa sagusaguidi. ¹¹Laulauna gonogonowana ka henuwagomiu bena komiu kesega kesega kwa miyamiyanamwanamwaei ye lau ee huya kana siga, na unai bena yomi sunuma se bayao. ¹²Nige ka henuwagomiu bena kwa matakenokeno. Sunuma yo taubiga tamowaidi kabo saha Yaubada ye hededehesunumaedi wa se haidi. Unai ka henuwa bena yodi laulau kwa lauwatanidi!

Yaubada yona hededehesunuma taba nige ye bui

¹³Huyana Yaubada yona hededehe-sunuma ye mosei Abelahama unai, meta ye bom hesanawai ye hededekai gwala, matawuwuna nige hesau ye saekalili doha iya. Na ye kaigwala ¹⁴ye wane, "Mamohoi yau kabo ya kainauyaigo yo kam isimulita ya hebadodi." (*Genese 22:17*) ¹⁵Na Abelahama ye nayatautaubiga na mulinawai saha Yaubada ye hededehesunuma wa ye lobai.

¹⁶Tamowai maudoidi wa tamowai saesaedi hesadiyao udiyedi se hededekai gwala. Na tamowai hesau taba saha ye hededeyako, meta hededekai gwala unai ye hemamohoiyei. Unai kabo haikawayagala maudoidi ye hekaiyawasidi. ¹⁷Yaubada ye henuwa bena yona hededehesunuma tauhaidi kalidiwai ye hemasalaha meta taba nige yona hineli ye bui, unai kaigwala wai ye hemamohoiyei. ¹⁸Teina ginauli labui

ta, Yaubada yona hededehegunuma yo yona hededekai gwala, kabo nige gonowana ye buidi, matawuwuna nige gonowana ye kailupolupo. Kita taulaoma Yaubada unai sagu ta lobai, iya ede teina ginauli labui ta udiyedi ye henuwa bena ye hebayaoda na yona hededehegunuma udiyedi bena ta tolobayao.¹⁹ Na yoda tolobayao Yaubada yona hededehegunuma udiyedi meta doha lowo, yaluwada taukabihekahinina bayabayaona. Yoda sunuma ta woyo ye kabigigili na ye lusolalau teha tabukalilina unai.[‡]

²⁰Menai Yesu taukedabagunaeda debadawai ye lusolalaoko yo ye hemala yoda taukaitalasam saesaena ye lau ee nige sigana doha Melekisedeka.

**Melekisedeka iya taukaitalasam
namwanamwana na kabo
Lewi tamowaidiyao**

7 Teina Melekisedeka ta iya Salema yodi wasawasa, yo Yaubada Saesaekalilina yona taukaitalasam tamowaina. Huyana Abelahama wasawasa ye saepwaidi gehena[¶] na yona uyoma magari unai, meta Melekisedeka iya ye hailobai na hededehegunuma ye mosei Abelahama unai.² Yo Abelahama gogo iyala unai ye hai'uyoidi wa maudoidi luwadiwai yona taiti[§] ye hai ye mosei Melekisedeka.^{**} Hesa Melekisedeka kaniyona ede "laulaududulai wasawasana", yo hesa Salema kaniyona ede "nuwadaumwali",

unai iya hinage "nuwadaumwali wasawasana".³ Iya nige tamana yo sinana yo kana mumugao yo yona huyatubu yo yona mauli sigana wasadi, na iya meta taukaitalasam tamowaina ye lau huya nige sigana, doha Yaubada natuna.⁴ Na tamada Abelahama iyala unai gogo ye haidi wa yona taiti ye mosei Melekisedeka, unai ta nuwatulobai meta tamowai ta ye saekalili.

⁵Laugagayo ye hedede meta taukaitalasam siya ede Lewi kana isimulitao hekadiyo, bena Isalaela tamowaidi maudoidi udiyedi taiti se tanoi. Tamowaidi ta meta siya kadi kahao, na maudoidi ta Abelahama unai se tubuma.⁶ Teina Melekisedeka ta iya nige Lewi kana boga hesau, na iyamo taiti ye hai, yo hinage Abelahama, iya hededehegunuma tauhaina wa, ye hededehegunuma. ⁷Nige gonowana ta nuwapwanopwano, matawuwuna maudoidi kabina ta kata meta tamowai dobidobina hededehegunuma ye hai tamowai saesaena unai.⁸ Taiti tautano-tano ne, siya kabo se boita. Na taiti tauhaina hesau ede Melekisedeka, na Yaubada ye hedehede meta iya kabo ye miya ye lau nige kana siga.⁹ Unai gonowana kabo ta wane, Abelahama taiti yona tolona ta meta Lewi hinage taiti ye tole,¹⁰ matawuwuna ede huyana Melekisedeka Abelahama ye hailobai, meta Lewi iya sola kana mumuga Abelahama tauna luwanawai.

[‡]6:19 Teina ginauli ta, *woyo yo teha tabukalikalilina* meta Isalaela yodi logologu tabuna wa unai ta lobaidi (Hebelu 9:1-3). Teina hedehede ta, *Na yoda sunuma woyo ye kabigigili na ye lusolalau teha tabukalilina unai* meta Yaubada yona kabamiya galewa ne unai heyaheyasonina, na kaniyona ede yoda sunuma ye kabihekahinida Yaubada unai.

[¶]7:1 Genese 14:1-16 ku hasili.

[§]7:2 Taiti kaniyona ede *one tenth*. Meta ena tamowai yona moni 100 Kina, meta 10 Kina kabo ye mosei Yaubada unai. O yona puwaka 10, meta kesega ye mosegabaei Yaubada unai.

^{**}7:2 Genese 14:17-20 ku hasili.

**Yesu taukaitalasam saesaena
doha Melekisedeka**

¹¹Taukaitalasam Lewi unai tautubuma wa yodi paisowa yona kabalaoma ede Mose yona laugagayo. Na iyamo taukaitalasam ne nige gonowadi tamowai yodi yababa udiyedi se tolehedudulaidi. Unai Yaubada taukaitalasam hesau ye hetamaliyama, iya ede doha taukaitalasam Melekisedeka, na nige doha Aloni. ¹²Teina unai Yaubada taukaitalasam yona paipaisowa ye bui, ede laugagayo hinage ye bui. ¹³Teina hedehede maudoidi ta tamowaina wa meta iya nige Lewi kana isimulita hesau, na iya boda udoi. Na tenem boda ne unai meta nige tamowai hesau kaitalasam paiswana ye ginauli. ¹⁴Ye masala meta yoda Guiyau iya Yuda kana isimulita, yo Mose nige saha ye hedede bena taukaitalasam hesau Yuda kana boda unai kabo ye tubuma. ¹⁵Yo saha ka hedede ta ye masalahakalili, ena taukaitalasam hesau doha Melekisedeka ye masalahama. ¹⁶Iya ye hemala taukaitalasam meta nige laugagayo debanawai, kaniyona ede kana mumugao siya taukaitalasam bagubagunadi. Na ye hemala taukaitalasam mauli nige yona kabagehe yona gigibwali debanawai. ¹⁷Matawuwuna Yaubada ye hedede yako ye wane,

“Kowa taukaitalasam miyamiyahaina doha Melekisedeka.” (*Same 110:4*)

¹⁸Laugagayo yo kabikabidi bagubagunadi wa Yaubada ye tolehesuwaladi matawuwuna ede se basabasa yo nige kaniyodi, ¹⁹matawuwuna laugagayo ta nige gonowana tamowai se tole hedudulaidi. Na Yaubada hededehe-sunuma namwanamwadi ye ledima, se saguida na udiyedi kabo gonowana ta sigilau Yaubada unai.

²⁰Laugagayo yo kabikabi hauhauna ta Yaubada ye hetubu na hedede kaigwala ye ginauli Yesu unai. Na nige hedede kaigwala hesau ye ginauli taukaitalasam tamowaidiyao bagubagunadi udiyedi. ²¹Na huyana Yesu ye hemala taukaitalasam, Yaubada hedede kaigwala ye ginauli ye wane, “Guiyau ye kaigwalako,

yo iya taba nige nuwana ye bui: Kowa kabo taukaitalasam ye lau ee huya nige sigana” (*Same 110:4*)

²²Teina hedede kaigwala ta debanawai Yesu ye hemala talam namwanamwana tauhaiyamana. Talam ne ye namwakalili na kabo talam beyabeyana. ²³Taukaitalasam Lewi unai tautubuma wa meta se badokalili, matawuwuna boita ye hekaiyawasidi unai kadi paisowa nige se laei sigana unai. ²⁴Iyamo Yesu ye miya ye lau nige sigana, unai iya ye hemala taukaitalasam miyatahitahina. ²⁵Unai iya gonowana tamowai ye hemauidi, siya ede tamowaidiyao Yesu debanawai se laoma Yaubada unai. Matawuwuna iya ye miya ye lau nige kana siga na huya maudoina kabo yodi ye kaikaibwada.

²⁶Ye namwakalili to yoda taukaitalasam saesaena ede Yesu, matawuwuna iya tabuna, nige kana gilau hesau, ye a'a, iya tamowai yodi yababa nige ye patulau udiyedi, yo galewa ne unai ye saekalili. ²⁷Taukaitalasam saesaedi Lewi kana isimulitao, siya bena mayadai badobado kaitalasam se ginaginulidi, bagubaguna se bom yodi yababa hesabadi na kabo tamowai maudoidi yodi yababa hesabadi. Na Yesu meta udoi. Iya tamowai yodi yababa maudoidi debadiwai kaitalasam kesega mo ye ginauli huyana ye mose'uyoi sataulo ne unai.

²⁸Tamowai se basabasakalili, na iyamo laugagayo debanawai se hemala taukaitalasam saesaedi; na

laugagayo mulinawai hededekaigwala ye laoma, na unai Yaubada Natuna ye kaisunuwai ye hemala taukaitalasam saesaena. Yaubada iya ye toledudulaimamohoiyei ye lau ee nige kana siga.

**Yesu yoda taukaitalasam saesaena
talam hauhauna wa unai**

8 Kai saha ka hedehededei ta meta iya ede teina: Kita yoda taukaitalasam saesaena ye tutuli Yaubada namanamalikalilina yona telona nimatuutuunawai galewa ne unai, ²yo kabataba'ohu unai ye paipaisowa. Kabataba'ohu ta logu-logu tabuna mamohoina Guiyau ye ginauli na nige tamowai se ginauli.

³Laugagayo ye hedede meta bena taukaitalasam saesaedi maudoidi yodi kainauya yo kaitalasam se moseidi. Gonogonowana doha hinage teina yoda taukaitalasam saesaena ta bena kaitalasam hesau ye mosei Yaubada unai. ⁴Ena taba iya tanoubu ta unai, taba nige ye hemala taukaitalasam, matawuwuna tanoubu ta unai meta taukaitalasam tamowaidiyao nonohadi, siya ede kaitalasam se moseidi Yaubada unai, doha laugagayo ye hededehemasalahayako wa. ⁵Yo siya yodi kabapaisowa, iya ede logulogu tabuna ne, meta galewa ne unai logulogu tabuna mamohoina kabakitana yo tautauna. Unai ede huyana Mose bena logulogu tabuna ta ye ginauli, Yaubada ye hededebayaolau unai ye wane, “Ku kitalau kabikabina tautauna maudoina kuduli ne unai ya hekitago wa meta ku ginauliwatani.” (*Esodo 25:40*)

⁶Na taukaitalasam saesaena paisowana Yesu ye hai wa ye namwakalili na kabo Lewi tamowaidiyao yodi paisowa, gonogonowana doha talam iya ye haiyama wa ye namwakalili na kabo talam bagubagunana wa. Na talam hauhauna ta yona kabatolo ede

hededehesunuma namwanamwadiyao. Hededehesunuma ta se namwakalili na kabo hededehesunuma bagubagunadi wa.

⁷Taba ena talam bagubagunana wa unai nige laupwano, meta Yaubada taba nige talam helabuina ye leyama. ⁸Na Yaubada Isalaela tamowaidi udiyedi laupwano ye lobai ede ye wane, “Guiyau ye wane: Huyana ye laolaoma, yau kabo talam hauhauna ya ginauli Isalaela yo Yuda tamowaidiyao udiyedi. ⁹Kadi mumugao nige yogu talam beyabeyana wa se sunumaei, ede ya lausuwalaedi.

Unai talam hauhauna ta kabo nige doha siya udiyedi ya ginauli wa, huyana nimadi udiyedi ya kabi na Aikupito unai ya woyahepesadi wa.

¹⁰Na Guiyau ye wane: Teina talam ta kabo ya ginauli Isalaela tamowaidi udiyedi,

tenem huya ne mulinawai.

Yau yogu laugagayo kabo ya toledi kuduli ne udiyedi

yo ya kulidi nuwadi ne udiyedi.

Yau kabo yodi Yaubada,

yo siya yau yogu tamowai.

¹¹Huyana ne taba nige tamowai hesau helena taumiya ye hekata yo taba nige ye hededelau kana kaha unai ye wane, ‘Guiyau taba kabina ku kata,’

matawuwuna siya maudoidi gagilidi ye sae lakilakidi

kabo kabigu se kata.

¹²Yau yodi laulau yabayababadi kabo ya hededegilidi

yo yodi ba'aya taba nige ya nuwatu'uyoidi.” (*Yelemiaya 31:31-34*)

¹³Na teina talam ta Yaubada ye katai **Talam hauhauna**, unai talam bagubagunana wa ye beyabeyako. Na saha ye beyabeyako yo nige yona gigibwali meta kabo ye tauwadam.

Yaubada kaihelahuina logologu tabuna wa unai

9 Talam bagubagunana wa meta yona kaihelahui laugagayodi yo kabik-abidi, yo hinage tanoubu ta unai kabataba'ohu se ginauli.²⁻³ Kabataba'ohu ta meta logologu tabuna kaleko unai se ginauli, na kalona ne unai meta kaleko unai se woyo'utusi na ye hemala dahala labui. Na dahala bagubagunana wa unai meta lampa haligigilabui yodi kabatolo ye totolo, yo hinage pwalawa tabudi ma hatahatana^{††} menai. Teina dahala ta hesana ede **Teha tabuna**. Na woyo kalekona dagelanawai meta dahala hesau hesana ede **Teha tabukalikalilina**.^{‡‡} ⁴ Dahala ta unai kabakaitalasam hatahatana gole unai se ginauli, meta mulamula panepanedi kabagabuna. Yo talam keisina^{¶¶} gole unai se suma wa hinage temenai. Teina keisi ta kalonawai meta mana^{§§} kaba'usaedi gole unai se ginauli wa, yo Aloni yona tuke ye bwagu wa, yo laugagayo saudoudoi wekudi tabatabadiyao labui* wa. ⁵ Keisi wa kewanawai selubim[†] namanamalidi se tutuli. Pepedi se kaladi na ba'aya kabahededegigilina tehana wa se helogologu. Na ginauli maudoidi ta hedehedededi se badokalili, na nige gonowana ta hetalahegehedi.

⁶ Huyana ginauli maudoidi se tolehekasanonohaidi doha teina,

kabo taukaitalasam se mwalae dahala bagubagunana unai, mayadai badobado temenai yodi paisowa se ginaginulidi.

⁷ Na taukaitalasam saesaena ye bom mo kabo bolimai kesega kesega luwadiwai mayadai kesega mo unai ye mwalaesae teha tabukalikalilina unai, na yona mwalaesae ne unai meta bena kwasina ye bahei. Teina kwasina ta meta iya yo tamowai maudoidi yodi yababa nige se nuwatulobaidi wa hesabadi menai Yaubada matanawai ye lausibusibuyei.

⁸ Taukaitalasam saesaena ye bom mo gonowana ye mwalaesae dahala teha tabukalikalilina unai. Teina unai Yaluwa Tabuna ye hemasalaha kalidawai meta huyana logologu tabuna bagubagunana sola ye totolo meta kabalusae teha tabukalikalilina kedana nige sola ye tasoke. ⁹ Teina talam bagubagunana kabikabidiyao ta meta teina huya ta kita yoda kabakita. Ye hekitada meta tautaba'ohu yodi kainauya yo kaitalasam se mosemoseidi Yaubada unai wa, meta taba nige gonowana nuwadiyao se he'a'adi.

¹⁰ Matawuwuna teina kainauya yo kaitalasam ta meta siya ede kai, numanuma, taudi yo gogo deulih'e'a'adi kabikabidi mo. Tamowai teina kabikabi ta se ginaulidi meta dagelagaibudi mo se he'a'adi, na nuwadiyao meta nige se buidi. Na Yaubada yona nuwatu meta bena tamowai tenem kabikabi

^{††}9:2-3 Lewitikasi 24:5-9, Maleko 2:26, yo Esodo 25:23-30 ku hasilidi.

^{‡‡}9:2-3 Hesana *teha tabukalikalilina* se tole matawuwuna iya ede Yaubada yona kabamiya tanoubu ta unai.

^{¶¶}9:4 *Talam keisina*: Kalina dimdim unai se hedehedede *ark of the covenant*. Teina hedehedede ta *ark* kaniyona ede *keisi*.

^{§§}9:4 Mana meta kana kao doha laisi tumadiyao. Se posiposi yo se gagilikalili, na se kamnakalili. Esodo 16:13-16 yo 16:31-35 ku hasili. Dimdim unai se wane kadi kao doha koliyanda tumadiyao, na kai laisi unai ka heyahayasoniyei.

*9:4 Esodo 34:1 ku hasili.

[†]9:5 Buka Tabuna nige *selubim* kadi kao yo yodi paisowa ye hemasalahanamwanamwaei. Anelu udiyedi meta siya udoi, kadi kao se hemasalahadi meta ma pepedi yo kaedi yo hinage nimadi. Na siya yodi paisowa ede teha hetahetabudi se kitakitahetetedi.

ne se ginaginaulidi ye lau ee kabikabi hauhauna ta ye lage.

Keliso kwasinana hedehedena

¹¹ Keliso ye laoma ye hemala ginauli namwanamwadi se laomako wa yodi taukaiatalasam saesaena, na logulogu tabuna unai ye lusolako. Teina logulogu tabuna ta ye saekalili yo ye namwakalili na kabo tanoubu unai ta. Nige tamowai nimadiwai se ginauli, yo iya meta nige doha tanoubu ta ginaulina hesau.

¹² Yesu yona lusola ne unai meta nige gouti o bulumakau natuna hakiyana kwasinana ye hepaisowa, na ye bom kwasinana mo ye bahei na ma kesega mo ye lusola teha tabukalikalilina wa unai, na unai yoda kabihemaui miyatahitahina ye ginauli. ¹³ Kabikabi bagubagunana unai ena Yaubada matanawai tamowai taudiyao nige se a'a[‡] meta kabo taukaiatalasam ne gouti o bulumakau hakiyadi kwasinadi unai se lausibusibuyedi, o bulumakau baisinana saehauna kahusana se hesulusae kewadiwai. Unai kabo se a'a'uyo. Iyamo teina ta meta dagelagaibudi mo se a'a. ¹⁴ Na Yaluwa Tabuna Miyamiyahaina Yesu ye hebayao na ye bom ye kainauyai'uyoi Yaubada unai. Na iya meta nige yababana hesau. Unai ede Keliso kwasinana ye gigibwalikalili na kabo suisui kwasinadi. Kabahemwaloida laulaudiyao udoi'udoi udiyedi Keliso kwasinana nuwadao ye he'a'adi, na ta hemala Yaubada Maumaulina yona taupaisowa.

¹⁵ Keliso yona kaitalasam debanawai talam hauhauna ta ye haiyama, unai kaiteyadi Yaubada ye yoganeidi wa

bena Yaubada yona hededehe-sunuma gogodi miyamiyahaidiyao se haidi. Matawuwuna talam bagubagunana wa unai na tamowai saha se ginaulipwanolidi wa ba'ayadi maudoidi debadiwai Keliso ye boita, unai ye hemaisahaidi yo yailihai ye moseidi.

¹⁶ Na huyana tamowai hesau yona gogo hekasana pepwana ye kulikauli na ye boitagabaei, meta nige gonowana tamowai hesau ye kabilau gogo ne udiyedi kana siga se hemamohoiyei meta pepwa ne taukulina ede ye boitako.

¹⁷ Ena taukulina ta ma miyana meta nige gonowana tamowai hesau gogo hekasana pepwana ta ye hepaisowa na unai ginauli saha ye hededehe-sunuma wa ye hai. Teina pepwa ta nige gonowana ye paisowa kana siga ee taukulina ta ye boita. ¹⁸ Doha hinage talam bagubagunana wa nige yona gigibwali ye lau ee kwasina unai se hemamohoiyei. ¹⁹ Mose Yaubada yona laugagayo maudoidi ye hededegabaedi tamowai udiyedi, na muliyena bulumakau natudiyao yo gouti kwasinadi yo waila ye haidi na mamoe wiyana pulupululuna yo hisopa[¶] lagadi ye hepaisowadi na Yaubada yona laugagayo bukana yo tamowai maudoidi udiyedi ye lausibusibuidi ²⁰ na ye wane, "Teina kwasina ta meta Yaubada yona talam kalimiwai wa kabahemamohoiyena. Na Yaubada ye hededebayao bena yona laugagayo kwa kabihkahinidi." (*Esodo 24:7-8*) ²¹ Yo laulau kesekesegana unai kwasina ye lausibusibuyei logulogu tabuna unai yo kabakaihelahui gogodi maudoidi udiyedi. ²² Mamohoi, laugagayo ye hedede meta ginauli se bado bena kwasina

[‡]**9:13** *Yaubada matanawai tamowai taudiyao nige se a'a* kaniyona ede tamowai wa nige gonowana se mwalae logulogu tabuna bakubakuna unai se kaitalasam yo se tapwalolo.

[¶]**9:19** *Hisopa* meta kaiwa gagilina kuyakuyawana Isalaela tehadi udiyedi ye kinikini. Kita nige yoda hesa, unai kabo ta tole ta wane *hisopa*. Kita kaiyalu lagana gagilina ta hepaisowa unai ta lausibusibu.

unai se he'a'adi. Taba bena kwasina nige ye bwalili, nige yababa kabahededegigilina hesau.

²³Teina ginauli ta meta siya ede galewa gogodiyao tautaudi, yo kabahe'a'adi meta suisui kwasinadi. Na galewa ginaulidi kabahe'a'adi meta ye saekalili na kabo suisui kwasinadi. ²⁴Matawuwuna Keliso nige ye lusae logulogu tabuna tamowai nimadiwai se ginauli wa unai. Na ye lusae galewa ne unai logulogu tabuna mamohoina ne unai. Temenai ye masalahalau Yaubada matanawai kita hesabada. ²⁵Hinage ye lusae galewa ne unai nige bena huya badobado ye bom ye kaikaitalasangamyei'uyoi, doha taukaitalasangam saesaena bolimai kesega kesega ye lusae teha tabukalikalilina unai ye kaikaitalasangam, na kwasina ye bahei wa meta nige iya ye bom kwasinana. ²⁶Ena taba Keliso yona kaitalasangam ne ye ginaginaulti'uyoi, meta huyana Yaubada tanoubu yona hetubuna wa unai ye laoma ee teina kabo ye kamkamna ma gwauna. Na huya gehena ta unai ye laoma ma kesega mo ye kaitalasangam'uyoi bena ba'aya ye tolehesuwaladi. ²⁷Doha ede tamowai ye boita ma kesega mo na mulinawai kabo ye masalaheka mayadaina unai, ²⁸hinage Keliso ye boita ma kesega mo na kaitalasangam ye ginaulti tamowai gwaudi yodi yababa kabalaehesuwalana. Na kabo ye uyoma nige bena tauba'aya hesabadi, na tenem huyana ne unai kabo mauli nige sigana ye moseidi iya taunayawatanina tamowaidiyao ne udiyedi.

Keliso ma kesega mo ye kaitalasangam

10 Laugagayo Mose unai se laoma wa meta ginaulti namwanamwadi se laolaoma ne tautaudi mo, nige mamohoidiyao. Unai ede kaitalasangam kesekesegadi tamowai se ginaginaulti'uyoidi bolimai badobado,

na udiyedi taba nige gonowana taukaihelahui ne se hedudulaidi. ²Ena taba laugagayo wa tamowai se hedudulaidi kabo gonowana kaitalasangam wa se kaiyawasi. Matawuwuna ena taba kaitalasangam kesega mo unai taukaihelahui wa se a'ako, kabo nige gonowana yodi yababa se nuwatu'uyoidi. ³Na tenem kaitalasangam ne meta ba'aya kabahenuhenuwaisinidi bolimai badobado, ⁴matawuwuna bulumakau go gouti hakiyadi kwasinadi nige gonowana ba'aya se haigabae.

⁵Tenem unai huyana Keliso ye dobima tanoubu ta unai meta ye wane, "Kaitalasangam yo kainauya nige ku henuwadi,

na yau taugu ta ku kabinonohai yogu.

⁶Kainauya gabugabudi yo ba'aya kabahededegigilina kainauyadi nuwam nige se henamwa.

⁷Na kabo ya wane, "Yaubada, yau ede te, doha buka unai se kuliyako, ya laoma kowa yom nuwatu bena ya ginaulti." (Same 40:6-8)

⁸Bagubaguna Keliso ye hedede ye wane, "Kaitalasangam yo kainauya meta siya kaitalasangam gabugabudi yo kaitalasangam ba'aya hesabadi nige ku henuwadi yo nige nuwam se henamwadi." (Iyamo laugagayo ye hedede bena se ginaulti.)

⁹Na ye hedede'uyo ye wane, "Yau ede te, ya laoma kowa yom nuwatu bena ya ginaulti." Teina hedehedede ta udiyedi talam bagubagunana wa ye tolehesuwala na helabuina ye haiyama. ¹⁰Na Yaubada yona nuwatu unai ye tolehesuwalada yona tamowai, Yesu Keliso tauna kaitalasangam kesegana wa debanawai.

¹¹Talam bagubagunana wa unai mayadai kesega kesega taukaitalasangam maudoidi yodi paisowa se ginaginaulti. Kaitalasangam kesekesegadi se moseidi Yaubada unai na nige gonowana udiyedi ba'aya se haigabaeidi. ¹²Na

teina taukaitalasam saesaena ta ba'aya kaitalasamna ma kesega mo ye ginauli, na mulina ne unai ye sae Yaubada nimatuutuuna unai ye tuli. ¹³ Temenai ye nayanaya ye lau ee kana siga kana waiunu Yaubada ye toledi kaena kadi duku. ¹⁴ Matawuwuna tenem kaitalasam kesega ne unai kaiteyadi ye tolehesuwaladi siya Yaubada yona tamowai ne meta ye haidi na ye tolehedudulaimamohoiyeidi ye lau nige kana siga.

¹⁵ Yaluwa tabuna teina ta hinage ye hemasalahayako kalidawai. Doha bagubagunawai ye wane,

¹⁶ “Guiyau ye hedede ye wane, ‘Teina talam ta kabo ya ginauli Isalaela tamowaidi udiyedi, tenem huya ne mulinawai.

Yau yogu laugagayo kabo ya toledi kuludi ne udiyedi

yo ya kulidi nuwadi ne udiyedi.” (*Yele-maiya 31:33*)

¹⁷ Na kabo ye hedede'uyo ye wane, “Yodi ba'aya yo laulau yabayababadi meta

yau taba nige ya nuwatu'uyoidi.” (*Yele-maiya 31:34*)

¹⁸ Na huyana Yaubada ba'aya ye hededegilidi meta tamowai nige gonowana kaitalasam hekadi se ginauli'uyoidi.

Sunuma hededehebayaona

¹⁹ Kehaguwao, Yesu kwasinana debanawai ta nuwabayao na ta lusae galewa teha tabukalikalilina ne unai.

²⁰ Yesu teina keda hauhauna ta ye sokeyako kita hesabada yo gonowana unai kabo mauli ye leyama kalidawai. Woyo tapulisina ne iya ede Yesu tauna, unai kabo gonowana ta lau Yaubada unai. ²¹ Yo hinage yoda taukaitalasam saesaena iya Yaubada

yona tamowai taukitahetetedi. ²² Tenem nuwatu maudoidi ta debadiyena taba kwa laoma ta sigi ta lau Yaubada unai ma nuwamamohoida yo ma sunumada. Matawuwuna yoda nuwatu yabayababadi Keliso kwasinana unai ye lausibusibuyeidiko na ye he'a'ada, yo tauda waila a'ana unai ye deulidiko. ²³ Taba ta tolobayao na Yaubada yona hededehesunuma ta hededehehasilahadi tamowai udiyedi ta bona ta kabihekahini, matawuwuna Yaubada saha ye hededehesunuma kalidawai wa kabo ye hemamohoiyei.

²⁴ Na bona ta nuwanuwatu kabo idohagi na ta haihebahebayao'uyoida gadosisi yo laulau namwanamwadi udiyedi.

²⁵ Tabu yoda tapwalolo koikoigogodi ta miyasuwalaedi doha tamowai hekadi yodi miyamiya ne. Bona yoda sunuma unai ta haihebahebayao'uyoida, matawuwuna kabina ta kata meta yoda Guiyau yona uyoma mayadaina ye hanahanauma.

²⁶ Ena kita Yaubada yona hedehedede mamohoina ne kabina ta kata na sola ba'aya unai ta miyamiya, meta nige kaitalasam hesau'uyo kabo ba'aya ne ye haigabaedi, ²⁷ na ma matamatausida hekasa mayadaina yo Yaubada kana waiunu kabaheyababadi kaiwana kalakalasina ta nayanayaidi. ²⁸ Ena tamowai hesau Mose yona laugagayo ye laukwatakwateri na tamowai labui o haiyona se kita yo se hemamohoiyei, kabo se unuheboita, nige gonowana se katekamkamnaei.[§] ²⁹ Yomi nuwatu idohagi? Ena tamowai hesau Yaubada Natuna nige ye hekasisiyei yo talam kwasinana wa ye hai doha ginauligaibu, yo nige ye mode meta teina kwasina ta kabo yona yababa ye deuligabaedi Yaubada matanawai, yo Yaluwa iya ginauli namwanamwadi

[§]10:28 Dutelonomi 17:6 ku hasili.

ye kainauyaida ye hededeheyababa meta kabo kamkamna sahasahana ye hai? ³⁰Tauhedehedena kabina ta katako, ye hedede ye wane, “Yau kabo ya haigum, yo hekamkamna meta yau ya ginauli,” (*Dutelonomi 32:35*) yo ye hedede'uyo ye wane, “Guiyau kabo yona tamowai ye hekasadi.” (*Dutelonomi 32:36; Same 135:14*) ³¹Unai ginauli nuwamatamatausikalilina ede hekamkamna Yaubada Maumaulina nimana unai kabo tamowai se hai ne.

³²Na huya bagubagunana unai Keliso wasana kwa hai wa kwa nuwanuwatui. Tenem huyana ne unai kamkamna lakilakina kwa hekalo, na iyamo yomi sunuma unai kwa tolobayao. ³³Huya hekadiyo tamowai komiu Yesu tausunumaena se haigomiu na boda matadiwai se hededeheyababagomiu yo se hekamkamnagomiu, yo huya hekadiyo kamkamna kesekesegadi tauhaidi wa kwa saguidi. ³⁴Kami kahao numatutugudu unai se toledi wa kwa katekamkamnaedi, yo huyana yomi gogo se haidi wa meta kwa gwauyala, matawuwuna kabina kwa kata meta yomi gogo namwanamwadi yo miyamiyatahitahidi siya ede galewa ne unai.

³⁵Unai tabu yomi sunuma kwa gabaei. Kainauyana lakilakina kabo Yaubada unai kwa hai. ³⁶Yomi sunuma unai taba kwa tolobayao, yo huyana Yaubada yona nuwatu kwa ginaulihegehedi sigana unai, saha ye hededehesunuma wa kabo kwa hai. ³⁷Na huyakubwakubwa mo

“taulaoma ne kabo ye lagema na taba nige ye pahili.

³⁸Na yogu tamowai dudulaina sunuma unai kabo ye miya; na ena ye mulisigisigi yau taba nige nuwagu ye namwa kalinawai.” (*Habakuku 2:3-4*)

³⁹Na kita meta nige taumulisigisigi tamowaidiyao. Ena tamowai hesau ye mulisigisigi Yaubada kabo ye heyababa. Na kita meta tausunuma tamowaidiyao, mauli nige kana siga tauhaidi.

Tausunuma tamowaidiyao wasadi

11 Yoda sunuma kaniyona ede ta kawamamohoi yo nige nuwadao se labulabui meta Yaubada yona hededehesunuma ta nayanayaidi ne kabo se tubu, yo ginauli saha sola nige ta kitadi kabo se masalaha. ²Kada mumugao yodi sunuma kana kao ede doha teina, unai Yaubada ye hededetausaedi.

³Sunuma debanawai ta nuwatulobai meta Yaubada ginauli maudoidi ye hetubudi yona hedehedede unai. Na saha ta kita ne meta ginauli nige masamasalahadi udiyedi ye masalaha, Yaubada yona hedehedede unai.

⁴Sunuma debanawai Abela kaitalasangam namwanamwana ye mosei Yaubada unai, na kabo Kaina yona kaitalasangam. Na Yaubada Abela yona kainauya ye kitahenamwa na yona sunuma debanawai ye hededetausae meta iya tamowai dudulaina. Abela ye boitako, na iyamo yona sunuma wasana sola iya ede ta lapulapui.

⁵Sunuma debanawai Yaubada Enoke ye hai ye saei galewa, ede iya nige boita ye lobai. Makesega ye tauwadam, matawuwuna Yaubada iya ye haiyako. Na huyana sola nige ye sae galewa, Yaubada iya ye hededetausae meta iya nuwana ye henamwa. ⁶Na ena nige yoda sunuma, meta nige gonowana Yaubada nuwana ta henamwa. Matawuwuna nige gonowana tamowai hesau ye laoma Yaubada unai kana siga ye kawamamohoi meta Yaubada iya maumaulina yo miyamiyahaina, yo hinage bena ye kawamamohoi meta Yaubada iya tauwaseneina ye kainauyaidi.

⁷Sunuma debanawai ginauli sahasahadi sola nige se masalaha wa Yaubada ye hededehe-masalahanonohaidi Nowa unai, na Nowa Yaubada ye hekasisiyei yo yona sunuma debanawai ake** ye ginauli bena yona numa tamowaidi ye hemaulidi. Saha ye ginauli ta unai Nowa tanoubu tamowaidiyao kadi gilul ye hemasalaha, na ye hemala laulaududulai tamowaina Yaubada matanawai.

⁸Sunuma debanawai Abelahama Yaubada ye kawakabiyei, huyana ye yoganei bena ye lau tano hesau unai. Tano ne Yaubada ye hededehe-sunuma bena huya mulinawai kabo ye hemala yona tano mamohoina. Yaubada ye kawakabiyei na ye lau, na nige kabina ye kata haedi ye laulau. ⁹Yona sunuma debanawai hededehe-sunuma tanona unai ye miya doha laolaoma. Yo tenti unai ye miyamiya doha hinage natuna Isako yo wahana Yakobo, na siya meta hededehe-sunuma kesekesegana tauhaina. ¹⁰Abelahama teina laulau ta ye ginaulidi, matawuwuna magai miyamiyahaina ye nayawatani. Magai wa taunuwatuhekasana yo tauginaulina ede Yaubada.††

¹¹Huyana Abelahama ye tautaubadakiliko yo mwanena Sala ye kobosi, meta Abelahama yona sunuma debanawai Yaubada ye hebayao na ye hemala tama, matawuwuna ye kawamamohoi meta saha Yaubada ye hededehe-sunumayako wa kabo ye ginauli. ¹²Unai tamowai tautaubadakililina ta kana isimulitao meta se badokalili doha galewa kipwaladi yo salagomgom nagalidi. Nige gonowana ta hasilidi.

¹³Teina tamowai ta ma sunusunumadi na se boita. Na saha Yaubada ye hededehe-sunumadi wa sola nige se haidi. Na kedalohalohawai mo se kitakitalaedi yo se gwaunyaedi. Yo se hededehe-masalaha'uyoidi meta siya laolaoma yo yodi magai mamohoina nige tanoubu ta unai. ¹⁴Tamowai yodi hededehe doha teina ye hemasalaha meta basileiya hesau se wewewasenei bena kabo se hai yodi. ¹⁵Ena taba tano se laugabae wa se nuwanuwatui, meta kabo gonowana se uyoko hesabana. ¹⁶Iyamo se henuwa magai namwanamwana se nayanayai iya ede galewa ne unai. Unai Yaubada nige ye mwadine bena iya se katai yodi Yaubada, matawuwuna yodi magai lakilakina ye kabinonohaiyako.

¹⁷⁻¹⁸Huyana Yaubada Abelahama ye laukita kabo Abelahama iya natuna Isako ye kaitalasamiyei, matawuwuna yona sunuma. Yaubada ye hededehe-sunumayako meta Isako debanawai kabo kana isimulitao se masalaha, na iyamo Abelahama Yaubada yona hededehe-sunuma tauhaina wa ye yali bena natukesekesegana ye kaitalasamiyei. ¹⁹Abelahama ye nuwatui meta taba Isako ye boita, Yaubada gonowana kabo ye hemauli'uyoi. Na saha ye tubu wa meta doha Abelahama natuna Isako boita unai ye hai'uyoi.

²⁰Sunuma debanawai Isako iya natunao labui Yakobo yo Iso ye hededehenamwadi yo ye hededehe-masalaha ginauli sahasahadi kabo se tubu kalidwai.‡‡

²¹Sunuma debanawai Yakobo, huyana yona huyaboita ye hanahanauma, meta Yosepa natunao labui ye hededehenamwadi yo yona

**11:7 Teina hedehede ta *ake* nige kalina Saliba, na kalina Hebelu. Na kaniyona ede *keisi*. Nowa waga ye kabi wa hinage ta hedede *ake*, iya meta keisi lakilakililina. Nowa wasana ede Genese 6:5 unai ye hetubu.

††11:10 Hemasalaha 21:10-14 ku hasili.

‡‡11:20 Genese 27:27-29,39

tuke unai ye kabi ye totolo na Yaubada ye kaihelahui.^{¶¶}

²²Sunuma debanawai Yosepa yona huyaboita ye hanahanauma ede ye hededeheemasalaha meta Yaubada kabo Isalaela tamowaidiyao Aikupito unai ye woyahepesadi, yo saha ye henuwa bena siyadana ne unai se ginauli, meta ye hededenonohai.

²³Huyana Mose se labasi, na sunuma debanawai tamana yo sinana iya se tole-wadam waikena haiyona, matawuwuna iya se kita meta kana kao ye namwakalili na Palao^{§§} yona laugagayo nige se matausiyei.

²⁴Sunuma debanawai huyana Mose ye tubusae meta nige ye henuwa bena se hedede iya Palao natuna waihiu wa natuna,* ²⁵na ye henuwa bena Yaubada yona tamowai maiyanao se kamkamna, na nige bena huyakub-wakubwa mo yababa gwauyalana ne unai ye gwauyala. ²⁶Ye nuwatui meta ye namwa mo taba ye kamkamna Keliso debanawai na kabo Aikupito yona gogo wasawasadi gadosisidi ne, matawuwuna iya ye kitakitalau yona kainauya ye laolaoma ne hesabana.

²⁷Sunuma debanawai Mose Aikupito ye laugabaei na wasawasa yona kouyalay-ala nige ye matausiyei. Yona sunuma unai ye tolokesegai, matawuwuna yona kamna ne unai doha Yaubada iya ede wadawadamna ye kita. ²⁸Sunuma debanawai Mose ye hededelau Isalaela tamowaidi bena taukiuli kabikabina yo kwasina hesaudi kawakeda duudi udiyedi se ginaulidi, unai taba nige taukai'unu aneluna Isalaela natudiyao tautaubaguna ye unuidi.†

²⁹Sunuma debanawai Isalaela tamowaidiyao Gabwa Pulupululuna unai se kawasi kana kao doha tano pitapitalina; na huyana Aikupito tamowaidiyao se kaipate bena se hemuliwatanidi ede siya maudoidi se yoli.

³⁰Sunuma debanawai Isalaela tamowaidiyao Yeliko ganana se tauhetakikili mayadai haligigi-labui na kabo gana wa ye ulugwaligwali.

³¹Lahaba iya waihiu tauna ye lokulokunegabae wa meta yona sunuma debanawai ye maui, huyana Isalaela tamowaidiyao Yeliko magaina tamowaidiyao, siya meta Yaubada taukawayagalaena, se koihemwaloidi, matawuwuna Isalaela yodi taukaikewasipwa ye saguidi.‡

³²Kabo saha hesau ya hedede'uyoi? Nige yogu mahana gonowana bena kabo Gidiyoni, Balaki, Samasona, Yepeta, Dawida, Samuwela yo peloweta maudoidi yodi sunuma wasadi ya hasilidi. ³³Teina tamowaidiyao ta yodi sunuma debadiwai basileiya hekadi se saepwaidi, yo kabikabi dudulaidi se ginaulidi, yo Yaubada saha ye hededehesunumadi wa se haidi. Siya hinage laiyni kawadi se koiguidi tabu se kaitau, ³⁴yo kaiwa kalapulupululudi se hebosodi, yo iyala kelepana unai bena se unuidi na se wasabugabaei. Yaubada yodi basabasa ye buidi na se bayao, na iyala unai se bayaokalili na kadi waiunu se henakudi. ³⁵Sinesineo kehadiyao yodi tauboi tauboi unai se

¶¶11:21 Tem huya ne unai tamowai se totolo na se tapwalolo.

§§11:23 Palao meta Aikupito yodi wasawasa.

*11:24 Esodo 2:10-12 ku hasili.

†11:28 Esodo 12 ku hasili.

‡11:31 Yosua 2:1-21 yo 6:22-25 ku hasili.

hai'uyoidi.[¶] Tamowai hekadiyo meta se hekamkamnakaliliyeidi, na iyamo nige se henuwayailihai, na se henuwa bena se boita matawuwuna kabina se kata meta boita mulinawai kabo se tolo'uyo na mauli namwanamwana se hai.³⁶ Hekadi se talatalawasiyedi yo wipi udiyedi dageladi se sapikopadi, yo hekadiyo nimadi yo kaedi se senidi yo numatutugudu udiyedi se toledi.³⁷ Hekadi se hekalawekudi; hekadi sowala udiyedi se boliduwaduwalidi, hekadi kelepa udiyedi se unuhemwaloidi. Na teina tamowaidiyao ta meta se dehakalili, ede mamoe yo gouti dahidi se likwadi na se sae yo se dobi, yo tamowai siya se hekamkamnadi yo se kabihenayaidi.³⁸ Siya se namwakalili Yaubada matanawai, na tanoubu ta tamowaidiyao siya nige se kitahenamwadi. Unai se sae yo se dobi balabalagaibu yo koya tupidi udiyedi, na weku yo bwatano duhadi udiyedi se miyamiya.

³⁹Yaubada teina tamowai maudoidi ta yodi sunuma debanawai ye kitahenamwadi, na iyamo saha ye hededehesunumadi wa sola nige se hai yodi mauli huyadiwai.⁴⁰ Kaniyona ede ginauli namwanamwana hesau ye nuwatuhekasakauli kita hesabada, na ye henuwa taba siya yo kita kabo ta haigogoi, iya ede ye tolehedudulaimamohoiyeida.

Yaubada natunao ye guguyaidi

12 Teina bodalakilaki tamowaidi ta yodi sunuma wasadi udiyedi Yaubada yona kabinamwa se hekitada. Unai kabakabihekahinida maudoidi yo ba'aya kabahekalabesibesida ta gabaedi, na ma nuwabayaoda ta heloikesegai yoda kailakwa ta unai.² Bena ta

kitakitalau Yesu unai. Iya yoda sunuma yona kabalaoma yo yona kabagehe. Yona nuwayali unai sataulowai boita nuwamwadimwadinena ye hai, matawuwuna ye nuwatui gwauyalana kabo ye hai. Na teina huya ta Yaubada yona telona tehatuutuuna unai ye tutuli.³ Yesu kwa nuwatui. Iya meta tamowai yabayabadiyao udiyedi yona hekamkamna ye haidi. Unai tabu kamnamiyao se yababa yo kwa nuwabasabasa yomi kamkamna ta udiyedi.⁴ Huya maudoina ye laoma ee teina yomi kaipate ba'aya hewaiununa unai meta sola nige kwasinamiyao se hebwalilidi.⁵ Nuwana Yaubada yona hededehebayao wa kwa nuwaluluhiyeidikoko, doha ye kawatanu yeigomiu ye wane,

“Natugu, huyana Guiyau ye guguyaidi, tabu ku nuwatuhegagili,

yo huyana ye dilaigo, tabu nuwam ye basabasa,

⁶matawuwuna Guiyau tamowai ye gadosisiyedi ne kabo ye guguyaidi,

yo kaiteyadi ye kawatanuyedi kabo ye hekamkamnadi.” (*Hededesonoga 3:11-12*)

⁷Pilipili udiyedi bena kwa hekalakasikasinigomiu, matawuwuna teina ta meta kami guguya Yaubada unai se laoma na yona kabikabigomiu meta doha komiu natunao mamohoidi. Tama namwanamwana meta natunao kabo ye guguyaidi.⁸ Yaubada natunao maudoidi ye guguyaidi, na ena nige ye guguyaidigomiu, meta komiu nige natunao mamohoidi, na tama hesau natunao.⁹ Kita tamadao tanoubu ta unai se guguyaida na unai ta hekasisiyeidi. Yo gonogonowana doha Tamada galewa ne unai yona guguya taba ta haidi, kabo ta mauli.

[¶]11:35 1 King 17:17-24 yo 2 King 4:25-37 ku hasili.

¹⁰Tamadao se bom yodi nuwatuwai guguya se kawanamwanamwaedi, na huyakubwakubwa mo unai se guguyaida, na Yaubada ye guguyaida kita yoda namwa hesabana bena kabo yona tabu unai kita maiyada. ¹¹Guguya nige ta henuwadi, matawuwuna udiyedi kamkamna. Na muliwai siya kaiteyadi guguya ta udiyedi taumiya kabo gonowana laulaududulai yo nuwadaumwali udiyedi se miya.

¹²Unai nimamiu basabasadi yo kaemiu megwamegwadi kwa hebayaodi.

¹³Na keda kwa ginaulihedudulaidi kaemiyao hesabadi. Unai kabo tamowai kaeyabayabadi unai se lau na taba nige se guli, na kabo namwanamwa se lobai.

Yaubada tautolodagedalaina kadi guguya

¹⁴Maudoimiu kwa kaipate bena nuwadaumwali unai kwa miya tamowai maudoidi maidamiyao, yo yomi mauli udiyedi bena kwa tabu. Ena nige kwa tabu, meta taba nige Guiyau kwa kita. ¹⁵Kwa hebayao'uyoigomiu to taba nige Yaubada yona kabinamwa kwa kabisapuli. Na kwa kitasipwa'uyoigomiu madai kwa hemala doha lamlam nisanisana na tamowai kwa woyasapulidi na ginauli yabayabadi se ginaulidi.

¹⁶Kwa kitanamwanamwa tabu laulau bikibikidi[§] kwa ginaginulidi, yo tabu kwa hemala doha Iso. Iya Yaubada ye lausuwalaei huyana yona taubaguna dudulaina maudoina ye mosegabae louguguba kesega hesabana. ^{**} ¹⁷Kabina ta kata meta mulinawai ye henuwa

beni taubaguna hededeheamwana ye hai, na yona nuwatu wa meta tamana nige ye kawanamwanamwaei. Na Iso tamana ye kaibwadao yo ye dou, na nige gonowana saha hesau ye ginauli. ^{††}

¹⁸Komiu nige kwa laoma kuduli mamohoina unai doha Isalaela tamowaidiyao huyana Yaubada laugagayo ye moseidi. Kuduli wa unai kaiwa kalakalasin, masigili yo yaumai lakilakalilidi. ¹⁹Komiu nige bwagigi dagugulakilakina yo kalina lakilakina kwa lapuidi doha Isalaela tamowaidiyao. Saha se lapuidi wa ye nuwamatamatausi ede se kaibwada bena tabu Yaubada ye hedehede'uyo kalidiwai. ²⁰Matawuwuna Yaubada yona hedehede wa unai meta se matausikalili doha ye wane, "Tabu kwa laulau kuduli ne dedekanawai, yo ena suisui hesau ye lau kuduli ne unai meta hinage kwa lauwekui." (*Esodo 19:12-13*) ²¹Yo Mose saha ye kita wa hinage ye matausikalili ede ye wane, "Ya matausikalili yo ya tabutabubu." (*Dutelonomi 9:19*)

²²Na komiu kwa laoma Saiyona Kudulina unai, iya ede Yelusalema galewa ne unai wa, Yaubada Maumaulina yona magari lakilakina. Yo kwa laoma anelu bodalakilaki nige gonowana ta hasilidi yodi gwayuala koigogona unai, ²³yo kwa laoma Yaubada natunao taubaguna siya kaiteyadi hesadiyao ye kulidiko galewa ne unai yodi kaihelahui koigogona unai. Yo kwa laoma Yaubada unai, iya ede tamowai maudoidi tauhekasadi, yo hinage tamowai dudulaidi yaluwadi yodi teha unai. Siya ede Yaubada ye tolehedudulaimamohoiyeidiko.

[§]12:16 *Laulau bikibikidi*: Siya ede ganawali yo laulaubikibiki yo kabikabi hekadiyo doha teina.

^{**}12:16 *Genese 25:29-34*

^{††}12:17 *Genese 27* ku hasili.

²⁴Yo kwa laoma Yesu iya talam hauhauna tauhaiyamana unai, yo hinage kwa laoma iya kwasinana ye didi hesabada wa unai. Na iya kwasina meta namwanamwakalilina, na kabo Abela kwasinana.

²⁵Kwa kitanamwanamwa tabu Yaubada kwa kawayagalae. Iya ede ye hededelaowa kalimiuwai. Sinai kudulina unai Yaubada ye hededelau Isalaela tamowaidiyao udiyedi. Na huyadi ne unai yona hedehedede nige se kawakabiyei, ede ye hekamkammakaliliyeidi. Na galewa ne unai ye hedededobima kalidawai. Na ena yona hedehedede nige ta kawakabiyei, kabo ye hekamkammakaliliyeda na kabo Isalaela tamowaidiyao kadi hekamkamna wa. ²⁶Huyana ye hededelau Isalaela tamowaidiyao udiyedi meta kalinana tanoubu ta ye hetabutabubu; na huya ta yona hededehesunuma meta ye wane, “Kabo ma kesega'uyo tanoubu ta ya hetabutabubu, nige tanoubu ta ye bom na galewa kabo hinage.” (*Hagai 2:6*) ²⁷Teina hedehedede ta “ma kesega'uyo” ye hemasalaha'uyoi meta ginauli se tabutabubu Yaubada kabo ye haigabaedi, siya ede tanoubu yo galewa ginaulidi yona hedehedede unai se tubu wa. Unai ginauli saha nige se tabutabubu kabo se miyahai.

²⁸Basileiya ta hai ta nige gonowana ye tabutabubu, unai ede bena ta laoma Yaubada unai ma lautokida na ta kaihelahui ma hekasisida yo ma matamatausida, ²⁹matawuwuna yoda Yaubada kana kao doha kaiwa kalakalasinana kana waiunu kabo unai se kalasigehe.‡

Hededehebaya gehegehena

13 Bena kami kahao maiyamiyao kwa haigadosisi'uyoigomiu na kwa miya. ²Tabu kwa nuwaluluhi laolaoma bena kwa yogaisinidi. Teina laulau ta unai tamowai hekadi anelu se yogaisinidi, na nige kabidi se kata meta siya anelu. ³Numatutugudu tamiyaidi yo kaiteyadi se kabihenayaidi kwa nuwatuidi doha komiu maiyamiyao kwa kamkamnagogoi.

⁴Maudoimiu bena yomi tawasola kwa hekasisiyeidi, yo tabu kwa ganaganawali. Matawuwuna Yaubada tauganawali yo laulaubikibiki tamowaidi kabo ye hekamkamnadi. ⁵Moni tabu kwa gadosisikaliliyei, na saha kwa hai gonogonowamiu wa unai kwa miya, matawuwuna Yaubada ye hedede ye wane,

“Yau taba nige ya laugabaego yo taba nige ya nuwagabaego.”

(*Dutelonomi 31:6*)

⁶Unai gonowada ma nuwabayaoda ta wane,

“Guiyau iya tausaguigau ede; nige gonowana ya matausi.

Tamowai meta kabo saha se ginauli kaliguwai?” (*Same 118:6-7*)

⁷Yomi tauwoyawoya bagubagunadi kwa nuwatuidi. Siya Yaubada yona hedehedede tauhedededi kalimiuwai ede. Yodi mauli kaniyodi kwa kitadiko na yodi sunuma miyamiyadi bena kwa laulauyedi. ⁸Yesu Keliso meta kana kao kesekesegana lahi, wau teina, malaitom yo ye lau huya nige kana siga.

⁹Na tabu lauhakata udoi'udoii se woyahesuwalagomiu. Ye namwa mo taba Yaubada yona kabinamwa unai nuwamiu ye hebayaodi. Na kaihekahekasisi udoi'udoii nige gonowana namwa hesau se haiyama.

‡12:29 Dutelonomi 4:24

¹⁰Kita yoda kabakaitalasam milana hesau,^{¶¶} na Dios tamowaidi yodi taukaitalasam tanoubu ta unai logulogu tabuna^{§§} unai se paipaisowa nige yodi dudulai gonowana bena kaina se kai.*

¹¹Dios yodi kabikabi unai taukaitalasam saesaena suisui kwasinadi ye bahelaedi teha tabukalikalilina unai bena ba'aya kaitalasamdi, na suisui yaudi se laedi magai dagelanawai se gabudi.

¹²Doha hinage Yesu magai lakilakina ganana dagelanawai ye kankamna yo ye boita bena kwasinana unai tamowai ye tolehesuwaladi Yaubada yona. ¹³Na kita taba ta lau kalinawai magai dagelana ne unai, to saha taumwadimwadina ye bahei wa hinage bena ta bahei.

¹⁴Matawuwuna teina tanoubu ta kita nige yoda magai, na yoda magai lakilakina ta nayanayai meta iya ede sola kabo ye laoma.

¹⁵Yesu debanawai huya maudoina bena hedebasae kaitalasamna ta mosemosei Yaubada unai, na sopada ta unai Yesu hesana ta hededehehasilaha.

¹⁶Kabinamwa yo tamowai hekadi kaikainauyaidi hinage tabu nuwamiu se luluhidi. Teina kaitalasam ta udiyedi Yaubada nuwana kwa henamwa.

¹⁷Kami tanuwagao kwa kawakabiyeidi yo yodi lina gigibwalidi udiyedi kwa miya. Se kitahetetegomiu na saha se ginaulidi wa meta bena kabo se tolehehasilahadi Yaubada unai. Kwa kawakabiyeidi kabo yodi paisowa unai nuwadi se namwa. Tabu nuwadiyao kwa heyababadi. Ena nuwadiyao kwa heyababadi meta taba nige se sagunamwanamwaegomiu.

¹⁸Yomai kwa tapwalolo. Kabina ka kata meta nige kama gilul, yo yoma gadosisi ede bena ginauli maudoidi udiyedi dudulai mo unai ka miya. ¹⁹Ya kaibwadaigomiu bena yogu kwa tapwalolo to kabo ya lagemwamwayaowa kalimiuwai.

²⁰Nuwatalu Yaubadana yoda Guiyau Yesu boita unai ye hetolo'uyoi. Kita iya yona mamoe na iya taukitaheteteda saesaena, yo iya kwasinana unai Yaubada talam miyamiyahaina ye hemamohoiyei. ²¹Na ka kaibwada Nuwatalu Yaubadana unai taba ginauli namwanamwadi maudoidi ye lediwa na udiyedi kabo yona nuwatu kwa ginauliwatanidi. Yo ginauli saha Yaubada nuwana se henamwa meta taba kalidawai ye ginaulidi Yesu Keliso debanawai. Lautoki yo hedebasae ta mosei Yesu Keliso unai ye lau huya nige kana siga. Amen.

²²Kagu kahao, ya kaibwadaigomiu bena kwa lapulapuinamwanamwa yogu hededehebayao ta unai, matawuwuna teina leta ta nige ye loha.

²³Ya henuwa bena kabina kwa kata meta kada kaha Timoti numatutugudu unai se hepesayako. Ena ye lagemwamwayauma inai kabo maiyagu ka laowa ka kitagomiu.

²⁴Yogu lautoki ye laowa yomi tauwoyawoya udiyedi yo hinage taukawamamohoi maudoimiu kalimiuwai. Yo ekalesiya Italiya unai hinage yodi lautoki se hetamaliyawa kalimiuwai.

²⁵Yaubada yona kabinamwa ye laowa maudoimiu kalimiuwai.

^{¶¶}13:10 *Kabakaitalasam milana hesau* kaniyona ede Yesu yona kaitalasam sataulo unai.

^{§§}13:10 *Logulogu tabuna* meta numa tabuna heyaheyasonina.

*13:10 *Nige yodi dudulai gonowana bena kaina se kai* kaniyona ede Yesu yona kaitalasam sataulo unai nige namwana se lobai.

Yamesi yona leta

Yamesi yona leta hededehemasalahana

Buka ta taukulina ede Yamesi, iya Guiyau Yesu kana kaha hesau (Galatiya 1:19), yo hinage Yelusalema unai dubu kadi tanuwaga hesau (Apostolo yodi paisowa bukana 15; Galatiya 2:1-13). Yamesi leta ta ye kuli ye lau Yesu Keliso tausunumaena kalidiwai. Siya ede Dius tamowaidi kadi bodao na se haimiyamiyaidi basileiya udoi'udoi udiyedi. Yona kulikuli kubwakubwana ta unai, meta Yamesi Yesu tausunumaena miyamiya namwanamwadi udiyedi ye hekatadi. Yo hinage yona nuwatu ye kulihemasalaha meta bena tamowai yodi sunuma se hemamohoiyedi yodi paipaisowa udiyedi. Yo hededehebayao ye tole ekalesiya udiyedi bena se tolobayao pilipili udiyedi, yo yodi ekalesiya miyamiyadi udiyedi bena se kitahetete'uyoidi.

1 Yau Yamesi, Yaubada yo yoda Guiyau Yesu Keliso yodi heyayai tauhaina. Ya kulikulillaowa komiu Yesu Keliso tausunumaena kalimiuwai. Komiu boda Isalaela saudoudoi-labui wa kadi bodao na kwa haimiyamiyaigomiu basileiya udoi'udoi udiyedi: Ya lautokiyeigomiu.

Laukita udiyedi bena ta tolobayao

²Kehaguwao, huyana laukita udoi'udoi kwa hekalodi, bena ma gwaualamiu na kwa haidi. ³Matawuwuna kabina kwa kata meta yomi sunuma lautonogina ne kabo ye hetolobayaogomiu. ⁴Ena huya maudoina yomi kabatolo unai kwa tolokesegai kabo nuwamiu se bayao yo komiu kabo kwa namwakalili, yo

taba nige ginauli hesau unai kwa deha. ⁵Ena hesau sibasiba unai ye deha, taba ye kaibwada Yaubada unai, na iya kabo ye kainauyai. Yaubada kabo taukaibwada maudoidi ye kainauyaidi ma nuwakohihaina, na nige ye kitaheyababadi. ⁶Na taukaibwada ne bena ye sunuma, na tabu ye nuwalabulabui. Matawuwuna kaiteya ye nuwalabulabui iya kana kao kabo doha bagodu gabwa unai yaumai ye towa ye bahesaei yo ye bahedobiyei. ⁷Tenem tamowaina ne tabu yona nuwatu bena kabo Guiyau unai ginauli saha hesau ye lobai. ⁸Iya meta nuwalabulabui tamowaina na nuwana ne ye haihaikabi, unai nige gonowana yona hineli ye ginauli.

Tausunuma tamowaina dobidobina yo gogo tamowaina

⁹Tausunuma tamowaina dobidobina bena ye gwaualamiu, matawuwuna Yaubada matana ne unai ye saekalili. ¹⁰Na tausunuma iya gogo tamowaina, iya bena ye gwaualamiu matawuwuna Yaubada matana ne unai nige ye saekalili. Yona gogo debadiwai taba nige ye nuwasaesae, matawuwuna ede kabo ye tauwadam doha pasa. ¹¹Mamohoikalili, mahana kabo ye dalasae na gigibwalina ne unai pasa wa ye sinai, na lalana ye wowoya yo kana kao namwanamwana ye tauwadam. Gonogonowana doha gogo tamowaina ne. Yona paisowa ne udiyedi ye modemode, na ye tauwadam.

¹²Kaiteya laukita luwanawai na ye tolobayao meta gonowana ye gwaualamiu, matawuwuna huyana laukita ne ye saedikwai, iya kabo mauli kolonana ye hai. Mauli ne Yaubada ye hededehe-sunumayako taugadosisiyeina udiyedi.

¹³Huyana laukita kwa hekalo meta tabu kwa wane, "Yaubada ye laukitagau." Kaniyona ede Yaubada ye

namwakalili na laulau yabayababadi nige gonowana iya se laukita, yo Yaubada taba nige tamowai hesau laulau yabayababadi udiyedi ye laukita. ¹⁴Na huyana tamowai hesau laukita ye hekalo meta iya ye bom yona gadosisi yabayababadi se woyaei ede yababa hesabana. ¹⁵Huyana yona gadosisi yabayababadi wa se tubu meta kabo se labalaba, ede yababa. Yo yababa ne ye kinilakilaki na ye labalaba, ede boita. ¹⁶Kehaguwao, tabu kwa lupohaigomiu! ¹⁷Namwa maudoina yo kainauya namwanamwadi yodi kabalaoma meta galewa. Galewa maladi tauhetubudi kalinawai se dobidobima. Iya nige gonowana kana kao ye bui doha ginauli hesau mahana ye sinai na tautauna ne ye buibui. Yaubada meta nige doha tenem. ¹⁸Yona hineli ye ginauliyako meta yona hedehe dede mamohoina unai kabo mauli hauhauna ye leyama kalidawai. Ede ginauli maudoidi ye hetubudi wa luwadiyena kita meta ye kaisunuwaida ta hemala kaniyo bagubagunadiyao.†

Lapuina yo ginauliwatanina

¹⁹Kehaguwao, bena kabina kwa kata meta tamowai maudoidi taba yodi lapulapui se sarena, na yodi hedehe dede yo yodi kouyalayala bena se pahili. ²⁰Matawuwuna ena tamowai ye kouyalayala, taba nige gonowana laulau dudulaidi Yaubada ye henuwadi ne ye ginaulidi. ²¹Unai laulau yabayababadi yo nuwatu bikibikidi maudoidi luwamiu ne udiyedi kwa hekaiyawasidi. Yo ma nuwadobidobimiu Yaubada yona hedehe dede kwa hai yo kwa sunumaei. Hedehe dede wa iya ede Yaubada ye to-

leyako nuwamiu ne unai na gonowana ye hemaugomiu.

²²Na tabu Yaubada yona hedehe dede ne kwa lapulapuimoei, na unai kwa bom kwa lupohaigomiu. Na saha ye hedehe ne bena kwa ginauliwatani. ²³Kaiteya hedehe dede ne ye lapuimoei na nige ye ginauliwatani, iya kana kao doha tamowai hesau galasi unai kana kao ye kitasipwanamwanamwaei, ²⁴na mulinawai ye laugabaei, na nige bayaona kabo kana kao ye kita'usei wa ye nuwaluluhiyei. ²⁵Yaubada laugagayo hesau ye leyamako kalidawai, iya ede wasa namwanamwana, na unai meta yailihai ta hai. Ena tamowai hesau wasa namwanamwana ta hedehe dede udiyedi ye lapulapulaunamwanamwa yo ye nuwanuwatuidi na saha ye lapuidi wa nige ye nuwaluluhiyeidi, na ye ginaginawiatanidi, meta iya kabo Yaubada yona kabinamwa unai ye miya.

²⁶Ena tamowai hesau ye hedehe meta iya tapwalolo kabikabidi ye ginawiatanidi, na nige gonowana memenana ye kitahetetenamwanamwaei, kabo unai ye bom ye lupu'uyoi, na yona tapwalolo kabikabidi ne meta nige kaniyodi. ²⁷Tapwalolo kabikabina Yaubada Tamada ye kitahenamwa meta ye a'a yo unai nige yababa, kabikabina ede teina: Bena wawayao dabudabuledi yo wabuwabu ta kitahetetedi yodi deha udiyedi, yo tanoubu yababana maudoidi udiyedi ta tolehesuwalada.

Gadosisi hineli hedehe dedena

2 Kehaguwao, kita ede yoda Guiyau saesaena Yesu Keliso tausunumaena, unai tabu tamowai kwa kitakitahinelidi. ²Doha taba tamowai hesau ye laoma

†1:18 Dius kalidiwai meta ena yodi koya kaidi se suna yo se nonohako, kabo kai se haibagunaei ne tupwana se mosei Yaubada unai. Yo hinage yodi suisui natudiyao bagubagunadi kabo se kaitalasalameidi Yaubada unai. Kai yo suisui se mosegabaeidi ta hesadi ede *kaniyo bagubagunadi*, na siya meta Yaubada yona. (Lewitikasi 23:9-14, Dutelonomi 26:1-11)

yomi tapwalolo ne unai na lin gole ni-mana unai yo kaleko namwanamwana ye likwa, yo tamowai hesau dehadehana kaleko beyabeyana ye likwa na hinage ye laoma,³ kabo saha kwa ginauli? Nuwana nuwamiu ne kabo se lau tamowai kaleko namwanamwana ye likwa ne unai na kwa wane, “Ku laoma inai, kabatuli namwanamwana ta unai ku tuli”. Na kwa hededelau tamowai dehadehana wa unai kwa wane, “Metai ku totolo”, o kwa wane, “Ku tulidobi matu ne unai kaegu ne dedekanawai.”⁴ Ena taba doha teina kwa ginauli meta tamowai kwa kitahinelidi na kwa hemala tauhekasa nuwatu yabayabadi udiyedi.

⁵ Kehaguwao, kwa lapulapui: Tanoubu tamowaidi matadiwai tamowai dehadehadi meta Yaubada ye kaisunuwaidi kabo yodi sunuma se namwakalili, yo Yaubada yona basileiya kabo siya yodi. Yaubada yona basileiya iya ede Yaubada ye hededehe-sunumayako taugadosisiyaina udiyedi.⁶ Na iyamo tamowai dehadehadiyao wa kwa kabihenahenayaidi. Na tamowai gogogogodi ta siya tauheyabagomiu, yo kabo se laegomiu kwa lauhetala.⁷ Komiu meta Yesu yona tamowai, na gogo tamowaidiyao, siya meta Yesu hesana saesaena tauheyababana.

⁸ Kulikuli tabuna unai laugagayo saesaekalilina se kuliyaiko se wane, “Helem taumiya ku gadosisiyei doha ku bom ku gadosisi'uyoigo.” (*Lewitikasi 19:18*) Ena komiu mamohoi laugagayo ne kwa miyawatani meta yomi laulau ne se dudulai.⁹ Na ena tamowai kwa gadosisihinelidi meta kwa ba'aya, yo laugagayo ye hemasalahagomiu ede komiu laugagayo tau'utusidi.¹⁰ Matawuwuna ede kaiteya laugagayo maudoidi ne ye miyawatanidi, na kesega ye utusi, meta ye hemala laugagayo maudoidi ne tau'utusidi.¹¹ Yaubada ye wane, “Tabu ku

ganawali”, yo hinage ye wane, “Tabu ku kaiunu”. Na ena kowa nige ku ganawali, na ku kaiunu, kowa meta laugagayo tau'utusidi.

¹² Yaubada laugagayo hesau ye leyamako kalidawai, iya ede wasa namwanamwana, na unai meta yailihai ta hai. Na laugagayona ne unai kabo ye tolehekasagomiu, unai yomi hedehede ye yomi laulau udiyedi bena wasa namwanamwana ne kwa miyawatani.¹³ Matawuwuna ena tamowai hesau yona hali tamowai nige ye katekamkamnaei, kabo hekasa mayadaina ne unai Yaubada hinage tamowai ne taba nige ye katekamkamnae, na ye hekamkamna. Na ena yoda hali tamowai ta katekamkamnaei, meta hekasa mayadaina ne unai taba nige hekamkamna ta hekalo.

Sunuma miyahemasalahana

¹⁴ Kehaguwao, ena tamowai hesau ye hedede bena iya tausunuma, na nige sunuma miyamiyana ye miyawatani, kabo yona namwa ede saha? Na gonwana sunuma unai na nige paipaisowana, kabo unai ye mauli?¹⁵ Doha taba kam kaha o loum hesau nige yona kaleko yo hinage mayadai kesega kesega nige kana kai,¹⁶ na ku hededelau iya unai ku wane, “Ku lau ma nuwadaumwalim! Taba taum ne se gigibwali yo bogam ne ye sese”, na nige saha hesau ku ginauli tauna ne hesabana, kabo yona namwanamwa ede saha?¹⁷ Teina meta doha sunuma ye bom. Ena yoda sunuma na unai nige paisowana hesau ta ginauli, meta nige kaniyona.

¹⁸ Ena tamowai hesau ye hededelaoma kaliguwai ye wane, “Tamowai hesau meta sunuma kalinawai, na hesau meta miyamiyana kalinawai,” kabo ya hededelau unai ya wane, “Yogu sunuma ya

hekitago yogu paipaisowa ne udiyedi. Na idohagi kabo yom sunuma na unai nige paipaisowana ne ku hekitagau?"¹⁹ Ku kawamamohoi meta Yaubada ne kesega mo. Ye namwa! Teina hedehedede ta unai hinage yaluwa yabayababadi se kawamamohoi, yo se tabutabubu na se matausikalili. Iyamo nige saha hesau se ginauli.

²⁰Tamowai yauyaulena, kabo ya hemasalaha kalimwai sunuma nige paipaisowana unai meta nige gonowana ye hemaulida. ²¹Kada mumuga Abelahama natuna Isako ye kainauyai kabakaitalasam milana unai, na yona kabikabi wa debanawai Yaubada ye hededehemasalaha meta iya tamowai dudulaina. ²²Taba ku nuwatulobai meta Abelahama yona sunuma yo yona kabikabi se paipaisowakesega, na yona kabikabi wa unai yona sunuma ye hemamohoiyei. ²³Yo saha se kuli buka tabuna unai meta ye hemamohoiyei, doha ye wane, "Abelahama Yaubada ye sunumaei, unai Yaubada ye hededehemasalaha meta iya tamowai dudulaina," (*Genese 15:6*) yo ye kawakehaei.[‡]

²⁴Taba kwa nuwatulobai meta Yaubada nige tamowai yona sunuma ye bom mo na hinage yona kabikabi udiyedi ye kitahedudulai.

²⁵Gonogonowana doha hinage Lahaba, iya waihiu tauna taulokulokunegabaei moni hesabana. Iya meta taukaikewasipwa ye tolewadamdi yona numa unai, na kabo teha hesau unai ye hetamalidi se lau.[¶] Na yona kabikabi wa debanawai Yaubada ye hededehemasalaha meta iya waihiu dudulaina. ²⁶Ena tamowai hesau

tauna nige mauli yahuwana unai meta iya mwalomwaloina, hinage gonogonowana doha sunuma nige unai paipaisowana meta sunuma ne mwalomwaloina.

Memena hemanasana hedehededena

3 Kehaguwao, taba nige maudoimiu kwa hemala taulauhekata dubu udiyedi. Matawuwuna kabina kwa kata meta kai taulauhekata Yaubada kabo yoma miyamiya ye kitasipwaikaliliyeidi na kabo tamowai hekadi. ²Kita maudoida ba'aya udoi'udoi udiyedi ta beku. Ena tamowai hesau yona hedehedede maudoidi udiyedi nige ba'aya hesau ye hedede meta iya tamowai dudulaina na gonowana tauna maudoina ne ye kitahetetedi.

³Ena hosi kabaheyaisiyeina[§] ta tole kawana ne unai, na unai hosi ne ta heyaisiyei, kabo ye kawakabi. Teina kabaheyaisiyeina ta meta ginauli gagilina, na unai kabo hosi ne yona kabalau maudoina unai gonowana ta kitahetete.

⁴Yo hage, wagakuke lakilakidi ta haidi se hemala yoda kabakita. Se lakikalili yo yaumai bayabayaona kabo ye baheidi se lau. Iyamo kana heyaisi gagilina ne unai kabo tauheyaisi ne ye bui haedi yona nuwatu ne unai, kabo ye lauwatani.

⁵Gonogonowana doha memena. Ye gagilikalili tauda ta unai, iyamo kabo gonowana nuwasaesae hedehedededi ye hedededi yo ye ginaulidi. Doha hinage kaiwa ginahana gagilina unai nukula lakilakina gonowana kabo ye kalasi.

⁶Memena ne meta doha kaiwa ginahana. Iya meta ye gagilikalili yauda ta udiyedi, na iyamo gonowana yababa lakilakidi ye ginaulidi. Tamowai yona

[‡]2:23 Aisaiya 41:8

[¶]2:25 Yosuwu 2:1-15

[§]3:3 Hosi kabaheyaisina meta pawati gagilina tehana hosi ne kawana unai se heka-puhekahini na isu labui ne udiyedi ne meta mainadi, unai kabo hosi ne se heyaisiyei.

nuwanuwatu maudoina yo yona mauli maudoina gonowana ye heyababadi, na memena yona paisowayababa ne wuwuna ede diyabolo.

⁷Tamowai gonowadi suisui kadi kao udoi'udo, doha yada manuwadi, yo bwatano yo gabwa suisuidi se hemanasadi, ⁸na memenadi meta nige gonowana se hemanasadi. Memena ne iya yababa tauginaginalina, iya nige yona kabakaiyawasi, yo kaikailawalakilaki meta kalinawai ye mwayau.

⁹Na memenada ta unai meta yoda Guiyau yo Tamada ta hedebasae, yo memenada kesegana ta unai tamowai ta hededeheyababadi. Na siya meta Yaubada kana kao unai ye ginaulidi. ¹⁰Kawa kesega ne unai hedebasae yo hededeheyababa se pesama. Kehaguwao, tabu teina doha kwa ginaginali! ¹¹Taba mamohoi gonowana waila namwanamwana yo waila kalikalitana bonobonowasi kesega unai se didipesama? ¹²Kehaguwao, nige gonowana piyohu kaiwana unai dulubi kaniyona ye tole, yo wine unai kabo piyohu kaniyona ye tole. Na doha hinage kalita bonobonowasina unai taba nige waila namwanamwana ye didipesa.

Sibasiba Yaubada unai ye laoma

¹³Ena luwamiu ne unai tamowai hesau ye sibasiba, bena yona sibasiba ne ye hemasalaha yona miyamiya namwanamwana unai, na kabikabi ne meta nuwadobidobiyena ye ginaulidi. Na nuwadobidobi ne yona kabalaoma ede sibasiba. ¹⁴Na ena komiu nuwamiu ne udiyedi kaikalomagigili yababakalilina yo kwa bom kwa nuwatu'uyoigomiu, tabu kwa hededetausae'uyoigomiu bena kwa sibasiba, yo hedehede mamohoina tabu kwa uha'uhalei. ¹⁵Sibasiba doha teina ne meta nige galewa ne unai se

laoma, na tamowai yodi nuwanuwatu mo udiyedi. Iya nige Yaluwa Tabuna unai ye laoma, na yona kabalaoma ede diyabolo. ¹⁶Ena kaikalomagigili nuwamiu ne udiyedi yo kwa bom kwa nuwatu'uyoigomiu, meta hinage kawayagala yo laulau yabayababadi kadi kao udoi'udo ede kalimiuwai.

¹⁷Na ena tamowai yodi sibasiba ne Yaubada unai ye laoma, kabo tamowai ne yodi laulau meta se a'akalili. Kabo nuwadaumwali unai se miya, yo tamowai hekadi gadosisidi nuwanuwatuna kalidiwai. Siya meta gonowana se kawakabi yo se lapulapui, yo tamowai katekamkamnaedi yo haisagusagu meta kalidiwai. Siya nige tamowai se gadosisihinelidi, yo nige se kaokaolupulupo. ¹⁸***Teina laulau dudulaidi ta meta sibasiba Yaubada unai se laoma ne kaniyodi ede. Na gonowana kabo se masalaha ena tamowai udiyedi nuwadaumwali.*** Tauhenuhenuwadaumwali yodi paisowa ta kana kao doha like se kumaidi, na se kinilakilaki, kabo se kaniyo. Na kaniyodi ede teina laulau dudulaidi ta.

Kwa uyo Yaubada yona gigibwali logologunaena

4 Na lulu yo haikawayagala luwamiu ne udiyedi meta yodi kabalaoma ede haedi? Yodi kabalaoma ede nuwamiu ne udiyedi kami henuhenuwa yabayababadi, se kaipatekalili bena taba se tanuwagaigomiu. ²Saha kwa henuwadi ne meta nige gonowana kwa haidi. Kami kahao kwa koihemwaloidi yo yodi gogo kwa henuwakaliliyeidi, iyamo nige gonowana kwa haidi. Maidamiyao kwa haikawayagala yo kwa lulu. Saha kwa henuwadi wa meta nige gonowana kwa haidi, matawuwuna ede nige kwa kaibwada Yaubada unai. ³Na ena kwa kaibwada

Yaubada unai, meta yomi kaibwada ne nige kaniyodi, matawuwuna ede yomi kaibwada ne nuwanuwatudi meta nige se dudulai. Kaniyona ede bena kabo kwa hepaisowadi komiu kwa bom yomi namwa hesabadi.

⁴Doha tauganaganawali mwanena nige ye hekasisiyei, gonogonwana doha komiu hinage Yaubada nige kwa hekasisiyei. Bena kabina kwa kata meta ena tanoubu ta kwa kawakehai, unai meta Yaubada hekasisina nige kalimiuwai. ⁵Tabu yomi nuwatu bena kulikuli tabuna yona hedehe dede ne nige kaniyona, doha ye wane, “Yaluwa Tabuna, iya Yaubada ye hetamaliyama kalidawai ye miya ne meta kita ye gadosisikaliliyeida, na ye kaikalomagigilikalili ena taba Yaubada ta laugabaei na tanoubu ta ta kawakehai.” ⁶Yo hinage ye henuwakalili bena yona kabinamwa unai ye saguida, unai ede kulikuli tabuna yona hedehe dede hesau ye wane,

“Yaubada taunuwasaesae kabo ye hewaiunudi, na taunuwadobidobi kabo yona kabi se namwa kalidiwai.” (*Hededesonoga* 3:34)

⁷Debanaena bena kwa uyo Yaubada yona gigibwali logulogunaena, na diyabolo yona laukita kwa laukwatak-wataidi, kabo ye wasabugabaegomiu. ⁸Bena kwa sigilau Yaubada kalinawai, na kabo iya hinage ye laowa kalimiuwai. Ya hededelaowa komiu tamowai yabayababadi kalimiuwai, bena yomi laulau yabayababadi kwa hekaiyawasidi,** yo ya hededelaowa komiu taunuwalabulabui kalimiuwai, bena nuwamiu ne kwa he'a'adi.

⁹Yomi ba'aya ne debadiwai meta bena kwa nuwayababa, kwa nuwadubu, yo kwa dou. Yomi maluhi ne kwa hekaiyawasi na nuwadubu douna kwa dou, yo taba nige kwa gwauyala, na kwa nuwakamkamna. ¹⁰Bena kwa nuwadobidobi Guiyau matana ne unai, na iya kabo ye kitahetausaegomiu.

¹¹Kehaguwao, tabu kami kaha hesau kwa hedeheyaheyababa. Ena tamowai hesau kana kaha ye hedeheyaheyababa o ye kitahekasa, iya hinage Yaubada yona laugagayo saesaekalilina wa^{††} ye hedeheyaheyababa yo ye kitahekasa. Na ena laugagayo kwa kitahekasa, meta nige kwa hemuliwatani, na kwa hemala laugagayo tauhekasana. ¹²Bena kabina kwa kata meta laugagayo tautolena yo tauhekasana kesega mo, na iya gonowana kabo ye hemauida yo ye heyababada. Na kowa kaiteya to kam kaha ne bena ku hekasa?

Yoda koitalaliu bena ta ginauli nuwadobidobiyena

¹³Bena kwa lapulapui, kaiteyadi komiu kwa hedehe kwa wane, “Wau teina e malaitom kabo ta lau magai lakilakina hesau unai. Na menai ta miya bolimai kesega, na yoda lokune paiswana ta ginauli na yoda moni ta helaki.” ¹⁴Idohagi na kabina kwa kata meta malaitom kabo saha ye tubu? Yo yomi mauli ne kana kao kabo doha saha? Kana kao ede doha madagau ye taumasalaha huyakubwakubwa na kabo ye tauwadam. ¹⁵Unai taba kwa wane, “Ena Guiyau yona nuwatu unai, meta kabo ta miya na yoda paisowa ne ta ginaulidi.” ¹⁶Na komiu meta kwa bom yomi nuwanuwatu udiyedi

**4:8 *Yomi laulau yabayababadi kwa hekaiyawasidi*: Yamesi heyahayasoni hesau ye kuli, iya ede, *Nimamiu kwa deulidi*.

††4:11 *Yaubada yona laugagayo saesaekalilina* meta taba heleda tamowaidi ta gadosisiyeidi (Yamesi 2:8).

kwa hededesaesae. Na hededesaesae maudoidi doha tenem meta se yabakalili.

¹⁷Unai, ena kaiteya ye nuwatu-lobaiyako meta bena yona hineli ne ye ginaulidi nuwadobidobiyena, iyamo ye ginaulidi nuwasaesaeyena, iya meta ye ba'aya.³³

Taugogogogo taupaisowa se kabihenayaidi kadi hededehebasiba

5 Komiu tamowai gogogodiyao, kwa lapulapui! Kwa dou na kwa doulakilaki, matawuwuna kamkamna kabo kwa hekalodi. ²Yomi wasawasa gogodi ne se pwasako, yo yomi kaleko yane se kaidiko. ³Yomi gole yo siluba wa se masiko. Masimasidiyao ne kabo se hegilugomiu Yaubada matanawai.⁴ Kwa gwaugogoidi na se masi ne debadiwai Yaubada kabo ye heyababagomiu kana kao doha kaiwa kalakalasinai unai taumi ne ye gabudi. Matawuwuna saha to huya mulimulitana ta unai meta yomi wasawasa gogodi ne kwa tolehesuwaladi kwa bom yomi namwanamwa hesabadi? ⁴Saha kwa ginauli wa bena kwa kitasipwai! Yomi koya unai witi taubolina nige kwa hemaisadi. Na maisadi nige kwa moseidi wa meta se doudouhemasalahagomiu Yaubada matanawai. Yo witi tauboliboli wa yodi dou meta ye sae Guiyau Gigibwalikalilina ye lapui. ⁵Tanoubu ta yona wasawasa yo yona gwayalagaibu udiyedi kwa miya. Komiu kwa bom nuwamiyao yodi gadosisi kwa hemuliwatanidi na kwa haidi. Na kami kao ede doha suisui ye kaikai mo na yona boita mayadaina

meta nige ye nuwanuwatui. ⁶Tamowai yodi miyamiya namwanamwadi kwa helauhetaladi na unai kwa laeidi kwa koihemwaloidi, na siya meta nige se laukwatakata.

Kamkamna ta hai ma nuwabigada

⁷Kehaguwao, bena kwa nayatautabiga ye lau ee Guiyau yona laoma mayadaina ne ye lage. Koya tanuwagana bena ye hemala yomi kabakita. Iya ye nayatautabiga na huyapaipaisowa yo witi huyabolidi nabudi se talu yodi huyatalu dudulaidi udiyedi, na ye lau ee kana siga yona koya kaina maudoina se suna. ⁸Gonogonowana doha komiu hinage bena kwa nayatautabiga na yomi sunuma udiyedi bena kwa tolobayao, matawuwuna Guiyau yona huyalaoma ede ye hanahanaoma. ⁹Kehaguwao, tabu kwa haigadigadigugu'uyoigomiu, kaniyona ede Guiyau kabo ye kitahekasagomiu meta kami gilul. Na Tauhekasa yona laoma mayadaina meta ye hanahanaomako.

¹⁰Kehaguwao, peloweta kwa haidi se hemala yomi kabakita. Siya Guiyau hesanaena se hededepeloweta, iyamo tamowai se tolo ede se kabihenayaidi, na hekamkamna ne se haidi meta ma nuwataludi. ¹¹Kabina kwa katako meta sunuma unai tautolobayao ta kawanamwanamwaedi ta wane siya gonowana se gwayala. Yobi wasana kwa lapuiyako, idohagi ye tolobayao yona sunuma unai, yo idohagi yona kamkamna gehena ne unai Yaubada ginauli namwanamwadi ye kainauya'uyoidi. Guiyau meta gadosisi yo katekamkamna Guiyauna.

³³4:17 Tausonoga hekadi yodi nuwatu meta lausoi 17 bena ta kulibui doha teina: *Unai, ena kaiteya ye nuwatulobaiyako meta bena laulau namwanamwadi ye ginaulidi, na iyamo nige ye ginaulidi, iya meta ye ba'aya.*

⁴5:3 Masimasidiyao ne kabo se hegiludi Yaubada matanawai, matawuwuna ede yodi gole yo siluba ne nige se hepaisowadi tamowai yodi namwanamwa hesabadi.

¹²Kehaguwao, ginauli saesaekalilina ede teina: Tabu kwa hededekaigwala galewa, o tanoubu, o ginauli hesau hesadiwai. Bena kwa hedededudulai! Ena kwa wane, “Nige” meta nige, na ena “mamohoi” meta mamohoi. Na ena yomi hedehede ne nige mamohoidi, Yaubada kabo ye heyababagomiu.

Tapwalolo taukasiyebwa hesabadi

¹³Ena luwamiu ne unai hesau pilipili ye hekalu, iya bena ye tapwalolo. Na ena hesau ye gwaunya, iya taba hedebasae wanadi ye wanadi. ¹⁴Na ena luwamiu ne unai hesau ye kasiyebwa, iya taba dubu babadadiyao ye kaibwadaidi na yona se tapwalolo yo bunama unai se heyausi Guiyau hesanawai. ¹⁵Na ena babadao wa taukasiyebwa ne yona se tapwalolo, na se sunuma meta Yaubada iya kabo tamowai ne ye henamwanamwa, kabo ye namwanamwa. Guiyau kabo tamowai ne tauna ye hebayaodi na yona namwanamwa maudoina ye hai'uyoidi. Na ena yona ba'aya, Yaubada kabo ye nuwatugabaei. ¹⁶Unai bena ma kami kahao yomi ba'aya kwa haihedehemahemasalaha'uyoigomiu,

yo kami kahao yodi kwa tapwalolo yo hinage yomiu se tapwalolo. Ena doha teina kwa ginauli, Yaubada kabo ye henamwanamwagomiu. Ena kita miyamiya dudulaina tamowaidi, kabo yoda tapwalolo ne meta se gigibwali na unai gonowana sagu ta lobai.

¹⁷Yoda kabakita meta Eliya.^{ss} Iya meta tamowai doha kita, na ye tapwalolo ma nuwakohihaina bena taba tabu nabu ye talutalu. Ede nabu nige ye talu Isalaela yodi tano kewanawai bolimai haiyona yo tehana. ¹⁸Na ye tapwalolo'uyo, ede Yaubada nabu ye hetalu'uyoi tano wa kewanawai, yo koya kaidi kaniyodi se tole'uyoidi.

¹⁹Kehaguwao, ena luwamiuyena kami kaha hesau Yaubada yona hedehede mamohoina ta unai ye tausuwala, na kami kaha hesau tamowai ne ye woy-a'uyoiyama, ²⁰beni nuwamiu ne ye lau teina hedehede ta kwa nuwatui: Kaiteya ba'aya tamowaina hesau yona laupwano unai ye woy'a'uyoiyama, meta iya boita unai ye gilihai, na saha ye ginauli ne debanawai Yaubada kabo ba'aya tamowaina ne yona ba'aya maudoidi ye nuwatugabaedi.

^{ss}5:17 1 Kin, peina 17 yo 18 ku hasilidi.

Yuda yona leta

Yuda yona leta hededeheumasalahana

Leta ta taukulina ede Yuda. Ye kuli hemasalaha meta iya Yamesi kana kaha (Yuda 17), yo iya hinage Yesu kana kaha. Yona hededehebayao ye lau leta ta tauhaina kalidiwai meta bena se kitanamwanamwakalili taulauhekatalupolupo kalidiwai, na tabu yodi lauhekata ne se lauwatanidi. Tamowai yabayababadi ta Yaubada kabo ye hekamkamnadi. Yuda yona leta ta kabahekaiyawasina meta hedebasae lakilakina ye lau Yaubada unai. (Yuda 24-25)

1 Yau Yuda, Yesu Keliso yona heyayai tauhaina yo Yamesi kana kaha.

Teina kulikuli ta ya kuli ye laowa komiu kaiteyadi Yaubada ye yoganeigomiu, Yaubada Tamada ye gadosisiyeigomiu yo Yesu Keliso yona kitahetete unai kwa miyamiya wa kalimiuwai. ²Ya kaibwada taba Yaubada yona katekamkamna, yona nuwadaumwali yo yona gadosisi ye lediwa kalimiuwai na nige kadi sigasiga.

Yaubada nige tausunumaena kabo ye hekamkamnadi

³Kehaguwao, ya gadosisikaliliyegomiu. Yogu nuwatu bagubagunana bena yoda kabihemauli ta wasana yomiu ya kuli ye laowa kalimiuwai. Na yogu hineli ya bui, ede taba yomiu ya kulikuli meta ya hededehebayaogomiu bena yomi sunuma unai kwa tolodayao. Na yoda sunuma lauhekatanana maudoina meta Yaubada ye leyamako kita yona tamowai kalidawai. ⁴Na tamowai hekadi meta se hedede bena siya tausunuma na se lulaowako Ekalesiya

bodana luwamiuwai. Huya bagubagunana unai kabahekamkamnadi wasana meta kulikuli tabuna unai se kuli hemasalabayako. Siya meta Yaubada yona nuwatu nige taumiyawatanina. Na se hedede meta Yaubada kabo ye katekamkamnaedi, unai ede laulau bikibikidi gonowana se ginaulidi. Yo hinage Yesu Keliso, iya ye bom kada Tanuwaga yo yoda Guiyau wa, se uhalaei.

⁵Teina nuwanuwatu maudoidi kabo ya kulidi ta meta kabidi kwa katako, na iyamo ya henuwa bena ya henuwaisinigomiu meta Guiyau Isalaela tamowaidiyao ye saguidi na Aikupito unai ye woyahesepadi, na mulinawai kaiteyadi nige se sunumai wa ye heyababadi. ⁶Yo anelu hekadi yodi kabaloina kana sigasiga Yaubada ye toledi wa nige se henuwa unai se miya, na yodi kabapaisowa maudoidi wa se laugabaedi. Ede Yaubada ye toledi teha masigili unai, na seni miyamiyahaidi udiyedi ye paidi. Na hekasa mayadaina se nayanayai. ⁷Gonogonowana doha, Sodoma yo Gomola yo magari hekadi dedekadiwai tamowaidiyao se mose'uyoidi laulau bikibiki udoi'udo'i udiyedi, yo tawasola kabikabina se bui na waihiu maiyana waihiu yo loheya maiyana loheya se tawasola. Tamowaidiyao wa meta kaiwa kalakalasina nige kana siga unai hekamkamna se lobai, na teina unai se hemala yoda kabakitalobai yo kada hedede hesibasiba.

⁸Teina miyamiya yababadi ta meta tausunumalupolupo tamowaidiyao wa se lulaowako kami boda ne unai wa hinage se ginaginaulidi. Se hedede meta kenosuwaidiyao wa Yaubada unai se laoma, na se miyawatanidi, ede udiyedi se bom taudi se hebikidi, Yaubada yona tanuwaga gigibwalina se lausuwalai,

udiyedi tautalatalawasi kabo se laoma, na yodi gadosisi yabayababadi kabo se lauwatanidi.”¹⁹ Tamowai doha teina se lulaowako kami boda ne unai wa meta hinehneli se ginauli kalimiuwai, matawuwuna ede Yaluwa Tabuna nige kalidiwai, na unai se bom yodi nuwanuwatu se lauwatanidi.

²⁰ Kehaguwao, ya gadosisikaliliyegomiu. Bena yomi sunuma udiyedi kwa haihebahebayao'uyoigomiu, yo kwa tapwatapwalolo Yaluwa Tabuna yona sagu unai. ²¹ Yo Yaubada yona gadosisi unai kwa miyamiya, yo kwa nayatautaubiga ye lau ee yoda Guiyau Yesu Keliso yona katekamkamna debanawai kabo mauli nige kana siga ye leyawa kalimiuwai.

²² Taunuwalabulabui bena kwa katekamkamnaedi yo kwa saguidi.

²³ Yo kaiteyadi se laulau Yaubada yona hekammakna kaiwana kalakalasina unai bena kwa gilihaidi kabo mauli nige

kana siga se hai. Yo tamowai hekadiyo hinage bena kwa katekamkamnaedi, na kwa kitahetete'uyoigomiu meta yodi laulau yabayababadi bena kwa subudi yo tabu kwa lauwatanidi.

Hedebasae lakilakina ye lau Yaubada unai

²⁴ Yoda Yaubada ta hedebasae. Iya gonowana ye kitahetetegomiu taba nige kwa kalabesibesi, na ye woyalaegomiu yona kabamiya saesaekalilina yo wasawasana unai, na ye hetologomiu matanawai meta nige ba'aya hesau kalimiuwai, na ma gwauyalamiu mo.

²⁵ Iya ye bom mo yoda Yaubada, yo yoda Guiyau Yesu Keliso debanawai ye hemauida. Iya ta hedebasae, matawuwuna ede wasawasa, bayao yo gigibwali iya ye bom mo kalinawai huya bagubagunana unai ye laoma ee teina yo ye lau huya nige kana siga! Mamohoi.